

આ અંકમાં

૧૬૮૨ રાજ્ય પુ. પ્રગતિને વધુ વેળાનાં બતાવે ૮૪૫

અચારો આલવાચક ૮૪૮

સાદિયમૃદિનું અવનંદ ૮૫૦

જિંદગાની પગે અસરે મરોમોડતા પુસ્તક ૮૫૬

પુસ્તકવૈચર્ચની કળા ૮૫૮

પાણુ રાજેન્દ્રપ્રસાદ ૮૬૧

જગતનું એક મદાન પ્રકાશન ૮૬૨

મતપાસેનો તાકીમવર્ગ

જૂય અંમે મદાલ પુસ્તકામય મં

પુસ્તક પરિચય

નવીને કાવ

પુસ્તક

પ્ર

જાના પાછળનો

આજો કરી

સંસ્કારની વૃદ્ધિ

ને જાળવણી માટે

આ મંથ આજે જ

વસાવી દેવા.

અવ્યાસ ઉપરાંત ગોતા ઉપરની અનેક

આ પ. સાતવલેકરજીએ નવીન રદરથો

સ્કૃતિ તથા પરમાર્થ અને વ્યવહારનો સુમેળ

શ્રી. કનૈયાલાલ મા. મુન્શી

જે. એમની શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગોતા ઉપરની પુરુષાર્થશાસ્ત્ર

પાયા રાખ્યું છું. ગોતાજી એક અણુભાવ હોય

નવી ચમક વધારે આકર્ષે. "

૧૦૦૦

ની વિસ્તૃત માહિતી માટે લખો—

૧૫૫૫૫૫

તારા મોઢી અગીન હાથાલિય

પ. સ. સ. મંડળ

૧

ગુર્જરીનો નવો ગ્રંથ-ફાલ

નવજીવનનાં નવાં પુસ્તકો

માનવી ખલિયેરો-(બરજેસ) ૨-૮-૦
અનુવાદકો કાકા કાયેલકર ને
કિ. મશરવાળા

માનવ અર્થશાસ્ત્ર ૧-૦-૦

જગતના ઇતિહાસનું

રેખાદર્શન ભા ૧-૨-૩

(જવાહરલાલ) ૧૧-૦-૦

આત્મરચના અથવા આશ્રમી

કેળવણી : જીગતરામ દવે ૪-૮-૦

શ્રી ગુણુવંતરાય આચાર્ય

શ્રી. સુભાષચંદ્ર બોઝ :

જન્મથી માઠી આજસુધીની તવારીખ
આપતો સુંદર જીવનપરિચય. જેને જે
જે ચિત્રકારોએ ચણ્યાયું છે શ્રી શનિના અદ્-
ભુત સુદર ચિત્રો સાથે. કિંમત ૨-૮-૦

શરદ્બાણુ

સમાજના પ્રશ્નોને જીજ્ઞાસી આ વાર્તાએએ
દરેકના હૃદયને રપર્ષ કર્યો છે

સુંદર નવલકથાઓનો સેટ

પદ્મલીસમાજ નવી આવૃત્તિ ૨-૮-૦

પરિણીતા " ૧-૦-૦

શ્રીકાંત ભાગ ૧ થી ૪ " ૧૧-૮-૦

ચંદ્રનાથ " ૧-૮-૦

છબી " ૧-૮-૦

સ્વામી " ૨-૪-૦

કાશીનાથ " ૨-૮-૦

દેવદાસ " ૨-૦-૦

રમા (નાટક) " ૨-૮-૦

શરદ્બાણુની બાળવાતો " ૨-૪-૦

*

શ્રી. મનુભાઈ બેધાણી

ગામના ગોદરે ખાલીઓ, પાળીઆઓ ને
ખંડેરો નીચે દટાએલી પ્રેમ-શૌર્યભરી
સાહસકથાઓના સુંદર સંગ્રહો

સોરઠી વિભૂતિઓ (નવી આવૃત્તિ) ૨-૪-૦

સોરઠી જવાહીર ૩-૦-૦

સોરઠી શૂરવીરો ૦-૧૨-૦

શૌર્યનાં તેજ ૨-૮-૦

ગૂર્જર સત્તારીઓના હૈયામા રમી રહેલી
ગેધાવી યુગવધૂઓની બુદ્ધિપ્રભાના ઓજસથી
ઓપતી વાર્તાઓનો સંગ્રહ.

સુન્દરીઓનો શણગાર ૪-૦-૦

ખાદીમીઠી બાળવાતો : પ્રાથમિક શાળા-
ઓમા લોકપ્રિય યદ્ય પડેલી વાર્તાઓ. કિ. ૧-૪-૦

*

શ્રી. વા. વિ. બેધિ કૃત

કળોશ . આજના સમાજના ધૂંધવાતા
પ્રશ્નો. જ્ઞાન, વય અને રહેણીકરણીના તફાવતે
ભિન્ન થતા મનકુ અને લીધે છૂટાછેડા તરફ
નજર માંડતાં પાત્રોની મનોવેદના. કિ ૨-૦-૦

જીવનસંભારણું સાહિત્ય

કલ્પના દત્તનાં સંસ્મરણો ૧-૧૨-૦

સ્વામી રાવ (સરદાર પૃથ્વીસિંહ) ૩-૮-૦

વોદગાથી ગંગા (રાઘવજી) . પશ્ચિમથી
પૂર્વ તરફ આપણને દોરી જતી વાર્તાઓનો
સુંદર સંગ્રહ કિ ૧-૦-૦

ઝેઘધનુષ

(રોહિત ધનામ જીતનારી નવલકથા) ૪-૦-૦

પિતાજીનો વનપ્રવેશ ૩-૦-૦

સેદમ કચુરી ૨-૦-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

ભારતીની નવી ફૂલ-છાપ

શ્રી. ક. મા. મુનશી

શ્રી. ધૂમકેતુ

નવલિકાઓ	૩-૮-૦
રાજધિરાજ	૭-૦-૦
અડધે રસ્તે	૩-૮-૦
સીધાં ચઢાણ ૧-૨	૬-૮-૦
પૃથ્વીવદન	૨-૮-૦
ભગવાન પરશુરામ	૫-૮-૦
વેરની વસુલાત	૬-૦-૦
ભગવાન કોટિદય	૪-૦-૦

*

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી

નિરંજન (નવલકથા)	૩-૦-૦
સોરઠી સંતવાણી . બળનનો	
સુદર સંગ્રહ, કિંમત રૂ. ૩-૦-૦	
ચૂંદડી ભાગ ૧-૨ . લગ્નગીતોનું નવું	
સંસ્કરણ કિંમત રૂ. ૩-૦-૦	

ગૂજરાતનો જય મા. ૧-૨ વસ્તુપાલ
તેજપાકના સમયની ઐતહાસિક નવલકથા
કિંમત રૂ. ૬-૮-૦.

અતિમાઓ . રૂપેરી પડાઓ ઉપર અગ્રી	
ગયેલી સુદર વાતાઓ, કિ. રૂ. ૨-૮-૦	
સત્યની શોધમાં	૩-૦-૦
અલગીતો	૨-૦-૦
એશિયાતું કલંક	૨-૮-૦
હગરીનો તારણહાર	૧-૮-૦

ગૂજરાતના ધરેધરનું રસભર્યું વાચન યષ્ટ પડેલી:
ગૂર્જર મહારથીઓના વિજય-શોયની કથા
રજૂ કરતી ચોક્કસ નવલકથાવર્ણના છ પ્રુપો:

વાચિનીદેવી	૪-૮-૦
ચોલાદેવી -	૪-૮-૦
રાજસ-ચારી	૪-૮-૦
કર્ણવતી	૪-૮-૦
રાજકન્યા	૪-૮-૦
જયસિંહ સિદ્ધરાજ	૪-૮-૦
ત્રિભુવનગડ સિદ્ધરાજ	૪-૮-૦
વાતાયન	૨-૮-૦
ત્રિકોટા	૩-૦-૦

*

શ્રી. જયભિખાણુ ફૂલ

શીલ ને સસ્કારથી ઓપતી	
જીવન અને જાગૃતિથી ભરપૂર	
સ્ત્રી-ઉપયોગી ગ્રંથ-ત્રિપુટી	
પારકા ધરની લક્ષ્મી . કિંમત રૂ. ૩-૮-૦	
જૂના અને નવા જમાનાની સ્ત્રીના જીવનની	
વિવિધ દષ્ટિકોણથી ચર્ચા કરતી નવલિકાઓ	
બેઠો બળવો	૨-૦-૦
ઝાંસીની રાણી	૩-૦-૦
રાણી લક્ષ્મીબાઈની કર્નલ લક્ષ્મી સુધીનો	
પ્રેરણામયો આઝાદીનો ઇતિહાસ.	૨-૮-૦
જવાંમર્દ	૧-૪-૦
એક કદમ આગે	૧-૪-૦
મગધરાજ	૪-૮-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી વસ્તો : અમદાવાદ

દરેક ગૃહ તેમ જ લાયબ્રેરીમાં વસાવવા યોગ્ય - નવાં બહાર પડેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો -

કુંવારી વહુ (ધીરેન્દ્ર દોશી રચિત
સંપૂર્ણ નવલકથા) ૨-૮-૦
રાખના સાથિયા
(લે. શ્રી. ગોવર્ધન શર્મા) ૩-૦-૦
દેશભક્ત બુલાભાઈ
(લે. શ્રી. ભદ્રકુમાર યાગ્નિક) ૩-૦-૦
અનુષ્ઠા અસદ્ગુણી
(લે. સુરેશ માધી) ૨-૦-૦
જગતના વિધાયકો
(સુસંસ્કારપ્રેરિત જીવનચરિત્રો) ૧-૮-૦
મધુપક (લે. શ્રી. પ્રેમશંકર દ. બદ) ૩-૮-૦
દેશદેશની લોકકથાઓ ભાગ ૧થી
પાઠો બે પ્રથમા (નિરંજન વર્મા -
જયમલ પરમાર) ૭-૦-૦
કેવશના કાંઠા (શ્રી. વિ. સ.
ખાડેકર) ૩-૦-૦
માંધીજીની સ્વરાજ્યસાધના
(સત્યાગ્રહોની 'સ્વરાજ્ય ગીતા'
સમુદાય પ્રસ્તુત) ૩-૮-૦
ખંદીવાન (રશિયન ક્રાંતિકારી લેખક
યુનેન ચિરોવા) ૨-૦-૦
અહો રાયલ મુણીએ
(વૈશંપાયનની કટાક્ષવાણી) ૨-૮-૦
અધિકાર (સ્વ નારાયણ બદાયાય) ૩-૮-૦
સુરમા ( ) ૨-૦-૦
વચિતા (શ્રી. અનુષ્ઠાવેવી) ૩-૮-૦
ધરિત્રી (શ્રી. પ્રેમશંકર દ. બદ) ૩-૦-૦
દેશવેદો ભા. ૧-૨ (શ્રી. ભારદ્વાજ) ૫-૮-૦
વિધિયુક્તને પગડે પગડે
(રવિશંકર મહેતા (સળથ) અને
ધનવંત ઓઝા) ૨-૮-૦

સમાજવાદ (જમનાધ દેસાઈ) ૨-૦-૦
વિશાલખા (શ્રી. ધીરુભાઈ બદ) ૨-૮-૦
પ્રભાતના રંગ (વિજયરાય ક. વૈલ) ૩-૦-૦
સામુજી (ધનસુખલાલ મહેતા:
દાસરસિક વાર્તાઓ) ૨-૦-૦
સંસારવિપ્લવ (ક્રાંતિકારી સામાજિક
નવલકથા) ૨-૦-૦
અહું અંમ (શ્રીકૃષ્ણયોગી આદર્શ
નવલકથા) ૨-૦-૦
પાઠશી (સામાજિક સોજા ટૂંકી
નવલિકાઓ) ૨-૦-૦
વર્માની વિવિધ વાર્તાઓ
(લે. જયકૃષ્ણ નામરદાસ વર્મા) ૩-૦-૦
ગાંધી-એ જ ભારત
(વી. વી. ધનશી • અગ્રેજ) ૧-૧૨-૦
વીહીઃ એક અને અખંદ દુનિયા
(ધનવંત ઓઝા • અગ્રેજ) ૨-૮-૦
વૈરાગ્યપાનની વાણી
(લે. કરસનદાસ માણેક) ૨-૮-૦
ખંડિત માળખાં
(લે. બાવચ દ. માવજી વડેરા), ૨-૮-૦
સ્વપ્રતિષ્ઠિ
(લે. અરવિ દલાવ લ. મજસુદાર) ૩-૮-૦
વેઆણવેરાનો કાપડો
(લે. લાયભાઈ મ. જવેરી અને
ખેલશંકર દવે. ત્રીજી આદર્શ) ૧-૪-૦
સ્વરાજની શરૂઆત (રાષ્ટ્રીય નવલકથા
લે. રત્નસિંહ દીપસિંહ પરમાર) ૨-૦-૦

કામળની માખળીને કારણે આ પ્રસ્તુત કરી છાપી ચકાવ તેમ નથી. થોડી પ્રતો
જ સિલક છે. તમારી નકલો તરત જ વસાવી લેવા અને બલામણુ કરીએ છીએ.

• પ્રકાશક :

સી. શાન્તિલાલની કંપની

બુકસેલર્સ : પબ્લિશર્સ : ૮૬, બિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ-૨.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

સારોસાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે

“પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને
જુવાનો હશે તેમ જ ગ્રૌહશિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં
શીખેલાં ગ્રૌહો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ
બાબતમાં બાળકો અને ગ્રૌહો સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની સરળ
ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ
હોય તે લક્ષમાં લેતા જજો અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું
રખે ચુકતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકમાંની આ સૂચના
ધ્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદનો બાબાસેંટ : [પાંચથી છ વર્ષના બાળકો માટે] બેથી
પાંચ રંગમાં છાપેલાં ૨૫૦ ચિત્રોવાળા ૩ પુસ્તકો: અક્ષરમાળા,
સંખ્યામાળા, તે અંકગણત. મનોહર બોક્સમાં.....રૂ. ૧-૪-૦

બાલવિનોદ મંથાવલિ : [બેથી સાત વર્ષના બાળકો માટે] બે રંગમાં
મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળા ૧૦ પુસ્તકો સંગીતસાથી,
ચિત્રલેખા, તથા દીકરા તે અંકેરી નગરી વગેરે સુદર બોક્સમાં.....રૂ. ૧-૮-૦

બાલવિનોદમાલા : [સાતથી દસ વર્ષના બાળકો માટે] ૭૦૦ ચિત્રો
તે ૧૫૦૦ પાનના વાંચનવાળાં ૪૨ મનોહર પુસ્તકો: બે સુંદર બોક્સમાં.....રૂ. ૧૧-૮-૦

ત્રીજા સેંટનાં આઠ પુસ્તકો : ૧૦૦ ચિત્રો ૨૨૫ પાનાંનું વાચન.....રૂ. ૨-૦-૦

અંકોક બાલપુસ્તકમાળા : [દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે]

૧૨૦૦ ચિત્રો તે ૪૫૦૦ પાનના રસિક વાચનવાળાં ૬૮ વિવિધ

વિષયોનાં પુસ્તકો દસ સુંદર બોક્સમાં.....રૂ. ૩૫-૮-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, ગ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ-૨]

સંસ્કાર, સાહિત્ય અને રાજકારણનું

સચિત્ર સાપ્તાહિક

સંપાદક

પ્રા. જગન્નાથ દેસાઈ
એમ. એ.

- * સાહિત્ય, શિક્ષણ અને સંસ્કૃતિ,
- * રાજકારણ, જીવનપરિચય, પ્રવાસ,
- * વાતો, વિનોદ, કાવ્ય, વિજ્ઞાન,
- * કૃષેરી મહેશીન, નારીજ્યોત, બાલકુળ,
- * સ્વાસ્થ્ય, શક્તિ અને સૌંદર્ય.

આ ઉપરાંત કચ્છ, કાઠિયાવાડ અને
આફ્રિકા તથા ઉપનગરના પત્રો અને
વિષયવિધ વિષય પર ઉપયોગી ને રસપ્રદ
વાચન પૂરું પાડતું

જનતાનું માનીતું મુખપત્ર

છુટકે કિંમત ૨ આના

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૭

પરદેશમાં રૂ. ૧૧

વાર્ષિક આ હકોને

દીપોત્સવી અંક ભેટ

યુગાન્તર કાર્યાલય

(યુગાન્તર લીમીટેડ)

કામા બિલ્ડીંગ, હલાલ સ્ટ્રીટ, કેટ,

ફોન. નં. ૩૪૧૧૧

મુંબઈ.

નવાં પુસ્તકો

એક પુસ્તકની આત્મકથા :

મણિલાલ પ્ર. બ્યાસ

ત્રી. "પુસ્તકોલય" ૦-૪

પ્રવાસી: પ્રોફે. ના. સી. ફોકે ૪-૪

ધ્રુવક બોધ્યુ નીરુ દેસાઈ ૨-૪

[૪૨ની લોકશાંતિને આરંભતી નવલકથા]

વૃજરાણી સ્વ. પ્રેમચંદ્રજી ૩-૮

[સ્વ. પ્રેમચંદ્રજીની તફન નવી સામાજિક

નવલકથા]

અજ્ઞાતા યુ. વ. શાહ ૧-૮

[સાક્ષરશ્રી યુ. વ. શાહની તફન નવી જ વાતો]

પ્રેમ અને પૂજા

ભા. ૧-૨ દર્શક ૫-૦

[પ્રસ્તાવના . સ્વામી આનંદની]

વિવાહમંદિર નારાયણબાણુ ૩-૦

વિસર્જન અનુ. પલાશ ૨-૮

અહિંસકાર પલાશ ૩-૦

[પ્રસ્તાવના. ડૉ. હરિપ્રસાદ મ. દેસાઈ]

પરિહાસ સ્વ. પ્રોફે. નવલરામ

જ. ત્રિવેદી (એમ. એ.) ૨-૮-૦

શેષ વિવેચનો સ્વ. પ્રોફે. નવલરામ

જ. ત્રિવેદી ૨-૦

નાના હતા ત્યારે

ડૉ. હરિપ્રસાદ મ. દેસાઈ ૨-૮

રસદર્શન ડૉ. હરિપ્રસાદ મ. દેસાઈ ૧-૨

ખંદૂક અને તેનું શાસ્ત્ર ૧-૧૨

તૈયાર થતાં પુસ્તકો

ભારતીય શિક્ષણ : ક્ષિતિભાહત સેન

પૃથિક લે પ્રયાત ૧-૪

— લખો —

આદર્શ પુસ્તક ભંડાર

ભદ્ર : અમદાવાદ

તા. ૬. અમારે ત્યાંથી શિષ્ટ સાહિત્યના તમામ

પુસ્તકો મળશે લાયકાતેનીઓના ખર્ચે

પર પૂરતું ખ્યાલ આપવામાં આવે છે

ગુજરાતના અગ્રગણ્ય બાલસાહિત્યકાર બાળકોના જાણીતા ને માનીતા લેખક શ્રી. રમણલાલ સોનીનાં લખેલાં અને ભારત ચરકારની ખાસ પરવાનગીથી પ્રકટ કરેલાં

શિશુ સંસ્કારમાળાનાં બાર સચિત્ર પુસ્તકો

(૧) અક્ષલપુરના અક્ષલદાસ	(૭) ચંદુ
(૨) બાંડીયા બતરી લખણે	(૮) પપૃડા
(૩) તક તક તકરડી	(૯) દામલો
(૪) ચીનાઇ ચોટલી	(૧૦) નાથિયા
(૫) ગદ્દ ગવૈયા	(૧૧) ગાગરમલ
(૬) ભગો પટેલ	(૧૨) મરઘાસિંગ

દુધ જેવા સફેદ બડા ટકાડિ કાગળ, લગભગ ૪૦૦ પૃષ્ઠ, પોષ્ટોસો ચિત્રો, બડા કાડના બે રંગી પૃષ્ઠથી સુશોભિત છતાં બારે પુસ્તકોના સેટની કિંમત

ફક્ત રૂ. ૪-૮-૦ છુટક દરેકના છ આના

આ સેટ વસાવી બાળકોને આપવાથી તેમને જ્ઞાન સાથે ગમ્મત આપશે તેમની શુદ્ધિચકિતને તેજસ્વી બનાવશે

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત.

નવા બજેટ માટે ચોગ્ય પુસ્તકો

હાસ્યરસિક

આન દહર	૩-૦-૦	શરદ્દવાણી (રમણલાલ સોની)	૨-૦-૦
હાસ્ય મંઝીલ	૩-૦-૦	ખાતાસી (" ")	૨-૮-૦
સનમની શોધમાં	૩-૦-૦	સોહાગરાત (" ")	૩-૦-૦
રમતા રામ	૨-૮-૦	વિજયા (શરદ્દવાણી)	૨-૮-૦
અક્ષલના ખાં	૨-૮-૦	પ્રણયયજ્ઞ	૨-૮-૦
કલમચાખૂંક	૧-૪-૦	બહેનો માટે નવા રાસ	

સામાજિક

માધવી (રાગોર)	૨-૦-૦	રાસ મંગળા	૧-૮-૦
પતિપત્નિ (નિષ્પમાદેવી)	૨-૮-૦	રાસ રંગી	૩-૮-૦
મોક્ષદા (" ")	૩-૦-૦	અન્ય પુસ્તકો	
મિલન (નારાયણ બાણ)	૩-૦-૦	ડિક્ટીવ દેવેન્દ્ર	૩-૮-૦
વારસદાર (" ")	૩-૦-૦	લેદી બસુસ	૨-૪-૦
પતિમંદિર (" ")	૧-૧૨-૦	સુક્તિ (કાન્તિકારી)	૧-૮-૦
કૃષ્ણકાન્તનું વીલ (બ કીમબાણ)	૩-૦-૦	બહુન ખવાસ (જલેવર્ન)	૩-૦-૦
દુર્ગેશન દિની (" ")	૩-૦-૦	હાથની ભાષા	૬-૪-૦
ગેયસી ભા. ૧-૨	૬-૮-૦	શક્તિવર્ધક આમનો	૩-૦-૦
		ઉર્દુ લિપિ પરિચય	૦-૧૪-૦

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત.

નિત્ય નવીન લાગે તેવા શિષ્ટ સાહિત્યના લેખોનો

અભિનવ સંગ્રહ

ચિરંજીવ સાહિત્ય

સંપાદક : મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

ત્રી . “ પુસ્તકાલય ”

૪૦૦ ઉપરાંત પૃષ્ઠ, પાકું પૂઠું, આકર્ષક દ્વિરંગી કવર બેકેટ છતાં

મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૨-૪-૦ પોસ્ટેજ ભુદું.

વિવિધ વિષયને લગતા અને ગદ્યમાન્ય લેખકોના લખેલા લેખોનો સુભગ સમુચ્ચય
એને માટે મળેલા અભિપ્રાયોમાંના કેટલાક આ રહ્યા :

“ માસિકો અને વર્તમાનપત્રોમાંના કીમતી લેખો તેમની શાખામાં દટાઈ જાય
અને ભવિષ્યની પ્રજા તે જોવા જ ન પામે એ રિયલિટી આવા પ્રકારનો
સુધાર છે. પ્રતિવર્ષ આવા સમ્રદ બહાર પડે તો બહુ સારું. ”

—શ્રી. વિદ્યાબહેન ર. નીલકંઠ.

“ લેખોની પસંદગી ધણી સ્તુત્ય છે. અને એ સાહિત્ય ચિરંજીવ ગહેવાનો
દરેક સંભવ છે. કારણ, એમાં સનાતન સત્યોનો સમાવેશ થાય છે. ”

—દિ. ખ. સાક્ષર શ્રી. કૃષ્ણલાલ મો. ઝવેરી.

“ સંપાદકે લેખોની પસંદગીમાં ઉદાર વિચારને છતાં સંપૂર્ણ કંટોળ દષ્ટિ
રાખી છે પસંદગીમાં લેખક કે છાપા ચોપાનિયાના નામને મહત્ત્વ ન આપતા
તેમાંના સત્યને-વસ્તુ વિચારને જ મહત્ત્વ અપાયું છે, તે આખો
સમ્રદ જીડતી નજરે જોઈ ગયા પછી પણ જાણી આવે છે. આવા
પુસ્તકોનો વધુ પ્રચાર થવો ઘટે છે. પ્રનામ-બેટ તરીકે સૌ પ્રથમ એના પર
પસંદગી ઉતારવામાં આવે એ પણ ઇષ્ટ છે. પુસ્તકની કિંમત દરેકોના
ખિરસાને પગપી ગઈ એવી છે ”

—“ ગુજરાત મિત્ર અને ગુજરાત દર્પણ ”

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

પો.બો. ૧૦ વડોદરા

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

=====

જીવન ચરિત્ર

મા ન. અમીન, જીવન અને કાર્ય	૨-૦-૦
માલવીયાજી સાથે ત્રીસ દિવસ	૩-૦-૦
કુમારી હેલન રસૂલભાઈ વોરા	૦-૨-૦
કીસ્ટોફર કેલમ્બસ	૦-૬-૦
જીવનસંભારણું (ચારકા મહેતા)	૨-૮-૦

કાવ્ય સંગ્રહ

પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા	૨-૦-૦
કુલવેણી મૂળજીભાઈ શાહ	૧-૪-૦
રણુરસિયાના રાસ	૦-૬-૦
રાસનિકુંજ	૦-૧૨-૦
રાસપદ્ય	૧-૮-૦
રાસકૌમુદી	૧-૮-૦
તારાના તેજ	૦-૮-૦
બાલ ગીણા	૦-૧૨-૦
સ્મૃતિ નિકુંજ	૦-૮-૦
પૂનરણ્ય	૦ ૧૦-૦

નાટક

સુગદશન મૂળજીભાઈ શાહ	૧-૪-૦
મ છા જૂત	૦-૮-૦

અ. સૌ. કુમારી યશવંત પંડ્યા	૧-૦-૦
મહન મંદિર	૦-૧૦-૦
જવનિકા રેખા કાર્યાલય	૦-૧૨-૦
હંસી (નાટક) બી. પી. વૈદ્ય	૧-૦-૦

વાર્તા-નવલકથા

નિરંજના મૂળજીભાઈ શાહ	૨-૦-૦
ત્રિનેત્ર	૨-૦-૦
કૂલછાબ કે. હ. શેઠ	૨-૦-૦
બાલકકથાઓ અંદ્રશંકર ભટ્ટ	૦-૧૦-૦
કુમાર વીરસેન ભા. ૩	૦-૬-૦
રામસિંહ રાઠોડ	૦-૬-૦
ચાંદરણા પ્ર. ગિ. મહેતા	૦-૮-૦

આકર ગ્રંથો

બાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ ભા. ૧-૨	૨-૨-૦
ગ્લૂની શુજરાતી ભાષા	૧-૧૨-૦

કંતર

ગ્રામચિત્રો ઇશ્વર પેટલીકર	૨-૮-૦
આપુનો પ્રવાસ મૂ. શાહ	૦-૪-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

રાવપુરા, પો. બા. નં. ૧૦, વડોદરા.

અ મા રાં પ્ર કા શ નો

પુસ્તકાલયસાહિત્ય

૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત
નામાવલી ૭-૮-૦

૪૦૦૦ " " " ૫-૦-૦

વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય-
પ્રવૃત્તિ ૩-૦-૦

પાતોનાં પુસ્તકોનો પરિચય
ભા. ૨ ભે. ૦-૮-૦

પુ. પ્રવૃત્તિ, ભાવણે ને લેખો
ભા. ૧ ભે. ૧-૮-૦

જીવનચરિત્રો

દીનબંધુ એન્ડ્રુઝ ૨-૦-૦

ભારતના સંતો ૧-૮-૦

વીર માર્કીટક ૧-૮-૦

જુકર ટી. વૉશિંગ્ટન ૧-૧૨-૦

વૈદક-આરોગ્ય

કેટલાક રોગો ભા. ૨ ભે. ૧-૧-૦

આહારશાસ્ત્ર ૦-૧૪-૦

શિક્ષણ-ઇતિહાસ-વિજ્ઞાન

ભૌતિકશાસ્ત્ર દ્વારા લોકશિક્ષણ ૧-૮-૦

બાળકેળવણી ૦-૧૩-૦

તારાશાસ્ત્ર ૦-૧૨-૦

રામાયણ રહસ્ય ૦-૧-૦

આર્યોની જોળબાણ ૦-૫-૦

સારી રીતસાત ૦-૪-૦

વૈયાસિક ન્યાયમાળા ૧-૮-૦

ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો
ઇતિહાસ ૦-૧૪-૦

ભૂરચના ૦-૧૧-૦

માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શિક્ષણકળા ૦-૧૪-૦

માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ ૦-૧૩-૦

વિદ્યાશાળા ૧-૧-૦

શિક્ષણનો શાસ્ત્રીય ૦-૧૧-૦

સિંહ ૦-૧-૦

હિંદના ઇતિહાસની પાતો ૦-૧૨-૦

બાલસાહિત્ય

જાલકુંજના પાઠો ૦-૪-૦

પરિમલ ૦-૫-૦

પ્રકીર્ણ

ચિરંજીવ સાહિત્ય (વિવિધ
વિષયના લેખોનો સંગ્રહ) ૨-૪-૦

કુમારનાં ઔરતો (સામાજિક) ૧-૮-૦

કલાપીનો કેકારવ (કાવ્ય) ૭-૦-૦

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિમિટેડ.

પો. બો. નં. ૧૦ : રાવપુરા, વડોદરા.

નમુના (ફોર્મ્સ)ની યાદી

નમુનો નંબર

(આ પહેલાંના લાવેલ રકમ સમજવા)

(૧) કર્યા રજીસ્ટર (ગુજરાતી)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨) " " (અંગ્રેજી)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૩) નામવારી (કક્ષાવારી) રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૪) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૫) કતોવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૬) ઇસ્યુ બુક અડધા કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૬બ) ઇસ્યુ બુક પા કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૭) વર્તમાનપત્રો અને માસિકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૮) વંચાયેલાં પુસ્તકોની વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક (કર્યા પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૯) શિવજી સામાનનું પત્રક	ધા. ૧ (૨૪) નંબરના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૦) હાજરીપત્રક	૪૦ પાનની ચોપડી રૂ. ૦-૧૦-૦
(૧૧) સૂચનાચોપડી	નંબર ૧ (૪૦ પાન)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૧૨) બેટ ચોપડી (વીઝીટ બુક)	નંબર ૧ (૪૦ પાન)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૧૩) બારનીચી	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૪) સમાના કામની નોંધ બુક	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૫) પાવતી બુક	નંબર ૧ (૧૦૦ પાન)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૧૬) અરજ અને જમીનગીરીનાં ફોર્મ	ધા. ૧ (૯૬ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૭) પાવતીના ફોર્મ	ધા. ૧ (૯૬ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૮) ઇસ્યુ નંબર અને તારીખ નોંધવાની પટ્ટીઓ	૧૦૦૦ નંબરના રૂ. ૪-૦-૦
(૧૯) પુસ્તકોનું રજીસ્ટર (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૦) વાચકોની ખાતાવહી	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૧) વાચકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૪૮ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૨) પુસ્તકની કાપી બાગુએ અંદર ચોઢવાની શીર્ષક મહારાજ સાહના ફેલ્ડાવાળી પટ્ટીઓ	૧૦૦૦ નંબરના રૂ. ૪-૦-૦
(૨૩) પુસ્તક ઉધરાણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંબરના રૂ. ૦-૪-૦
(૨૪) પુસ્તકની મામણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંબરના રૂ. ૦-૪-૦
(૨૫) વંચાયેલાં પુસ્તકોનું વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૬) પુસ્તકની પૂઠે ચોઢવાની નંબર લખવાની પટ્ટીઓ	૬ પાનના રૂ. ૦-૧-૬
(૨૭) નામવારી રજીસ્ટર (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૮) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦

લખો:—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ

ସମ୍ପାଦନା

ସମ୍ପାଦନା

ସମ୍ପାଦନା

ସମ୍ପାଦନା

વડોદરા રાજ્ય પુ. પ્રવૃત્તિને વધુ વેગવાન બનાવો.

—તંત્રીસ્થાનેથી

વર્ષો થયાં વડોદરાને આંગણે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના શ્રીગણેશ મંડાયા છે અને તે એવી શુભ ઘડી-મુહૂર્તે અને એવા મહાન પુરુષને હાથે મંડાયા છે કે દિનપ્રતિદિન તે ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ સાધે જ ન્યથે છે.

એક નાના છોડવાના બીજાંકુરમાંથી આજે તે વિશાળ વટવૃક્ષરૂપે ફાલીને એની શાખા-પ્રશાખાઓ, પત્રો અને ફળો એટલાં મોટા પ્રમાણમાં વિસ્તર્યા છે કે એની એ શીતળ ઘટાને એઈને હરકોઈ જોનાર તેની આંખોએ ઠંડક અનુભવે છે.

એક વખત હતો ત્યારે એના પ્રચાર માટે પ્રચારકોને ખૂબ જહિમત ઉઠાવવી પડતી, સહાઓ વગેરેના વિવિધ કાર્યક્રમો ચોણ જનતાને એનાથી જતા ફાયદા સમજાવવા પડતા અને ધનિકોના ધનનો સફળ્ય આ પ્રવૃત્તિ પાછળ કરવા તેમનામાં એક થા બીજા પ્રકારે પ્રેરણા ફેડવી પડતી. ત્યારે સરકારને આ પ્રવૃત્તિને પોષવા અને નિભાવવા તેમ જ એના સફળ સંચાલન માટે યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવી પડતી. પરિણામે એને માટે ખાસ ખાતુ પણ રાખવામાં આવ્યું.

આજે વખત બદલાયો છે. આજે જનતાને પુસ્તકાલયો સ્થાપવા અને તેનું સફળ સંચાલન કરવાનું સમજાવવા માટે લાગ્યે જ પ્રયાસો કરવા પડે તેમ છે. જનતાનો લગભગ ઘણો ભાગ આજે એટલો કેળવાયો છે, એટલો સંસ્કારી થયો છે કે, આજે એને પોતાના ગામે પુસ્તકાલયો સ્થાપવાનું કહેવા જવું નહિ પડે, મારી મચડીને લોકમદદ ઊભી કરવા કે દલીલબાહુ કરીને એને માટે ફંડ ઉઘરાવવા જવું નહિ પડે પરંતુ પ્રજા પુસ્તકાલયોના ફાયદા સમજતી હવે તો થઈ જ ગઈ છે. એની ઉપયોગિતા કસાવવાનો પ્રયત્ન કરવા જેવી જરૂર આજે રહી નથી. પરિણામે, શ્રીમંત

સરકારના ગન્યનાં નાનાં નાનાં ગામો પણ ચોતાને ત્યાં પુસ્તકાલય સ્થપાય તે માટે ઉત્સુકતા દાખવે છે. અને ચોતે યદ્યપે-ગામ હોડો હોડમદ્દ જિભી કરી પુસ્તકાલયો સ્થાપવાની પ્રવૃત્તિ જિભી કરે છે. અને શ્રીમંત સરકારની નિયત નીતિ અનુસાર હોડમદ્દ તેટલી સરકાર તથા પંચાયત મદ્દ મેળવવા પ્રયત્નો કરે છે.

આમ ઉત્તરોત્તર આ પ્રવૃત્તિ વધતી જતી હોવાથી અને એવાં પુસ્તકાલયોની સંખ્યા પણ અગાઉના કરતા વધતી જતી હોવાથી શ્રી. સરકારે પણ એ બાબત તરફ ચોતાનું વિશિષ્ટ ધ્યાન દોરવાની જરૂર છે.

શ્રીમંત સરકાર કેળવણી પાછળ સારો એવો ખર્ચ કરે છે, પ્રાથમિક કેળવણી ફરજિયાત હોઈને ગન્યના સઘળા પ્રજાજનોના બાળકો પ્રાથમિક શિક્ષણ તો લે જ તેવી ચોજનાના અનુસંધાનમાં પુસ્તકાલય ખાતા દ્વારા એ પ્રવૃત્તિને વેગ અપાય છે, અને તેના દ્વારા સારી એવી રકમ ખર્ચાય છે.

આમ ઉત્તરોત્તર વધતા જતા આ વિકાસના પ્રમાણમાં, સરકારે આ ખાતાના બજેટના આંકડાઓ પણ ફેરવવા ભેધજો. પાછલા વર્ષોની સરખામણીમાં એ આંકડા ન સુધારતાં વધતી જતી આ પ્રવૃત્તિને વિશેષ વેગ મળે તે માટે અને તેના ઉત્તરોત્તર વધતા ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે આ ખાતા માટે રખાતી રકમની ચત્તા પણ વધારી દેવી ભેધજો. વર્ષોવર્ષ નવાં નવાં પુસ્તકાલયો સ્થપાય છે, જિંઘતાં અને આજુ પુસ્તકાલયો પણ આજે તો સતેજ થઈ પાછલાં વર્ષોમાં જે ગ્રામ પુસ્તકાલયોના જાહેટ જનાવાતાં નહોતાં તે પણ હવે જનાવતાં થઈ ગયા છે. પરિણામે, સરકારે તેટલી વધુ સરકાર-પંચાયતમદ્દ એ ગ્રામ પુસ્તકાલયોને આપવા માટેની જોગવાઈ અવશ્ય જ રાખવી ઘટે.

વળી આપણા રાજ્યનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયો જ્યાં જ મકાનવાળાં નથી. ચોતાના પુસ્તકાલયને સ્વતંત્ર મકાન થાય તે માટે જનતા તરફથી હોડમદ્દ જિભી કરવામાં આવે છે આવા દાન તરીકે ધનિકવર્ગ તરફથી ઉદાર રકમની દેણગીઓ પણ અપાય છે, પરંતુ ઘણી વાર એ દેણગીની રકમો સરકાર પંચાયત મદ્દના અભાવે જેમની તેમ જ રહી જવા પામે છે તેમ થવા ન પામે તે માટે પુસ્તકાલયનાં નવાં મકાનો બાંધવાની ચોજના ખાતે પણ ખામ અલગ જોગવાઈ કરવી જ ઘટે.

આજે તો હોડમદ્દ જોડી કરી જાહેટ જનાવનાર અનેક ગ્રામ પુસ્તકાલયોને, સરકાર-પંચાયત મદ્દ પાછળથી પૂરી થઈ જતાં એ હોડમદ્દ ઉપરની મજવાપાત્ર સરકાર-પંચાયત મદ્દથી કેટલીક વાર વંચિત રહેવું પડે છે, અને એવાં પુસ્તકાલયો ચોતાને ત્યાં આવતા વાચકોને વાચનતૃષ્ઠિ આપી શકતાં નથી. અને આમ તેઓ નિરાશ થાય છે.

એટલે, આગામી નવા વર્ષમાં, સરકારે ગ્રામ પુસ્તકાલયોને આપવાની મદ્દમાં

ધરમ વધારે કરવો જોઈએ, અને પુસ્તકાલય માટે લોકમદદ એકઠી કરનાર એક પણ આમ પુસ્તકાલય બજેટ બનાવીને પાછળથી સરકાર-પંચાયત મદદના અભાવે નિરાશ ન થાય તે જોવું જોઈએ.

વળી, પુસ્તકાલય ખાતે કેટલાક નવા કસબા જિલા કરેલા હોવાથી તેમને કાળે વધુ સરકાર-પંચાયત મદદ જતાં નાનાં જિગતાં અને ઓછી લોકમદદવાળાં કેટલાંક પુસ્તકાલયો આખરે સરકાર મદદ વગર રવડી જવા જેવો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થાય છે.

આમ થવા ન પામે તે માટે શ્રીમંત સરકારે કેળવણી ખાતાની ગ્રાન્ટની રકમમાં પુસ્તકાલય ખાતાને કાળે રખાતી રકમમાં સારો એવો વધારો કરી, નાનાં-મોટાં, નવાં-જૂનાં તમામ પુસ્તકાલયોને સરકાર-પંચાયત મદદ અવસ્ય જ મળે તેવી બજેટની ગોઠવણી કરવી ઘટે.

ઉપરાંત, દરવર્ષે અગાઉ જે ૫૦ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનું ઘોરણ હતું તે પાછલાં કેટલાંક વર્ષોથી ૨૦ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનું ઠરાવ્યું છે તેમાં પણ ફેરફાર કરી દરવર્ષે, અગાઉની જેમ જ ૫૦ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડાય તેવી તજવીજ થાય એ અવસ્ય જ વિચારણીય છે. કારણ કે, હવે તો નિરક્ષરતાનિવારણના પ્રયત્નમાં સહાયભૂત થવા માટે જ્યાં જ્યાં શાળા હોય ત્યાં બધે જ પુસ્તકાલય સ્થપાઈ જાય તે જોવાની શ્રીમંત સરકારની ફરજ છે.

વળી આજે તો આપણા રાજ્ય બહારના મુંબઈ પ્રાંતના વિસ્તારમાં આપણું અનુકરણ કરી ગામે ગામે પુસ્તકાલયો સ્થપાય તે માટે ત્યાંની સરકાર કટિબદ્ધ થઈ છે, ત્યારે આપણે આ પ્રવૃત્તિના મૂળ ઉત્પાદકો પાછળ પડતા જઈએ એ ખરેખર એકજનક છે.

આશા રાખીએ, આ વર્ષથી જ નવીન ૫૦ પુસ્તકાલયો સ્થાપવાનું અગાઉનું ઘોરણ જારી રહે, અને એકેએક આમ પુસ્તકાલય સરકાર-પંચાયત મદદ પામશે એવી આશા-ઉમેદ છે.

—જે પુસ્તકો પ્રમટ થાય છે તેમાંના થોડાક જ શિષ્ટ સાહિત્યમાં સ્થાન પામે છે. શિષ્ટ સાહિત્યમાં માગ્યે જ છ—આઠ પુસ્તકો એવાં હશે, જે ધર્મગ્રંથોમાં ગંભીરતાં હોય. આવા પ્રેરણાસાહિત્યમાં ભગવદ્ગીતાનું—દેવ અને મનુષ્ય વચ્ચે વ્યેસા આ અપ્રતિમ સવાદનું—સ્થાન પ્રથમ છે એક્ટ્રીન આર્નોલ્ડ એને ‘દેવી ગીત’નું નામ આપે છે. હમ્બોલ્ટ એને ‘જમતની કોઇ પણ બાણીતી બાપામાં સ્થાયેલું’ એક માત્ર સુ દરતમ આધ્યાત્મિક જ્ઞાન’ કહ્યું છે આ વિશિષ્ટતાનાં અનેક કારણો છે.

—શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી

અમારો બાલવાચક

અમારી પાસે અનેક વાચકમિત્રો આવે છે. તે દરેક અમને એક યા બીજા પ્રકારે પોતાની વાચનબૂણ સંતોષવા અમારી પાસે પુસ્તકોની માગણી કરે છે, સૌ સૌની યોગ્યતા-પાત્રતા પ્રમાણે અમે એમને યથાશક્તિ સંતોષવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ. અને આવા વાચકોમાં અમારો પરમમિત્ર બની ગયેલો એક બાલ-કિશોરવાચક સ્વ. બચુભાઈ અમારી સાથે હળીમળી જઈ અમારો નિકટનો મિત્ર બની ગયેલો. એ બાલ-કિશોર-વાચક અમે શુભાચ્છે છે.

વડોદરા રાજ્ય પ્રજામ ડાળના પ્રમુખ અને પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળના અધ્યક્ષ શ્રી. ચુનીભાઈ શાહનાં પત્નીનાં બહેનની પુત્રીનો એ પુત્ર હતો.

વાચનોત્સુક અનેક બાળકોની અમને સુલાકાત થઈ છે, તેઓમાં કેાઈ સૌમ્ય, કેાઈ તોફાની, કેાઈ રેડિયાળ એવા વિવિધ માનસધારી હોય છે. પરંતુ પરમમિત્ર બની ગયેલો અમારો આ વાચક આવે અને અમારી બન્નેની દૃષ્ટિદૃષ્ટ મળતાં એ કંઈક સ્થિત કરે અને બોલી જાઉં.

“ વ્યાસ ! આજે ગમે તે કંઈક વાંચવા આપો જ. ” અને હું જવાબ દઉં :

“ દોસ્ત ! તારા લાયક આજે કંઈ નથી આવ્યું. ”

મારા આટલા જવાબથી એને સંતોષ ન થાય, મારું પુસ્તકોનું ‘ સ્ટેન્ડ ’ એ જોઈ વળે અને પોતે નહિ વાંચેલું પુસ્તક હાથ આવે તો ઉપાડીને કહે :

“ વ્યાસ ! આ લઈ જાઉં ? ”

પુસ્તક જોઈને એને ઉપયોગી-બીનઉપયોગી બોલ્યા પછી તો તે લઈ જવા હા કે ના કહું. અને એ પુસ્તક મળે કે ન મળે છતાં કદી અસંતોષી થઈ એ મારી પાસેથી ગયો નથી. આજે ન મળે તો બીજો દિવસે, નહિ તો ત્રીજો દિવસે જોમ એ આવે જ અને મારી પાસેથી વાંચવા માટે પુસ્તક લઈને જ રહે.

અને બાલમાસિકની તો એ જાણે રાહ જ ભેતો હોય. પહેલી-બીજી તારીખ થાય અને એ બાલમાસિક માટે મારી પાસે હાજર થાય જ, વાંચવા લઈ જાય, વાંચે અને પૂરું કરી સાચવીને હવું તેવું પાછું આપી જાય.

નાના મોટાના ભેદભાવ સિવાય જાણે મારો સમવયસ્ક હોય તેમ એ મારી સાથે વર્તે, છતાં અમને એના પ્રત્યે પ્રેમ ઉપજતો.

એની વાચનપ્રત્યેની પ્રીતિ, ઉત્સુકતા અને નિયમિતતાએ મને મુગ્ધ કર્યો હતો.

આજે મને મુગ્ધ કરનાર મારા એ બાલ-છિયોર-વાચકમિત્ર આ જગત છોડી, એનાં માતા-પિતા અને નિકટનાં ત્રણ-ત્રણ કુટુંબોને રોતાં-કંકળતાં મૂકી આ જગત છોડી ગયો છે.

એના અવસાનથી એનાં માતા-પિતાને ધારી ધા લાગ્યો જ હશે, છતાં જેમની પાસે રહીને એ છ મહિનાની ઉંમરથી બાર તેર વર્ષનો ચતા સુધી ઉછર્યો, લાલન-પાલન પામ્યો તે શ્રી. ચુનીલાલ શાહ અને સૌ. ચંચળબેનની દુઃખવેદનાની તો અમે કદપના પથુ કરી શકતા નથી. અમને પથુ એ વારંવાર યાદ આવી જાય છે. આવા આ મિત્રના અકાળે અકસ્માત ચયેલ અવસાન માટે આપણો કંઈ ઇલાજ નથી. એ કુદરતના હાથની વાત છે. ખરે જ, નિરુપાય માનવી ! !

પ્રભુ સદ્ગતના આત્માને શાંતિ અર્પો અને શ્રી. ચુનીલાલ શાહ તથા સૌ. ચંચળબેન પર આવી પડેલ આ દુઃખ સહન કરવાનું તેમને બળ અર્પો એ જ એ પરમનિયંતા પ્રત્યે પ્રાર્થના. इति ॐ

—મણિલાલ પ્રં. વ્યાસ

આત્મ ઘડતર

—આપણે પ્રિય સાહિત્યકાર આપણા હૃદયમાં કેમ આવી વસે છે એનો તો પથુને અનુભવ હશે. જ્યારે હું નાનો હતો, ત્યારે હુમા અને જુગો મારા પ્રિય સાહિત્યસ્વામીઓ હતા. હું દરે દરે એમની કૃતિઓ વાંચતો; એમનાં પાત્રો મારા મિત્રો અને સમાસજાતીઓ કરતાં મારો વધારે નિકટ હતાં. એમનાં દષ્ટિબિંદુ અને એમની વાતચીતની ધાટી અગમ્યતા જ મારાં સહ જતાં. આ સાહિત્યસ્વામીઓએ મારામાં આવી નિવાસ કર્યો અને તેથી હું વિચર્યો; પથુ આ તો સાહિત્યસ્વામીઓની વાત ! પથુ જો આપણામાં વસનાર વ્યક્તિ જીવત હોય, તો તેની અસર વધારે સચોટ થાય છે. હૃદયમાં વગેવા પ્રભુપથી ઠેલુ નથી પડાયું,

સ્વ. બચુલાઈ

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

પુલિટઝર પારિતોષિકથી પ્રખ્યાત બનેલ જર્મને હાજેરિયન અમેરિકન પત્રકાર જોસેફ પુલિટઝરના જન્મની શતવર્ષી અમેરિકામાં એપ્રિલ માસમાં ઉજવવામાં આવી હતી.

પુલિટઝરે 'ન્યુયોર્ક વર્લ્ડ' તથા સે. લુઇસ 'પોસ્ટ ડિરિપેચ' નામના બે વર્તમાનપત્રો પ્રગટ કરીને તેને અગ્રગણ્ય મનાવ્યાં હતા. તેના માનમાં રમારક ટિકિટો કાઢવામાં આવી છે પહેલે જ દિવસે ન્યુયોર્કમાં તેની ખપત કોઇપણ રમારક ટિકિટ કરતા વધારે હતી.

'વોશિંગ્ટન પોસ્ટ' તેા તેને આધુનિક પત્રકારિત્વના પિતા તરીકે ગણાવેલ હતા.

'ન્યુયોર્ક વર્લ્ડ' તેા થોડા સમયથી બધ પડ્યું છે, પણ અત્યારના પત્રકારિત્વ પર તેના પ્રભાવ હજુ આજુ છે 'પોસ્ટ ડિરિપેચ' હજુ સેંટ લુઇસથી તેના પુત્ર હજુ પ્રગટ કરે છે.

પુલિટઝર સોળ વર્ષની ઉંમરે યુનાઇટેડ સ્ટેટમાં આવ્યો હતો. તે ૧૮૧૧માં મરણ પામ્યો.

એપ્રિલની પહેલી તારીખનેા ઉપયોગ ધણા બીજાની મરકરી કરવામાં કરે છે, તલ અવીવના એક પત્રકારે તે દિવસે સારો નફો કરી લીધો. તે દિવસે તેણે પ્રકટ કરેલ પત્રમાં મૂખોછમરી અનેક વાતો આપી હતી. અને તેનું શીર્ષક 'તલ અવીવ' મા હિટલર પકડાયો 'નું રાખ્યું હતું. તેમાં હિટલર મળ્યા આવ્યાની તથા તેની ધરપકડની ખબર હતી.

મોટાથી મથાળાં બોલતા હાખાના ફેરીઆઓ પાસેથી નકશે ચપોચપ ઉપડવા માંડી હતી.

જાણના અરેબિક દૈનિક 'ફેલ્ક્સરટીને' એવા ખખર હાખા દતા કે આજા ખાતે એક ઝડપથી ગહેતી તેલની નદી મળ્યા આવી છે અને તેના પ્રવાહ દરિયામાં મળ્યા જાય છે.

બ્રિટનનો જગપ્રસિદ્ધ લેખક સોમસેટ મોલ્લામ બીજા દેશના રીતરિવાજોથી યુવાન લેખકોને પરિચિત કરવા માટે પ્રોત્સાહન આપી રહેલ છે. ૪ મથકારો, નાટ્યલેખકો તથા સંગીતકારોની હન્કારપોરેટો સોસાયટીએ જાહેર કયું છે કે આ વિશિષ્ટ હેતુઓ માટે એક ખાસ ટ્રસ્ટ ફડ કરવામાં આવ્યું છે.

મિ મોલ્લામની ઉદારતાને અંગે આ શક્ય બન્યું છે. કોઇપણ યુવાન બ્રિટિશ લેખક કાવ્ય, વાતો, વિવેચન, ઇતિહાસ, જીવનચરિત્ર, તત્ત્વજ્ઞાન વગેરે વિષયો પર શ્રેષ્ઠ પુસ્તક પ્રગટ કરે તેને દર વર્ષે પાચસે પોંડનું પારિતોષિક અપાઈ શકશે. આમાંથી નાટ્યકૃતિઓને બાકાત રાખવામાં આવી છે.

સફળ ઉમેદવારે બ્રિટન સિવાયના દેશમાં બોલામાં બોલા ત્રણ મહિના માળવા પડશે અને પારિતોષિકના પૈસાનો ઉપયોગ પરદેશમાં રહેવાના ખર્ચમાં કરવો પડશે. આ ઉપરાંત આ પારિતોષિકનો હેતુ યુવાન લેખકોને બીજાં રાષ્ટ્રોની સંસ્કૃતિથી પરિચિત થવા માટે પરદેશની યુસાફરીને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે. આની અસર સમકાલીન બ્રિટિશ સાહિત્ય પર પડવાની.

૨૧ ડૉ. ઈ. રામવેન્દ્ર રાવનું ૧,૨૦૦થી વધારે કિંમતી ગ્રંથોવાળું પુસ્તકાલય તેના પુત્રે નાગપુર વિશ્વવિદ્યાલયના રાજકીય વિજ્ઞાન વિભાગને ભેટ ધર્યું છે.

★

ઈ. સ. પૂર્વ ૨,૫૦૦માં ચિત્રલિપિમાં લખેલ ૧,૦૦૦ પાનાનો પ્રાચીન સંસ્કૃત પ્રાકૃત ઠાસ બનારસ હિંદુ વિશ્વવિદ્યાલયના પ્રાચીન મધ્યપૂર્વના ઇતિહાસ તથા પુરાતત્ત્વ ખાતાના પ્રાધ્યાપક ડૉ. પ્રાણનાથને મળી આવ્યો છે.

ડૉ. પ્રાણનાથે એક ખમરપત્રીને જણાવ્યું હતું કે ઈ. સ. પૂર્વે ૨,૬૦૦માં માત્ર હિંદમાં જ નહિ પરંતુ મધ્યપૂર્વના ઘણા દેશોમાં સંસ્કૃત રાજભાષા હતી, અને સંસ્કૃત પ્રાકૃતમાં લખાયેલ ઘણા દસ્તાવેજો અસ્તિત્વમાં છે તે સાબીત કરવા મારી પાસે પૂરતા સાધનો છે આમાંના કેટલા દસ્તાવેજો આ સમયના ઇતિહાસ પર પુષ્ટકા પ્રકાશ નામે છે દાખના તરીકે સિંધુ ખીણના બે લેખો બતાવે છે કે નરમાસેમ સિથિયા તથા પંજાબનો શાસક હતો, તાજે-તરમાં ડૉ. પ્રેમનાથને એક સંસ્કૃત દસ્તાવેજ મળી આવેલ છે તેમાં નરમાસેમની શુભ સામ્રાજ્યના વિજયની વિગતો છે તે સામ્રાજ્ય ૨૦૦ ગ્રેવો આવ્યું હતું. તે સમયમાં મધ્યપૂર્વમાં તથા હિંદમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત રાજભાષા હતી.

★

હિંદ સહિત ૧૬ રાષ્ટ્રોના પ્રકાશકોએ ત્રીસ દેશોમાં પ્રચાર માટે વિવિધભાષી આંતરરાષ્ટ્રીય સામયિક પ્રગટ કરવાના દસ્તાવેજો ઉપર સહી કરી છે. આ સામયિક હજુ અનામી છે. તેમાં મોટા ભાગનાં ચિત્રો હશે. તે ખીનરાજકીય રહેશે અને વ્યક્તિગત સ્વાતંત્ર્યની દિશામાં કરશે કોમવેન્ડોમિયર પબ્લિશિંગ કંપનીની બોર્ડના પ્રમુખ ટોમસ-એચ. બેકે આ યોજનાના ઉત્પાદક છે, તેણે જ આ ગહેરાત કરી છે.

★

સુપ્રસિદ્ધ બ્રિટિશ તત્ત્વજ્ઞ પ્રો. સર ઝર્નેસ્ટ ઝાડરે ડેગ્રિન્ગનો એક સભામાં હિંદ અને મોસ સંસ્કૃતિ તથા સુધારામાં પ્રાસ કરેલ સિદ્ધિને અજલિ આપી હતી. તેણે એવી સૂચના કરી હતી કે બ્રિટિશ અધ્યાપકોએ લેટિન તથા ગ્રીક સાથે સંસ્કૃત ભાષાનો અધ્યાસ પણ કરવો જોઈએ. હિંદ અને બ્રિટનના લોકો વચ્ચે સંસ્કૃતિની વધારે સારી સમજ માટે તેણે અપીલ કરી હતી.

★

ઇન્ડોનેસિયન અંતારા ન્યુસ એજન્સીના જણાવવા મુજબ જાવાની હિંદુ સંસ્કૃતિનો ૧,૧૦૦ વર્ષનો જૂનો દસ્તાવેજ પ્રબળતા હિંદુ મંદિરની નજીકમાંથી જમીનમાંથી મળી આવ્યો છે.

★

ઇન્ડોનેસિયાના તજજ્ઞની માન્યતા પ્રમાણે લગભગ ઈ. સ. ૮૫૬માં સંસ્કૃતમાં લખાયેલ આ દસ્તાવેજ ઇન્ડોનેસિયાનો વિખતવાર રાષ્ટ્રીય ઇતિહાસ લખવામાં ઉપ-યોગી થઈ પડશે.

★

૪૩૦. એસ. 'વી. કેતકરે ગ્રેવીસ ભાગમાં ' પ્રગટ કરેલ ' મહારાષ્ટ્રીય જ્ઞાન કોશ ' પ્રગટ થયાને પચીસથી વધારે વર્ષો વીતી ગયા છે. તેની નકલો અત્યારે મળતી નથી, તેમજ તેની અંદર આપેલ હકીકત કેટલેક અંશે જૂની થઈ ગઈ છે. ડૉ. કેતકરના સાથીઓ શ્રી. વાંધ આર. દાદે તથા શ્રી. સી. જી. કર્વેએ આવેને વર્ષે નવે સચિત જ્ઞાનકોશ ' સુલભ વિશ્વકોશ ' ૭ ભાગમાં પ્રગટ કરવાની જાહેરાત કરી છે.

જ્ઞાનજેતરમાં કેટલાક મરાઠી સામયિકોએ નવલિકાદરિદ્ધિ માટે સરસ ધનામે આપવાની જાહેરાત કરી છે. થોડા સમય પહેલાં વડોદરાના ' અભિજ્ઞિ 'એ ચાલુ વર્ષમાં માસિકમા પ્રગટ થતી નવલિકા માટે રૂ. ૨૦૦) નું પારિતોષિક જાહેર કર્યું છે. પરંતુ શ્રી. વાંધ. જી. જ્ઞેશીએ પોતાના ૧૬૪૭ના વાર્ષિક પ્રકાશન માટે શ્રેષ્ઠ નવલિકાઓ વારં રૂ. ૫૦૦), ૪૫૦) તથા ૧૫૦)ના પારિતોષિકોની જાહેરાત કરી છે. તે મરાઠી નવલિકાના ઇતિહાસમાં અનન્ય છે એપ્રિલની આખર સુધીમાં મળેલ ત્રીસ નવલિકાની, પાંચ સભ્યોની કમિટી પસંદગી કરશે આ બધી વાર્તાઓ લેખકના નામ વિના પ્રગટ કરવામાં આવશે, અને દરેક લેખકને રૂ. ૫૦) આપવામાં આવશે. નવલિકાઓ પ્રગટ થયા પછી જાહેર મતથી પારિતોષિક માટેની નવલિકાઓનો નિર્ણય કરવામાં આવશે.

જુલાઈ યુનિવર્સિટીએ ૧૯૪૬નું ડી. ૨૫૦)નું ડી. પી. તરખડકર પારિતોષિક પૂનાના શ્રી. ડબ્લ્યુ. કે પ્રાજપેને તેમના દાદા રવ એસ એમ. પ્રાજપેના જીવનકાલ માટે આપ્યું છે. રવ શ્રી. પ્રાજપે અત્યારે બધ પહેલ ચરહી સાપ્તાહિક ' કાલ 'ના તંત્રી તથા પ્રખ્યાત મરાઠી લેખક હતા

પ્રખ્યાત હિંદી લેખક તથા યુદ્ધના આગ્રહા ખમરપત્રી શ્રી. ડી. એફ. કરાકાનું ' આઘ હેવ રોડ માપ ટીઅલ ' નામક પુસ્તક તાજેતરમાં પ્રગટ થયું છે. ન્યુપોઈના કોંગ્રેસવાદી મિ. ઇમેન્યુઅલ સેવરે તેની સમાલોચના લેતા લખ્યું છે, કે હિંદના ખતાવોમાં રસ લેતા દરેક અમેરિકને તે પુસ્તક વાંચવું જોઈએ હિંદ તથા યુનાઈટેડ સ્ટેટસના લોકો વચ્ચે જે વિશાળ અંતર છે તે સાધવાને લેખક ખૂબ યત્ન કરે છે હિંદને લગતા રીતરિવાજો, સંસ્કૃતિ તથા રાજકારણની વિગતો અને ટીકાથી તથા ઉપયોગી માહિતીથી આ મથ બરપૂર છે.

અત્યારના જમાનામાં કોઈપણ માસિક પચીસ વર્ષ પૂરા કરે તે તેને માટે અભિનંદનનીય ગણાય. રવ. હાજી મહમદનું ' વીસમી સદી ' બધ પકડ્યા પછી તેની પ્રજ્ઞાલી ચાલુ રાખવા શ્રી. ચાંપશી, હિંદીએ એકલે હાથે, કલકત્તા જોવા દૂરના રસ્થેથી ' નવચેતન 'ની શરૂઆત કરી માત્ર ૧૯૪૭ માં તેને પચીસ વર્ષ પૂરાં થયા. તેને અંજો તેના તંત્રી શ્રી ચાંપશીભાઈને અભિનંદન આપવાનો એક મેળાવડો કચકતાના ગુજરાતી નાગરિકો તરફથી તા. ૬-૪-૪૭ ના રોજ કાળિકા થીએટરમાં ગુજરાતના વિખ્યાત કલાકાર શ્રી. રવિશંકર રાવળના પ્રમુખપદે

યોજનામાં આવ્યો હતો. તે વખતે ગરબા, ટૂંસ, દાડિપારાસ ઉપરાંત ઢાળા બગર સંબંધી શ્રી. ચાપશીએ લખેલી એકાંકી નાટિકા સફળતાથી બજવી બતાવવામાં આવી હતી.

આ પ્રસંગે શ્રી. ગગનવિહારી મહેતા, શ્રીમતી સોદામિની મહેતા, શ્રી. મોહનલાલ શાહ, શ્રી. ત્રીભોવનદાસ હીરાચંદ વગેરેએ પ્રાસંગિક વિવેચનો કરી 'નવચેતન'ની સેવાઓને અંજલિ આપી હતી. ઉપરાંત માંદીની સુંદર કાર્ટેટમાં મૂકેલું એક સન્માનપત્ર તથા રૂ. ૫૦૦૧) ની થેલી તંત્રીને અર્પણ કરવામાં આવી હતી. શ્રી. રવિશંકર રાવળે પ્રમુખ તરીકેના પોતાના ભાષણમાં 'નવચેતન'ની સેવાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. મોટે મોટે પથ્થુ સાહિત્યના એક શિષ્ટ માસિકની આવી કદર કરવા માટે ગુજરાતીઓને ધન્યવાદ ધટે છે.

અભિમદના મી. હદી હસને શૌકુંતલનો પરિચય બાપામાં અનુવાદ કર્યો છે. તહેરાનની ઇરાનિયન એજેડેમી તે પ્રગટ કરશે.

હિંદી રાષ્ટ્રીય પરદેશ ખાતાની કોંગ્રેસ તરફથી 'ઇન્ડિયન ઓવરગીઝ' નામનું સામયિક કાઢવાની તૈયારીઓ સંપૂર્ણ થઇ ગઇ છે. આ સામયિકનો હેતુ હિંદ બહાર જન્મતબરમાં ફેલાઇ રહેલ ચાળીસ લાખ હિંદીઓ વચ્ચે સંપર્ક સાધવાનો છે. લંડન, મુંબઇ તથા ન્યૂયૉર્કમાં એકાંકીસાથે આ સામયિક બહાર પડશે.

સોવિયેટ એજેડેમી ઑફ સાયન્સની ઓરીએન્ટલ ઇન્સ્ટિટ્યુટના જથ્થાવવા પ્રમાણે મહાત્મા ગાંધીજી તથા શ્રીઓ ટોલ્સ્ટોય વચ્ચે ચાહેતો પત્રવ્યવહાર શોધી કાઢવામાં આવ્યો છે. આ ઇન્સ્ટિટ્યુટે તાન્ત્રીકમાં બેલાવેલી એક પરિષદમાં ટોલ્સ્ટોયના ચારનાયાપોલ્સ્કાના ખાતેના સંપ્રદરશ્યાનના સભ્ય પ્રો. લારીઓનોવે પોતે ગાંધી કાઢેલા દસ્તાવેજો અંગે અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો. આ દસ્તાવેજો મહાન રશિયન લેખક તથા હિંદ, ચીન, જાપાન અને ઇરાનની પ્રગતિરીલ જાહેર વ્યક્તિઓ વિશે પ્રકાશ ફેક છે.

આ દસ્તાવેજોમાં, લિયો ટોલ્સ્ટોય તથા ચીનના વૈજ્ઞાનિક અને પત્રકાર ચિંગ કુઆંગ-ટુંગ (રશિયા અને ચીન વચ્ચેના સંબંધ વિશે પ્રખ્યાત ઇતિહાસના લેખક), મહાત્મા ગાંધીજી તથા જાપાનના વૈજ્ઞાનિક (જાપાનમાં ટોલ્સ્ટોય સંબંધી અભ્યાસની સોભાષદીના સ્થાપક) ટાકુટોમી સાથેના પત્રવ્યવહારનો સમાવેશ થાય છે.

ચારનાયા પોલિયાના સંપ્રદરશ્યાનના અધિકારીઓ તરફથી આ પત્રો પત્રસંગ્રહના રૂપે બહાર પડશે. તેનું નામ 'ન્યુ ડેટા ઓન ધી ઓરીએન્ટલ કનેક્શન્સ ઑફ લિયો ટોલ્સ્ટોય' રાખવામાં આવશે.

ગાંધીજીની તથા જવાહરની આત્મકથાનું પૂર્વઆફ્રિકાના વતનીઓની સ્વાહીલી ભાષામાં ભાષાંતર થવાનું છે. સ્વાહીલી ભાષામાં આ ભાષાંતર સર્વશ્રેષ્ઠ થશે. આ બે પુસ્તકોની આવક આફ્રિકાના વિદ્યાર્થીઓને હિંદમાં અભ્યાસ કરવામાં મદદ માટે વાપરવામાં આવશે.

ઇતિહાસમા અપૂર્વ ગણી શકાય તેવા પુસ્તકોનો નાશ અત્યારે જર્મનીમા થઇ રહ્યો છે. આ નાશ માટેના સામાન્ય નિયમો મિત્રરાજ્યોના અંકુશ હેઠળના પ્રદેશો માટે તા. ૧૪ મે ૧૯૪૫ના દુક્રમમા આપેલા હતા; પરંતુ તેની વિગતો તે પ્રદેશના અધિકારીઓ પર છોડવામા આવી હતી. અમેરિકનોએ ૧૮,૦૦૦ નિષિદ્ધ પુસ્તકો સોંપી દેવા જર્મનોને દુક્રમ ક્યો છે. આ યાદી રશિયનોએ પોતાના પ્રદેશ માટે તૈયાર કરેલ યાદી પર રચાયેલી છે. આ યાદીમાં બિસ્માર્ક, લુડેન્ડોર્ફ અને મુસોલિનીના પુસ્તકોથી માંડીને પ્રાથમિક શાળાના અંકગણિતનો સમાવેશ થાય છે. આ અંકગણિતમાં આવેા દાખલો છે કે જે સૈનિકોનજે સૈનિકો=૪ સૈનિકો.

મનુષ્યજાતિ માટે કૃત્રિમ મર્યાદાને લગતા પહેલાં પુસ્તકનું જ્ઞાન ખાટવાનો દાવો ધરાવનાર, ભાષણોની દારમાળા અંદરથી થઇને તરતમાં લડનમાં બદાર પડવાનું છે.

અત્યારસુધી ખાનગીમા રાખવામાં આવેલ આ ભાષણો, એક વર્ષ પહેલાં ભરવામાં આવેલ ખાનગી સભામાં આપવામાં આવ્યાં હતાં.

લડનના બિરાપના પ્રમુખપદ હેઠળ મળેલ જાહેરનીતિની કાઉન્સિલની એક સભામા આ ભાષણો છાપવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો.

સિંધના એક વખતના પ્રધાન જી. એમ. સૈયદ દાદુ પ્રાંતમાંના સુન્ન ખાતે પોતાના ઘરમાં નિવૃત્તિ લઇ રહ્યા છે. ત્યાં તેમણે 'સિંધના રાજકીય ઇતિહાસનાં દશ વર્ષ' નું પુસ્તક લખીને પૂરું થયું હોવાનું કહેવાય છે.

સિંધમાં મુસ્લીમ લીગની વૃદ્ધ ઉપર તેણે ધણી પ્રકરણો લખ્યાં છે. મહાસભા તથા લીગના મોવડીઓએ દિલ્હી રાજકારણમા સિંધને ખાદુ જનાવ્યા ઉપર પણ તેમણે પ્રકરણો લખ્યાં છે.

એક પ્રકરણ સિંધના આજના પ્રધાન રવ. શ્રી. અદલાહખાનના જીવન તથા કાર્ય ઉપર છે.

યુનાઇટેડ રેટસના રાજકીય ખાતાના જણાવવા મુજબ જર્મનીની પરદેશ સાથેની નીતિ સંબંધમા ૫૩૩૫૧૦૦ દસ્તાવેજો પ્રગટ કરવાની યોજના માટે ઐદિલિટન, યુનાઇટેડ રેટસ તથા ક્રાન્સના ઇતિહાસકારો જુન માહિનામા મળવાના છે. આ દેશોની સરકાર પોતાની પાસેના બધા દેકડો તત્ત્વોની સમજૂતી કરશે.

સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના કાયમી મુખ્ય મથકના વિકાસની યોજનામાં પશ્ચિમીય પુનર્જીવાળા પુસ્તકાલયના મકાનની યોજનાનો સમાવેશ થાય છે ૧૯૭૦ સુધીમાં પુસ્તકોની સંખ્યા ૫૬૨ લાખની થશે.

આમાં પુસ્તકોની ગોટ્ટી મંખ્યા કરતાં આકર મંથો તથા સંગ્રહન અને ઉપયોગી થઇ પડે તેવા વધારે મંથો દશે આ યોજનામાં જગતના અમર્ય મંથકારોની મદદ માગવામાં આવી છે.

*અલ્લાહબાદનાં સુપ્રસિદ્ધ કવયિત્રી શ્રીમતી મહાદેવી વર્માને રૂ. ૧૨૦૦નું મંગલાપ્રસાદ પારિતોષિક આપવાનો નિર્ણય કરાયેલ હિંદી સાહિત્ય સંમેલનમાં છેક ડિસેમ્બરમાં કરવામાં આવ્યો હતો. શ્રીમતી વર્માની ગેરહાજરીને અંગે પારિતોષિક આપવાનો મહોત્સવ ફેબ્રુઆરીમાં થઇ શક્યો હતો. શ્રીમતી વર્માએ આ રકમ સાહિત્ય સંસદને ભેટ આપવાનું જાણીવું હતું.

*વિલાસપુરના પ્રગતિશીલ હિંદી લેખકોએ ૨૬ મી માર્ચે બેંગાળ મળીને સાહિત્ય સભા સ્થાપવાનું નક્કી કર્યું છે. તેઓએ ડૉ. બી. પી. મિશ્રની પ્રમુખ તરીકે વરણી કરી છે. સાહિત્ય સભા, બીજાં કાર્યો ઉપરાંત છત્તીસગઢ વિભાગના લેખકોને ઉત્તેજન આપવાનું તથા તેમનાં પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં મદદ કરવાનું કાર્ય કરશે.

*આમલા દેશી વર્ષમાં પ્રગટ થયેલ શ્રેષ્ઠ મરાઠી પુસ્તક માટે ૧૦૦ રૂ. નું સંમેલન-પારિતોષિક આપવાની નામધુરના રાષ્ટ્રીય પુસ્તકલયે ફરીથી શરૂઆત કરી છે.

આધુનિક યુવકો તથા યુવતીઓ અસારની દેશન પ્રમાણે એક બીજા પર પુષ્કળ પ્રેમપત્રો લખે છે. પરંતુ આ પત્રોની માલિકી કોની તે વિષે બહુ યોગ્યને જ ખબર હશે.

નાથ નિપલ દિશરમેન પોતાના પુસ્તકમાં લખે છે કે 'આ પ્રેમપત્રો અમર ગમે તે પત્રની માલિકી મોકલનારની હોય છે. તે પત્રને પ્રગટ કરવાનો હક્ક પણ લેખકનો હોય છે, નહિ કે પત્ર મેળવનારનો. પતિના મૃત્યુ પછી પત્ની પણ આ પત્રોનો વિક્રય કરી શકતી નથી.

વળા દિશરમેન કહે છે કે, ધરખર્ચ માટે પતિએ આપેલ પૈસામાંથી પત્નીએ ખચત કરી હોય તે પતિની અમર તેના લેણદારોની માલિકીની છે.

અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના પુસ્તકાલયના અધ્યક્ષ શ્રી એમ. એલ. બ્રુષણસિંહે હિંદી તથા પરદેશી પ્રકાશકોને, ગાંધીજી તથા તેમના કાર્ય સંબંધી પ્રગટ થયેલ પુસ્તકો મોકલવાની વિનંતિ કરી છે.

શ્રી. સિંધ જણાવે છે કે, "અમે પુસ્તકાલયના ગાંધી વિભાગને ખીલવવા માગીએ છીએ અને તેથી ગાંધીજીનું લખેલ, તથા ગાંધીજી વિષે અને તેમના જીવનકાર્ય વિષે લખાયેલ દરેક પુસ્તકનો સંગ્રહ કરવા માગીએ છીએ.

રાષ્ટ્રીય મહાસભાએ ચલાવેલ લડત સંબંધી પણ દરેક પુસ્તકની અમારે જરૂર છે."

—છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

નિદાગાની પર અસર પહેંચાડતાં પુસ્તકો*

જે લેખકોએ પોતાને પ્રેરણા સ્ત્રોત હોય તેવા લેખકોના લખાણો કરી કરી વાંચ્યાં એ શિક્ષિત માનવીઓના અનેક સુખદ અનુભવો મળેલો એક અનુભવ છે એટલે, સાચા અર્થમાં શિક્ષણ પામેલો માનવી પુસ્તકોત્રેથી હોય છે, ને એ પોતાની જાતને પુસ્તકોથી વીંટળાયેલી રાખે છે પ્રત્યેક પુસ્તકમાં એક માર્ગદર્શક અથવા એક મિત્રનો સાદ સંભળાય છે, એટલે કે સંખ્યાબંધ પુસ્તકો આપણી પાસે હોવા એનો અર્થ એ જ, કે આપણી પાસે સંખ્યાબંધ માર્ગદર્શક મિત્રો હોય. મેં કહ્યું, 'આપણી પાસે હોવા' એનો અર્થ એવો નથી કરવાનો કે પુસ્તકો આપણી કળાટોને શોભાવના પૂરતાં આપણી પાસે હોવાને આથી જે કહેવા માગ્યાં છું તે સ્પષ્ટ થયું છે એમ કું ખાતર છું; આગળ વધુ વિષ્ટ પેલણ કરવાની આવશ્યકતા નથી.

કેટલાક લેખકોને તો મારે વારેવારે ઉચ્ચાવવા પડે છે. પુસ્તકોની અમરાઈ ઉપરથી કું એમનું એક પણ પુસ્તક ન લઉં તો પણ, જ્યારે કંઈ સાહિત્યિક કે કલાત્મક વસ્તુનું કું સર્જન કરવા કું મોટીશ કરું છું, ત્યારે એમના વિચારો મારા મનજના ઢાક ખૂણામાં કાગે લાગી જ મથા હોય છે !

આવા લેખકોમાં, ખાર મુખ્ય ઉપનિષદોના અગ્રાત લેખકો મારા જીવનમાં અગ્રણી છે. એક અથવા બીજે રસને દિલસૂત્રીનું દરેક પાતું ઉપનિષદોમાં કર્પાનું કપાક પણ હાથ આવે છે. દિલસૂત્રીનું આવું પાતું ઉપનિષદોમાં પૂરપૂરું વિકસિત થયેલું કહાય નહિ હોય તો અશનઃ વિકસિત તો એમાં થયેલું છે જ અને, જેમ બધી જ દિલસૂત્રીઓ છેવટે એક ખેય તરફ વળે છે એકપના ખેય તરફ, -તેમ જેણે જેણે ઉપનિષદોથી અમૃતત્વ પાન કર્યું તેને તેને આધુનિક વિચારની છેલ્લામાં છેલ્લી સંભાવ્યતાઓ સાંભળતાં સાંભળતાં પણ, આ વસ્તુ સૂઝ્યા વગર રહેતી નથી.

ઉપનિષદો પછી, દાન્ટેએ માગ પર બારે અસર કરી છે. મારા સહભાગ્યે, દાન્ટેને કું મૂળમાં વાચવા પામ્યો છું, એટલે એની કલાત્મક ઉદાત્તતા (જે બીજા કોઈ કવિમાં નથી)નું મને ખાન છે. આવો જ ઉદાત્તતાનો દિવ્ય મહાન ગુણ હોમરને મૂળ ગ્રીકમાં વાચવાથી અનુભવાય છે જણે કોઈ દિવ્યાત્મા પોતાનું સંગીત છેડી રહ્યો ન હોય ! એની બાપાનાં વહેતા મોગ્ન, જે વસ્તુઓ એ રજૂ કરે છે તેમાં વસ્તાતી નરી વાસ્તવિકતા ઉપરાંત ' જેવી છે તેવી ' વસ્તુને એમ ને એમ અપનાવવાનો ગ્રીક માનસનો ગુણ : આ બધી વસ્તુઓ હોમરને કવિઓમાં મહાન પદે રચાયે છે. દાન્ટે પણ મહાન છે, પણ એ બીજા ક્ષેત્રમાં. તે ક્ષેત્ર આ છે : દાન્ટે જે વસ્તુનું વર્ણન એના ' ડિવાઇન કોમેડી ' પુસ્તકમાં કરે છે, તેમાંથી આપણને વિશ્વમાં ખનતા ખનાવેલો નિદાગત્તાની એક ખારી હાથ આવે છે

* મૂળ લેખક શ્રી. સી. જિતરાજદાસની યોગખાણ આપવાની શિક્ષિત ગુજરાતીને ભાગ્યે જ જરૂર દરો તેઓ વિવેચનાત્મક સોસાયટીના જનપ્રસિદ્ધ બોલકર્તા, અધ્યક્ષ, મંચકાર તેમ જ વક્તા તરીકે ખૂબ જ ખ્યાતિને વરેલા છે. અહીં આપેલ પુસ્તકોવિરોધા એમના મનનીય વિચારો વાચકને પ્રેરણારૂપ નીવડશે — અગુષ્ઠ ૧૯૬૬

એના માટે બીજો શબ્દ વાપરવાનું મને સ્પષ્ટ નથી. જ્યારે એ એક છોડવાના ઉદ્દેશનું વર્ણન કરવા બેસે છે ત્યારે એ સાથે આત્માના વિકાસનું વર્ણન પણ સાથે સાથે કરે છે. કાવ્યની આદર્શ બાબતો એ ઉપયોગ કરે છે. ઇટાલિયન ભાષા દિરા જેવી સ્વચ્છ છે. એ ઉપરાંત, ઇટાલિયન ભાષામાં એક કલાત્મક મધુરતા ને સંવાદિતા છે. ને, એ મધુરતા ને સંવાદિતા, દાન્ટે જેવા સાહિત્યસ્વામીના હાથે, કોઈ પણ બીજા લેખકના કરતાં વધુ સારી, વધુ સાચી, વધુ સુંદરતાભરી અસર ઉપજાવી શકે એવી છે.

દાન્ટે 'પછી રિચર્ડ' વાગ્નર આવે છે. એ એના સંગીત-નાટકો માટે ઉત્તમ રીતે બજાવેલો છે, કારણ કે એ નાટકોમાં એણે, શાસ્ત્રીય સંગીત અને નાટકનું સુમધુર સંમિશ્રણ સાધ્યું છે. આવો મતન સુદ્ધાં આ પહેલાં કોઈએ કરેલો નહિ. ઇચિયસ (Aeschylus) ના નાટક સાથે બીથોવનના ઉત્કૃષ્ટ સંગીતનું સંમિશ્રણ કરે, ને વાગ્નર કલા ને જીવન વિશે જે સ્વપ્ન સેવતો હતો તે તમને મળશે શેક્સપીયરનું 'રોમિયો ને જુલિયેટ' અથવા એનું 'ક્વિંઝ સિયર'ની ભૂમિંમય ને કલામય અસરથી અનેકાનેકગણી અસર વાગ્નરનાં 'લોહેન્ગ્રિન' (Lohengrin) અથવા 'પાર્સિફલ' (Parsifal) જેનાં નમૂનાદાર સંગીત-નાટકો કરે છે. એનાં જે ત્રણ મહાન નાટકો મળ્યાં છે તેમાંનું 'ધ રિંગ ઓફ નાઇબેલુન્ગ' (The Ring of The Niebelung) છે. આ નાટક બજાવવાને લાગભાગે ચાર ચાર રાત્રિઓ લાગે છે. એમાં, આખું વિશ્વ (Cosmos) કામે લાગતું નજરે પડે છે-દેવો ને માનવો, જળ અને રથળ, દવા ને અભિનાં સર્વગાં પ્રાણીઓ-સહકારમાં કે વિરહમાં-કામ કરતાં નજરે પડે છે.

દાન્ટે ને વાગ્નરના આ વર્તમા અમર અને ચિરયોગ્ય પોટો પણ આવે છે. જડ અને ચેતન પદાર્થોથી ભરેલા દ્રશ્ય જગતને દોરીસંચાર કરી રહેલા આર્કિટાઇપની એની મહાન કલ્પનાએ કરીને પોટોએ મને બહુ બિડાણમાં અસર કરી છે એક દૃષ્ટિએ દાન્ટે કલાનો અંતિમ માર્ગ બતાવે છે તો બીજી દૃષ્ટિએ એણે તો વાગ્નર પણ એવો જ અંતિમ માર્ગ બતાવે છે. અને એ જ રીતે પોટો સખળી ફિલસૂફી ને કલાનો અંત દેખાડે છે. કારણ કે જ્યારે બહુ કહ્યું કારણું થઈ રહે છે ત્યારે જીવનનું રહસ્ય આર્ચિ-ટાઇપ હોય છે.

અને, છેવટે આવે છે રશ્કિન. એના ઉત્કૃષ્ટ માનવતાભર્યા ઉપદેશ મને બાગે જ બીજો મળ્યો છે. મારી માન્યતા મુજબ, રશ્કિનની વિચારસરણી સાચી છે એ સાચું વિચારે છે, કારણ કે બધા ધર્મો, બધાં વિજ્ઞાનો, બધી ફિલસૂફીઓનું અંતિમ ધ્યેય-માનવીને સમજવાનું, માનવીને ચાહવાનું ને એની ખિલમત કરવાનું છે તે-તરફ દોરી જાય છે એ સત્ય એને લાખ્યું છે. આ જ ઉપદેશનો પ્રચાર કરવા એ એના કલાપૂર્ણ આત્માની શક્તિઓ ખરચે છે. ડેટલી યે જાગનેમા, ખાસ કરીને, રાષ્ટ્રીય અર્થશાસ્ત્રમાં આપણે હજુ અધારમાં ગોચા ખાખ્યે છીએ, કારણ કે આપણે રશ્કિનને સમજવાની દરકાર કરી નથી.

મારી અભરાષ્ટ્રો પુસ્તકોથી વારી પડી છે. પરંતુ, જે મને કોઈ એકાંત ટાપુ પર

પુસ્તકવાચનની કળા

અસનના વખતમા હિંદમા પુસ્તકો તાડપત્ર પર લખાયા હતાં, ઇજીપ્તમાં ચામડાં પર લખાયા હતાં અને તેને જાદુમાન સાથે જાળવી રાખવામા આવતા. હજુ પણ અંગ્રેજી ધર્મ જૂના પુસ્તકો સારી રીતે સાચવે છે. દાખલા તરીકે 'દારાશીકો' નું આદ્યમ એક અંગ્રેજ વિદ્વાને હિંદમાથી ૪૦ પાઠિંગની કિંમતે ખરીદી લંડનમા સાચવી રાખેલું છે અને તે પાછું હિંદમાં લાવવા માટે હાલ ચર્ચા પણ ચાલે છે. બાઈબલની જૂનામાં જૂની પ્રતના લાખો રૂપિયા કિંમત અંકાય છે. અંગ્રેજોનો પુસ્તકમાટેનો પ્રેમ આ બધી બાબતોમાં વ્યક્ત થાય છે.

રાગ યુધિષ્ઠિરનો ખાસ કુકમ હતો કે જે કાઠ જે કાઠ આચરે તેટલું જ તે ખેતી શકે યા જો લખી શકે. રરખીનનો એવો અભિપ્રાય છે, કે લેખકે પોતાનું પુસ્તક લખ્યા પછી દસ વર્ષે તેને ફરીથી સુધારીને તે છાપી શકે.

હવે આપણે આ નિયમોના આધારે ડેટલીક પુસ્તકો તપાસીએ. ડિટેક્ટીવની નવલકથાઓમાં જ્યાં ત્યાં ડાકુની પિરતોલ પરના અશુભાની છાપ પરથી તે છેવટે પકડાઈ જાય છે, ખરે જોતા આ પ્રમાણે ભાગ્યે જ બનતું હશે. શકુન્તલાનું નાટક વાંચ્યા પછી શૂદ્રચ-જીવન ઝાંખું જણાય છે. પણ હાલની નવલકથાઓમા તો ખડું જ અ-વાસ્તવિકતા જોવામાં આવે છે. આપણું વાચન, આપણું માહિત્ય, આપણું જીવનમાં માર્ગદર્શક થવા જોઈએ. તેણે જીવન-ધ્યેય બતાવવું જોઈએ. તેના બદલે જો આપણી નવલકથાઓ અને 'બીજા' પુસ્તકો આપણને વ્યવહારમાં મદદ ન કરે અને હિતદુષ્ટી કરે તો આ સાહિત્ય ખેતરમાં ઊંચેલા નકામા ધાસની માફક નાચને પાવ છે.

ઉપરના સિદ્ધાંતે મારી ડેટલીક રવ-અનુભવની વાત હું અહીં રજૂ કરવા ઇચ્છું છું. આ બાબતમાં મારી શૂંઘ હશે, મતભેદ હશે-પણ મને જે કાંઈ અનુભવ થયેલ છે તે જ હું રજૂ કરવા ઇચ્છું છું.

બાદશાહ અકબરને લખના-વાંચતાં આવડતું નહોતું, પણ તે વિદ્વાનોની સાથે વાતોલાપ કરવાનો ખૂબ શોખીન હતો. માણસે ઘણું વાંચ્યું હોય, પણ તે બધાના સારનો જ તે વાતચીતમાં ઉપયોગ કરે છે. આ પ્રમાણે માણસે ઘણું પુસ્તકો વાંચ્યા હોય, ધણે અનુભવ સીધો હોય, પણ તે પોતાના દુકા લેખોમાં જ પોતાનું જ્ઞાન રહે છે. દાખલા તરીકે 'ત્યજ્યપત્રી' નામનું મોટું પુસ્તક લખાયેલું છે, પણ તેના કરતાં 'પારીદાર' માસિકમાં બહાર પડેલ દસેક લેખોમાં હાલની હિન્દુ યુવ-વધૂ માટે અને આદર્શ લગન માટે વિશેષ સુંદર સૂચનાઓ અને વિચારો રજૂ કરાયેલ છે.

બીજા એક બાબત કોની કચર ચર્ચિતાતી બાગરની કે ચાદજહાનની ? ચાદજહાનની કચર એટલે દુનિયાની અજાણ્યી. તાજમહાલ 'ઇતરટેટ કીકની' ના વાંચનારને ખાતરી થશે કે 'બાધી બાગર' માં જે મૌસ્વ છે તે તાજમહાલમાં નથી. આ જ પ્રમાણે જીવનમાં

હાર્યને રથાન, પત્રોમાં ચિત્રોને રથાન, જગતભરમાં આવેલું અગ્નેઃ યરમાનું સુવર્ણ મંદિર, આદર્શ રસોડું, આદર્શ લગ્નો, દુનિયાના અગ્રમણ્ય સ્ત્રી-પુરુષો અને તેના રીતરિવાજો વગેરે અનેક બાબતો આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈ ન શકીએ, પણ 'મેગ્નીફાઇમ' ગ્રંથાસની મદદથી ચિત્રોના આશ્વસનમાં આવી આવી અનેક બાબતો જોઈ શકીએ અને તેની સામે આજેહૂં તદ્દીન યષ્ટ શકીએ છીએ. અને આ પ્રમાણે જૂના સુંદર લેખો વારંવાર વાંચી જીવનમાં ઉતારી શકીએ છીએ.

ધણી વખત ફેરીઆને ત્યાં તેમ જ ખીજી જગોએ ધૂળમાં રખડતાં ઉત્તમ પુસ્તકો તક મળે તો આપણે સંગ્રહી લેવા જોઈએ. 'ચરક-સહિતા' નો મથ અને આવી રીતે મળેલો છે.

શૈવ્ય જ્વળાની ક્રિષ્ના માટે ઉત્તમ કોટીનું સાહિત્ય 'ધેરન્ડ સહિતા' માંથી મળેલ છે. આ સંબંધી હાસ્યું છેવટનું અગ્રેજી તથા ગુજરાતી સાહિત્ય અને ઊત્તરવું જાણ્યું છે.

'કાર્મોઇસ' કહે છે કે દુનિયાને સુધારવા કરતા તારી જાતને સુધાર; આથી એક ભૂખ્ત ઓછો યશે. વળી 'ડીકન્સ' લખે છે કે દરેક માણસનું આત્મવૃત્તાંત તેના પોતાના સ્ત્રી છોકરાં જેવા પ્રેમથી દુનિયામાં કોઈ વાચ્યું નથી.

દુનિયા એ એક મોટું નાટક છે. દરેકે પોતાનું આત્મવૃત્તાંત લખ્યું અને દસ વર્ષે તેને ફાડી નવીન પુસ્તક તેના સારરૂપે લખ્યું. આ પુસ્તક વાંચતાં અપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત થશે. અને સત્ય જ હકીકત લખવાની હોવાથી સમાજને જે તે ગમશે તો તે તેની કદર પણ કરશે. આ પ્રયોગમાં કશું કોઈને નુકસાન તો નથી જ.

કેટલાક પુસ્તકોને વાચતા પણ આવડ્યું જોઈએ. ચિરધરજીત રામાયણ જેવા મંથો રીતસર રાગ કાઢી વાંચવામાં આવે તો જ તેમાં આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. આ ઉપરાંત મોટા પુસ્તકો માટે રૂમાલ તથા થોડી હોવા જોઈએ. થોડાં પણ સારા પુસ્તકો વાંચો, અને તે પણ તેના તરફ ખૂબ માનવૃત્તિ રાખી વાંચો તો જ તેનાથી આપણને ફાયદો થાય છે. સારું લાગે તે લેવું અને બાકીની બાબતો બદલ ઉપેક્ષાવૃત્તિ સેવવી. આ બદલ હું એક વાતી કહીશ.

એક યાત્રાળુ હરિદ્વાર ગયો. ત્યાં ધણી મહાત્માઓની નદીકિનારે ઘાસની સુંદર કુટીઓ આવેલી છે. આ કુટીઓમાં જઈ આ યાત્રાળુએ પૂછ્યું, "અહીં કોઈ મહાત્મા છે ?" દરેક મહાત્મા જવાબ આપે છે કે, "પાસેની કુટીઓમાં જઈ તપાસ કરો. યાત્રાળુ ખૂબ રખડ્યો, પણ તેનો કોઈ મહાત્મા હાથ લાગ્યા જ નહિ. આનું નામ જ 'સ શ્યાત્મા વિનશ્યતિ.' ક્યાં વિશ્વાસ કરવો, ક્યાં ન કરવો, શું યાદ રાખવું, શું ન રાખવું; શું વાંચવું, અને શું ન વાંચવું તેમાં જ શુદ્ધિની કસોટી સમાયેલી છે.

ખીજી વાત કહું—

જે વડુ સદન નહિ કરતાં વારંવાર પોતાની સાસુ સાથે તકરારમાં જિતે છે, તે કદી ધરસંસાર સાગી રીતે ચલાવી શકતી નથી. મારા રવાનુભવની વાત છે કે જે માણસો

વારંવાર વિવાદનો આગરો લે છે તેઓ કદી પોતાની ફરજ સારી રીતે અજાવતા હોય તેવું મારા ધ્યાનમાં નથી મારે જ કહું છું કે થોડાં પશુ સારાં પુસ્તકો મંથકર્તા તરફ તેમ જ મથ તરફ ખૂબ માનદરિત દાખવી વાચવામાં આવે તો જ ફાયદો થાય છે. જે માણસો વારંવાર ખાય છે તેનામાં ઝોછી તાકાત હોય છે. આ જ કારણે 'જેકન' કહે છે કે અતિ-વાચન માણસને ક્રિયાક્ષીણ બનાવે છે.

સ્વાધ્યાય, હંમેશ સવારે કર્મકાજ ચક્ર કરતાં પહેલાં ગીતાજી જેવા પવિત્ર મંથમાંથી શક્તિ અનુસાર થોડું વાચવાથી પશુ જીવન પર બહુ સુંદર અસર થાય છે. આને જ સ્વાધ્યાય કહેવાય

હાલ આ જે વર્ગ શ્રીમંત સરકાર તરફથી ખરવામાં આવેલ છે તેમાં કેટલાક શિક્ષકો ભાગ લેવાના છે. આ બધા શિક્ષકો ઉપગ્રન્થ સિદ્ધાંતોને લક્ષમાં રાખી પોતાનાં પુસ્તકાલયો ચલાવશે તો તેમના જીવનમાં તેમને ખૂબ ફાયદો જણાશે અને તેથી કરીને જનસમૂહની પણ તેઓ સારી સેવા કરી શકશે.

હેનરે ઇ. સ. ૧૬૨૯ ના પુસ્તકાલયના અકામાં તેમ જ જેપુર પરિષદ વખતના અકામાં મારા મારે જે કંઈ લખવામાં આવેલ છે તે બદલ હું પુસ્તકાલયખાતાનો આભારી છું. આ આભાર દાતાના પ્રસંગથી વધારો થયો છે, જેથી હજી પણ વધારે નમ્ર બની અત્રે વધારેલા સર્વેનો આભાર માની ખેસી જવાની રજા લઉં છું.

(અમરેલી ખાતે ભરાયેલ પુસ્તકાલય પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગમાં આવેલું ન્યાયાધ્યાન)

હરિવાઈ ના. પટેલ

[અનુસંધાન ૫ ૮૫૭૮]

દેશવરો દેવામાં આવે, ને સાથે થોડાંક પુસ્તકો લઈ જવાની પરવાનગી આપવામાં આવે તો હું નીચેના થોડાક પુસ્તકોની પસંદગી કરું. બાર ઉપનિષદોનો ચુટકો, બાઈબલ, સુલ્તનિષાત્ત, દાન્તેનું ' દિવ્ય પ્રદસન ' (Divine Comedy)નું પુસ્તક, હાર્ડીના કાવ્ય-સમ્રોધો, મ ગ્રેઇ અને રેબીચ કવિતાઓના બે ઑક્સફર્ડ કાવ્યસમ્રોધો, વાગ્નેર કૃત ' નાઇએત્તર્નર રિગ ' ને ગ્રેકસપીયરનું ઑક્સફર્ડ પુસ્તક. અને, આટલા થોડાં જ શા સારું ? કારણ કે, મેં મારી સાદિત્વની દુનિયા રોધી કાઢી છે, ને ઉપર મણાવ્યાં તે પુસ્તકોના વાચનમાં મને મારી એ આંતરિક શોધનું જ પ્રતિબિંબ પ્રકાશનું જણાય છે.

આ જ લેખકોએ મને, ' પવિત્ર સ્વચ્છ જીવન જીવવાની, સત્ય બોલવાની, ખોટાને સુધારવાની, ને પ્રભુને અનુસરવાની ' રેરણા પાઠ છે. એ જે અદરય પ્રભુ, જે માગમાં ને વિશ્વ સમસ્તમાં આત્મચરણે વિલગી રહ્યો છે તેને હું કહું છું તમ્મે શ્રી ગુરુયે નમઃ ।

— ' શિવમ્ સુંદરમ્ '

બાપુ રાજેન્દ્રપ્રસાદ

શ્રી. રાજેન્દ્રબાપુની આત્મકથાને* પ્રાકૃત્યની આવશ્યકતા શી ? એમાં મારા જેવા બાપુસ-જેણે વિદ્વાનો કે સાહિત્યકાર હોવાનો કદી દાવો નથી કર્યો, એ શું પ્રાકૃત્ય લાગે ? ઈ. સ. ૧૯૧૮ ના ' ખેડા સત્યાગ્રહ ' ની લડાઈના દિવસોમાં પહેલી વખત મળ્યા હતા એ સમયથી રાજેન્દ્રબાપુ પ્રત્યે મારા દિલમાં જે આકર્ષણ ઉત્પન્ન થયું, ને અમારા બેની વચ્ચે પ્રેમની જે ગાંઠ બધાઈ, તે આ કામને માથા પર ચડાવવા વિવરા કરી રહી છે.

શ્રી. રાજેન્દ્રબાપુને કેખતાં જ એમની સરળતા અને નમ્રતાની જે છાપ આપણા દિલ ઉપર પડે છે તેનું પ્રતિબિંબ આ આત્મકથાના પાને નજરે પડે છે.

લગભગ પાછલાં પચીસ વરસથી આપણે દેશ કષ્ટ સ્થિતિએ પહોંચી ગયો છે, તેના સજીવ અને એક દેશભક્તના ' હૃદયના રંગથી રંગાયેલો ' ઇતિહાસ વાચકોને આ આત્મકથામાં મળશે.

આ આત્મકથામાં રાજેન્દ્ર બાપુના બાલપ્રકાશનાં સમયના બિહારના સામાજિક રીત-રિવાજોનું, સંકુચિત પ્રચારોથી ચનારી હાનિઓનું, એ સમયના આમજીવનનું, ધાર્મિક મતો ઉત્સવો ને તહેવારોનું એ જમાનાના બાળકોના જીવનનું ને એ સમયના શિક્ષણની સ્થિતિનું હબદ્દ ચિત્ર જેવા આપણને મળે છે. આ ચિત્રમાં સ્પષ્ટગી અને ખાનદાનીની સાથે વિનોદ અને ખેદ ઉત્પન્ન કરનાર પરિસ્થિતિઓનું મિશ્રણ થયું છે. એ સાથે જ આજ-કાલ હિન્દુઓ ને મુસલમાનોની વચ્ચે ગેદબાદની જે ખાઈ વધુપડતી ખોદાએલી નજરે પડે છે તેના અભાવનું અને બન્ને જાતિઓની વચ્ચે શુદ્ધ સ્નેહનું જે ચિત્ર આ આત્મકથામાં છે, તે અગિયે દંડક આપનારું હોવા છતાં હુમાંએ આને હુમ્મ થઈ ચાલ્યું છે.

ઈ. સ. ૧૯૦૫ માં ખંજ ભગના જમાનાથી જ રાજેન્દ્ર બાપુ પર દેશભક્તિનો રંગ ચઢવા લાગ્યો હતો એ સમયથી તેઓ પોતાના જીવનમાં આ દિશામાં કમે કમે આમજીવન વધતા ગયાં છે. ઇ. સ. ૧૯૧૭ માં ચંપારણની લડાઈના સમયે એમણે ગાંધીજીના પૂરે સ્વાધી કૃદ્ધારી અપનાવી, એ પછીની એમની આત્મકથા આપણા દેશના પાછલા ત્રીસ વર્ષોના સાર્વજનિક જીવનનો ઇતિહાસ બની ગઈ છે. જે કાંઈ આ પુસ્તકને વાચશે તે એના વાચનથી જીવનને ઉન્નત કરવાવાળી પ્રેરણા પ્રાપ્ત કરશે. કાંઈ પણ દેશપ્રેમી એને વાંચવા વખરે ન રહે.

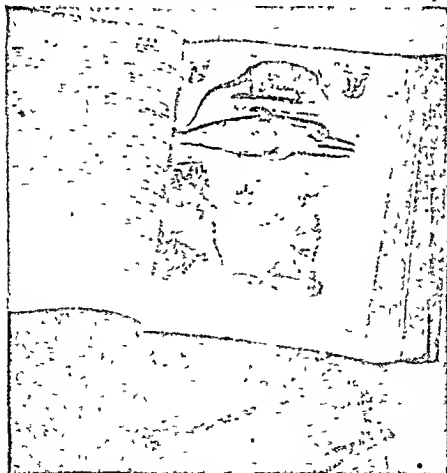
— ' શિવમ્ મુન્દરમ્ ' —

* બાપુ રાજેન્દ્રપ્રસાદની તાત્કાલિક પ્રગટ થયેલ ' આત્મકથા ' માં સરદાર વલ્લભભાઈએ લખેલા પ્રાકૃત્યનો મૂળ હિન્દીપરથી અનુવાદ.

જગતનું એક મહાન પ્રકાશન :

અંદારથી સદીના હિતરાર્થમા રોકાવાન્ડના સદૃશદરશોનું એક મંડળ નવીન પ્રકારની ઢેળવણીવિષયક યોજના વિચારી રહ્યું હતું ત્યારે તે કેવો ગોળો મળ્યાવી રહ્યું છે તેનો તેમને ખ્યાલ નહોતો. આ મંડળમા ત્રણેક મુદ્દકો અને એક તંત્રી દત્તા એ તંત્રી તે રાયલ સોસાયટીના ફેલો અને રોયલ્ટી અન્ડર્સના સામરિત વિલિયમ રમેલી દત્તા તેમની સાથે એન્ડ્રુ બેલ નામનો નકશીકાર અને ઠાલીન મેકફર્લેડા નામનો મુદ્દક અને પ્રકાશક હતો આ માણસોએ મળીને જે પુસ્તક પ્રગટ કર્યું તે 'એન્સાઇક્લોપીડીઆ બ્રિટાનિકા' (" સર્વજ્ઞાન સંગ્રહ ")ની પ્રથમ આવૃત્તિ હતી.

આ પુસ્તક એડીનબરોમા છપાયેલું. તેમાંના આખા પૃષ્ઠનાં ૧૬૦ ચિત્રો બેલે પોતે ત્રાંખાની પ્લેટ પર કાતરેલાં. રમેલીની સૂચનાથી તેમાં છતિહાસ અને જીવનચરિત્રોને સ્થાન

આ પવા માં આવેલું નહિ. અંગ્રેજી ૩૫-ગા તે પ્રગટ થયેલું. દરેક અંકની કિંમત ૭ આના (જાડા કાગળ ૮ આના) હતી ૧૭૭૧ ની સાલમા આ પ્રકાશન પૂરું થયું જે ત્રણ મ થોમાં થઈ ૧૭૭૧ પૃષ્ઠોનું બન્યું. આ પ્રકાશનને અદ્ભુત સફળતા મળી. ૩૦૦૦ પ્રતોની પ્રથમ આવૃત્તિ ગંદ-પથી ઉપડી ગઈ. તેમને

એન્સાઇક્લોપીડીઆ બ્રિટાનિકાની પ્રથમ આવૃત્તિ - ત્રાંખાની પ્લેટ પર કાતરેલીના આવા ૧૬૦ ચિત્રો બેલે બતાવે ચિતરેલાં

સવેજાન સંગ્રહ' :: :: :: :: ::

બ્રિટાનિકાના અભ્યાસના શુરોપના જનરલ મેનેજર મી. એ. ઈ. ડોહ્લીન પ્રથમ આવૃત્તિના પાના તપાસે છે હપર રમુછ છાયાદિતિઓમા ડાબી બાજુ પ્રથમ પ્રકાશક એન્ડ્રુ બેલ અને જમણી બાજુ પ્રથમ સંપાદક વિવિયમ સ્મેલી છે. '

મળેલી ફોટોથી ઉત્તેજિત થઇ તેમણે બીજી આવૃત્તિની તૈયારીઓ કરવા માડી. પ્રકાશકોએ આ વખતે ૭૪૦ ચિત્રો અને ૮૫૬૫ પૃષ્ઠો આપી તેમા ઇતિહાસ અને જીવનચરિત્રોને પણ રચાન આપવા ફરાબુ સ્મેલીએ આ સામે વાધો લીધો અને તેના તત્ત્વોપદતુ' રાજનાયુ' આપ્યું. આથી તેની જગ્યાએ અઠવાડીઆના ૧૭ ચિત્રોગતના ધરખમ (૧) પગારથી નેમ્સ ટેલર નામના સખસની નિમણુક કરવામા આવી.

૧૭૨૭ મા ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રગટ થઇ જે ૧૮ પ્રથેમા હતી તેની પૃષ્ઠસખ્યા ૧૪૫૭૨ પર પહોચી, ન્યારે ચિત્રસખ્યા વધીને ૫૧૨ થઇ એન્સાઇકલોપીડીઆ એક ટૂંકફ પ્રકાશન બન્યુ હતું. આ આવૃત્તિના ૧૩૦૦૦ મેટ સારે નફે વેચાવા ત્રીજી આવૃત્તિ અડધી તૈયાર થઇ એવામા મેકફર્લેન્ડરતુ એમિતુ અવસાન થતા એ સાઇકલોપીડીઆના સખળા હકકો બેચે ખરીદી લીધા.

ત્રીજી આવૃત્તિ પછી ૨૦ વર્ષે બેલે ચોથી આવૃત્તિ ૨૦ અંશેમાં એકથે હાથે પ્રગટ કરી. એનો છેલ્લો ભાગ પ્રગટ થાય તે પહેલા બેલ મરણ પામ્યો.

૧૮૧૨ માં આર્કીબાલ્ડ કોન્ટેબલે આ પ્રકાશનનો જમ્થો અને હકકો ખરીદી લીધા. પાંચ વર્ષમાં તેણે પાચમી આવૃત્તિ પ્રગટ કરી અને તે પછી છ વર્ષે ૨૦ અંશેમાં છઠી આવૃત્તિ પ્રગટ થઈ.

પ્રખ્યાત અંગ્રેજ નવલકથાકાર સર વોલ્ટર સ્કોટને વેપારી બાગીદારીમાં ૨૬૦૦૦ પાઉન્ડ અંમત દેવું થવાની અને તે વાળવા તેણે 'વેવરલી' નવલકથાઓ લખવાનું ધણું જાણતા હશે. આ ખોટ તેને કોન્ટેબલ સાથેની બાગીદારીમાં ગઈ હતી. ૧૮૨૬ માં કોન્ટેબલ તૂટતા એન્સાઇક્લોપીડીઆનું પ્રકાશન સ્કોટસની નવલકથાઓના પ્રકાશન એ. એન્ડ સી. બેંક પાસે ગયું. એન્સાઇક્લોપીડીઆનું કામ રોજબરોજ વધતું જ ગયું. અને નવમી આવૃત્તિ ૨૫ અંશેની બની.

૧૯૦૧ માં વળી માલિકીમાં ફેરફાર થયો. દુપર અને જેકસન નામના બે અમેરિકનોએ તે ખરીદી લઈ ૧૯૦૨ માં ૧૦ મી આવૃત્તિ પ્રગટ કરી. ૧૧ મી આવૃત્તિ કેમ્બ્રીજ યુનિવર્સિટીના આશ્રયે બહાર પડી હતી, જેણે એન્સાઇક્લોપીડીઆના લખનાર ૨ લાખ સેટ વેચ્યા હતા. આ આવૃત્તિમાં વધુ ૩ અંશેનો ઉમેરો થયો, દરમિયાન દુપર-જેકસન સરવાળી બાગી. ચલતી ખાદ ૧૯૨૯ માં દુપરના તત્તીપહે તેની ૧૪ મી અને સમૃદ્ધ આવૃત્તિ બહાર પડી, તેને તૈયાર કરવામાં સઘળા સુધરેલા દેશોના ૪૫૦૦૦ વિદ્વાનોની મદદ આઈ-ન્ટાઇન, બર્નર્ડ શો, રાનાલ્ડ રોસ, હેન્રી ફેર્ડ, રામસે મેકડોનાલ્ડ, મેડમ ક્યુરી, કર્નલ લોરેન્સ વગેરે અનેકોના તેમાં હિસ્સો હતો.

એન્સાઇક્લોપીડિયાના હકકો ધીમે ધીમે કરતા ચિકાગો યુનિવર્સિટીના હાથમાં આવી ગયા. આ સરથાને ધધાદારી ધોરણે કામ કરવાની સત્તા નહિ હોવાથી તેનો વહીવટ ટ્રસ્ટીઓની બોર્ડને સોંપવામાં આવ્યો.

આજતુ એન્સાઇક્લોપીડીઆ અલ્લતન રહેવાને માટે નવી આવૃત્તિઓ પર આધાર રાખતું નથી. દર વર્ષે સુધારાનો લગતુ એક વાર્ષિક પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં આવે છે, જે સુધારા પછીની આવૃત્તિમાં સમાવી લેવામાં આવે છે. આ સુધારા વધારાનું કામ ફેટલુક મહાભારત થઈ પડ્યું છે તે એટલા ઉપરથી જણાશે કે કુન્નર વિજ્ઞાનમાં થયેલ ઝડપી પ્રગતિને પરિણામે એકજ વર્ષમાં ૪૫૪૬ લેખોમાં ફેરફાર કરવા માંડ્યા હતા અને દર વર્ષમાં ૨૧૯૯૦ લેખો ઉમેરવામાં આવ્યા હતા—નવેસરથી લખવામાં આવ્યા હતા. ૧૯૦૫ ચિત્રો ઉમેરવામાં આવ્યાં હતાં ૧૯૪૪ માં લેખોમાં ફેરફાર અને નવા ચિત્રોની સંખ્યા અનુક્રમે ૬૨૨૭ અને ૪૯૧૦ હતી.

ગ્વાન ગ્વાનમાં ઉમેરો કરે છે, એ કારણે આ પ્રકાશકો માહિતી એકઠી કરવાને મોટી સંશોધન સરવા નભાવે છે. આ સરથાને રોજ વાચકો તરફથી અનેક પ્રશ્ન મળે છે, જેના તે ઉત્તરો શોધે છે.

આ પ્રકાશનસંસ્થાને કેટલીક અવનવી મુશ્કેલીઓ પણ જરૂરત કરવી પડે છે. ડો. ફ્રેડરીક ફૂકે પોતે ઉત્તર ધ્રુવની શોધ કર્યાનો દાવો કર્યો હતો, પણ તે એન્સાઇક્લોપીડીઆ [સાધણ ૫ ૮૬૭ને છે]

અંત્યપાઠોના તાલીમવર્ગ

શ્રીમંત સરકારના હુકમ અનુસાર છેલ્લા એ વર્ષથી ગામડામાં કામ કરતા શિક્ષક બાઇઓ માટે પુસ્તકાલયશિક્ષણ તાલીમવર્ગ' બિઠાડામાં આવે છે અને ૧૯૪૫-૪૬ માં પ્રથમ શિક્ષણવર્ગ આખામંડળ પ્રાંતમાં દ્વારકા મુકામે ભરવામાં આવ્યો હતો. તે જ પ્રમાણે ચાલુ સાલે અમરેલી મુકામે ૧૯-૫-૪૭ થી તા. ૨-૬-૪૭ સુધી દિન ૧૫ નો ૪૦ શિક્ષકનો એક વર્ગ ભરવામાં આવ્યો હતો.

વર્ગના ઉદ્દેશ શિક્ષકોને પુસ્તકાલયોનું કામ કરવાનું હોવાથી તે કામ સંબંધી તેમને કંઈક ચોક્કસ માહિતી આપવી જોઈએ. એ હતો. ખાસ કરીને શિક્ષકોએ શાળામાં બહુતા છોકરા-છોકરીઓ, યુવકો, બહેનો વગેરે ગામના શિક્ષિત બાઇબહેનોમાં પુસ્તકાલયની વિવિધ યોજનાઓના કેવી વ્યાપક રીતે ફેલાવો કરવો તે હતો. તે ઉપરાંત તેમને વહીવટ તેમ જ દિસામને લગતી તથા અવ્યયીન ગુજરાતી સાહિત્યના વહેણ સંબંધી સામાન્ય માહિતી આપી લોકોની અભિરુચિ શિષ્ટ વાચન તરફ વાળવા સમજાવવાનો હતો.

આ હેતુ કળીબૂત થાય તે માટે તેમને બિપયોગી કેટલાક સારા પુસ્તકો, માસિકો અને સામાયિકોની ખાસ વાચન માટે સવડ રાખવામાં આવી હતી.

આ વર્ગમાં ચાલુ સાલે અમને રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના રાજ્ય પ્રચારક શ્રી. વલ્લભભાઈએ ખાસ મદદ કરી છે. પુસ્તકાલય ખાતામાંથી રૂ. તથા રા. પરણીકર શિક્ષણવર્ગમાં વ્યાખ્યાતા હતા. તથા રા. રા. પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબે પણ કેટલાક વ્યાખ્યાન આપ્યા હતા. રા. વલ્લભભાઈએ ખાસ કરીને ઘણું વ્યાખ્યાનો આપવાનું કાર્ય કયું છે. અને વર્ગ-સંચાલનનું અને છેવટ પરીક્ષા લેવામાં પણ તેમણે જવાબદાર રીતે કાર્ય કયું હતું. આ વર્ગોમાં જે જે વ્યાખ્યાનો આપવામાં આવે તે શિક્ષકો પોતે ખ્યાનપૂર્વક નોંધ કરે તથા તે માટે નિયત થયેલાં પુસ્તકો જોઈ જાય તે હેતુથી પરીક્ષા રાખી હતી. તેમાં વર્ગીકરણને લગતો એક પ્રશ્નપત્ર અને એક સામાન્ય માહિતી જાગતનો પ્રશ્નપત્ર હતો. પરીક્ષાના ઉત્તર-પત્રો સમયે શિક્ષકોને પુસ્તકાલયને લગતાં એકીકરણો છૂટથી જોવા દેવામાં આવતા; ઝરણુ તેનો હેતુ તેમને અવિષ્યમાં કેમ કાર્ય કરવું તેની સમજ આપવાનો હતો.

પુસ્તકાલયનો શિક્ષણવર્ગનો સમય દરરોજ સવારના ૭-૩૦ થી ૧૦-૪૫ નો રાખવામાં આવતો, અને સાંજના શિક્ષકો પોતે ત્યાંના મુખ્ય પુસ્તકાલય, અને મહિલા તથા બાલ-વિભાગોના જુદા જુદા વિભાગોનું નિરીક્ષણ કરતા. શિક્ષણનો ક્રમ હમેશા સમૂહપ્રાર્થના થયા બાદ નિયત સમયે શરૂ થતો.

સાંજના પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી અને પ્રચારક સાથે શિક્ષક બાઇઓ પોત-પોતાના વિચારોની આપ-લે કરતા તથા નજીકના ગામડામાં પુસ્તકાલયો સંબંધી કામ કરનાર શિક્ષકો-સાથે તેમના પુસ્તકાલયો સંબંધી ચર્ચા થતી.

પ્રગતિશીલ મામ પુસ્તકાલયની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ પ્રત્યક્ષ નિહાળવા માટે ચલાવા પુસ્તકાલય અને તે દ્વારા ખીલેલી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ નિહાળવા પર્થટનમાં સી ગયા હતા.

શિક્ષણવર્ગમાં નીચેના વિષયોના શિક્ષણ તરફ ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું હતું.

શ્રી પરજીકરે આમ, કર્યા અને પ્રાત પુસ્તકાલયોએ વાર્ષિક બજેટ તથા નિવેદન કેવી રીતે તૈયાર કરવું, કાપમનિધિ સંબંધી તમામ માહિતી, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને મદદગાર રાખનારા મંડળો, દેશ વિદેશનાં પુસ્તકાલયો અને શ્રી. વલ્લભભાઈએ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વિકાસ, નવીન પુસ્તકાલયની યોજના, પુસ્તકાલયોનાં બધારણો, પુસ્તક પસંદગી, સાહુ અને શાસ્ત્રીય વર્ગીકરણ, વાચનપ્રયાગની વિવિધ યોજનાઓ સંબંધી આખ્યાનો આપ્યા હતા.

યુગરાત્રી સાહિત્યની આમઝાના મથપાવની હાજરે સમીક્ષા, તથા વડોદરા રાજ્યની સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિ, શિક્ષકો અને પુસ્તકાલયો, ફતેહી કામકાજ માટે કેટલીક અગત્યની સૂચના, આજ અને મહિલા પુસ્તકાલયો, આમ પુસ્તકાલયોમાં સાદી વર્ગીકરણ પદ્ધતિનો હેતુ આ બધા વિષયોની સમજ શિક્ષકોને આપ્યાનો હાગ અમે આપી હતી.

આ વર્ગમાં પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગમાં શિક્ષકોને પ્રોત્સાહન માપના માટે શ્રી. હરિભાઈ સાહેબ (રા. રા. પ્રાત યાજ્ઞાધિકારી સા), શ્રી ડૉ. હરિપ્રસાદ ભટ્ટ (વડોદરા ધારાસભા સભ્ય અને અમરેલીના આગેવાન શહેરી) તથા શ્રી મે. ડૉ. બાલચંદ્ર ચિંતામણ્ય લેતે સાહેબ (અવેશ વિદ્યાધિકારી સા) નો ડું ખાસ ઉપકાર માતું છુ. શ્રી હરિભાઈ સાહેબે આ વર્ગમાં શિક્ષકોને તેમના મુરદેવ સમયમાં પણ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ તરફ પોતાનો આદર નતાવી શિક્ષણવર્ગમાં દાખર રહેવા બદલ પોતે આપેલા વર્ગના ઉદ્ઘાટનમાળ્યમાં તેમની કર્તવ્યપરાયણતાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. જીવનમાં બનતા મુખી આચાર અને વિચારની સામ્યતા લાવવા દરેકોના નાગરિક પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને તે માટે તેને જરૂર પડે તે મંથન મનનીય વાચન કરવું જોઈએ તે ઉપર ખાસ બાર મૂક્યો હતો.

ડૉ. હરિપ્રસાદ શિક્ષકોને, આવતા નવા યુગમાં પોતાની સંપૂર્ણ જવાબદારી માટે તૈયાર થવા અને શ્રીમત સરકારે તેમની કરેલી કહરને અનુરૂપ થઈ પોતાના કાર્યને વેગ આપી સમાજને ઉપયોગી થઈ, લોભાપયોગી કાર્યમાં આમઝાના લોભા પોતાની જવાબદારી ઉપાડતા ગીએ તે હેતુથી, પુસ્તકાલયોમાં શિષ્ટ અને જરૂરી વાચનનો બહેળો પ્રચાર કરવા ઉત્તેજ્યા હતા.

આમઝાના લોભા વાતો સિવાય પોતાના જીવનની ઉત્તતિ અને વિકાસ માટે શુ શુ વાચન માગે છે તે મંથન શિક્ષકો દ્વારા મે ડૉ લેલે સાહેબે માહિતી મેળવી હતી ખેતી-વાડી, ગૃહઉદ્યોગ, ધરધથ્યુ વેદક વગેરે વિષયોના પુસ્તકોની લોકોને વધુ જરૂર છે એમ શિક્ષકોએ જણાવ્યું હતું. આવાં પુસ્તકો શ્રીમત સરકાર તરફથી સરતી કિંમતે પૂરા પાડવામાં આવે તો લોભામાં તે વધારે આદર પામે.

લોકોને વર્તમાનપત્રોની જૂબ પુષ્કળ છે, એ વાત સાચી છે પણ ટકાવારીના ધોરણ પ્રમાણે જ લોકોએ તે માનવાં જોઈએ અને જેટલાં જાણીએ હોય તે બધાંની પોતાને જરૂર છે એમ માની તે પાઠ્ય આંધળો ખર્ચ ન કરવો એમ તેઓશ્રીએ એ જણાવ્યું. દરેક પ્રાંતમાં એકાદ નાની કિ મંથન દૈનિક નીકળતું હોય તો લોકો તે ખુશીથી વાચે એવો વિચાર તેમણે કર્યો હતો. વર્તમાનપત્રો તેની કક્ષામાં સેવા આપે છે અને સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોએ પણ તેને માટે ઠગવેલી મતામાં જ ખર્ચ કરવો જોઈએ એવું અમે શિક્ષક મથપાલોને સમજાવ્યું હતું.

વર્મના છેલ્લા દિવસે પગે પૂરી થવા બાદ શિક્ષકો, રા. મદાત યાજ્ઞાધિકારી સા. તથા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળના મત્રી શ્રી દસરાજ તથા અમે સૌ મેળા મળ્યા આનંદથી છટા પડ્યા દના દાખર રહેવા સૌ ભાઈએ પોતપોતાથી અનુ કરી ખેટા વિતડા

વાદમાં ન પડતાં પોતાની ફરજ તરીકે આ લોકહિતકારી પ્રવૃત્તિનો વિકાસ આમજનતામાં નેટલો વધુ પ્રમાણમાં થાય તેટલો કરવા સદમન થઈ, શ્રીમંતનું દોષોયુક્ત ધર્મી, રાષ્ટ્રપીત ગવાયા બાદ અદ્યાદાર લઈ છૂટા પડ્યા હતા.

છેવટમાં પુસ્તકાલયશિક્ષણવર્ગના કાર્યને સરળતાપૂર્વક પાર પાડવામાં રા. રા. અમરેલી પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબ, અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ, મહિલા અને બાલ પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ, પુસ્તકાલયના સ્ટાફના તમામ માણસો, અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રીઓ, રેશનિંગ ખાતાના અમલદાર સાહેબો, તેમ જ હુકાણા બોર્ડીંગ હાઉસના સચાલકો અને મૃદુપતિ-સૌએ પોતપોતાના ક્ષેત્રમાં આગેવા સંપૂર્ણ સહકાર બદલ હું તેમનો સર્વનો આ લેખદ્વારા પુસ્તકાલયખાતે તરફથી આભાર માનું છું.

ઉમેદભાષ મોતીલાલ પટેલ.

મદદનીશ ન્યવસ્થાપક

[અનુસંધાન ૫ ૮૬૪૮]

જિટાનિકાએ સ્વીકારવાને ઇન્કાર કર્યો હતો આથી ફૂંકે તેની સામે દિરાની દાવો નોંધાવ્યો હતો પરંતુ તેમાં ફૂંકેને સફળતા મળી નહોતી.

જિટાનિકાના એક ઇન્કારોડના રુદુઅર્ટ રાજાઓને લગતા લેખમાં જણાવ્યું હતું કે 'સુવાન પ્રીટેન્ડર' અને તેના નાના ભાઈ હેન્ડીનું અવસાન થતા રુદુઅર્ટ વેવાને અંત આવ્યો, આ વિધાન બોર્ડું છે અને પોતે રુદુઅર્ટોનો વશજ છે, એમ જણાવી એક ન્યુયોર્ક-વાસીએ પણ દાવાની ધમકી આપી ધાપલ જગાવ્યું હતું.

એન્સાઇક્લોપીડીઆની મહાન સેવાઓને મોટા મોટા વિદ્વાનોએ અંજલિઓ આપી છે. મુખ્યસિદ્ધ વિદ્વાન શાસ્ત્રી ફેરાડે નાનો હતો ત્યારે લડનની એક-છોકબાઇ-ડરની દુકાનમાં નોકરી કરતો હતો. તે ફરી બંધાવા આવેલા એન્સાઇક્લોપીડીઆના થોડા પાનાં ઘેર વાચવા લાઇ ગયો. એ વાંચ્યા પછી તેને જે પ્રેરણા થઇ આવી, તેને પરિણામે તે વિદ્યાનશાસ્ત્રી બન્યો.

ઇરાનના માછ શાહ પોતા પાસે એન્સાઇક્લોપીડીઆનો સેટ હોવા માટે બારે મમજીની ધરાવતા હતા અને તે મમજીની વ્યક્ત કરવાને તેમણે પોતાના અનેક ઇલકાઓમાં નોંધેના ઇલકામને ઉમેરેા કર્યો હતો.

" મોરટ ફોર્મીડેબલ લોડ" એન્ડ સારટર જોશ ધી એન્સાઇક્લોપીડીઆ જિટાનિકા "

પહેનાની ઘણી માન્યતાઓ અત્યારે બદલાઇ ગઇ છે એટલે એન્સાઇક્લોપીડીઆની જૂની આવૃત્તિઓમાં કેટલીક વાર વિચિત્ર વિધાનો પણ જોવા મળે છે. ૧૯૨૫ ની આવૃત્તિમાં હિટલર વિષે પંદરેક લીટીઓ છે, જેમાં તેને બેવેરીઆના રાજદારી નેતા તરીકે ઓળખાવ્યો છે. છેલ્લી આવૃત્તિમાં હિટલરનું સંપૂર્ણ જીવન મરિત છે.

આજનું એન્સાઇક્લોપીડિયા જિટાનિકા કુલ ૭૫૦ લાખ શબ્દો અને ૧૫૦૦ આખાં પાનાનાં ચિત્રોનું ૨૪ ગ્રંથોમાં છે દરેક ગ્રંથ હજાર પાનાનો છે. સાચે જ, તે એક સર્વશાન સંગ્રહ છે.

* લેખ તેમજ પ્લોકો, " ગુજરાતી પંચ "ના બહુકૃત્યથી લખાયેલ.

જૂથ અને મહાલ પુસ્તકાલય મંડળોના મંત્રીઓને

(૧) આ જ અંકમાં વ. રા. પુ. મંડળ તરફથી થયેલી જાહેરાત નં. ૩ અને ૪ પ્રમાણે વાર્ષિક સભાઓ ભરો.

(૨) આ હેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે વર્ષ દરમિયાન કંઈ ને કંઈ કાર્ય કરો.

વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિની પ્રચાર અને પ્રગતિ અર્થે, સન ૧૯૨૫માં વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળની રચાપના કરવામાં આવી છે. આ મંડળના ઉદ્દેશોને સારી રીતે પાળ પાડી શકાય એ હેતુથી મંડળના અંગે પ્રાંત, મહાલ અને જૂથ-મંડળો પણ રચવામાં આવ્યા છે. (જાળવણી ખાતાએ સાળાઓ માટે જે સેન્ટરો ગોઠવ્યા છે તે જ સેન્ટરો જૂથમંડળ તરીકે ગણાય છે.)

જુલાઈ '૪૭ આખરે સરકારી ધોરણે, ઉપરનાં તમામ મંડળોનું વર્ષ પૂરું થાય છે અને તેથી તેઓએ નવા વર્ષમાં (સન ૪૭-૪૮માં) પોતાના મંડળની વાર્ષિક સભાઓ ભરી, એ સભા સમક્ષ પાછલા વર્ષમાં કરેલાં કામોનું સરવાલું અને નવા વર્ષમાં શું કાર્ય કરવું જોઈએ તેની વિચારણા કરવાની હોય છે. આ હેતુથી આ જ અંકમાં અન્યત્ર " જૂથ અને મહાલ મંડળોએ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ ભરવા ખાતર " એ શીર્ષકની જાહેરાત નં. ૩ અને ૪ની પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે. આપ સૌ એ જરૂર વાંચી જશો અને હાલેથી તારીખોએ પોતપોતાના મંડળની વાર્ષિક સભાઓ પણ જરૂર ભરશો.

મહાલ મંડળો રાજ્યના એકેએક મંડાલે રચાયા ગયા છે. અને તેની સંખ્યા ૩૮ છે એમાંથી ૫-૭ સિવાય બાકીનાં મહાલ મંડળો પોતાની વાર્ષિક સભાઓ ભરે છે. પણ તે પછી અપવાદ સિવાય ફેટલાલ મંડાલ મંડળો વર્ષ દરમિયાન જાણે પોતાનું અસ્તિત્વ જ ન હોય તે પ્રમાણે યત્ન બની જાય છે, પોતાની ફરજો બજાવવાનું જૂથી જાય છે. વાર્ષિક સભામાં કરેલા ઠગવોને અમલમાં મૂકવાનું પણ જોઈએ સુકાય છે. રાજ્ય પુ મંડળ તરફથી મળતી જાળવણી પણ ઠાપ ઠાપ રથળે તો ખર્ચ નહિ થાને કારણે સારા પ્રમાણમાં એકઠી પણ થતી જાય છે.

રાજ્યમાં જૂથ મંડળોની સંખ્યા ૪૪૫ છે. એમાંનાં આશરે ૩૦થી ૪૦ જૂથમંડળો દર વર્ષે પોતાની વાર્ષિક સભા ભરે છે એમાંના ફેટલાલ એક વર્ષ ભરે છે તો ફેટલાલ બીજો વર્ષ નથી પણ ભરતા. મોટે ભાગે જૂથમંડળો દળ પોતાનું કર્તવ્ય શું છે તે જ સમજતાં થયાં નથી અને દર વર્ષે જુલાઈના " પુસ્તકાલય " અંકમાં જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કરવા છતાં ૫ તે સંપૂર્ણપણે વાચીને સમજતા પણ પ્રયત્ન કરતા નથી એનું જ આ પરિણામ છે.

મહાલ અને જૂથમંડળોની આ સિધ્ધિ, આપણને સૌ ઠાપને ખરેખર ખૂબ જ દુઃખાવનારી છે. મહાલ અને જૂથમંડળો જામત દશે તો જ તે રાજ્ય અને પ્રાંત મંડળનાં મુખ્ય અંગો છે. એ અંગોમાં સિધ્ધિતા આવવી ન જોઈએ. મહાલ અને જૂથમંડળમાં મંત્રી તરીકેનું રથાન ભોગવતા ભાઈઓએ પોતે કયા રથાન ઉપર બેઠા છે, એ સમજી લેવું જોઈએ અને પોતાનાં મંડળોને સનેજ અને જાગૃત કરી કામ કરતાં બનાવી દેવાં

જોઈએ. જે મંત્રી ભાઈઓ આ પ્રમાણે કાર્ય કરવા અશક્તિમાન ન હોય તેઓ પોતાનું સ્થાન જે ભાઈ કાર્ય કરી શકે તેવા હોય તેમને સોંપવું જોઈએ. અને એ રીતે પોતાના મંડળોને પોતાના કારણે શિથિલ બનતાં અટકાવવાં જોઈએ. જૂથ અને મહાલ મંડળોએ વર્ષ દરમ્યાન શું શું કાર્ય કરવું જોઈએ તેની સ્વામાન્ય રૂપરેખા નીચે પ્રમાણે છે આશા છે કે, નવા વર્ષથી જૂથ અને મહાલ મંડળો એ પ્રમાણે કાર્ય કરતા થઈ જશે. અને પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિને વેગ આપશે.

જૂથ મંડળોનું કાર્ય:—

- ૧ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી દર વર્ષે જુલાઈ માસના ' પુસ્તકાલય ' અંકમા જૂથ મંડળોએ વાર્ષિક સભા ભરવા આજ્ઞાતની જાહેરાત પ્રસિદ્ધ થાય છે તે મુજબ વાર્ષિક સભા ભરવી જોઈએ. અને તેના હેવાલ મહાલ પુ. મંડળ મારફત રાજ્ય પુ. મંડળ તરફ મોકલવો જોઈએ. (સન ૪૭-૪૮ ની વાર્ષિક સભા ભરવા માટેની આ જ અંકમાં જાહેરાત વાંચો.)
- ૨ જૂથમાં આવેલા તમામ પુસ્તકાલયોમાં વાર્ષિક નિવેદન એકત્ર કરી, પુસ્તકાલય ખાતા તરફ આગસ્ટ આખર સુધીમાં મોકલી આપવા જોઈએ.
- ૩ જૂથમાં આવેલા તમામ પુસ્તકાલયોના સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવી તે પણ આગસ્ટ અને છેવટે સપ્ટેમ્બર સુધીમાં ખાતા તરફ મોકલાવી આપવા જોઈએ, (સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવવું એટલે કે દરેક પુસ્તકાલયે પોતાના બજેટમાં જુદા જુદા માસિકો અને જુદા જુદા પુસ્તકો મોકલવા, જેના પરિણામે ઓછા ખર્ચે વધુ વાંચવાનું મળે)
- ૪ વર્ષમાં એક વખત પોતાના જૂથના તમામ પુસ્તકાલયો મિત્રભાવે તપાસવો અને જથ્થાની ખામીઓ સુધરાવવી.
- ૫ મહાલ મંડળ તરફથી વિદ્યાર્થીઓ માટે અને રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી મોટાઓ માટે લેવાની શિ. વા. ની પરીક્ષાઓને પોતાના જૂથના પુસ્તકાલયોમાં પ્રચાર કરવો અને તેના સારા પ્રમાણમાં ઉમેદવારો ઉભા કરવા.
- ૬ દર ત્રણ માસે પોતાના જૂથમાં આવેલા પુસ્તકાલયોનું, ખાતાએ કરાવેના ધોરણે ત્રિમાસિક નિવેદન મંગાવી તેને એકત્ર કરી મહાલ પુ. મંડળ તરફ મોકલી આપવું.
- ૭ મહાલ મંડળ તરફથી શિષ્ટ વાચન તરીકે જે પુસ્તકો નક્કી થાય તેનું વાચન પોતાના જૂથમાં સારા પ્રમાણમાં કરાવવા પ્રયત્ન કરવો, અને તે પુસ્તકોનું વર્ષ આખરે મહાલ મંડળ તરફ નિવેદન મોકલવું.
- ૮ પોતાના જૂથના પુસ્તકાલયોમાં સહકારના ધોરણે પુસ્તકો અને માસિકોની આપ-લે કરવી.
- ૯ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી દર વર્ષે "પુસ્તકાલય" માસિકમાં વસતપચમીએ પુસ્તકાલય-પર્વથી ઉજવવાની જાહેરાત થાય છે. એ જાહેરાત મુજબ, પોતાના જૂથમાં એકેએક પુસ્તકાલયમાં પુસ્તકાલયપર્વળીદિન ઉજવવાનો અને તેના હેવાલ મહાલ પુ. મંડળ દ્વારા રાજ્ય મંડળ તરફ મોકલવો.
- ૧૦ " પુસ્તકાલય " માસિકના ઓક્ટોબર '૪૭ ના અંકમાં પાન ૪૦૩ ઉપર પ્રસિદ્ધ થયેલ ' મામ વાચક મંડળ ' ની યોજના જૂથના પુસ્તકાલયોમાં અમલમાં ચૂકવી.

મહાલ મંડળોનું કાર્ય—

- ૧ પોતાના મહાલનાં એકેએક જૂથ મંડળની દર વર્ષે રા. પુ. મંડળે કરાવેલી તારીખે વાર્ષિક સભા ભરાવવી અને તેના અહેવાલ તમારા તરફ મંગાવી લઇ તેને એકત્ર કરી રાજ્ય પુ. મંડળ તરફ મોકલી આપવા.
- ૨ રા. પુ. મંડળે કરાવેલી તારીખે મહાલ મંડળની વાર્ષિક સભા ભરવી અને તેમાં રાજ્ય પુ. મંડળે જણાવેલાં કામો કરવા. (સન ૪૭-૪૮ ની વાર્ષિક સભા માટેની જાહેરાત આ જ અંકમાં વર્તિ.)
- ૪ વાર્ષિક સભાનો તથા અત વર્ષનો અહેવાલ રા. પુ. મંડળ તરફ મોકલવા પોતાના મહાલના તમામ પુસ્તકાલયોના વાર્ષિક નિવેદન આમરટ આખર સુધીમાં અને બન્ટેટ સપ્ટેમ્બર આખર સુધીમાં ખાતા તરફ મથા છે કે નહિ તેની જૂથ મંડળે દ્વારા વખતો-વખત તપાસ કરાવવી.
- ૪ મહાલ મંડળના મંત્રીએ પોતાનાં પુસ્તકાલયોની રિયલિટી જાણવા સાર, દરેક પુસ્તકાલયનાં ટૂંકમાં નીચે પ્રમાણે વાર્ષિક નિવેદન મંગાવવા.

૧ વર્ષ આખરે પુસ્તકોની સંખ્યા.	૪ કાયમ ફંડ ફેટલું અને ક્યાં છે
૨ „ વચાવણાં પુસ્તકોની સંખ્યા.	૫ સરકાર પંચાયત મદદ ફેટલી મળી
૩ „ વાચકોની સંખ્યા.	૬ આ વર્ષમાં થએલો કુલ ખર્ચ.
- ૫ જૂથમંડળના મંત્રી દ્વારા, જૂથમાં એકેએક પુસ્તકાલયની તપાસણી કરાવવી, અને તેનો અહેવાલ મંગાવવો.
- ૬ વિદ્યાર્થીઓ માટે ચિ. વા. ની પરીક્ષા લેવી, તથા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી લેવાતી પરીક્ષાનો સારો પ્રચાર કરવો. અને એ રીતે બંને પરીક્ષાઓ માટે સારા પ્રમાણમાં ઉમેદવારો ઉભા કરવા.
- ૭ દર ત્રણ માસે જૂથમંડળ દ્વારા મહાલમાં તમામ પુસ્તકાલયોનાં ત્રિમાસિક નિવેદન મંગાવવા અને તેના ઉપરથી એક સમય નિવેદન તૈયાર કરી, રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફ મોકલવું.
- ૮ ૫ કે ૧૦ ઉત્તમ કોટીના જુદા જુદા વિષયના પુસ્તકો ખસદ કરી, તેનું વાચન ખૂબ વધે તેવા પ્રયાસો જૂથમંડળ દ્વારા કરવા અને વર્ષ આખરે તેનું નિવેદન મંગાવવું.
- ૯ વસંતપંચમી એ પુસ્તકાલયપર્વણીદિન, મહાલના તમામ પુસ્તકાલયો ઉજવે એવા પ્રયત્નો કરવા અને એ રીતે ઉજવાયલા ગામોના અહેવાલ મંગાવી તે એકત્ર કરી રાજ્ય મંડળ તરફ મોકલી આપવા.
- ૧૦ જૂથમંડળ દ્વારા મામવાચક મંડળની યોજનાનો પ્રચાર કરવો.
- ૧૧ મહાલનાં પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ એકજીમને જાળખે, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અંગે વિચારોની આપ-લે કરે એ હેતુથી વર્ષમાં એક વાર મંત્રીઓનું સંમેલન મોકલવું.

વડોદરા મહા મૂ. પટેલ

, વડોદરા રાજ્ય પુ. પ્રચારક

૧ માયત્રી તથા પ્રજ્વલનપ્રમહિમા—લેખકો: શ્રી. પંડિતજી જગન્નાથ અને શ્રી. જટારજી નાન્દી, વડોદરા, ડેમી આઠ પેજ પૃષ્ઠ ૮૬+૮, સાદુ પૂઠું. મૂલ્ય ૧-૮-૦

આપણાં પ્રાચીન શાસ્ત્રોમાં મત-તત્ત્વને એકે વિશિષ્ટ વિદ્યા તરીકે ઓળખાવાએલ છે. જુદા જુદા પ્રકારની સિદ્ધિઓ માટે જુદા જુદા મંત્રો અને તત્ત્વપ્રયોગોની યોજના હોવાનું આપણને જાણવા મળે છે. પરંતુ એ મત-તત્ત્વની સાધના અને સિદ્ધિ એની પાછળ સંપૂર્ણપણે પડેલાઓ જ પાશી ગયાનું જણાય છે. તેમાં પણ ગામત્રી અને પ્રજ્વલન એ તો દૈવી વિદ્યા છે અને તેનાથી એનો હપ્તોગ યોગ્ય વિધિ વિના થઈ શકતો નથી અને કરવા જન્ય તો તેમાં તે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થતી નથી. આવા મહામંત્રનો મહિમા લેખકોએ આ પુસ્તકમાં આપ્યો છે.

લેખકના મતથી જગા જુદા પડીને અમે જણાવીએ છીએ કે, સકામ ભક્તિ કરતાં નિષ્કામ ભક્તિની મહત્તા વિશેષ છે. અલગત, આવા સકામીઓને આ વિદ્યા પ્રતિ પ્રેરવા કરતાં નિષ્કામીઓ ને એના પ્રતિ પ્રેરણ તો લેવાનું એદિક. કલ્યાણ તો આપો-આપજ થઈને પારલૌકિક સિદ્ધિ પણ પ્રાપ્ત કરી શકે.

અર્થાત્ પુસ્તકમાંની વિદ્યા અનધિકાર્યોષ્ટાદ્ય ન નીવડે એ માટે આવશ્યક કાળજી રાખવી ધટે.

૨ રાષ્ટ્રવીણા—લેખક શ્રી. ગજેન્દ્ર જ. પડ્યા; પ્રકાશક ગોવિંદલાલ અંબલલાલ ત્રિવેદી, વડોદરા, કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૮૦+૩૦, સાદુ સચિત્ર પૂઠું; મૂલ્ય ૨-૦-૦

શ્રી. ગજેન્દ્ર પડ્યા પોતાને રાષ્ટ્રકવિ કહેવડાવવામાં મોરવ અનુભવે છે. અને તેમની આ પુસ્તકમાં આપેલી કેટલીક કાવ્યપ્રકૃતિઓ તેમને તેવું સ્વાભિમાન અનુભવવા પ્રેરે તેવી પણ છે. આ પુસ્તકમાં કુલે રાષ્ટ્રીયતાપ્રેરક કંઠી શકાય તેવાં ૭૫ કવિના રાષ્ટ્રોમાં કંઠીએ તો “રાષ્ટ્રગીતો” નો સંગ્રહ છે. એમાં ગુજરાતી, દિદી, અંગ્રેજી ભાષાનાં કાવ્યોનો સમાવેશ છે. પુસ્તકના પ્રસ્તાવનાકાર સાથે સદમત થઈ સદેને કંઠી શકાય કે એમાંનાં બધાંજ-કાવ્યો વાક્યે રસાત્મકમ્ કાઠ્યે ની માફક કાવ્યતત્ત્વ-યુક્ત નથી કેટલાક છે, કેટલાક એથી યુક્ત છે, છતાં લેખકના ઉત્સાહમયો આ પ્રકાશનને અને તેમની રાષ્ટ્રભાવનાને પ્રેરણા મળે તદ્યે એમનો આ કાવ્યસંગ્રહ વસાવી લેવાય તો ખોટું નથી.

પ્રસ્તાવનાકાર શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈએ પ્રસ્તાવનામાં આપેલી શિખામણને લેખક અનુસરે તો જરૂર તેઓ ભવિષ્યમાં એક સારા કવિ નીવડી શકે.

૩ સોલોમનનો ખજાનો—ખડ ૧-૨—અનુવાદક શ્રી. શંકર શાહ; પ્રકાશક. શ્રી સોમાભાઈ કિશાભાઈ પટેલ, સુજાવ (વાયા આણંદ) કાઉન કદના પૃષ્ઠ ખડ ૧લાના ૧૧૮+૧૩૬ ખડ ખીખના; સચિત્ર સાદુ પૃષ્ઠ, મૂલ્ય ખેડ ૧લાના ૧-૧૨-૦ તથા ખીખના શ. ૧-૧૨-૦

King Solomons Mines એ અંગ્રેજી પુસ્તક પરથી અનુવાદકે ગુજરાતી બાલભોગ્ય શૈલીએ તૈયાર કરેલો આ અનુવાદ આપણા કિશોર વાચકોમા સાદસપ્રેરક વાચન તરીકે એક વધુ ઉમેરો આપે છે એમાં આવતા સૌર્ય, સાદસ અને ઓદાઈપ્રેરક પ્રસંગો આપણા ઉગતા વાચકોને સાહસિકાની સૃષ્ટિનો ઠીક ઠીક ખ્યાલ આપી જાય છે. મોટા અક્ષરમા છપાયેલ પુસ્તક કિશોર-કુમાર વાચકોને અવસ્ય આકર્ષશે. પુસ્તકાલયોમાં આવતા કુમાર-કિશોર વાચકો માટે એ સુખે વસાવી લેવાય.

૪ શિશુ રામાયણ—લેખક શ્રી. સોમાભાઈ પટેલ, પ્રકાશક, કદ, પૃષ્ઠ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૫૨, મૂલ્ય ૦-૧૨-૦

બાલસુલભ શૈલીએ લેખકે રામાયણના પ્રસંગો સંક્ષિપ્ત રૂપે આ પુસ્તકમાં આપ્યા છે. લેખકની શૈલી બાળકોને એ વાચવા પ્રેરે તેવી હોઇને રામાયણનો આખો ઇતિહાસ કે કોઇ મોટું પુસ્તક તેમને આપવાને જાહેર આ નાનકડું છતાં આખો રામાયણના ભિન્ન ભિન્ન પ્રસંગોનો આવરી લેતું આ પુસ્તક તેમના હાથમા મૂકવામાં આવે તો તેમને એ વાંચવામાં રસ ઉત્પન્ન થવા ઉપજત તેઓ વધુ વાચન વાચવા પ્રેરાય

૫ બે આખ્યાનો—લેખક તથા પ્રકાશક તેમજ, કદ, પૃષ્ઠ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૬૨, મૂલ્ય ૦-૧૨-૦

ઉપર્યુક્ત શૈલીએ આ પુસ્તક પણ લખાયું છે. તેમા સુદામાચરિત્ર અને નળાખ્યાન એમ બે આખ્યાનો એમા આપવામાં આવ્યા છે. આપણા ઐતિહાસિક મહાભારત અને પુરાણોમાંથી ઉપકથાઓ ઉપાડી લઈ આવી બાલભોગ્ય શૈલીએ જો તે રજૂ કરવામાં આવે તો તેના વાચન દ્વારા આપણી જીજ્ઞાસુ પ્રાપ્તિ-આવૃત્તિ કાલના નાગરિકોને-સાગ્ર સંસ્કાર આપવામાં જરૂર સાધનરૂપ નીવડે. એવી જ રીતે રજૂ કરાયેલ આ બે આખ્યાનો બાલ-વાચકોને આપણી એ પ્રાચીન ઇતિહાસકથાઓ વાચવા પ્રેરે તેવી છે. લેખનશૈલી પણ બાલ-સુલભ હોઇને તેઓ હોશ હેમિ વાંચશે આ પુસ્તકને અગ્રે ઉપની દષ્ટિએ આવકારીએ છીએ અને લેખક દ્વે પછી આવી ઉપકથાઓની શ્રેણી પ્રસિદ્ધ કરે તે પણ હ્રમ્મીએ છીએ.

૬ પ્રોઈ શિક્ષણ માળા—બીજી પાઠી—(નવી આવૃત્તિ) લેખક: શ્રી. ધૂમકેતુ પ્રકાશક મૂજર અથ રત્ન કાર્યલય, અમદાવાદ; કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૫૨, સાદુ સચિત્ર પૃષ્ઠ, મૂલ્ય ૦-૪-૦

આને પ્રોઈશિક્ષણનો પ્રશ્ન આપણે ત્યાં ઠીક સક્રિય સ્વરૂપ લઇ રહ્યો છે, અને પ્રોઈના શિક્ષણપ્રચાર માટેના પ્રયાસો ચર્ચ રહ્યા છે. તેમાં પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે ઉપયોગમાં લઇ શકાય તેવી આ શ્રેણીની આ બીજી પુસ્તિકા છે. અભણ પ્રોઈના નિત્યજીવનમાં આવતા પ્રસંગોને આ પુસ્તકના પાઠોમાં સાક્ષી લેવામાં આવ્યા હોઇને નવાં ઇખતાં પ્રોઈને એમાંથી વાચનપ્રેરણા અને નિત્યના અનુભવપ્રસંગો મળશે. પ્રોઈશિક્ષણનો વર્ગો નવાં નવાં પણ ચલાવાના હોય ત્યાં આ શ્રેણીનો અવરય ઉપયોગ કરાવે ધટે. પુસ્તકાલયોમાં પણ એ વધુ સંખ્યામા વસાવાય

૭ સ્તોત્રસંગ્રહ—મૂળ લેખક શ્રીમદ્ આદ્ય શંકરાચાર્ય; અનુવાદક શ્રી. ગિરિનાથંકર મયાશંકર શાસ્ત્રી; પ્રકાશક સરત્ત સાહિત્ય વ. કાર્યાલય, બદ્ર, અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૨૨૦, સચિત્ર સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૧૦-૦

શ્રીમદ્ આદ્ય શંકરાચાર્યે આપણા પરે અનેક ધાર્મિક ઉપકારો કર્યા છે. તેમણે મહાન વેદાંતના મંથો આપે જનતાને આપ્યા છે તેમા પશુ દિનપ્રતિદિન શુષ્કતા, અને અતિકર્મક્રતા તરફ વળતા જતા જનતાના 'વળાંકને ચેતનવંતા ધર્મજ્ઞાન તરફ વાળવા માટે રચેલાં એમનાં ભક્તિ અને વેદાંતવિષયક સંખ્યાબધ સ્તોત્રો પશુ, છે ધર્મપ્રેમી બ્રાહ્મણધર્માનુયાયી સેંકડો મનુષ્યોને એ ભક્તિજ્ઞાનપરેક સ્તોત્રો જીમે રમી રહેલા છે. એવા સુગેય સ્તોત્રો જનતાને માટે ધર્માભિયુષ્ઠ થવા પ્રેરવા કીક પ્રેરણાપ્રદ નીવડે તેવા છે. જનતાના બ્રાહ્મણવર્ગમાંથી સર્વજનસમુદાયમા પ્રસારવા માટે પ્રસિદ્ધિ પામેલાં આ સ્તોત્રો કંઠાંત્રે કરી શકાય તેવાં છે.

૮ આતિથ્ય—લેખક શ્રી. ઉમાશંકર જોષી, પ્રકાશક. ભારતી સાહિત્ય સંઘ-અમદાવાદ. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૬૨+૮, સચિત્ર કવર જેકેટ સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

આપણાં અવોચીન અગ્રગણ્ય કવિઓમાં શ્રી. ઉમાશંકરનું નામ સાહિત્યરસિકોમાં બાગ્યે જ અગ્રણ્ય હશે. તેમના આ આગાઉ પ્રસિદ્ધ થયેલાં કાવ્યોમાંથી અનેક કાવ્યો વાચન-ભાળાઓમાં ઉચ્ચકી લેવાયાં છે, પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે સ્વીકારાયા છે, અને એ રીતે કાવ્ય-રસિકોના સારો આઠર પાખાં છે.

'આતિથ્ય' માં કવિનાં ભિન્નપ્રધાન એવા ૧૭૪ કાવ્યો સમૂહાયો છે કાવ્યો ભિન્નપ્રધાન તેમ જ હૃદયરપર્યાઈ હોઈને તેમાં કદવનાના ઉચ્ચ ઉકુપનો છે. કાવ્યોદ્ભાસ તેમ જ ભાષાભિરુચિપ્રેરક પશુ તેટલાં જ છે, ઉપરાંત કેટલાક અર્થગંભીર પશુ છે. એમાના પ્રાસંગિક હોઈને કેટલાક ઉત્તમ ધ્યેયલક્ષી પશુ છે.

આપણા અવોચીન કવિને આ કાવ્યમંથ દરેક પુસ્તકાલયમા હોવો ઘટે.

૯ ભારતીય સંસ્કૃતિ અને બીજા લેખો—લેખક શ્રી. કનૈયાલાલ મા સુનરી, પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૭૨, સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૧૨-૦

પ્રકાશકના નિવેદનમાં જણાવ્યું છે તેમ શ્રી. સુનરી આપણા સાહિત્યના એક અગ્રગણ્ય 'યુગપ્રવર્તક' છે. તેમના સર્જનો અને તેમની ભાષાશૈલીએ અનેકોને સાહિત્ય પ્રતિ પ્રેયો છે. એમની ઐતિહાસિક નવલોમા એમની અપ્રતિમ શુદ્ધિપ્રતિભા તરી આવે છે. એવું જ એમના લેખોનું પશુ છે. એમણે અવારનવાર આપેલા ૧૬ પ્રાસંગિક વક્તવ્યો અને લેખોને સંગ્રહ આ પુસ્તકમા છે.

દરેક લેખમાં એમની બહુશ્રુત જ્ઞાનસમૃદ્ધિ અને આગળ વધીને કહીએ તો દીર્ઘ-દર્શિતાનો પશુ પરિચય થાય છે. ઉપરાંત, નિત્યનવીન લેખી શકાય તેવાં વિવિધ વિધાનો અને ઐતિહાસિક તથ્યો પશુ જણવા-વિચારવા જેવાં છે લોકજોગ્ય શૈલીએ લખાયેલ અને આપણી અસ્મિતાને જાગ્રત કરે તેવી આ નિગ્રધિકાઓનો સંગ્રહ પુસ્તકાલયો અપનાવે.

૧૦ સ્વામી રામતીર્થ—(કિશોરો માટે) લેખક શ્રી પ્રફુલ્લ પ્રા. કાંતર; પ્રકાશક પૂર્ણ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૧૭, મૂલ્ય ૦-૪-૦

સ્વામી રામતીર્થના જીવન અને પ્રવચનોને લગતા અનેક પ્રકાશનો આ અગ્રાઈ પ્રસિદ્ધ થઈ ચૂક્યાં છે પરંતુ જીહ્વરતા વૃત્તાનોને આ મહાનુભાવી પુરુષના જીવનમાં ડેકિયું કરવા પ્રેરે તેવું જીવનચરિત્ર આ અગ્રાઈ બહાર પડ્યું જાણ્યું નથી. એટલે એ વિચિત્ર દષ્ટિયુક્ત, જીવતાં કિશોરોને સ્વામી રામનો પરિચય આપવા માટે કિશોરમોગ્ય શૈલીએ લખાયેલ આ નાની પુસ્તિકાને અમે આવકારીએ છીએ. આવી ચાર આના માલાની ઉપયોગી પુસ્તિકાઓ પુસ્તકાલયોમાં અને તેમ વધુ પ્રમાણમાં વસાવામ એ હજી છે.

૧૧ શતશ્લોકી—અનુવાદક શ્રી ગિરિજાશંકર મહાશંકર શાસ્ત્રી; પ્રકાશક ઉપર પ્રભાણે. પૃષ્ઠ ૨૦૦, સાદુ સચિત્ર પૃષ્ઠ, મૂલ્ય ૦-૧૨-૦

આ પુસ્તકમાં શ્રીમત્ શંકરાચાર્ય વિગ્રહિત ‘શતશ્લોકી’ આપેલ હોઇને ‘આત્મભોષ’ ‘તત્ત્વોપદેશ’ અને ‘‘અદ્વૈતાનુભૂતિ’’ અપાયેલ છે આ ઉપરાંત ‘અપરોક્ષાનુભૂતિ’નો પણ તેમાં સમાવેશ કરાયો છે.

આ સાહિત્ય અતિ ઉચ્ચ કોટિના માનવો અને ધાર્મિક-જીવંત-સુમુખ કોટીના સત્જનોને તેમના અધ્યાત્મગાનપ્રાપ્તિમાં તેમ જ અભેદમાર્ગના અભ્યાસમાં પ્રેરક થઈ પડે તેવું છે. આવા ગાનમાંથી વળી આત્માનુસંધાન પ્રતિ વળેલાઓને તે ઠીક ઉપયોગી નીવડશે. આપુ ગાન અનધિકાર્યોષ્ટાદ્ય ન નીવડે તે પુસ્તક આપનારે કાળજી રાખવી ઘટે.

૧૨ ગીતાસાર—લેખક શ્રી દત્તાત્રય બાળકૃષ્ણ કાલેવકર, પ્રકાશક કદ પૂર્કા ઉપર પ્રભાણે પૃષ્ઠ ૮૦, સાદુ પૃષ્ઠ, મૂલ્ય ૦-૪-૦

ચાર આનામાળા જેવી પુસ્તકાવલિનું આ પણ એક વધુ પુરતક છે એમાં કાકા-સાહેબે મીતાના સારરૂપ તૈયાર કરેલ દોહન સમાયેન છે. ગીતાને લમતા ધણા બાળ્યો, સંકલનો છં અત્યાર આગમ્ય બહાર પડી ગયાં છે. તેમાં આ એક મીતાસાર વધુ ઉમેરો છે. જેમણે ગીતા વાંચી નથી અથવા થોડીધણી વાંચી છે અથવા સમજના પ્રપતન કર્યો છે તેમને માટે અત્યુખી દર્ષિ કરેલા પ્રેરે તેવી મીતાના સારરૂપ આ પુસ્તિકા મનન-નિર્દિ-આસન માટે ઠીક ઉપયોગી નીવડે તેમ છે ખુસારીમાં સાથે રાખી અથવા એકાંતે અત્યુખ થતાં ઇચ્છનારને એ ઉપયોગી નીવડશે.

૧૩ (ક) મહારાજની સાથે સાથે—લેખક શ્રી. પુરાતન જીવ; પ્રકાશક. ભારતી સાહિત્ય સંઘ-અમદાવાદ. મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦ (ગ) રવિશંકર મહારાજ—લેખક ઉપર પ્રભાણે. પ્રકાશક જીવન સાહિત્ય મંદિર, અમદાવાદ. મૂલ્ય ૧-૮-૦ (ગ) મહારાજ થયા પહેલાં—લેખક શ્રી. બળભાઈ મહેતા; પ્રકાશક કમળ પ્રકાશન મંદિર, બદ-અમદાવાદ. મૂલ્ય ૨-૦-૦

ઉપરનાં ત્રણેય પુસ્તકો ગૂજરાતના જાણીતા મૂક સેવક અને વિદ્યાર્થીઓના માનીતા થી. રવિશંકર મહારાજના જીવનના બિન્નબિન્ન પ્રસંગો વર્ણવતા પુસ્તકો પ્રકટ થયાં છે. તેમાં પહેલાં તેમજ બીજાના લેખક એક જ બાઈ હોઇને તેમણે આમ બે સ્થળેથી આ પ્રસંગો પ્રસિદ્ધ કરાવ્યા તેને બદલે એક જ પ્રકાશક દ્વારા સંકલનાગદ પ્રસંગો એક પુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ કરીને પ્રકટ કરાવ્યું. હોત તો વધુ સાડું યાત ઉપરાંત, ન્યાય શ્રી. બળભાઈ જેવા એમના વિશેષ અતેવાશી અને લોકમાતાના નિજાત સરખા શ્રી. બળભ-

બાઇ જેવાની કલગે એમનું જીવનચરિત્ર તૈપાર થઇ બહાર પાડવામાં આવ્યું હોય તો તે વધુ લોકમોહ્ય થઇ આમજનતાને ઠીક પ્રેરણાપદ નીવડત; ન્યારે આ ત્રણ પૃથક્ પૃથક્ કરવામાં આવેલા પ્રયાસોમા તો કેટલેક દરજ્જે વણીકૃતિના દર્શન જ થાય છે. આમજનતાને વિશુદ્ધ શિષ્ટ સાહિત્ય આપવાના પ્રયાસમાં લોકસેવક કહેવડાવનારાઓ પશુ સપડાય તે જનતાની એક રીતે તો વંચનાજ લેખી શકાય. સાદા પૂઠાના સવાસો પૂઠના પુસ્તકના અને શ્રી. બજલભાઈ જેવા નિઃસ્પૃહી લેખકના પુસ્તકોના બે રૂપિયા જેટલી કિંમત વાચીએ છીએ ત્યારે જનતાની સેવા કરવાના મીશે બહાર પડતા પ્રકાશકો તરફ સદાજે બેઠી લાગણી થઇ આવે છે. આવા જીવનચરિત્રો તો નવજીવન સરખી પ્રગટિતકારી સંસ્થાઓ દ્વારા પ્રમાણુભૂતપણે પ્રસિદ્ધ કરાય એ જ ઇચ્છનીય છે.

૧૪ રસુજનો રાજા—લેખક. ‘બેકાર’, પ્રકાશક હરિદર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ, સુરત. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૨૩૨, સચિત્ર પાકું પૂકું, મૂલ્ય રૂ. ૦-૦-૦.

પ્રકાશક તરફથી “અક્ષયના ઇમરદાર” નામથી આ પુસ્તક અગાઉ પ્રસિદ્ધ કરાયું હતું. એ જ પુસ્તક નવા રૂપરંગ અને બિંચા જડા કાગળ પર પ્રસંગચિત્રો ઉમેરીને નવીન આવૃત્તિરૂપે પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે.

બાઇ બેકાર દાસપરસના અમ્મી લેખક દોષને તેમની કલમ ગર્મ-કટાક્ષ-સાહિત્યના સર્જનમાં ઠીક કુશળ નીવડી છે. અત્યાર સુધીમા તેમણે લખેના દાસસાહિત્યમાં આ મોખરે છે.

શ્રી. બેકાર, જેમ ઈશ્વર ધન્યમાંથી સૃષ્ટિ સર્જાવે છે, તેમ તેમની નજરે પડતાં પ્રસંગચિત્રોમાંથી દાસપરસના પ્રસંગો જિપારી લઈ રાચક રમુજ શૈલીએ દાસલેખ સર્જી શકે છે. હળવા સાહિત્યના ગાળીન વાચકોને અને ધડીક ગમ્મત મેળવવા તેમ જ મારે મગજને હળવું કરવા માટે આ પુસ્તક એના વાચકને ઠીક ઉપયોગી નીવડશે.

૧૫ અક્ષય અજમાવો—લેખક શ્રી ધનંજય રમણલાલ શાહ, પ્રકાશક એન. એમ. ઠક્કરની કું, ૧૪૦ પ્રિન્સેસ રીટ, મુંબઈ ૨. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૫૨+૧૬, સચિત્ર કેવર જેકેટ સહિત પાકું પૂકું, મૂલ્ય રૂ. ૨-૧૨-૦.

વર્તમાનપત્રોમા વખતોવખત જાણુવા જેવા યાનવિદ્યાનના વિવિધ પ્રસંગો આવે છે. તેવા ચિત્રવિચિત્ર પ્રસંગો પરથી દરેક પત્ર એને પોતપોતાની પસંદગીના નામો આવે છે. જેમકે આલમની અજાયબીઓ, વિદ્યાનવિહાર, વગેરે વગેરે.

એવા બિન્ન બિન્ન જાણુવા જેવા બનાવો અને માહિતીઓનો આ પુસ્તકમાં સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. બાળકોને અને નિત્ય નવીન વૈજ્ઞાનિક વસ્તુઓ જાણુવાની જિજ્ઞાસા ધરાવનારાઓને એમાંથી અનેક નવીન વસ્તુઓ જાણુવા મળે એમ છે.

પુસ્તકાલયમા આવતા કિશોરવાચકો માટે એ વસ્તુ વસાવી શકાય.

૧૬ ચક્રમાક—લેખક શ્રી. ‘અનામી’ પ્રકાશક પટવા એન્ડ્યુકેશનલ એન્ડી-શીંગ કંપની, માડવી રોડ, પડોદરા. મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

શ્રી. 'અનામી' તે શ્રી. રણજિત પટેલ અવારનવાર આપણાં સામયિકામાં તેમની વિવિધ કૃતિઓ દ્વારા આપણને તેમનો પરિચય આપી જાય છે. આ પુસ્તકમાં તેમણે વિવિધ વિષયને અનુલક્ષીને રચેલા ૭૦ કાવ્યોનો સંગ્રહ છે. કાવ્યો ભિન્ન પ્રધાન હોઇને ન્દાનાલાલ શૈલીનાં તેમ જ અર્વાચીન નવીન શૈલીના કાવ્યો પણ છે. કાવ્યપ્રેમીઓને કલ્પનાવિહાર અને ભિન્નનાં ભિન્નનોના અવગાહન માટે ઉપયોગી થઇ પડવા સક્તિ.

મ. પ્ર. વ્યાસ

૧૭ માહીજયો—લેખક* ગોવિંદભાઈ અમીન; પ્રકાશક* આર. આર. રોહની કું. મુંબઈ, પહેલી આવૃત્તિ ૧૯૪૬; પૃ. ૧૪૪, પૂઠું કાઠું મેડનું સચિત્ર જગજ્વલાળુ કિં. ૨-૮-૦.

નાનકડી નવલકથાનું આ પુસ્તક આનંદ અંશવલિનું ૨૫ મું પ્રકાશન હોઈ એનું વસ્તુ એવું રસ્યક છે કે એકીએક જ વાચી નાખવાનું મન થશે.

ચરેતરના એક ગામડાનો એક પાટીદાર મુખી છે. તેમને મોટી ઉંમરે પુત્ર પ્રાપ્ત થાય છે. એ પુત્ર ભગવાનદાસને આંગળીએ વળગાડી મુખીપત્ની જીયા એક રામનવમીના તહેવારે દર્શને જાય છે. એ પ્રસંગે જાગેલી બીક વચ્ચે ફેસર નામની એક નાનકડી બાળકી મદિરને બેઠેલી બેઠેલી એની નજરે ચડે છે. એના રૂપ અને મુખભાવથી મુખીપત્ની એના પ્રત્યે આકર્ષાય છે. છોકરીની સાથે તે પોતાના છોકરાને બેસાડી દે છે અને વિચારે છે કે છોકરી મારા ઘરમાં વહુ થઈને આવે તો કેવું સારું ! છોકરીની સાથે વાતચીત કરતાં સમજાય છે કે છોકરી વણિક જાતિની હોઈ તેની મા મરી ગઈ છે અને તે એના સગા તથા પાડોશીઓની સાથે મેળામાં આવી છે. મુખીપત્ની રામ-સીતાના રમકડા ખરીદે છે અને બાળકીને સીતાની અને ભગવાનદાસને રામની પૂતળીઓ આપે છે. આ ફેસર છોકરીના વિવાહ એજ ગામના જેઠાશા નામના શાકુકારના છોકરા પુનમચંદ સાથે થયા હતા વખત જતા પુનમચંદ અને ફેસરનાં લગ્ન થઈ જાય છે. ફેસર એ જ ગામમાં વહુવાઈ તરીકે આવે છે. ભગવાનદાસના લગ્ન પણ ચચળ નામની એક પરગામની છોકરી સાથે થઈ જાય છે. એનું લગ્ન થતા પહેલાં ફેસર અને એની પિતાશ્રી અણધારી રીતે તાજ થઈ ગઈ હોય છે એટલે ભગવાનદાસ પરણવાને ના પાડતા હોય છે. છતાં તે ભારે માતૃમકત્ત હોતા. એટલે માતાની કાકલૂનીમરી સમજાવડને વશ થઈને તે આખરે પરણે છે પરંતુ ચચળ રૂપે રંગે કુતડી હોઈ ભગવાનદાસને ગમતી નથી. ભગવાનદાસ અતડો ને અતડો રજા કરે છે. ફેસરનું મન પણ પુનમચંદમાં નથી હોતું. દરમ્યાન ફેસર અને ભગવાનદાસના અકસ્માત મેળાપ એક બે વાર થાય છે. ગામમાં પણ એમના આડા સંબંધની વાતો થવા માડે છે. ન્યારે ખરી રીતે એમનો સંબંધ અધીરો બહાર નથી ગયો હોતો. ચચળને કાને વાત પહોંચતા પડોશજીની શીખવણીથી તે રસજી લે છે અને ભૂતના વળગાડનો ફેલ રચે છે. ભગવાનદાસ ઉદ્દેશજી જાય છે અને તેને મારીને કાઢી મેલે છે. આણી તરફ પુનમચંદને કાને વાત પહોંચતાં તે પણ પિત્તી ગુમાવી ફેસરને ખૂબ પાટિ છે. ભગવાનદાસને કાને ફેસર પરના આ ત્રાસની વાત પહોંચતાં તે જેઠાશાને ઘેર જાય છે અને આપ દીકરીને ખૂબ તતડાવે છે એ પરથી જેઠાશા બંદી જઈને પોતાની પત્ની સાથે ફેસર વહુને મુખીપત્નીને મળવા મોકલી આપે છે. અને એ મેળાપપ્રસંગે ફેસર અને ભગવાન-

દાસ કમ્પે માડીબયાં ભાઇ-એનના સંબંધ રચવાય છે ને સ્વીકારાય છે. ચચળવદ્ધને પણ પિયેરથી પાછી તેડવામાં આવે છે અને તે પુત્રની માતા પણ બને છે.

આવું વસ્તુવાળું આ વાર્તાપુરતક વાર્તાસંસ્કૃત વાચકવર્ગમાં જરૂર આદરપાત્ર ઠરશે.

ના. નં. ચોકસી

સામયિકો

‘સંસ્કૃતિ’—ત્રી. ઉમાશંકર જોષી, ચોકસીનિવાસ (પાછળ), કૃષ્ણ સોભાયટી પાસે, એલિમ બિજ, અમદાવાદ; લવાજમ—દેશમાં રૂ. ૭, પરદેશમાં રૂ. ૬ અથવા સિલિંગ ૧૪.

આ માસિક ગયા જન્યુઆરીથી શરૂ થયું છે. એ સુધીના એના પાંચ અંકો અમને મળ્યા છે. એ જોતા આ માસિક શ્રી રામનાગયણ પાઠક ચલાવતા હતા તે ‘પ્રસ્થાન’ માસિકના જેવું લાગે છે. આ માસિકમાં સંસ્કૃતિનાં વિવિધ અંગોને લગતા લેખો આવે છે. એના લેખકોમાં રામનારાયણ પાઠક, કાકા કાવેલકર, બળવંતરાય ઠાકોર, સ્વ. મેઘાણી, ડોલરરાય માકડ, અનંતરાય રાવળ, રોહરશિમ, સુદરમ, કેશવરામ શાસ્ત્રી, કિસનસિંહ ચાવડા, ક્ષિતિમોહન સેન, ચંદ્રવદન મહેતા, પન્તાલાલ પટેલ, ગુલાબદાસ શ્રાવર વગેરે જાણીતી વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે. ત્રી પોને પણ વિદ્વાતામાં જાણીતા છે. આ માસિક પ્રમતિ કરતું દેખાય છે. એ વધારેપડતું ભારેખમ ન બની જાય તેની ત્રી કાળજી રાખશે એવી આશા છે માસિકના કામળ, છપાઇ, કદ, પૂઠાના ચિત્રો વગેરે સરસ છે ગુજરાતનાં કરુણા પુસ્તકાલયો તથા આર્થિક સવડવાળાં સાહિત્યપ્રેમીઓ આ માસિકનાં ગ્રાહક થાય તેવી અમારી ભલામણ છે.

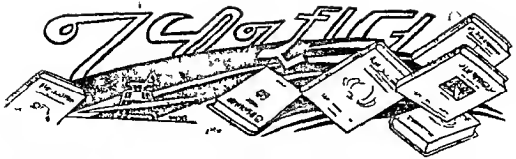
—શ. સો. પટેલ

જીવનપ્રકાશ—(માસિક) ત્રી. શ્રી. ઇશ્વરલાલ ર. દવે એમ એ. રાણપુર. વાર્ષિક વવાજમ રૂ. ૯-૦-૦

છેલ્લા ચાર માસ થયાં આ માસિક વિસ્તૃત જાહેરાતને અંતે પ્રકટ થવા માડ્યું છે. એના સલાહકાર મંડળમાં આપણા સાહિત્યના અગ્રણીઓ છે. લેખકોમાં ગ્રાંથ અગ્રાંથ લેખકો પૈકીના હોખને લેખો ચિંતનશીલ કોટીના નથી છતાં પ્રાસંગિક અને વૈવિધ્યમયો હોય છે. કાવ્ય, વાર્તા, આરોગ્ય, વિજ્ઞાન વગેરે વિષયને લગતા લેખો એમાં આવે છે.

સંપાદકીય સલાહકાર મંડળો આવી પ્રવૃત્તિઓમાં રચાય છે, પરંતુ તે કેટલે દરજ્જે એ પ્રવૃત્તિને સફળરૂપ થાય છે તે આજે કહેવું પડે તેમ નથી સામયિકના આવા સલાહકાર મંડળો, વાચકોને કવચિત્ કવચિત્ આકર્ષે છે, પરંતુ સરનાળે એ સલાહકારોનો કેટલો લાભ એ પ્રવૃત્તિ દ્વારા એના ભોક્તાઓને મળ્યો છે તે જોઈએ છીએ ત્યારે રાજ્યનું પરિણામ અત્યાર આગમ્ય આવ્યાનું જણાયું છે. દા. ત. બધ યદ્ય ગયેલું “સુવાસ” માસિક. એની પાસે પણ સારું એવું સલાહકાર મંડળ હતું, પરંતુ તેનો લાભ ભાગ્યે જ એ સામયિકના વાચકોને મળ્યો હશે. ખીજે દાખલો મહાગુજરાત પબ્લીશીંગ કંપનીનો છતાં આપણે આશા રાખીએ, આ સામયિકના સફળ સંચાલનમાં આ સલાહકાર મંડળનો એના વાચકોને ઠીક ઠીક લાભ મળે. રૂ. ૬) જેટલું લવાજમ વધારેપડતું લેખી ચકાવ.

મ. પ્ર. વ્યાસ

ગૂર્જર અંથરત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

- ૧ હંગેરીનો તારણહાર—લેખક શ્રી. અવેરચદ મેધાણી; મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦
- ૨ કામવિજેતા શ્રી સ્થૂલિલાદ—લેખક શ્રી. જયભિખુ, પ્રકાશક શ્રી. સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ; અમદાવાદ, મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦
- ૩ મહર્ષિ મેતારજ—લેખક અને પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે, મૂલ્ય રૂ. ૪-૪-૦

સસ્તુ સાહિત્ય વ. કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી

- ૪ તત્ત્વની સાધના—લેખક આચાર્યશ્રી ક્ષિતિમોહનસેન; મૂલ્ય ૦-૪-૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ-અમદાવાદ તરફથી

- ૫ હિરોશીમા—મૂળ લેખક જૉન હર્સી, અનુવાદક શ્રી. નિરુ દેસાઈ; મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદ તરફથી

- ૬ યંત્રની મર્યાદા—(નવી આવૃત્તિ) લેખક શ્રી. નરહરિ દા પરીખ; મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

- ૭ ગાયત્રી તથા પ્રણવજપ મહિમા—લેખકો શ્રી. પડિતજી જગન્નાથ અને જટાયકર નાન્દી, પ્રકાશક આત્મોદ્ધાર કાર્યાલય, જૂતડી ઝાપા, વડોદરા મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

- ૮ શ્રી સરહસ્યત્રિકાલ સન્ધ્યા પ્રયોગ પદ્ધતિ—સંશોધક તથા પ્રકાશક માર્ક ડરાય યુનીવાલ ગવળ, શ્રી જગદેશ્વરાશ્રિત કાર્યાલય, ઘીકંટા, નવતાડની પોળ, મહાદેવવાળો ખાંચો, અમદાવાદ મૂલ્ય ૦-૬-૦

- ૯ શ્રી પદ્મચાવતન દેવપૂજનવિધિ—સંશોધક પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૬-૦

- ૧૦ સરહસ્ય શ્રદ્ધયજ્ઞ, તર્પણ-વૈશ્વદેવાદિ નિત્ય કર્મપ્રકાશ—સંશોધક તથા પ્રકાશક અને મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.

- ૧૧ હિન્દુતત્ત્વ પતાકા—સંશોધક-પ્રકાશક અને મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે

- ૧૨ પશુ મહાસલાતુ સંમેલન—સંશોધક-પ્રકાશક અને મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.
 ૧૩ બાળસ્તવનમાળા—સંશોધક-પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૨-૦
 ૧૪ શ્રી શિવ શક્તિનાં સ્તોત્રો—સંશોધક પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૩-૦
 ૧૫ સોલોમનનો ખજાનો—ખંડ ૧-૨ અનુવાદક શ્રી. સંકર શાહ; પ્રકાશક શ્રી. સોમાભાઈ કિશાભાઈ પટેલ; સુણાવ (આણંદ યજ્ઞ) મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦
 ૧૬ બે આખ્યાનો—લેખક અને પ્રકાશક: શ્રી. સોમાભાઈ કિશાભાઈ પટેલ; સુણાવ (વાયા આણંદ) મૂલ્ય ૦-૧૨-૦
 ૧૭ શિશુ રામાયણ—લેખક અને પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૧૨-૦
 ૧૮ ગુલશન—અનુવાદ શ્રી. ધ્રમસુદીન દરગાદવાલા; નવસારી. મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પગારદાર પ્રાત પ્રચારક રા. હનનભાઈ મથુરભાઈ પટેલે માહે જીન માસમાં નવસારી પ્રાંતના પવસાણા મહાલના નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત લઈ ત્યાંની પુસ્તકાલય યા વાચનાલય સરચાઓની તપાસણી કરી છે; અને દફતરી તેમજ પુસ્તક ગોઠવણીની અવ્યવસ્થા દૂર કરી વર્ધકરણ અને વાચનપ્રચારની કામગીરી બળવી છે.—

જીન માસમાં-પલસાણા મહાલનાં (૧) બાપીન, (૨) ઉમરાખ, (૩) ખરવાસા, (૪) અસ્તાન, (૫) ધામડોદએના, (૬) બારસડી, (૭) સોયણી, (૮) વણેસાપીસાદ, (૯) નજોળિયા, (૧૦) ધમડોદ લુબા, (૧૧) એના, (૧૨) તુડી, (૧૩) ગાગપુર, (૧૪) દસ્તાન, (૧૫) મઆપરા, (૧૬) બગુમરા, (૧૭) તાંતીયેયા, (૧૮) ભેળવા, (૧૯) સાડી, (૨૦) બલેશ્વર, (૨૧) છટારવા, (૨૨) કડોદરા, (૨૩) હરિપુરા, (૨૪) અંજોલી કામગીરી દિન ર૩.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારક બાપએ જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે સૂચના-સમજૂત આપી હોય તેનો યોગ્ય અમલ તાકીદે કરી નાખવા જે તે મંત્રી બાપએને ખાસ બલામણુ.

ના. ન. ચૌકસી

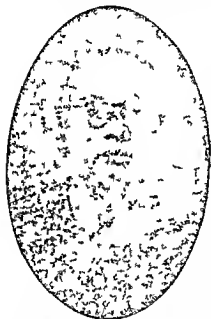
સહમત્રી,

વ. રા. પુ. મંડળ.

પુસ્તકાલય ખાતાનાં નવાં વ્યવસ્થાપિકા

વડોદરાના મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય અને પુસ્તકાલય ખાતાના વ્યવસ્થાપક શ્રી. વાઠનીસ સા. શ્રીમત સરકારના મુખ્ય મંત્રી (Chief Secretary) નિમાતાં એ પદ ફેટલોક વખત થયા ખાલી હતું એ પદે અવેગ વ્યવસ્થાપક તરીકે ખાતાના મદદનીય વ્યવસ્થાપક શ્રી. ઉમેદબાઈ સાહેબ કામ કરતા હતા. પરંતુ હવે એ પદે સી. કમળાબાઈ તિલકની કાયમ નિમણૂક થઈ છે તેને અમે આવકારીએ છીએ.

શ્રી કમળાબાઈ તિલક એ વડોદરા મહા-વિદ્યાલય (Baroda College) ના પ્રિન્સિપાલ શ્રી તિલકના સહયોગીયારણી હોઈને ઉચ્ચ વિદ્યા ધરાવે છે તેઓએ પૂનાની સર પરશુરામ કેતેજીમાં શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરી ૧૯૨૯ માં એમ. એ. ની ઉપાધિ મેળવી હતી. તેમના અભ્યાસકાળ દરમિયાન તેમણે મેટ્રીકની પરીક્ષામાં સરકૃતમાં શિષ્યવૃત્તિ પણ પ્રાપ્ત કરી હતી.

શ્રી. સી. કમળાબાઈ તિલક
એમ એ

૧ ૨ પુસ્તકાલય ખાતાના
વ્યવસ્થાપિકા

તેમણે મરાઠીમાં ૩ પુસ્તકો પણ લખ્યા છે તે પૈકી (૧) “ઉદય શારદા” અને (૨) આકાશગંગા નામક દૂધી વાર્તાઓના સંગ્રહ હોઈને (૩) ઓઓને લખતા ફેટલોક પ્રશ્નો છે.”

ત્રીજા પુસ્તકને મુખ્ય યુનિવર્સિટી તરફથી ૧૯૪૨ ના ગ્રેજુ પુસ્તક તરીકે “તરખડકર પારિતોષિક”

ઓનાયત કરવામાં આવ્યું હતું. આ ઉપરાંત તેઓશ્રીએ બાલમાનસને લગતાં તેમજ હાતર સાહિત્યસર્જનો કરેલાં છે.

જળા તેઓશ્રીએ બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીના મહિલા વિદ્યાલયમાં પ્રિન્સિપાલ તેમજ અંગ્રેજીના અધ્યાપિકા તરીકે પણ કામ કર્યું હતું. છેલ્લે ૧૯૪૬-૪૭ ના વર્ષમાં તેઓશ્રી પૂનાની વિદ્યાર્થીની મહાવિદ્યાલયના પ્રિન્સિપાલપદે હતા

હવે આવા વિદુષી સન્નારી આપણી શોકમદ્ર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વ્યવસ્થાપિકા તરીકે નિમાર્ણ છે.

સૌસમાનતાના આજ્ઞાના યુગમા આતાં વિદુષી સન્નારી આવા ઉચ્ચ પદાધિકારે નિયુક્ત થાય તેને હરકાષ્ટ વધાવશે અને તેમના બહુશ્રુત જ્ઞાન અને વિદ્વતાનો લાભ વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને અડોનિશ મળતો રહેશે એવી અમારી શુભેચ્છાસહ શ્રી. સ્ત્રી. કમલાબાઈ તિલકને અમારાં અભિનંદન !

આપણે આશા રાખીએ તેઓશ્રી યુદ્ધોત્તર પુનર્ધર્ટના થનાર છે ત્યારે તેમનો જ્ઞાનલાભ આપી તેમા પોતાનો સક્રિય સાથ નોંધાવે.

મ. પ્ર. વ્યાસ

વ. રા. પુ. મંડળ

મહાલ મંડળ તરફે શિષ્ટવાચન પરીક્ષા.—હાં પ્રમાણે કરજી મહાલની શિષ્ટવાચન પરીક્ષા લેવાઈ ગઈ છે. તેનો લાભ ચેરદા એ. વી. રફલના ૧૪, કંડારી સ. યુ. શાળાના ૨૦ તથા વેમાર સ. યુ. શાળાના ૧૮ મળી કુલ ૫૨ વિદ્યાર્થીઓએ લીધો છે.

—મહેસાણા મહાલ માટેની પરીક્ષા જુલાઈના બીજા રવિવારે લેવા ઇચ્છે છે. ગુજરાતના સેવકો 'તુ' પુસ્તક નમ્રદ થયું છે.

પ્રમાણપત્ર પરીક્ષાર્થ પરિણામ.—આજુ સાલે લેવાઈ ગયેલી પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષાર્થ પરિણામ આજુ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયું છે તે જોઈ લેવા કામતાવળમતાઓને વિનંતિ.

વાર્ષિક સભાઓ:—ઓગસ્ટથી નવી સાલ શરૂ થાય છે. એ પ્રસંગે જૂથ તેમ જ મહાલ મંડળોએ પોતપોતાની વાર્ષિક સભાઓ બરવાનું ધોરણ હરેલું છે. તે મુજબ આજુ અંકમાં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ થયેલી જાહેરાતોનો મજકુર આનમાં લઈને રાખેતા મુજબની સભાઓ બરવાની અને તેના કામકાજના અહેવાલ રાજ્ય પુ મંડળ તેમ જ પોતપોતાના પ્રાંત મંડળ તરફ મોકલાવી આપવાની વ્યવસ્થા રાખવાની રાજ્યના તમામ જૂથ પુ મંડળો તથા મહાલ મંડળોના મંત્રી બાઈઓને ખાસ બલામણુ.

શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા.—તા. ૨૦-૭-૪૭ એ લેવા હરેલી શિષ્ટવાચનની ૨૫ મી પરીક્ષાનાં પ્રશ્નપત્રો જે તે જાહેરાતો માટે જે તે ગામ મોકલાઈ ગયા છે જતાં શાહીથી લખવા જાહેર બાઈ-બેનોને બલામણુ !

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

જાહેરાત નં. ૪ / સન '૪૬-૪૭

વિષય:—જૂથ પુસ્તકાલય મંડળોએ વાર્ષિક સભા ભરવા ખાખત

પુસ્તકાલય ખાતાના વટહુકમ નં ૧૩ તા. ૮-૩-૩૦ થી રાજ્યના દરેક જૂથ પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા ૬૨ વર્ષે ઓગસ્ટના પહેલા રવિવારે ભરવાનું ક્યું છે. તે મુજબ સન ૧૯૪૭-૪૮ ના ચૂતન સાલની વાર્ષિક સભા ઓગસ્ટ '૪૭ના પહેલા રવિવારે તા. ૩-૮-૪૭ના રોજે ભરવાનું અને તેમાં નીચે જણાવેલા કામો કરવાનું રાજ્યના દરેક જૂથ પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રીઓને ખાસ સૂચવવામાં આવે છે.

આ સભામાં, જૂથમાં આવેલા તમામ પુસ્તકાલયો, વાચનાલયોના મંત્રીઓએ આવવાનું હોઇ જૂથમંત્રીએ સભાની તારીખના ચાર-પાંચ દિવસ અગાઉ પોતાના જૂથના તે પુસ્તકાલય-વાચનાલયના મંત્રીઓને સદર તારીખે સભામાં આવવાનું આમંત્રણ મોકલી આપવું. જૂથમાં આવેલા તમામ પુસ્તકાલયના પૂરી થયેલી સાલના વાર્ષિક નિવેદન તથા નવીન સાલનું બજેટ તમામ મંત્રીભાષ્યોએ એકઠા થઇને આજ સભામાં ભરવાનાં હોવાથી તેને લગતા સાધનિક કાગળો તથા બીજી જરૂરી દસ્તીકત પણ સાથે લેતાં આવવાનું દરેકને ખાસ સૂચવવું.

આ સભામાં નીચેના કામો કરવાની ખાસ ભલામણ છે:—

૧ જૂથમાંના દરેક પુસ્તકાલયે પોતાનું વાર્ષિક નિવેદન પોતાના પત્રકો ઉપરથી તૈયાર કરવું.

૨ સન ૧૯૪૦-૪૧ના જુલાઇ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ પુસ્તકાલય ખાતાની અગાઉની સૂચનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે (સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવવાની યોજના) દરેક પોતાના પુસ્તકાલયના બજેટ બનાવવાં.

૩ મહાલ પુસ્તકાલય મંડળના વ્યવસ્થાપક મંડળ માટે જે પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવી અને મહાલ પુ મંડળને તે નામોની ખબર આપવી.

૪ આ સિવાય (૧) જૂથમાં આવેલા પુસ્તકાલય વિનાનાં ચાળાવાળાં ગામોએ પુસ્તકાલય સરકાર હેઠાં હવા (૨) જૂથમાં આવેલા પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરવા તથા (૩) મહાલ અને રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી યોગ્ય શિક્ષકોની પરીક્ષાઓનો લાભ લેવા અને લેવડાવવા તથા ગામોમાં વાચક મંડળો રચાવવા વગેરે ખાખતોનાં પ્રમો પણ વિચારવા.

૫-આ સભાના અહેવાલની હાજર રહેલા મંત્રીભાષ્યોનાં નામ ગામ સાથેની એકેએક નકલ મહાલ પુ મંડળ અને રાજ્ય પુ. મંડળ એ દરેક તરફ સભા ભરાઇ ગયા પછી દિન ૮માં દરેક જૂથમંડળના મંત્રીએ ખાસ મોકલી આપવી.

૬ કોઇ કારણે તા. ૩-૮-૪૭ એ સભા યોજાવી ન શકાય તો તા. ૧૦-૮-૪૭ ને રવિવારે તો સભા અચૂક ભરવીજ.

વડોદરા
તા. ૪-૭-૪૭

રામભાઈ કા. પટેલ.
મંત્રી, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

જાહેરાત નં. ૫ / સેન ૪૬-૪૭

વિષય:—મહાલ પુસ્તકાલય મંડળોએ વ્યવસ્થાપક મંડળની વાર્ષિક સભા કરવા બાબત

પુસ્તકાલય ખાતાના વટહુકમ નં. ૧૪/તા ૮-૭-૪૦થી રાજ્યના દરેક મહાલ પુ. મં. વ્યવસ્થાપક સભા દર વર્ષે ઑગસ્ટના ત્રીજા રવિવારે બરવાનું હુકું છે તે મુજબ સન ૧૯૪૭-૪૮ના નૂતન વર્ષની વાર્ષિક સભા ઑગસ્ટ '૪૭ ના ત્રીજા રવિવારે તા. ૧૭-૮-૪૭ એ પોતપોતાના મહાલના અનુકૂળ પડતા સ્થળે બરવાનું અને તેમાં નીચે જણાવેલાં કામે કરવાનું, રાજ્યના દરેક મહાલ પુ. મં. મંત્રીઓને ખાસ સૂચવવામાં આવે છે.

જે તે મહાલનું મહાલ વ્યવસ્થાપક મંડળ જે તે મહાલનાં જૂથમંડળોએ નૂતન વર્ષની વાર્ષિક સભામાં ચૂંટના જે પ્રતિનિધિઓનું બને છે જે જૂથમંડળ તરફથી નવા વર્ષના પ્રતિનિધિઓનાં નામ-હાથ આવ્યાં હોય તે પ્રતિનિધિઓને, સભાની તારીખના એક અઠવાડિયા અગાઉ, સભાની તારીખ, સ્થળ, ટાઇમ તથા કરવાના કામેની યાદી સહિતની એક આમંત્રણપત્રિકા મહાલ મંડળના મંત્રીએ મોકલવી ને જૂથમંડળ તરફથી પ્રતિનિધિઓનાં નામ-હાથ આવ્યાં ન હોય ત્યાં તે જૂથમંડળના મંત્રી તરફ આમંત્રણ મોકલવું અને એમાં જે પ્રતિનિધિઓને ચૂંટીને મોકલવા જણાવવું.

આ સભામાં દરેક મહાલ મંડળે નીચેના કામે ખાસ કરવાનાં છે.

- ૧ મહાલ પુ. મંડળના મંત્રીએ રજુ કરેલા પૂરી થયેલી સાલના નિવેદન તથા હિસાબ મજૂર કરવા.
- ૨ જૂથ મંડળો તરફથી ચૂંટાઇ આવેલા પ્રતિનિધિઓમાંથી એક પ્રમુખ તથા મંત્રીની ચૂંટણી કરવી.
- ૩ પ્રતિ પુસ્તકાલય મંડળ માટે કરના પુસ્તકાલયોમાંથી એક અને આમ પુસ્તકાલયો તરફથી એક એમ જે પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવી અને તે નામે આત મંડળ તરફ સમયસર મોકલી આપવાની મંત્રીને સત્તા આપવી.
- ૪ નવા વર્ષમાં મહાલ મંડળે કરવા બેગા કામેની વિચારણા કરી કાર્યક્રમ મોકલવો તથા તે માટેનું અદાજ બજેટ મજૂર કરવું.

ટીપ:—નવા વર્ષના કાર્યક્રમમાં નીચેના પ્રશ્નો ખાસ વિચારવા:—

૧ મહાલ પૂરતી વિવાર્ધાઓ માટેની સિ. વા.ની પરીક્ષા લેવા બાબત. ૨ સાળા-વાળાં બાળી રહેલાં ગામેએ પુસ્તકાલય ઉઘાડવા બાબત. ૩ મહાલનું દરેક પુસ્તકાલય નવીન વર્ષનું અદાજ બનાવે તથા પૂરી સાલનું નિવેદન કરેલી મુદતમાં મોકલી આપે તેવી

તજવીજ રાખવા બાબત. ૪ મહાલ માટે માનદ પ્રચારક વા પ્રચારકો નીમવા બાબત. ૫ મહાલના તમામ પુસ્તકાલયોના ચોતપોતના જૂથમાં અવિલાં પુસ્તકાલયો અરરપરસ સહકારના ધોરણે અંદાજપત્રો બનાવે તેવી તજવીજ થવા બાબત. ૬ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ચોખ્ખી પરીક્ષાનો લાભ લેવા-લેવરાવવા બાબત વગેરે વગેરે.

આ સમાના કામકોજના અહેવાલની, સમાજમાં હાજર રહેલાઓનાં નામ, તથા લીસાબ સાથેની વાર્ષિક નિવેદનની એક નકલ પ્રાંત પુ. મંડળ તરફ અને એક રાજ્ય પુ. મંડળ તરફ ભરાઈ ગયા પછી દીન દર્માં દરેક મંડળે મોકલી આપવી.

તા ૬. ઉપર જણાવેલી તારીખે કોરમ (પાંચ પ્રતિનિધિઓની હાજરીનું) ન થવાના કારણે સભાનું કામ મુલતવી રહે અગર કોઈ કારણસર તે દિવસે સભા જ બોલાવવાનું મોકલે રાખવામાં આવે તો તે પછીના રવિવારે તો સભા જરૂર ભરવી.

વડોદરા
તા. ૪-૭-૪૭ }

રામભાઈ કા. ખેડે
મંત્રી, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ.

પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષાનું પરિણામ

સને ૧૯૪૬-૪૭

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના કામ અને વ્યવસ્થાની આવડતનું પ્રમાણપત્ર આપવા માટેની પરીક્ષા સને ૧૯૪૭ ના મે માસની ૨૪-૨૫ મી તારીખોએ લેવાઈ મળે. તદ્દને (૧) પુ. પ્રવૃત્તિનો ઇતિહાસ અને બીજા લેખો, (૨) બજેટ-નિવેદન (૩) નિયમો-વટહુકમો, તથા (૪) પુસ્તકવિધિ અને વર્ગીકરણ-એમ ચાર પ્રશ્નપત્રો વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય ખાતે તથા રાજ્ય પુ. મંડળના સહકારથી નમૂદ કરવામાં આવ્યા હતા. પરીક્ષા માટે ૨૪ જાણે ઉમેદવારી મેળાવી હોઈ તે દરમિયાન રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી યજ્ઞચલદાર દ્વારા પુસ્તકાલય શિક્ષણની યોજના અંગે યોગ્યેલા આવશ્યક પાઠો મોકલી આપવામાં આવ્યા હતા, અને તેમાં શાસ્ત્રીય વર્ગીકરણના પાઠો પરત્વે ખાસ દોરવણી આપવામાં આવી હતી. નોંધાયેલા ૨૪ ઉમેદવારો પૈકી ૧૫ જાણે પરીક્ષામાં બેસવાની તૈયારી બતાવ્યાથી તેમને માટે નક્કી થયેલા નિરીક્ષકો તરફ પ્રશ્નપત્રો મોકલી આપવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ અને માત્ર ૧૨ જાણે જ ઉત્તરવહીઓ આવેથી હોવાથી ચાર જાણે જ આ પરીક્ષાનો લાભ લીધો ગણાય.

બેઠેલા ઉમેદવારોનું પરિણામ નીચે પ્રમાણે હોઈ * ચિહ્નવાળા નં. ૧ થી ૫ ના ઉમેદવારો પ્રમાણપત્ર મેળવવાને પાત્ર થયો છે. પ્રમાણપત્રો તૈયાર થયે ને તે ઉમેદવારો ખાસ તરફ મોકલી આપવામાં આવશે.

પરિણામ

ક્ર. નં.	નામ	આમ	પુ. પ્રવૃત્તિનો પ્રતિદાસ અને બીજા શેષો રૂ. ૬૦	બજેટ-નિવેદન રૂ. ૧૦૦	નિયંત્રણ-પટ્ટકોનો રૂ. ૬૦	પુસ્તકવિધિ અને વર્ગી- કરણ રૂ. ૧૦૦	ફક્ત રૂ. ૩૨૦
૧	રામભાઈ જીવાભાઈ પટેલ	સાંઝમા તા. પાદરા	૩૯	૭૭	૪૬	૫૯	૨૨૧
૨	હરગોવિંદલાલ ઉમિયાચંકર બ્યાસ	ઉદલપુર તા. વિસનગર	૩૭	૫૮	૧૯	૩૯	૧૬૩
૩	શાંતિલાલ ભોમીલાલ શાહ	ગજપતપુરા તા. પાદરા	૨૯	૫૮	૩૪	૬૮	૧૮૯
૪	કેવળરામ નારણજી જ્વેશી	ખેટ તા. આંખામંડળ	૨૮	૩૬	૩૨	૬૨	૧૫૮
૫	ચંદ્રવદન મોતીલાલ તલાટી	કજરી તા. હાલોલ (જ. પચમહાલ)	૨૧	૫૮	૩૦	૭૨	૧૮૧
૬	મહતલાલ જીવીદાસ પટેલ	મોટપ તા. ચાણુરમા	૨૧	૪૧	૩૧	૨૫	૧૧૮
૭	શંકરલાલ મનનલાલ પટેલ	પ્રાંતીયા તા. હડેગામ	૨૧	૪૯	૨૧	૨૬	૧૧૭
૮	ઝિરજાશંકર મનનલાલ બ્યાસ	વડોદરા તા. ડંગોડા	૨૦	૪૮	૧૭	૨૫	૧૧૦
૯	જયંતિલાલ હરગોવિંદ રાવળ	કંડ તા. કડી	૨૦	૩૭	૨૦	૨૭	૧૦૪
૧૦	કાશીભાઈ સેધીદાસ પટેલ	સોદરા તા. વિળપુર	૨૦	૪૬	૨૫	૨૫	૧૧૬
૧૧	મંગળભાઈ હીરાભાઈ પ્રજાપત	તાંદળગ તા. સખેડા	૨૬	૫૦	૨૦	૨૬	૧૨૨
૧૨	મૂળચંદ હીરાભાઈ પટેલ *	વાલમ તા. વિસનગર	૦	૦	૦	૮	૮

નં. ૧ થી ૧૨ વર્ગી ઉમેદવારો શાસ્ત્રીય કમના વર્ગીકરણ કામથી બિલકુલ અગત છે. શાસ્ત્રીય વર્ગીકરણ એટલે શું એની જ એમને પૂરી સમજ હોય એમ લાગતું નથી. પ્રમાણપત્ર મેળવવા માટે શાસ્ત્રીય વર્ગીકરણ ખાસ હોવું જોઈએ. એટલે એ બાધએને એ વિષયના પાઠોના કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરી લઈને એની ઉત્તરવડીઓ રાજ્ય પુ. મંડળના સદસ્યો તરફ મોકલી આપીને જરૂર પડતી સમજ ને દોગવણી મેળવી લેવાની ખાસ સલાહ છે.

નં. ૨ વર્ગી બાઈ મેળવેલા શુદ્ધાંતરી દષ્ટિએ બધા વિષયોમાં આમ ઉત્તીર્ણ થાય છે. પરંતુ એમને એ શાસ્ત્રીય વર્ગીકરણનો વિષય કાચો હોવાથી એમનું આપવાનું પ્રમાણપત્ર એ વિષય આવડવાની ખાતરી ફગવી આપ્યા પછી જ એમને મોકલી આપવામાં આવશે, એની એ બાધએ નોંધ લેવી થશે. તા. ૨૭-૬-૪૭.

રા. કા. પટેલ

મંત્રી,

વ. રા. પુ. મંડળ

ઉ. મે. પટેલ

મદદ વ્યવસ્થાપક,

પુસ્તકાલયખાતું

* સૂચના વિષય પેન્સીયન લખાણ હોવાથી વેપારવામાં નથી આવ્યું.

ખાળકતે રૂ ૬ મું. વરસ બેસે છે.

આપની સરસ્યા માટે અવશ્ય વસાવો

ખાળક

[સંપાદક શ્રી. લી. આલોષ વ્યાસ]

પ્રત્યેક અંગ્રેજી મહિનાની પહેલી તારીખે રૂ ૮ પેન્ડેમાં તેની અસલ કિંમતમાં

પ્રગટ થઈ રહ્યું છે.

લવાજમ : માત્ર રૂપિયા અઢી

પુસ્તકાલયના સચાલકો આ પત્ર માટે પૂરતી તપાસ કરી વસાવવા જેવું જણાય

તો તેને પોતાના અધિકારપત્રમાં અવશ્ય રચના આપે છે.

‘ખાળક’ કાર્યાલય, રાવપુરા-વડોદરા

“પુસ્તકાલય” માસિકમાં છપાતી જ. ખ. ના બાબો

“પુસ્તકાલય” માસિકમાં છાપવાની જ. ખ. ના કદો તા. ૧-૧-૪૭ થી નીચે પ્રમાણે કરાવવામાં આવ્યા છે. આથી આ અંગાઉર્મિતિમામ કદો રૂ ૬ કરવામાં આવ્યા છે.

	૧૨ માસ	૬ માસ	૩ માસ	એક માસ
એક પેજ	રૂ. ૬૬	રૂ. ૩૦	રૂ. ૨૬	રૂ. ૧૪
અર્ધ પેજ	રૂ. ૬૦	રૂ. ૩૬	રૂ. ૨૪	રૂ. ૧૦
૪૫૨ પેજ ૩ છુ	રૂ. ૧૩૦	રૂ. ૭૮	રૂ. ૪૨	રૂ. ૨૬
” ૪ થુ	રૂ. ૧૫૦	રૂ. ૯૬	રૂ. ૫૪	રૂ. ૨૦

૧. જા. ખ. ના ઉપરનો કદો સોફી છે. તેમાં કોઈ પણ તરફ કોપી, આપવામાં આવતું નથી.

૨. જા. ખ. નાં નાણાં અંગાઉર્મિતિ દેવામાં આવે છે.

૩. બદલા (Exchange) માં જા. ખ. છાપકોનું ધોરણ બંધ છે; માટે તે વિશે કૃપા કરી કોઈએ પછપરછ કરવા તરફી લેવી નહિ.

૪. કોઈપણ જા. ખ. લેવી યા ન લેવી તે અવસરોપકનાં નિર્ણય પર રહેશે.

વધુ વિગત માટે લખો— અવસરોપક, ‘પુસ્તકાલય’ માસિક

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિં.

પો. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા-વડોદરા.

આવતા માસની કાર્યદિશા

(૧) વાર્ષિક નિવેદનો ઓગસ્ટના પહેલા અઠવાડીયામાં તૈયાર કરી ખાતા તરફ મોકલો.

(૨) કાયમનીધિ અગર કૅશ/પણ પ્રકારનું ઇતર ભંડોળ ખાતગી ઇસમ પાસે નહિ રાખતાં ખાતાએ જણાવેલી રીતે રોકો.

(૩) નવુ, અંદાજપત્ર ધારાધોરણને અનુસરી બનાવો.

(૪) કૅશ શિક્ષક ગ્રંથપાલે સરકાર મંજૂરી મળ્યા સિવાય પોતે સંસ્થામાં ખર્ચ પાડી વેતન લેવું નહિ.

(૫) અંદાજપત્ર સાથે કાયમનીધિમા રકમ મૂક્યાની પાવતી સામેલ રાખવી.

(૬) બુલાઈ આખરે તમામ હક્કરો વ્યવસ્થિત કરો. શિક્ષકી સામાન, પુસ્તકો વગેરે નોંધવહીઓ પર મેળવણીના ચેરા કરો.

(૭) રોજમેળના પહેલા પાન પર હાથ-પરની રોકક શિક્ષક ઉપરાંત ક્યા ક્યા સ્થળે સંસ્થાની મૂડીનું રોકાણ છે તે બરાબર નોંધ કરો.

સૂચના નં. ૧૧ સને ૧૯૪૬-૪૭

વિષય

વર્તમાનપત્રે સામયિકોની ખરીદી બાબત

રાજ્યના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં લેવામાં આવતા “ સપ્તાહ વિનય ” પત્રનું લવાજમ સને ૧૯૪૭-૪૮થી રૂ. ૯)ને બદલે કામળ અને કામભારોની મોંઘવારીના સબબે રૂ. ૧૦) કરવામાં આવ્યું છે એમ તે પત્રના માસિક જણાવે છે. સમગ્ર લવાજમના આ વધારાની નોંધ પુસ્તકાલયોના મંત્રી બાઈબ્યોએ રાખી તે પ્રમાણે લવાજમ બરવા તજવીજ કરવા વિનંતિ છે.

મુંબાઈથી પ્રસિદ્ધ ચતુ દૈનિક પત્ર “ સાજ વર્તમાન ” દેશ પરદેશના સમાચારોથી બરપૂર હોય છે તે પુસ્તકાલયમાં વસાવવા યોગ્ય હોઈ પુસ્તકાલયોની સવક પ્રમાણે ખરીદવા અમારી બલામણુ છે.

અમદાવાદથી “ ઉલોગ અને વેપાર ” નામનું માસિક માહે એપ્રિલ ૧૯૪૭થી પ્રસિદ્ધ થવા માડ્યું છે, જે ગામ અને કર્યાના પુસ્તકાલયોને પોતાના વાચકો માટે બર હોય અને નાણાની સવક હોય તે પોતાના પુસ્તકાલયો માટે તે મનાવી શકશે. સદર માસિક ગ્રામ કરવા અને ગ્રામ પુસ્તકાલયો માટે મંજૂર કરવામાં આવે છે. તેનું લવાજમ રૂ. ૬-૮-૦ છે તેની નોંધ લેવી.

વડોદરા
તા. ૪-૭-૪૭

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૨ અને સને ૧૯૪૬-૪૭

વિષય

વાર્ષિક નિવેદનો માકલવા બાબત

સને ૧૯૪૭-૪૮નાં વાર્ષિક નિવેદનો રાજ્યના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો વખતસર મોકલે અને દફતર મોકલવામાં અનુકૂળતા યામ એ દેવુથી સને ૧૯૪૭-૪૮નાં વાર્ષિક નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા તરફ માકલવા બાબત સને ૧૯૪૭-૪૮નાં વાર્ષિક નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા તરફ માકલવા બાબત સને ૧૯૪૭-૪૮નાં વાર્ષિક નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા તરફ માકલવા બાબત સને ૧૯૪૭-૪૮નાં વાર્ષિક નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા તરફ માકલવા બાબત

૨ આશા છે કે પુસ્તકાલયોના મંત્રી બાઇઓ આ નિવેદનોની એક પ્રત પોતાને ત્યાં રાખી બીજી પ્રત પોતાના જૂથ મારફત પુસ્તકાલય ખાતા નિવેદનો તૈયાર કરવા તરફ તા. ૧૫મી ઓગસ્ટ પહેલાં ખીનચૂક મોકલી આપશે. બાબત.

૩ રાજ્યનાં જુદાં જુદાં મહાલ અને જૂથ પુસ્તકાલય મળે તેમ જ રા. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબો પણ આ બાબતમાં પોતાની સ્થળ-મહાલ મંડળ અને સીમાગા આવેલા પુસ્તકાલયોને ધટિત સૂચનાઓ આપી મહાલ શાળાધિકારી ઉપરની તારીખ મુધીમાં નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા તરફ સાહેબોએ સહકાર મોકલવા સાચો સહકાર આપશે. આપવા બાબત.

વડોદરા
તા. ૪-૭-૪૭ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૩ સને ૪૬-૪૭

વિષય

શિક્ષક અંશપાલો બાબત

વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ એ શિક્ષકોના કામકાજનું જ પરિણામ છે. મામડામાં શિક્ષકોના સહકારથી જ આ પ્રવૃત્તિ ફાલી ફૂલી છે. તેઓ જ વિદ્યાર્થીઓ, યુવાનો, અને માળાપોના સીધા સંપર્કમાં આવતા હોય તેમના દ્વારા જ આ બોલોને બંધોધ નહિ બૂલી જવા માટે અને જ્ઞાનમાં નિત્ય વધારો કરવા સ્થપાયેલી સંસ્થાઓનું સારું સંચાલન ચલાવી શકે.

પરંતુ તેથી આપણે સૌ શિક્ષક અંશપાલ મિત્રો નિયમની અદ્યતનતા સેવી શકીએ નહિ, એ પણ એટલું જ ચોક્કસ છે. આપણે આપણી ફરજો સમાજના હિતની દૃષ્ટિએ અદા કરીએ. તેવીજ રીતે આપણી જાત તરફ પણ અદા કરવાની હોય છે. માટે સર્વ શિક્ષક બાઇઓ જેઓ અંશપાલ તરીકે વેતનથી કામ કરવા હચ્છતા હોય તેમણે પ્રથમ મંજૂરી મેળવી પછી કામ કરવું.

કોઈ શિક્ષક પરવાનગી સિવાય કાર્યકર્તા હોય તેમણે સેવાભાવે કામ કરી વૃત્ત પરવાનગી માગવા તજવીજ કરવી. અને રા. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબો અને રા. રા. પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબોને આથી વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે તેઓશ્રીની સ્થળસીમામાં આવા પ્રકારની કસુર જણાય અને શિક્ષકે ધરાવાપૂર્વક અવમજુના ન કરી હોય તો તેને યોગ્ય રાહત આપી પુસ્તકાલયનું કામ કરવા માટે પુસ્તકાલય ખાતાની સૂચના નં. ૭ સને ૧૯૪૬-૪૭ માં મામલા પ્રસિદ્ધ થયે છે તે પ્રમાણે તજવીજ કરે.

કોઇપણ શિક્ષકે પરવાનગી ન મળી હોય તો પુસ્તકાલય સમિતિમાંથી પગાર લેવો નહિ. કારણ, તેઓ સરકારી નોકર હોઇ રચાનિક અધિકારી સાહેબ મારફત મે. રા. રા વિદ્યાધિકારી સા.ની મજૂરી સિવાય વેતન લઇ શકે નહિ.

પણ પુસ્તકાલયો તેથી બંધ રાખી ચકાસ નહિ, જેથી રા. રા. પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબ અગર રા મહાલ શાળાધિકારી સાહેબ કોઇ શિક્ષકના વેતનનો પ્રશ્ન હોય તો તેણે નિરાકરણ થતા સુધી પુસ્તકાલય બંધ ન રહેવા દેતાં તેમને ચોખ્ખા લાગે તો તે જ શિક્ષક અગર ખીજા શિક્ષકને કામ ફરજરૂપે સોંપી પુસ્તકાલયનો ઉપયોગ ચાલુ રહે તેવી ખટતી વ્યવસ્થા જરૂર કરશે એવી આશા છે.

વડોદરા,
તા. ૪-૭-૪૭ }

ઉ. મો. પટેલ
મહાનિય વ્યવસ્થાપક

જાહેરાત નં. ૬ સને ૧૯૪૬-૪૭

વિષય

પુસ્તકોની બલામણુ

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો માટે નીચે જણાવેલા પુસ્તકો પોતાના અંદાજમા રકમની સવડ પ્રમાણે વસાવવા પ્રતિ, કરખા ને મામ પુસ્તકાલય સમિતિઓને બલામણુ કરવામાં આવે છે.

નવા વર્ષમાં પુસ્તકો ખરીદવા માટે આખા વર્ષની બલામણુ માફીઓ અને નવીન કાલ જોવા અમે બલામણુ કરીએ છીએ.

પુસ્તકનું નામ	લેખક તથા પ્રકાશકનું નામ	કિંમત
૧ માઈં ધર (ઐતિહાસિક)	કેશલાલ ચતુરભાઈ પટેલ, ડબોડા	૪-૦-૦
૨ વીરનાં તેજ (ઐતિહાસિક વાર્તા)	" "	૩-૦-૦
૨ લોકમાતા (મરાઠી)	નવચંપન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ	૨-૦-૦
૩ આશ્રમ ભજનાવલી (હિન્દી)	" "	૧-૦-૦
૪ ગરબીઓ તથા વિવિધ કાવ્યો	કવિ કાશીદાસ ભગવાનદાસ બાટિયા પાટણ-ઉત્તર ગુજરાત	૧-૮-૦
૫ સોલોમનનો ખજાનો (બાલોપયોગી) અંક ૧ લો	સોમાભાઈ કિશાભાઈ, સુજાવ	૧-૮-૦
૬ " (અંક ૨ જો) "	" "	૧-૧૨-૦
૭ સિદ્ધુ રામાયણ (")	" "	૧-૧૨-૦
૮ બાળપોથીની પૂરવણી (")	" "	૦-૪-૦
૯ રાષ્ટ્ર વીણા (કાવ્ય)	અન્નેન્દ્ર જે. પંડ્યા, શિવાપુરા વડોદરા	૨-૦-૦
વડોદરા. તા. ૧૧-૭-૪૭ }	ઉ. મો. પટેલ મહાનિય વ્યવસ્થાપક	

શિષ્ટ વાચન માટેનાં હાલ મળતાં

પુસ્તકોનું સૂચિપત્ર

“ નાણું જેમ અખડાવીને તપાસી લેા છો, તેમ ઉત્તમ પુસ્તકોની
ઠાળણપૂર્વક ચકાસણી કરી ખરીદી કરવાનું રાખ્યો. ”

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.
પો.બો. ૧૦. વડોદરા.

પસંદગીપાત્ર પુસ્તકોની યાદી.

પુસ્તકાલયોમાં વસાવવા માટે, ગુજરાતી સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકોમાંથી હાલ મળી શકતાં શ્રેષ્ઠ સાહિત્યનાં પુસ્તકોની યાદી / રજુ કરી છે. પુસ્તક પસંદગી માટે આ યાદી ઠીક મદદરૂપ થઈ પડશે.

‘પુસ્તકલુ’ નામ કર્તા વા પ્રકાશક કિંમત
ધર્મનીતિ તત્ત્વજ્ઞાન.

ગીતાદર્શન	રાધાકૃષ્ણન	૩-૮-૦
સીતાવનવાસ	ધર્મચંદ્ર વિદ્યાસાગર	૧-૪-૦
નેત્રમણિબાઈને	કા. કા	૦-૧૪-૦
મહાત્મા અંબે	રંગઅવધૂત	૦-૫-૦
ગીતાપોથી	સરવુ સા	૦-૬-૦
ગીતાસાર	„	૦-૪-૦
ધર્મમયન	ગાંધીજી	૧-૮-૦
બાપક ધર્મભાવના	„	૨-૦-૦
જાતકકથાઓ	ચંદ્રશંકર ભટ્ટ	૦-૧૦-૦
સીતાહરણ	„ શુક્લ	૦-૧૨-૦
ગીતાહૃદય	સાને શુક્લ	૧-૪-૦
ગીતા ભીતમંજરી	શુભતરામ દવે	૧-૦-૦
ઉપનિષદો	સ. સા. કાર્યાલય	૭-૮-૦
ઉત્તરગીતા	„	૦-૬-૦
મહાભારત	રાધાકૃષ્ણન	૨-૦-૦
ભારતનો વારસો	„	૨-૮-૦
વેદની વિચારધારા	„	૨-૩-૦
ઔપચારિકપૌદા	મયજ્વાલા	૦-૧૨-૦
ગિરધરકૃત રામાયણ	સ. સા. કા.	૪-૦-૦
યોગવાસિષ્ઠ મહારામાયણ	„	૧૨-૦-૦
ગીતામયન	મયજ્વાલા	૦-૬-૦
આયત્રીતથા પ્રજુવનપદ્ધિમા	„	૧-૮-૦
આયત્રીઉપાસના	ડૉ રા. મહેતા	૨-૦-૦
સ પૂજ્ય મહાભારત	સ. સા. વ. કા	૪૫-૦-૦
ભામ ૧થી ૭		
વિચારસાગર	„	૨-૮-૦
મહાવાક્ય રત્નાવલી	„	૦-૧૨-૦

‘પુસ્તકલુ’ નામ કર્તા વા પ્રકાશક કિંમત
પ્રેમપંથ ગાંધીજી ૦-૩-૦

સીતાવનવાસ કમલ પ્ર. અમદાવાદ ૧-૪-૦

નવલકથા-વાર્તા

કાળચક્ર	જવેરચંદ મેઘાણી	૨-૦-૦
બાલા	મહેન્દ્ર મેઘાણી	૩-૮-૦
શકુંતલા	રા ના. પાઠક	૧-૪-૦
રમુજનો રાગ	ખેડાર	૨-૦-૦
પ્રેયસી ભા. ૧-૨	મનમલાલ બદામી	૬-૦-૦
માતાનું ત્રાણ	જુહાપાઠ મહેતા	૫-૦-૦
એકલવીર	સુ. વ. શાહ	૩-૮-૦
પથરોના સોદાગર સુદર્શન	„	૩-૦-૦
અપરાધી	જવેરચંદ મેઘાણી	૪-૮-૦
દીનાનાથ	આર આર. શેઠી કુ.	૪-૮-૦
સુપમા	અશોક દવે	૩-૦-૦
મિરિમાળા	ટાગોર રવિન્દ્રનાથ	૪-૪-૦
વરમાળા	„	૪-૦-૦
પિતાજીનો વનપ્રવેશ	પૂર્ણોદય ખટ્ટ	૩-૦-૦
જળતા પાણી	પ્રચાંત	૩-૪-૦
મીનાક્ષી	ગમજીલાલ સોની	૧-૧૨-૦
માડીખેડો	જોવિ દલાઈ અમીન	૨-૮-૦
મનગોળ રાગ	જીવરામ જોશી	૧-૪-૦
રા' નવધણ	„	૧-૮-૦
એક કદમ આગે	જયભિખુ	૧-૪-૦
કાન્તિ	સાને શુક્લ	૪-૦-૦
પટલકાન્તા પેય		
ભા. ૧-૨	કમલ પ્રેટલીકર	૧-૪-૦
રૂપમતિ	સુ. વ. શાહ	૪-૦-૦

કાયાકલ્પ

ભા. ૧-૨-૩ પ્રેમચંદ્ર	૭-૦-૦
ભૂતાવળ મથુર	૧-૦-૦
નવુ જીવતર નાથાલાલ દવે	૧-૦-૦
વનવાસ સોપાન	૪-૮-૦
અગ્નિપરીક્ષાને અંતે ,,	૩-૮-૦
બ્યાઝનો વારસ યુનીતાલ મડિયા	૪-૪-૦
માટીના ચુલા કાતિલાલ પરીખ	૧-૧૨-૦
પ્રિય બાંધવી જીવન સા. મદિર	૩-૦-૦
માનવી ઐયુષ્યાન ખલીલ	૨-૪-૦
રાજરોષ નેઠાલાલ ત્રિવેદી	૩-૦-૦
રાજ્યાભિષેક ,,	૩-૦-૦
વરવહુ અમે ખાંડેકર	૩-૦-૦
વારસ ઉમેશ કવિ	૨-૦-૦
કુંવારી વહુ ધીરેન્દ્ર દોશી	૨-૮-૦
રાખના સાથીયા ગોવર્ધન શર્મા	૩-૦-૦
ઉલ્કા ખાંડેકર	૪-૮-૦
કાશિમરી ગુલામ તા. પો. અગાલમ	૩-૦-૦
દિનરાત બનુભાઈ ર. બ્યાસ	૪-૦-૦
આશીર્વાદ શેવક બોજરાજ	૨-૦-૦
સત્યની શોધમાં ઝવેરચંદ મેઘાણી	૩-૦-૦
પાદરનાં તીરથ જયતી દલાલ	૨-૮-૦
રાંકનાં રતન ધુધર ચંદ્રવાકર	૩-૦-૦
સાદસકથાઓ રમણિક અગલવાળા	૦-૧૦-૦
રોહ અને સમર્પણ એન એમ ડ. કુ. ૩-૦-૦	૩-૦-૦
જમતના મદિરમાં આર. આર શેઠી કુ. ૪-૮-૦	૪-૮-૦
ચિત્રનારના ખેળે ,,	૪-૦-૦
પાનેતરના રંગ ,,	૩-૮-૦
અધુર જીવન ,,	૫-૮-૦
વિશ્રાપન ઝવેરચંદ મેઘાણી	૩-૦-૦
આર્જા દેયાં મજલાલ મેઘાણી	૩-૦-૦
રાજદત્ત્યા સુ. વ. શાહ	૪-૦-૦
ધરતીનો અવતાર હમ્મર પેટલીકર	૨-૮-૦
સખ્યા શ્રેષ્ઠ ,,	૩-૧૨-૦
જનમડીય ,,	૩-૦-૦
માનતા ,,	૨-૮-૦

માણસાઈના દીવા મેઘાણી	૨-૮-૦
પાપ વિનાનાં ઉમેદભાઈ મણીઆર	૩-૦-૦
વેરાનમાં ઝવેરચંદ મેઘાણી	૨-૦-૦
હિંદીની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ ભારતી સા. સ ધ ૩-૦-૦	૩-૦-૦
પચાસ વર્ષ પછી રા ના. પાઠક	૨-૮-૦
માનવતાનાં મૂલ્ય ,,	૪-૦-૦
મન્વંતર ભા. સા. સંધ ૪-૮-૦	૪-૮-૦
દીકું મે મામકું જ્યાં ગ્રામસેવક	૩-૦-૦
મેં પાખો ફક્કાવી ભા. સા. સ ધ ૨-૦-૦	૨-૦-૦
પ્રણય અને પરિણય સુ. વ. શાહ	૪-૮-૦
અપૂર્વ ભારતી શરદચંદ્ર	૫-૮-૦
અરિતદોન ,,	૫-૮-૦
વિરાગવહુ ,,	૦-૧૦-૦
સોનલ પ્રાણલાલ મુન્શી	૪-૦-૦
શ્રોકાન્ત ભા. ૧-૪ શરદચંદ્ર	૧૧-૮-૦
વિપ્રદાસ ,,	૪-૮-૦
મુબદ્દા ,,	૨-૮-૦
ચોલાદેવી ધૂમકેતુ	૪-૮-૦
બહિષ્કાર પલાશ	૩-૦-૦
અલપૂર્ણાનુ મદિર નિરૂપમાદેવી	૨-૦-૦
સોરાષ્ટ્રની રસધાર મેઘાણી	૧૨-૧૨-૦
ભાગ ૧ થો પ	
સોરડી બદારવટિયા ,,	૬-૮-૦
ભાગ ૧-૩	
વેતીયાળ ,,	૩-૮-૦
કામ અને કામિની પ્રેમા કંટક	૪-૧૨-૦
ભાગ ૧-૨-૩	
પાનનાં ખીકાં જ્યોતિન્દ્ર દવે	૩-૦-૦
દેવાની વાટ	
જન્મજા આર્જિ કા. ૪-૮-૦	૪-૮-૦
તપોબળ નવધુમ-રાગકોટ	૩-૦-૦
મામને ગાપે ,,	૩-૮-૦
અરવીકાર ,,	૪-૦-૦
ધૂધતાં પૂર સુ. મડીઆ	૪-૮-૦
ત્રણ દેયાં નવચેતન સા. મં. ૨-૮-૦	૨-૮-૦
નિર્મીય ,,	૨-૮-૦

કુંદન	નવચેતન સા. મં.	૩-૮-૦	મધપુડા	યુ. વિદ્યાપીઠ	૧-૦-૦
સોહાગણ્ય	"	૪-૦-૦	રગતરંગ મા. ૧ થી ૬	જ્યોતિર્દ્ર દવે	૧૦-૦-૦
ભજૂકતી જવાલા	"	૪-૦-૦	પરિહાસ	નવચરામ ત્રિવેદી	૨-૮-૦
રજની	"	૪-૦-૦	જીવનસંસ્કૃતિ	કાકા કાશિલકર	૫-૦-૦
કાતિવાદ	"	૩-૦-૦	દેકે ને ટચ	અંગારીઆ	૩-૮-૦
પ્રેમની જુવેત	"	૨-૮-૦	વૈદ્યક વિજ્ઞાન		
પતિમ દિર	નારાયણ બાણ	૧-૧૨-૦	વિદ્યાનના ધ્યાપકસ્વરૂપો પદ્મકાંત શાહ	૨-૮-૦	
મિલન	"	૩-૦-૦	અક્ષલ અજમાવો ધ. ર. શાહ	૨-૧૨-૦	
બેકો બળવો	જયભિખ્યુ	૨-૦-૦	કાપડની કલા	અરવિંદ શેઠ	૨-૧-૦
સત્તાવનની કતેઆમ સિ. વિ. વૈદ	ગાડિવ સા. મં.	૩-૦-૦	હરડે	સ. સા. વ. કા.	૦-૬-૦
છંદગ્ન	મહેન્દ્ર મેઘાણી	૩-૦-૦	આખ સુધારવાના	અમવાલ	૦-૮-૦
આપણો-સાગર	સૈનિક		ઉપચાર		
કદલીવન	વિનોદિની નીલકંઠ	૩-૦-૦	પહેલું પારણું	રહિરીઆ	૬-૧૨-૦
વાર્તાસંગ્રહ	વકીલ	૧-૪-૦	માનવી ખડિયેર	નવજીવન કા	૨-૮-૦
સુનદા	"	૧-૮-૦	ચૂંચું ઓધધિ	ચૌધરી	૦-૫-૦
ફોરા	જયંત ખત્રી	૩-૮-૦	ક્ષય અને દમના નૈસર્ગિક		૩-૦-૦
શકુંતલા	રમણલાલ સોની	૧-૪-૦	ઉપચાર		
	નાટક		ખંદક અને તેનું આદર્શ પુ. મં.	૧-૧૨-૦	
છાંચે તેજ હીક	ક. મા. મુન્શી	૨-૮-૦	શાસ્ત્ર		
સાપના બારા	ઉમાશંકર	૨-૦-૦	ખગોળપ્રવેશ	છાંદુભાઈ મુથાર	૨-૪-૦
ગીતહોરી	સ. સા. વ. કા	૦-૧-૦	ઉપવાસ કેમ અને કયારે	સોમૈયા	૨-૦-૦
રક્ષામધન	હરિકૃષ્ણ	૧-૦-૦	સારોદાર	શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી	૦-૧૨-૦
શરતના ઘોડા	મયાસચી	૧-૮-૦	ગમનને ગોખે	વર્મા અને પરમાર	૦-૮-૦
મૂંગી સ્ત્રી	ચંદ્રવદન મહેતા	૦-૧૨-૦	આહાર અને પોષણ	નવજીવન	૦-૮-૦
આગમાડી	"	૨-૦-૦	સો વર્ષ જીવવાની	નાન્દી	૨-૮-૦
ધરા ચુર્જરી	"	૨-૦-૦	કલા		
નાગા બાવા	"	૧-૦-૦	સમાજશાસ્ત્ર		
લોમહર્ષિણી	ક. મા. મુન્શી	૪-૮-૦	આત્મચર્યાના અને		૦-૪-૦
સરી જર્ણુ સુરત ધ. કે. મહેતા	ગદ્યસાહિત્ય	૧-૪-૦	આત્રમી કેળવણી નવજીવન કા.		
	અવેરચદ મેઘાણી	૨-૪-૦	કન્યા સાથે લગ્નચર્ચા	સોપાન	૦-૬-૦
છેલ્લું પ્રયાણ	સમાનોચન	૨-૪-૦	કુમાર સાથે	"	૦-૬-૦
લોકસાહિત્યનું	"	૨-૪-૦	કન્યા સાથે જીવનચર્ચા	"	૦-૬-૦
હિંદુસ્તાની કદાનીસંગ્રહ	"	૦-૪-૦	કુમાર સાથે	"	૦-૬-૦
ગિમિ અને વિચાર ૨ વ. રેસાઈ	"	૪-૦-૦	પ્રેમ અને પુરુષાર્થ	"	૭-૮-૦
સાહિત્યપ્રારંભિકા	અંગારીઆ	૧-૦-૦	લોક ક્રિતા	ચંદ્રભાઈ ભટ્ટ	૧-૮-૦
			ભારતીય સંસ્કૃતિ	ક. મા. મુન્શી	૦-૧૨-૦

કાગડાની નજરે	કા. કા.	૦-૯-૦
હળપતી મુકિન	જુમતરામ દવે	૦-૬-૦
હિંદનું નાણાતંત્ર	સદેશ પ્ર	૪-૪-૦
અપ્સરા ભા. ૧-૨	૨ વ. દેસાઈ	૭-૮-૦
આપણે ધરસ સાર	શકુત રાવળ	૨-૦-૦
મામચિત્રો	ધર્મર પેટલીકર	૨-૮-૦
ઓઓના વિવિધ પ્રશ્નો		૧-૮-૦
જીવનના વમળ	મટુભાઈ પ્રવુ	૧-૪-૦
રચનાત્મક કાર્યક્રમ માધીજી		૦-૬-૦
ત્યાગમૂર્તિ	"	૧-૦-૦
બહેનોને	અમૃત કોર	૦-૬-૦
સર્વોદયની જોગવાઈ ક્રિયાની		૧-૪-૦
લાલિતકલા		
કલા એટલે શું	ટોલરટોય	૩-૮-૦
છાયાકલા	લક્ષ્મીપ્રસાદ સેવક	૨-૦-૦
ચિત્રસાધના	રસિકલાલ પરોખ	૨-૦-૦
ચિત્રમ જરી	"	૩-૪-૦
શ્રીલેખા	"	૩-૦-૦
૨ મહાદરિ ભાગ ૧-૨	"	૪-૦-૦
શૃંગારિકા	"	૩-૦-૦
ઉપયુક્ત કલા		
કાંતિપ્રવેશિકા	પુરાતન જુય	૦-૧૨-૦
મુગ્ધી રસથાળ આર. આર. ગોંડ		૪-૦-૦
કલાત્મક રવિશંકર રાવળ		૩-૮-૦
રસોર્ધન રસાયણ વહિતાગૌરી		૪-૦-૦
શાકભાજીની વાડી મો. દિ. પટેલ		૨-૦-૦
ખાતરાની માહિતી	"	૧-૦-૦
વક્ત્રી કેમ થવાય	સતીશચંદ્ર દેસાઈ	૨-૮-૦
કાવ્ય		
કનાપીનો કેકારવ	કનાપી	૭-૦-૦
આતિથ્ય	ઉમાશંકર જોશી	૩-૦-૦
રાષ્ટ્રવીણા	મન્નન્દ્ર પંડ્યા	૨-૦-૦
ચક્રવાક	"	૨-૮-૦
સોરઠી સતવાણી	અવેરચંદ મેઘાણી	૩-૦-૦
ગોપકાવ્યો	રાયચુગ	૧-૦-૦
મામાનું ઘર કેટલે	હકર મુખાઈ	૨-૦-૦

રવીન્દ્ર વીણા	મેઘાણી	૨-૮-૦
ખાંડીના પારણા	"	૦-૧૨-૦
પ્રાચીના	ઉમાશંકર	૨-૮-૦
રઠીઆળી રાત	મેઘાણી	૬-૮-૦
પ્રવાસવર્ણન-ભૂગોળ		
દક્ષિણ ભારતનાં શા. માધી		૨-૦-૦
તીર્થધામો		
મુશતબી સરિમલા નવલકાંત ભાવસાર		૧-૦-૦
કુસારોની પ્રવાસકથા	મેઘાણી	૧-૮-૦
લોકમાતા	કાકા કલેશ્વર	૦-૮-૦
પગડી	ધૂમકેતુ	૧-૮-૦
સેતરંગે તીરે તીરે	અવેરચંદ મેઘાણી	૧-૮-૦
મારી બીનજવાબદાર ક મુનશી		૨-૮-૦
કહાણી		
રાજકારણ		
ભારતમાં અંગ્રેજી રાજ્ય ભા. ૧-૨		
પડિત મુદરલાલજી		૧૮-૦-૦
રાષ્ટ્રીય મહાસભા મ પ્ર દેસાઈ		૦-૬-૦
આપણી કોમિય પદ્ય પ્રકાશન		૨-૮-૦
હિંદમાં અંગ્રેજીની		
વેપારશાહી શુ વિદ્યાપીઠ		૪-૮-૦
લાલ કિલ્લાનો મુકદ્દમો ઝ મેઘાણી		૧-૮-૦
સત્યાન	ભા. સા સધ	૨-૮-૦
બે વિચારધાગ	- દર્શક	૨-૧૨-૦
નમ કન્ડોનેશિયા	ભા. સા સધ	૧-૮-૦
આપણું બાલન રાષ્ટ્ર યીન	"	૩-૦-૦
સત્યાનની કલેઆમ	"	૨-૮-૦
રત્નરાજસિદ્ધાંત	સોહિયા વાડિયા	૦-૧૨-૦
જીવનચરિત્ર		
મહારાજ યયા	બળદભાઈ મહેતા	૨-૦-૦
પહેતાં		
રવિચંદ્ર મહારાજ	પુરાતન જુય	૧-૮-૦
મહારાજનો સાથે	"	૧-૮-૦
અવેરચંદ મેઘાણી	અ. વૃ. શાહ	૦-૬-૦
ભારતની વીરગીતાઓ ૨૮ ના પાઠક		૧-૪-૦
૨મજી મકપિં	છા. મા કામદાર	૦-૪-૦
વસંત રમણ રમારક યંચ	મેઘાણી	૫-૦-૦
અત્યાચાર ક્રિયાણી સત્યમ		૨-૦-૦
માનબદ્ધ બાપા	રસિકલાલ પરોખ	૦-૩-૦

કૃષ્ણકદાણી	૨ ના ગાઢ	૧-૮-૦	તારક મ દિર	જયંતીનાથ ઓઝા	૦-૧૦-૦
વિજયાલક્ષ્મી પડિત	સુરેશ ગાધી	૩-૦-૦	વહેમતા વમળમા	ગો માતુવેદી	૧-૪-૦
તાનસેન	મા સા. સઘ	૧-૪-૦	સંસાર	મ. મેઘાણી	૦-૧૨-૦
સતિ સાવિત્રી	સ. સા અમદા	૦-૩-૦	ચપટી ફૂલ	"	૦-૧૨-૦
ભગવાન કોટીલ્ય	ક મા. મુન્શી	૪-૦-૦	સંત દેવીદાસ	"	૧-૦-૦
આપણા કરતુરખા	પુરાતન શુચ	૦-૧૫-૦	મીયા પુસકી	જીવરામ બેશી	૧-૪-૦
આપણા ગાધીજી	"	૧-૦-૦	પુરાણની વાતો	"	૧-૮-૦
અરદેશર કેટવાળ	ગાડિવ-સુરત	૨-૦-૦	રા' નવધણુ	"	૧-૮-૦
સુભાષયદ્ર બોઝ	શુચવતરાય	૨-૮-૦	વીરળંકા	"	૧-૮-૦
ઝાસીની રાણી	જયભિખુ	૨-૮-૦	પાઠો પડિત	વર્મા પરમાર	૦-૧૨-૦
ભગવાન પરશુરામ ક. મા મુન્શી	૫-૮-૦		ગડુરામ	"	૦-૧૨-૦
શુજરાતના સેવકો સ સા અમદા.	૦-૧૦-૦		કાગરાણી	"	૦-૧૨-૦
ગાધીજીના સાનિધ્યમા પુરાતન શુચ	૧-૮-૦		મોટી બહેન	મિજુભાઈ	૧-૦-૦
બાપુની છાયામા	"	૨-૦-૦	કિશોરકથાઓ ભા. ૧-૨	"	૧-૮-૦
નાના હતા ત્યારે ડૉ. હરિપ્રસાદ	૨-૮-૦		બાળવાતો ભા. ૧ થી ૫	"	૫-૦-૦
મો ન. અમીન જીવન			ભા ૧-૨	"	૦-૦-૦
અને કાર્ય પુ છ. શાહ	૨-૦-૦		ગાધીજી	જીગતરામ દવે	૦-૭-૦
દીનમધુ એન્કુઝ રસુલભાઈ	૨-૦-૦		પરિમલ	મદ અને કાકોર	૦-૫-૦
વીર ગાર્ફીલ્ડ પુ. સ સ મંડળ	૧-૮-૦		દાદાજીની વાતો	મ. મેઘાણી	૧-૪-૦
શુકરદી ઘોશિઝન	"	૧-૧૨-૦	ઝોસીમાની વાતો	"	૧-૪-૦
ગાધીજીના સમાગમમા ચ દ્રશ કર શુકવ	૨-૦-૦		પરિકથાઓ		૩-૦-૦
સ્વામી સહજનંદ સ સા. અમદાવાદ	૧-૮-૦		દેશ દેશની લોકકથાઓ ભાગ ૧-૨		૭-૦-૦
સત ક્રિસીસ નવજીવન અમદા	૦-૬-૦		અસોક બાલ પુસ્તકાવલી		
જીવનકરણ	"	૨-૮-૦	ભા. ૧ થી ૧૦	દરેકના ૮-૮-૦	
મારો જીવનકથા જવાહરલાલ	૪-૦-૦		બાલવિનોદ માળા ઐણી		
ગાધીજી સાથે અઠવાડિય ચંદ્ર. શુકવ	૨-૦-૦		ભાગ ૧-૨-૩	દરેકના ૫-૧૨-૦	
સ્મરણયાત્રા કા. કા.	૪-૦-૦		દ. મુ. બા સા. માળાનો સેટ		
સત્યના પ્રયોગો ગાધીજી	૩-૦-૦		"	શુચનો સેટ	૬-૦-૦
ગાંધીજીને જન્મવદના રાધાકૃષ્ણન	૩-૦-૦		શુજર બાલમંથાવલી ઐણી		૧-૦-૨
અધે રસ્તે, સીધા ચઢાણ ક. મુન્શી	૧૦-૧-૦		ગાડિવ બાલોવાનમાળા ૮૦ પુસ્તકો		
ગાધી બાપુ રા. ના પાઠક	૮-૦-૦		"	કુમારમાળા ૧૬ "	૨૦-૦-૦
બાલ-કિશોર સાહિત્ય			વિદ્યાર્થી વાચનમાળા		
કાલીદાસની માવવાતો	૨-૦-૦		ઐણી ૧ થી ૧૦ દરેકના	૪-૮-૦	
પુરાણની વાતો જીવરામ બેશી	૧-૮-૦		ચિશુ સાહિત્યમાળા ૫૦ પુસ્તકો	૧૦-૦-૦	
ધોળા મિલાદી ગુલામસિંહ બા	૧-૦-૦		ચાતુરીની વાતો	૧-૪-૦	
પત નોધાં રંગર મો ન. દેસાઈ	૧-૦-૦		બાટલીનો શુચ રમણલાલ સોનો	૩-૦-૦	
			જેસાદી	"	૩-૦-૦
			કોણે વાને વોટીનો સોધમાં	"	૨-૦-૦
			રામચણુના પાત્રો ૬ પુસ્તકો નાનામાઈ	૬-૮-૦	
			મહાભારતના પાત્રો	"	૧૨-૦-૦

સામયિકોની યાદી

પુસ્તકાલયોના કેટલાક મંત્રી-અંશપાલો સામયિકોના લવાજમ બાબત અમારા તરફ પૂછપુરછ કરે છે. તેમની બાબત માટે હાલમાં પ્રસિદ્ધ થતાં મુખ્ય મુખ્ય સામયિકોના વાર્ષિક લવાજમના દર સહિતની યાદી આ નીચે આપી છે:—

(લવાજમના દરમાં ફેરફાર થાય તે માટે મંડળ જવાબદાર નથી.)

દૈનિક

વંદેમાતરમ્	મુંબઈ	૩૮-૦-૦	પ્રતાપ	સુરત	૪-૮-૦
જન્મભૂમિ	"	૩૮-૦-૦	સ્ત્રીશક્તિ	"	૭-૦-૦
સાંજવતમાન	"	૪૦-૦-૦	પ્રભાકર	"	૬-૪-૦
મુંબઈ સમાચાર	"	૪૦-૦-૦	પ્રજાપંથુ	અમદાવાદ	૧૦-૦-૦
દત્તન ગુજરાત	"	૩૮-૦-૦	ગુજરાતી પંચ	"	૫-૮-૦
બોમ્બે ક્રોનિકલ (અંગ્રેજી)	"	૪૦-૦-૦	દરિજનપંથુ	"	૬-૦-૦
દાષ્ટ્ય એન્ડ ઈરીઆ	"	૪૩-૦-૦	દરિજન	" (અંગ્રેજી)	૬-૦-૦
ક્રી પ્રેસ જર્નલ	"	૨૬-૦-૦	દરિજન સેવક	" (હિંદી)	૬-૦-૦
ગુજરાતસમાચાર	અમદાવાદ	૪૪-૦-૦	"	" (ઉર્દુ)	૬-૦-૦
સંદેશ	"	૩૬-૦-૦	આરામ	અમદાવાદ	૮-૦-૦
પ્રભાત	"	૩૦-૦-૦	નવસીરાપટ્ટ	"	૭-૦-૦
સેવક	"	૧૫-૦-૦	નવી રોસની	મુંબઈ	૮-૦-૦
જયગુજરાત	વડોદરા	૨૫-૦-૦	કૃષ્ણજ્ઞ	રાણપુર	૬-૦-૦
ગુજરાતમિત્ર અને			ગુજરાતમિત્ર અને દર્પણ	સુરત	૭-૮-૦
શુ. દર્પણ	સુરત	૨૨-૦-૦	ખેડાવર્તમાન	ખેડા	૪-૮-૦
પ્રતાપ	"	૩૦-૮-૦	ભારતી	અમદાવાદ	૮-૮-૦
ગુજરાત	"	૨૫-૦-૦	સુરક્ષીત ગુજરાત	સુરત	૭-૦-૦
			જૈન	ભાવનગર	૮-૦-૦
અર્ધસાપ્તાહિક			જનતા	મુંબઈ	૬-૦-૦
સપ્તાહવિજય	વડોદરા	૧૦-૦-૦	કેસરી (મરાઠી)	પુના	૫-૧૦-૦
સાપ્તાહિક			આર્થપ્રકાશ	મુંબાઈ	૪-૦-૦
નવગુજરાત	વડોદરા	૬-૦-૦	રાજપૂત બંધુ	"	૧૦-૦-૦
ગુજરાતી	મુંબઈ	૮-૪-૦		પાક્ષિક	
મુંબઈ સમાચાર	"	૧૩-૦-૦	ગાદીવ	સુરત	૬-૪-૦
બોમ્બે ક્રોનિકલ (અંગ્રેજી)	"	૧૩-૦-૦	ભોતિધર	અમદાવાદ	૩-૦-૦
પ્રવાસી	"	૧૩-૦-૦		માસિક	
યુવાનતર	"	૭-૦-૦	કુમાર		
			ફિશર (આ પુ. માટે)	અમદાવાદ	૭-૦-૦
					૩ ૧૨-૦

કિશોર (કરબા પુ માટે) અમદાવાદ	૪-૦-૦	નૈતનશિક્ષણ	સુરત	૪-૦-૦
પ્રશ્નપત્ર (કરબા પુ માટે) „	૫-૦-૦	શિક્ષણપત્રિકા	મુંબઈ	૩-૦-૦
„ (મા પુ માટે) „	૪-૮-૦	ધરણા	બાવનગર	૩-૦-૦
શિક્ષણ અને સાહિત્ય અમદાવાદ	૪-૦-૦	જીવનપ્રકાશ	રાણપુર	૮-૦-૦
પુસ્તકાલય વડોદરા	૩-૮-૦	ગુણમુન્દરી	વડોદરા	૫-૦-૦
શરદા „	૬-૧૧-૦	સ્ત્રીશોધ	અમદાવાદ	૬-૦-૦
સંસ્કૃતિ વડોદરા	૭-૦-૦	ઓજવન	„	૬-૦-૦
આકાશગંગા (ત્રિમાસિક) આણંદ	૪-૦-૦	ખેતીવાડી વિજ્ઞાન	લિબડી	૨-૦-૦
નવમેતન કલકત્તા	૬-૬-૦	ચેતન	અમદાવાદ	૭-૦-૦
વ્યાયામ વડોદરા	૨-૮-૦	વૈદ્યકદંપતર (વૈદ્યશાસ્ત્ર) અમદાવાદ	૩-૦-૦	
બાળક „	૨-૮-૦	આગેકદમ છડ્ડ		
બાલજીવન „	૩-૦-૦	(બાલમાસિક) રાજકોટ	૪-૦-૦	
બાલમિત્ર આણંદ	૪-૦-૦	સમાજશિક્ષક નવસારી	૨-૮-૦	
બાલસખા અમદાવાદ	૩-૨-૦	આનંદ(મરાઠી બાલમાસિક) પૂના	૩-૦-૦	
પુષ્પ (ગુજરાતી) મુંબઈ	૩-૦-૦	ગીતાધર્મ (ધાર્મિક) બનારસ	૫-૦-૦	
પ્રતિમા „	૫-૦-૦	વિશ્વમંત્રલ અમદાવાદ	૫-૩-૦	
ગાંધિવ (માસિક) સુરત	૩-૧૨-૦	કલ્યાણ (કેવળ ફિન્ડી) ગોરખપુર	૧-૩-૦	
બાલવાડી „	૧-૦-૦	વિશાલ વારત „ કલકત્તા	૬-૮-૦	
આમજીવન વડોદરા	૨-૦-૦	બાલસખા „ અમદાવાદ	૩-૦-૦	
માનસી (ત્રિમાસિક) બાવનગર	૫-૦-૦	સરસ્વતી „ „	૬-૮-૦	
કદાચી „	૬-૧૨-૦	ક્રાંતિ „ „	૬-૮-૦	
નવરમનાન્ગીમિં મુંબઈ	૬-૦-૦	પુષ્પ (અંગ્રેજી) મુંબઈ	૩-૦-૦	
ચિત્રમય જાત પૂના	૩-૧૨-૦	ખાદીજાત સેવામામ	૧-૦-૦	
રાજપૂત રાજપીપલા	૪-૦-૦	આગેકદમ સંપં પત્રિકા મુંબઈ વધી	૨-૦-૦	
ખાદીદાર આણંદ	૩-૦-૦	મોડર્ન રિવ્યુ (અંગ્રેજી) કલકત્તા	૮-૮-૦	

વિશ્વયુદ્ધ પછી તાજેતરમાં બહાર પડેલ, બાળકો તેમજ મોટાઓ સહુને આનંદ આપનાર

સ્ટીરીઓસ્કોપ તથા સ્ટીરીઓગ્રાફસ

આવી ગયાં છે નવાં આવેલ સ્ટીરીઓગ્રાફસ (દૃશ્ય ચિત્રો)

વિશ્વયુદ્ધ, દુનિયાની સફર, ઈંગ્લેન્ડ, આફ્રિકા, અમેરિકા, જાપાન, ઇટાલી, હિંદુસ્તાન વિગેરે.

xx

ટૂંક સમયમાં બહાર પડશે

પુસ્તકાલયોની બંતિના શણગાર માટે

નવાં પુસ્તકાલય સૂત્રો

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ચા. જા. ૧૦, વડોદરા.

મંજૂર બજેટ રૂ.

X૩=રૂ.

x

૧ પત્રો તથા માસિકો આતે	....	....	.... રૂ.
૨ પુસ્તકો તથા ફોર્મો આતે	....	....	... રૂ.
૩ શિલકી સામાન આતે	...	..	... રૂ.
૪ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના લવાજમ આતે	...		... રૂ.
૫ પુસ્તક બંધામણી આતે	....	....	.... રૂ.
૬ મકાન હુરસ્તી આતે	.	...	... રૂ.
૭ નોકર અર્થ આતે	....	...	.... રૂ.
૮ પરિષદ અર્થ આતે	...	...	... રૂ.
૯ પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ આતે	....	...	... રૂ.
૧૦ ઇન્ટિજન્ટ અર્થ આતે	..	....	.... રૂ.
		કુલ.....	રૂ.

મોજે _____ જુમ્મ _____ સ્ટેશન _____ પ્રાંત _____ ના

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાં જોઇતાં પુસ્તકો તથા

ફેર્મોની યાદી

સન ૧૯૪૭-૪૮

(જેમતા તરફથી અંદાજપત્રની સાથેજ, પુસ્તકો માટે ખર્ચવાની રકમથી ભેવડી કિંમતનાં પુસ્તકોની યાદી નહિ આવે તેમને જેલ્લે પુસ્તકાલય ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલી આપવા તજવીજ મરો.)

મેળે _____ તા. _____ પ્રાંત _____ ના સાર્વજનિક

પુસ્તકાલયમાં જોઈતાં પત્રો માસિક તથા

શિલકી સામાનની યાદી

(કસ્ટા પુસ્તકાલયે પોતે યદ ખર્ચ કરી પત્રો મમાવવાનાં હોય તો જે તે પત્ર સામે તે પ્રમાણે જણાવવું.)

પત્રો માસિકોનાં નામ

ક્યાંથી પ્રસિદ્ધ થાય છે

કિંમત ,

મંત્રી, સા. પુસ્તકાલય

નામ

કસ્ટા

તા. _____

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું ૧૯૪૭-૪૮ નું

અંદાજપત્ર

મહત્વની સૂચનાઓ

- ૧ અંદાજપત્રો માગણી પ્રમાણે પૂરેપૂરા મંજૂર થઇ શકે તે માટે અંદાજપત્રની અને ચોપડીઓ ભરીને મોડામા મોડી સપ્ટેમ્બરની આખર સુધીમા પુસ્તકાલય ખાતા તરફ મંજૂર થવા મોકલી આપવી
- ૨ સરકાર તથા પંચાયત મદદ મેળવવા માટે લોકમદદના ખાનામાં જેટલી રકમ મૂકી હોય તેટલી ઓછામાં ઓછી રકમ કાયમનિધિના ૨ જ ખાનામાં મૂકવાની છે. તે રકમ મૂકીને જ અંદાજપત્ર મોકલવાનું છે.
- ૩ અંદાજપત્ર ટકાવારી પ્રમાણે જ જનાવડું.
- ૪ અંદાજપત્રમા મંજૂર થયેલી રકમના પત્રો માસિકો, પુસ્તકો, લાકડી સામાન તથા ફેમો વગેરે વેળાસર મળે તે માટે પેટાની યાદીઓમા માગણીઓ મોકલવા ચૂકવું નહિ.
- ૫ ખાસ કારણ સિવાય વર્તમાનપત્રો-માસિકો અને પુસ્તકોની મંજૂર થયેલી યાદીઓમા ફેરફાર થઇ શકશે નહિ. (કચ્છા પુસ્તકાલયે ક્રમાં પત્ર, માસિકની જેટલી પ્રતો લેવી છે તે પણ સ્પષ્ટ જણાવવું અને જરૂર પડે સાચે વધારાના કાગળો ભેડી મોકલવું.)
- ૬ જેમના તરફથી અંદાજપત્રની સાથે પુસ્તકો માટે અર્ચવાની રકમથી બેવડી કિંમતનાં પુસ્તકોની યાદી નહિ આવે તેમને હેવર પુસ્તકાલય ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલી આપવાની તજવીજ થશે (કચ્છા પુસ્તકાલયે પણ આ યાદીઓ પ્રથમ મોકલવાની છે.)
- ૭ નવીન અંદાજપત્ર મંજૂર કરતી વખતે, પાછલી સાલના અંદાજપત્રના મંજૂર થયેલા આંકડા જાણવાની જરૂર હોવાથી તે આંકડા પણ અંદાજપત્રમાં જણાવવા
- ૮ ખાતા તરફથી અંદાજપત્ર મંજૂર થઇને આવે ત્યાર પછી અંદાજપત્રનાં ખાતા ૧૪ થી ૧૯ સુધીની રકમ જે તે પુસ્તકાલયે, પોતે અર્ચવાની હોવાથી તેટલી રકમ પ્ર. સ. સ. મડગ તરફ મોકલવાની (લોકમદદ તથા કાયમનિધિની) રકમમાંથી કાપી બાકીની રકમ મોકલી આપવી. જૂનાં કચ્છા પુસ્તકાલયોને આ કસમ માધ્યમથી, કાગળ મળેાખેા અર્ચ તેમને પોતાને જ કરવાનો દોષ છે.

- મંજૂર બજેટ રૂા.

X૩=રૂા.

	x		
૧ પત્રો તથા માસિકો ખાતે	....	....	.... રૂા.
૨ પુસ્તકો તથા ફોટો ખાતે	....	....	.... રૂા.
૩ શિલ્પી સામાન ખાતે	.. .	.. .	.... રૂા.
૪ રાન્ય પુસ્તકાલય મંડળના લવાજમ ખાતે			... રૂા.
૫ પુસ્તક બંધામણી ખાતે	...	...	.. રૂા.
૬ મકાન દુરસ્તી ખાતે	.. .	...	.... રૂા.
૭ નોકર ખર્ચ ખાતે	....	...	.... રૂા.
૮ પરિષદ ખર્ચ ખાતે	....	..	.... રૂા.
૯ પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ ખાતે	...	...	... રૂા.
૧૦ કન્ટેનર ખર્ચ ખાતે	...	....	.... રૂા.
			કુલ.....રૂા.

મોજે _____ જુથ _____ સ્ટેશન _____ પ્રાંત _____ ના

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાં જોઇતાં પુસ્તકો તથા

ફોર્મોની યાદી

સન ૧૯૪૭-૪૮

(જેમના વરણી અંદાજપત્રની સાથેજ, પુસ્તકો માટે ખર્ચવાની વક્રમથી લેવકા કિમતનાં
પુસ્તકોની યાદી નહિ અને તેમને હસ્ત પુસ્તકાલય ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલી આપવા
તબવીજ થશે)

(પાઠને જાને પશુ ઉપયોગ કરી યાદી.)

મેળે . તા. પ્રાંત ના સાર્વજનિક

પુસ્તકાલયમાં જોઈતાં પત્રો માસિક તથા

શિલકી સામાનની યાદી

(કલ્યા પુસ્તકાલયે પોતે યજ્ઞ કરી પત્રો મંગાવવાના હોય તો જે તે પત્ર સામે તે પ્રમાણે જણાવવું.)

પત્રો માસિકોનાં નામ

મધ્યે પ્રસિદ્ધ થાય છે

કિંમત

મંત્રી, શા પુસ્તકાલય

આમ

કરના

તા.

પ
મેળે _____ તા. _____ પ્રાંત _____ ના સાર્વજનિક
પુસ્તકાલયની સન ૪૭-૪૮ના વ્યવસ્થાપક મંડળના

સભ્યોની યાદી

પ્રમુખ

મંત્રી

સભાસદો

૧

૨

૩

૪

૫

૬

મંત્રી, સા. પુસ્તકાલય

મામ

કર્યા

તા. _____

કાયમ ફંડની વિગત

(૧) ફંડ

અ. સન ૪૬-૪૭ આખરનું રૂ.

ઘ સન ૪૭-૪૮માં મૂકેલું તે રૂ.

કુલ રૂ. _____

(૨) પુ સ સ. મંડળ, બરોડા બેંક. ઝ વર્ગની સહકારી મંડળી, પોસ્ટ ઓફિસ પુસ્તકાલય ખાતા મારફત ઠા ટકાની લોન, વગેરેમા મુકાયેલી રકમની વિગત.

(૫) ખાતગી હસમને ત્યાં હોય તો ફેદલી રકમ ક્યારથી કેને ત્યાં કેની મંજૂરીથી મૂકેલી છે તેની વિગત.

(૨) રથાવર મિલકત પર રોકેલી રકમની વિગત

આમતવાર

દુતર હકીકત

(૩) રોડેમા રોકેલી રકમની વિગત

(૧) પુસ્તકાલયની મકાન દુરસ્તી રકમ ફેદલી અને કયા છે.

(૨) પાછલા વર્ષના અંદાજમાં જે તે ખાતે અર્ચવામા બાકી રહેલી રકમની વિગત

(૩) પુસ્તકાલયની દુતર તપાસણી કેણે ક્યારે કરી ?

મંત્રી, સા. પુસ્તકાલય
ગામ
કરંબા તા.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું ૧૯૪૭-૪૮ નું

અંદાજપત્ર

મહત્વની સૂચનાઓ

- ૧ અંદાજપત્રો માગણી પ્રમાણે પૂરેપૂરા મજૂર થઈ શકે તે માટે અંદાજપત્રની અને ચોપડીઓ ભરીને મોકામા મોડી સપ્ટેમ્બરની આખર સુધીમા પુસ્તકાલય ખાતા તરફ મજૂર થવા મોકલી આપવી
- ૨ સરકાર તથા પંચાયત મદદ મેળવવા માટે લોકમદદના ખાતામાં જેટલી રકમ મૂકી હોય તેટલી ઓછામાં ઓછી રકમ કાયમનિધિના ૨ ના ખાતામાં મૂકવાની છે. તે રકમ મૂકીને જ અંદાજપત્ર મોકલવાનું છે.
- ૩ અંદાજપત્ર ટકાવારી પ્રમાણે જ બતાવવું.
- ૪ અંદાજપત્રમાં મજૂર થયેલી રકમનાં પત્રો માસિકો, પુસ્તકો, લાકડી સામાન તથા ફેર્મો વગેરે વેગાસર મળે તે માટે પેટાની યાદીઓમા માગણીઓ મોકલવા ચૂકવું નહિ
- ૫ ખાસ કારણ સિવાય વર્તમાનપત્રો-માસિકો અને પુસ્તકોની મજૂર થયેલી યાદીઓમાં ફેરફાર થઈ શકશે નહિ. (કચ્છા પુસ્તકાલયે કર્યા પત્ર, માસિકની કેટલી પ્રતો લેવી છે તે પણ રપષ્ટ જણાવવું અને જરૂર પડે સાચે વધારાના કાગળો ભેડી મોકલવું.)
- ૬ જેમના તરફથી અંદાજપત્રની સાથે પુસ્તકો માટે ખર્ચવાની રકમથી એવડી કિંમતનાં પુસ્તકોની યાદી નહિ આવે તેમને હેવર પુસ્તકાલય ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલી આપવાની તજવીજ થશે (કચ્છા પુસ્તકાલયોએ પણ આ યાદીઓ પ્રથમ મોકલવાની છે.)
- ૭ નવીન અંદાજપત્ર મજૂર કરતી વખતે, પાછલી સાલના અંદાજપત્રના મજૂર થયેલા આંકડા જાણવાની જરૂર હોવાથી તે આંકડા પણ અંદાજપત્રમા જમાવવા
- ૮ ખાતા તરફથી અંદાજપત્ર મજૂર થઈને આવે ત્યાર પછી અંદાજપત્રના ખાતા ૧૪ થી ૧૬ સુધીની રકમ જે તે પુસ્તકાલયે, એવે ખર્ચવાની હોવાથી તેટલી રકમ પુ સ સ. મંડળ તરફ મોકલવાની (લોકમદદ તથા કાયમનિધિની) રકમમાંથી કાપી બાકીની રકમ મોકલી આપવી. જૂના કચ્છા પુસ્તકાલયોને આ કવમ માત્ર નથી; કારણ મજૂરના ખર્ચ તેમને પોતાને જ કરવાનો હોય છે.

પ્રાંત, કચ્છા અને ગ્રામ પુસ્તકાલયોનું વાર્ષિક નિવેદન (૧૯૪૬-૪૭)

ગોળે

તાલુકો

પ્રાંત

ના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો સને ૧૯૪૬-૪૭ નું વાર્ષિક નિવેદન

સને	પુસ્તકાલયો સંખ્યા			વાર્ષિક			વચસલા પુસ્તકો			આવક		
	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૧૯૪૬-૪૭		અત વર્ષ આખરની સંખ્યા	પુસ્તકાલયો સંખ્યા	વાર્ષિક	વચસલા પુસ્તકો	આવક	૧૮	અત વર્ષ આખરે શિક્ષક	૧૯	અત વર્ષ આખરે શિક્ષક	૨૦	અત વર્ષ આખરે શિક્ષક
	૨	નવીન ખરીદવા	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
	૩	બેટ મળેલા	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩
	૪	કુલ પુસ્તકો	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪
	૫	ચોટી કમી કરાવ્યા તે	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫
	૬	બાકી વર્ષ આખરે રહ્યા તે	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬
	૭	પુરુષો	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭
	૮	સ્ત્રીઓ	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮
	૯	ભિક્ષુ ગયેલા વિદ્યાર્થીઓ	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯
	૧૦	હાલ મળતા વિદ્યાર્થીઓ	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦
	૧૧	કુલ	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧
	૧૨	પુરુષોમા	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨
	૧૩	સ્ત્રીઓમા	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩
	૧૪	ભિક્ષુ ગયેલા વિદ્યાર્થીઓમા	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪
	૧૫	મળતા વિદ્યાર્થીઓમા	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫
	૧૬	કુલ	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬
	૧૭	અત વર્ષ આખરે શિક્ષક	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭
	૧૮	નવીન લવાજમથી મેળવેલી રકમ	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮
	૧૯	બહીસ તરીકે મેળવેલી રકમ	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯
	૨૦	હાન, મરણ દત્તર પ્રસંગે મળેલી મદદ	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦
	૨૧	કાગમ મૂકીનું વ્યાજ	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧
	૨૨	કાગમનિધિનું દુકાનો ખાતે રોકવાથી આવેલું ઉત્પન્ન	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨
	૨૩	કાગમનિધિનું જમીનમાં રોકવાથી ઉત્પન્ન	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩
	૨૪	સંગ્રહ મદદ	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪
	૨૫	પંચાયત મદદ	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫
	૨૬	ગ્રામપંચાયત મદદ	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫	૩૬
	૨૭	સંધગામ મદદ	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭
	૨૮	પરતી વ્યાજ	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭	૩૮
	૨૯	કુલ ઉત્પન્ન સને ૧૯૪૫-૪૬	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭	૩૮	૩૯

રવાના સે. રા. રા. પુસ્તકાલય ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સાહેબ તરફ ।।

માર્ગ 'મંત્રી' સે। પુસ્તકાલય

તા

૧૬	પત્રો ખાતે -
૨૭	પુસ્તકો ખાતે
૨૭	રોજ્ય પુસ્તકાલયનું લવોજમ
૨૭	મકાન ફુગરતી
૨૭	પુસ્તક બંધાવણી
૨૭	નોંધર ખર્ચ
૨૭	મકાનભાડુ
૨૭	જમીન મહેસુલ
૨૭	પરિષદ ખર્ચ
૨૭	કાયમનિધિમાં મૂક્યા તે
૨૭	પુસ્તકો ખર્ચ
૨૭	હતર ખર્ચ
૨૭	કુલ ખર્ચ
૨૭	વર્ષ આખરે રહેલી શિક્ષક હાથપરની
૨૭	વર્ષ આખરે પુસ્તકાલય સ. સ. મ. લિ. પાસે બહેણી નીકળતી અંદાજપત્રકની રકમ
૨૭	કાયમનિધિની કુલ રકમ
૨૭	મકાન કંપી સાલમાં બંધાવ્યું છે અને તેની કિંમત
૨૭	લાકડી સામાનની કિંમત
૨૭	પુસ્તકોની કિંમત
૨૭	હતર સામાનની કિંમત
૨૭	પુસ્તકો આપવા મેળાનો વખત
૨૭	ચેપર, માસિકો વાંચવાનો વખત
૨૭	મત્રી કે અધિકારીને સાળાના શિક્ષક ન હોય તો તે કાળ છે અને કયા ન બર, તારીખ આધારે મળવી મેળવી છે
૨૭	

ખર્ચ

સે.

પ્રાંત, કસ્ટો અને ગ્રામ પુસ્તકાલયોનું વાર્ષિક નિવેદન (૧૯૪૬-૪૭)

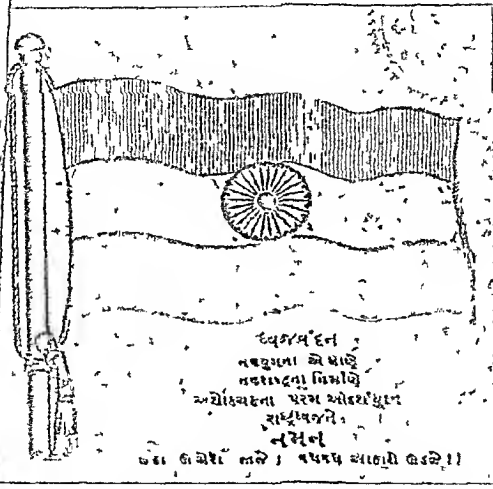
ગોળે તાલુકે પ્રાંત ના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને ૧૯૪૬-૪૭ નું વાર્ષિક નિવેદન

સંવ	ક્રમ	વર્ણન	પુસ્તકોની સંખ્યા	વાંચકો	વ્યાખ્યાતા પુસ્તકો	આવક
૧૯૪૬-૪૭	૨	મત વર્ષ આખરની સંખ્યા				
	૩	નવીન ખરીદિલા				
	૪	બેટ મળેલા				
	૫	કુલ પુસ્તકો				
	૬	પેકી કમી કરાવ્યા તે				
	૭	બાકી વર્ષ આખરે રહ્યા તે				
	૮	પુરુષો				
	૯	સ્ત્રીઓ				
	૧૦	છોકરી મળેલા વિદ્યાર્થીઓ				
	૧૧	હાલ મળતા વિદ્યાર્થીઓ				
	૧૨	કુલ				
	૧	૧૩	પુરુષોમા			
૧૪		સ્ત્રીઓમા				
૧૫		છોકરી મળેલા વિદ્યાર્થીઓમા				
૧૬		મળતા વિદ્યાર્થીઓમા				
૧૭		કુલ				
	૧૮	મયા વર્ષ આખરે રિયક				
	૧૯	નવીન સવાજમથી મેળવેલી રકમ				
	૨૦	બઢીસ તરીકે મેળવેલી રકમ				
	૨૧	સન, મરણુ છતર પ્રસંગે મળેલી રકમ				
	૨૨	કાયમ સૂઝીનું વ્યાજ				
	૨૩	કાયમનિધિનું ફુનાને ખાતે રોકનાથી આવેલું ઉત્પન્ન				
	૨૪	કાયમનિધિનું જમીનમા ગોકાથી ઉત્પન્ન				
	૨૫	સરકાર મદદ				
	૨૬	પંચાયત મદદ				
	૨૭	મામપચાત મદદ				
	૨૮	સમરામ મદદ				
	૨૯	પરતી વેચાણ				
	૩૦	કુલ ઉત્પન્ન અને ૧૯૪૫-૪૬				

સ્વામી ગો. રા. રા. ગુરુકાલ્યાણ ખાતાના સંદર્ભીત વ્યવસ્થાપક સહાય તરફ તા.

૧૬	પત્રો ખાતે
૧૭	પુસ્તકો ખાતે
૧૮	રાજ્ય પ્રસ્થાપન લવાજમ
૧૯	મકાન કુરસતી
૨૦	પુસ્તક બંધામણી
૨૧	નોંધર ખર્ચ
૨૨	મકાનભાડું
૨૩	જમીન મહેસુલ
૨૪	પરિવહન ખર્ચ
૨૫	કાંપમનિધિમાં ચૂકવ્યા તે
૨૬	પુસ્તકો ખર્ચ
૨૭	ધતર ખર્ચ
૨૮	કુલ ખર્ચ
૨૯	વર્ષ આખરે રહેશે શિલક
૩૦	વર્ષ આખરે ગુરુકાલ્યાણ સ-સ મં. હિ. પાસે લેણી નીકળતી અદાજપત્રકની રકમ
૩૧	કાંપમનિધિની રકમ રકમ
૩૨	મકાન કચી સાલમા બંધાવ્યું છે અને તેની કિંમત
૩૩	લાઠી સામાનની કિંમત
૩૪	પુસ્તકોની કિંમત
૩૫	ધતર સામાનની કિંમત
૩૬	પુસ્તકો આપવા લેવાનો વખત
૩૭	ચેપર, માસિક વાંચવાનો વખત
૩૮	મનો કે મથપાલ નો સાળાના શિક્ષક ન હોય તો કે કોઈ છે અને ક્યા નબર, તારીખ આધારે મજૂરી મેળવી છે
૩૯	

સામ્રાજ્યવાદનો અંત

૩૪૬૬૬૬૬૬૬૬
 ૫૫૫૫૫૫૫૫૫૫

૫૫૫૫૫૫૫૫૫૫

અવરજગત

૩૫૫૫ નાવદુર્ગાદ અમીત (બી દાલ)

૫૫૫૫ ૫૫૫૫ ૫૫૫૫

૫૫૫૫૫૫ ૫૫૫૫૫૫

વિજ્ઞાન પ્રાદુર્ય

કિમતે

‘પુસ્તકલય’ના વાંચનારાઓ! મારે-સસ્તી ગ્રંથો વાંચવાની

અમૂલ્ય તંત્ર

(૧) કવિ કાલીદાસની બાલવાતેઃ (પુષ્કળ ચિત્રો, ગોટા ટાઈપ) કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨) મામાનુ' ધર કેરલે ૧ (કુદરત ચિત્રો ગોટા ટાઈપ) કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૩) બેલાડી : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૪) કુમારકથાઓ : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૫) કુલિદેવ બાલશાક : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

આ વીસ પુસ્તકોની કુલ કિમત રૂ. ૫૦-૦-૦ સાદીપાંત્રીસ તથા વી પી ખર્ચ રૂ. ૩૫-૦-૦ ગોત્રીસ રૂપીયામા હિંદુસ્તાનના કાલકાળના ગ્રંથોના સંગ્રહ તરીકે આ પુસ્તકો સેર મંગલનારને રૂ. ૩૫-૦-૦ આપવામાં આવશે. જો આ પુસ્તકો સેર મંગલનારને રૂ. ૩૫-૦-૦ આપવામાં આવશે તો તે પહેલાં મંગલનારને આ પુસ્તકો સેર મંગલનારને રૂ. ૩૫-૦-૦ આપવામાં આવશે.

(૬) સવાળે, વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૭) ભગવદ્ગીતા : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૮) રા' તથા પદ્ય : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૯) બીરબલની વિગતમય બાલવાતેઃ : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૦) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૧) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૨) બાલકાવ્ય : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૩) કુમારકથાઓ : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૪) ભગવદ્ગીતા : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૫) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૬) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૭) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૮) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૯) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૦) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૧) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૨) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૩) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૪) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૫) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૬) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૨૭) કીકુ ચાને વીડીની રોડમાં : કિમત રૂ. ૧૦. પી. ખર્ચ ૬ આના.

વી પી. થી મંગલવા-માટ છુત્ત જ લખાઈ-એન. એમ દક્કરની કું.

પુસ્તકલય પબ્લિકેશન્સ. ૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ ૨

નિત્ય નવીન લાગે તેવા શિષ્ટ સાહિત્યના લેખોનો

અભિનવ સંગ્રહ

ચિરંજીવ સાહિત્ય

સંપાદક : મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

તંત્રી : "પુસ્તકાલય"

૪૦૦ ઉપરાંત પૃષ્ઠ, પાકું પૂઠું, આઠપૈક દિવંગી ઠવર જેકેટ છતાં

મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૨-૪-૦ પૌરેટજ શુદ્ધ.

વિવિધ વિષયને લગતા અને ગદ્યમાન્ય લેખકોના લખેલા લેખોનો સુભગ સમુચ્ચય
એને માટે મળેલા અભિપ્રયોગોના કેટલાકે આ રહ્યા :

"માસિકો અને વર્તમાનપત્રોમાંની કીમતી લેખો તેમની દાષસેમાં દટાવે જાય
અને અવિધ્નની પ્રજા તે જોવા જ ન પામે એ રિયતિ, આના પ્રકાશનો
સુધારે છે. પ્રતિવર્ષે આવા સમ્રઠ બહાર પડે તો ખલું સીડું."

—શ્રી. વિદ્યાબહેન રં. નીલકંઠ.

"લેખોની પસંદગી ધણી સુત્ય છે, અને એ સાહિત્ય ચિરંજીવ બહેવાનો
દરેક સંભવ છે. કારણ, એમાં સનાતન સત્યોનો સમાવેશ થાય છે."

—દિ. બ. સાક્ષર શ્રી. કૃષ્ણલાલ મો. જીવેરી.

સંપાદક લેખોની પસંદગીમાં ઉદાર વિચારને છતાં સંયમી દરેક દષ્ટિ
રાખી છે. પસંદગીમાં લેખક કે છાપા ચોપાનિયાના નામને મહત્ત્વ ન આપતાં
તેમનાં સત્યને-વસ્તુ વિચારને જ મહત્ત્વ અપાયું છે, તે આખો
સમ્રઠ ઊડતી નખરે જોઈ અથા પછી પણ જણાઈ આવે છે. આવા
પુસ્તકોનો વધુ પ્રચાર થવો પડે છે. ઇનખ-મેટ તરીકે સૌ પ્રથમ એના પર
પસંદગી ઉતારવામાં આવે એ પણ ઇષ્ટ છે. પુસ્તકની કિંમત દરેકાઈના
ખિસ્સાને પરવડી શકે એવી છે."

—"શુભદાત મિત્ર અને શુભદાત દર્પણ"

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ
પો.બો. ૧૦ વડોદરા

ચાતુર્માસ માટે સસ્તું સાહિત્ય

અીએ તથા બાળકોને સમજાય તેવા મોટા અક્ષરમાં છપાયેલાં, ધર્મ અને નીતિના પુસ્તકો ધરમાં વસાવેા તેનાથી સારા સરકાર પડે છે અને કુદેબનો તેમજ સમાજનો પાયો મજબૂત થાય છે.

ભારતની રૂઢીઓ-ત્રણ અંચા-પાન ૬-૦
કુશાભાઈ પદ્ય મળશે, કુશ પાન ૨૨૬૮
અીવપથોની સોથી મોટા ને સસ્તો અથ
આખ્યાનમાળા-એ અંચા-પાન ૭૦૮૫૭૨૦ ૬-૦
૨૧. અનંતપ્રસાદ શ્રી વૈષ્ણવજીત બોધકકથા-
આખ્યાનના પ્રસંગો, વૈષ્ણવો માટે ખાસ છપાયેલી
દુકારામ બાથા-એ અંચા-પાન ૮૬૬૫૪૪ ૬-૦
સંત દુકારામનો અનેક શાસ્ત્રોના દોહનરૂપ
સ્વાતંત્ર્યથી યુક્ત ઉપદેશ

સ્વર્ગનો સાત પુસ્તકોનો સેટ ૧૪-૦

સ્વં અમૃતલાલ મુંદરજી પઠિયાર ફત જ્ઞાનમહિતના
અનેક દૃષ્ટિ સાથે બહુ જ સહેલી ભાષામાં

સ્વર્ગનું વિમાન સ્વર્ગનો આનંદ

સ્વર્ગની દેવી સ્વર્ગની સીડી

‘ નો પ્રકાશ સાચું સ્વર્ગ’

ખળનો દરેકના હૃદયે શ. રુ

‘ હ ચરિત્ર-પાન ૭૮૪ ૩-૦

પ્રસંગો આલેખત ફળદાર પુસ્તક

હત્ત ને નાગ મહાસય- ૧-૦

પ્રેરણાદાયી સંતોના આદર્શ ચરિત્રો

મહાપ્રભુ-ત્રણ અંચાના કુશ પાન ૧૫૯૩ ૬-૮

ગીરગિતું વિરત્ત ચરિત્ર.

ચરિત્ર-પાન ૬૪૮ ૨-૮

સહેલે સ્વર્ગમાં ગયેલ સત્તનું વિરત્ત ચરિત્ર

નિવેકાનંદનો ઉપદેશ-(મજિતિયોગ) પાન ૩૮૪ ૧-૮

મજિતિયોગ ઉપર અનેરો પ્રકાશ પાડતું પુસ્તક

સ્વામી શમતીર્થ-(ચરિત્ર) પાન ૬૭૨ ૩-૦

સ્વામી શમતીર્થનું વિરત્ત ચરિત્ર

સ્વામી શમતીર્થના ઉપદેશો-(૧) પાન ૬૬૪ ૨-૮

વ્યવહાર-પરમાર્થનો ઉત્તમ માર્ગ દર્શાવતું પુસ્તક

આદર્શ ચરિત્રસંઘ-(૨) પાન ૬૨૪ ૨-૮

૭૦ આદર્શ ચરિત્રોનો સંગ્રહ

મહારામા સરયુદાસ ચરિત્ર-૬૦ પાન ૨૫૬ ૦-૬૦

પુરુષાર્થબોધિની ગીતા-(ત્રણ અંચા) પાન ૧૦૭૪ ૧૧-૦

૫૦ સાતવલેકરજીની ચાલીસ વરસની મહેનતનું

ઉત્તમ પશ્ચિમ

ગીતાચોથી-ગીતાના ૧૨૫ શ્લોકોના અર્થ તથા સમજૂતી ૦-૬

ગીતાસાર-કાશ કાલેલકર પાન ૬૪ ૦-૪

અષ્ટાવક ગીતા-અષ્ટાવક યુનિનો ઉપદેશ ૦-૮

જ્ઞાનસત્ર ગીતા-૫૫૩ ૬૩૮, મોટા અક્ષરમાં ૧-૪

ઉપનિષદો ૧૧૨ મૂળ સાથે સરળ ભાષાતર

એકાદશ ઉપનિષદો-પાન ૪૫૨ ૨-૮

બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ-પાન ૨૪૮ ૧-૮

‘ ૮૦૦ ઉપનિષદો-૪૫૫૫ ૭૪૨ ૦-૬૦

શંકરાચાર્યના ગુજરાતીમાં અપ્રાપ્ય ગ્રંથો

વિવેકચૂડામણિ-આત્મોન્નતિનું માર્ગદર્શક પુસ્તક ૦-૦

શાતશ્લોકી ને બીજાં જ્ઞાનો- ૦-૧

સ્તોત્રસંઘ- ૧-૧

મહિત ને મોટા સ્તોત્રો ભાષાતર સાથે

સર્વવેદાન્ત સારસંઘ-ભાષાતર સાથે ૧-૧

૧૦૦ શ્લોકોના વિવેક-વૈરાગ્ય દર્શાવતો ઉત્તમ ગ્રંથ

મહાવાક્ય સ્તોત્ર-શ્રીશ્રી સરળ ભાષા સાથે ૦-૦

ધર્મપદ-મૂળ સાથે ૧-૦

બોધપદમાં આદર્શીય સ્થાન સોજવતું પુસ્તક

વિદુરનીતિ-પાન ૧૬૮ અર્થ સહિત સરળ શ્લોકો ૦-૦

મોક્ષમાળા-પાન ૧૬૦ (રાજ્યદ્રશ્ય) ૧-૦

જ્ઞાનમંત્રને યથાર્થ રીતે સમજવતું પુસ્તક

ઉપદેશ સારસંઘ-પાન ૮૪૦ ૩-૧૧

મહારામા તિરુનલ્લુવરના પ્રેરણાદાયક ઉપદેશો

ગ્રીતમહાસની વાણી-પાન ૫૩૦ ૨-૮

સિદ્ધ અને બોધદાયક ભજન જગેરોનો સંગ્રહ

સ્વરૂપવિચાર-પાન ૧૦૪ ૦-૧૦

પ્રત્યોત્તરરૂપે તત્ત્વજ્ઞાન સમજવતું ઉત્તમ પુસ્તક

અભુઅથ જીવનનું રત્નસ્થ-પાન ૧૩૮ ૧-૦

ઉપદેશો ઉપદેશો તથા દેહા ભજનો સાથે

ગુલિસ્તો-(સુધાધિપુષ્પવાટિકા) પાન ૧૩૩ ૦-૮

આજળા ધસો-પાન ૪૬૮ ૨-૮

જેવના ને ઉત્સાહપ્રેરક ગ્રંથ

દેહી વાતાંગિ ગ્રંથ ૧૬૦-પાન ૫૮૮ ૨-૮

સામાજિક નિદોષ ૬૬ વાતાંગિ

બદવાસો, ચેરટ બોક્સ નં ૫૦, અમદાવાદ અને

શબ્દભાષ્યો રોડ, દાથી બીલ્ડિંગ, ત્રીજી માળે મુંબઈ-૨

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

‘ સસ્તુ’ સાહિત્ય ’નાં નવાં પ્રકાશનો

શંકરાચાર્યકૃત નીચેના અથવા હમણાં પ્રસિદ્ધ થયા છે —	પૃષ્ઠ	મૂલ્ય
(૧) શાત્રલોકો અને બીજાં ચાર રત્નો—મૂળ સહિત ભાષાંતર	૨૦૦	૦-૧૨
(૨) સ્તોત્રસંગ્રહ—ભક્તિ ને વેદાંતનાં સ્તોત્રો	૨૨૦	૦-૧૦
(૩) સર્વ વેદાંત-સિદ્ધાંત-સારસંગ્રહ—	૨૨૪	૧-૪
(૪) વિવેકચૂડામણિ ...	૧૬૦	૦-૧૨
ઉપનિષદો—(૧૧૨) નીચે પ્રમાણે ત્રણ અથોર્મા ...	૧૪૪૪	૮-૦
(૧) એકાદશ ઉપનિષદ—મૂળ મંત્રો સાથે સરળ ભાષાંતર	૪૫૨	૨-૮
(૨) બૃહદારણ્ય ઉપનિષદ	૨૪૮	૧-૮
(૩) સૌ ઉપનિષદો—જેમાં પહેલાં ૨૩ ઉપનિષદોના મૂળ મંત્રો સાથે અને પછીનાં ૭૭૭ ભાષાંતર—સારરૂપે	૭૪૪	૪-૦
બળવાન બનો—(યજુર્વેદનો પહેલો અધ્યાય) મૂળ સાથે ભાષાંતર	૧૧૨	૦-૮
આત્મસાક્ષાત્કારની કસોટી—સંપાદક સ્વામી સ્વયંભોક્તિતીર્થ	૨૦૮	૧-૪
ધર્મપદ—પં. એચ.દાસ દોશીની ટીકા, મૂળ તથા અનુવાદ સાથે	૧૬૨	૧-૦
કર્મશાસ્ત્ર—કર્મની શ્રેષ્ઠ ભાવના સુચવતો કાબ્યસંગ્રહ	૨૪૮	૧-૦
પરિચિત પદ્મસંગ્રહ—૧૧૨ ભક્તોનાં ૬૯૭ બજનનોનો ઉપયોગી સંગ્રહ...	૪૦૦	૧-૧૨
બાલભારત—(સચિત્ર) સંક્ષિપ્ત-મહાભારતરૂપે	૨૮૮	૧-૮
સુવર્ણયુગ—કર્મશાસ્ત્ર માં મુનશીનાં ત્રણ વ્યાખ્યાનો	૬૨	૦-૮
ભારતીય સંસ્કૃતિ—કર્મશાસ્ત્ર માં મુનશી	૧૩૨	૦-૧૨
સ્વામીશ્રી અખાંડાનંદજીના પત્રો—૮૫ બેલદાયક પત્રો	૨૪૮	૧-૪

શ્રીમદ્

ભગવદ્ગીતા

પુરુષાર્થબોધિની ટીકા સાથે
બે હજાર અથવા ૬૬ ડા. ૧૦”
કુલ પૃષ્ઠ ૧૦૬૮ . મૂલ્ય રૂ. ૧૦
છપાવખર્ચ ૧-૮-૦

મોનશોખનાં
સાધનો પાછળનો
ખર્ચ આછો કરી
સંસ્કારની વૃદ્ધિ
ને ભગવદ્ગીતા માટે
આ અર્થ આજે જ
વસાવી દ્યો

વેદ, ઉપનિષદ, ષડ્દર્શન અને ધર્મશાસ્ત્રોના અભ્યાસ ઉપરાંત ગીતા ઉપરની અનેક પ્રાચીન અને અર્વાચીન ટીકાઓ જોઈ, આ ટીકામાં પ. સાતવલેકરજીએ નવીન રહસ્યો રજૂ કર્યા છે. જેમાં પ્રાચીન અને અર્વાચીન સંસ્કૃતિ તથા પરમાર્થ અને વ્યવહારનો સુગેળ સાધી શકાય એવો આદર્શ રજૂ થયો છે.

આ અર્થ વિશે જાણીતા સાહિત્યકાર શ્રી. કર્નેયાલાલ મા. મુનશી લખે છે: “ પંડિત સાતવલેકરજી અમર વિદ્વાન છે. એમની શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા ઉપરની પુરુષાર્થબોધિની ટીકા ગુજરાતને પ્રેરક થશે, એવી આશા રાખું છું. ગીતાજી એક અણુમોલ હીરો છે, એના જેટલા પાસા તપાસીએ તેટલી એની નવી ચમક વધારે આકર્ષે. ”

બીજાં વધુ પુસ્તકોની વિસ્તૃત માહિતી માટે લખો —

સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય { ૬ સદ્ર પાસે, પો. બો. નં. ૧૦ અમદાવાદ અને
કાલવંદેવી રોડ, હાથી બિલ્ડિંગ, મુંબઈ-૬

ગુર્જરીનો નવો ગ્રંથ-ફાલ

નવજીવનનાં નવાં પુસ્તકો

માનવી ખંડિયેરા-(બરબેસ) ૨-૮-૦

અનુવાદકો: કાકા કાલેલકર ને
કિ. મશરૂવાળા

માનવ અર્થશાસ્ત્ર ૬-૦-૦

જગતના ઇતિહાસનું

રેખાકર્તન બા. ૧-૨-૦

(જવાહરલાલ) ૧૧-૦-૦

આત્મરચના અથવા આશ્રમી

કેળવણી : જુગતરામ દવે ૪-૬-૦

શ્રી. ગુણવંતરાય અમયાય

શ્રી. સુભાષચંદ્ર બોલ :

જેમથી માંડી આજસુધીની તવારીખ
આપતો સુંદર જીવનપરિચય. જેને જે
જે ચિત્રકારોએ ચણ્યાયું છે શ્રી. સનિના અદ-
શુત સુંદર ચિત્રો આપે. કિંમત ૨-૮-૦

*

શરદ્બાળુ

સમાજના પ્રશ્નોને હજીતી આ વાર્તાઓએ
ઠરેઠના હૃદયને સ્પર્શ કર્યો છે.

સુંદર નવલકથાઓનો સેટ

પદ્મીસમાજ નવી આકૃતિ ૨-૮-૦

પરિણીતા. " ૧-૦-૦

ત્રીકાંત ભાગ ૧ થી ૪ " ૧૧-૮-૦

ચંદ્રનાથ " ૧-૮-૦

હબી " ૧-૮-૦

સ્વામી " ૧-૪-૦

દાશીનાથ " ૨-૮-૦

કેવડાસ " ૨-૮-૦

રમા (નાટક) " ૨-૦-૦

શરદ્બાળુની આજવાતો " ૨-૪-૦

*

શ્રી. મનુભાઈ બેઘાણી

ગામના ગોદરે ખાંભીઓ, પાળીઓને
ખંડેરા નીચે દટાવેલી પ્રેમ-શૌર્યભરી

સાહસકથાઓના સુંદર સંમલો.

સોરઠી વિભૂતિઓ (નવી આકૃતિ) ૨-૪-૦

સોરઠી જવાહીર ૩-૦-૦

સોરઠી શૂરવીરો ૦-૧૨-૦

શૌર્યતાં તેજ ૨-૮-૦

ગૂર્જર સનારીઓના હેપામાં રમી રહેલી

બેઘાણી પ્રવચ્ચોની શુદ્ધિપ્રમાના જોજસધી

ઓપતી વાર્તાઓનો સમલ.

સુન્દરીઓનો રાજગાર ૪-૦-૦

ખાટીમીઠી આજવાતો : પ્રાથમિક યાજા-

ઓમાં લોકપ્રિય થઈ પડેલી વાર્તાઓ. કિ. ૧-૪-૦

*

શ્રી. વા. વિ. બેધિ કૃત

કળેકાં * આજના સમાજના ધૂંધવાતા
પ્રશ્નો યાન, વય અને રહેણીકરણીના તકાવને

ઉમાં થતાં મનકુ ખને લીધે છૂટાછેડા તરફ

નજર આડતા પાત્રોની મનોવેદના. કિ. ૨-૦-૦

જીવનસંભારણું સાહિત્ય

કંદપના કત્તાનાં સંસ્મરણો ૧-૧૨-૦

સ્વામી રાવ (સરદાર પૃથ્વીસિંહ) ૩-૮-૦

વેદાંગથી ગંગા (રાઘુલાલ) . પશ્ચિમથી

પૂર્વ તરફ આપણને દોરી જતી વાર્તાઓનો

સુંદર સમલ. કિ ૬-૦-૦

મિલધનુષ

(રેલિન ધનાઝ જીતનારી નવલકથા) ૪-૦-૦

પિતાજીનો વનપ્રવેશ ૩-૦-૦

મિત્ર કચુરી ૨-૦-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

ભારતીની નવી ફૂલ-છાપ

શ્રી. ક. મા. મુનશી

શ્રી. ધૂમકેતુ

નવસિકાઓ	૩-૮-૦૦
રાજધિરાજ	૭-૦-૦૦
અડધે રસ્તે	૩-૮-૦૦
સીધાં ચઢાણ ૧-૨	૬-૮-૦૦
પૃથ્વીવલ્લભ	૨-૮-૦૦
ભગવાન પરશુરામ	૫-૮-૦૦
બેરની વસુલાત	૬-૦-૦૦
ભગવાન કૌરિદય	૪-૦-૦૦

*

ગૂજરાતના ધરધરનું રસમયુ' વાચન થઈ પડેલી:
ગૂજર મહારથીઓના વિજય-શૌર્યની કથા
રજૂ કરતી ચોલુક્ય નવલકથાવલિનાં છ પુષ્પો-

વાચિનીદેવી	૪-૮-૦૦
ચોલાદેવી	૪-૮-૦૦
રાજસંન્યાસી	૪-૮-૦૦
કર્ણવતી	૪-૮-૦૦
રત્નકન્થા	૪-૮-૦૦
જયસિદ્ધ સિદ્ધરાજ	૪-૮-૦૦
ત્રિભુવનગંઢ સિદ્ધરાજ	૪-૮-૦૦
પાતાયન	૨-૮-૦૦
વિશેષ	૩-૦-૦૦

*

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી

શ્રી. જયવિજય કૃત

નિરંજન (નવલકથા)	૩-૦-૦૦
સોરઠી સતવાણી : બાળનનો	
સુંદર સંગ્રહ, કિંમત રૂ. ૩-૦-૦૦	
ચૂંદડી ભાગ ૧-૨ : લગ્નગીતોનું નવું	
સરકરણ કિંમત રૂ. ૩-૦-૦૦	

ગૂજરાતનો જય મા. ૧-૨ - વસ્તુપાલ
તેજપાલના સમયની ઐતિહાસિક નવલકથા.
કિંમત રૂ. ૬-૮-૦૦.

પ્રતિભાઓ . રૂપેરી પડદાઓ ઉપર ઝગઝગી	
ગયેલી સુંદર વાર્તાઓ. કિં. રૂ. ૨-૮-૦૦	
સત્યની શોધમાં	૩-૦-૦૦
જીવગીતો	૨-૦-૦૦
એશિયાઈ કલંક	૨-૮-૦૦
હાગેરીનો તારણહાર	૧-૮-૦૦

શીલ ને સંસ્કારથી ઓપતી	
જીવન અને જાગૃતિથી ભરપૂર	
સ્ત્રી-ઉપયોગી ગ્રંથ-ત્રિપુટી	
પારકા ઘરની લક્ષ્મી : કિંમત રૂ. ૩-૮-૦૦	
જૂના અને નવા જમાનાની ઓના જીવનની	
વિવિધ દષ્ટિકોણથી ચર્ચા કરતી નવસિકાઓ	
બેઠા બજાવો	૨-૦-૦૦
અંસીની રાણી	૩-૦-૦૦
રાણી લક્ષ્મીબાઈની કનંદ લક્ષ્મી સુધીનો	
પ્રેરણાભર્યો આઝાદીનો ઇતિહાસ.	૨-૮-૦૦
જવાંમંદ	૧-૪-૦૦
એક કદમ આગે	૧-૪-૦૦
મગધરાજ	૪-૮-૦૦

ગૂજર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

દરેક ગૃહ તેમ જ લાયબ્રેરીમાં વસાવવા યોગ્ય

- નવાં બહાર પડેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો -

કુંવારી વહુ (ધીરેન્દ્ર દોશી રચિત
સપૂર્ણ નવલકથા) ૨-૮-૦૦

રાખના સાથિયા
(લે. શ્રી. ગોવર્ધન શર્મા) ૩-૦-૦૦

દેશભક્ત ભૂલાભાઈ
(લે. શ્રી. બદ્ધકુમાર યાજ્ઞિક) ૩-૬-૦૦

અરુણા અસફઅલી
(લે. સુરેશ ગાંધી) ૨-૦-૦૦

જગતના વિધાયકો
(સુસંસ્કારપ્રેરિત જીવનચરિત્રો) ૧-૮-૦૦

મહુપક (લે. શ્રી. પ્રેમશંકર હ. બટ) ૩-૮-૦૦

દેશદેશની લોકકથાઓ બાજ ૧થી
પાકા બે ગ્રંથો (નિરંજન વર્મા -
જયમલસ પરમાર) ૭-૦-૦૦

કેવલાના કોટા (શ્રી વિ. સ.
ખાડેકર) ૩-૮-૦૦

માંધીજીની સ્વરાજ્યસાધના
(સત્યાગ્રહોની 'સ્વરાજ્ય ગીતા'
સમુ' પુસ્તક) ૩-૮-૦૦

ખંદીવાન (રશિયન ક્રાંતિકારી લેખક
યુનેન ચિરકોવ) ૨-૦-૦૦

અહો રાયજી મુણીએ
(વેશંપાયનની ઠટાક્ષવાણી) ૨-૮-૦૦

અધિકાર (સ્વ. નારાયણ બદામણ) ૩-૮-૦૦

સુરમા ( ) ૩-૦-૦૦

વચિતા (શ્રી "અનુરૂપદેવી") ૩-૮-૦૦

ધરિત્રી (શ્રી. પ્રેમશંકર હ. બટ) ૩-૦-૦૦

દેશવંદો લા ૧-૨ (શ્રી. ભારદ્વાજ) ૫-૮-૦૦

વિશ્વચક્રને પગલે પગલે
(રવિશંકર મહેતા (સંજય) અને
ધનવંત ઝોઝા) ૨-૮-૦૦

કામળની માખણીને કારણે આ પુસ્તકે ફરી છાપી ચક્રવર્તી તેમ નથી. થોડી પ્રતો
જ સિલક છે તમારી નકલો તરત જ વસાવી લેવા અમે બલામથક કરીએ છીએ.

સમાજવાદ (જમનાય દેસાઈ) ૨-૦-૦૦

વિશાલખા (શ્રી ધીરુભાઈ બટ) ૨-૮-૦૦

પ્રભાતના રંગ (વિજયરાય ઇ. વૈષ) ૩-૦-૦૦

સામુજી (ધનસુખલાલ મહેતા
હારપરસિક વાર્તાઓ) ૨-૦-૦૦

સંસારવિપ્લવ (ક્રાંતિકારી સામાજિક
નવલકથા) ૨-૦-૦૦

અધુન અંમ (ઓડિપ્રેગી આદર્શ
નવલકથા) ૨-૦-૦૦

પાદશી (સામાજિક સેવક ટૂંકી
નવલિકાઓ) ૨-૦-૦૦

વર્માની વિવિધ વાર્તાઓ
(લે. જયકૃષ્ણ નામરદાસ વર્મા) ૩-૦-૦૦

ગાંધી એ જ ભારત
(બી. વી. મુનશી - અંગ્રેજી) ૧-૧૨-૦૦

વીહરી: એક અત્યંત અખંડ દુનિયા
(ધનવંત ઝોઝા : અંગ્રેજી) ૨-૮-૦૦

વેશંપાયનની વાણી
(લે. કરસનદાસ માણેક) ૨-૮-૦૦

ખંડિત માળખાં
(લે. બાવચ દ માવજી વડેરા) ૨-૮-૦૦

સ્વપ્રતિધિ
(લે. અરવિંદલાલ લ. મળચુદાર) ૩-૮-૦૦

વેચાણવેરાનો કાયદો
(લે. લાલભાઈ મ. જવેરી અને
ખેલસંકર દવે. મીઠી આજ્ઞા) ૧-૪-૦૦

સ્વરાજની શરૂઆત (રાષ્ટ્રીય નવલકથા
લે રત્નસિંહ દીપસિંહ પરમાર) ૨-૦-૦૦

જે રત્નસિંહ દીપસિંહ પરમાર

• પ્રકાશક :

સી. શાન્તિલાલની કંપની

બુકસેલર્સ : પબ્લિશર્સ : ૮૬, બ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબાઈ-૨.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે.

.ભારેલાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં નાંચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે

“પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે તેમ જ પ્રાદેશિકશૃંગારવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શ્રીજેલાં પ્રાદેશ માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રાદેશ સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ હોય તે લક્ષમાં લેતા જળો અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું રજો ચૂકતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખી અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

- બાલવિનોદનો બાબાસેંટ : [પાંચથી છ વર્ષના બાળકો માટે] બેથી પાંચ રમમાં છાપેલાં ૨૫૦ ચિત્રોવાળાં ૩ પુસ્તકો. અક્ષરમાળા, શબ્દમાળા, ને અંકલેખન. મનોહર બોક્સમાં... રૂ. ૧-૪-૦
- બાલવિનોદ મંથાવલિ : [છથી સાત વર્ષના બાળકો માટે] બે રમમાં મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળા ૧૦ પુસ્તકો. સંગીતશાસ્ત્રી, ચિત્રલેખા, ત્રણ દોકરા ને અધેરી નમ્રી વગેરે સુંદર બોક્સમાં... રૂ. ૧-૮-૦
- બાલવિનોદમાલા : [સાતથી દસ વર્ષના બાળકો માટે] ૭૦૦ ચિત્રો ને ૧૫૦૦ પાનના વાચનવાળાં ૪૨ મનોહર પુસ્તકો. બે સુંદર બોક્સમાં... રૂ. ૧૧-૮-૦
- ત્રીજા સેંટનાં આઠ પુસ્તકો : ૧૦૦ ચિત્રો ૨૨૫ પાનાંનું વાચન... રૂ. ૨-૦-૦
- અશોક બાલપુસ્તકમાળા : [દસથી પંદર વર્ષના બાળકો માટે] ૧૨૦૦ ચિત્રો ને ૪૫૦૦ પાનના રસિક વાચનવાળાં ૬૮, વિવિધ વિષયોનાં પુસ્તકો દસ સુંદર બોક્સમાં... રૂ. ૩૫-૮-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૬, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ-૨]

સંસ્કાર, સાહિત્ય અને રાજકારણ
સચિત્ર સાપ્તાહિક

સંપાદક

પ્રા. જગન્નાથ દેસાઈ
એમ. એ.

- * સાહિત્ય, શિક્ષણ અને સંસ્કૃતિ,
- * રાજકારણ, જીવનપરિચય, પ્રવાસ,
- * વાર્તા, વિનોદ, કાવ્ય, વિજ્ઞાન,
- * રૂપેરી મહેશીલ, નારીન્યૌત, ખાલકુજ,
- * સ્વાસ્થ્ય, શક્તિ અને સૌંદર્ય

આ ઉપરાંત કવચ, કાહિયાવાદ અને
આક્રિષ્ટ તથા ઉપનગરના પત્રો અને
વિધવિધ વિષય પર ઉપયોગી ને રસપ્રદ
વાચન પૂરું પાડતું

જનતાનું આનીતું સુખપત્ર

છુટકે કિંમત ર આના

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૭

પરદેશમાં રૂ. ૧૧

વાર્ષિક આ હકાને

દીપોત્સવી અંક ભેટ

યુગાન્તર કાર્યાલય

(યુગાન્તર લીમીટેડ)

કામા બિર્હોળ, હવાલ સ્ટ્રીટ, કોટ,
ફાન. નં. ૩૪૧૬૧ સુબધ.

નવાં પુસ્તકો

એક પુસ્તકની આત્મકથા :

મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

ત્રી : "પુસ્તકાલય" ૦-૪

પ્રવાસી: પ્રોફ. ના. સી. ફલકે ૪-૪

ધ્રુવકે બોલ્યું નીરુ દેશાઈ ૨-૪

['૪૨ની લોકકાન્તિને આલેખતી નવલકથા]

વૃજરાણી સ્વ. પ્રેમચંદ્ર ૩-૮

[સ્વ. પ્રેમચંદ્રની તદ્દન નવી સામાજિક

નવલકથા]

અજ્ઞાતા સુ. વ. શાહ ૧-૮

[સાક્ષરશ્રી સુ. વ. શાહની તદ્દન નવી જ વાર્તા]

પ્રેમ અને પૂજા

ભા. ૧-૨ દર્શક ૫-૦

[પ્રસ્તાવના : સ્વામી આનંદની]

વિવાહમંદિર નારાયણભાણુ ૪-૦

વિસર્જન અનુ. પલાશ ૨-૮

બહિષ્કાર પલાશ ૩-૦

[પ્રસ્તાવના. ડૉ. હરિપ્રસાદ મ. દેસાઈ]

પરિહાસ સ્વ. પ્રોફે. નવલરામ

જ. ત્રિવેદી (એમ. એ.) ૨-૮-૦

શેષ વિવેચનો સ્વ. પ્રોફ. નવલરામ

જ. ત્રિવેદી ૨-૦

નાના હતા ત્યારે

ડૉ. હરિપ્રસાદ મ. દેસાઈ ૨-૮

રસદર્શન ડૉ. હરિપ્રસાદ મ. દેસાઈ ૧-૨

બંદૂક અને તેલું શાસ્ત્ર ૧-૧૨

તૈયાર થતાં પુસ્તકો

ભારતીય શિક્ષણ : ક્ષિતિમોહન સેન

પૃથિક લે. પ્રજ્ઞાત ૧-૪

— લખો —

આદર્શ પુસ્તક ભંડાર

ભંડ : અમદાવાદ

તા. ક. અમારે ત્યાંથી શિષ્ટ સાહિત્યનાં તમામ

પુસ્તકો મળશે. લાયબ્રેરીઓના બોર્ડરો

પર પૂરતું ધ્યાન આપવામાં આવે છે.

નૂતન યુગની ઊગતી ઉપા

—તત્ત્વચિંતક

“પુસ્તકાલય”નો આ અંક અમારા વાચકોના હાથમાં આવશે ત્યારે, પરદેશી શાસનનો હિંદમાંથી અંત આવી ગયો હશે, અને નૂતન યુગ-સ્વતંત્ર ભારતની ઉપા ઊગી ચૂકી હશે. ત્યારે ભારતભરમાં ‘આનંદોત્સવ ઉજવાતો હશે, ભારતનાં નરનારીઓ નૂતન યુગને વધાવનાં મંગળગાન ગાતાં હશે; તેમના કાનમાં વિજયવાદ્યોના જયધોરો ગજતા હશે. શહેરો અને ગામડાઓમાં અપૂર્વ રાશની ઝળહળતી હશે. દીપોત્સવીથીય અઢકેરા આનંદના ચોદ્ર ઊછળતા હશે.

આમ છતાં આ મહોત્સવદિન એવે વખતે હિંદના લાગ્યે લખાયો છે કે ત્યારે એને અન્ન-વસ્ત્ર માટે વાખાં છે, ધી-દુધની છેલો ત્યાં સંકાઓ પૂર્વે ઊડતી ત્યાં કણકણનો સફુપયોગ કરવા જેવો વખત છે. એવે વખતે એક આંખે હસવું અને એક આંખે રોવું એવો ઘાટ હિંદી જનતા પર આવ્યો છે.

આવા અન્નસંકટ અને આતતાથી સમયે પણ દેશના માથે ચઢી બેઠેલું—બખ્ખે સંકાજૂની જડ ઘાલી બેઠેલું—ખંધન પરાવલંબી એવું ખંધન—તૂટે એ, સંકટકાળ છતાં પણ હપનો જ ઉત્સવ બને.

ખિમાર માનવી પધારીમાં પડ્યો પડ્યો પણ ધરઆંગણે ઉજવાતા લગ્ન-સમારંભ કે કોઈ મંગળ પ્રસંગથી જોડેલો આનંદિત અને સમૃદ્ધાસિત બને છે તેટલો જ બઢકે તેથી પણ અધિક એવો આ પ્રસંગ ભારતને આંગણે આવ્યો છે.

ભારતીય જનતા આજે અનાજ માટે ટળવળે છે, વસ્ત્ર માટે વલખાં મારે છે, છતાં એને આંગણે આવેલો આ અપૂર્વ પ્રસંગ એ ઊજાવ્યા વિના કેમ જ જતો કરે ??

દેશની ધરતી પર જડ થાલી બેઠેકુ પરદેશી રાજ્યચક ઉઠી જઈ એને સ્થાને હવે જનતા જનાઈનજીં ઠેચે હિંત ધરાવનારાઓના હાથમાં એ આવે છે. એવે વખતે દેશના ભાગલા થયા છે, એ ભાગલા પછુ એ દેશનેતાઓએ સ્વીકાર્યા પ્રમાણેના થયા છે. એટલે કામચલાઉ સરકાર અસ્તિત્વમાં આવી ત્યારે ડેટલાક પ્રાંતોમાં જે હત્યાકાંટો થયા તે હવે, આપણે ઇચ્છીએ કે આયમી જયે. રાજદ્વારી શુ'ડાગીરીનો અંત આવશે, અને પોતપોતાના સંસ્થાનમાં રહી લોકનેતાઓ જનતા જનાઈનના હિતને ધ્યેયરૂપે રાખીને દેશને સમુન્નતિને શિખરે લઈ જશે; જનતા-ભરમાં હિંદ એક વિશિષ્ટ રાષ્ટ્ર તરીકે પોતાનો ભોલો મેળવશે.

એવે વખતે રાષ્ટ્રનાં દેશી રાજ્યોએ પણ હિંદ સરકાર સાથે સહકાર સાધ્યો છે. અને જે તે સંસ્થાન સાથે દેશી રાજ્યો પણ ખલેખલો મિલાવી પરસ્પરનાં હિતોના સંરક્ષણપૂર્વક જનતાને યુખસંપત્તિયાળી ખનાવવાના અક્રિય પ્રયત્નો આદરશે અને સહાયજીત થશે, એ પણ કંઈ ઓછા આનંદની વાત નથી.

તેમાં પણ વડોદરાના શ્રીમંત મહારાજ સાહેબે હિંદી સંઘમાં ભેડાવાની પહેલ કરીને અન્ય દેશી રાજ્યોને જે અત્યુત્તમ અને અનુકરણીય આદર્શ પૂરા પાડ્યો છે, તે માટે તેઓશ્રીને અમારાં નમ્ર અભિનંદન.

હિંદને આંગણે આવી બેસેલા આ મહામૂલા અવશરમાં અમે પણ એ-વિરાટના અણરૂપે છતાં પણ-આનંદ પામીએ છીએ, રાચીએ છીએ અને દેશના અત્યુન્નત્વ ભાવિની ઝંખના કરતા, પ્રભુ દેશને ઉન્નતિને પંથે લઈ જાય એવી તે પરમનિયંતા પ્રત્યે પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

-
- પક્ષોનો પાકીને પોતાની રાટી રજનાર બધા જ પ્રમાણિક; પાકીના બધા જ અપ્રમાણિક; કુનિધાર્મા પ્રમાણિકને જ જીવવાનો અધિકાર છે અપ્રમાણિકને તે જીવવાનો કદા જ અધિકાર નથી.

આઝાદી શું લાવી ?

હા આઝાદી આતી ! હવે તો ખાતું પીયું અને આનંદ કરીયું ! " એક બાઇ હરખમાં આતીને ઘોડ્યા. પણ આ હરખ બધું ચાલી રહે તેમ નથી. સુલામી કરતાં આઝાદીમાં ખૂબ કામ કરવાનું હોય છે. પણ આઝાદીમાં આપો મીનો બદલાય છે તે તો બપોરે આપણે આઝાદીમાં આવીશું ત્યારે જાણીયું. સુલામીમાં કામ કરવામાં કુખ છે, પણ આઝાદીમાં કામ કરવામાં આનંદ છે. અરે એટલું જ નહિ પણ કામ ન કરવાથી આપણો આત્મા રૂંધે છે. અત્યાર સુધી ને કાંઈ ખરાબ હતું તેની જવાબદારી આપણી ન હતી. સાચી જા બોલી રીતે સરકાર તેને યાદે જવાબદાર મણાતી હતી અને સરકારને સહકાર આપવો કે ન આપવો તે આપણી મરજી ઉપર હતું અને સરકારના અમલદારોની મુનસફી ઉપર હતું.

સાથે સાથે અત્યાર સુધી રાષ્ટ્રીય અને સ્વમાની બાઇઓ અને ગહેનોને એમ જ લાગતું હતું કે આ સુલામી વહેવામાં વહેલી તકે નાલુક કરવી. અને તેથી આપણી સઘળા સક્તિ તે માટે આપણે વાપરતા હતા. બીજાં કામો માટે લાગતું હતું, પણ એમ લાગતું હતું કે સ્વરાજ આવવા દો, પછી જુઓ ! આપણે કેટલા વેગથી દોડીએ છીએ.

આઝાદી આવી એટલે શું ! સુલામીમાં આપણા હાથ અને પગની આસપાસ ને લોખંડી બેંડીઓ હતી તે સાથે આપણે ચાલવાનું હતું; ચાલતા હતા ખરા, પણ કોડીને વેગે; અને ચાલવા તરફ આપણે ધ્યાન આપતા ન હતા. કારણ કે કમરે અને પગે આ બેંડીઓ આપણા છરીરને ખુંચતી હતી—આપણા લોહી માંસની અંદર પ્રવેશતી હતી અને એ જખન મધુ, આને આપણે છટા થપા આપણે ક્યા જગું તે ખેંચ આપણા હાથમાં આપ્યું. પણ આપણે ચાલવાનું છે તે વાત તો નકશી જ છે. આપણે આમજ હતા. હાથપમમાં બેંડી પહેલી હોવાથી આપણો વેગ ધીમો પડ્યો. બીજાઓ આમજ વખા, ખૂન આમજ વખા દેખાય નહિ એટલા દૂર દૂર આમજ વધી ગયા છે.

ત્યારે આપણે હવે દોટ માંડવી જ રહી. આપણાં ટાઇમ ટેબલ હવે ફેરવવાં પડશે. પાંચ વર્ષનું કામ આપણે એક વર્ષમાં કરવાનું છે. સો વર્ષનું કામ આપણે પાંચ વર્ષમાં કરવાનું છે—સો વર્ષનું કામ આપણે પાંચ વર્ષમાં પૂરું કરવા માગીએ છીએ.

અને આપણે શું ભેજ રહ્યા છીએ ? આપણી આસપાસ અક્ષરગદાનથી વ્યવિત એવાં સોમા જેવું આપણી નજરે ચડે છે, પરંતુ આપણો મનમુખો તો ભારે છે. રાજ્યેત્રની પુરા તો આપણે આ બાઇઓને સોંપવા તૈયાર થયા. ભૂલ્યાં, એકલા બાઇઓને નહિ, એનેને પણ એ ભાર ઊંચકવાનો છે. બાઇ અને બેનના સાથ વગર આપણું મહું ચાલી તો ન જ રહેને !

ત્યારે શું પ્રીટમતાધિકારનો આપણો ઇલાજ નકામો જશે ? આ અગાન બાઇ-બેનો તો અમે તે રસ્તે જાય તે કેમ સહન કરી રહીએ ? ત્યારે આપણી પહેલી ફરજ આઝાદી આવતાં એ ઘવાની છે કે આપણે આપણાં અમલુ બાઇબેનેને શિક્ષણ આપીએ. એણામાં એણું એટલું તો કરીએ જ કે તેઓ લખી શકે અને વાંચી શકે !

પણ એટલું તો આવી ? જુદા જુદા પડેા ઉભા થશે. મહાસભા, હિંદુ મહાસભા, કિશાન સભા, સામ્યવાદીઓ, ગાંધીવાદીઓ, સમાજવાદીઓ, એહોદો ! હજી તો થયું પડેા નીકળશે. અને સૌ જાગૃત્તવવા આરંભે કે અમેને મત આપો. તે બિચારો મતદાર

ગભરાશે-નાસી જવા પ્રયત્ન કરશે; પણ ધાગસભાના ઉમેદવાર નેની પછવાડે જશે અને તેને શોધી લાવશે. ત્યારે આપણી ફરજ છે, કે આપણે તેમને પાંચતા કરીએ, વિચારતા કરીએ, શું સાચુ છે અને શું ખોટું છે તે પણ સમજાવીએ. અને આ યશો ત્યારે જ આપણે આઝાદી ભોમવી સકીશું.

અને પરિણામ ! આઝાદીના સર્વ મતવાદીઓએ તલવારના ખડખડાટથી આનંદ પામવાનો નથી, સત્યાગ્રહની વાતોથી સંતોષ માનવાનો નથી. જેમ તલવારોના હજ બનાવવા બેઠાએ, તેમ સત્યાગ્રહીઓએ ગ્યનાત્મક કામ કરવા તરફ સર્વ શક્તિ ખર્ચવી પડશે. અમલદારો બેઠે, લડવાનું હવે રહ્યું નથી. એ અમલદારો તો તમારા હાથ નીચેના યશો પારકું ગયુ છે અને આપણુ યશુ છે, એટલે લડવાનું પણ કોની સાથે રહ્યું હવે પ્રજા તમારી શક્તિનુ માપ કાઢશે અને જે નિષ્ફળતા મળશે તો કહેશું, કે આના કરતાં તો પહેલાનું તર શું ખોટું હતું ?

એટલે હવે કંઈ મોજ માણવાની નથી. પણ હવે તો ખૂબ ખૂબ કામ કરવાનું છે. આપણી આસપાસ જ્યાં જ્યાં અજ્ઞાનતા હોય ત્યાં ત્યાંથી તે દૂર કરવા બધાએ કમર કસવી પડશે. આજસ અને વહેમ દૂર કરવા પડશે. દીકાઓ કરવાનો વખત ગયો છે; દીકાઓ ખાવાનો વખત આવ્યો છે. અને તે દીકાઓને જન્મે આપણાં વખાણુ યાય તેટલી ઝડપે આપણે આ કામ પતાવવું પડશે.

‘ પુરતકાવય ’ના વાચકો ! મંત્રીઓ ! અધિકારી ! આ કામ તો તમે ઉપાડી બેશો ને ?

—ચુનીલાલ પુ. શાહ

અમુખ, વડોદરા રાજ્ય પ્રજામંડળ

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

રાવપુરા, પો. બો. નં. ૧૦, વડોદરા.

ફળઓની પાત્રી (જુલાઈ-ડિસેમ્બર ૧૯૪૭)

ગમજાન ધ્રુ	... તા ૧૮	ઓગસ્ટ	સોમવાર ૧
શ્રાવણી	... ૨૯	"	શુક્રવાર ૧
ગોકુળાષ્ટમી	... ૮	સપ્ટેમ્બર	સોમવાર ૧
મણેશચતુર્થી	... ૧૮	"	ગુરુવાર ૧
ગણપતિવિસર્જન સ્વામી	... ૨૯	"	સોમવાર ૧
વિજ્યાદશમી	... ૨૪	ઓક્ટોબર	શુક્રવાર ૧
" કૃ	... ૨૫	"	શનિવાર ૧
દિવાળી	... ૧૦ થી ૧૫	નવેમ્બર	સોમથી શનિવાર ૬
પ્રભોદિની એકાદશી	... ૨૪	નવેમ્બર	સોમવાર ૧
ફિરકમમ	... ૨૫	ડિસેમ્બર	ગુરુવાર ૧

વડોદરા,
તા. ૧ લી જુલાઈ ૧૯૪૭ }

વા. ના અમીન
મંત્રી

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

એડગર સ્નોના પુસ્તક ' રેડ સ્ટાર ઓવર ચાઇના 'ના ખીળ બામર્માં તથા માર્કસના ' કેપિટલ 'ના ત્રીજા બામર્માં શું હશે તેનું જાપાનીઝ વાચકોને આશ્ચર્ય થાય છે.

' રેડ સ્ટાર ઓવર ચાઇના 'ના પહેલો ભાગ ટોકિયોમાં જન્મ્યુઆરીમાં પ્રગટ થયો હતો અને સત્તર ખપી ઈર્ષ્યો હતો. જનરલ મેક આર્થરના નાગરિક ખપ્પર તથા ફેળવણી વિભાગે ખીળ બામર્ના પ્રકાશનને ત્રણ મહિનાથી અટકાવી રાખ્યું છે. જાપાનમાં પ્રગટ થતા બધા પરદેશી લેખો તથા પુસ્તકો સંમતિ માટે આ વિભાગને મોકલવા પડે છે.

' કેપિટલ 'ના ત્રણ ભાગો પૈકી બે ભાગો તે મહિનાઓ પૂર્વે પ્રગટ કરવામાં આવ્યા હતા. અમેરિકન અધિકારીઓએ ત્રીજો વિભાગ પ્રગટ કરવાની સલાહ આપી નથી. તેમની દલીલ છે કે કાગળની તંગીને અંગે ખીળ' ઉપયોગી પુસ્તકો પ્રગટ કરવા. કાગળની તંગીના બહાના છતાં ચિંથરિયું સાહિત્ય મોટા પ્રમાણમાં પ્રગટ થાય છે.

માર્કસના પ્રકાશકોને ત્રીજો ભાગ પ્રગટ ન કરવાનું કારણ આહોરોને સમજાવવામાં મુશ્કેલી પડે છે. ખરું કારણ જણાવવાની તેમના પર પ્રતિબંધ છે; કેમકે સેન્સરશિપ છે તેવું જાપાનીઝ વાચકો જાણતા હોય તેમ ધારવામાં આવતું નથી.

નૂતન સાહિત્યમાં સુખ સામેલ લેખક તથા તત્કાલિન સ્થિતિ એ એક જ સ્વરૂપમાં ' સ્ટેન્ડ ' માસિકમાં પોતાની મત્સ્યનોષ લખી હતી તે મત્સ્ય પામ્યા પછી ફરીથી પ્રગટ કરવામાં આવી છે. એક લેખક પોતાના વિષે પોતે શું ધારે છે તે આવી મત્સ્યનોષમાંથી ઠીક પ્રમાણમાં જાણવાનું મળી આવે છે.

તે નોંધતું છેલ્લું વાક્ય આ છે ' તેના કુસ્મનોને તેની ખોટ સાલશે. "

*હજુ તે પહેલી વીથી પૂરી કરી હતી તેવા શ્રી. સુકાંત બટ્ટાચાર્યનું મયા મે મહિનામાં મત્સ્ય થયું છે. તે આચાર્યક યુવાન કવિ હતા.

તેમના જન્મસમયે મહાદ્રિનાથ મોહનો પ્રજ્ઞાત હૃદય કક્ષાએ પડોચેવ હોઈ શ્રી. મોહની ક્યાના નાયક પરથી તેમનું નામ રાખવામાં આવ્યું હતું તેમના માખાપને ત્યારે સ્વપ્ને પણ

ખ્યાલ નહિ હોય કે નામની પસંદગી વધારે પડતી થઈ ગઈ હતી અને હજુ તો જીવનની શરૂઆત કરે ત્યાં તો તેમના પુત્રનું પણ શ્વેત રોગથી અવસાન થયું.

સુકતિ નવ દસ વર્ષની ઉંમરથી કાવ્યો લખવાની શરૂઆત કરી હતી અને ગરીબાઈ, બેદરકારી તથા માતૃહીન છતાં તેણે તે લખવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. શ્રી. સુભાષ સુખરજીના કાવ્ય 'પદ્ધતિ' એ તેના પર ખબીર અસર કરી હતી.

સુકતના કાવ્યો માસિકોના પાનામાં, પત્રોમાં તથા જે જે સ્થળોએ તે જતો ત્યાંની દિવાલો પર વેરવિખેર પડ્યા છે. કારણ કે ત્યાં તેને એકાદ બે મિનિટ થોભવું પડે ત્યાં ભોંત પર થોડી પંક્તિઓ ધસડી નાખવાની તેને ટેવ હતી. આવાં ધણાં કાવ્યો બોલિ ધોળવાથી અદૃશ્ય થયા હશે. તેણે લખેલાં પત્રો, કાવ્યો, નવલિકાઓ તથા નિબંધો જેની પાસે હોય તેમને નકલ માટે મોકલી આપવાની વિનંતિ કરવામાં આવી છે, કે જેથી તેના લેખોની પહેલો અને છેલ્લો સમઢ-તેના સમારક તરીકે બહાર પાડી શકાય.

★
*૧૯૪૬-૪૭ ના વર્ષમાં એક હિંદી પુસ્તકો માટે રૂ. ૬,૦૦૦)નાં ચાર પારિતોષક જાહેર કરવામાં આવ્યાં છે. 'સાહિત્ય' ઉપરના એક અંથને રૂ. ૨૧૦૦)નું તથા 'દંશન' ઉપરના ત્રણ અંથોને અનુક્રમે ૨૦૦૦, ૧૦૦૦ અને ૧૦૦૦ ના પારિતોષક મળશે. છેલ્લા ત્રણ પારિતોષક પૈકી એક વેદાંત પરના એક અંથને આપશે.

★
*હિંદી દૈનિક 'આજ' તથા સાપ્તાહિક 'સમાજ'ના પ્રકાશકો બનારસના જ્ઞાનમંડળે 'ચિત્રરેખા' નામનું માસિક પ્રગટ કરવાનું નક્કી કર્યું છે. ઠાણપણ સ્વીકૃત લેખ માટે રૂ. ૪૦) આપવાની વ્યવસ્થાપકોએ જાહેરાત કરી છે. સ્વીકૃત અનુવાદિત લેખ માટે અનુવાદકને રૂ. ૧૫) તથા મૂળ લેખકને રૂ. ૨૫) આપવાના છે. 'ચિત્રરેખા'માં પ્રગટ થયેલ બધા લેખોની માલિકી તેમના લેખકોની રહેશે. આ જાહેરાત ખૂબ અગત્યની તથા શકવર્તી છે.

★
*મરાઠી સામયિક 'વદેજનવરમ્'ના તંત્રી શ્રી. ટી. એન. પંડિતનું પૂતું ખાતે તાજેતરમાં અવસાન થયું છે. તે જૈન ધર્મના આગેવાન હતા અને તેના ઉદ્ધાર તથા પ્રગતિ માટે સાપ્તાહિક સંસ્કારના હિંદી પ્રગટ કરનાર જૈન સાહિત્યના સંપાદકમાં પણ તેમને ખૂબ રસ હતો. ૧૯૧૪ માં તેમણે "સારસ વાકમય રત્નમાળા" નામની એણી શરૂ કરી હતી. તેમાં તેમણે લગભગ ૧૫૦ અથો પ્રગટ કર્યા હતા. તેમાં મોટે ભાગે નવલકથાઓ છે.

★
*૨૨. ૨૮ બ દાદોબા પાડુરંજ તરખડકરની આત્મકથા તથા ચરિત્રના પ્રકાશનના સમારંભનું પ્રમુખસ્થાન રાષ્ટ્ર ઓન. ડૉ. એમ. આર. જયકરે લીધું હતું. આ ઉત્સવ મરાઠી ત્રય સંપ્રદાય તરફથી મુજાબમાં તા. ૯મી મેએ ઉજવવામાં આવ્યો હતો.

★
*તેલુગુ ભાષાના પ્રખ્યાત હાસ્યલેખક શ્રી ભામીદીપ્તી કામેશ્વર રાવને રાજ-મહેન્દ્રી ખાતે રૂ. ૧,૧૧૬ ની નાણાં થેલી બેટ આપવામાં આવી હતી. અત્યાર સુધીમાં તેમનાં સંપૂર્ણ ત્રીસ પુસ્તકોનું પ્રકાશન પણ હાથ ધરવામાં આવ્યું છે.

* સીડની મોનિંગ હેરલ્ડે 'તાજેતરમાં થોળેલ નવલકથાની હરિકાષ્ઠમાં પહેલું તથા ત્રીજું પારિતોષિક સ્ત્રીઓને ફાળે ગયા છે. રૂપાંકે લખેલ રાહેરી મજૂરની જીવનકથા 'ધી હાપ' છતાં ધી સાઉથ 'ને પહેલું ૨૧,૦૦૦ રૂ. નું પારિતોષિક મળ્યું છે. બીજું પારિતોષિક સીડનીના યુવાન નવલિકાલેખક જોન કલીઅરને તથા ત્રીજું આર્ટ્રે-લિયાના આશ્રય જીવનનો ચિતાર આપનાર પુસ્તક 'આઇ ડેમ્પ હીઅર'ના લેખિકા ઇરિથર હોલંદને મળ્યું છે.

વચગાળાની સરકારના સભ્ય શ્રી. રાજગોપાલાચારીની વિનંતિથી અન્નમલે વિશ્વવિદ્યાલયના સ્થાપક રાજ અન્નમલ્લે ચેટ્ટિયારે વિશ્વભારતીને તામિલ સંસ્કૃતિ તથા સાહિત્ય વિષે ૧,૦૪૦ પ્રમાણભૂત ગ્રંથો ભેટ કર્યા છે. શાંતિનિકેતનના મુખ્ય પુસ્તકાલયમાં જુદા વિભાગમાં આ ગ્રંથો રાખવામાં આવશે.

દક્ષિણ હિંદના વિદ્વાનોએ રાજગોપાલાચારીને તેમની શાંતિનિકેતનની મુલાકાત વખતે મળ્યા હતા તેના પરિણામે આ ભેટ મળી છે.

રાષ્ટ્ર સંઘની ડેવલપ્મીવિધયક, વૈજ્ઞાનિક તથા સાર્વજનિક સંસ્થાએ યુરોપનાં પુસ્તકાલયોમાં માનવામાં આવતાં બે કરોડ પુસ્તકોની યાદી તૈયાર કરવાની યોજના કરી છે.

રશિયન મોખરા પરના જર્મન લશ્કરીના આગલા સેનાપતિ ૬૦ વર્ષની ઉમરના શ્રીદ્ધ માર્શલ મોન્સ્ટીન ગ્રેમોર્ગન (વેલ્સ)માં સિનેન્ડ નજીકમાં આવેલ યુદ્ધકેદીઓની છાવણીમાં પોતાનાં સ્મરણો લખી રહેલ છે.

નાઝીઓએ કેવી રીતે સત્તા પ્રાપ્ત કરી, જર્મની કેમ હાથું તથા ભાવિમાં શું થશે તે વિશે તેણે ૮૦૦ પાના તો લખ્યાં નાખ્યાં છે. તેને એક જ મુશ્કેલી છે અને તે નકશાની તગી.

વોન મોન્સ્ટીન માને છે કે નાઝીઓ સત્તા પર આવ્યા પાછળ મુખ્ય એક કારણ એ હતું કે જર્મનીમાંથી ખ્રિસ્તી ધર્મ ઓછો થતો જતો હતો.

લંડન યુનિવર્સિટીના આરોગ્ય ખાતાના પ્રોફેસર ને એમ. મેકિન્ટોશએ દશ વર્ષ પહેલાં પોતાના ઉપર પત્ર લખીને જેકમાં મૂક્યો છે પોતાની ઉમર જ્યારે પાંસઠ વર્ષની થાય ત્યારે તે વચિવાનો છે.

અત્યારે તેની ઉંમર ૫૬ વર્ષની છે. પોતાને યાદ છે તે મુખ્ય તેમાં નીચેની મતલબનું લખાણ હોવાનું તે કહે છે-તમારી રીતભાત તથા દષ્ટિબિંદુમાં ફેટલાક અનિચ્છનીય તરતો દેખાય છે અને મને જરા પણ રાકા નથી કે જેમ તમારા પિતાના કિરસામાં બન્યું હતું તેમ હવે હવે હવે તમારે વધવાની સાથે તે તમારામાં વધતાં જશે.

પરંતુ મુખ્ય વસ્તુ તો તમારે એ યાદ રાખવાની છે કે તમારી ઉમર ૬૫ વર્ષની થઈ છે અને તમે નિવૃત્ત થવાની અણી પર છો, ઈશ્વરને ખાતર તમે નિવૃત્ત થઈ જવ

અને તમે તો અપવાદ છો તેમ તમારી જાતને ફેસલાવતા નહિ.

જો તમે તમારું મન અને શરીર પ્રવૃત્તિશીલ રાખશો તો નવી જાળોથી બરખૂર આપું જગત તમારી સમક્ષ પડ્યું છે. નહિતર નોકરીને અથવા તો કોઈ ઔદ્યોગિક સેવાને વળગી રહેવાનો કશોયે અર્થ નથી. માર્ગ કરી આપો.

મેટ્રી એક્સપ્રેસ ડિસેમ્બરમાં ૪૧૪,૮૨૫ શબ્દો સમગ્રવર્ષમાં આવ્યા છે અને તેને માટે ૧,૮૨૭,૩૦૬ ઉતારા આપવામાં આવ્યા છે.

શ્વિટ્ઝરલેન્ડ ડૉક્ટરો, વૈદકવિજ્ઞાનના ખૂબ ઉપયોગી થઈ પડે તેવા પુસ્તકો ફરી વસાવવાની બેઠ ઝેકાર્સલોકિયાના પોતાના જાતિભાઈઓને મોકલી રહ્યા છે. આ બેઠમાં સંખ્યાનંધ 'માઇક્રો ફિલ્મ'નો સમાવેશ થાય છે. તેના વિશિષ્ટ 'ગ્રોન્ડટરો' પણ સાથે મોકલવામાં આવ્યા છે. તેથી તેઓ સામાન્ય પુસ્તકોની માફક તેનું વાચન 'કરી' શકશે. જર્મનીના કબ્જા દરમિયાન વૈદક વિજ્ઞાનના અમૂલ્ય પુસ્તકોનો નાશ કરવામાં આવ્યો હતો. એવું ધારવામાં આવે છે, કે આ બેઠથી તે તુકસાનનો બદલો મળી જશે. શ્વિટ્ઝરલેન્ડ ડૉક્ટરોએ ઝેકાર્સલોકિયાની મુલાકાત લીધી હતી તેનું એ પરિણામ છે.

રાષ્ટ્રી ઇલીઝબેથના સમયના જૂઓળશાહી રિચર્ડ હર્ફમુટે પોતાના દેશની અમૂલ્ય સેવા બજાવી હતી તેના સ્મરણાર્થે રજપાલેલ સોસાયટીએ ૧૮૪૬ થી ૧૯૪૬ સુધીના ૧૦૦ વર્ષોમાં પ્રવાસ તથા શોધખોળ વિષે ૨૨૭ પુસ્તકો પ્રગટ કર્યા છે. તેમાં તેના મહાન પુસ્તક પ્રિન્સિપલને વિગેરેના પુનર્પ્રદ્યુનો પણ સમાવેશ થાય છે.

હર્ફમુટેનો જન્મ લાન્ડનમાં ૧૫૫૩ આસપાસ થયો હતો. તેના પિતા તેની બાલ્યાવસ્થામાં ગુજરી જતા તેને પિતરાઈ બાઈએ ઉછેરીને મોટા કર્યો હતો.

હર્ફમુટેની કારકીર્દીના ત્રણ મહાન બનાવો પૈકી પહેલો બનાવ લગભગ ૧૫૬૬ માં બન્યો. પોતાના વાલીને મળતા જતા તેને જગતનો મોટો નવો નકશો બતાવવામાં આવ્યો. તેમાં દેશો, ભોટો તથા ભોટોના અરસપરસના વહેવારની તેને સમજ આપવામાં આવી. તેની કલ્પનાની એના પર એવી અસર થઈ તે જ ધડીએ તેણે પ્રતિજ્ઞા કરી કે મારી પાસે કોઈવાર પૈસા થશે તો હું જૂઓળના અભ્યાસમાં મારો સમય ગુજરીશ.

ધ ધાની દ્રષ્ટિએ જોતાં અમેરિકન સાહિત્ય બહુ સારી પ્રગતિ કરી રહ્યું છે. સફળ લેખકો યુદ્ધકાલીન અસર છતાં અશૂભપૂર્વક પૈસા કમાઈ રહ્યા છે. 'બ્રુક ક્લબો' લાખોની સંખ્યામાં પુસ્તકો વહેંચે છે. પુસ્તકોની સસ્તી ખિસા આવૃત્તિઓની દવાના બગારો દ્વારા પણ લાખો નકલો ઉપડે છે. ૪ સ ૧૯૪૫ માં ગુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં લગભગ ૪૦ કરોડ ડોલરનાં પુસ્તકો ખર્ચાં હતાં. હોલીવુડના સ્ટુડીઓ એક પુસ્તકના ફિલ્મ હકો લેવા માટે પચીસ લાખ ડોલર સુધી આપવાને તૈયાર હોય છે. ઉપરાંત તે લખાયા પહેલાં હોલીવુડને પુસ્તક વેચી શકાય છે. ફિલ્મઉત્પાદક હવવાલીએ લોલા મોન્ટેઝ વિષેની નવલકથાના હક્કો માટે મોટી રકમ આપી હતી. હજુ આ પુસ્તકની કલ્પના લેખકના મુગજમાં હતી

મોટર વગેરે અમેરિકાના ખીખ મોટા ઉદ્યોગોની માફક પ્રકાશનનો ઉદ્યોગ થોડી કંપનીઓના હાથમાં છે. ઘણા ખરા ધણે ચાર મોટા પ્રકાશકો-ડબલ ડે એન્ડ કંપની, સાઇલન સુસ્ટર ધી વર્લ્ડ પબ્લિશિંગ કંપની તથા છુક ઓફ ધી મન્ય કલમ સાથે સંકળાયેલ કેટલાક પ્રકાશકોનું જૂથ છે. આ કંપનીઓના શેરના ભાવો હજુ ન્યુયોર્કના શેર બજારમાં બોલાતા નથી. પણ બોલવાની આમાલી થઇ રહી છે.

પુસ્તક લખવાની સામાન્ય પ્રથા એ છે કે એક 'ડીક્ટેશન' લખને થોડા અઠવાડિયા ચાલુ કામમાંથી નિવૃત્તિ લઈ લેવી. ત્યારે લી. ઈન્ગસોલે 'પી. એમ.' ના તંત્રીસ્થાન પરથી રાજીનામું આપ્યું ત્યારે તેણે જાહેરાત કરી હતી કે હું તથા પુસ્તકો લખવા માટે મારા ખેતરે જઈ છું.

અમેરિકન પ્રકાશનોએ જાહેરાત તથા ઉત્પાદનમાં જાતીયવૃત્તિને અપીલનો મોટો ઉપયોગ કર્યો છે. સુદર બાળાઓના લખેલ પુસ્તકો વધારે ખપે છે. તે શોધ વર્ષો પહેલાં કરવામાં આવી હતી. અને તેથી એ વર્ગના લેખકોને અમુક પ્રકારની પસંદગી આપવામાં આવે છે. જાહેરાતમાં લેખિકાના ફોટાનો હમેશ માટે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. પરિણામે ન્યુ યોર્કના વર્તમાનપત્રોની સાહિત્યપત્રિત પર નજર નાખતાં એવી વિચિત્ર છાપ પડે છે કે અમેરિકન સાહિત્ય યુવતીઓએ લખે છે.

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં સજ્જતતાને વરતા લેખકની પ્રગતિ એક જ ધરેડની હોય છે. આપણે લેખકને જોન્સના નામથી જાણખી એ માસિક પુસ્તક કલમ તેના પુસ્તકની પસંદગી કરે છે. અને તેને સીધા ૫૦ હજાર ડોલર આપે છે. જે ગ્રાહકોને તે પુસ્તક પસંદ પડે તો તેને વધારે પૈસા મળે છે. ફિલ્મના હજુ એક લાખ ડોલર માટે વેચાય છે. દરમિયાન જોન્સના એજન્ટને દસ ટકા મળતા હોઈ જાહેરાત માટે તનતોડ મહેનત કરે છે. ન્યુયોર્કના સાહિત્યના એજન્ટો પોતાના કાર્યમાં ખૂબ શ્રદ્ધા ધરાવનારા હોય છે; જોન્સનો ફોટો લેવાય છે. વર્તમાનપત્રોના પ્રતિનિધિ તેની મુલાકાત લે છે કટાર લેખકોને તે મળે છે. તે કલમમાં અવાગનવાર જાય છે. મોજનસમારભમાં ભાષણ કરે છે અને લેખકવિવેચકને મળે છે, કાર્યક્રમમાં વાયુવાતીલાપ કરે છે. રાષ્ટ્રીય જાહેરાત ખાતું સ્ટોરના વેચાણમાં તેના પુસ્તકને ટેકા આપે છે. પરદેશ ખાતેના પ્રકાશન હજો માટે તેની સાથે સાદુ કરવામાં આવે છે. પાછળથી ખિસ્સામાં રહી શકે તેવા પુનર્મુદ્રણની સાત લાખ પ્રતો છાપીને દવાના સ્ટોરોમાં વેચવામાં આવે છે. (જે કે આમાથી જોન્સને જાદુ મળતું નથી.) અઠવાડિયે ૨૦૦૦ ડોલરના મહેતાણાથી ફિલ્મ લખવાને તે જીડીને કિનારે જાય છે. તે મનહરનમાં મોટું મકાન ભાડે રાખે છે કનેક્ટીકટમાં ફક્કડ ખેતર ખરીદ કરે છે નવા શ્રીમંતો સાથે મૈત્રી બાંધે છે અને જે ગરીબ લોકોના જીવનનું તે આલેખન કરે છે તેને જોહા પ્રમાણમાં મળે છે

ક્રાંતિ પછીનાં વીસ વર્ષોની અંદર રશિયાએ પોતાની વસ્તીના ૩૧-૨ ટકાને શિક્ષિત બનાવી દીધી. પરિણામે વાયકોની સંખ્યામાં મજબૂત વધારો થયો છે. હિંદ થોડા જ વખતમાં શિક્ષિતતાનો કાર્યક્રમ ઉપાડવાનું છે, ત્યારે રશિયા અત્યારે શું વચ્ચે છે તે જાણવાનું રસદાયક થઇ પડે તેમ છે.

મોરકોમાં ખૂબ વંચાતા રશિયન મહાન લેખકો, પુરિકન, મોગોલ, ટાસ્ટોય,

લેનિન પુસ્તકાલયમાં ખૂબ વચાતા લેખકના નામ તરીકે અલેક્ઝાંડર હર્ઝેનના નામનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ તેનું કારણ એ છે કે ક્રાંતિના પ્રતિહાસના વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસક્રમમાં તે પાઠ્યપુસ્તક છે વ્યક્તિમત ગણ્યતા, પુરિસ્કનના તથા લમોન્ટાવના એક ભાગમાં પ્રગટ થયેલ ગ્રંથો, ગોગોલના 'ડેડ સોલ્ડ' 'ટાઈટોપનુ' 'વેર એન્ડ પીસ' (૧૯૪૧ ના જૂનની ૨૨મી તારીખ પછી તેમાં અસાધારણ રસ હિતપન્ન થયો છે) તથા ડાર્ટોગ્રિકના 'ધી બ્રધર્સ' કારાગરોએ ' છે.

અત્યારે રશિયામાં નીચેના યુરોપિયન લેખકોનાં પુસ્તકો ખૂબ વચાયા છે શેકસ્પીઅર, શીલર, લુગો, ઝોલા, ડિકન્સ, રેમો રોલા, આનાતોલ ફ્રાંસ, એચ. જી. વેલ્સ, ગાલ્સવર્થ અને પ્રીસ્ટલી. રશિયન વાચકોના હૃદયમાં અમેરિકન સાહિત્યનું પણ વિશિષ્ટ સ્થાન છે તેના ખૂબ વચાતા લેખકો નેમ્સ ફેનીગોર કૂપર, હેરિયેટ બીયરસ્ટો, એડગર એલનપો, તથા વોલ્ટ વ્હિટમેન, અને અર્વાચીનમાં જેક લંડન, જો હેલ્ડ્રિ, આર્ટન સિંકલેર તથા જહોન સ્ટાઇનબેક છે. સોવિયેટ યુનિયનમાં લખાખસ યુરોપિયન તથા અમેરિકન લેખકો સોવિયેટ લેખકો જેટલા જ પ્રસિદ્ધ છે.

રશિયાના સાહિત્યપ્રેમીઓને લાગે છે કે શરૂઆતથી આજ સુધી અમને પ્રથમ પકિતના ભાષાતરકારો પ્રાપ્ત થયા છે. આજન નેડિકનું હોમરના ' ઇલિયડ 'નું ભાષાંતર ખીળ ઠોષ પણ ભાષાંતર કરતા ચઢી જાય તેવું છે. લેમ્ફેલોના પ્રથમ પકિતમાં ભાગ્યે જ મણી શકાય તેવા કાવ્ય 'ધી સોંગ ઓફ હૈવયા'નું આજન યુનિનનું રશિયન ભાષાંતર એક અમર કૃતિ છે.

રશિયન ભાષાંતરકારોની યાદીમાં ઝુકોવ્સ્ક અને પુરિસ્કનથી માંડીને ડાર્ટોગ્રિક, બ્લોક, પ્લસોવ તથા બાલ્મોન્ટનો સમાવેશ થાય છે છેલ્લા ત્રણ વીસમી સદીની શરૂઆતના ત્રણ મહત્ત્વના રશિયન કવિઓ છે. તેમાંના એક બાલ્મોન્ટે વ્હિટમેન, પો, શેની અને બાયરનનાં ભાષાંતર કર્યાં છે, મીલિક કવિ બોરિસ પેરેતને'ક અત્યારે શેકસ્પીઅરના બધા ગ્રંથોનું ભાષાંતર કરી રહેલ છે ત્યારે બાળકોના પ્રિય કવિ સેમ્યુઅલ માશૈક બન્સ' તથા ક્રિસ્ટિનનાં ભાષાંતરોથી પોતાની કાવિ વધારી રહેલ છે. આ બધાએ ભાષાંતરને એક કળા બનાવેલ છે. કવિ મિમેલ લોઝીન્સ્કાને ગયે વર્ષે સોવિયેટ રશિયાનું ઉચ્ચતમ માન-રોલિન પારિતોષિક-ડાન્ટેની ' ડિવાઇન કોમેડી 'ના ભાષાંતર માટે આપવામાં આવ્યું હતું.

પરદેશી સાહિત્યના રશિયન ભાષાંતરની ત્યાં કેવી માગ છે તે તો ગયે વર્ષે માત્ર ભાષાતરો પ્રગટ કરવા માટે મેરકોમાં એક મોટી પ્રકાશનકર્તા સ્થાપવામાં આવી હતી તે પરથી જણાય છે ભાષાંતરોની પુષ્કળ માગ આવે છે. યુદ્ધ પહેલા જ્યારે રોન્ડલના ગ્રંથોની એકત્ર આવૃત્તિ પ્રમટ કરવામાં આવી ત્યારે દરેક ભાગની દશહજાર નકલો થોડા દિવસોમાં હિપડી મળી હતી. જ્યારે ફ્રાન્સના એલચી ખાતાના એક અધિકારીને આ વાત કહેવામાં આવી ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે ' રોન્ડ હલની અમી આવૃત્તિ અપતાં ફ્રાન્સમાં દશ વર્ષ ચાલ્યા જાય. '

રશિયાના નીચેના લેખકો લોકપ્રિય છે-નિકોલ્લ ઓરટ્રોવ્સ્ક, મિખાઇલ શોલોખોવ, અલેક્ઝાંડર ફૅડોવ અને લાડિમિર મેયાકોવ્સ્ક. ૧૯૧૭ પછી રશિયન વાચકોની રસવૃત્તિમાં મોટું તથા મહત્ત્વનું પરિવર્તન થયું છે.

જુના રશિયામાં સંસ્કૃતિનું પહોળાપણું એટલું પ્રસિદ્ધ હતું કે કવિ વલરાધસોવે એક વખત કડવી ટીકા કરી હતી કે પદ્ધતિસર કવિતા વાંચી શકે તેવા મનુષ્યોની સંખ્યા ત્રણસોથી વધારેની નહોતી, બે કે ત્રણ નિવેદન આવેશમાં કરાયેલ હોવાથી ચોગ્ય નહોતું, પણ તેમાં તથ્યાશ રહેલો છે.

વીશીની અધવચ્ચે તથા અતે સોવિયેટ વાચકોની સંખ્યામાં લાખોની વધારો થઈ ગયો હતો. લાખો ઓપુરણે. 'રશ્કાઈ' કહેવાતી સાંપ્રદાયિકામાં અભ્યાસાર્થે જતા હતા આ સમયના એક પુસ્તકનો ખાસ નિર્દેશ કરવો લાગે છે. નિકાલાઇ ઓસ્ટ્રોવસ્કિનું 'હાઈ સ્ટીલ વોલ ટેમ્પર્ડ' (How steel was tempered) આ પ્રખ્યાત આત્મકથા છે. લેખકે આત્મચરિત્રમાં ભાગ લીધો હતો. તે ઘણી વખત લાયક થાય છે. તેના ધા તથા કામના બોબને અંગે તે જીદગીભર અશક્ત બને છે. તેને પક્ષપાત થાય છે અને તેની દૃષ્ટિ હુપ્ત થાય છે. પણ છતાં તે માથે લીધેલ કામ છોડતો નથી. તે બે પુસ્તકો લખાવે છે અને પોતાના વાચકો સાથેનો પત્રવ્યવહાર ચાલુ રાખે છે.

અત્યારે આ પુસ્તક સોવિયેટ મુલકોનું બાહ્યજલ છે ૧૯૧૭ પછી લખાયેલ અને ખૂબ વચાતા નીચેના છ પુસ્તકોમાં તેનું સ્થાન પહેલું છે છ પુસ્તકોનાં નામ નીચે મુજબ છે. મેયાકોવ્સ્કિના પ્રથો (એક ગાયમાં) શોલોખોવનું 'એન્ડ કવાયેટ ફોર્મ ધી ડૉન', અલેક્સી ટોલ્સ્ટોયનું 'પીટર ધી ગ્રેટ' હર્લ અને પેટ્રોવનું સોવિયેટ હાસ્યરસનું પુસ્તક 'ધી લીટલ ગોલ્ડન કોક તથા અલેક્ઝાન્ડર ફેડર્ચેવનું 'યંગ ગાર્ડ'.

અત્યારે 'યંગ ગાર્ડ' ખૂબ સનસનાટી મચાવી રહેલ છે. રશિયાના સેંકડો નાટક-ગૃહો તેના પર રચાયેલ નાટક બજાવી રહ્યા છે. તેની પૂરી લખાણની ફિલ્મ લેવામાં આવી છે અને તેજ શીર્ષકથી આપેરા લખાણ રહેલ છે.

સોવિયેટ રેડે તથા કોમ્યુનિસ્ટ પક્ષ રશિયાના નાગરિકોની રાજકીય જીવણીમાં ખૂબ રસ લઈ રહ્યા છે. દાખલા તરીકે ૧૯૧૭ થી ૧૯૪૭ સુધીના ગાળામાં લેવામાં આવેલાં પુસ્તકોને આંકડો ૧૫ કરોડ ૪૮ લાખ પદ્દ હજારે પહોંચ્યો છે તેમાં રશિયન ભાષા સિવાયની સોવિયેટ રશિયાની બીજી ભાષાઓમાં પ્રગટ થયેલ બે કરોડ ૫૧ લાખ ૬૨ હજાર નકલોનો સમાવેશ થાય છે.

આ ઉપરાંત લેનિનના પ્રથો અંગ્રેજ, ફ્રેન્ચ, લેટિન, સ્પેનિશ, ઇટાલિયન તથા યુરોપની બીજી ભાષાઓમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે. સ્ટેલિનનાં પુસ્તકો પણ ઠીક પ્રમાણમાં પ્રગટ થયા છે.

કોમ્યુનિસ્ટ પક્ષ તથા સોવિયેટ રેડે સોવિયેટ વાચક જનતાની સાહિત્યિક રસજ્ઞતા પર અસર કરવા એક પણ તક જતી કરતા નથી તેમાં નવાઈ નથી.

સદ્ભાગ્યે જનતા તથા રશિયન સાહિત્યના ઘણા ખરા શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો પ્રગતિ-શીલતાની રશિયન વ્યાખ્યાનો પહોંચ્યાં છે. અને તેથી તે સોવિયેટ વાચકની વાચનભૂખ સંતોષવા માટે આવાં પુસ્તકોને વધારે મોટી અને વધારે સારી આવૃત્તિઓ જ કપી કરશે. સમકાલીન સોવિયેટ લેખકો પોતાની સમક્ષ પડેલા કાર્યને કેવી રીતે પહોંચી વળે છે તે જોવાનું રહે છે.

—છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

* નિશાનીવાળો નોંધ ઇન્ડિયન પી. ઈ. એન. પરથી લીધો છે.

નિઁદગાની પર અસર પહેંચાડતાં પુસ્તકો

આ લેખના લેખક શ્રી. દીલિપકુમાર રાયનો પરિચય આપવાની ચૂનસતી વાચકને જાણે જ જરૂર, હોય એમનું જ્ઞાનોપુ' પુસ્તક 'તીર્થસહીલે' (જેનો શ્રી. તળીનદાસ પારેએ સુવાચ્ય અનુવાદ કર્યો છે, 'ચૂનસતી વાચકવર્ગનું' મન હરી લીધું છે. જ્ઞાનની શોધમાં એ રેમાં રેલાં, ગાંધીજી, કવિવર સ્વીનંદ્રતાથ ઠાકુર, બટ્ટીનંદ રસલ વગેરેના ચરણે બેઠા, ને એમને જે લાભ થયો તે જ્ઞાન એમણે સીધી સાદી વાતચિત દ્વારા આ પુસ્તકમાં એમણે ઉતાર્યું છે. આ સિવાય એમણે અંગ્રેજીમાં નેતાજી સુભાષચંદ્ર બોસ વિશે પુસ્તક લખ્યું છે. નેતાજીના એ એક લ'ગેદિયા દોસ્ત છે.—અનુવાદક

ચ્રોમીયમ રંગસૂત્રી પોતાની 'Chrome Yellow' ('ક્રોમ યેલો') નામની લાળી વાતો, એક પાત્ર દ્વારા, કહે છે. ' પુસ્તકો જ પુસ્તકો !, નિયારો માનવી ' માનવી બાદલા બધા પુસ્તકો વાંચે છે, થોડાક જ માણસોને મળે છે, ને દુનિયા તરફ સાવ થોડું જ જુએ છે ! વિશ્વ વિશેના, માનસશાસ્ત્ર વિશેના અને નીતિશાસ્ત્ર વિશેનાં મોટાં મોટાં થોથારિયાં ! તમને કદાચ ખ્યાલે નહિ હોય કે, એ કેટલાં બધાં છે ! છેલ્લાં પાંચ વર્ષમાં મેં કમમાં કમ વીસથી તેત્રીસ ટન (સુધી વજનના) એ થોથારિયાં વાંચ્યાં હશે.....એ બધા દુનિયામાં એક બાજુ ફેંકાઈ ગય છે ! '

આ કથન સાથે હું સહમત નથી, પણ શા માટે સહમત નથી, એનો જ અને હું રહેલો કરીશ.

પહેલે જ ધડાકે જેઓ પુસ્તકો દ્વારા જગતને ચાહતા થયા તેઓ, ન્યારે પછીથી જગત સાથે સીધો પ્રેમ કરવાનું તેમના બાગે આવે છે ત્યારે, થણુ ખરુ પ્રેમ વધારે સમજપૂર્વકનો હોય છે એટલો બધો વધારે કે, તેમનો પહેલાંના કલ્પનામય જગત સાથેના પ્રેમ કરતાં, પાછળનો આ વાસ્તવિક જગત સાથેનો પ્રેમ એના હૃદયમાં વધુ રહે છે. પહેલાં તમે, પુસ્તકો દ્વારા વાસ્તવિક જગત બલે અપૂર્ણપણે જાણ્યું; પણ એથી, પાછળથી તમને એને સમજવામાં સરળતા પડે છે. એ મને તેમ હોય, પણ ન્યારે મને બારીસ વર્ષની વયે, ઇ. સ. ૧૯૨૨માં યુરોપમાં, ' જગત 'ના ' સોફો ' વચ્ચે હસેલી મૂકવામાં આવ્યો હતો, ત્યારનો મારો તો અનુભવ આવો છે.

પોતાના અટૂળે મ્રંથ-વિલા (book-love) લેખન કલા દ્વારા જ્ઞાન મેળવશે, એવી કલ્પના જે આપણા પૂર્વજોએ કરી નહોતી તેમને હું, એ કાળે, જગતી કલ્પતો.

પણ, એથી એમ તો થોડું જ સાખીત ચાલે છે કે, આપણે એમના કરતાં વધારે ડાહ્યા છીએ ?

આ ચર્ચાવધ પ્રમ પર મારી માણસોનો ગમે તેવો અભિપ્રાય હોય; પણ પુસ્તકોએજ,

સૌ પહેલું, ઉચ્ચારાએલા શબ્દનું નવું મૂલ્યાંકન કર્યું, એમ તો ન જ કહેવાય. કદપો કે, એક સદી પછીના આપણા પૌત્રો સમક્ષ આમોદોનની રેકડ' કે બોલતી દિલ્લ એકાએક આવી પડી. એ લોકો એમના મૂળે પૂર્વજો સાચું હસશે ? આમ છતાં, એ લોકો શ્રી અરવિંદની કોષ્ટ કવિતાનો કે મી રામકૃષ્ણ પરમહંસના એકાદા સુવચનનો આપણા જેટલી અથવા કદાચ એથી કેંઈ વધુ સમજથી અભ્યાસ કરવાનું જારી રાખશે.

અને શા માટે ? કારણ કે, દેખીતી રીતે જ, પુસ્તકો દ્વારા કોણ જાણે કેમ પણ જીવનને નવાં નવાં તત્ત્વો શોધવાની જે રીત સાંપડે છે તે રીત માનવીની કોષ્ટ ઇતર ક્રિયા આપી શકતી નથી. અલબત્ત, આમાં પણ, પુસ્તકો પુસ્તકો ફેર હોય છે, તેમ જ્યારે જ્યારે ઉત્તમ પુસ્તક બહાર પડે છે ત્યારે ત્યારે તે નાશવંત શબ્દોને એવું ઉચ્ચારણ આપે છે, જેથી એમને એ (શબ્દોને) પુસ્તકના કતોના મરણ પછી પણ લાંબુ જીવન પ્રાપ્ત થાય. ઇતિહાસ આ વાતની સાક્ષી પૂરે છે. આ ચમત્કારના રહસ્યની કુચી આપણે જાણતા નથી. જ્યારે આ વસ્તુ આપણે જોઈએ છીએ ત્યારે આપણે લેખનકલા જાણીએ છીએ, એમ આપણને લાગે છે; અથવા આપણે એમ કહીશું કે, એથી ઘોળા ધખ્ખ શબ્દો મેલખનુષના સાહે શૂંઝામાં પ્રદાશી જોઈ છે ! જો-સને જોડકરિમયના સંબંધમાં સાવ અમસ્તું જ નથી કહ્યું કે, ' જ્યારે એના હાથમાં કલમ નહોતી ત્યારે એના જેવો કોષ્ટ મૂખો નહોતો; ને જ્યારે એના હાથમાં કલમ હતી ત્યારે એના જેવો કોષ્ટ ઝાલો નહોતો ' *.

આમાં તો કોષ્ટ પુસ્તકોએ જી બાંધે જ આનાકાની કરશે. પ્રસંગે તો, અંશરથ ચપેલા શબ્દો અગ્રાનરૂપી તિમિરને કે જ્યોતની અદાથી ઝળાઝળા કરી મૂકી શકે છે, એ તો ધણા પુસ્તકોએએનો અનુભવ હશે. એટલે જ તો, કીર્તિની નવી નવી ટોચો ઝખતા કે આનંદના અપરિચિત તખ્ખા સર કરવા મક્કતા માનવી ઉપર પુસ્તકો જે અસર પહેંચાડે છે તેની કિંમત આકતી ખૂબ મુશ્કેલ પડે છે. એ મુશ્કેલ છે; કેમ કે, પુસ્તકો જે બાવામાં વાત કરે છે તે બાવા નરદમ માનવીની બાવા નથી કોષ્ટ કોષ્ટ વાર તો એનો રણુકો ખીન-એહિક હોય છે; જાણે કે એ માનવીની સ્વાભાવિક બોલી જ ન હોય ! એટલે, જ્યારે મારા મિત્ર શ્રી નાટસનેજ ને પુસ્તકોએ મારા પર અસર કરી છે તે પર લેખ લખવા સૌ પ્રથમ ચિનતી કરી ત્યારે એ લેખને જો થોડો લણો આકર્ષક અને સુવાચ્ય બનાવવો હશે તો તેને પૂરેપૂરી રીતે આતંકચાતમક બનાવવો પડશે. એમ વિચારી મે એમને આનાકાની કરી; પણ એમણે આમડ ચાલુ રાખ્યો, ને મારે નમતું જોખવું પડ્યું. ખીજાએના તેજસ્વી પુસ્તકોથી મેં મારા જીવનમાં ધણું મેળવ્યું છે ' ખાસ તો આ સંભારણા-પત્રે (remainder) મને આ લેખ લખવા પ્રેર્યો કારણ કે, રોમે રોલાં ' ખુટાકેના જીવનચરિત્રો ' પાછળ ગાંડા હતા, શ્રી અરવિંદ બાણુ એ. ઇ (A. E.) નાં કાબો વખાણી વખાણીને વાજ આવતા ને કૃષ્ણપ્રેમ (જોડે ' રાનાહ નિકરન) શ્રી અરવિંદ બાણુના ' ગીતા નિબંધો ' (Essays on the Gita) ની મુક્ત કહે

* બોસ્નેલકૃત ' જોન્સનનું જીવન. '

* તત્રી ' ઇડિયન રિવ્યુ, ' એમના માસિકમાં આ લેખ સૌ પહેલો છપાયો હતો—અનુ

પ્રશંસા કરતા હતા એટલા જ માટે, મેં એ પુસ્તકો નહોતાં વાંચ્યા શું ?... આવા તો ખીજા કેટલાય દાખલાઓ છે, જેનો ઉશારો કરવો શક્ય નથી. આનો સાર આ છે. આપણે જો કે અહંકેન્દ્રી છીએ, તો પણ જે અસરોએ આપણી મૂળ અજ્ઞાનતા અને અહંતાને ઓછો કરવામાં ફાળો આપ્યો છે. તેમની નોંધોને સરખાવવાથી આપણને લાભ મળી શકે એમ છે. આ બાબતમાં કોઈ સરસ સાધન હોય તો તે પુસ્તકોનો ઉપદેશ છે. એટલે માયાની પાઠળની મારો શોધમાં જે પુસ્તકો મને મળી ગયાં નહિ એવી મદદ કરી છે તેમને આ લેખથી અલગ રાખવાની કાળજી રાખીને આ લેખ લખવાનું મેં સ્વીકાર્યું.

જે પુસ્તકે મારા પૂર્વજીવનમાં તીવ્રતમ અસર કરી છે, તે હજી પણ સનાતન ગ્રંથોની યીજ સમુદાય રહ્યું છે તેનું નામ આજના વાચકોને ઠીક ઠીક અચંપો પમાડશે. કારણ એ કાલે માકસેનું 'કેપિટલ' (' Das Capital ') અથવા લેનિનની કૃતિઓ, અથવા આજના કોઈ પારનીસીઓનાં અને અણુઓખના જનકોને કુદરત કે જીવનના ધ્યેય વિષે તારવેલા નિવેદનો તો અવશ્ય નથી જ. જેણે કહી પુસ્તક વાંચ્યું નહોતું તેવા માનવીના ધરમથુ વાતચિતના સીધા અને સાદા અહેવાલે સૌથી પહેલી મને હાડોહાડ અસર કરી દીધી હતી. બગાળીમાં એનું નામ છે ' રામકૃષ્ણ કથામૃત * ' આથી, જે વ્યક્તિવિશેષને બાંધે જ શિક્ષિત ગણ્યવામાં આવે તેમનું નામ દબને એ પુસ્તક પ્રત્યેનો મારો અતિ હર્ષ પ્રગટ કરતા ઠીક મતકડું જીજ્ઞાસુ કહ્યું છે. કદાચ કોઈને લાગશે, પણ, સાચેસાચ એ મતકડું નથી. ધારો કે, શ્રી. મહેન્દ્રજી એમના ચુરુજીના વાતોલાપની રજૂઆત નોંધ ન રાખી હોત તો જોઓ ધર્મને માનવીના અશીષુ તરીકે ઓળખાવે છે તેઓ મુદ્દાની આખી દુનિયાને કેવડી મોટી એટ ખમવી પડત ? પણ, શ્રી. રામકૃષ્ણ પરમહંસનું અશીષુ દેવી હોઈને સઘળે પ્રસંગે આપણને બધાને ડુબે એવું હતું. વિચિત્રતા તો એ છે કે, આની આ જ ઉપમા ' કથામૃત 'ના પહેલા જ શામમાં આપણી સામે આવીને ઉભી રહે છે ! જે પ્રભુપ્રેમમાં પાગલ બનેલ માનવી એના સાચું હસતાં હસતાં વિવેકાનંદ અને ખીજાઓને કહે છે, ' અરે, તમે જુઓ તો ખરા ! કોઈએ એક વાર મોરને સાંજે ચાર વાગે અશીષુ પાડ્યું. ખીજે દિવસે, જ્યાં ને ત્યાં બરાબર ચાર વાગે જ પાછો એ જ મોર આવીને ઉપરિથિત થયો ! ' (ખડખડ હાસ્ય) તેની જ કને ફરીથી જવાનું શ્રી મહેન્દ્ર ઉચિત ગણે છે.

આ બાબત મેં લખાણપૂર્વક છેડી છે, કારણ કે એ, જોઓ છેલ્લામાં છેલ્લી 'બસ' પકડવા માગે છે (આદોક્ષ દફરલીની ઉપમા વાપરીએ તો) તેમને બરાબર લાગુ પડે છે. અને, એ 'બસ' આજે તો વૈજ્ઞાનિક માનવતા દ્વારા ટપકતા લોહીનાં પીણાં સાથેની માનવસમૃદ્ધતી હત્યાની બનેલી છે.

* આ મંથનો ગુજરાતી અનુવાદ, મૂળ જાણી ઉપરથી સરદ સા. વ. કા. એ પ્રસિદ્ધ થયો છે. અંગ્રેજીમાં પણ ' The Gospel of Sri Ramkrishna ' એ નામે જગદાર મંથમાં એનો અનુવાદ થયો છે અંગ્રેજ અનુવાદની પ્રસ્તાવના જાણીતા વૈજ્ઞાનિક લેખક Aldous Huxley એ લખી છે. અનુ.

X શ્રી મહેન્દ્રનાથ ગુપ્તા, ' રામકૃષ્ણ કથામૃત 'ના કવિ

માનવતાના સદ્ભાગ્યે, આપણા જમાનામાં આત્મિકતા મારેની સૌથી વધુ વિશ્વવ્યાપી શક્તિસભા શ્રી રામકૃષ્ણ, વિજ્ઞાન જાણતાં નહોતા, એના જેવી કોઈ બીજી જાણવાની એમને પડી ચે નહોતી. અને, જ્યારે જ્યારે ડૉ. મહેન્દ્ર સરકાર વિજ્ઞાનની સિદ્ધિઓ પર આક્રિત પોકારતા ત્યારે ત્યારે, બાળકને કળથી માલતી રમકડાની પૂતળી કે કળથી માલતી વાંદરાતું રમકડું આપીને પિતા દુરથી નિહાળતો મંદ મંદ સ્મિત કરે તેમ શ્રી રામકૃષ્ણ મંદ મંદ સ્મિત કરતા. જિંદગીપર્યંત શ્રી રામકૃષ્ણે દેખેલા લોકોને ઝંઝૂની ખિસ્તી ને સ રકૂત નિહિલિસ્ટ થતા અટકાવ્યા હતા; પણ, આ સિવાય એમની આથી ય મહત્તર વિભૂતિએ માનવીથી વિરલપણે રચિત એવી ઝળહળતી આત્મકથાના સાધનવડે મરણ પછી વધુ જોર માર્યું. કેટલાક પ્રખર વિવેચકોએ બોરવેત રચિત જોન્સનના જીવન ચરિત્રને સર્વશ્રેષ્ઠ જીવનચરિત્ર તરીકે જાળખાવેલ છે; પણ તેમણે ‘શ્રી રામકૃષ્ણ કથામૃત’ કહી વાંચ્યું નથી હોતું. બોરવેલની ચરિત્રકાર તરીકેની મહતાની કુ ના નથી પાડતો, ને ખરેખર, કોઈ પણ માણસ કોઈ પણ પળે એમોંથી લાભ ઉઠાવે એવું જીવનચરિત્ર એણે લખ્યું છે. પણ એનાં સંસ્મરણોની મી મહેન્દ્રના સંસ્મરણો સાથે સરખામણી કરવી એ નાપમાના ઘોષના ચિત્રને નાપમાના ઘોષ સાથે સરખાવવા જેવું છે.

એ પછી જે બીજા પુસ્તકે મને જમ્મી લીધો તે મગિની નિવેદિતા રચિત ‘The Master and I saw him’ (‘મારી નજરે મારા ગુરુ’). [નેતાજી સુભાષભાઈ આ પુસ્તકની વાત કરતાં કરતાં જ ગળગળા થઈ જતા]. જો કે, હું પણ થોડો ગળગળો થઈ જતો ન હતો; પણ એને ‘કથામૃત’ની હરોળમાં મૂકવા હું કબૂલ નહિ થઈ શકું. કારણ, નિવેદિતા તિ.સંશય અમમ્ય ભવ્યતાની પ્રતિભા હતા (અને તો એ પુષ્પમાં બ્યક્ત થતા વાવાઘોડાના મૂર્તિમાન તૂકાનસમાં ભાસતા-જેનું આત્મનિવેદન લમ્બમ દિવ્યત્વ સરખું હતું એવી બ્યક્તિ), તો પણ તે, ૨૫૪ કારણોસર, શ્રી મહેન્દ્રની શૈલીની અનુકરણ ન શકાય એવા માઠ સંપર્ક-સાથે સરસાષ્ટમા ભાગ્યે જ ઊતરી શકે.

પણ, તેમણે આપણને ઉત્તમ વળતર આપ્યું છે. અમૃતનું પાન કરેલા પોતાના ગુરુજીના ઝણઝણાટ, જે વિવેકાનંદના કોઈ ચરિત્રકાર હજુ સુધી બ્યક્ત નથી કરી શક્યા એવી રીતે, શબ્દો પરના અસાધારણ કાળુ વડે તે બ્યક્ત કરી શક્યા છે એમની એકનિષ્ઠ ભક્તિ, જે એમની કૃતિને નક્કર વાસ્તવિકતા પર મંડાવેલી અદ્ભુત નવલ જેવી બનાવી મૂકે છે, તેના પરવાના સાથે એમણે થોળીના અગમ્ય હૃદયમાં પ્રવેશ કર્યો છે. જે એમણે રચ્યું છે તેટલા પૂરતું એમ જ કહેવાય કે, એ કોઈ પણ ભાષામાં ભાગ્યે જ લખાયેલી, અતિસ્વચ્છ-અદ્ભુતકથા સમુ રહેશે; તે હિપરાત, પશ્ચિમની એક રવખસેવિની અને પૂર્વના એક સ્વપ્નશિલ્પી વચ્ચેના પ્રેમના દુઃખદ દસ્તાવેજ સમું એ છે.

આપણા પૌરાણિક મહાકાવ્યો-રામાયણ અને મહાભારત વિશે વાત કરતાં મને આનંદ થશે. પણ, એ વિશે મેં કંઈ જુદું જ કહ્યું છે. કારણ, આપણી ધાર્મિક આત્મા-રૂપી અણુસ્રષ્ટિ (Neolous)ની રચના અણુઓની કઈ ગોઠવણીથી થઈ છે, એ કહેવું કઠણ છે. સોઢીમાં ઊતરી આવેલા વારંધાની માણસને મમ પડે છે. પણ એ એનું પ્રયત્નજનું

માગ્યે જ કરી શકે છે. હમણાં હમણાં તો, પ્રાચીનકાળની મસ્કરી કરવી, ને એ સાથે પોતાની સંસ્કૃતિની રત્નિતિ કરવી, એ ગૌરવાન્વિત પ્રગતિશીલતાની નિશાની ખની ગઈ છે.

જવાહરલાલની ‘આત્મકથા’ એ મેં વાંચેલા ખૂબ હલાવી નાખનાર પુસ્તકો માહેતું એક છે. એ પુસ્તકે કુભાંગે આ ઉપરછલ્લા વલણની સંમતિ દર્શાવતો અગત્યનો ભાર મૂક્યો છે. પણ, આપણા મહાકાવ્યો અને પુરાણોએ સર્જેલી મૂલ્યાંકનની પ્રતિષ્ઠા (Tradition) સિવાય, ભારતીય સંસ્કૃતિની ખડકથી નક્કર ભૂમિકામાં કેવો દેર પડત, એની ભારતના આ મહાન પુત્રને કદી નવાઈ ઉપજી છે ?...મને આ વાતનું આશ્ચર્ય થાય છે. પ્રાચીન પ્રતિષ્ઠા વગરની કોઈ જાતની સંસ્કૃતિ હોઈ શકે, પણ સંસ્કૃતિનાં સુંદરમાં સુંદર ફાલ, ‘ જે એક જાતના સરકારનો પરિપાક છે તે તો, પુનર્જીવન આપતી પ્રતિષ્ઠા સિવાય, ન જ જીવે. જેના માટે જવાહરલાલ આવડું મોટું ગૌરવ વ્યાજબી રીતે ધરાવે છે તે આશ્ચર્યજનક સરકાર-એકથતા આપણને ભારતવાસીઓને મહાભારત અને રામાયણે આપી છે. આ જૂતકાળનો ઈન્કાર પુકારો, ને હિંદ નવો જ જીમતો મુલક, જેમને હૃદયના દુઃખ નિવારણાર્થે કંઈ જ સંદેશો આપવાનો નથી એવો, બાંધકનના રાજ્યો જેવો, ખની જશે.

જૂતકાળની આ અદ્ભુત બખ્ખતામાં એ લેખકોએ ક્ષમારવ્યમાં મને પ્રવેશ કરાવ્યો એક બ્રહ્મચર્ય ચેટરજીએ અને બીજા મારા જ પિતા દિનેન્દ્રલાલ રાયે. બ્રહ્મચર્યએ શ્રીકૃષ્ણના જીવન સંબંધી પાંદેલા ઉચ્ચ કક્ષાના પ્રકાશને દિનેન્દ્રલાલ રાયના ઐતિહાસિક અને પૌરાણિક નાટકોએ મારા મનભરલાને આપણા ભારતના ઝળહળતા જૂતકાળમાં અભિમાનપૂર્વક નાચતો કરી મૂક્યો. શ્રી કૃષ્ણની બહારથી દેખાતી મૂંઝવણભરી, પહેલી નજરે મૂંઝવી નાખે એવી, વિચિત્ર લીલાના બ્રહ્મચર્યએ કરેલા તર્કશુદ્ધ અર્થોએ કુમાર વયમાંથી જ મારામાં એ, મદાન અને, કદાચ સમજવામાં સૌથી વધુ સુરોક્ષ જન્મતા, કૃષ્ણાવતાર પ્રભે બંધિતનાં બીજા રોપ્યા. પરંતુ બ્રહ્મચર્યએ વધુ પડેલો અર્થ કરી નાખ્યો હતો, ને એથી ય વધુ સચોટ રીતે અર્થ દેસાવવા એમણે ‘ દેવી ચૌધરાણી ’ નામની નવલકથા (એમની નખળી નવલોમાંની એક) લખી. માનવતા માટે શ્રીકૃષ્ણ જેવી, એમના (શ્રીકૃષ્ણના) ઐતિહાસિક વૃત્તાંતોમાંથી ઉદ્ભવતી, વિવિધ પ્રકારની ધૂનવાળી વિજૃતિની આવશ્યકતા છે, એવો સાર ઉદ્બોધતો એ (દેવી ચૌધરાણી) લખી આખ્યાયિકા છે. આ બંને લેખકોએ મારા જીવન માનસ પર, કોણે જાણે કેમ, પણ ન જૂંસાય એવી છાપ પાડી છે. એ પછી, બ્રહ્મચર્યની બે અવિસ્મરણીય નવલકથાઓએ, મોટપણમાં મારા પર એવી અસર કરી છે કે, એ અસરને દૂર કરવા મારા પાછળના જીવનમાં મારે ખૂબ મૂંઝવું પડ્યું છે. આમાંની પહેલી તે ‘ આનંદ મંડ ’, જેણે દેશમંદિતના પાંદ બજાવ્યા, ને બીજી ‘ વિષ્ણુ ’ (‘ ગિષ્ણુ ’), જેણે એની અજન્મ પાત્રમૂંઝણીથી મારામાં જાતીય ધ્રુવરી ને ભય પહેલ પ્રથમ જામત કર્યો. એમની સર્વશ્રેષ્ઠ નવલકથા કૃષ્ણકાન્તનું વીરમાં આવતા મોડક પ્રેમે કરીને મારી એ જાતીય ધ્રુવરી પ્રેમાનંદમાં પરિણમી. એ પછી મેં ભારતચંદ્રની ‘ વિદ્યાસુદર ’ વાંચી, ને એથી મારી આ સચિત મિમત્સ ભાવનાને એ મહાકવિએ પરાક્રમ્યોએ પકેડ્યાદી.

દેશમંદિતને આમ એકદમ દક્ષિ કાટવું સહેવ નહોતું તો પણ ધીમે ધીમે કે એને

હાજી થક્યો, ખાસ કરીને બટીન્ડ રસેલ, ટેલરટોય, ન્યેન્જ દુહામેલ, રામે રાલાં અને બનીડ રોના તત્ત્વજ્ઞાનમાં મારા પ્રવેશ પછી. પણ, ફતેહ આમ આસાનીથી ન મેળવી શકાત, જે દિવેન્દ્રલાલ દાયે, એમના બબ્બ નાટક 'મેવાડ પતન' દ્વારા મારો રસ્તો પ્રથમથી જ સરળ ન બનાવ્યો હોત એ નાટક ત્યારનું મારું માનીતું નાટક રહ્યું છે, જે કે એમના 'સાહજદા' અને 'ચન્દ્રપત' નાટકોએ એથી ય વધુ લોકપ્રિયતા પ્રાપ્ત કરી છે છતાં. કારણ, 'મેવાડ પતન', મારા માટે નાટકથી યે કંઈક વિશેષ નીવડ્યું છે. એણે મારામાં આંતરરાષ્ટ્રીયતાની ને માનવબધુતાની સ્વયંબૂ શ્રદ્ધાનાં નીર સિંચ્યાં છે. આનો અર્થ એવો હરગીજ નથી કરવાનો કે. હ એ નાટકની ઉત્કૃષ્ટ નાટ્યકલાની ઓછો કિંમત આંકે છું. એથી જીલદું, રાતોરાત મને એ નાટકની આવી અસર થઈ એ પ્રતાપ એની ઉત્કૃષ્ટ નાટ્યકલાનો છે. મલ્લમાં લખાયેલા બધાં નાટકોમાંના આ ત્રણ નાટકો અને બહુ મળ્યા છે. (૧) શોનું 'સંત જોન', (૨) ટેલરટોયનું 'લાઇવ કોપ્સ' (જીવન મરુતું) અને (૩) 'મેવાડ પતન' 'મેવાડ પતન' માટે જવાહરલાલ નેહરુએ આદર્શોદ્યાયી આ લેખક પર લખેલ પત્રમાં જણાવે છે 'શક્તિપ્રેરક ને પ્રયજનણે વિચારમાં પાડી દેવું નાટક.'

(અપૂર્ણ)

મૂળ લેખક: શ્રી. હીલિપકુમાર રાય
અનુવાદક: શ્રી. 'શિવમ્ સુન્દરમ્'

નહરનું એટલે કાંઈનું નહિ !

મામની પરબરી નહરની; એટલે એ કાંઈની નહિ. એના ઉપર દમલો ધૂળ પડી હોય તો ય એ કોણ વાળે ! અને એનો ચાલસો પડું પડું થયો હોય તો પણ એના સાગે કોણ જુએ !

ગામનું તળાવ નહરનું. એ વાપરે સૌ, પણ એના ઓવારા ઉપર ગાડા ભરીને કાઢવ કીચડ કે કચરો થાય છતાં એ કાઢવાનું કામ કોણ કરે ?

ગામનો રસ્તો એટલે નહરનો રસ્તો. એને વાપરે સૌ, પણ એ કાંઈ કાંઈની ગેરી કે ફળી છે તે એને વાળવાનું કાંઈ વિચારે ?

આ સ્થિતિ આને આપણાં નહરે રચળા, નહરે ચીળે તથા નહરે કમોની થઈ મછે છે.

જો દિવસે નહરે સ્થાન, ચીજ કે કામ તરફ પણ આપણે પોતાંકો બાવ અનુભવીશું તે દિવસે આપણા સમાજનું બાળ્ય ઉપડી મધુ સમજાવે.

આપણે આપણા મામમાં નાનાંથી મોટા ફરકમાં આ નવી બાવના પેદા કરવા માગીએ છીએ.

અંતકાર અને પ્રકાશક

પુસ્તકપ્રકાશકો નથી કાંઈ દાની પુરુષો કે નથી ધુતારાઓ એ જ રીતે નથી ધનિક ઉમરાવળદાઓ કે નથી બીજા મામતા બિખારીઓ. વસ્તુતઃ એક અસાધારણ મુશ્કેલીઓથી ભરેલા વ્યાસાયમા પોતાના જીવનનિર્વાહ પૂરતી કમાણી કરનારા સામાન્ય માનવીઓ જ તેમને લેખી લેવા જોઈએ છે (પુસ્તકપ્રકાશક થવું એ સહેલું છે, પરંતુ પુસ્તકપ્રકાશક તરીકે ચાલુ રહેવું એ મુશ્કેલ છે. બીજા કોઈ ધંધા-વ્યવસાય કરતાં એ ધંધામાં બાળમરજીવન પ્રમાણ વધારે મોટું હોય છે.)

યાદ રાખજો, કે ત્યાંસુધી પ્રકાશકને તમારા પુસ્તકમાં રસ ન પડે, ત્યાંસુધી તેને તમારા વ્યક્તિત્વમાં રસ પડવાનો નથી. તેથી તમારા પુસ્તકનો હસ્તલેખ જ તમારા હતીતું કામ કરે એ જ વધારે ઠીક છે. પ્રકાશકની પેઢીના ઉંમરા નકામા બામવા જવાને માટે મુલાકાતનો બહુ આશ્રય રાખશો નહિ અને એવી મુલાકાતથી તમારા વ્યક્તિત્વની વિડંબના થવા દેશો નહિ. જો તમારી અચક્રિત પ્રકાશકને આકર્ષક થઈ પડશે તો તમને મળવા આવવાની વિનંતિ કરવામાં તે જરાએ વિલંબ કરશે નહિ.

તમારા અથો હસ્તલેખ ખરેખર અનુપમ છે, પરંતુ પ્રકાશકને તમે એવું કાંઈ કહેશો નહિ, કારણકે તેના હાથમાં જે જે કમળ હસ્તલિખિત પુસ્તકો આવ્યાં હોય છે તે બધાને માટે પણ મોટે ભાગે તેના લેખકોએ તે અનુપમ અને ઉચ્ચ કોટિનું હોવાનું કહેવું હોય છે. પ્રતિભાવંત વિદ્વાનોના પુસ્તકો વાળાં વમાડ્યા વિના જ આવતા હોય છે અને એવાં જ પુસ્તકોની પ્રકાશક રાહ જોઈ રહ્યો છે.

તમારું હસ્તલિખિત પુસ્તક તમારું બાળક છે, કદાચ ને એકનું એક જ અથવા પહેલું જ બાળક હોય, પરંતુ પ્રકાશકને ઉપરે તો રોજ રોજ એવાં કેટલાય નવાં બાળકો આવતાં હોય છે, બીજાં હજારો જૂનાં બાળકો તેની ભરથક વખતમાં અને દુકાનમાં પણ હોય છે. એ બધાંય બાળકો એકસાથે તેનું ખાસ ખ્યાન રોકવાની માંગણી કરતાં હોય છે. તેથી કરીને, તેની અમે તેની ઉત્તમ વૃત્તિ કે સફાઈ દોય તોપણ તમારા બાળક ઉપર ખ્યાન આવવાના સમયની પણ કાંઈક હદ તો હોય જ. પ્રકાશકને સમય તમારી નિર્ઘર્ષ મુલાકાતોને લીધે નેટલો બમડે તેટલો તેનો સમય તમે તમારા બાળક પાછળના તેના ખ્યાન માટેના સમયમાંથી જ ગુમાવરાવ્યો લેખાય.

જો તમારા હસ્તલેખથી તમે સારી હાથ પાડવા ઇચ્છતા હો તો તેના ઉપર વધારે ધાન્ય રાખો અને પ્રકાશકને એમ ન કહો કે 'સમય મળે તેમ કહો કહો જોના રહેજો.' હસ્તલેખનો બહારનો કેખાવ બહુ મહત્ત્વની વસ્તુ નથી. પરંતુ બીજાધાન્ય કે અભ્યવસ્થિત લેખ તુરત જ પરખાઈ આવે છે. લખાણના કામકાના ખૂણા વળી મવા હોય તેથી કાંઈ પ્રકાશક નારાજ થશે નથી, પરંતુ એ જ વાક્યમાં એક પૃષ્ઠમાં એક સંજ્ઞની જોડણી અચૂક કરી હોય અને બીજા પૃષ્ઠમાં એ જ સંજ્ઞની જોડણી જુદી કરી હોય, પહેલા અને

ત્રીજા પ્રકરણનું શીર્ષક લખ્યું હોય, અને બીજા પ્રકરણનું શીર્ષક લખ્યું જ ન હોય, કોઈ પુસ્તકમાંથી ઉતારા કર્યા હોય તો તે અચૂક હોય; દૂકમા કહીએ તો એવી બીનકાળજીવાળા લેખક માટે પ્રકાશકના મન ઉપર અને વાચકના મન ઉપર પણ ખરાબમા ખરાબ છાપ પડે છે. હરતલેખને તપાસી જવા માટે થોડા વધુ સમય ગાળ્યો હોય તેથી લેખક પ્રકાશક સાથેની લાખામાં લાંબી મુલાકાત કરતાં અને કોઈની બલામથકચિદ્ધી કરતાં પણ વધારે સારી અસર પાડી શકે છે.

એટલું ધ્યાનમાં રાખજો કે બીજા માનવીએ પેઠે પ્રકાશકો પણ રખસનને-બૂસને પાત્ર હોય છે તેઓ છુટે છે કે પોતાને હાથે કાઢી બૂલ કે રખસન થઈ ન જાય છતાં તેઓ જાણે છે અને કબૂલ કરે છે કે પોતાને બૂસને પાત્ર નીવડે છે. પ્રકાશન કરવામાં બૂલ થાય તો તે તેના ધધામાં બહુ મોઢી પડી જાય છે, અને તે બૂલ કરવાના ભયમાં રહેશે જ હોય છે. જો પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવાની ના પાડે તો તમારે યાદ રાખવું કે એક બૂસને પાત્ર માનવીનો એ નિર્ણય છે, તે પછી બીજા પ્રકાશકની અજમાયશ લે. પહેલા પ્રકાશકને ડરાવવાને એમ ન પૂછશો કે 'તમે માફ પુસ્તક સ્વીકારવાની કેમ ના પાડો છો ?' તે તમને તેનો જવાબ જ નહિ આપે, કારણકે તે જાણે છે કે સોમાથો એક પણ અંચકાર એવો નથી હોતો કે જે પોતાના બાળકની પ્રશંસા સિવાય બીજું કશું સાબળવા છુટે હોય.

જો એક પ્રકાશક તમારું પુસ્તક સ્વીકારે તો યાદ રાખજો કે લાંબે માળે તો તે વાંચનારી જાહેર જનતા જ તેનો પુરસ્કાર કેટલો હોઈ શકે તેનો નિર્ણય કરતી હોય છે. જાહેર જનતા હ મેશા પુરસ્કાર આપવામાં વાસ્તવિક દષ્ટિએ જોનારી હોતી નથી, એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું. કોઈ જાહેર નાણેશીનું પુસ્તક હોય તો તેનો ખૂબ ઉઠાવ જનતા જ કરે છે અને કોઈ વિદ્વાન ઇતિહાસકાર કે તત્ત્વજ્ઞતાના પુસ્તકનો ઉઠાવ જુજળજ થવા પામે છે, તેમાં પ્રકાશકનો કાંઈ હોય હોતો નથી. જો જનતા તમારું પુસ્તક ખરીદે નહિ તો પ્રકાશક ન તો તમને પુરસ્કાર આપી શકે કે ન તો પોતા નફા પણ મેળવી શકે. નફાના સાધનનો આધાર પુસ્તક પાછળનું ખર્ચ અને તેના વેચાણમાંથી ઉપજતી રકમ વચ્ચેના તફાવત પર રહેશે હોય છે. પડતર ભાવે જમે તેટલાં પુસ્તકો વેચાય તો તેમાંથી કાંઈ નફો મળી શકે નહિ. કેટલાક અંચકારો એમ માનતા હોય છે કે પુસ્તક વધુ વેચાય એટલે વધુ નફો મળે, જાણે નફો-તોટાના અણિતના નિયમો પ્રકાશકને લાગુ પડતા જ ન હોય.

પીછું હોય તે બધું કાઢી સોતું નથી હોતું. ખૂબ અસર કરે તેવી જાહેરાત કરનારો હ મેશા બહુ દેખાડો કરવાની ટેવવાળો નથી હોતો, જેવી રીતે સારામાં સારો ડાકટર પોતાની ડિસ્પેન્સરી પર ભાગ્યે જ સારું મોટું નામનું પાટિયું લગાડનારો હોય છે આખા પ્રાંતમાં કે દેશમાં પુસ્તકનો ફેલાવો કરવો હોય તો એક-એ અઢવાડિયા કે દૈનિકમાં જાહેર ખબર છપાવવાથી કામ સરલું નથી ધીરે ધીરે ખૂબ શ્રમ લઈને સિદ્ધ કરવામાં આવેલી પદ્ધતિ દ્વારા પુસ્તકોનો ફેલાવો કરી શકાય છે. દસ-બાર અઢવાડિયા સુધી એક પુસ્તક જોરશોરથી વેચતું એ એક વાત છે અને દસ-બાર વર્ષ સુધી તેનું વેચાણ ચાલુ રાખવું એ તદ્દન જુદી જ વાત છે. તમારે તમારા પુસ્તક માટે પ્રકાશક પસંદ કરવો હોય

ત્યારે તમારે આ મુદ્દો ધ્યાનમાં લેવા જોવો છે. બીજી પજુ ફેટલાક મુદ્દા છે તમારો પ્રકાશક પોતાના ધંધાની રીત બરાબર જાણે છે ખરો ? જો જાણતો હોય તો તેની સાથે વિશ્વાસપૂર્વક કામ પાડો. જો તે ન જાણતો હોય તો તેની પાસે દુકશો નહિ. તે નાણાંની દૃષ્ટિએ સંગીન રિયલિટીવાળો છે ? જો હોય તો ફાઇ દેવાળાંયા પેટી સાથે સંબંધ બાંધવા કરતાં તે પ્રકાશકની કક્કે શરતો સાથેનો કરાર વધારે લાભકારક નીવડશે. મુદતસર મળતો ૧૦ ટકા જેટલો પુરસ્કાર બિલકુલ હાથમાં ન આવે તેવા ૨૦ ટકા પુરસ્કાર કરતાં વધારે સારો છે.

પુસ્તકપ્રકાશનનો બ્યવસાય રિયરતાથી કરતી પેટીઓ તેજ હોય છે કે જેમણે ચાલુ અને નફાકારક રીતે વેચાતાં સારા પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યાં હોય છે અને તેથી કરીને તેઓને નવો ધંધો શેળવવાને માટે જુમાર ખેલવા જેવાં પ્રકાશનો કરવાની જરૂર જણાતી નથી +

સેવા કાંઈ કોઈને લખી આપેલો ધંધો નથી.

ફેટલીક વખત માણસ જોતો નાખે છે કે સેવાનાં કામ તો ફાઇ સાધુ-સંન્યાસીથી ચાલે; આપણું કામ નહિ.

પણ એમાં ભૂલ છે. સેવાનું કામ તો દરેકોઈ માણસ કરી શકે છે.

શરીરથી, મનથી કે વાણીથી બીજાને માટે જરા સરખા ધસાણું એનું નામ જ સેવા.

શું ખેડૂત કોઈને પાણીનો પ્યાલો નથી પાતો ?

શું વેપારી કોઈને શેટલાનો કકડો નથી ખવડાવતો ?

શું એક વિદ્યાર્થી કોઈ વટેમાર્ગને માર્ગ નથી આંધતો ?

ત્યારે આ બધાં સેવાનાં જ કાર્યો છે-પોતાના ધંધો કરતા કરતાં ચાલુ એવાં સેવાનાં કાર્યો છે. માણસ ધારે તો આવાં ફેટલાંય સેવાકાર્યો શોધી શકે અને કરી શકે. આપણા બાપદાદા પણુ એવું જ કરતા.

કુ તો એમ પણ કહું કે કોઈને લૂંટ્યા વિના પ્રમાણિકપણે પોતાના હાથપમ ચલાવીને કંમાઇ ખાણું એ પણ આજે તો સેવાકાર્ય છે

પુસ્તકાલય અને બાળકો

વડોદરા રાજ્યમાં ગામડે ગામડે પુસ્તકાલય છે. પ્રાથમિક શિક્ષણ મફત અને ફરજિયાત છે. પરંતુ સામાન્ય રીતે ગામડાંમાં પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તકો લઈ જઈને વાંચનાર વાચકોની સંખ્યા ઓછી જ હોય છે. ગામડોડોને વખત નથી હોતો એમ નથી, વરસના અમુક માસ તો તેઓ ધણો વખત નકામો મગાડે છે, પણ તે સમયમાં બહેતલ હોવા છતાં પણ તેઓ પુસ્તકો વાચતા નથી. એ જાતનો શોખ આપણી આખી પ્રજામાં ધણો ઓછો છે. આતુ કરવું શું ?

મારા મત મુજબ આપણી રીત એવી છે, કે જેથી જનતામાં આ જાતનો શોખ ફેળવાતો નથી. શાળામાં ધોરણુરીત વાચનમાળાની એક ચોપડી બહુવિધતાની હોય છે. કેટલીક વાર આ ચોપડીમાના પ્રોડો બાળકોને હોશીકોસે વાચતા અને એવા નથી હોતા. આ એક જ ચોપડી વાંચવાના પરિણામે બાળકોનામાં બદારના ખીન્ન પુસ્તકોના વાચનનો શોખ થી રીતે ફેળવાય ? નાનપણથી જ ને બદારના વાચનનો શોખ બાળકને લાગે તો મોટપણે તે જરૂર તે પુસ્તકો વાંચવાનો જ. હા પછી બાળકોનામાં આ જાતનો શોખ ફેળવાય તે માટે શું કરવું જોઈએ ?

પહેલું તો એ કે દરેક શાળામાં પાઠ્ય પુસ્તક સિવાયના છતર વાચનનાં છેક બાળક વર્ગના બાળકોથી મોટા બાળકો સુધીનાં સરળ બાળકો રસપૂર્વક વાંચે એવા નિર્દોષ વાચનનાં પુસ્તકો પૂરતા પ્રમાણમાં હોવા જોઈએ.

આજે શાળાઓમાં આના પુસ્તકો ધરાવતું પુસ્તકાલય બાગ્યે જ હોય છે તો પછી શું કરવું ? આનો એક ઉપાય છે.

વડોદરા રાજ્યમાં મોટે ભાગે શાળાના શિક્ષકો જ ગામડાંમાં પુસ્તકાલયોના પ્રચાર તરીકે કામ કરે છે. તેઓ જો પુસ્તકાલયમાં છેક નાના અને મોટાં દરેક વર્ગનાં બાળકો માટે પુસ્તકો મંગાવે અને બાળકો તેનો ઉપયોગ કરે તે માટે તેમને ઝેર તો નાનપણથી જ બાળકોનામાં વાચનનો શોખ ઉત્પન્ન કરે. વળી આના પરિણામે ભાષાને સમજવાની બાળકની શક્તિ ધણી વધશે અને તેમની વાચનની ઝડપ પણ વધશે. છતર વાચન તરીકેના પુસ્તકો પાઠ્યપુસ્તક કરતા સહેલા હોવાં જોઈએ. કદાચ કે પાઠ્યપુસ્તક તો તેને બહુવિધતામાં આવે છે, ન્યારે આ ચોપડી તો તેને ચોક્કસ ગેરે સમજીને વાંચવાની હોય છે.

પુસ્તકાલયમાંથી બાળકો માટેનાં પુસ્તકો લાવી તેમાંથી એકાદ પાઠ કે વાતો બાળકને વાંચી બતાવવી અને એ ગીતે એવી ચોપડીઓ તૃક બાળકનું ધ્યાન દોરવામાં આવે તો તેઓ તેવી ચોપડીઓ જરૂર વાંચે.

બાલનગરના દક્ષિણામૂર્તિ બાળમંદિરમાં મેં જોયું હતું, કે બાળકોને વાચતાં આવડયા પછી તેઓ બાલપુસ્તકાલયમાંના પુસ્તકો જ વાચતા. ત્યાં તેમને યોગ્ય પુસ્તકો રાખવામાં આવેલાં હતાં. નિશાળોની જેમ એક ચોપડીના પાઠ એક પછી એક ત્યાં કદી શીખવાડવામાં આવતા ન હતા; છતાં તે બાળકોનું ભાષાજ્ઞાન ખીજ શાળાઓનાં બાળકો કરતાં ધણું સારું જોવામાં આવતું હતું અને નવ દસ વરસની ઉંમરે જેઓ પ્રાથમિક શાળામાં જતા હતાં

શિક્ષા પ્રપલ્ન કરે અને દાન તરીકે રકમો મેળવે તો તેમાંથી પણ ચોતાની શાળા માટે પુસ્તકો ખરીદ કરી શકે; ત્યાં આ યત્ન ન હોય ત્યાં પુસ્તકાલય માટે આર્થિક પુસ્તકો ખરીદે અને તેનો ઉપયોગ શાળાનાં બાળકો કરે તેમ કરવું.

બાળકો ઇતર વાચનનાં પુસ્તકો વાંચે તે માટે પુસ્તકોની પસંદગીમાં ખાસ વિશેષ જરૂર છે. બાળકો કેવા પુસ્તકો વાંચે છે તે જાતનો જેનો અનુભવ હોય તેના તરફની સૂચનાઓ આ બાબતમાં ઉપયોગી થઈ શકે. અક્ષરોનાં બીજા, ગેટઅપ, અંદરની વસ્તુ એ બધાં બાળકોને પુસ્તકો ગમવા ન ગમવામાં કારણભૂત બને છે. બાળકોનો અને પણ અનુભવ છે તે ઉપરથી માનકર્ષન માટે નીચે યોગ્ય પુસ્તકો જણાવ્યા છે. છેક નાનાં બાળકો માટે તો આપણી ભાષામાં અલ્પતરીની જ ચોપડીઓ છે અને શરૂઆતથી જ બાળકો ઇતર વાચનને માર્ગે મટે તે જરૂરનું છે. તેથી પહેલાં તેવાં પુસ્તકોની યાદી આપી છે :

બાળવર્ગથી બીજા ધોરણ સુધીનાં બાળકો માટેનાં પુસ્તકો.

જુદી જુદી જાતની બાળપોથીઓ જેવી કે નૂતન બાળપોથી, સરળ બાળપોથી, નવયુગ બાળપોથી, વગેરે વગેરે.

નિઃસ્વરૂપી, પંચચિત્ર ૧ થી ૬—જેમકે તલકસી એન્ડ સન્ડ

વાંચવાની મજા—મૂળજાણ મક્ક

નાની ફૂલદાની—વસંત નાયક

મોટી ફૂલદાની "

નવયુગ વાચનમાળાની પહેલી ચોપડી વગેરે.

વાચનસમીપી પંચચિત્ર ૧-૨-૩-૪ પ્રકારક - સોમાભાઈ કિશાભાઈ પટેલ.

બાલવાચન માળાનાં ૭ પુસ્તકો - શબ્દપોથી ૧, શબ્દપોથી ૨, બાલપોથી, ઇંદર

પોથી, જોડાક્ષરપોથી, નાના મોટા પોથી પ્રકારક. સોમાભાઈ કિશાભાઈ પટેલ.

ચાલજમાડી નવજીવન પ્રકાશન મંદિર

બાલનેખન પુસ્તક ૧૬૦ તથા ૨૨૦ ગૂર્જર મંથન કાપોલલ

બાળપોથીની પૂરવણી સોમાભાઈ કિશાભાઈ

ઉપરનાં પુસ્તકો બાળવર્ગથી તે બીજા ધોરણનાં બાળકો માટે સારાં છે. ત્યારપછીનાં બાળકો માટેનાં પુસ્તકોમાં

મોટીનદન, ભેર, આંખાવાકિયુ, નદી વાનો, ખારક રોપરાં એ અને એવાં બીજાં

૨૨ ચિત્રમાળા રચિત અને સંપાદિત

બાળસાહિત્યનાં પુસ્તકો ઉપરાંત સામ્યીમોટી વાનો,

ચિત્ર રામાયણ

એ આખ્યાનો

બાલવાનાંઓ ૧ થી ૫ ૨૫.—ચિત્રમાળા

કિંગ્સ રામાયણ-દેસાઈમાળ પટેલ

અને જુદી જુદી-વાચનમાળાના પુસ્તકો પૈકાની સમગ્ર પ્રજા ખરીદી શકાય.

[સંપાદન કાર્યેના ૧૪મું ઇટે]

આઝાદયુગમાં પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ

આપણે મહાન દેશ જ્યારે આઝાદીના ઉપરે આવી ઉભો છે, કેળવણીની દિશામાં જ્યારે ધન્યમ ફેરફાર થવાના બચુકારા વાગી રહ્યા છે, આપણી હરેક પ્રવૃત્તિઓ વધુ વિકાસના માર્ગે વિચરી રહી છે ત્યારે આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ કે જેણે હિન્દુસ્તાનમાં ૩૬૫ વર્ષથી છે, તેની સમીક્ષા કરવી કીક યથા પડશે એમ હું માનુ છું.

આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને આજે પાત્રીસ વર્ષના વકાણાં વીતી ગયાં પ્રવૃત્તિના અંગે આપણે કેટલુંક આગળ વધ્યા ને કેટલુંક પાછળ પથ્ય હંકયા. કારણ કે કંઈક અભિ-માનથી, કંઈક કાર્યકરોની નિષ્કાળજીથી અને જગતના વહેણ સાથે કંઈક નવીન નકકર યોજના વિના, આપણી પ્રવૃત્તિને વેગ આપ્યો થયો છે, બદલે આપણે રિથિતિબદ્ધ અવસ્થામાં આજે કામ કરી રહ્યા છીએ આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું આપણે એવ પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોને ફાળે જાય છે, એમ કહું તો ખોટું મથાશે નહિ મૂર્ખરનરેશ શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડે પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનાં બીજા આપણા ન હોત, અને સ્વ. મોતીલાલ અમીન સાહેબ જેવા કાર્યકર મળ્યા ન હોત તો જે પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ આજે આપણે વિકસેલી જોઈએ છીએ તે અસ્તિત્વમાં ન હોત.

એક પાછું પથ્ય મહેનતાણું લીધા વિના, પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો પ્રવૃત્તિના અંગે પોતાનો પરસેવો આજે રેડી રહ્યા છે. પથ્ય પાયાના પથ્થરોને આજે કોઈ દેખતું નથી, અગર તો એમની ફરિયાદો આજે કોઈ દૂર કરી શકતું નથી શિક્ષકોની હાજી હા કરવાની નીતિથી, યરમ ને સ્વમાનને નેવે મૂકવાથી, ગામડાના પુસ્તકાલયો આજે ટકી રહ્યાં છે. પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ પાછળ તન, મન અને ધનથી તેઓ કામ કરે છે. પથ્ય એના બદલામાં એને શું મળે છે ? પુસ્તકાલયો ચલાવતા એને અનેક લડતો વહેરવી પડે છે નાણાં ભેગા કરવા, પુસ્તકો અને વર્તમાનપત્રો લોકોને વાંચવા આપવા ને પરત લેવા, ગ્રામપંચાયતની મદદ મેળવવી, એ પ્રસંગો સીધા ને સરળ હોતા નથી આ આખીયે કાર્યવાહીમાં કેટલાક તીખા, કેટલાક સુધરેલા, કેટલાક ડોળલાલુઓ સાથે એને જોવાના પ્રસંગો ઉભા થાય છે. સ્વમાન

[સામેના પૃષ્ઠનું]

વાચનમાળાઓનાં પુસ્તકોમાં એવું બને છે કે ૪ થા ધોરણના બાળકો તેને ત્યાં પાઠ્યપુસ્તક તરીકે ના ચાલી હોય તેવી વાચનમાળાનું ૧૬૫ કે ૨૨૭ પુસ્તક વાંચે છે. વાચનમાળાઓનાં પુસ્તકો કિંમતમાં સસ્તાં હોય છે, તે તેના એક મોટો લાભ છે. આ સિવાય બાળસાહિત્યના તો અનેક પુસ્તકો છે. તેમાંથી પસંદગી કરીને પૈસાની સગવડ પ્રમાણે મંગાવવા. આવાં પુસ્તકો પૈકી હરેક પુસ્તક કેટલા બાળકોએ વાંચ્યા તેની જો નોંધ રાખવામાં આવે અને આ જગતના અનુભવે શુદ્ધ શુદ્ધ શિક્ષકો કે અધ્યાપકો બહાર પાડે તો બીજા-ઓને તે માર્ગદર્શક થઈ પડે. હિતસાહી શિક્ષકો અને અધ્યાપકોએ આ કાર્ય કરવા જેવું છે.

— 'બાળશિક્ષક' —

જેવી ઓળ શિક્ષકના જીવનમાંથી ધણું ખર્ચ કરતો માપી જાય છે. આજની કહેવાતી લોક શાહીના જમાનામાં કોઈપણ ગામડું કે શહેર અને તેની પ્રજા, લોકશાહીના બહાના હેઠળ ફેરીફરના તંત્રને ખુલ્લી રીતે વહેતું મૂકે છે એના અનુભવ જેને આમજનતા સાથે પાતુ પડે તેને થઈ શકે છે. ગામડાનો કોઈ હિંજળ કે બીજા ગામડામાં આવતું એક વર્તમાનપત્ર, સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાંથી વાચના માટે મેળવી શકતો હશે કે કેમ એ એક પ્રશ્ન છે. ગામડાના પુસ્તકાલયના મંત્રીને હરિજનો કે બિતરતી પ્રજા પ્રત્યે તેમને સુધારવા વિચાર હોય તે પણ ગામજનોની જોડકામાંથી જતો કરવો પડે છે. એ અનુભવ ગ્રામપુસ્તકાલયના મંત્રી બાકીએને જરૂર થતો હશે જ.

આજે તો જનતાનું ધ્યેય વર્તમાનપત્રો વાંચવા તરફ છે. પુસ્તકોનું 'વાચન તો પુરસદત્ત ને નવીનતાનું' જન્મ્યું છે. ગામડામાં આવતાં છાપાં કેટલેક સ્થળે મંત્રી મહારાજના ત્યાં આવતા પહેલાં, ગામડાના મોટા થઈ ખેડેલાઓને ત્યાં પહેાચી જાય છે તે પછીથી વાચવા માગનાર વર્ગને તેનાં દર્શન પણ થતા નથી. પુસ્તકાલય ખાતું પડતી વેચણીની રકમ માગે છે. પણ જ્યાં આખાં છાપાં લોકોના ત્યાં વિના વાંચે પડી રહે તેનું શું થાય ? ઘણી વાર મંત્રી બાકીએને ગામલોકો સાથે ધર્મજીમાં આવવું પડે છે તે નમતું પણ આપવું પડે છે. પુસ્તકાલયની કાર્યવાહી અંગે આજે તો ઘણી ફરિયાદો છે. આપણાં તાલુકા મંડળો વાર્ષિક સભાઓ બરી કંચલા ધોરણે ડરાવે કરે, ખાતું તેના ઉપર નિવેચન કરી ડરાવ આપે તેથી આપણી ગ્રામપુસ્તકાલયની પ્રવૃત્તિ સુધરવાની નથી. કઈ તાલુકા પરિષદો ને પ્રાંતપરિષદોના ડગલો અમતમાં મુકાયા ? આપણે આજે તો પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિની ઝોળા વધારી રહ્યા છીએ.

હું કહું છું કે પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ ફક્ત અવરદમાં છે, એને સારો ઓગાઢ આપવાનો પડતો મૂખી, એવું દર્દ પ્રથમ તકે દૂર કરવાની જરૂર છે. આજાદ ભારતમાં, આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું સ્થાન અનોખું કરવા, આપણે આજથી નક્કર યોજના ધડતી ધરે.

આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં લોખંડીના ધોગણે, આત્મનિર્ણવના હક્ક પ્રમાણે પુસ્તકાલયોમાં જેને જોઈએ તેવા પુસ્તકો મૂકવાનો અધિકાર મળી ગયો છે. એટલે આજે તો એવું જન્મ્યું છે કે ઘણીખરી પુસ્તકાલય સંસ્થાઓમાં અંગે તેવી ચોપડીઓ, કપાટોમાં ગોઠવાઈ ગઈ છે. એને કોઈ વાચતું પણ નથી ને જોતું પણ નથી. આજે તો જનતાને વર્તમાનપત્રના વાચનની પડી છે એટલે પુસ્તકોનો અર્થ કેટલેક સ્થળે બીનઉપયોગનો થાય છે. અવજન, સારા પુસ્તકો નિયમ પ્રમાણે પુસ્તકાલયોમાં આવી શકતા હોય તો તેથી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિની જરૂર શક્ય ગતે. ખરેખર તાલુકા મંડળોમાં પુસ્તક પસંદગીસમિતિ નીમી, દર બે વર્ષે ચારાં ચોગ્ય પુસ્તકો ગંધની વસ્તીને અનુકૂળ, મૂકવા માટે, સમજૂતી સ્થપનાઓ મળવી જોઈએ. નહિતર પુસ્તકોના નામે નાખ્યાનો કુબંધે ચાલુ રહેશે ને પુસ્તકો કપાટોમાં સડવા માંડશે. ગ્રામ પુસ્તકાલયોમાં આજે પણ જનરો પુસ્તકો દર બે વર્ષે વાચન માટે બીન-જરૂરી એવા દાખલ થાય છે. કેટલાક પુસ્તકો ને પગો જેવા કે દર્શનજીવન, 'ક્રિમાર્ગ' માસિક, ગીતાધર્મ, સામાન્ય રીતે મોટા પુસ્તકાલયોમાં ખાતાએ દરજિયાત દાખલ કરવાં જોઈએ. ખરેખર, આ અધી વસ્તુ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ અંગે પુનર્વિચારણા ને પુનર્પટના માગી રહે છે

સરકારી ધોરણે બજેટ બનાવવાની નીતિ કયા પુસ્તકાલયોએ સ્વીકારી છે ? પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિમાં આમજનતા તે આમજનતા કેટલો રસ, તે છે ? પુસ્તકાલયો એ સાર્વજનિક સરથા છે એટલે એ પ્રવૃત્તિ જનતાની છે, એ મુદ્દા ઉપર હવેથી પ્રવૃત્તિનું કામકાજ કરવું જોઈએ. આમજનતાને પુસ્તકાલયોના શિક્ષણવર્ગમાં, પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં સક્રિય જવાબદારીના માર્ગે રસ લેતી કરવી જોઈએ. સાચી લોકશાહીના અર્થમાં, સાર્વજનિક પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ એ હવે લોકોના હાથમાં સગ્રી જવી જરૂરી છે. આજે તો પુસ્તકાલય સંસ્થાનો આખો પ્રાણ ગામડાનો શિક્ષક છે. તાણા ઉતરાવવાં, બજેટ બનાવવું, મંત્રી-મંથપાલનું કામ કરવું એ બધી કાર્યવાહી તેને કરવી પડે છે. આ નીતિમાં હવે ધરખમ ફેરફાર થવો જરૂરી છે આપણી કેળવણીની પણ એ જ દશા છે. પ્રાથમિક શિક્ષણ અને શિક્ષકો માટે આજે તો અનેક મહાતુભાવો ટીકા કરવા મેદાને પડ્યા છે, પણ જેમને મામડાની પ્રજનો, તેની સ્થિતિ અને સમાજની કેળવણી પ્રત્યે અભિરુચિનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ છે, જેઓ શહેરમાં નહિ પણ મામડામાં જ વસવાટ કરી, આમજનતાનો અનુભવ કરે છે, જેમણે પાનીમેન્ટરી નહિ પણ રચનાત્મક કાર્યક્રમમાં જીવન દોમવા માડ્યું છે, તેમને પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોની ખરી સ્થિતિનો અને આજની કેળવણીની દિશાનો સાચો ખ્યાલ છે આજની કેળવણી માટે શિક્ષકો નહિ પણ સગાજ અને સરકાર જવાબદાર છે, તેટલા જ પ્રમાણમાં દર્શાવેલ છે.

“ આપણાં મહાત્મ પુસ્તકાલય મડળો માટે નવો કાર્યક્રમ ” એ શોર્ષક હેઠળ મે “ પુસ્તકાલય ” માસિકમાં એએક વર્ષ ઉપર લેખ આપ્યો હતો હું માત્ર છુ કે મામડાનું પ્રતિનિધિત્વ તાલુકા મડળ ધરાવે છે, એટલે આપણે તાલુકા મંડળો દ્વારા આખીયે ગ્રામ-પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું નવસર્જન કરી ચકીએ તેમ છે. આજાદ દિવનું સર્જન ગામડામાંથી જ થવાનું છે, નાની નાની પ્રવૃત્તિઓથી જ થવાનું છે એટલે દરેક પ્રવૃત્તિની માફક પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિ પણ તેના મૂળમાંથી સુધારણા તે સાદુસૂરી માગે છે અને સાથે સાથે નવીન કાર્યક્રમ માગે છે. તાલુકા મંડળોની સભાઓ ફરેલા ધોરણે ફરેલા કરે અને નિષ્ક્રિય બની બેસી રહે, એ સ્થિતિ હવે લાગે વખત ચાલી શકે તેમ નથી આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને વધુ વેગવત બનાવવા, ભારતવર્ષમાં વધુ માર્ગદર્શક બનાવવા, વધુ મનજીત બનાવવા, આપણે આપણા પ્રજનોને બારીકાઈથી તપાસી, નક્કર અને સક્રિય કાર્યક્રમ પાઠ પાડવા આજથી કટિબદ્ધ થવું જરૂરી છે. કારણ કે ભારતવર્ષમાં આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિએ પકેલ કરી છે તેને લોકશાહીના જમાનામાં, ભારતવર્ષમાં પ્રથમ કક્ષાએ મૂકવા, એક આદર્શ તરીકે રજૂ કરવા, પુનર્ધટનાના માર્ગે ગ્રામ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને એકમ તરીકે ગણી, આમજન વધવું જોઈએ.

હું આજે રાખુ છું કે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના ઉત્તસાહીજનો, આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને સક્રિય અને નવયુગને આદર્શ પૂરે પાડે તેવી બનાવવા, પુનર્ધટનાના પથે, નક્કર ચલનાઓ કરવા પ્રેરાશે. અસ્તુ

• ઈશ્વરભાઈ ના. પટેલ

સાર્વ. પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ વિષે થોડા વિચારો*

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ એટલે શું ?

માનવીને પૂર્ણ માનવી બનાવનારી પ્રવૃત્તિ એટલે જ નામ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ. હિંમતી કક્ષાનાં પુસ્તકો દ્વારા આ પ્રવૃત્તિ માનવજીવનને ધરે છે. પ્રતિકૂળ સંજોગોમાં પુણ્ય માનવીને સર્વોચ્ચ વિકાસ સાધવાની અનુકૂળતા કરી આપનાર આ પ્રવૃત્તિના દાર્દને ઉદ્દેશીને પૂજ્ય મહાત્મા આદીજી કહે છે કે:-

“ પુસ્તકોમાં હું શુંચાએલો રહી શકતો તેથી અને એ માત્ર વધારે જોશ મળતો તો પણ હું કામર ચાત નહિ, એટલું જ નહિ પણ મારા જ્ઞાનમાં ઉપયોગી વધારો કરી રાખવાથી હું કોઈક વધારે સુખ્યેનમાં રહેત. હું મારું છું કે જેને સારાં સારાં પુસ્તકો વાચવાનો શોખ છે, તે મને તે જગ્યાએ એકાતવાસ સહેલાઈથી વેડી શકે છે. x x x એક પછી બીજું એમ પુસ્તકો વાચતા છેવટે તમે અંતરવિચાર પણ કરી શકશો. ”

આ ઉપરાંત જુદા જુદા મહાપુરુષોએ પુસ્તકવાચનનો મહિમા નીચે પ્રમાણે બતાવ્યો છે

“ સીધા વનમાં જૂએ મરનાર પશુમાં ને આટલાં આટલા વાંચવાનાં સાધન છતાં જ્ઞાનહીન રહેનાર મનુષ્યમાં શું તફાવત ? ”

“ જે ધરમાં સારાં પુસ્તકો નથી તે ધર, ધર નહિ પણ જીવતા મુઠ્ઠાઓને રહેવાની યોર જ છે. ”

“ વાચવાની હોશ છોડી દેવાનું બદલામાં કેમ અને આખા દિનકુસ્તાનની સંપત્તિ આપે તો પણ હું તેને કદી છોડું નહિ ”

“ મરીબોને દરિયામાંથી છોડાવવાની, કુખીઓનાં કુખ હું કરવાની, ઘરોર તથા મનનો યોગ ઉતારવાની અને માદાઓનું હૃદય જુમાની દેવાની પ્રયોગમાં નેટલી સજિન છે, નેટલી સજિન બીજી કોઈપણ મીનમાં નથી. ”

આ ઉપરાંત દરે આપણને પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું મહત્ત્વ સહેલાઈથી જણાઈ મળે છે.

પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના સંચાલકો શિક્ષકો સા મારે !

પરંતુ દરે પાછા આપણે કહેવા લાગીશું કે એ તો ઠીક, પરંતુ પ્ર. પ્રવૃત્તિનું કામ આપણે ત્યાં શિક્ષકોને જ શા મારે સંપિદામાં આપ્યું છે ? આપનો પ્રશ્ન બ્યાજની છે. અનેક પ્રવૃત્તિઓ ને અનેક દારણોથી લદાવણ આપણે એમ જ કહીએ. પણ સાથે સાથે આપણે એ પણ વિચારવું જોઈએ કે પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ એ માનવીને સાચા માનવી બનાવનારી

* તથા મે માસમાં રહેમાન જુમાને પ્રત્યેક શિક્ષક આજન્દેનોના સરકારવર્જમાં આપણે આપણ

પ્રવૃત્તિ છે, જ્યારે આપણે શિક્ષકોએ પણ ભવિષ્યના નામગિરીને પૂર્ણ માનવી બનાવવાનું તથા વર્તમાન સમાજને પણ આપણે સાચું જીવન જીવતા શીખવવાનું આપમેળે સ્વીકાર્યું છે, તાત્પર્ય છે, આપણો અને પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનો ઉદ્દેશ એક જ અથવા એકબીજાના પૂરક સમાન છે, એટલે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો સંદારો લીધા વિના આપણે કદી પણ સાચા શિક્ષક બની શકીએ નહિ.

તેમ છતાં આ પ્રવૃત્તિ સમાજના બીજા વર્ગોને મેળવવામાં આવે તો શું પરિણામ આવે તેનો વિચાર તો કરો ! સમાજના વહેવારી વૈષ્ણ, ખેડૂત, કારીગર વગેરે વર્ગોના જીવનધ્યેય પુ. પ્રવૃત્તિના ઉદ્દેશ સાથે બંધ બેસતો નહિ હોવાથી આ પ્રવૃત્તિને ખરા અંતઃકરણથી એ વર્ગો પચાવી ન શકે અને જો પચાવી ન શકે તો ફાલીફૂલાવી ફક્ત કરાવવાનું તો એ વર્ગોથી બને જ શકે ?

વળી પુ. પ્રવૃત્તિ પાછળ પોતાનું સમગ્ર જીવન ન્યેઠાવર કરનાર સ્વ મોતીભાઈ સા પણ એક શિક્ષક જન્મતા એટલે આ દૃષ્ટિએ પણ એક કર્તવ્યનિષ્ઠ શિક્ષકના મહાન કાર્યને દીપાવતી જવાબદારી આપણી શિક્ષકોની જ છે, એમ કહેવામાં જરાયણ અત્યુક્તિ નથી. બંધારણ ને યોજનાઓ.

મામ પુસ્તકાલયો એ આ પ્રવૃત્તિનું એકમ છે. સારખાદ કેળવણી ખાતાના કંદેશા સેંટરોવાળાં પુસ્તકાલયોને જૂથ પુસ્તકાલયો કહેવામાં આવે છે. આવાં ધર્ણા જૂથ પુ મળી એક એક મહાલ પુ. મંડળ બને છે. આ મહાલનાં મામ પુ નાં મત્રીભાઈઓનું જ બનેલું હોય છે. આવા મહાનમંડળો મળીને એક પ્રાંત પુ મંડળ અને એવા પ્રાંત મંડળો મળીને એક રાજ્ય પુ. મંડળ બને છે.

રાજ્ય પુ. મંડળની એક વડોદરા મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયમાં છે. આ મંડળ તરફથી રાજ્ય પુ. પ્રચારક તથા પ્રાંત પુ. પ્રચારકો દ્વારા પુસ્તકાલયોની તપાસણીનું, શિક્ષતામંત્રી પરીક્ષાઓનું, પુ. ના કામની આવડત જલ્દની પ્રમાણપત્રની પરીક્ષાનું, પરિપક્વો મેળવવાનું, પર્વણદિન ઊજવણીનું, પુસ્તકાલયનું કામ શીખવવાના વર્ગો ભરવાનું, વાચકમંડળ અંગેનું તથા ઉપયોગી પુસ્તકોનું પ્રકાશન કરવાનું કામ કરવામાં આવે છે પ્રાંતમંડળ ને મહામંડળો ઉપર્યુક્ત ધ્યેયને અનુસરી પોતાનું કાર્ય પોતાની મર્યાદામાં કરે છે.

આ ઉપરાંત પુ. પ્રવૃત્તિને વિશેષ ઉપકારક ને સગીન બનાવવા પુસ્તકાલય ખાતુ અને પુસ્તકાલય સ. સ મંડળ પણ અર્ધનિષ્ઠ ને સેવા બળતરી રહેલા છે, તે તો આપણે સૌ ઠેક જાણીએ જ છીએ. તથા આખા ગુજરાતના પુસ્તકાલયોના મુખપત્ર તરીકે સેવા આપી રહેલ, ' પુસ્તકાલય ' માસિક પણ આપણે ત્યાંથી પ્રમદ થાય છે. એ બીના આપણે માટે ખરે જ ગૌરવ સેવા જેવી ગણાય.

પુ. પ્રવૃત્તિની સાર્થકતા શામાં રહેલી છે ?

પુ પ્રવૃત્તિ ખરું હાઈ નો તેના વાચનપ્રચારના ધ્યેયમાં છે ઉપયોગી, જીવન મન

ન કરનારા ને સુંદર માદિતી તેમ જ ગૌન આપનારા પુસ્તકોનો ધણો ફેલાવો કરી જનતાને વાચનરસ લગાડવો અને તેમનું જીવનધોગ્ય વધારે સંસ્કારમય અને, વિકસિત બનાવવું એ પુ. પ્રવૃત્તિની સાચી સાર્થકતા છે જેવો વાચક તેવું પુસ્તક એ સિદ્ધાન્તનું પાલન કરવું જોઈએ નવા વાચકોને વાચતા કરવા, વાંચતા વિકાસ થાય તેવું વાચન પ્રેરસતા રહેવું એ બધું જીડો અભ્યાસ ને ચિંતન માગી લે છે એટલે આપણે જેમ બને તેમ વાચનપ્રચાર તરફ ખાસ ધ્યાન આપવાની અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે અને તોજ પુ. પ્રવૃત્તિનો હેતુ બર આવી શકે.

પુસ્તકાલયનું આદર્શ અને સર્વસૂચું દફતર પણ પુ. પ્રવૃત્તિની સાર્થકતામાં મદદરતો ફાળો ધરાવે છે. એ આપણે જૂલુ જોઈતું નંબો અને આ ટકારનો તો બને તેટલી જાડપથી આપણે અમલ કરી દેવો જોઈએ.

પુ. પ્રવૃત્તિથી થતા શિક્ષકલાધ્યોને ફાયદા

પુ. પ્રવૃત્તિનું કામ કરવાથી આપણને આર્થિક લાભ કરીએ શકો નથી, એ દલીલનો સ્વીકાર કરવામાં બે મત છે જ નહિ પરંતુ જગતમાં અર્થ સિવાય પણ અનેક રીતે કલ્યાણ અને પુ. પ્રવૃત્તિથી પણ એવા જ કેટલાક ફાયદા આપણને થાય છે.

સમાજના તમામ વર્ગોને આખરે તો જ્ઞાન, ભક્તિ કે કર્મ દ્વારા જીવનનું કલ્યાણ સાધી લેવાની જિમ્મી ભરે છે. ઘણી લાંબી મુદત સુધી જુદા જુદા અનુભવોથી ખરડાયેલા માનવીને પણ આખરે તો નીતિમય જીવનનો સ્વીકાર કરવો પડે જ છે, મરતા પહેલા દરેક માણસમાં જરૂરી આવી ભાવના જાગી જાય છે જ્યારે આપણે શિક્ષકો તો નીતિના પ્રત્યક્ષ આદર્શ સમાન છીએ, વળી આપણને તો પુસ્તકોનો આપોઆપ પડેલેથી જ સદારો મળી રહેતો હોવાથી વિકસવાની સુંદર ને સરજાતથી જ તક મળે છે. છેવટે ઘણા લોકો જે રાત્રે લે છે તે રાત્રે આપણે માટે તો સરજાતથી જ ખુલ્લો હોય છે. કિપકાત એ રાહેથી પડી ન જાય તે માટે આપણને પુસ્તકો બોલાવી બોલાવીને પોતાનો સાથ આપે છે એટલે જીવનધોય સફળ બનાવવામાં પુ. પ્રવૃત્તિ આ પ્રમાણે આપણને ઘણી મદદ કરે છે ઉપરાંત બીજા પણ ઘણા, સમાજના ફાયદા થાય છે સમાજમાં પણ આપણો મોભો ને ઓરવ વધે છે.

—રવિગંધર્ મ. ઠાકર

—આજનો યુવાન એટલે વાતઝાડગો અને નિયારઝાડગો કેવળ વિચાર એજ એક આચાર.

—મધ કાલનું અખબાર એટલે ખૂન ખૂન મેવા આજનું અખબાર એટલે રૂપિયા, આના, પાઈ.

—દરેકને નેતા લાગે છે, સિપાહીગીરી તો કોઈને જ કરવી નથી, જ્યાં જ બેઠકે થયો છે. આચરણ તો કોઈએ કરવાનું જ નથી.

કેટલીક મહત્વની સૂચનાઓ

પુસ્તકાલયોની તપાસણી અર્થે ફેરણીમાં જતાં અને પુસ્તકાલય ખાતું તથા પુ. સ. સ. મંડળ સાથેના સંબંધમયી જે કંઈ લાગુવાતું મળે છે તે અંગે આ નીચે કેટલીક જરૂરી સૂચનાઓ મિત્રભાવે મંત્રી ભાષ્યોને કરું છે. આશા છે કે મંત્રી ભાષ્યો તે જરૂર ધ્યાનમાં લેશે.

૧. જે તે પુસ્તકાલયનાં વાર્ષિક નિવેદન ઑગસ્ટની આખર સુધીમાં પુસ્તકાલય ખાતા તરફ આવવા જોઈએ, પણ કેટલાક પુસ્તકાલયના મંત્રી ભાષ્યો ઑગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બર પૂરા થાય તો પણ નિવેદન મોકલતા નથી. અને તેથી ખાતાને રાખ્યાનાં પુસ્તકાલયોનું એક-સહ નિવેદન તૈયાર કરવામાં બહુ જ મુશ્કેલી ઉભી થાય છે. તેમાં વળી આ વર્ષે તો એકે એક પુસ્તકાલયના નિવેદન ‘પુસ્તકાલય’ માસિકમાં પહેલાની માફક પ્રસિદ્ધ કરવાનું હરાબ્દુ છે, તેથી ઑગસ્ટની આખર સુધીમાં એકે એક પુસ્તકાલય પોતાનું વાર્ષિક નિવેદન મોકલવાનું રખે ચૂકે.

૨. અંદાજપત્રો પણ સપ્ટેમ્બર આખર સુધીમાં ખાતા તરફ મોકલવાનું કેમકે પણ મંત્રી ભાષ્ય ન ભૂલે કે દર વર્ષે કેટલાયનાં અંદાજપત્રો મજૂર થયા વગર રહી જાય છે તેના કેટલાક કારણોમાં ખાતા તરફ અંદાજપત્ર વેળાસર ન આવવાનું પણ એક કારણ છે; કેટલાક મંત્રીભાષ્યો અંદાજપત્ર માટે જોઈતી રકમ તૈયાર ન હોવાના કારણે અંદાજપત્ર મોકલું મોકલે છે. પણ આમ કરવાથી અંદાજપત્ર મજૂર થવાનું જ રહી જાય છે. જેથી આ વખતે તો સપ્ટેમ્બરમાં જ જે બને તે રકમ મેળવી અંદાજ બનાવવું અને તે પછી મોસમમાં વા ગમે ત્યારે જે રકમ હાથ ઉપર આવે તે નવા વર્ષના અંદાજ માટે રાખી મૂકવી તેથી જો પછીના વર્ષ માટે અંદાજપત્ર મોકલું કરવાનો પ્રયત્ન આવશ્યક નહિ.

૩. અંદાજપત્ર સાથે, અંદાજપત્રમાં પુસ્તકો ખાતે જેટલી રકમ મૂકી હોય તેથી જમણી રકમનાં પુસ્તકોની યાદી પણ કેટલાક મંત્રીભાષ્યો મૂકતા નથી. અને તેના પરિણામે પુસ્તકો મોડાં મળે છે વા ખાતા તરફથી બજેટ પાછું મોકલાય છે આમ ન બને તે માટે જમણી રકમનાં પુસ્તકોની યાદી અચૂક મૂકવી જે પુસ્તકોની ખાસ જરૂર હોય ત્યાં લાલ શાદીથી નિશાની કરી નીચે ટીપમાં “ આ પુસ્તક ખાસ મોકલવા ” એમ જણાવવું.

૪. પુસ્તકાલય ખાતાએ લોકમદદનાં નાણા પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ, સવપુગ તરફ મોકલવા કેટલાય વખતથી બહાર થયું છે, છતાં કેટલાક પુસ્તકાલયોના મંત્રીભાષ્યો, પુસ્તકાલય ખાતા તરફ મ. જો. યી લોકમદદના નાણાં મોકલી આપે છે. અને તેથી પુસ્તકાલય ખાતું એ મ. જો. પાછું વાળે છે. આમ થવાથી એ મંત્રીભાષ્યો એમ સમજતા હશે કે “ અમારા પુ નું બજેટ મજૂર નહિ થયું હોય ” અને એના પરિણામે એ પુ-

સ્તકોલયના બજેટનો અમલ થવો મુલતવી રહે. એટલે આ નવા વર્ષમાં એવી જૂલ રજે ફોઇ મંત્રીભાષ કરતા. લોકમહદનાં નાણાં “ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી” મંડળ લિ, રાવપુરા, વડોદરા, ” એ સરનામે જ મોકલી આપવાં

પ. પુ. સ. સ. મંડળ તરફ પણ લોકમહદના નાણાં મોકલવામાં ફેટલાક મંત્રીભાષાએ મ. ઓ. થી કૃપનમાં આમ લખતા નથી આમ લખે છે તે તાલુકો લખતા નથી, અને એનું પરિણામ એ આવે છે કે,

૧ આમ નહિ લખનારનાં નાણાં અનામત ખાતે જમા રહે છે. અને એના બજેટનો અમલ થવો પણ મુલતવી રહે છે.

૨ આમ લખે છે, પણ તાલુકો નહિ લખવાના કારણે એ આમનાં નાણાં, એ જ નામ ધરાવતા બીજા ગામને નામે ચડી જાય છે. અને તેથી જે આમનાં નાણાં આખ્યા હોય છે તેના બજેટનો અમલ પણ મુલતવી રહે છે. આમ ન બનવા પામે એટલા માટે મ. ઓ. ના કૃપનમાં ગામનું નામ અને તાલુકો ચોક્કસપણે લખવાં.

૬. પુ. સ. સ. મંડળ તરફ લોકમહદના નાણા સાથે કાયમ ફંડ ખાતે મૂકવાના નાણાં પણ મોકલાય છે. પણ ફેટલાક મંત્રીભાષાએ મ. ઓ. ની કૃપનમાં એ સંબંધી કંઈ પણ ઉલ્લેખ કરતા નથી. અને તેથી એ બધાં જ નાણા જે તે પુસ્તકાલયના બજેટ ખાતે ખર્ચવામાં જમા થાય છે. આમ ન બનવા પામે તે માટે મ. ઓ. ની કૃપનમાં

૧ બજેટ ખાતે વાપરવા સાથે લોકમહદના ફંડ.....

૨ કાયમ ફંડ ખાતે મૂકવા સાથે ફંડ.....

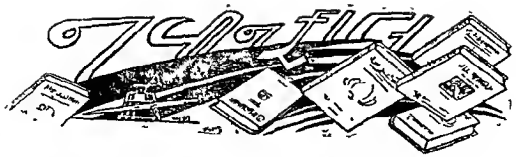
એ પ્રમાણે ઉલ્લેખ જરૂર કરવો

૭. ફેટલાક મંત્રીભાષાએ, પુ. ખાતાએ મજૂર કરેલા અંદાજપત્ર પ્રમાણે લોકમહદનાં નાણા પૂરેપૂરાં પુ. સ. સ. મંડળ તરફ મોકલી આપે છે. પણ અંદાજપત્રકના ખાતા ૧૫ થી ૨૦ સુધીની રકમ સ્વળ હિપર ચોતાને ખર્ચવા માટે લોકમહદમાંથી જે કાપી લેવાનાં હોય છે તે કાપી લેતા નથી અને તેથી પાછળથી એ નાણાં મગાવે છે વા. પુ. સ. સ. મંડળમાં એ જમા રહે છે. આમ ન બનવા પામે એટલા માટે અંદાજપત્રનાં ખાતાં ૧૫ થી ૨૦ સુધીની રકમ કાપીને જ બાકીનાં નાણાં પુ. સ. સ. મં. તરફ મોકલવાં.

વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ
૧ રા. પુ. પ્રયાગ

દરવર્ષે પુસ્તકાલયોએ ચોતાનાં પુસ્તકોની મેળવણી કરી લેવાની હોય છે. આ મેળવણી કરવા તમારા બજેટ સાથેની પુસ્તકોની યાદીમાં, પુસ્તક મેળવણીના અંકની ચોપડીની માગણી અવશ્ય કરશે. કિંમત છ આના.

મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિ.

સસ્તુ સાહિત્ય વ. કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧ હરદે—લેખક: ડૉ. રસિકલાલ જોશીલાલ પરીખ; મૂલ્ય ૦-૬-૦

૨ સોનેરી સૂચના—લેખક. ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૬-૦

૩ રામકૃષ્ણ વાર્તાલાપ—અનુવાદક: શ્રી રત્નેશ્વર ભવાનીશંકર ભટ્ટ; મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

પ્રાચ્યવિદ્યામંદિર-વડોદરાનાં પુસ્તકો

૪ દિવ્ય પ્રેમદર્શન—લેખક અને પ્રકાશક શ્રી. પ્રાણુલાલ પ્રભાશંકર બક્ષી; વડોદરા. મૂલ્ય ૧-૨-૦

૫ દ્વારકા—લેખક શ્રી. કલ્યાણુરાય ન. જોષી; પ્રકાશક હુદાણામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ, વડોદરા. મૂલ્ય રૂ. ૧-૧-૦

૬ સ્વલ્પજનન—લેખક. શ્રી ચન્દ્રકાન્ત મહેતા; પ્રકાશક હુદાણામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ, વડોદરા. મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦

૭ કાપડની કહાણી—લેખક: શ્રી. કાન્તિલાલ મ. શાહ; પ્રકાશક આર. આર. શેઠની કા. પ્રિન્સેસ રફાઈટ, મુબમ-૨૦ મૂલ્ય રૂ. ૨-૧-૦

આર. આર. શેઠની કું. મુંબાઈ તરફથી

૮ માનવીની ભવાઈ—લેખક શ્રી. પન્નાલાલ પટેલ; મૂલ્ય રૂ. ૫-૦-૦

ગુજરાત વનકિયુલર સોસાયટી-અમદાવાદ તરફનાં પુસ્તકો

૯ રહમતે આલમ—મૂળ લેખક સૈયદ સુલેમાન નવવી, તરજુમો કરનાર વનમાલાબહેન નરહરિભાઈ પરીખ; મૂલ્ય ૧-૦-૦

૧૦ હિંદમાં યુદ્ધોત્તર કેળવણીના ઉત્કર્ષ—(સાજન્ટ યોજનાનો અનુવાદ) અનુવાદક શ્રી. મહુલાલ ગો. મુ. મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

૧૧ વિચારમાધુરી—સપાદકો અધ્યાપક રામનારાયણ વિ. પાઠક; અને ઉમાશંકર જોષી; મૂલ્ય ૧-૦-૦

૧૨ પ. ભગવાનલાલ ઈન્દ્રજીવિ જીવનચરિત્ર—લેખક શ્રી. કુમ્ભીશંકર કેવળરામ શાસ્ત્રી, મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

બાલવિનૌદ કાર્યાલય-મુંબઈનાં પુસ્તકો

૧૩ મજરી, અલાદાન, વડોદરા, હિરામણ, હસા, વાલિયો, વામનજી, રત્નાંદે, લાખો—દરેકના સપાદક શ્રી. નાગરદાસ પટેલ; અને મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૦

અપ્પુ હસન, લેખિકા કુ. મંજુ ચોકસી; પી. એ. મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦,
લીંગલો, ગુલીવર, લેખિકા ઉપર પ્રમાણે મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૦ લીલાવતી,
અલીબાબા, મીનીમારી, સારંગીવાળો, તડાકિયો, જમાધરાજ,
દારદાંવાળો, સિંદબાદ—દરેકના સંપાદક શ્રી. નામરદાસ પટેલ; મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૦;

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૧૪ શ્રી. શાહીવાદની જીજ્ઞાસા—લેખક અને પ્રકાશક શ્રી. પ્રાણશંકર સોમેશ્વર
જોષી; ૪૦ શ્રી. રફીઝ, જોહાનાં રમજાં, (દ. આફ્રિકા) મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

૧૫ બુદ્ધિધન અભ્યાસક્રમ—લેખક શ્રી. મૂળજીભાઈ પી. શાહ, પ્રકાશક સંસ્કૃતિ
રક્ષક સરવૃ સાહિત્ય કાપીલય, વડોદરા, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

૧૬ ઝંજીરાહતનો કાયદો—લેખક અને પ્રકાશક નાનાલાલ લાલભાઈ વડીલ,
સુરત, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

૧૭ પાછલે બારણે—લેખક શ્રી. પત્રાલાલ પટેલ; પ્રાપ્તિસ્થાન: ભારતી સાહિત્ય
સંઘ, અમદાવાદ. મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

પ્રેમાનંદ સાહિત્ય સભા—વડોદરાની ત્રિવિધ પ્રવૃત્તિ

(૧) શ્રી. મનુભાઈ દીવાન ઇનામી નિબંધ હરીકાંઠ માટે

“ અખો, પ્રેમાનંદ અને ચામળ તથા તેમના સમકાલીનોના સાહિત્યમાં પ્રતિબિંબિત
યતુ ગુજરાતનું આર્થિક દર્શન ” અથવા (૨) “ સામ્રાજ્યની દૃષ્ટિએ હિંદના આર્થિક ઇતિહાસની
ચક્રવર્તી ” એ વિષય પસંદ કરાયા હોઇને ૭૫ થી ૧૦૦ પાનાનો નિબંધ આઠોપ્પર ૪૭
સુધીમા મંગાવવામા આવ્યા છે. શ્રેષ્ઠ નિબંધને રૂ. ૧૦૦ નું પારિતોષિક અર્પણ કરાશે.

(૨) અખા વિષે અભ્યાસ

ઉપર્યુક્ત સરસા તરફથી બીજી પણ એક યોજના પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે, જેમાં
સ રચાએ અગાઉ પ્રકટ કરેલા પ્રેમાનંદ ને ચામળના અભ્યાસમંચની જેમ અખાના જીવન
વિષેનો એક અભ્યાસગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઇગ્ત્યા છે. ગુજરાતના લેખકો પાસેથી એ
વિષય પર ૧૦ પાનાનો લેખરૂપ નિબંધ મંગાવવામા આવેલ હોઇને એને અર્થે નિયુક્ત
થયેલ સમિતિની પસંદગી થતાં એ લેખો ગ્રંથસ્થ કરાશે.

(૩) ત્રિમાસિક વિવેચન

ઉપર્યુક્ત સભાની ત્રીજી યોજના મે, જુન, જુલાઈ ૪૭ એ ત્રણ માસ દરમિયાન
પ્રસિદ્ધ થયેલા ગુજરાતી પુસ્તકોનું વિવેચન કરાવી શ્રેષ્ઠ જણાતા પુસ્તકના લેખકને રૂ. ૫૦)નું
પારિતોષિક તથા રૂ. ૫૦) વિવેચનકાગ્રને આપવા ઇગ્ત્યા છે. વિવેચનનું કામ શ્રી. મળેન્દ્ર
પંડ્યાને સોંપાયુ છે.

વ. રા. પુ. મંડળ

શિષ્ટવાચન પરીક્ષા

દહેગામ મહાસના કિશોરો મારેની શિષ્ટવાચન પરીક્ષાનો ૪૯ વાયકાએ લાભ લીધો. તેમને તા. ૧૭-૮-૪૭ ની મહાસ પુ. મંડળની સભામાં ધનામે વહેચાશે.

કરજીયુ મહાસ તરફથી તા. ૨૭-૪-૪૭ ના રોજ શિ. વા. પરીક્ષા લેવાયેલી તેમાં ૪૧ વિદ્યાર્થીઓ અને ૧૧ વિદ્યાર્થિનીઓએ ભાગ લીધો.

પરિણામ — જુલાઈની ૨૦ મીએ વ. રા. પુ. મંડળ દ્વારા લેવાયેલી શિષ્ટ વાચનની ૨૫ મી પરીક્ષાનો લાભ ૭૪ બાઈબેનોએ લીધો છે. પરિણામ સપ્ટેમ્બરના અઠર્માં બહાર પડશે.

જાગતાં જૂથ મંડળો:—જે જૂથ મંડળો તરફથી વાર્ષિક સભા ભરાયેલા સેમાચાર રા. પુ. મંડળ-તરફ આવ્યા છે, તે નીચે પ્રમાણે — (૧) વજુસાપિશાદ, (૨) સામ્યુર, (૩) ચોરણા, (૪) વસણ-પરળ, (૫) સરસવણી, (૬) વેળપુર.

જેમણે સભા ભરી હોય તે અહેવાલ રવાના ન કર્યો હોય તેમને વિનાવિલંબે તેમ કરી દેવાની, તથા કોઈ પણ કારણસર દરેલી તારીખે સભા ન ભરી ચકાઈ હોય તેમણે હજી પણ વહેલામાં વહેલી તકે ભરી દઈને અહેવાલ મોકલો આપવાની ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે. મજૂર સભામાં કરવાળેમાં કમો માટે જુઓ જુનાઈ અઠર્માં છપાયેલી જાહેરાત નં. ૪/૪૬-૪૭.

મહાસ પુ. મંડળની સભાઓ — અઠર્માં પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત નં. ૫/૪૬-૪૭ માં સૂચવ્યા પ્રમાણે મહાસ મંડળની વાર્ષિક સભાઓ તા. ૧૭-૮-૪૭ ના રોજ ભરી દઈને તેના અહેવાલ-હિસાબ પ્રાંત પ્રસ્તકાલ્ય મંડળ તેમજ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફ મોકલો આપવા બાબત મહાસ પુ. મંડળના મંત્રીબાઈઓનું ખાસ ખ્યાન બેચવામાં આવે છે.

પ્રાંત મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ — સામ્યુરનાદ ચાલુ વર્ષની પ્રાંત પુ. મંડળની વાર્ષિક સભાઓમાં પણ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફના એક પ્રતિનિધિ તેમજ પ્રસ્તકાલ્ય ખાતાના અધિકારી સાહેબ દ્વાર રહેવાનો ધરાદો રાખે છે એટલે જુદા જુદા પ્રાંતોની વાર્ષિક સભાએ માટે નીચે પ્રમાણેની તારીખો નક્કર કરી પ્રાંત મંડળને જણાવવામાં આવ્યું છે —

(૧) નવચારી પ્રાંત માટે તા. ૭-૯-૪૭, (૨) મહેસાણા પ્રાંત માટે

તા. ૧૩-૯-૪૭, (૩) અમરેલી પ્રાંત માટે તા. ૨૧-૯-૪૭ અને (૪) વડોદરા પ્રાંત માટે તા. ૨૮-૯-૪૭ આ સંબંધમાં જરૂરી પરિપત્ર જે તે પ્રાંત મંડળ તરફથી લાગતાવળગતા મર્ત કાઢીને મળશે એ અભ્યર્થના કરેલી તારીખ જ્ઞાનમાં ગણીને જે તે પ્રાંત મંડળના સભાસદો પોતાપોતાની પ્રાંતસભામાં ઉલટમેર ફાળર રહે એમ ઇચ્છીએ છીએ.

ધન્યવાદ ! તરકતલાવ તા. અમરેલીના વતની રા બાઈ કેશવલાલ અમાવત વડોદરાના કેળવણી ખાતામાં થોડોક વખત નોકરી કરી બાદ પરદેશ મયા છે. છતાં પોતાના વતનની પુસ્તકાલય સંસ્થા પ્રત્યેની તેમની મમતા અચળ રહી હોવાની પ્રતીતિ તેઓ દર સાલ રૂ. ૧૦)ની મદદ નિયમિત મોકલતા રહીને કરાવતા રહ્યા છે સ્થાનિક પુસ્તકાલયના વ્યવસ્થાપક મંડળે તેમના આ સૂક્ષ્મ બદલ કરાવ કરીને તેમનો આભાર માન્યો છે: સ્તુત્ય !

પુસ્તકાલયોને મદદ

સા. પુ. વિકુલપુર (તા. અમરેલી)ને ૫-૪-૦ પાદરાના દરજી જીવરામ રામજી તરફથી

સા. પુ. જીતોદા (તા. ચાણરમા)ને ૧૦) પા. શશુદાસ ત્રિકમદાસ-છમીજા, ૫) પા. જીવીદાસ ગણેશદાસ-ગાખાના, ૫, મરાખીઆ ખેતાજી ભેમજી, ૩) પા. રેવાભાઈ રાયચંદ તરફથી.

સા. પુ. કાણીએલ (તા. આતરસુબા)ને રૂ. ૭૫) ના પુસ્તકો દ્વે રવિચંદર જમજીવનદાસ તરફથી

સા. પુ. ધનતેજ (તા. સાવલી)ને રૂ. ૨૧) સરડીઆના માસ્તર વલીમદમદ બાગદીન તરફથી

સા. પુ. લિંગસ્થલી (તા. ડભોઈ)ને રૂ. ૩૫) પા. વરધભાઈ સખીદાસ કંડારી તરફથી

સા. પુ. બચાર (તા. કરજણ)ને ૩૧) ખભોળજના ભાષેજીભાઈ રણજીભાઈ પટેલ, ૨૫) દુમેપોગના ભાઈલાલભાઈ ભવાનભાઈ પટેલ, ૨૫) પાંચીખાના કાચીભાઈ ઇશ્વરભાઈ પટેલ, ૨૫) પારીખાના છોટાભાઈ ચંકરભાઈ પટેલ, ૪) લુણાના હરજીવિંદાસ કલ્યાણદાસ સાધુ તરફથી

સા. પુ. કંઠએદરા (તા. ડભોઈ)ને ૨૬) પીતાબજીદાસ હરજીવિંદાસ, ૫) દિગલાલ જેઠાલાલ શાહ-કડમેદરા, ૫) પ્રજ્ઞોત્તમદાસ હમનલાલ શાહ-મોડાસા, ૫) પાનાચંદ હમનલાલ શાહ-આકર-દ, ૫) નગસિંદાસ તારાચંદ શાહ-આકર-દ, ૫) પિતાબજીદાસ નાનચંદ બનાવત-સુબઈ, ૫) ચંદુનાલ સુનીલાલ શાહ, ૫) હેમચંદ રેવાચંદ શાહ, ૩) મણિલાલ કસનદાસ શાહ-આજડ, ૩) ગમચંદાસ ગુલાબદાસ શાહ, ૩) જેઠાલાલ દેવચંદ શાહ, ૩) અમીચંદ પ્રજ્ઞદાસ શાહ, ૨) મણિલાલ દારકાંદાસ શાહ તરફથી.

સા. પુ. કુતેપુર (અમરેલી)ને ૫૦) ભોળ ભક્તના વચન થી. કદાનજીભાઈ પ્રજ્ઞોત્તમદાસ તરફથી

સા. પુ. ઉમતા (તા. ખેરાળી) ૧૩) પા. જીવજીવાન વસ્તારામ-જોડાણા, ૧૧) પા. અબાલાલ જોષ્ઠારામ-ચાણુસ્મા, ૧૦) પા. જીતીદાસ ભગવાનદાસ-દેણુપ, ૧૦) પા. સુનીલાલ જોવર્ધન-જોડાણા, ૫) પંચાલ રામચંદ રણુજોડ-મહેસાણા, ૫) પંચાલ પ્રભુદાસ જીવરામ-ખેરાળી, ૫) પા. મૂળચંદ શંકરદાસ-કાસા, ૫) પા. વીરચંદ હીરા-કમાલપુર, ૫) પા. અંબારામ હીરા-કમાલપુર ૫) પા. જોડાલાલ શંકરદાસ-વડુ, ૫) નાયક અભામચંદ જોડારામ-મંદ્રોપુર, ૫) નાયક રતિલાલ કુમર-મંદ્રોપુર, ૫) સાહે વાડીલાલ લક્ષ્મીભાઈ ૫) શેખ ઇબ્રાહીમ હુસેમાન-વિસનમર.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

ખગારદાર પ્રાંત પ્રચારક તથા માનદ મહાલ પ્રચારકોએ નીચેના સ્થળોની મુલાકાત લઈ ત્યાંની પુસ્તકાલય યા વાચનાલય સંસ્થાઓની તપાસણી કરી છે, અને દફતરી તેમજ પુસ્તક ગોઠવણીની અવ્યવસ્થા દૂર કરી વર્ધીકરણ અને વાચનપ્રચારની કામગીરી બચાવી છે —

(૧) વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. હનુમંતરાય મધુરલાલ પટેલ માહે જીલ્લાધીશ માસમાં—(૧) નિયોજ તા. પલસાણા; કામરેજ મહાલનાં (૨) કાસમાડા, (૩) કડોદરા, (૪) વાવ, (૫) જોલપડ, (૬) ભાદા, (૭) અધામા, (૮) હિમેજ, (૯) લાડવી, (૧૦) માકડા, (૧૧) પરખ, (૧૨) વલજ, (૧૩) હળવર, (૧૪) પાલી, (૧૫) અહુરા, (૧૬) મોરયાણા, (૧૭) જોખા, (૧૮) કોળી બરયાણા, (૧૯) નનસાડ, (૨૦) દેલાડ, (૨૧) જોલેશ્વર, (૨૨) ભેરવ. કામગીરી દિન રર

(૨) સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક રા. સોમાલાલ ગરબડલાલ માહે જીલ્લાધીશમાં—(૧) જાજુગરલ, (૨) ચાન્તિપુરા, (૩) ડેસર, (૪) યારદાપુર, (૫) વાલાવાવ, (૬) કડાયલા, (૭) આણંદીજી મુવાડ, (૮) સાઠાસામ, (૯) ધનતેજ, (૧૦) બાકરોલ, (૧૧) રતનપુર.

(૩) ચાણુસ્મા મહાલ માનદ પ્રચારક રા. રામશંકર મોહનલાલ જાની માહે જીલ્લાધીશમાં—(૧) પલાસર, (૨) સેવાતી, (૩) વીરતા, (૪) ગોગદ

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારક ભાઈઓએ જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી સેવા તથા જે સૂચના-સમગ્રૂત આપી હોય તેનો યોગ્ય અમલ તાકીદે કરી નાખવા જે તે મંત્રીભાઈઓને ખાસ બલામણુ છે

ના નં. ચોકસી

સહમંત્રી

વ. રા. પુ. મંડળ

જાહેરાત નં ૧ / સન ૧૯૪૭-૪૮

વિષય - પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી અંમરેલી મુકામે ભરાયલા
પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગનું પવિષ્કામ

સુદ્ધોત્તર પુનરચના અંગે પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી જે યોજનાઓ ધડેલી, તેમાંની એક યોજના, પ્રાંતવાર ૧૫ દિવસનો પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ ઘિઘાડવાની હતી, આ યોજના સન '૪૫-૪૬માં મંજૂર થવાથી તેનો પહેલો વર્ષ તે જ વર્ષમાં દ્વારકા મુકામે ભરેલો. તે પછી સન '૪૬-૪૭ ના એ માસમાં બીજો વર્ષ અમરેલી મુકામે તા. ૧૬-૫-૪૭ થી તા. ૨-૬-૪૭ સુધી ભરવામાં આવ્યો હતો આ વર્ગનો લાભ લેનાર કુલ ૩૮ શિક્ષક બાઇઓ હતા. ૧૫ દિવસના વર્ષને અતે એ દિવસ પરીક્ષાના રાખેલા. પહેલે દિવસે પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનો તથા બજેટ નિવેદન વગેરેનો પ્રશ્નપત્ર હતો અને બીજે દિવસે પુસ્તકો અને વર્ગીકરણનો પ્રશ્નપત્ર હતો. પરીક્ષામાં ૩૬ બાઇઓ ભેઠા હતા એ તમામ બાઇઓ ઉત્તીર્ણ થાય છે. તેમના નામ નીચે પ્રમાણે છે -

ઉ. મો. ખેલ

મદદનીસ અવરથાપક
પુસ્તકાલય ખાતા

વડોદરા }
તા. ૭-૮-૪૭ }

નંબર	નકમ	ગામ	માર્ક
૧	શ્રી. હરગોવિંદ કાશીરામ જોશી	દામનગર	૧૫૬
૨	શ્રી મૂળચંદ દામોદરદાસ ચોટલીયા	કાચરડી (તા. દામનગર)	૧૪૫
૩	શ્રી. શાન્તિલાલ જુદારામ જાની	લાલાવદર (તા. અમરેલી)	૧૪૧
૪	શ્રી. ભાતુશંકર મણિશંકર ઠાકર	અમરપુર (તા. અમરેલી)	૧૩૮
૫	શ્રી પ્રેમશંકર ગીરીશંકર જોશી	ફતેપુર (તા. અમરેલી)	૧૩૭
૬	શ્રી. બીખાભાઈ અમરશી	અમરેલી	૧૩૫
૭	શ્રી પ્રભાશંકર ગીરીશંકર જોશી	દેવળા (તા. ધારી)	૧૩૪
૮	શ્રી ભાઈશંકર મકનજી પડયા	ધારમણી (તા. ધારી)	૧૩૧
૯	શ્રી. પ્રભાશંકર પુરુષોત્તમ જોશી	કેરાળા (તા. અમરેલી)	૧૩૦
૧૦	શ્રી હરગોવિંદ ચિટ્લજી પંડયા	નાના માચીઆળા (તા. અમરેલી)	૧૨૯
૧૧	શ્રી. ભાઈશંકર મૂળજી રાવળ	ઝર (તા. ધારી)	૧૨૭
૧૨	શ્રી. પ્રેમશંકર ગણાલાલ પડયા	મોટા ભંડારીઆ (તા. અમરેલી)	૧૨૬
૧૩	શ્રી. જયશંકર ભાણુજી પંડયા	ચાડીયા (તા. અમરેલી)	૧૨૫
૧૪	શ્રી. અમૃતલાલ દામોદર ચોટલીયા	શાખપુર (તા. દામનગર)	૧૨૪
૧૫	શ્રી. મોહનલાલ દામજી પડયા	અમરેલી	૧૨૪
૧૬	શ્રી. શાન્તિલાલ રામકૃષ્ણ	ચલાળા (તા. ધારી)	૧૨૪

૧૭ શ્રી. બસુભાઈ કેશવલાલ દેસાઈ	પીઠવાળળ (તા. અમરેલી)	૧૨૨
૧૮ શ્રી. ચંદુલાલ કલ્યાણજી દેસાઈ	હુડલી (તા. ધારી)	૧૨૦
૧૯ શ્રી. સુનીલાન ડાહ્યાભાઈ	અરમલી (તા. ધારી)	૧૨૦
૨૦ શ્રી. હમનલાલ મગદાસ	ચલાળા (તા. દામનગર)	૧૧૯
૨૧ શ્રી. હાસમ જીવા	અમરેલી	૧૧૫
૨૨ શ્રી. અંબાલાલ લક્ષ્મીદાસ	કેરાળા (તા. ધારી)	૧૧૨
૨૩ શ્રી. જયંતીલાલ વાતજી મહેતા	ચાવંડ (તા. ધારી)	૧૧૨
૨૪ શ્રી. ખોડીદાસ એલિવદાસ દોશી	નાના આંકડીઆ (તા. અમરેલી)	૧૧૨
૨૫ શ્રી. જોસંભાઈ મગજી પરમાર	અમરેલી	૧૧૦
૨૬ શ્રી. પ્રભાચંદ્ર ભીમાચંદ્ર ઠાકર	ટીંબલા (તા. અમરેલી)	૧૧૦
૨૭ શ્રી. ટપુભાઈ ખીમજી	ચલાળા (તા. ધારી)	૧૦૪
૨૮ શ્રી. બાળકૃષ્ણ જયરામ જોમજેકર	અમરેલી	૯૯
૨૯ શ્રી. સુનીલાલ મણિશંકર મહેતા	"	૯૯
૩૦ શ્રી. ભાઈશંકર રાવજીભાઈ જોશી	માળીઆ (તા. અમરેલી)	૯૮
૩૧ શ્રી. આત્મારામ ત્રીકમદાસ દેવમુરારી	દેવળીઆ (તા. અમરેલી)	૯૫
૩૨ શ્રી. જીવાભાઈ રામજી પાઠક	પીઠવાળળ (તા. અમરેલી)	૯૩
૩૩ શ્રી. નાનાલાલ રણછોડભાઈ	આદગઢ (તા. અમરેલી)	૮૮
૩૪ શ્રી. એલિવદાસ દયારામ કુબાવત	રંમપુર (તા. અમરેલી)	૮૫
૩૫ શ્રી. દેવરાજ હમનલાલ પંડ્યા	ગોટા બેઝારીઆ (તા. અમરેલી)	૮૩
૩૬ શ્રી. મંગાસિંહ માધવસિંહ ગોહીય	ધધિરીઆ (તા. અમરેલી)	૮૨

નોંધી લેશો :

ભા. ગિ. ની

તંત્રી : પુષ્પાગ્રેન મહેતા

પદ્મરત્ની ઑગસ્ટથી ફરી પાછું આ માસિક પુસ્તક પ્રકાશન શરૂ થાય છે. ૮૦ પાના અને અને અનેકવિધ માહિતી આપતું આ માસિક પુસ્તકાલયના દરેક મંત્રીઓ મગાવી લે.

લવાજમ માત્ર રૂ. ૬

ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ.

ફરનાલીઝ પુલ નીચે : ગાંધી રોડ - અમદાવાદ.

એક જ નામનાં એકંથી વધુ ગામો

પુરતકાલપતી લોકમદદનો મ. ઓ. મોકલતી વખતે પુરતકાલપના મંત્રીએ પોતાના ગામના નામ સાથે તાલુકો અને પોસ્ટ અવશ્ય લખવું. આ ખાતત પુરતકાલપ ખાતાની ખાસ સૂચના અન્યત્ર વાંચો.

વડોદરા રાજ્યમાં એક જ નામનાં ઘણાં ગામો છે તેમની યોગીક વાદો આ નીચે જણાવીએ છીએ —

અહુરા-તા. નવસારી અને કામરેજ;
અત્રાલી-તા. પલસાણા અને કામરેજ,
આલમપુર-તા. કરજણ અને દહેમામ;
આંબરડી-તા. ધારી અને દામનમર;
ઈશ્વરીઆ-તા. અમરેલી અને રતનપુર;
કરણુ-તા. કરજણ અને પલસાણા;
કરાલી-તા. ડભોઇ અને સંખેડા;
કણ્ઠ-તા. ભાદરણ અને પાદરા;
કરજણ-તા. કરજણ અને કામરેજ;
કાવીઠા-તા. સંખેડા અને પેટલાદ;
કાસીદ્રા-તા. સંખેડા અને ભાદરણ;
કોલવડા-તા. કોલોલ અને વિઝપુર;
ખદલપુર-તા. વિસનમર અને મહેસાણા,
ખાનપુર-તા. કામરેજ, ખેરાળુ અને વડોદરા;
ગણેશપુર-તા. વિસનમર અને વાધોડીઆ,
ગઢત-તા. મણુદેવી અને વ્યારા;
ચંદાસણા-તા. કડી અને ચાણુરમા;
દોંબા-તા. ભાદરણ, સંખેડા અને કામરેજ;
દુંકાવ-તા. સિદ્ધપુર અને સાવલી;
દામનગર-તા. દામનમર અને શિનોર,
દામાપુરા-તા. શિનોર અને વડોદરા,
દેલવાડા-તા. કરજણ, વિઝપુર અને નવસારી;

બહાદરપુર-તા. સંખેડા અને ખેરાળુ,
બાકરોલ-તા. પેટલાદ અને સાવલી;
બામણગામ-તા. ભાદરણ અને કરજણ,
બ્રાહ્મણવાઠા-તા. સિદ્ધપુર અને ચાણુરમા,
બિલીયા-તા. વિઝપુર અને સિદ્ધપુર;
બેરીસણા-તા. કડી અને કોલોલ;
ભાઠા-તા. નવસારી અને મણુદેવી,
માણિકપુર-તા. નવસારી, મણુદેવી અને વિઝપુર;
માંગરોલ-તા. માંગરોલ, નવસારી અને કરજણ,
મુદેશ-તા. સાવલી અને ચાણુરમા,
રણોલી-તા. ભાદરણ અને વડોદરા;
રંગપુર-તા. કડી, ખેરાળુ અને અમરેલી;
વરસડા-તા. સાવલી અને અમરેલી,
વસાઇ-તા. ડભોઇ, વિઝપુર અને ચાણુરમા;
વડનમર-તા. ખેરાળુ અને ડાડિનાર,
વઠસર-તા. વડોદરા અને કોલોલ,
વાંસકુંઢ-તા. મદવા અને વ્યારા,
વાંકીઆ-તા. અમરેલી અને ખાંભા,
વિશ્રામપુર-તા. પાદરા અને પેટલાદ,
સદુથળા-તા. ચાણુરમા અને વિસનમર,
સમોડા-તા. પાટણ અને સિદ્ધપુર,
સરસાવ-તા. કડી અને ચાણુરમા,
સાદરા-તા. કડી અને પાદરા,
સાંપા-તા. દહેમામ અને કરજણ;
સેગવા-તા. શિનોર અને કામરેજ;
શાલાસણ-તા. કોલોલ, મહેસાણા અને ખેરાળુ,
રોખપુર-તા. કામરેજ અને ખેરાળુ,
હાણપુર-તા. સિદ્ધપુર અને કોલોલ;
હોડોદ-તા. કરજણ અને સંખેડા

મ. ઓ. કૃપન પાછળ નવાં હપાપલા ફોર્મમાં પૈસા મોકલનાર ધણીનું નામ ઠેકાણું લખવાની સવડ રાખેલી હોય છે. પૈસા મોકલતી વખતે કૃપનમાં નામ લખી તાલુકો અવશ્ય લખશે.

વા. ના. અમીન

મંત્રી, પુ. સ. સ. મડગ લિ.

સામયિક ટીકણ

ગરીબ કન્યાનું અક્ષયપાત્ર

શ્રાવસ્તિ નગરીમાં એક વખત દુષ્કાળ પડ્યો ત્યારે ભગવાન બુદ્ધે પોતાના અનુયાયીઓને એકત્ર કરીને પૂછ્યું:

“ તમારામાંથી કોણ આ બુદ્ધસિતો-બુદ્ધ્યાંઓને ભોજન આપવાનું કર્તવ્ય હપાડી દેવા તૈયાર છે ? ”

અનુયાયીઓમાં એક શાહુકાર રત્નાકર હતો. તેણે પોતાનું મસ્તક બુદ્ધ ભગવાન પાસે નમાવ્યું અને કહ્યું:

“ ભગવાન ! દુષ્કાળપીડિતોનું પૂર કરવા તો મારી બધીય સંપત્તિ દરતાં અતિવિશેષની જરૂર છે. ”

તે પછી રાજના સેનાપતિએ ભગવાન બુદ્ધને નમન કરીને કહ્યું:

“ ભગવાન ! હું મારા પ્રાણ આપવા તૈયાર છું. પરંતુ ધાન્ય તો મારા ઘરમાં પણ પૂરતું નથી. ”

ભગવાન બુદ્ધે સમભાવપૂર્વક આ વાત સાંભળી.

એટલામાં બીજી તરફથી ઘણાં વીધાં જમીનનો માલિક ધર્મપાલ નામે જેઠૂત આગળ આવ્યો ને ભગવાન બુદ્ધને પ્રણામ કરીને બોલ્યો:

“ ભગવાન ! આકાશમાંથી વરસાદની વૃષ્ટિ થતી નથી તેથી દુષ્કાળના દેત્રે મારાં જેતરે શોષીને સૂકવી નાખ્યાં છે. રાજને મારે જમીન મહેસુલ કેવી રીતે ભરવું તેની પણ મને ચિંતા છે. ”

ભગવાન બુદ્ધે આ વચનો પણ તટસ્થતાપૂર્વક સાંભળી લીધાં.

ન્યારે સહુ શાંત હતા ત્યારે લિહુસુતા સુમિયા પોતાના આસનેથી ઊઠી. સહુ કોઈ તેની મયોદાશીલ સુંદર મૂર્તિ જોઈ પ્રસન્ન થયા. સુમિયાએ ભગવાન બુદ્ધને બે હાથ જોડી નમસ્કાર કર્યા ને પછી એ પ્રસન્ન ભાવે બોલી.

“ ભગવાન ! હું ગરીબ છું. સર્વથી દરિદ્ર છું, તો પણ આપની સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા બંધ છું કે હું સહુ બુદ્ધ્યાંને ભોજન કરાવીશ. ”

સાંભળનારાઓ ચક્રિત થઈ ગયા. ‘ સુમિયા તો ગરીબ છે. તેનાથી આ પ્રતિજ્ઞાનું પાલન શી રીતે થશે ? ’ એમ સહુ ઠંડેવા લાગ્યા. કોઈકે સુમિયાને પૂછ્યું:

“ તે કીધેલી પ્રતિજ્ઞાનું પાલન તું કેવી રીતે કરી શકીશ ? ”

[સાંભળ પ. ૪૪ને છેડે]

આઝાદીના ઉષાકાળે નેતૃત્વની જવાબદારી*

આજે આપણે અત્યંત ખારીક સમયમાં રહીએ છીએ એ તમારું કહેવું ખરોખર છે. ફેશ સમક્ષ આજે મોટા મોટા પ્રશ્નો ઉભા થયા છે. અને તે ખાખતમાં મહત્વના નિર્ણય તાત્કાલિક આપણે લેવાના છે. બુદ્ધિ વ્યાકુળ થવાનો સમય ખડો થયો છે. બ્રિટિશો હિન્દુસ્તાનમાંથી જાય છે. આપણી આજ સુધીની ગુલામગીરી પૂરી થવા આવી છે. હવે આપણે સ્વતંત્ર થઈએ છીએ. 'ભાઈઓ, આપણો જે મહાન વિજય થયો છે તે ધણે ભાગે આપણા વંદનીય નેતા પંડિત જવાહરલાલ નહેરૂ અને સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના ત્યાગ અને પ્રયત્નને આભારી છે. એક ખાખતમાં આપણે ભાગ્યશાળી છીએ. જે નવા યુગના આજે આપણે નાગરિક છીએ, તે યુગના આપણે સ્વતંત્રતાના સૈનિકો પણ છીએ. સ્વતંત્રતા મળ્યા પછી આપણા પર ધણી મોટી જવાબદારી પડવાની છે. એક પવિત્ર કર્તવ્ય આપણે કરવું પડશે. અને તે એ છે, તે સ્વતંત્રતાનું સંચોપન અને સંરક્ષણ આપણે કરવું પડશે. તે કાર્ય માટે આપણે હમણાંથી જ તૈયારી કરવી

આપના મુદ્દાઓમાંનો મહત્વનો એક મુદ્દો એ છે કે આ વિકટ કાળમાં આપણી પાસે નેતૃત્વનો અભાવ છે અને તે ખાખતમાં હું જરા સ્પષ્ટ અને નિર્ભયપણે બોલવાનો છું તે બદલ ક્ષમા કરશો. ઉત્તમ અને ધીરજવાળા નેતા મળ્યા સિવાય કોઈપણ સમાજ અગર કોઈપણ રાષ્ટ્ર ટકી શકવાનું નથી જ; ઉલટું, એવા નેતાઓના અભાવે આપણું અસ્તિત્વ સ કટમાં આવ્યા વગર રહેશે નહિ. આપણામાં એકઠા નિમોણ થઈ શકતું નથી એ આપણું કુદૈવ છે. મતભેદ, અસતોષ અને હિંસાલિપ્તતાથી આપણું વાતાવરણ દૂષિત થયેલું છે. ખીણું પણ એક વિષ આપણા સમાજમાં ભરાયું છે. અને તે છે ઈર્ષાનું. એ સર્વ ધાતકી દોષો આપણે તરત જ કાઢી નાખવા જોઈએ. અને સંપૂર્ણ સહકારનું વાતાવરણ નિમોણ કરવું જોઈએ. તો જ આપણો સમાજ સંપૂર્ણ થશે. આપ બિચકાળ તરફ નજર રાખશો તો હું આપને શું કહું છું તે આપના ધ્યાનમાં આવશે. સદ્ગૃહસ્થો, આપની નેતાગીરી લેવાનો અને આપના સાહસમાં આપને દોરવણી આપવાનો આપ મને આશ્રય કરો છો. એ મુદ્દાનો જવાબ વાળું તાર પહેલા મારા આદર્શો અને મારા રાજ્યમાં એ આદર્શોને ફળીભૂત કરવા થયેલા પ્રયાસો વિષે હું આપને થોડુંક કહેવાની રજા લઉં છું.

‘‘લોકોની સેવા’’ એ જ ગાયકવાડ કુટુંબનો આદર્શ છે અને મારા પૂર્વજોની માફક હું પણ મારી જાતને, વડોદરાના લોકોના સેવકતરીકે ગાનું છું. જીવન અને માનવપ્રમતિના જુદા જુદા અગત્યના ક્ષેત્રોમાં વડોદરા બ્રિટિશ હિંદથી હમેશા સરસુ ગયું છે એ વાત એટલી બધી જાણીતી છે, કે તે પર આજે ભાર મૂકવો બાગ્યે જ જરૂરી મણાય ફરજિયાત પ્રાથમિક શિક્ષણ વડોદરા રાજ્યમાં અડધીસદી પહેલા દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. રચાનિક સ્વરાજ્યની સરેશ્ચાએતું નામ પણ ન્યાયે બ્રિટિશ હિંદમાં સમજાતું ન હતું ત્યાર પહેલા તેવી સરેશ્ચાએ વડોદરા રાજ્યમાં સ્થાપવામાં આવી હતી એવી જ રીતે માનવદુખ-નિવારણ ખાખતમાં-દવાખાનાં, પ્રસૂતિગૃહ

* ન્યમદોષ રાજ્યમહેશ, મુજબ ખાતે તા ૨૩-૭-૧૯૩૭ ના રાજ આશરે ૧૫૦ સરેશ્ચાએ વડોદરાના શ્રીમંત મદારાજ સાહેબના માનમાં થોડેલા સ્વાગતસમારક વખતે તેઓ શ્રીમંતે આપણું બાપણું.

વગેરે તથા વાહનવ્યવહારના સાધનો, રસ્તા તેમ જ રેલવે, પીવાના પાણીના પૂરવઠાની ચહેરી તથા અમ વિસ્તારમાં જોમવાઈની વાજતમાં કે રામની અટકાવતની વાજતમાં વડોદરા એવી પ્રમતિનો દાવો કરી શકે તેમ છે, કે જે કરતા વધુ પ્રગતિ બ્રિટિશ હિંદમાં ઠાઈ પણ સ્થળે અત્યાર સુધી થઈ નથી મારા રાજ્યમાં વાણીસ્વાતંત્ર્ય, વર્તમાનપત્રોનું સ્વાતંત્ર્ય છે અને નાગરિકાના મૂળભૂત હક્કોની ખાતરી અપાયેલી છે જ. અમારે ત્યાં લોકપ્રતિનિધિત્વ ધરાવતું ધારામંડળ છે અને રાજકારભારમાં લોકોનો માદ સંપર્ક સાધવામાં આવ્યો છે. વળી જવાબદાર રાજતંત્રનો આદર્શ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે અને રાજપ્રમુખના હિતો અભિન્ન છે. તાજેતરના બનાવો તરફ વળી મારે સંતોષની લાગણી સાથે કહેવું જોઈએ કે દિલ્હીમાં હિંદનું ભાવી ધડાધ રહ્યું છે તે સમયે રાષ્ટ્રીય દોરવણી આપવાની વાજતમાં વડોદરાએ તેની ઉચ્ચ પ્રણાલિકાને શોભે તેવા હિંમતભર્યો ભાગ ભજવ્યો છે.

હવે ઉપર ચર્ચાલા મુદ્દા પર આવતાં તમે મને ન્યારે દોરવણી આપવાની અને તમને મદદ કરવાની માગણી કરો છો ત્યારે હું આપને કહીશ કે જનતાનાં રાષ્ટ્રોમાં હિંદને એક સંયુક્ત અને મજબૂત રાષ્ટ્ર તરીકે સ્થાપવાના કામમાં તમને દોરવણી આપવા મારી સેવા અર્પણ કરવા હું તૈયાર છું. મારે અત્રે કહેવું જોઈએ, કે ઉપરના આદર્શને પ્રાપ્ત કરવા માટે અને રાષ્ટ્રીયતા માટે તમારે યોદ્ધા ભોગ આપવા પડશે, તે ભોગ સ્વચ્છશીથી અને ઉત્તમવર્ણ દેસમજતને શોભે તે રીતે આપવા તમારે તૈયારી રાખવી જોઈએ. કૃત્રિમ સરહદો કે ભૌગોલિક સીમાઓથી મારી દષ્ટિ કદી પણ સંકુચિત બની જ નથી. મેં મારા રાજ્યના સોડોના કલ્યાણને હિંદના સોડોના કલ્યાણના એક ભાગ તરીકે જ હંમેશા વિચાર્યું છે. હું અર્પણું રાષ્ટ્રીયતા અને રાજ્યવહીવટના લોકસાહી આદર્શોમાં માનુ છું અને હિંદના સોડોના સ્વાતંત્ર્ય અને સમૃદ્ધિ માટે અમત કોષપણ ભોગ આપવો પડે તો તે આપવા હું તૈયાર છું. છેવટે તો સોડોની સેવા એ જ પ્રશ્ન મેંવા છે. હું ફરી એક વાર આપનો આભાર માનું છું.

[અવસંધાણ ૫. ૪૫]

સુપ્રિયા સ્મિત સાથે બોલી:

“ મારી ગરીબી એ જ મારું બળ છે. હું સહુના સાથે સમાનભાવ કેળવી શકું છું તેથી આપના હૃદયમાં મારી સંપીત્તનો સંહાર છે શ્રીમંતાઇને પોતાનું અંગ માનનારા શ્રીમતો પોતાની શ્રીમતાઇનો ત્યાગ કરી શકતા નથી. જ્યારે શ્રીમંતાઇ વગરના ગરીબો આત્મસોગથી મમમ પ્રજાનું જે શ્રેય સાધી કલ્યાણ કરી શકે છે તેનો કિંચિત્ અંશ પણ શ્રીમતો કરી શકતા નથી હૃદયથી જે ઉદાર છે તે જ સાચો શ્રીમંત છે. માટે જેની પાસેથી જે કંઈ થાકે અન્ન મળશે તે મેળવીશ અને જે જે જૂએ મરે છે તેને આપીશ ”

બુદ્ધ ભગવાન સુપ્રિયાની વાત સાંભળીને પ્રસન્ન થયા સુપ્રિયાએ શાવસ્તિ નગરીમાં ઘેર ઘેર ફરીને અન્ન ઉઘરાવ્યું ને જેની પાસે કંઈ નહોતું તેને આપ્યું ને હુધ્ધાળનો અંત આણ્યો.

[“ વિશ્વમંડલ ” માથી.]

આઝાદ સારિતવર્ષનો રાષ્ટ્રધ્વજ

સત્ય, અહિંસા, શૌર્ય અને વિજયનું પ્રતીક

એક નૂતન સ્વતંત્ર અને 'મુક્ત' હિંદનું સર્જન થઈ રહ્યું છે. દરેક રાષ્ટ્રને તેની સાંસ્કૃતિક નૈતિક અને આધારિક મૂલ્યો અને અભિલાષોના પ્રતીક સમો એક રાષ્ટ્રધ્વજ હોય છે. હિંદને પશુ-સત્ય, શૌર્ય અને અહિંસાના પ્રતીક સમો એક રાષ્ટ્રધ્વજ છે, પશુ હિંદે હવે એ રાષ્ટ્રધ્વજમાં થોડાક ફેરફાર કર્યો છે. હિંદનો આ નવો રાષ્ટ્રધ્વજ ઘેરે ફેસરી, સ્વેત અને ઘેરો લીલો ત્રિરંગી રાષ્ટ્રધ્વજ છે અને તેની વચમાં આરમાની રંગનું અસોલ્યક મૂકવામાં આવ્યું છે.

લોકસભામાં આ ધ્વજ અંગેનો ઠગવ બાવનાર પડિત જવાહરલાલ નેહરુ હતા અને લોકસભામાં એકત્ર થયેલા રાષ્ટ્રના પ્રતિનિધિઓએ આ ઠગવને પ્રસન્ન અને છાજે તેવી મંજૂરતાથી ઓ. પડિત નેહરુના ઠગવને ખૂબ જ ઉત્સાહપૂર્વક વધાવી લીધો.

બાવના અને બાવિનું પ્રતીક

કોઈ પણ દેશનો ધ્વજ એ દેશની સિદ્ધિઓ અને બાવિનું ગૌરવશીલ પ્રતીક છે. હિંદનો આ ત્રિરંગી રાષ્ટ્રધ્વજ એ વરો થયા ઠગિસનો ખારિ ધ્વજ છે. એ ધ્વજ નીચે હિંદની જનતા પરદેશી વર્ચસ્વ સામે લડી, અનેક યાતનાઓ વેડી અને આખરે એ જ ધ્વજ નીચે પોતાની સ્વતંત્રતાના ઉદ્ધાત ધ્યેયને હાસલ કર્યું છે. જેમાં તેમ જ જેલખદાર આ ધ્વજની આપણે જુલ્યા નથી. સત્યમિહના સમયમાં કુમળી વયની કુમારિકાઓ ધ્વજની પ્રતિષ્ઠા માટે બપકર ધુરોપીઅન સાર્વંટો સામે લડી હતી, અનેક માણસો એની ટેક સાચવવા શહીદ થઈ ગયા. એ વખત એ અમિણી સ્વાતંત્ર્ય-લડતરનું પ્રતીક હતું અને અત્યારે એ આપણા વિજયનું પ્રતીક છે આથી આ ધ્વજના રંગોમાં આપણે ફેરફાર ન કરી શકીએ; કેમકે એ ફેસરી, એ સ્વેત અને લીલો રંગ એ શૌર્ય, સત્ય અને અહિંસાના ઉદ્ધાત પ્રતીક સમો બની ગયો છે; એટલે આ રંગો આપણે મન એક પવિત્ર વસ્તુ બની ગઈ છે. રંગોમાં ફેરફાર ફેરવાથી એનું ગૌરવ ખડિત થાય અને એનું મૂલ્યાંકન ઘટી જાય.

આપણા રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીજીએ આ ધ્વજ આપણને આપ્યો. આને આપણે ગુલામીના અધકારમાંથી સ્વાતંત્ર્યની ઉપાનાં દર્શન કરી રહ્યા તે ઠાના પ્રતાપે ? એ મહાન વિભૂતિના અંગેક સંકલ્પસામાર્થ્યે અને આત્મમજના પ્રતાપે ! આમ આ રાષ્ટ્રધ્વજ એ ગાંધીજીના સમગ્ર વ્યક્તિત્વનું તેમના સત્ય અને અહિંસાના સિદ્ધાંતોનું પ્રતીક બની ગયું. કંઈ રીતે ? ગાંધીજીના પરમ પ્રિય ચરખાને એમાં મૂકવાથી, કેમકે ચરખો એ ગાંધીજીના સમગ્ર જીવનદર્શનનું પ્રતીક છે.

અસોલ્યકનું અર્થ

આ નવા રાષ્ટ્રધ્વજમાં ચરખાને સ્થાન છે, પણ એમાં રેડિયાના ખીજ ભાગને કાઢી નાખવામાં આવ્યો છે, પણ રેડિયાના કેન્દ્ર સમા ચક્રને રાખવામાં આવ્યું છે. આ નવા રાષ્ટ્રધ્વજમાં ચરખાનું કું જે પ્રતીક ચક્ર છે. તેનો આપણે જાણીએ છીએ તેમાં ધણો વિશાળ

અર્થ છે. આ ચક્ર દિંદની તવારીખના અને જગતની તાવારિખના મહાન સમ્રાટ અશોકનું ધર્મચક્ર છે. અશોકનો સમય એ દિંદના ઇતિહાસનો બળ્ય પુરાવો હતો. અશોકની રાજધાની સારનાથ ખાતે અશોકના પ્રખ્યાત સિંહસ્તંભમાંના અશોકના ધર્મચક્રને ચરખાના પ્રતિક તરીકે નવા જ્વજ્વમા રથાન આપવામાં આવ્યું છે.

અશોકનું આ ધર્મચક્ર દિંદની અખંડિત આત્મશ્રદ્ધાનું પ્રતીક છે. કાશ્મીરની મૂર્તિ બૌદ્ધ ભગવાને એ ધર્મચક્રનો જગતને આદેશ આપ્યો હતો અને અશોકે પોતાના જીવનમાં એ આદેશને મૂર્તિમંત કયો હતો. આમ આ ચક્ર એ દિંદની સંસ્કૃતિ આધ્યાત્મિક મૂલ્યોનું પ્રતિક છે. આત્માની વિભક્તિ અને જગતમાં નૈતિક મૂલ્યોના સ્થાપનનો એ દિંદનો પ્રાચીનતમ આદર્શ છે. આ આદર્શ સમગ્ર વિશ્વમાં પ્રસરાવવા માટે દિંદની સંસ્કૃતિ અનેક સૈકાઓથી કામ કરતી આવી છે અને હજી પણ તે આદર્શ માટે કસી રહી છે. અશોકનું આ ધર્મચક્ર એ દિંદના આ આધ્યાત્મિક જીવનના આદર્શનું આમપ્રતિક છે.

અશોક અને ગાંધીજી

અશોકના ગૌરવને ગાંધીજીના હિંદે પુનઃ પ્રાપ્ત કર્યું છે. આપણા ઇતિહાસની આ મહાન સત્ય હકીકતનું જીવંત પ્રતીક એટલે આ ચક્ર. એ મહાન પ્રતાપી નરપુત્રે લશ્કર દ્વારા વિજયો નહોતા મેળવ્યા, પણ ધર્મ દ્વારા સમગ્ર વિશ્વની પ્રત્યેક વસ્તુ પ્રત્યે પ્રેમ રાખીને ઐહિક વિજય નહિ પણ ધાર્મિક દિગ્વિજય કયો હતો. અશોક અને આપણી વચ્ચે આજે તેવીસ તેવીસ સૈકાઓનું વિચાળ અંતર પડી ગયું છે. આ સમય દરમ્યાન દિંદની ધરતી પર અનેક પરદેશીઓ આવી ગયા. હિંદમાં અનેક પરિવર્તનો થયાં આજે આપણી પાસે એના જેવો જ પ્રતાપી પરાક્રમી સાસ્ત્રિકતાના ભંડારસંગો એક માનવી ઉભો છે. આ માનવીએ દિંદની પદ્ધતિ જનતાને ગુલામીની ઘેર સુધુષ્ટિમાંથી જગાડી અને આજે આપણે સ્વાતંત્ર્ય ઉપાના વધામણા કરવાની તૈયારી કરી રહ્યા છીએ. ગાંધીજીના પ્રતાપે દિંદનો આખરે વિજયકે વાગ્યો છે. આમ અશોકના ધર્મચક્રને સ્થાને ગાંધીજીનો ચરખો આવ્યો.

આ ચક્રનું હું નામ લઉં છું ત્યારે મારા રમરજીપટ ઉપર દિંદનો બળ્ય ભૂતકાળ ખડો થાય છે અને દિંદના એ જ્યોતિર્ધર સુદર્શન ચક્રના ધારણ કરનાર અને જગતને ખીતાની ભેટ ધરનાર શ્રીકૃષ્ણ મારા મન ચક્ષુ સમક્ષ ખગા થાય છે.

દિંદની સંસ્કૃતિની અખંડિતતા માનવજાતના ઇતિહાસમાં અજોડ છે. ખરેખર દિંદ એ જગતની સંસ્કૃતિઓનું પીઠ છે. દિંદની સંસ્કૃતિ એ સુમેરીઆ, ઇજીપ્ત અને ગ્રીસની સંસ્કૃતિ કરતાં વધારે પ્રાચીનતમ છે. જગતની આ બધી સંસ્કૃતિઓ તો કાંજની ગતિમાં ક્યારનીયે વિધીન ઘડ મઘ, બ્યારે દિંદ કાજના અનેક ધસારા અને આક્રમણ સામે હજી ટકી રહ્યું છે. આપણા ભારત દેશ કાજના અનેક પ્રવાહો વહી ગયા છતાં ટકી રહ્યો છે. એનું ચેતન અને જોમ સ્ફૂર્તિ અને શક્તિમાં નથી, બલકે આજે તો એ સંસ્કૃતિ કાજની અગ્નિ-પરીક્ષામાંથી વિજયવંત થઈને બહાર નીકળી છે. દિંદના નવા રાષ્ટ્રજ્વજ્વમા આ જે ચક્રનું નિશાન છે તે શું છે ? માનવજાતના સર્વોચ્ચ સુખલાસ માટે દિંદ સૈકાઓ ઘણા જે અવિરત, અતટ અને રચનાત્મક પ્રયાસો અને પ્રયોગો કરી રહ્યું છે તે પ્રયાસોનું આ ચક્ર પ્રતીક છે.

ભારતીય સંસ્કૃતિનો સંદેશો

ભારતવર્ષની પ્રાચીન બંધનતા અને પ્રાચીન ઔરવના પ્રતિક સમો આ ધ્વજ સમગ્ર વિશ્વમાં હિંદની મહત્તા પ્રસારવતો અનેક યુગો સુધી ઉન્નત રીતે ફરકતો રહે એ જ આપણી અભિલાષા અને આકાંક્ષા ! આ ધ્વજ સમક્ષ આપણે શપથ લેવા જોઈએ કે હિંદને વધારે અને વધારે મહાન અને સામર્થ્યવાન બનાવવા અમે અમારું જીવન-સર્વસ્વ ખરચી નાખીશું. હિંદી સંસ્કૃતિના પ્રતિક સમા આ ધ્વજને આપણે વિશ્વભરમાં ફરકાવેલા જોઈએ અને હિંદની સંસ્કૃતિનો સંદેશો જગતના રાષ્ટ્રોને આ ધ્વજની પ્રતિષ્ઠા અને પ્રતાપ માટે આપણે સખતમાં સખત પરિશ્રમ કરવો જોઈએ અને અમે તેવી મુશ્કેલીનો સામનો કરવો જોઈએ. પશ્ચિમની પદાર્થવાદી સંસ્કૃતિએ જે આધ્યાત્મિક મૂલ્યોને નષ્ટ કર્યો છે, અને જેને પરિણામે સમગ્ર વિશ્વ આંત્ર, વેદના અને અનેક અનિષ્ટાથી પિડાઈ રહ્યું છે, તે આધ્યાત્મિક મૂલ્યોને માનવ-જીવન અને જગતમાં પુનઃ સ્થાપિત કરવાનું કાર્ય ચાલે આપણે આ ધ્વજ-નીચે અશોકના આ ધર્મચક્ર નીચે-કરીએ ! ચાલો ! આ ધ્વજ નીચે આપણે ભારતીય સંસ્કૃતિનો સંદેશો સમગ્ર જગતમાં ફેલાવીને વિશ્વને સુવાસિત કરીએ । *

—કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશી

રાષ્ટ્રધ્વજમાં ચક્રના પ્રતીકનું રહસ્ય

રાષ્ટ્રધ્વજ તથા ચિહ્ન માટે નિયુક્ત ચણેલી સમિતિએ મહાન ઝરોહના સમયના સાંચી ખાતેના પ્રખ્યાત સ્તૂપમાંથી ગ્રેરણા પ્રાપ્ત કરી છે. ધ્વજની પાશ્વબુમિ સદેહ, લીલી, ને કેસરી જ રહેશે, પરંતુ ચરખાને જદલે સમિતિએ સાચી રચના ચક્રની સૂચના કરી છે. ચરખાનું ચિહ્ન વ્યવહાર મુશ્કેલી જીભી કરે છે, તે એક જ બાજુએ રહી જાય છે અને બીજી બાજુથી કદરૂપો અને ઉધો દેખાય છે; જ્યારે ચક્ર સમતોલપણ જાળવી રાખે છે અને બંને બાજુએથી સમાન દેખાવ આપે છે.

ગાંધીજીની સંમતિ

એમ જણાયું છે કે, ગાંધીજીએ ઋષ્ટ્ર ફેરફારને પોતાની અનુમતિ આપી છે. ઠાક પણ રીતે ધ્વજ ઉપર ચક્ર એ માત્ર કૃતિનાર કે કુબારના ચક્રનું જ નહિ, પરંતુ જીવન-ચક્ર, ભાગ્યચક્ર, પ્રવૃત્તિ તેમ જ પ્રમતિના ચક્રનું પ્રતીક છે સાંચી સ્તૂપનું ચક્ર જે ઇ.સ. પૂર્વે ત્રીજી સદીમાં કૃષ્ણ સિંહણે કોતરી કાઢ્યું હતું તેની ગ્રેરણા તો મુઢમા વિજય પામ્યા બાદ, હિંસાનો લાગ કરીને શાંતિ સ્થાપવા માટે ખ્રુદ સમ્રાટ અશોકે જ કરી હતી. બૌદ્ધ પરિભાષામાં ચક્ર એ ધર્મ કે કાયદાનું સૂચન કરે છે. ધર્મનું આ પ્રતીક હિંદી રાષ્ટ્રીય ધ્વજ ઉપર મુકાય તેની પાછળ કાઠ રહસ્ય નથી એમ નથી. એ ચક્ર આપણને સાત્વિકતા, નામરિશોના કર્તવ્ય તેમ જ દિહી સંસ્કૃતિનું સંસ્મરણ કરાવે છે.

ચક્રની મહત્તા

આધુનિક દષ્ટિએ ચક્ર એ મશીનરી કે ઔદ્યોગિક વિકાસના અર્થમાં સાધન-સના

વિકાસને સૂચવે છે. ચક્ર આપણને એ જ્ઞાન કરાવે છે, કે સમય તથા સ્થળ ઉપર વિજ્ય પ્રાપ્ત કરવા મનુષ્યે કેટલા ભગીરથ પ્રયત્નો કરી એન્જીનો, મોટર્સ તથા વિમાનો શોધ્યા છે. આ રીતે ચક્રનો ખ્યાલ પ્રાચીન ભારતને અવૌચીન જમાના સાથે જોડતો હોવાથી હિંદી રાષ્ટ્રધ્વજ ઉપર ચક્રને સ્થાન આપવાનો મૌલિક વિચાર પ્રસંસનીય છે. કારણ કે એ પ્રાચીન હિંદના આદર્શવાદને આધુનિક વિજ્ઞાન યુગના વારતવવાદ સાથે સંયુક્ત કરે છે

ચક્રનું રહસ્ય

એ ચક્રના આરા એ સૂર્ય-કિરણોનાં રૂપમાં રજૂ થયા છે. સદીઓથી સૂર્ય એ સ્વાસ્થ્ય, જીવન, પ્રકાશ, ખેતીના પાક વિગેરે અને સારી વસ્તુઓનું કારણ હોવાથી પૂજ્ય છે. આજે પણ વિજ્ઞાને આપણને જતાવ્યું છે, કે સૂર્યનાં કિરણો મનુષ્ય, પ્રાણી તથા વનસ્પતિજીવન માટે કેટલાં અમૂલ્ય છે. જીવન અને પ્રકાશના પ્રતીક તરીકે, સૂર્ય એ અર્ધકર તથા રોગોમાંથી મુક્તિનું પશુ સૂચન કરે છે. સૂર્યની ફરતે ચક્રની હાજરી એ પડકારરૂપ છે. ખીન્ત કોઈ પણ દેશના ખજાના આ ગ્રેરજ્યાત્મક હૃદયસ્પર્શી અને પડકારરૂપ ચિહ્ન નથી. પરંતુ આવા પ્રતીકનો ભાવાર્થ સમજવાનું કામ 'હિંદીઓનું' છે. તેમણે વેળાસર જામત બની એ પ્રતીકને યથાર્થ પૂરવાર કરી આપવું જોઈએ. હિંદીઓએ પોતે જ સફેદ, લીલો અને કેસરી રંગ તેમ જ ચક્ર તથા સૂર્ય એ સર્વે શુ સૂચવે છે તે સમજીને તેમની ભાવનાને મૂર્ત સ્વરૂપ આપવું જોઈએ. આપણા રાષ્ટ્રધ્વજના પ્રતીકની નૈતિક બલ્યતાને આપણાં કર્તવ્યો દ્વારા દુનિયાને સુખે પ્રસન્ન કરવા સહય બનાવવી જોઈએ.

કળાકર્શન

કમિટીએ રાષ્ટ્રીય રાજ્યચિહ્નની પસંદગી પણ સાચી રૂપમાંથી જ પ્રાપ્ત કરી છે. સાચી ખાતેનો અગ્રોકસ્તંભ પહેલાં ૪૨ ફીટ ઉંચો હતો અને તેની ઉપર એક ધાતુના દાઢા સાથે છટાકૃતિવાળાં પતરાં સાથે ચાર મોટા સિંહો બનાવવામાં આવ્યા હતા. જે શાક્ય જાતિના અગ્રોકર્ષી શાક્યસિંહનું સૂચન કરતા હતા. કળાકારનું ચાતુર્ય માત્ર આરસના પથ્થરો કોનરવામાં કે ધાતુઓને ચળકતી રીતે રજૂ કરવામાં જ નથી, પરંતુ તે સિંહોની સૌર્યગ્રેરક રજૂઆત, પંજરોનો રોમાચક ઉઠાવ, તેમ જ દેશવાળીઓના સૂક્ષ્મ વળાકોને ઝીણવટભરી રીતે કોતરવામાં છે.

સ્તંભ ઉપર ધંટાકૃતિમાં જે ધાતુની બનાવટ છે તે કમળના જેવી છે. તે કમળ, તે સ્તંભ તેમ જ ચારને બદલે અડોઅડ લાગી રહેલા ત્રણ સિંહો-માટે કમિટીએ રાજ્યચિહ્ન તરીકે બલામણુ કરી છે.

સ્મારકસ્તંભની ઉપયોગિતા

સ્તંભો તો જૂના જમાનાઓથી સ્મારક તરીકે રચવામાં આવે છે. અને આજે પણ વિજ્યનાં સ્મારકો તરીકે રચાય છે. મહાન અગ્રોક હિંદના ઇતિહાસમાં એવું બિનહરોરૂ સ્થાન ભાગવે છે, જેણે વર્તમાન મહાસ ઇલાકા સિવાયનું આખું હિંદ પોતાના યુનિયન હેઠળ એક કથું હતું. અને ઇરાનની સરદદ સુધી અફઘાનિસ્તાન સુધીના પ્રદેશો ઉપર અગ્રોકની હકૂમત ચાલતી હતી, તેમ જ સમસ્ત એશિયામાં તેની લાગવગના પ્રદેશો

હતા. તેણે ચત્રોના વિજયના નહિ પણ ધર્મના વિજયના સ્મારકો તૈયાર કરાવ્યાં હતા. ઉક્ત સ્તંભમાં અશોકે પોતે રાજકીય આકાંક્ષા તરીકે એકતાનો ઉલ્લેખ કરાવ્યો હતો. " સંઘ સંગઠિત રહે અને લાખા કાળ સુધી ઢકી રહે એ મારી ઇચ્છા છે. " અશોકનો આ શિલાલેખ આજના દિવસના રાષ્ટ્રીય જીવન માટે પણ નોંધપાત્ર છે. આ પણ જાણે અશોક સ્વતંત્ર હિંદી પ્રગતિતાકને સંબંધિત અને અખંડ રહેવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરતા હોય એમ લાગે છે.

કમળચિહ્ન શું સૂચવે છે ?

હિંદી-પ્રતીક-પદ્ધતિમાં કમળનું ચિહ્ન એ સૌન્દર્ય તથા સમૃદ્ધિ સૂચવે છે. એ સર્વવિદિત છે. હિંદી મુનિપનના સરકારી ચિહ્ન કમળને રથાન આપવામાં આવે તો એમાં કાઈ નવાઈ નથી. રાષ્ટ્રીય પુનરુદ્ધાર ને પુનર્વ્યવસ્થાના ઝડપી કાર્યમાં તમામ ચક્તિઓ કામે લાગી જાય એમ કોણ નથી ઇચ્છતું ? તમામ કુખ્યો દારિદ્ર્ય અને કુશળતા દૂર થઈ પ્રકાશમાન તેમજ સુદૃઢ દેશ બને એમ કોણ નથી ઇચ્છતું ? અછતવાળો દેશ મૂડી ફરીથી ભારત દ્વિષ અને ઘીથી છલકાતો બને એવી ઠાની ઇચ્છા નથી ? કમળનું ચિહ્ન આપણને એ સ્મરણ કરાવે છે, કે ભૂતકાળનું આજસ છોડીને આપણે ઉઠીએ અને ઉત્સાહી કમયોગી બનવું જોઈએ, અને હિંદી પ્રગતિ તથા સમૃદ્ધિને ખાતર દરેક ક્ષેત્રમાં સમાજ, કળા, દેશબંધિત, રચાપત્ય વગેરેમાં આપણે સૌન્દર્યનું સર્જન કરવું જોઈએ આપણું ધોરણ ઉચ્ચ બનવું જ જોઈએ. આપણે આપણી અંદર જે સર્વશ્રેષ્ઠ છે તે દેવે બહાર લાવવું જોઈએ અને અલ્પમાત્રથી સંતુષ્ટ થઈ નહિ બેસી રહેવું જોઈએ, એ જ કમળનો સંદેશ છે.

સિંહનો સંદેશ

સિંહનું ચિહ્ન એ ગૌરવ, દમામ, શૌર્ય અને તાકાત સૂચવે છે. સિંહ એ જામોનો સમ્રાટ છે. વિજયપુરતબ સાથે રાખવામાં આવેલા ત્રણ સિંહો દરેક હિંદીને એવી પ્રેરણા કરે છે કે સ્વતંત્ર અને સાર્વભૌમ હિંદના નીડર નેમ જ સિંહ-હૃદયી નામરિક બનો, કે જેથી હિંદી જીતેલા સ્વાતંત્ર્યનું તમે રક્ષણ કરી શકો. માયકામપા, નિર્માણ અને દલકટ નામરિકો કદાપિ સ્વતંત્ર રહી શકતા નથી, તેમ જ સ્વાતંત્ર્યને લાપક નથી. સતત પરદેશી શાસનને કારણે સ્વાભાવિક રીતે આપણી તાકાત, ગૌરવ અને હિંમત હજારો મર્ધા હોય એ સ્પષ્ટ બનવિત છે. પણ જ્યારે નવું પ્રભાત ઊગે છે, સ્વાતંત્ર્ય અને ગૌરવનો જ્યારે દિવસ આવ્યો છે ત્યારે આપણા રાજ્યચિહ્નના ચક્તિચાળા, બલ્ય અને વીર સિંહો આપણને કહે છે કે હિંદને સિંહ જેવા અપુરુષો જોઈએ છે, કે જેઓ સ્વમાનપૂર્વક, શાક્યા વનર દેશની સેવા કરી શકે, નીડર રીતે હિંદનું રક્ષણ કરે, તેમ જ રોજ દા જીવનમાં, સમાજજીવનમાં, કાર્યો તથા વહીવટમાં એવું વર્તન ગણે, કે જેથી હિંદી પોતાનું પ્રાચીન ગૌરવ પ્રાપ્ત કર્યું છે, અશોકના સુવર્ણયુગનું પ્રતિષ્ઠાપન કર્યું છે એમ લાગે.

સિંહ જેવું અર્ધસૂચક રાજ્યચિહ્ન આપણને વિજય પર વિજય અપાવશે એ ચિહ્ન હુનિવાના તમામ રાષ્ટ્રોમાં માન પ્રાપ્ત કરશે.

હિંદના ગિરિનગરોની મહારાણી : દાર્જિલિંગ

હિમાલય પ્રદેશના આ સુંદર ગ્રીષ્મસ્વર્ગ દાર્જિલિંગના મૂળ વતનીઓને બાગ્યે જ ખ્યાલ દશે કે ભવિષ્યમાં આ સ્થળ એક બંધ સ્વાસ્થ્ય-ધામ બની જશે.

દાર્જિલિંગ પહેલાં તો સીક્રીમ રાજ્યના કચ્છમાં હતું. આજે તેની વસ્તી ૫૦૦૦ની ગણાય, જેમાં અર્ધી વસ્તી નેપાલીઓની છે. ઉનાળાના દિવસો દરમ્યાન, વસ્તી ૭૫૦૦૦ થી પણ વધી જાય છે.

દાર્જિલિંગ નામ, મૂળ વતનીઓના, શિવના નામ 'દુર્ગ્ય-લિંગ' પરથી કિતરી આવ્યાનું જણાય છે. આ લિંગ આજે પણ ટેકરી પર મૂળ વતનીઓની પૂજા પામી રહ્યું છે. કેટલાક વર્ણા છુદિરટ સાધુ 'દાર્જિ-લામા' કે જેનો મઠ એક વખત વેધશાળાની ટેકરી પર હતો તેના નામ પરથી કિતરી આવ્યું છે એમ કહે છે.

અગાઉ તો દાર્જિલિંગની સફર બારે મુસ્કેલીબરી હતી. પરંતુ ઇસ્ટર્ન બેંગાલ રેલવેએ ઇ. સ. ૧૮૭૮માં સીલીગરી સુધી એક લાઇન ચડ કરતાં મુસ્કેલી ઓછી થઇ. પછી તો હાર્ડી જ ઓજ પાંચ કરોડ રૂપિયાના ખર્ચે બંધાયો. પહેલાં તો પદ્મા નદી ઓળંગવી પડતી. સીલીગરીથી દાર્જિલિંગ પર માઇલનું અંતર ત્રણ કલાકમાં બસ કે મોટરમાં, અથવા પાંચ કલાકમાં દાર્જિલિંગ હીમાલય રેલવે દ્વારા કાપી શકાય છે. બંગાળના મુવનરનું ગ્રીષ્મ મુકામ બની જતાં આ સ્થાન રાજકીય પ્રવૃત્તિઓના કેન્દ્રસરૂ પથ કેટલાક વર્ષોથી બની ગયું છે.

દાર્જિલિંગ હિમાલય રેલ્વેની આ સફર એક ખરેખર મઝા છે. વનપ્રદેશનો બંધ દેખાવ, ચાના પ્રદેશો, અને હિમાલયના ઢોળાવ મુસાફરોની સમક્ષ એક મનોરંજક ચિત્ર રજૂ કરે છે.

કુરસોંગ સીલીગરી-દાર્જિલિંગ વચ્ચે ૪૨૦૦ ફુટની ઉંચાઇએ આવેલું બીજું સ્વાસ્થ્યધામ છે. ત્યાં રેલવે રેસ્ટોરન્ટ પણ છે. અહીંથી બંગાળના મેદાનો અને તેની રૂપેરી તરીઓનો કુદરતે દેખાવ સળાઈ જાય છે. કંચનજંજા ઝુલુ અને જુલુના કિસ્કુઓના જુલુ પ્રથમ તો અહીંથી જ મળે છે.

દાર્જિલિંગ પહોંચતાં છેલ્લું રોયન ધુમ ધણી ઉંચાઇએ આવેલ છે. જેનું ઉચ્ચતામાન ૫૦ દાર્જિલિંગ કરતા પણ ઓછું હોય છે અહીં છુદોનો મઠ છે. ધુમથી દાર્જિલિંગ પહોંચતા ૫૦૦ ફીટ સરકતી ટ્રેનમાં ઉઠાડા ગ્રીષ્મ દિવસોમાં બંધ કંચનગંગા અને તેના ઉપચડો જોનારાઓની આંખમાં ચોટી જાય છે.

વેધશાળા, બચ્ચીસ પાઠ, વિકટોરીઆ ધોધ વગેરે નખરમાં સુંદર જોવા લાયક સ્થળો છે. જલાપહારમાં અને કટાપહારમાં ગ્રીષ્મમાં પ્રિટિસ દેવોની છાવણીઓ છે અગાઉ તો માંદા સોલ્જરોને અહીં મોકલતા.

સુંદર દવામાનને લઈને અહીં સદૌગવણીની ધણી છાત્રાલય સહિતની રહ્યો છે. જે મોટે ભાગે કોથિયનો ચલાવે છે. ખાસ કરીને શ્રીમતોનાં બાળકોને જ અહીં બહુવું પોસાય

છે. ઉપરાંત મ દિરો, મરિજો, દેવજો પણ છે. અગાઉથી સગવડ કર્યો વિના જો કોઈ આવે તો પછી સગવડ કરવી મુશ્કેલ બની જાય છે.

ઉપજીતામાન ૮૦ ડિગ્રીથી વધતું નથી. સરસ ઋતુ તો માર્ચથી મે અને ફરી નવેમ્બરમાં અને ડિસેમ્બરમાં આવે છે. જુનના બીજા અઠવાડિયા પછી બારે વરસાદને કારણે, અહીં રહેવું ગમતું નથી. સમુદ્રની સપાટીથી ૬૮૦૦ ફુટની ઉંચાઈએ હોવાથી કોસેરા કે મેલેરિયા કદી દેખાં દેતા નથી-ફક્ત કફળવર (તાવ) અને અજાના સોજા માટે અહીંના સામાન્ય રોગો માટે મુલાકાતીઓ તહેદારી રાખવી પડે છે.

દાર્જિલિંગ જમવની ઉત્તમ આ પુષ્કળ જથ્થામાં પેદા કરે છે. નેપાળ, શુતાન, તીબેટ અને સીકીમ આવે જ લખને આકર્ષણેલા શુદ્ધ, લીધ્યા અને તીબેટી કરતાં નેપાળી વધુ સૌંદર્યવાન હોય છે. સામાન્ય રીતે નેપાલીઓ સુખી લોકો હોય છે. તેમની ઓઝો, પ્રશ્નોની માફક કુટુંબની આવકમાં ભેરો કરે છે.

મજબૂત લોકો હોવાને કારણે નેપાલીઓ રસોઈકામથી મહીને જોડા સાધ કરવાના કામ સુધીનું તમામ કામ કરતા હોવાથી દરેક ઘરોમાં નોકરો રસોઈઆઓ તરીકે કામ કરે છે.

કચનમગાની ટેકરીના બધા દેખાવથી લોકો તેને એક દિવસ પ્રુષ્પ સમી ઈશ્વરની સૌથી સુંદર રચના અને દિમાલખને જન્મતના પર્વતોમાંના મહાન તરીકે નવાને છે.

તીસ્તા, મહારજિત અને મહાનદી દાર્જિલિંગની મુખ્ય નદીઓ છે, જે ઉનાળામાં સુકી હોય છે અને ચોમાસામાં બરપૂર હોય છે. તીસ્તા અને મહારજિત દાર્જિલિંગ-કાશી-ચોમ પરના વ્યુ પોઇન્ટ પરથી જોઈ શકાય છે.

[“ શુભાન્તર ” માંથી]

ઈન્ડિયા ફોટોઝ !

થોડા દિવસ પહેલાં શ્રી. વિ. કે. બેડેકર નામના એક ગૃહસ્થ મુંબઈમાં કોટના ફૂટ-પાય ઉપર ફરતા હતા તે વખતે એક સચિત્ર કોડ વેચનારો તેમના જોવામાં આવ્યો. “ ઈન્ડિયા ફોટોઝ ! લો, સાન ! ” એમ વારંવાર ખૂબો પાડતો હતો. તેની આજુબાજુ ચિત્રો ખરીદનારા ને જોનારાઓનું ટોણું મળ્યું હતું. આ ટોળામાં મુખ્યત્વે ગોરા સિપાઈઓ હતા.

શ્રી. બેડેકર થોડો વખત ત્યાં જમા રહ્યા. સિપાઈઓ ચિત્રો ખરીદીને ચાલ્યા ગયા. ચિત્રો વેચનારાએ જુદા જુદાં ચિત્રો બેડેકરને બતાવ્યાં તેમાંના બે બાદ કરતાં બાકીનાં રાત્રિબાહ ટાવર, કુતુમ્બિનાર, તાન્મદાસ, વિહટોરીઆ મેગેરિયસ વગેરે જોવાલાયક રચનાનાં હતાં. દિંદી મનુષ્યપ્રાણીનું દર્શન કરાવનાર બે જ જાતનાં ચિત્રો હતાં : એક દળું ખુપા બિખારીનું અને બીજું દળું વેશ્યાનું.

શ્રી. બેડેકરે તે ચિત્રો વેચનારને પૂછ્યું. આવાં ચિત્રો શા માટે વેચે છે ? આ ગોરા સિપાઈઓ અને રેથ જસો ને પોતાના સમારનેદીઓને આ ચિત્રો બતાવશે ને કહેશે કે “ આ જોઈ દિંદી ઓઝો ! જોયા આ દિંદી બિખારી ! ”

ચિત્રો વેચનારો અન્ન મરો. તેણે કહ્યું : “ બાપ સાહેબ, આજ શુધીમાં મેં આ

જાતના સેકડો ચિત્રો વેચી નાખ્યાં છે. દરરોજ હજારો માણસો આ ચિત્રો જોતા અહીંથી પસાર થાય છે, પણ તમારા જેવો અભિપ્રાય તો કોઈએ સંભળ્યો નથી. તમારે એ ચિત્રો ન ખરીદવાં હોય તો કંઈ દરકત નહિ, પણ આ દેખીતી જ કંઈ ખાનદાન સ્ત્રીઓ નથી. અને આ તો બિખારી જ છે ! ”

શ્રી બેડકરે જવાબ આપતાં પહેલા પેલાં બંને ચિત્રો ખરીદી લીધા અને કહ્યું : “ ભાઈ, આજે મને વખત નથી તું દિંદી છે, પણ અજણપણે તું આપણા દેશની પરદેશમાં બદનામી કરવાને કારણશૂત બન્યો છે. ફરીથી કોઈ દિવસ મળીશ ”

બે ચાર દિવસ પછી શ્રી. બેડકર તેને ફરીથી મળ્યા. તે કાષ્ટ કહે તે પહેલા ચિત્રો વેચનાર બોલી ઉઠ્યો “ તમારું કહેવું તદ્દન સાચું હતું. વિચાર કર્યો પછી મારી ખાત્રી થઈ કે હું આ બોલું કરી રહ્યો છું, પણ હું બંધાઈ આ ચિત્રો ખરીદી લાવું છું ત્યાં આ સિવાય દિંદી જીવનને લગતા બીજાં ચિત્રો જ નથી. તે દુકાનવાળો શેઠ કહે છે કે ગોરા સિપાઈઓની ફરતે બીખારીઓ ટોળે મળે છે, ને એ જ સિપાઈઓ આવી સ્ત્રીઓ પાછળ ભટકે છે એટલે તેમને બધું હિન્દુસ્તાન જ એમાં સમાઈ જતું જણાય છે ને તેથી જ તેઓ આવાં ચિત્રો વધુ પસંદ કરે છે.

બેડકરે ચિત્રોવાળાને ખૂબ સમજાવ્યું “ આ ગોરા સિપાઈઓ સમક્ષ સાચા દિંદી જીવનનાં ચિત્રો મૂકવામાં આવે તો તેઓ જરૂર ખરીદ કરે અને પરદેશમાં આપણા દેશની સાચી હકીકતનો ફેલાવો થાય બંધાળમાં એક ઠેકણે દિંદુ અને મુસલમાન બેઠોતોએ સાથે મળીને ચોક્કસ માંજણીઓ કરી છે તેનાં સુંદર ચિત્રો હમણા જ પ્રગટ થયા છે. સામ-યિકમાં દિંદી જીવનને કમતા બીજાં પણ અનેક સુંદર ચિત્રો પ્રગટ થાય છે. ”

આ વાતચીત પછી ફેરિયાની ખાત્રી થઈ કે આ નવી જાતના દિંદી જીવનના ચિત્રો હોય તો જરૂર ખરીદી લેવા. તે બોલ્યો. “ મને અંગ્રેજી તો આવડતું નથી, પણ હું આ ગોરા સિપાઈઓને અને બીજાં પવટણવાળાઓને આ નવી જાતના ચિત્રોનું મહત્ત્વ જરૂર સમજાવીશ ”

આજ સુધી તે ફેરિયા એમ સમજતો હતો, કે ગોરા સિપાઈઓ ફક્ત બિખારીનાં ને વેશ્યાનાં ચિત્રો પસંદ કરે છે, પણ હવે તેની નજર બદલાઈ. તે જુદી જ નજરે આ સિપાઈઓને જોવા લાગ્યો આ સિપાઈઓ પણ આપણા જેવા જ બાળમર્યાવાળા ને ગૃહસ્થાશ્રમી હશે. હવે તેને સત્ય સમજાયું કે એક યંત્રની માફક મને તેવાં ચિત્રો વેચવામાં જ પોતાનું કર્તવ્ય પૂરું થતું નથી. એ ધારે તો આ ધંધા મારફતે પોતાના દેશની સેવા પણ કરી શકે છે.

ફૂટપાથ ઉપર ઊભા ગદી ચાર છ આનામાં ફેરિયા વેચનાર તે માણસ હવે પોતે પરદેશખાતાના પ્રકાશન વિભાગનો એક મહત્ત્વનો હોદ્દાદાર-અધિકારી મને છે !

હેવટે આ ફેરિયા વેચનારને શ્રી. બેડકરે આશ્વાસન આપ્યું કે “ તને હું સુંદર ચિત્રો તૈયાર કરાવી આપીશ. મારો એક મિત્ર ફોટોગ્રાફર, કળાકાર અને રાષ્ટ્રલક્ષ્મી છે, તેની પાસે હું આ કામ કરાવી શકીશ ”

શ્રી. બેડકરે કેવી મહત્ત્વની સેવા કરી !

—ડૉ. મોહનલાલ જ. પાંકજી

ઋષિડા ! ઝાંખી ભૂચો—*

(રામ : ભોળ ભગવતા ચાળખાનો)

ઋષિડા ! ઝાંખી ભૂચો કે જરી નંધ ?

બાલુડાં આપનાંની બોલી છે બધ.—ઋષિડા ૦

અત્રિ ને અંગિરા, ભૃગુ, ભારદ્વાજ,

આવે વસિષ્ઠને લઈ;

લાવને સાથ અનસૂયા અરૂંધતિને,

ભેવાનું આંહી કંઈ કંઈ !—ઋષિડા ૧

વનમાંહે વસિયા ને પીધાં ગંગાજળ

જ્ઞાનતણી ગીતાઓ ગાઈ;

ચહેરાનાં ભેણુલાં ને સોડાનાં પીણુલાં,

ત્રેમલીનાં ગીતડાં અહીં.—ઋ. ૨

સંધ્યાના શેઠા કે' આપે તો આંધિયા

તરખણની નહીંઓ વહી;

ઢાલી ને મૂછ તણા શેઠા સમારતા,

તેલ અને ફૂલેલે ન્હઈ.—ઋ. ૩

બગ ને જગન કરી, અગ્નિને ઝોળખ્યા,

ખીરનાં ખાટાં બહુ ખઈ;

માળી બહુ બીડીઓ ને ભરખીને ભોળપૂરી

જઠરાની આગ હોલવઈ.—ઋ. ૪

રામભ ને કરચનભ આપના નિશાળિયાની

હુનિયામાં ફરતી હવાઈ,

જે છે અમારા તે અમને યે શિખવે,

કાછડીમાં ધૂળ ભરી હઈ.—ઋ. ૫

રાજ મહારાજા કે' ચરણોમાં લોટતા,

મોટમોટી લેટોને લઈ,

શેરીનું ફૂતરું અમને ના ઝોળએ,

ભેવાને જઠો ન જઈ.—ઋ. ૬

લજ્જાને ઢાંકવાને લંગોટી તોય, ગાય-

ધર ધર આપની વઈ,

ખૂટ, સૂટ હેટ મહી ફરીએ ફૂંદરી,

કારકુની કરમે લખઈ.—ઋ. ૭

ઠોવચ વાવી ત્યાં હોય ક્યાંધી કેવડો ?

બાવળ ત્યાં આમ હોય નઈ;

અમારાં વાવિયાં તે અમારે લણવાં છે,

ચાલે ના કોઈ તણું કંઈ;

તોય જરી કરને સિદ્ધારસો તો કંઈ—

ઋષિડા ! આપ છે ભગવાન તણા ભઈ—

કે તારે પ્રભુ ખૂડતાં બાંવડી સઈ—ઋષિડા. ૮

આવતા માસની કાર્યદિશા

૧ તમારા પુસ્તકાલયનું વાર્ષિક નિવેદન ન મોકલાવ્યું હોય તો આજે જ મે. થી તૈયાર કરી મોકલો. કારણ, તમારી બૂલ કે આજસયી આખા વર્ષનું સરકારી નિવેદન તૈયાર કરવામાં વિલંબ થાય છે. અંદાજ મોકલતા સુધી સુલતવી રાખશો નહિ.

૨ દરેક સાર્વજનિક પુસ્તકાલય બુધમંડળની સમામાં હાજર રહી સહકારના ધોરણે શ્રીમંત સરકારે મંજૂર કરેલી ટકાવારી પ્રમાણે અંદાજપત્ર બનાવે.

૩ ચાતુર્માસમાં ગામડાંઓમાં ધાર્મિક લાગણીને કારણે વાચનમાં ઘણો વધારો થઈ શકે તેમ છે. તેમ જ પ્રબલની લાગણીનો લાભ લઈ તમારા પુસ્તકાલયને લોકપ્રિય બનાવવા બનવું કરજો.

૪ અંદાજપત્રમાં તમામ હકીકત કાળજીપૂર્વક લખીને મોકલો.

૫ કમી કરવા પાત્ર પુસ્તકો તેમ જ ઇતર સાહિત્ય વગેરેની યાદી મોકલવાનું બૂલશો નહિ.

૬ પ્રૌઢશિક્ષણ પત્રિકાનો ઉપયોગ નવીન ભણેલાં માણસોમાં કરાવો.

૭ ગયા વર્ષના બજેટમાંની પુસ્તકયાદીઓ જેમની અધુરી હોય તેમણે વેળાસર ખાતા મારફત મંજૂર કરાવવી. તમારી લોકમઠક પુ. સ. સ. મંડળમાં મોકલવા સત્વર તબવીજ કરવી. અને તેમાં પોસ્ટ, તાકુદો અને વિગત સંપૂર્ણ બતાવવી.

સૂચના નં. ૧ સને ૧૯૪૭-૪૮

વિષય

પુસ્તકાલયોના પુરા સરનામા બાબત

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો તરફથી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફ મોકલતી લોકમદદની રકમો ચોક્કસ સરનામાના અભાવે, એક જ નામના બે મામે હોવાના કારણે જેના તેના ખાતામા જમા થઈ શકતી નથી. આના પરિણામે પાછળથી હિસાબ તથા પત્રો પુસ્તકો વગેરે માટે પુસ્તકાલયો તરફથી અમારા તરફ ખુમારો આવે છે.

આમ ન બને નેટલા માટે પુસ્તકાલયોના મંત્રી બાબતોને 'આ સૂચનાથી' વિનંતિ કરવામા આવે છે કે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફ તેમની લોકમદદ મોકલતી વખતે પોતાના પુસ્તકાલયનું નામ, પોસ્ટ, તાલુકો વગેરે ચોક્કસ ઠેકાણે જણાવવા ચૂકવું નહિ.

જે આ પ્રમાણે ચોક્કસ સરનામાના અભાવે મોકલેલી રકમ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમા તે જ ગામના નામના બીજા મામ ખાતે જમા થઈ જશે તો તેને માટે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ જવાબદાર રહેશે નહિ, અને જે મદદને તેઓ પાત્ર થતા હશે તે પણ મળી શકશે નહિ. માટે લાગતા વળગતા દરેક આ સૂચનાની નોંધ લઈ આપદેથી તે પ્રમાણે સરનામાની કાળજી રાખવા તજવીજ કરવી.

વડોદરા,
તા. ૧-૮-૪૭ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૨ સને ૧૯૪૭-૪૮

વિષય

લોકમદદ તથા કાયમ ફંડની રકમો પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફ મોકલવા બાબત:

આથી દરેક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના કાર્યકર્તાને વિનંતિ કરવામા આવે છે કે તેમણે લોકમદદ અને કાયમ ફંડની રકમો મોકલવાની હોય તે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળના મંત્રી, રાયપુરા, વડોદરા એ સરનામે, મનીઓર્ડરથી મોકલવી. આ માટે વારંવાર સૂચનાઓ કરવામાં આવ્યા છતાં તેનો અમલ બરાબર થતો જણાતો નથી. માટે તેની ખાસ નોંધ લેવા આ સૂચના પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. જે આ રકમો પુસ્તકાલય ખાતા તરફ (સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી) મોકલવામાં આવશે તો તે નિરૂપાયે પાછી કરવી પડશે.

વડોદરા,
તા. ૧-૮-૪૭ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૩ સને ૧૯૪૭-૪૮

વિષય

સને ૧૯૪૭-૪૮ના અંદાજપત્રક માટે, મંત્રી અંથપાલોની જાણ માટે
કેટલાંક વિશેષ સામયિકોની યાદી.

પુસ્તકાલય માસિકમા કેટલાંક સામયિકોની વિસ્તૃત યાદી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી
મંડળે છાપી છે, એ ઉપરથી ધણા પત્રકારો પોતાના સામયિકોની નોંધ અદર નદિ
હોવાની જાણ કરતા હોવાથી તથા કેટલાકમાં લવાજમમા ફેરફાર હોવાથી તેવા કેટલાક
પત્રોની યાદી આ નીચે અમે પ્રસિદ્ધ કરીએ છીએ. જેમની પાસે નાણાની સવડ હોય અને
જનતાને ઉપયોગી લાગે તે વસાવવા સૂચના સરકારીયારાને પાત્ર રહી સૌ યત્ન કરશે
એવી આશા છે.

સામયિક	સ્થળ	લવાજમ
દૈનિક		
“ ગુજરાતમિત્ર અને ગુજરાતદર્પણ ”	સુરત	રૂ. ૨૨-૦-૦
સાપ્તાહિક		
નવભારતી	રાજકોટ	રૂ. ૬-૦-૦
મતિ (સાપ્તાહિક)	અમદાવાદ	રૂ. ૧૦-૦-૦
લોકવાણી	વડોદરા	રૂ. ૮-૦-૦
ગુજરાતમિત્ર અને ગુજરાતદર્પણ “સાપ્તાહિક”	સુરત	રૂ. ૭-૦-૦
વિશ્વવાતસલ્ય	અમદાવાદ	રૂ. ૪-૦-૦
માસિક		
રેખા	અમદાવાદ	રૂ. ૫-૦-૦
પૂણી	વડોદરા	રૂ. ૫-૦-૦
જીવનપ્રકાશ	રાણપુર	રૂ. ૬-૦-૦
ઉલ્લોમ અને વેપાર	અમદાવાદ	રૂ. ૬-૮-૦
જીવનવિકાસ	બિજ્જેન	રૂ. ૩-૮-૦
પ્રૌઢશિક્ષણ પત્રિકા	વડોદરા	રૂ. ૨-૮-૦

વડોદરા. }
તા. ૨-૮-૪૭

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. અવરણપત્ર.

વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને

અનુક્રમ અંક	મકાલનું નામ	મકાલવાર મોટો	આજીવાણી મામ	પુસ્તકાલયો સંબંધી વિગત					
				કરેખા પુસ્તકાલય	કરેખા વાં તથા મહિલા બાલ પ્ર.	આમ પુસ્તકાલય	આમ વાંચન નાલય	કુલ	મહેસાણાની સંખ્યા
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
વડોદરા પ્રાંત									
૧	પેટલાદ	૭૩	૭૨	૮	૧+૫+૩	૬૪	૦	૮૧	૬૭
૨	ભાદરજી	૩૧	૨૭	૧	૦+૧+૧	૨૭	૦	૩૦	૨૮
૩	વડોદરા	૧૧૬	૭૮	૩	૩+૦+૦	૭૮	૧	૮૫	૬૯
૪	પાદરા	૮૨	૭૨	૨	૦+૦+૦	૭૧	૧	૭૪	૬૨
૫	કરેખા	૯૮	૭૮	૧	૦+૦+૦	૮૦	૦	૮૧	૬૩
૬	ડોહા	૯૭	૪૮	૨	૦+૧+૧	૫૦	૦	૫૪	૪૦
૭	શિનોર	૪૫	૩૬	૧	૦+૧+૦	૪૨	૦	૪૫	૩૫
૮	સાવલી	૭૨	૩૪	૧	૦+૦+૧	૩૬	૨	૪૩	૩૬
૯	વાયોડીઆ	૭૧	૨૮	૧	૦+૦+૦	૨૬	૫	૩૫	૨૪
૧૦	સંખેડા	૧૩૦	૪૬	૨	૦+૦+૦	૪૬	૦	૫૧	૩૧
૧૧	તિલકપામ	૩૪	૮	૧	૦+૦+૦	૬	૦	૭	૫
કુલ		૮૫૨	૫૩૩	૨૩	૪+૮+૬	૫૩૫	૧૦	૫૮૬	૪૬૦
મહેસાણા પ્રાંત									
૧૨	દહેમામ	૯૬	૪૧	૧	૦+૦+૦	૪૧	૦	૪૨	૩૧
૧૩	આતરસળા	૪૦	૨૮	૧	૦+૦+૦	૧૭	૦	૨૮	૧૬
૧૪	કડી	૧૨૧	૫૪	૧	૦+૦+૦	૫૪	૦	૫૫	૪૮
૧૫	કલોલ	૯૧	૫૧	૪	૦+૧+૦	૪૮	૦	૫૩	૪૬
૧૬	વિળપુર	૮૭	૬૪	૭	૦+૧+૦	૬૧	૦	૬૯	૫૬
૧૭	વિસનગર	૫૬	૪૦	૨	૦+૨+૧	૪૦	૦	૪૫	૩૫
૧૮	મહેસાણા	૮૪	૫૭	૨	૦+૦+૦	૫૭	૦	૫૯	૪૭
૧૯	સિદ્ધપુર	૮૧	૪૪	૩	૦+૨+૧	૪૨	૧	૪૬	૩૨
૨૦	ખેરાળુ	૯૧	૪૪	૪	૦+૧+૧	૩૬	૦	૪૫	૩૬
૨૧	પાટણ	૧૪૦	૪૩	૨	૧+૧+૧	૪૦	૨	૪૭	૩૬
૨૨	ચાણુરમા	૧૧૩	૫૪	૨	૦+૦+૦	૫૪	૦	૫૬	૫૩
૨૩	હારીજ	૩૮	૭	૧	૦+૦+૦	૬	૦	૭	૫
૨૪	ડોહા	૦	૧૮	૧	૦+૦+૦	૪	૦	૫	૫
૨૫	નિરમાલી	૦	૩	૦	૦+૦+૦	૧	૦	૧	૧
કુલ		૧૦૩૮	૫૩૮	૩૧	૧+૮+૪	૫૦૪	૩	૫૫૧	૪૫૬

સને ૧૯૪૬-૪૭

વાંચનાલયોની મહાલવાર સંખ્યા અને તેમને અપાયેલી મદદ

સરકારમદદની વિમત		પંચાયતમદદની વિમત		શેરા
કરબા પુ.ને કરબા વા.ને તથા મહિલા અને બાલ પુ.ને	ગ્રામ પુસ્તકાલયો તથા વાચના- લયોને	કરબા પુ.ને કરબા વા.ને તથા મહિલા અને બાલ પુ.ને	ગ્રામ પુસ્તકાલયો તથા વાચના- લયોને	
૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	
૧૭૬૦-૦-૦ ૩૩૦-૦-૦ ૧૦૬૫-૦-૦ ૨૩૧-૦-૦ ૧૭૫-૦-૦ ૧૭૦-૦-૦ ૨૬૦-૦-૦ ૧૮૦-૦-૦ ૧૭૦-૦-૦ ૩૮૦-૦-૦ ૧૨૦-૦-૦	૧૨૫૩-૮-૦ ૭૬૨-૦-૦ ૧૪૨૬-૦-૦ ૧૦૬૩-૮-૦ ૧૩૨૦-૮-૦ ૬૦૨-૦-૦ ૭૬૦-૦-૦ ૬૦૨-૮-૦ ૩૩૧-૮-૦ ૬૬૨-૦-૦ ૮૫-૦-૦	૧૮૬૫-૦-૦ ૩૫૦-૦-૦ ૩૬૫-૦-૦ ૨૬૧-૦-૦ ૧૬૫-૦-૦ ૬૦-૦-૦ ૩૪૦-૮-૦ ૧૬૦-૦-૦ ૧૧૦-૦-૦ ૪૮૦-૦-૦ ૧૫૦-૦-૦	૧૩૮૪-૦-૦ ૮૩૨-૦-૦ ૧૫૩૬-૮-૦ ૧૩૪૩-૦-૦ ૧૩૬૬-૦-૦ ૭૬૬-૦-૦ ૮૪૨-૮-૦ ૭૩૦-૦-૦ ૪૬૬-૮-૦ ૮૧૨-૦-૦ ૧૦૩-૮-૦	૧ આ ઉપરાંત વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મં- ડળને રૂ. ૪૫૨) પ્રાંત પંચાયત મદદના આધારે છે.
૪૮૭૧-૦-૦	૮૬૮૧-૮-૦	૪૩૬૬-૦-૦	૧૦૧૩૨-૦-૦	
૨૦૦-૦-૦ ૧૫૦-૦-૦ ૧૭૫-૦-૦ ૪૨૦-૦-૦ ૬૬૫-૦-૦ ૬૫૫-૦-૦ ૫૪૦-૦-૦ ૬૮૫-૦-૦ ૭૩૦-૦-૦ ૩૮૫-૦-૦ ૪૨૫-૦-૦ ૪૦-૦-૦ ૨૦૦-૦-૦ ૦-૦-૦	૬૫૨૪-૦-૦ ૨૮૦-૮-૦ ૭૩૦-૦-૦ ૮૪૩-૮-૦ ૧૦૬૫-૮-૦ ૬૬૦-૮-૦ ૮૮૦-૮-૦ ૫૪૬-૮-૦ ૩૩૮-૦-૦ ૬૮૬-૮-૦ ૮૮૩-૮-૦ ૫૩-૮-૦ ૧૦૧-૦-૦ ૦-૦-૦	૩૦૩-૦-૦ ૧૫૦-૦-૦ ૨૭૫-૦-૦ ૪૩૦-૦-૦ ૧૩૩૫-૦-૦ ૭૩૦-૦-૦ ૮૦૦-૦-૦ ૭૪૫-૦-૦ ૮૬૦-૦-૦ ૩૪૦-૦-૦ ૩૩૫-૦-૦ ૪૦-૦-૦ ૨૦૦-૦-૦ ૦-૦-૦	૬૩૬-૦-૦ ૨૬૫-૮-૦ ૭૬૧-૦-૦ ૬૮૭-૮-૦ ૧૨૨૪-૮-૦ ૭૩૦-૮-૦ ૬૭૫-૮-૦ ૬૫૨-૮-૦ ૪૩૩-૮-૦ ૭૧૨-૦-૦ ૬૬૫-૦-૦ ૭૩-૮-૦ ૧૦૧-૦-૦ ૦-૦-૦	૨ આ ઉપરાંત વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મં- ડળને રૂ. ૪૩૩) પ્રાંત પંચાયત મદદના આધારે છે.
૫૫૭૦-૦-૦	૭૬૨૩-૮-૦	૬૫૪૩-૦-૦	૮૬૧૦-૮-૦	

નવસારી ખાત									
૨૬	નવસારી	૧૧	૪૩	૧	૦+૧+૧	૪૪	૧	૪૮	૪૫
૨૭	મણિદેવી	૩૦	૨૩	૨	૦+૧+૦	૨૪	૦	૨૭	૨૪
૨૮	પલસાણા	૫૨	૩૦	૧	૦+૦+૦	૩૧	૦	૩૨	૨૭
૨૯	કામરેજ	૭૨	૪૨	૨	૦+૦+૦	૪૨	૩	૪૭	૪૫
૩૦	મહુવા	૧૯	૪૦	૧	૦+૦+૦	૩૦	૩	૩૪	૨૯
૩૧	મોંઘરાળ	૧૩૨	૨૦	૧	૦+૦+૦	૨૨	૦	૨૩	૧૩
૩૨	મોનમઢ	૨૨૧	૯	૧	૦+૦+૦	૪	૩	૮	૪
૩૩	બારા	૧૫૨	૩૪	૧	૦+૧+૦	૩૧	૧	૩૪	૨૧
કુલ		૭૮૯	૨૪૧	૧૦	૦+૩+૧	૨૨૮	૧૧	૨૫૩	૨૧૩
અમરેલી ખાત									
૩૪	અમરેલી	૫૯	૪૯	૧	૦+૧+૧	૫૭	૧	૫૧	૩૫
૩૫	દામનમર	૨૬	૨૦	૧	૦+૦+૦	૧૯	૧	૨૧	૧૮
૩૬	ધારો	૫૭	૨૨	૧	૦+૦+૧	૨૧	૦	૨૪	૧૬
૩૭	ખાખા	૩૧	૮	૧	૦+૦+૦	૭	૨	૧૦	૭
૩૮	કોડીનાર	૬૪	૨૫	૧	૦+૦+૦	૨૫	૦	૨૬	૧૯
૩૯	રતનપુર	૮	૬	૦	૦+૦+૦	૭	૦	૭	૧
૪૦	શીમકદા	૧	૧	૦	૦+૦+૦	૧	૦	૧	૧
૪૧	જોખામંડળ	૪૪	૧૨	૨	૦+૧+૧	૧૦	૦	૧૫	૧૨
કુલ		૨૯૦	૧૪૩	૮	૦+૩+૩	૧૩૭	૪	૧૫૫	૧૧૩
કુલ એકંદર		૧૯૭૯	૧૪૫૫	૭૨	૫+૨૨+૧૪	૧૪૦૪	૨૮	૧૫૪૮	૧૨૪૬

(૧) સરકાર મદદની વિશેષ વિગત —

અ તાલુ સાથે ઉપરોક્ત નવીન ૨૦ પ્રસ્તાવિયોને પ્રસ્તાવ
માટે સરકાર મદદ આપવામાં આવી છે. (તે ઉપરના
આક્રિયામાં સમાવેશ નથી.)

૧૪૯૯-૪-૬

આ વડોદરા રાજ્ય પ્રસ્તાવિય મંડળના નિમાવ માટે
સરકાર મદદના આખ્યા છે. (તે ઉપરના આક્રિયામાં
સમાવેશ નથી.)

૧૨૦૦-૦-૦

૫૨૫-૦-૦	૯૬૪-૦-૦	—	૧૦૦૮-૦-૦
૫૩૦-૦-૦	૪૯૧-૮-૦	—	૫૩૬-૮-૦
૨૦૦-૦-૦	૬૯૧-૦-૦	૧૫૦-૦-૦	૭૫૬-૦-૦
૨૭૦-૦-૦	૧૦૮૫-૦-૦	૭૦-૦-૦	૧૦૭૦-૦-૦
૧૭૫-૦-૦	૫૨૪-૦-૦	૧૭૫-૦-૦	૫૭૯-૦-૦
૧૦૦-૦-૦	૧૬૬-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૩૫૫-૮-૦
૧૩૫-૦-૦	૫૦-૦-૦	—	૫૦-૦-૦
૩૪૦-૦-૦	૪૦૫-૦-૦	—	૪૦૫-૦-૦
૨૨૭૫-૦-૦	૪૪૦૬-૮-૦	૪૬૫-૦-૦	૪૭૬૦-૦-૦
૫૭૫-૦-૦	૪૭૦-૮-૦	૪૬૧-૮-૦	૪૮૦-૮-૦
૧૭૫-૦-૦	૨૨૧-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૨૨૧-૦-૦
૪૪૫-૦-૦	૧૭૬-૮-૦	૨૪૫-૦-૦	૧૮૬-૮-૦
૧૦૦-૦-૦	૭૨-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૭૨-૦-૦
૧૦૦-૦-૦	૨૭૧-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૨૬૧-૦-૦
—	૮૭-૮-૦	—	૮૭-૮-૦
—	૫૦-૮-૦	—	૨૩-૦-૦
૭૬૦-૦-૦	૧૦૮-૦-૦	૧૦૫-૦-૦	૭૨-૦-૦
૨૧૮૫-૦-૦	૧૪૫૭-૮-૦	૧૧૪૧-૮-૦	૧૪૩૩-૮-૦
૧૪૬૦૧-૦-૦	૨૨૪૭૬-૦-૦	૧૨૫૭૫-૮-૦	૨૪૬૩૬-૦-૦

૩ આ ઉપરાંત વડોદરા
રાજ્ય પ્રસ્તકાલય મં-
ડળને રા. ૧૯૦) પ્રાંત
પ્રમાણત મદદના
આધ્યા છે.

૪ આ ઉપરાંત વડોદરા
રાજ્ય પ્રસ્તકાલય મં-
ડળને રા. ૧૦૫) પ્રાંત

૬ નવીન પ્રસ્તકાલયો ઉદ્ધારવા માટે મહેસાણા પ્રાંતની
લોકમદદ.

૮૨૫-૦-૦

આ રકમ લાડોલના શ્રી. સુનીલાદ્ર જનશ્રમાદ્ર તંત્રધર્મી રા. ૧૨૦૦) અંકે બારસોની
રકમ મળેલી તે પૈકી પાંચ પ્રસ્તકાલયો ઉદ્ધારવા માટે રા. ૮૭૫) આપવામાં આવ્યા છે.

વડોદરા,
તા. ૩૦-૭-૧૯૪૭ }

કે. મો. પટેલ
મદદનીશ અધ્યક્ષ, પ્રસ્તકાલયભાણ

છેલ્લાં નવાં પુસ્તકો

૧ જ્વાલા	૨-૮-૦૦	૨૩ ગાંધીબાપુ ભા. ૧	૪-૮-૦૦
૨ લા મિઝરેબલ ભા. ૧-૨	૮-૦-૦૦	૨૪ ગાંધીબાપુ ભા. ૨	૪-૮-૦૦
૩ ઘરને મારગે	૪-૦-૦૦	૨૫ સોહાગ	૨-૮-૦૦
૪ છેલ્લું પ્રયાણ	૨-૪-૦૦	૨૬ અર્વાચીન કાવ્ય- સાહિત્યનાં વહેણ	૩-૦-૦૦
૫ કાળચક્ર	૨-૦-૦૦	૨૭ પરિશ્રમણ ભા. ૨	૩-૮-૦૦
૬ રેલગાડીની સૃષ્ટિ	૦-૧૨-૦૦	૨૮ દ્રષ્ટાંત કથાઓ	૧-૦-૦૦
૭ પખીના મેળો	૨-૮-૦૦	૨૯ ગગનરાજ	છપાય છે
૮ પાછલે બારણે	૨-૮-૦૦	૩૦ અલકારપ્રવેશિકા	૦-૮-૦૦
૯ મા વિનાનાં	૨-૮-૦૦	૩૧ હિમાલયનું પર્યટન	૩-૦-૦૦
૧૦ હિરેશિમા	૧-૧૨-૦૦	૩૨ ગુજરાતી ભાષાલેખન	૫-૦-૦૦
૧૧ મહાન વૈજ્ઞાનિકો ભા. ૧	૧-૦-૦૦	૩૩ સાથી	૫-૦-૦૦
૧૨ દક્ષિણ ભારતનાં તીર્થધામો	૨-૦-૦૦	૩૪ યુનમરાત	૨-૦-૦૦
૧૩ નારદવાણી	૨-૮-૦૦	૩૫ ઇતિહાસકથાઓ	૧-૮-૦૦
૧૪ મહારાજની સાથે	૧-૮-૦૦	૩૬ ૧૮૫૭ ને જલિયાંવાલા	૨-૮-૦૦
૧૫ હું નિર્ગોપધાર તરફ	કેમ વળ્યો ? ૨-૮-૦૦	૩૭ સત્યાવનની કલ્પેઆમ	૨-૮-૦૦
૧૬ માણસાધના હીવા (શ્રી. આ.)	૩-૦-૦૦	૩૮ કલાકારની સંસ્કારયાત્રા	છપાય છે
૧૭ કલાચિંતન	૩-૮-૦૦	૩૯ હીલું 'મે' ગામડું 'બ્યાં'	(શ્રી. આ.) ૨-૮-૦૦
૧૮ આતિથ્ય	૩-૦-૦૦	૪૦ 'ગીતાહૃદય (શ્રી. આ.)	૧-૮-૦૦
૧૯ વક્ત્રા કેમ થવાય ?	૨-૮-૦૦	૪૧ 'મે' પાંખો ફેડાવી	૨-૦-૦૦
૨૦ વિજ્ઞાનનાં વ્યાપક સ્વરૂપો	૨-૮-૦૦	૪૨ ફૂલમણી	૦-૧૨-૦૦
૨૧ માનવતાનાં મૂલ	૪-૦-૦૦	૪૩ 'શિક્ષણસાધના	૧-૧૨-૦૦
૨૨ પચાસ વર્ષ પછી (શ્રી. આ.)	૩-૦-૦૦		

ગુજરાતનું શ્રેષ્ઠ માસિક

હિર્મિ અને નવરચના

ગુજરાતના સમર્થ લેખકોના સહકારથી પ્રગટ થાય છે.
૮૦ પાના : બેર ગી આર્ટિસ્ટનું પૃંકુ : લખાણ ૨૧. સાત

ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિમિટેડ

મીમરાજ બિર્ડીંગ : ૪૦૫ કાલબોરેવી : સુંબઈ ૨
ફરનાન્ડીઝ પુલ નીચે : ગાંધી રોડ : અમદાવાદ

સા.અ.કુમાર

आमगिरी जने वैशाख १९२१

—संज्ञाविधि

માહિત્યપ્રદિતું અવનત્રું

2014. 01. 01. 09:45:11

ମା, ହୁଏ ନରାଜକାୟା, ନରୀ' ବାଧିତେ ।

[illegible]

पुस्तकपत्रिका

म. उ. १५५५, १५५६

નવીની કાંઠ

पुस्तकालय गो.व

सिद्धिमायवती रयणी चंडीमान्दं पञ्चिमांभ

— श्री श्री स्वामीजी

५. स, से, मंडगं वि नो वाचि प्रष्टेनाम्

આમાંથી આલોની યુગ્મીનું નિર્દેશન મળે છે.

41 31 3-2-8

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ਭੋਟਕ ਨਗਰ ੩੧. ੧-੧-੨੦੨੨

५७ लाघ नापुलाघ अमीन (प्रीति)

महिलाएं मंगलशुभ

વિજ્ઞાન પ્રાસંગિક

પુસ્તકાલયે 'ના વાંચનારોઓ' માટે-સસ્તી કિંમતે 'બાલ સાહિત્ય' એળવવાની

અમહત્ય તક

૧) કવિ કાલીકાસની બાલવાતોઃ (પુષ્કળ ચિત્રો, ચોથા ટાઇપ) કિંમત રૂ. અઢી, વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

૨) મામાનું ઘર કેટલે ? (કુદર ચિત્રો ચોથા ટાઇપ) કિંમત રૂ. એ, વી. પી. ખર્ચ ૭ આના.

૩) જેલાડી : કિંમત રૂ. ત્રણ, વી. પી. ખર્ચ ૮ આના.

૪) કેમારકથાઓ : કિંમત રૂ. ત્રણ, વી. પી. ખર્ચ ૮ આના.

(૫) છુલ્હિનો બાદશાહ : કિંમત રૂ. આ વીસ પુસ્તકોની કિંમત રૂ. ૩૪-૦-૦ ચોત્રીસ રૂપિયામા દિ દુરયાનના કાઈ પછુ ગામમા આમરે ખજે ઘેર ભોં યોહલવામા આવશે આ સેહના પુસ્તકો

(૬) ભાદુઈ ચક્રી : કિંમત રૂ. ત્રણ, વી. પી. ખર્ચ ૮ આના.

(૭) જયયજ્ઞરાત : કિંમત રૂ. સવા, વી. પી. ખર્ચ ૫ આના.

(૮) રાં નવપલ્લુ : કિંમત રૂ. દોઢ, વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૯) બીરબલની ચિત્રમય બાલવાતો : કિંમત રૂ. ત્રણ, વી. પી. ખર્ચ ૭ આના.

(૧૦) કીકુ ચાને વાંટીની ચોધમં : કિંમત રૂ. એ વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૧) બાદલીનો છુલ્હ : કિંમત રૂ. ત્રણ, વી. પી. ખર્ચ ૮ આના.

(૧૨) કેટુભા કાંકડાનાં પરકેતો : (પુષ્કળ ચિત્રો સાથે) કિંમત રૂ. સવા, વી. પી. ખર્ચ ૭ આના.

(૧૩) ચતુર સુભાલુ : (પુષ્કળ ચિત્રો સાથે) કિંમત રૂ. દોઢ, વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૪) બરદેનું તલ્લુ : (પુષ્કળ ચિત્રો સાથે) કિંમત રૂ. એ, વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૫) પુરાણની વાતો : (પુષ્કળ ચિત્રો સાથે) કિંમત રૂ. દોઢ, વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

(૧૬) સમર્થ રામદાસ કિં. ૦-૬ ૦

(૧૭) વેલ્લુચ વાણી : કિં. ૦-૬ ૦

(૧૮) રસ કોઠિલા : કિં. ૦-૭ ૦

(૧૯) પાયલ બાજે : કિં. ૦-૭ ૦

આ ચાર પુસ્તકોના રૂ. ૧-૧૦-૦ વી. પી. ખર્ચ ૭ આના છુલ્હ.

(૨૦) આદમ સીયાં. (પુષ્કળ ચિત્રો સાથે) કિંમત રૂ. ૧-૪-૦, વી. પી. ખર્ચ ૬ આના.

વી. પી. ધી મગાવવા માટે તુર્ત જ લખો-એન. એમ રક્ષરની કું.

બુક્સેલેક્સ : પબ્લિશર્સ, ૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ ૨

આ પુસ્તકો આ પને ત્યાં છે ?

પ્રેમરસના મહાસાગર સંગ્રહ
રાજવી કવિ કલાપી કૃત
સંવેદનશીલ

મહાન ગ્રંથ

કલાપીનો કેકારવ

(નવી આવૃત્તિ)

આ ગ્રંથની ઝોળખ આપવી એટલે
નિત્ય પ્રકાશતા સૂરજને ઝોળખાવવા
સરખું છે.

જેની ઉપયોગિતા અને ચિરંજીવતા
સદાને મટિ બુઝાઈ ચૂકેલી છે; અનેક
શાક્ષરો, વિવેચકો અને રસકવિઓએ
જેનો રસોલ્લાસ માણ્યો છે એ કાવ્યમય
તમારો માનીતો સાહિત્યગ્રંથ છે.

હજી ન વસાવ્યો હોય તો
આજે જ વસાવી લ્યો.

સુઠર સચિત્ર કવર જેકેટ અને પાકી
બાંધણી સાથે ૮૦૦ પાનના આ
કળકાર ગ્રંથનું મૂલ્ય માત્ર

રૂપિયા સાત

વી. પી. ટપાલ ખર્ચ અલગ.

જીવનચરિત્રોનાં પુસ્તકોમાં અગ્ર-
સ્થાન ધરાવતો આદર્શ ચરિત્રગ્રંથ
સ્વ. મોતીભાઈ અમીન

જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતનો આ મુક સેવકની પ્રકટ તેમજ શુભ
સેવાઓ, દરિદ્રો માટેની તેમની દયાવાનવૃત્તિ,
તેમજ શિક્ષણપ્રચાર માટેના તેમણે કરેલા
આજીવન અધ્યાગ પ્રયત્નોની સળગ જીવનકથા.

આશરે સાડીછસો ઉપરાંત પૃષ્ઠ,
પાકી બાંધણી છતાં મૂલ્ય માત્ર

અઢી રૂપિયા

શ્રીસમાજનાં આજન્મ સેવિકા ગરવી
ગુજરાતનાં આદર્શ સન્મારો
શ્રી. શારદાબહેન મહેતાની
આત્મકથા

જીવન સંભારણાં

એના પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે શ્રી. શારદા બહેનની સેવા-
ભાવના, એમના નાનપણથી લઈને આજ
પર્યંતના સામાજિક સેવાના પ્રયત્નોનો
ઇતિહાસ અને સ્મૃતિજીવણોના પ્રચાર માટેની
તેમની ધમર એ બધું એમની પોતાની કલમે
જીવનકથામાં આલેખાયેલું મળશે.

ગુજરાતનારીના સમુત્થાનનું સુરેખ આલેખન
સાડીચારસો પૃષ્ઠ, પાકા પૃષ્ઠાં અને રૂપ
આટલેકેટ તરવીર સાથે છતાં

મૂલ્ય રૂપિયા અઢી

પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળ લિ.

શા. બા. ૧૦, — વડોદરા

આતુર્માસ માટે સરતું સાહિત્ય

અંગ્રીજો તથા બાળકોને સમજાવવા તેવા મોટા અક્ષરોમાં છપાવેલાં, ધર્મ અને નીતિનાં પુસ્તકો ધરમાં વસાવેા. તેનાથી સારા સરકાર પડે છે અને કુટુંબનો તેમજ સમાજનો પાયો મજબુત થાય છે.

બારતાની દેવીઓ-ત્રણ મથા-પપા ચરિત્રો ૬-૦	ગીતાચોથી-ગીતાના ૧૨૫ શ્લોકોના અર્થ તથા સમજાવી ૦-૧
છુટા ભાગી પણ મળશે. કુલ પાન ૨૨૬૮	ગીતાસાર-કાદા કાલેલકર: પાન ૬૪ ૦-૪
સીંધપથોથી સોથી મોટા ને સરતો મંથ	અષ્ટાવક ગીતા-અષ્ટાવક મુનિના ઉપદેશ ૦-૮
આખ્યાતમાળા-એ મંથર્મા-પાન ૭૦૮+૭૨૦ ૧-૦	જ્ઞાનસ્રવ ગીતા-પૃષ્ઠ ૬૩૮, મોટા અક્ષરમાં ૧-૪
સ્વ અનંતપ્રસાદ શ્રી વૈષ્ણવકૃત બોધક કથા-આખ્યાતના પ્રસંગો, વૈષ્ણવો માટે ખાસ ઉપયોગી	ઉપનિષદો ૧૧૨ મૂળ સાથે સરળ ભાષાતર ૧-૪
તુકારામ ગાથા-એ મથા-પાન ૮૬૬+૬૪૪ ૧-૦	એકાદશ ઉપનિષદો-પાન ૪૫૨ ૨-૮
સંત તુકારામનો અનેક શાસ્ત્રોના દોહનરૂપ સ્વામીબવથી યુક્ત ઉપદેશ	બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ-પાન ૨૪૮ ૧-૮
સ્વર્ગનાં સાત પુસ્તકોનો સેટ ૧૪-૦	૧૦૦ ઉપનિષદો-પાન ૭૫૨ ૪-૦
સ્વં અમૃતલાલ મુંડેરજી પરિચાર કૃત જ્ઞાનભક્તિના અનેક દૃષ્ટિ સાથે બહુ જ સહેલી ભાષામાં	શંકરાચાર્યના ગુજરાતીમાં આખ્યાય ગ્રંથો વિવેકચૂડામણિ-આત્મોત્તિવં માર્ગદર્શક પુસ્તક ૦-૧૨
‘સ્વર્ગ’નું વિમાન સ્વર્ગનો આનંદ	શતશ્લોકી ને બીજાં શ્લોકો- ૦-૧૨
સ્વર્ગની કૃત્તી સ્વર્ગની સીડી	સ્તોત્રસંઘ- ૧-૪
સ્વર્ગનો પ્રકાશ સાચું સ્વર્ગ	ભક્તિ ને વેદાંત સ્તોત્રો ભાષાતર સાથે ૧-૪
સ્વર્ગનો ખજાનો દરેકના હૃદયે રૂ. ૩	સર્વવેદાન્ત સારસંઘ-ભાષાતર સાથે ૧-૪
‘વેદાનંદ ચરિત્ર’-પાન ૭૮૪	૧૦૦ શ્લોકોમાં વિવેક-વૈરાગ્ય દર્શનનો ઉત્તમ મંથ ૧-૪
નિવૃત્ત પ્રસંગો આપેબનું દર્શન પુસ્તક ૩-૦	મહાપાત્ર્ય રતનાવલિ-શ્લોકો સરળ ભાષા સાથે ૦-૧૧
ભગવાદ ગીતા ને તાજા મહાસુચ- ૧-૦	ધનમધ-મૂળ સાથે ૧-૦
એ પ્રેરણાદાયી સતીનાં આદર્શ ચરિત્રો	બોધધર્મમાં આદર્શીય સ્થાન બોધવતું પુસ્તક ૧-૦
મહાપ્રભુ-ત્રણ ગ્રંથોમાં કુલ પાન ૧૫૬૧ ૧-૮	વિદુરનીતિ-પાન ૧૬૮ અર્થ સંદિપ સરળ શ્લોકો ૦-૧૧
ભગવાન ગૌરંગનું નિવૃત્ત ચરિત્ર.	મોક્ષમાળા-પાન ૧૬૦ (રાજચંદ્રાવલિ) ૧-૪
તુકારામ ચરિત્ર-પાન ૬૪૮ ૨-૮	તેજમાર્ગને યથાર્થ રીતે સમજાવતું પુસ્તક ૧-૪
સરદે સ્વર્ગમાં ગયેલ સંતનું નિવૃત્ત ચરિત્ર.	ઉપદેશ સારસંઘ-પાન ૮૪૦ ૩-૧૧
વિવેકાનંદનો ઉપદેશ-(ભક્તિયોગ) પાન ૩૮૪ ૧-૮	મહાત્મા તિરુવદ્ધુવરના પ્રેરણાદાયક ઉપદેશો ૨-૮
ભક્તિયોગ ઉપર અનેક પ્રકાશ પાઠનું પુસ્તક.	પ્રીતમદાસની વાણી-પાન ૫૬૦ ૨-૮
સ્વામી રામતીર્થ-ચરિત્ર) પાન ૬૭૨ ૩-૦	રસિક અને બોધદાયક ભજન ગરેરેનો સંગ્રહ ૦-૦૧
સ્વામી રામતીર્થનું નિવૃત્ત ચરિત્ર	સ્વરૂપવિચાર-પાન ૧૦૪ ૦-૦૧
સ્વામી રામતીર્થના ઉપદેશો-(૧) પાન ૬૬૪ ૨-૮	પ્રસાદપ્રદેશ તત્ત્વજ્ઞાન સમજાવતું ઉત્તમ પુસ્તક ૧-૦
વ્યવહાર-પરમાર્થનો ઉત્તમ માર્ગ દર્શાવતું પુસ્તક	મધુમય જીવનનું રહસ્ય-પાન ૧૬૮ ૧-૦
આદર્શ ચરિત્રસંગ્રહ-(૨) પાન ૧૨૪ ૨-૮	ઉપદેશો ઉપદેશો તથા દેહી ભજનો સાથે ૦-૮
૭૦ આદર્શ ચરિત્રોનો સંગ્રહ	ગુલિસ્ટી-(મુખ્યપુણ્યવાદિકા) પાન ૧૩૧ ૨-૮
મહાત્મા સરયૂદાસ ચરિત્ર-૭૦ પાન ૨૫૬ ૦-૧૦	આગળ ધસો-પાન ૪૧૮ ૨-૮
પુરુષાર્થબોધિની ગીતા-(ત્રણ ગ્રંથમાં) પાન ૧૦૭૪ ૧૧-૦	ચેતના ને ઉત્સાદપ્રેરક મંથ ૨-૮
૪૦ સાતવધેરજીની ચાલીસ વરસની મહેનતનું ઉત્તમ પરિચય.	દેહી વાર્તાઓ મંથ ૧૬૦-પાન ૫૮૮ ૨-૮

સરતું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

‘સસ્તું સાહિત્ય’નાં નવાં પ્રકાશનો.

શંકરાચાર્યકૃત નીચેના અંથો હમણાં પ્રસિદ્ધ થયા છે—	૫૪	મૂલ્ય
(૧) શતશ્લોકો અને ધીબાં ચાર રત્નો-મૂળ સહિત ભાષાંતર	૨૦૦	૦-૧૨
(૨) સ્તોત્રસંગ્રહ-ભક્તિ ને વેદાંતના સ્તોત્રો	૨૨૦	૦-૧૦
(૩) સર્વ વેદાંત-સિદ્ધાંત-સારસંગ્રહ	૨૨૪	૧-૪
(૪) વિવેકચૂડામણિ ...	૧૬૦	૦-૧૨
ઉપનિષદો-(૧૧૨) નીચે પ્રમાણે ત્રણ અંથોમાં ...	૧૪૪૪	૮-૦
(૧) એકાદશ ઉપનિષદ-મૂળ મંત્રો સાથે સરળ ભાષાંતર	૪૫૨	૨-૮
(૨) બૃહદારણ્ય ઉપનિષદ	૨૪૮	૧-૮
(૩) સો ઉપનિષદો-જેમાં પહેલાં ૨૩ ઉપનિષદોના મૂળ મંત્રો સાથે અને પછીનાં ૭૭નું ભાષાંતર-સારરૂપે	૭૪૪	૪-૦
બ્રજવાન બનો-(પશુવેદનો પહેલો અધ્યાય) મૂળ સાથે ભાષાંતર	૧૧૨	૦-૮
આત્મસાક્ષાત્કારની કેસોડી-સંપાદક સ્વામી સ્વચંદ્યોતિતીર્થ	૨૦૮	૧-૪
ધરમપદ-પં. ભેચરદાસ દોશીની ટીકા, મૂળ તથા અનુવાદ સાથે	૧૬૨	૧-૦
કર્મગાથા-કર્મની શ્રેષ્ઠ ભાવના સુચવતો કાવ્યસમઢ	૨૪૮	૧-૦
પરિચિત પદસંગ્રહ-૧૧૨ ભક્તોના ૬૯૭ ભજનોના ઉપયોગી સંગ્રહ	૪૦૦	૧-૧૨
બાલભારત-(સચિત્ર) સંક્ષિપ્ત મહાભારતરૂપે	૨૮૮	૧-૮
સુવર્ણયુગ-કનેયાલાલ મા. મુનશીનાં ત્રણ વ્યાખ્યાનો	૬૨	૦-૮
ભારતીય સંસ્કૃતિ-કનેયાલાલ મા. મુનશી	૧૩૨	૦-૧૨
સ્વામીશ્રી અખ્યાનનંદજીના પત્રો-૮૫ બોધદાયક પત્રો	૨૪૮	૧-૪

શ્રીમદ્

ભગવદ્ગીતા

પુરુષાર્થબોધિની ટીકા સાથે

બે હજાર થયા : ૬૬ ૭૧૧-૧૦

કુલ પૃષ્ઠ ૧૦૬૮ : મૂલ્ય રૂ. ૧૦

રૂપાવખર્ચ ૧-૮-૦

મોજશોખનાં
સાધનો પાછળનો
ખર્ચ બોલો કરી
સંસ્કારની વૃદ્ધિ
ને ભજવણી માટે
આ મથ આજે જ
વસાવી દ્યો.

પ્રેમ, ઉત્સાહ, પડકાર, અને સર્વસંસ્કારોના અભ્યાસ ઉપરના પ્રેમના ઉત્પત્તિ અને પ્રાચીન અને અવગીતની ટીકાઓ જોઈ, આ ટીકામાં પ. સાતવલેકરજીએ નવીન રહસ્યો રજૂ કર્યાં છે. જેમાં પ્રાચીન અને અવગીતન સંસ્કૃતિ તથા પરમાર્થ અને વ્યવહારનો સુમેળ સાધી શકાય એવા આદર્શ રજૂ થયા છે.

આ મથ વિશે જાણીતા સાહિત્યકાર શ્રી. કનેયાલાલ મા. મુનશી લખે છે “ પડિત સાતવલેકરજી પ્રખર વિદ્વાન છે. એમની શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા ઉપરની પુરુષાર્થબોધિની ટીકા ગુજરાતને પ્રેરક થશે, એવી આશા રાખું છું. ગીતાજી એક અચુતોત્તર છે, એના જેટલા પાસા તપાસીએ તેટલી એની નવી ચમક વધારે આકર્ષે. ”

બીજાં વધુ પુસ્તકોની વિસ્તૃત માહિતી માટે લખો —

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય { કેબલ પાસે, પો. બો. નં. ૫૦ અમદાવાદ અને
કાલબાદેવો રોડ, હાથી બિલ્ડિંગ, મુંબઈ-૨

ગુર્જરીનો નવો ગ્રંથ-ફાલ

નવું જીવન.....

નવી દૃષ્ટિ ને નવું ચિંતન માગે છે.

આ માટે અભેદ અંથ

‘વાતાયન’

લેખક : શ્રી. ધ્વજેન્દ્ર

કલા, સાહિત્ય, રમણમિ, પત્રકારત્વથી લઈને ડોમેકસી-પ્રભવાદ કે ટોળાવાદ સુધીના વિષયોને આવરી લેતી નવી ચિંતના. નવું દૃષ્ટિકોણ ને નવી અનોખી ખાત પાડતી વિવેચના. કેટલાક વિષયો પર લેખક અભેદ રીતે ક્ષાસ્ત્રપરસાવી વાયકના દૃષ્ટિકોણને વિષય તરફ વાળી લે છે.

કિંમત અઢી રૂપિયા

*

શ્રી. જયલિખખુ કૃત

સુંદર નવલકથા

નકુંસરી વા નરકુંસરી

ઇતિહાસનાં પૃષ્ઠોમાં અમર યથેલ, પુરૂષ અને મહાવીર જેવાના અનુયાયી, નૃત્ય-સુંદરી આત્રપાલી ને ચેલ્લણાના પ્રિય,

મહાન રાજવી શ્રેષ્ઠિક

ભિંભિસારના જીવનને

સ્પર્શતી નવલકથા

કિંમત. ૪-૮-૦ પોસ્ટેજ ૮ આના

મારસો પાનાં દિરમી જેકેટ

સોરઠી સંતવાણી

શ્રી. ઘઘાણીની હેલ્લી સપૂર્ણ કૃતિ તરીકે માન પામનાર આ કૃતિ સાથે એમણે જીવનના હેલ્લા શ્વાસો લીધા હતા. વિધિનો સંકેત દરી કે જેનાથી તેમણે પ્રારંભ કર્યો, તેની જ રટણમાં અન્ત આવ્યો. લોકવાણીનો અતિમ પરિપાક એ ભજનવાણી છે ને જીવનિષદો, ભાગવતો ઇત્યાદિનું ફોદન આ વાણી છે. સુંદર લાગેા પ્રવેશક અનોખી મીમાંસા સાથે જોવામા આવ્યો છે. આ પુસ્તકમાં ૧૦૩ ભજનો છે.

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

*

અદ્ભુત નિબંધસંગ્રહ

આચાર્ય આનંદશંકરભાઈના સાહિત્યના

પ્રત્યેક અંગોની તત્ત્વરૂપી

છણાવટ કરતા બે સંગ્રહો

સાહિત્ય વિચાર

કિ. ૫-૮-૦

કાવ્યતત્ત્વ વિચાર

કિ. ૪-૮-૦

સંસ્કૃત કાવ્ય-સાહિત્યના સ્વામીઓ અને પશ્ચિમના ઓરિટોદલથી લઈને આજ સુધીના સાહિત્યસ્વામીઓની સમીક્ષા તાજાંદે તમાગે નક્કલ મેળવો.

ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : માંધી રસ્તો : અમદાવાદ

ભારતીની નવી ફૂલ-છાબ

ફાંસીના તખ્તા પર પથ્થુ વંદેમાતરમ
અડાસ ગોળીબારની યાદ આપે
એવી રોમાંચક પ્રગોળી
સા હ સ - ક યા

જ વાં મ ફ

લેખક : શ્રી. 'જયલિખ્ખુ'
રીછની સાથે ફૂસ્તી, વાધનો ભેટા, ને
જંગલોમાં રખડપટ્ટી-એમાથી પંખરેલી સાક-
સિકતા એ નવજુવાનને રાષ્ટ્રોદ્ધારના પથે લઇ
જાય છે. ત્યાં વળી નવા સાહસોને એ ભેટ છે
ને ફાંસીના તખ્તે પહોંચે છે એક એક પ્રકરણ
વાચકના દિલને ડોલાવે છે.

કિંમત : ત્રણ રૂપિયા

*
હાસ્યરસના ખજાનદાર
શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાની
—વાર્તાઓનો નવો સંગ્રહ—

પહેલો ફાલ

એક એક વાર્તા પેટ પકડાવીને હસાવે
એવી રસભરી હાસ્યકથાઓ છે.

કિંમત રૂ. ૪-૪-૦

*
શ્રી. નગીનદાસ પારેજી અનુવાદ કરેલ
સ્વ. ડૉ. દાગોદરનાં નવાં નારકો

લક્ષ્મીની પરીક્ષા

લક્ષ્મીની પરીક્ષા, મુદ્દપ્રવેશ:
મફતીયા માલપાણી, વજેર
નાટ્યો આ સંગ્રહમાં છે.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

ઝીનો, સાચો શણગાર શું ?

આ વાર્તાસમૂહ

એનો જવાબ વાળે છે

શીલ, સૌંદર્ય ને સ્વમાન

મુંઢરીઓનો શણગાર

લેખક : શ્રી. મનુભાઈ જ્ઞેષાણી

એકત્રીસ વાર્તાઓ દ્વારા એ અત્રે રજૂ
માય છે પ્રત્યેક વાર્તા નાની બાલિકાઓથી
લઇને બહેન કે ઝાણું બહેન દરેક ઝીને
ગમી જાય તેવી છે. જ્ઞાન, અમત ને ઉપદેશ
એમ ત્રિવિધ પદ્ધતિથી રચાયેલી આ કથાઓ
દરેક ઘરનો અને શૃદ્ધિણીનો શણગાર અને તેમ છે.

કિંમત : ૪-૦-૦

*
વિજ્ઞાનની વેદી પર જાત
અને જીવન યાદોમ કરનાર

મેડમ ક્યુરી

લેખક : ડૉ. એન. એમ. શાહ
જમતને રૂઝિપમની બેટ કળ્યા માટે
જીવનનો એશઆરામ, સુખ, સમૃદ્ધિ
સર્વસ્વ ફૂટી કરનાર મહાન દંપતીનું
જીવન-ચરિત્ર, સુદર સાદી ભાષામાં
રજૂ મધુ છે. દિવંગી પૂર્વ

કિંમત : બે રૂપિયા

*
પિતાજીનો વનપ્રવેશ

અને બીજી વાતો

લેખક પૂર્ણાનંદ ભટ્ટ એમ. એ.

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

ગૂજર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તે : અમદાવાદ

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

જીવન ચરિત્ર

મો. ન. અમીન, જીવન અને કાર્ય	૨-૦-૦
માલવીયાજી સાથે ત્રીસ દિવસ	૩-૦-૦
કુમારી હેલન રસૂલભાઈ વોરા	૦-૨-૦
કીસ્તોદર કાલમ્બસ	૦-૧-૦
જીવનસંભારણી (શારદા મહેતા)	૨-૮-૦

કાવ્ય સંગ્રહ

પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા	૨-૦-૦
કુલવેણી મૂળજીભાઈ શાહ	૧-૪-૦
રશ્મિસિયાના રાસ	૦-૧-૦
રાસનિકુંજ	૦-૧-૨૦
રાસપદ્ય	૧-૮-૦
રાસઐશ્વરી	૧-૮-૦
તારાનાં તેજ	૦-૮-૦
બાલવીણા	૦-૧૨-૦
સ્મૃતિ નિકુંજ	૦-૮-૦
પૂજારણ	૦-૧૦-૦

નાટક

યુગદર્શન મૂળજીભાઈ શાહ	૧-૪-૦
મંછા ભૂત	૦-૮-૦

અ. મો. કુમારી યશવંત પંડ્યા	૧-૦-૦
મહન મંદિર	૦-૧૦-૦
જવનિકા રેખા કાર્યાલય	૦-૧૨-૦
હંસી (નાટક) લી. પી. વૈદ્ય	૧-૦-૦

વર્તી-નવલકથા

નિરંજના મૂળજીભાઈ શાહ	૨-૦-૦
ત્રિનેત્ર	૨-૦-૦
કૂલછાબ કે. હ. શેઠ	૨-૦-૦
ભત્રકકથાઓ અંદાજે ૦-૧૦-૦	
કુમાર વીરસેન ભા. ૩	૦-૧-૦
રામસિંહ રાઠોડ	૦-૧-૦
ચાંદરણ પ્ર. ત્રિ. મહેતા	૦-૮-૦

આકર ગ્રંથો

બાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ ભા. ૧-૨	૨-૨-૦
જૂની શુજરાતી ભાષા	૧-૧૨-૦

ધર્તર

આગચિત્રો ધર્તર પેટલીકર	૨-૮-૦
આણનો પ્રવાસ મૂ. શાહ	૦-૪-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

રાવપુરા, પો. જો. નં. ૧૦, વડોદરા.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે.

ભારતભાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી ૫૬૨ વર્ષનાં બાલકો માટેનાં નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

“પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે તેમ જ પ્રાથમિકશિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શ્રમિકેલાં પ્રાથમિક માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાળતમા બાળકો અને પ્રાથમિક સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ હોય તે લક્ષમાં લેતા જાઓ અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું રાખે ચૂકતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તંત્રીની જીલ્લાઈ ૧૯૪૩ ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખી અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

- બાલવિનોદનો બાબાસ્ટેટ : [પાંચથી ૭ વર્ષનાં બાળકો માટે] બેથી પાંચ રૂબરૂમાં છાપેલાં ૨૫૦ ચિત્રોવાળા ૩ પુસ્તકો અક્ષરમાળા, શબ્દમાળા, તે અંકગણના મનોહર બોક્સમાં.....રૂ. ૧-૪-૦
- બાલવિનોદ પ્રથમવલિ : [૭થી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] બે રૂબરૂમાં મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળાં ૧૦ પુસ્તકો. સગીતશાસ્ત્રી, ચિત્રલેખા, ત્રણ ઢીકરા તે અંકગણના મનોહર બોક્સમાં.....રૂ. ૪-૦-૦
- બાલવિનોદમાલા : [સાતથી દસ વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૦૦૦ ચિત્રો તે ૨૨૦૦ પાનના વાંચનવાળાં ૬૩ મનોહર પુસ્તકો ત્રણ રૂબરૂમાં.....રૂ. ૧૭-૦-૦
- અંકગણ બાલપુસ્તકમાળા : [દસથી ૫૬૨ વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૨૦૦ ચિત્રો તે ૪૫૦૦ પાનના રસિક વાંચનવાળાં ૬૬ વિવિધ વિષયોનાં પુસ્તકો દરેક રૂબરૂમાં.....રૂ. ૩-૦-૦
- સાહસકથાવલિ : [તેર વર્ષનાં ઉપરના બાળકો માટે] ૪૦૦ પાનના અત્યંત રસિક વાંચનવાળાં ચાર પુસ્તકો, મનોહર બોક્સમાં.....રૂ. ૫-૦-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ-૨૨]

ગુજરાતના અગ્રગણ્ય બાલસાહિત્યકાર બાળકોના જાણીતા ને માનીતા લેખક શ્રી. રમણલાલ સોનીનાં લખેલાં અને ભારત સરકારની ખાસ પરવાનગીથી પ્રકાશ કરેલાં

શિશુ સંસ્કારમાળાનાં બાર સચિત્ર પુસ્તકો

(૧) અક્ષલપુરના અક્ષલદાસ	(૭) ચંદુ
(૨) બાંડીયા બતરી લખણો	(૮) પપૂડા
(૩) તક તક તકરડી	(૯) દામલો
(૪) ચીનાઇ ચોરલી	(૧૦) નાથિયો
(૫) ગઢ ગવૈયો	(૧૧) ગાગરમલ
(૬) ભગો પોલ	(૧૨) મરઘાસિંગ

દૂધ જેવા સફેદ બાડા ટકાઉ કામળ, લગભગ ૪૦૦ પૃષ્ઠ, પોપ્પેસો ચિત્રો, બાડા કાડનાં બે રંગી પૃષ્ઠાથી સુશોભિત છતાં બારે પુસ્તકોનાં સેટની કિંમત ફક્ત રૂા. ૪-૮-૦ છુટક દરેકના છ આના.

આ સેટ ઘસાળી બાળકોને આપવાથી તેમને જ્ઞાન સાથે શ્રમભર્યાં આપશે તેમની શુદ્ધિચકિતને તેજસ્વી બનાવશે.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ઠાવર રોડ-સૂરત.

નવા બજેટ માટે ચોગ્ય પુસ્તકો

હાસ્યરસિક		શરદ્વાણી (રમણલાલ સોની)	૨-૦-૦
આનંદધર	૩-૦-૦	ખાતાસી (" ")	૨-૮-૦
હાસ્ય મંડીલ	૩-૦-૦	સોહાગરાત (" ")	૩-૦-૦
સનમની શોધમાં	૩-૦-૦	વિજયા' (શરદ્વાણી)	૨-૮-૦
રમતા રામ	૨-૮-૦	પ્રણયપદ્મ	૨-૮-૦
અક્ષલના ખાં	૨-૮-૦	બહેનો માટે નવા રાસ	
કલમચાપ્પક	૧-૪-૦	રાસ મંગળા	૧-૮-૦
સામાજિક		રાસ રમણી	૩-૮-૦
માધવી (ટાગોર)	૨-૦-૦	અન્ય પુસ્તકો	
પતિપત્નિ (નિરૂપમાધવી)	૨-૮-૦	શિક્ષકીય દેવેન્દ્ર	૩-૮-૦
મોક્ષદા (" ")	૩-૦-૦	લેડી બાચુસ	૨-૪-૦
મિલન (નારાયણ બાણ)	૩-૦-૦	સુક્તિ (કાન્તિકારી)	૧-૮-૦
વારસદાર (" ")	૩-૦-૦	બહુન પ્રવાસ (જુલેવન)	૩-૦-૦
પતિ મંદિર (" ")	૧-૨-૦	હાથની લાપા	૬-૪-૦
કૃષ્ણકન્તનું વીલ (બંદોબખાણ)	૩-૦-૦	શક્તિવર્ધક આસનો	૩-૦-૦
દુર્જીશન કિની (" ")	૩-૦-૦	ઉર્દુ લિપિ પરિચય	૦-૧૪-૦
પ્રેમસી ભા. ૧-૨	૬-૮-૦		

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ઠાવર રોડ-સૂરત.

પુસ્તક રસ મું

સપ્ટેમ્બર-૧૯૪૭

અંક ૨ જો

સામયિકા અને વેચાણવેરા

—તંત્રીસ્થાનથી

“ વેચાણવેરા શરૂ થવાની જાહેરાત થઈ છે. એમાં મહત્વનો વિચાર કઈ ચીજોના વેચાણ ઉપર નહીં, એ છે $x \times x \times x$ વેચાણવેરા ગોળગોળ અને શ્રીમંતાઈની ચીજો પર રહે તો આ દૃષ્ટિએ સારી મદદ થાય. ”

“ પુસ્તકો ઈ. પર આ વેરા લાગશે ? કાગળ, ચાહી, બીજાં, ગ્રામ્યીનો સામાન ઇ. તેના કાયા માલ ઉપર ને આ વેરા ભેજે, અને પાછો તેની પેદાશ-પુસ્તકો ઉપર પણ, તો તે સાડું ન મળાય. ”

“ પુસ્તકોનો પણ લાખોનો મોટો ધંધો છે. તેમાંથી સારી રકમ મળી રહે; પરંતુ આ ધંધો લોકોની જ્ઞાનભૂખ બામવાને માટે છે, એમ માનીને આલખું જોઈએ. વેપારી આ વેરાનો ભાર ધરાક ઉપર જ મેરવી આપવાનો; એ કાઈ તેના નફાના ટકામાં કાપ નહિ આપવા દે. એટલે પુસ્તકો ઉપરનો વેરા તો એક રીતે ‘જ્ઞાનવૃદ્ધિ-વેરા’ જેવો થઈ રહે. એમ કરવા જરૂર ન હોવી જોઈએ. જાહેર સરકારે એવો કાંઈક ઉપાય યોજાવો જોઈએ કે જેથી પુસ્તકો પર નફાખોરી જોઈતી થાય ને નફો, માફકસર અને પુસ્તકો પરના વેચાણવેરા અંગે આ રીતે વિચાર થાય તો સાડું. ”

—“ શિક્ષણ અને સાહિત્ય ”

બરાબર બાર માસ પર-એક વર્ષ અગાઉ-ગયા સપ્ટેમ્બર માસમાં, વેચાણ-વેરા અંગે એમ તંત્રીસ્થાનેથી અમારા વિરોધનો નમ્ર અવાજ જાહેર્યો હતો.

ઉપરના અવતરણમાં જણાવ્યું છે તેમ, જનતામાં જ્ઞાનવાહનનું કાર્ય કરતાં પુસ્તકો પર વેચાણવેરા લાગુ પડવો ન જોઈએ, એવો અમારી એ નોંધનો પ્રધાન સૂર હતો. અને પરિણામે, અમારી એ વિનંતિ શ્રી. સરકારને કંઈક અંશે અસરકારક નીવડી હતી. સરકારે વેચાણવેરામાંથી તમામ પ્રકારનાં પુસ્તકોને સુક્ષિત આપી નથી પરંતુ ધાર્મિક પુસ્તકો અને પાઠ્ય પુસ્તકોને એ વેરામાંથી સુક્ષિત મળી છે, એટલે જરૂરે શ્રી. સરકારને અમારાં અભિનંદન.

એ જ પ્રમાણે, વર્તમાનપત્રોને પણ વેચાણવેરામાંથી સુક્ષિત આપવામાં આવી

છે; પરંતુ એ સુકિતની જાહેરાત થયા પછી કેટલેક વખતે વર્તમાનપત્રની વ્યાખ્યામાં શ્રી. સરકારે કંઈક સ્પષ્ટતા કરી છે.

વર્તમાનપત્રની એ વ્યાખ્યામાં, અસુક પ્રકારના સમાચારો છપાતા હોય અથવા અસુક પ્રકારનું લખાણ આવતું હોય તેમને જ વર્તમાનપત્ર તરીકે લેખવાનું ઠરાવ્યું છે.

અમને લાગે છે કે શ્રી. સરકારની આ વ્યાખ્યાને વિસ્તૃત કરવાની જરૂર છે.

વર્તમાનપત્રની વ્યાખ્યામાં, શ્રી. સરકારના પ્રાંત ફોજદાર ન્યાયાધીશ વર્ગ ૧ સમક્ષ જેને જેને માટે જરૂરી ડેકલેરેશન નોંધાવવું પડે છે તે તમામ સામયિકો વર્તમાનપત્રની વ્યાખ્યામાં સમાવાઈ જવાં જોઈએ, અને આવાં તમામ પત્રોને પોસ્ટ ખાતા તરફથી વર્તમાનપત્ર તરીકે પોસ્ટેજની જે ખાસ રાહત આપવામાં આવે છે તે તમામ વર્તમાનપત્ર-એટલે નિયતકાલિક-અસુક અસુક સમયના અંતરે પ્રકટ થતાં સામયિકો-દરેક વર્તમાનપત્રો જ છે. એટલે માત્ર દૈનિકો કે અઠવાડિકો જ વર્તમાનપત્રો તરીકે લેખાય અને દર મહિને પ્રકટ થતાં જે પણ વર્તમાનપત્ર પ્રાંત ફોજદાર ન્યાયાધીશીમાં નોંધાય છે તેમજ પોસ્ટ ખાતા તરફથી જે ખાસ પોસ્ટેજથી રવાના કરવાનું મંજૂર થયેલું હોય છે અને જેને જેને તેના રજિસ્ટ્રેશન નંબર મળેલા છે તે તમામ વર્તમાનપત્રોની કક્ષામાં સમાવાઈ દેવાં જોઈએ.

આ સળંગે અમારું ઉપલું મંતવ્ય લક્ષ્યમાં લઈને શ્રી. સરકારે વર્તમાનપત્રની વ્યાખ્યા નવેસર કરવાની જરૂર છે અને તેમાં અમે ઉપર સૂચવેલા સુધારા પ્રમાણે જેને જેને ન્યુસપ્રિન્ટ પરમીટ-હિંદી સરકાર તેમ જ શ્રી. સરકાર તરફથી તે તે સામયિક છાપવા માટેની પરમીટ-આપવામાં આવી હોય તેને તેને તમામને વેચાણ-વેરામાંથી મુક્ત કરવાં જોઈએ. કારણ, આવાં નિયતકાલિકો પોતપોતાના ક્ષેત્રોના સમાચારો આપે છે, જનતાને વિવિધ વિષયનું વાચન પૂરું પાડતા હોય છે. એટલે દરજ્જે એ જનતામાં જ્ઞાનવાહનનાં ઉત્તમોત્તમ સાધનો છે.

અને શ્રીમંત સરકારની તો શિક્ષણપ્રસારની ઉદાર રાજનીતિ જગવિખ્યાત છે. તદનુસાર આવાં નિયતકાલિકોને વેચાણવેરામાંથી મુક્તિ આપીને એ શિક્ષણપ્રસારના કાર્યમાં વધુ વેગ આપવાનું સ્તુત્ય યજ્ઞ બરાબરે તો એ નિયતકાલિકો એટલે દરજ્જે જનતાને માટે વિશેષ કાર્યક્ષમ નીવડશે.

આમ છતાં જો એ વેચાણવેરો આ નિયતકાલિકો પર લાદવામાં આવશે જ તો એ જોએ પણ એની વાચકજનતા પર જ પડવાનો, એ નિર્વિવાદ છે.

જેમ અગત્યની ખાદ્ય વસ્તુઓને વેચાણવેરામાંથી મુક્ત રાખવામાં આવી છે તેમ જનતાને માનસિક ખોરાક પૂરે પાડનારાં આ નિયતકાલિકો-સામયિકોને પણ વેચાણવેરામાંથી અવશ્ય મુક્તિ મળવી જોઈએ.

અમે આશા રાખીએ છીએ કે, શ્રીમંત સરકાર વર્તમાનપત્રની વ્યાખ્યામાં ઉપર્યુક્ત સુધારો કરી જનતા જનાર્દનના આશીર્વાદ મેળવશે.

• સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

કોમ્પટન. મેકેન્ઝી લડનની દુકે સુલાકાતે મળ્યા હતા તે દવે હિંદી લશ્કરનો ઇતિહાસ પૂરો કરવા માટે હિંદ પાછા ફરી રહ્યા છે. છેલ્લા નવ મહિનામાં તેમણે જે જે સુદ્ધભૂમિ પર હિંદીઓ લડ્યા હતા તે ઇટલિયા હોમર્કેંગ સુધીના રણક્ષેત્રોની સુલાકાત લીધી છે. તે ૧૦૦ પૃથારીમાં સવાનો દાવો કરે છે. આ પુસ્તકમાં બે લાખ વીસ હજાર શબ્દો હશે અને તે ૧૬૪૬માં પ્રગટ કરવાની ધારણા છે.

સરકારે તેમાં આર્થિક મદદ કર્યાની મિ. મેકેન્ઝી સ્પષ્ટ ના પાડે છે. તે કહે છે કે 'બહાઈ દોલતને તેમાં કશું કહેવાનું નથી.'

એક અગ્રગણ્ય પત્રકારનાં હિંદી પત્રની શ્રીમતી રાજ યાપર અત્યારે બર્મિંગહામ બાલસાહિત્યના પ્રકાશનોના અભ્યાસ કરી રહેલ છે. હ ગદિના બાદ મુખ્યત્વે અભ્યાસ પછી તે બાળસાહિત્યના પ્રકાશનોની પોતાની દુકાન ખોલવાના છે.

હિંદ પરીકથાઓથી ભરપૂર છે. કિર્ષિંગે પોતાની વાતોમાં તેમની કટલીકનો ઉપયોગ કર્યો છે. શ્રીમતી યાપર આ વાતો હિંદી ભક્ત તથા બીજા બાબાઓમાં તૈયાર કરાવીને સરતી કોમતે છપાવવાનો વિચાર કરે છે. પરંતુ હિંદ માટે તે ખૂબ કોમતી કેળવણીની દૃષ્ટિએ તૈયાર કરાયેલ ચિત્રપોથીઓ દશે. તરવાનું, બાગાયત, સુતારકામ અને એવી બાબતો શીખવતાં પુસ્તકો મરીખ શહેરમાં આનાં દેલાવરો અને લોકોનો મોટો ભાગ તે સમજી શકશે. હિંદી બાળકો તેમના બ્રિટીશ સાથીઓની મોંઘે પરીકથાથી કટાક્ષ ગયાં છે તેમને તો એરોપ્લેન, રેફ્રિજેરેટ, મોટરો, ઝડપી ટ્રેનો વગેરેમાં ખૂબ રસ પડે છે.

હિંદના સાહિત્યકારોની એક પરિષદ હિંદીમાં ડૉ. રાજેન્દ્રપ્રસાદના પ્રમુખપણા હેઠળ ૩૦ એપ્રિલ થી ૨ મે સુધી મળવાની છે. હિંદની અગ્રગણ્ય મેળ બાબાઓના ૪૦૦ થી વધારે વિદ્વાનો તેમાં હાજરો આવવાના છે.

એવું ધારવામાં આવે છે કે આ પરિષદ માત્ર હિંદની જુદી જુદી બાબાઓના લખાણમાં રહેલ વિચારસામ્ય બહાર લાવશે, એટલું જ નહિ, પરંતુ હિંદની બધી બાબાઓના વિદ્વાનોની એક કાયમી સરચા સ્થાપવાનો રસ્તો ખુલ્લો કરશે.

અમેરિકાના દક્ષિણ વિભાજના ચેત આમદીવાળા માલિકો. જર્મન મંચરના નવા પુસ્તક 'ઈન્સાઇડ યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ' (Inside United States) ના પ્રકાશનથી ગુસ્સે થાય છે. તે પુસ્તકમાં તેણે અમેરિકાની અરપૂરતા પર કડક ટીકા કરી છે. તે કહે છે કે અમેરિકાના ૧૩,૦૦૦,૦૦૦ રંગીન શહેરીઓ પૈકી ૬,૦૦૦,૦૦૦માં ચેત લોકો વહે છે.

આટલાય, ન્યોર્થિંગના નીચાના નિનાસરવાનોનું વર્ણન કરતા તે કહે છે કે

‘ મેં જાતિ તથા અરપૂર્યતા જોયા. અઘો સમય તો આખી મીંચતા મને યાદ આવ્યું ’ એ આ હિંદ નથી. ’

ગયર કહે છે કે આટલાંય વિશ્વવિદ્યાલયના એક નીચો પ્રોફેસરને જ્યારે તેના શ્વેત સાર્થીઓ શેરીમાં મળે છે, ત્યારે તેનો ભાવ પણ પૂછતા નથી.

હોટેલમાં પણ તેને સામાનના એલીવેટરમાં ઉપર જવું પડે છે. મિસિસિપિમાં બંસમાં બેસનારા નીચાને એક પડદાથી શ્વેત છતાડુઓથી જુદા પાડવામાં આવે છે.

રવીન્દ્રનાથ ટાગોરની દશ નવલિકાઓનું ચીની ભાષામાં ભાષાંતર, વિશ્વભારતી ચીના ભવનના પ્રોફેસર પે ચોએ કયું છે.

વિન્ડસરના ડ્યુકે કેપ ડેન્ટાઇન્સ ખાતે પોતાના રિવેરિયા વિદ્યામાં લેખક તરીકેની કારકીર્દી શરૂ કર્યાનું કહેવાય છે. રેનોબ્રાદરની મદદથી તે રાજ છથી સાત કલાક કામ કરે છે. લંડનના ‘ સ્ટાર ’ ગત્રના લખવા મુજબ પહેલાં તો તે પોતાના માદીત્યામ સુધીનાં સ્મરણો પૂરાં કરવા માગે છે. તેની બાવિ યોજનામાં બ્રિટિશ અને અમેરિકન ઇતિહાસકારોએ તૈયાર કરેલા ‘ એંગ્લો સેક્સન પ્રબલો ઇતિહાસ ’ પ્રમટ કરવાનો સમાવેશ થાય છે. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં આ પુસ્તકની મોટી માંગ હોવાનું કહેવાય છે.

ડ્યુકના પોતાના જીવનની દિલ્લિ છતાડવા દેવા માટે હોલીવૂડે મોટી રકમ આપવાની માગણી કરી છે. પરંતુ એમ જણાય છે કે આમાં ધણા વાધા છે. અત્યારે તો ડ્યુક પોતાની દાદી રાણી વિક્ટોરિયાના જીવન તથા શાસનની નવી દિલ્લિ માટે યોજના કરી રહેલ છે.

મનુષ્યજાતિએ સ્વેચ્છ સૌથી નિરાશાજનક પુસ્તક હવે હિંદમાં મળી શકે છે. તે પુસ્તકનું નામ ‘ વન વર્લ્ડ ઓર નન ’ (One World or None) છે અને તેમાં આઇન્સટીન સહિત ધણા અમેરિકન વૈજ્ઞાનિકોનો મત સંગ્રહ છે કહેવાની જરૂર નથી કે તેનો વિષય અણુબોમ્બનો છે. તેમાંની કેટલીક નોંધપાત્ર બાબતો એ છે કે બોમ્બની સામે હજી યોગ્ય રક્ષણ શોધાયેલ નથી, અને સામાન્ય હુમ્મયકક્ષાના બોમ્બ કરતાં અણુબોમ્બથી થતો વિનાશ હ ગણી સોધો પડે છે. ઔદ્યોગિક શહેરના એક ચોરસમાઇલના વિનાશના અમાઉ ત્રીસ લાખ ડોલર પડતા ત્યારે અણુબોમ્બથી પાંચ લાખ ડોલર કરતાં પણ ઓછું ખર્ચ થાય છે. એક નિમ્નધમા તો એમ સાબીત કર્યું છે. આ બોમ્બના ઉત્પાદનમાં ખડ્ડ ઔદ્યોગિક શક્તિની જરૂર પડતી નથી. દાખલા તરીકે સર્વેકન જેવા ઔદ્યોગિક દેશ પણ બનાવી શકે છે એક અગ્રેજ વૈજ્ઞાનિકે શરૂઆતનો ખર્ચ ૩૦ કરોડ પીડોનો તથા પછી દર વર્ષે ત્રણ કરોડ પીડોનો ખર્ચ ગણ્યો છે. આ વડે દર વર્ષે ૨૦૦ અણુ બોમ્બ બનાવી શકાય. જે કોઇ પહેલ કરે તેને ખડ્ડ જ થોડા ખર્ચે જંગતપર કાળૂ મળી જાય.

ન્યુયોર્ક ટાઇમ્સના જણાવવા મુજબ જે ચીનમાં છાપવાના ખીખાંની પહેલવહેલી શોધ થઇ તેની ૪૫ કરોડની વસ્તીનો મોટો ભાગ વાંચી શકતો નથી. આખા દેશમાં ૨૦૦ થી બહુ જ ઓછા વધારે વર્તમાનપત્રો છે. તેનો કુલ ફેલાવો ઘણે ભાગે ત્રીસલાખની અંદર છે. વર્તમાનપત્રોની વિશાળ બહુ ખાતે બધા અમલના પ્રત્રેમાં કુઓમિંટાંગ સરકારની એકપક્ષી નીતિને અનુસરે છે. કુઓમિંટાંગના અધિકારીઓની આપાત ધ્યેય વર્તમાનપત્રોના કાગળની વહેંચણી પર અકુશ હોઈ પ્રમુખ મ્યાંગ કાઈ રોકના શાસનની કંઈ પણ ટીકા ન કરવાના અંકુશ નીચે તંત્રીઓ છે.

અથા જૂન માસમાં શાંઘાઈના રાષ્ટ્રીય સૈનિકોએ ત્રણ પત્રો 'વેન હુઇ પો' 'લીન હોવાન પો' તથા 'સીનાર્મનવાનપો' ના પ્રવેશ દ્વારા ઝોફર કરી હતી. લશ્કરી મથક પરથી જણાવવામાં આવ્યું કે 'જે વર્તમાનપત્રો અવારનવાર લશ્કરી અધિકારીઓને નુકસાન થાય તેવા ખબર પ્રગટ કરે અને સરકારને ઊથલાવી નાખવા યત્ન કરે તેને દાખી દેવા માટે લશ્કરી કાયદા હેઠળ આ પગલું ભરવામાં આવ્યું હતું.'

શાંઘાઈ ખાતેના પરદેશી ખબરપત્રોઓએ જાહેર કર્યું હતું કે 'કોમ્યુનિસ્ટ દળો સાથેની લડાઈમાં રાષ્ટ્રીય પક્ષની, તાજેતરના પરાજયની ખબર ત્રણ પત્રોએ સત્વર આપી દેતાં. લશ્કર નારાજ થઇ ગયું હતું.'

* ત્રણ રસિક યુવાન લેખકોએ, ગુલામ ફુફુસ, શૌકત ઉરમાની તથા મુનિર ચૌધરીએ તાજેતરમાં અબ્દુલ કરીમ સાહિત્ય વિશ્વારંધની મુલાકાત લીધી હતી. તે જીવનની રમૂઆતથી વિરલ હસ્તપ્રતો ભેગી કરતા હોઇ અત્યારે તેની પાસે આંધી ૧,૨૦૦ હસ્તપ્રતો છે. આમાંની માત્ર અર્ધોની યાદી કલકત્તાની બંગાળી સાહિત્ય પરિષદે કરી છે. કરીમ સાહેબની ઉંમર લગભગ એંશી વર્ષની છે. પરંતુ તેમનો જિંમતી સમગ્ર જાળવી રાખવાની અથવા બાકી નાની યાદી કરવાની કંઈ પણ ગોઠવણ હજી સુધી કરવામાં આવી નથી.

ગુલામ ફુફુસ 'સ્વાધીનતા'માં જણાવે છે કે 'જદ મનુષ્ય મરીયાઈ તથા બેદરકારીમાં જીવન ગાળી રહેલ છે. સરકાર તરફથી મળતું પગાર રૂપિયાનું પેન્શન ચાલુ વર્ષથી બંધ કરવામાં આવ્યું છે. તેમનું કોઈ નજીકનું સગું નથી. ચિત્તાગોમ પ્રાતમાં પઢિયા નજીક સુયકાદંતીમાં તેનું ઘર છે.'

બાળપણથી જ અબ્દુલ કરીમને ઘેર લાકડાની મોટી પેટીમાં રાખવામાં આવેલ હસ્તપ્રતોના ચોકડાનો એને મોહ હતો. તેમાંની ઘણી ખરી પ્રતો સુસ્લિષ્ઠ, વૈજ્ઞાનિક કવિઓના ત્રયો હતા. જ્યારે તે મેટ્રિકના વર્ગમાં હતો ત્યારે તેણે તે વિષય પર એક નિબંધ લખ્યો. તે નિબંધ પ્રસિદ્ધ કવિ નવીનચંદ્ર સેનની નજરે પડ્યો. નવીનચંદ્રે તેને તેડાવ્યો, પણ આવા મહાન કવિની સમક્ષ જતાં તેને શરમ લાગી. પાછળથી જ્યારે તેઓ મળ્યા ત્યારે કવિએ તેને સરકારી નોકરી શોધી આપી અને હસ્તપ્રતોના સંગ્રહ કરવામાં તેને ઉત્તેજન આપ્યું ત્યારે પછી તે નિશાળના શિક્ષક થયા અને ઘણી ખરી હસ્તપ્રતો તેને વિદ્યાર્થીઓની મારફત મળી હતી.

આ મુલાકાત દરમિયાન હિંદુ મુસ્લીમ સંસ્કૃતિનો પ્રશ્ન આવ્યો, અબ્દુલ કરીમે

જાણીયું કે કેટલા લોકોને ખબર છે કે મુસ્લીમ વૈજ્ઞાનિક કવિઓની સંખ્યા બોહામા બોધી ચાળીસની છે ?

* કલકત્તાના હાપખાનાના માલિકના મંડળે હપામણીના નવા દર બહાર પાડ્યા છે, તેના વિરોધમાં બંગાળના સંખ્યાબંધ અગ્રગણ્ય લેખકોએ એક નિવેદન બહાર પાડ્યું છે. આ દરોને બંગાળના અને સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિ વિરુદ્ધ યુદ્ધની સીધી જાહેરાત તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે. તેમની દલીલ એવી છે કે ૧૯૪૬માં ચાલતા હાપખાના દરો ૧૯૪૯ કરતાં ચારગણા હતા. તે પણ બરોબર નહોતું; અત્યારે તો તે છ ગણા કે તેથી પણ વધારે છે, જ્યારે પુસ્તકોની કિંમત ૧૯૪૯ કરતાં ફક્ત બમણી થઈ છે. આની અસર દેખીતી છે. લેખક પોતાના ગુજરાનનું સાધન ગુમાવે છે, જનતા માનસિક ખોરાક ગુમાવે છે અને આપણું સાહિત્ય નિષ્ક્રિયતામાં ડૂબી જાય છે. તેમના મત પ્રમાણે ભાવમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો નથી કે કાગળના પ્રકારમાં ખાસ સુધારો થયો જણાતો નથી.

* ૨૧. રવીન્દ્રનાથ ટાગોર તથા શરતચંદ્ર બોઝની રમૂતિને તેમના નામ સાથે સંકળાયેલ બે સાહિત્યવિષયક પારિતોષિકની સ્થાપના કરીને, માન આપવામાં આવ્યું છે. ટાગોર સ્મારક સમિતિ દિલ્હી ગયે તે મુખ્ય ભાષાના શ્રેષ્ઠ ગ્રંથને પારિતોષિક આપશે. બીજું પારિતોષિક કવચતા વિશ્વવિદ્યાલય તરફથી બંગાળી નવલકથા લખનારને દર વર્ષે એક વખત આપવામાં આવશે. પહેલાં કિસ્સામાં કમિટીએ આ કામ માટે જુદા-કાઢેલ એક લાખ રૂપિયાના બાજનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે ત્યારે શરતચંદ્ર દિવાલિકાનામ તથા ચંદ્રક ૩. ૧૦૦૦થી એકાદી રકમનું નહિ હોય.

* ચાલુ વર્ષનું, સાંઘવીના દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર સાહિત્ય પુરસ્કાર સમિતિ તરફથી અપાતું સાહિત્યવિષયક પદનામ ' યુદ્ધના અનુભવથી મારા દૃષ્ટિબિંદુમાં થયેલ પરિવર્તન ' ઉપર શ્રેષ્ઠ નિબંધ લખનારને આપવામાં આવશે. નિબંધો ચાલુ વર્ષની ૩૧ ડિસેમ્બર પહેલાં મોકલી આપવાના છે.

* શાંતિનિકેતનમાં ' દિલીપવન ' તથા ' ચીનામવન ' ની પ્રથા પર ' ઉડિયા ભવન ' તૈયાર થઈ રહેલ છે એરિસાની સરકારે ઉડિયા સાહિત્યની 'ચેર' સ્થાપવા માટે દર વર્ષે ૩. ૫૦૦૦ ની ગ્રાંટ આપવાનું નક્કી કરતા આ ચક્ર ધન્ય છે.

—છાંદાલાલ માનસિંગ કામદાર

* નિસાનીવાળા નામ ઇન્દિયન પી ઈ એન. પરથી લીધી છે.

ના, હું નવલકથા નથી વાંચતો !

જેમનું રાષ્ટ્રીય જીવનમાં બહુ જીવનું સ્થાન છે એવા એક વયોવૃદ્ધ કાપકર જેતમાં મારી સાથે હતા. તેઓ ધણુ ખડું મઠીર પુસ્તકો જેના કે ઉપનિષદ, બ્રહ્મસૂત્ર, વગેરેનું, અને વિવેકાનંદ, રામતીર્થ ઇત્યાદિ ના ગ્રંથો વાંચે છે. એક વાર મારા એક મિત્રનું પુસ્તકોનું પારસલ આવ્યું, જેમાં કિન્ને-કિન્ના નોએલ પુસ્તકાવિનિષ્ઠતા એક ધ સિદ્ધિન્યાની 'ફાલન એસ્લીપ વ્હાઈલ યંગ' તથા પદ્ય બકતી 'યુઝ અર્થ' નામની નવલકથાઓનાં પુસ્તકો હતાં. એમણે એ પુસ્તકો વાંચવા સારું માન્યું, પરંતુ જ્યારે એમણે જાણ્યું કે એ નવલકથાઓ છે ત્યારે તરત જ પાછી આપતાં કહ્યું, 'ના, હું નવલકથા નથી વાંચતો.' માત્ર એટલું જ નહિ, પણ એમણે એમના પુત્રને, જે કોવેનન્ટ બાંધતો હતો તેને, પત્ર લખ્યો કે એણે નવલકથા વાંચવામાં સમય ખર્ચાદ ન કરવો જોઈએ.

આ સત્ત્વન વયોવૃદ્ધ છે, આદરણીય છે, યાન અને અનુભવના ધોરણે તો હું એમના જોડા બરોબર પણ નથી, છતાં પણ, મારા અભિપ્રાય મુજબ નવલકથાની બાબતમાં એમની આ માન્યતા બરાબર નથી. તેઓ સાહિત્યના એક મહત્ત્વપૂર્ણ અને પ્રભાવશાળી અંગ પ્રત્યે ધોર અન્યાય કરી રહ્યા છે. જેમનો ઇન્કાર ન કરી શકાય એવા વૃજ્ઞવાણી કારણો એમના એકતરફી મત માટે પણ છે. સારી નવલકથાઓની સરખામ-મણીમાં રહી નવલકથાઓની સખ્યા ઝાઝી છે. કેટલીક તો ખૂબ જ કુરુમિષ્ટ હોય છે. 'પેરીસની સુદરી', 'આપાવિની' અથવા એવી જ વિશ્વાસવૃત્તિને ઉશ્કેરતી અને વિકૃત મનોવૃત્તિને પોષનારી અથવા જાણી યત્કારિક નવલકથાઓએ કંઈ બહુ કરી શકે છે કે કેમ, એ કહેવું કઠણ છે. એ કેવળ હલકા પ્રકારનું મનરંજન કરે છે. એમના પ્રભાવથી જે નૈતિક પતન થાય છે તે આપણા યુવકોને માટે ખૂબ જ હાનિકારક છે.

આવી નવલકથાઓ લેખક એટલા માટે લખે છે કે એથી આમદાની સારી થાય છે, તે એ જ કારણસર પ્રકાશક એવું પ્રકાશન કરે છે. આ બાબતમાં તો એ વૃદ્ધ મહાશય સાથે હું સંપૂર્ણ સહમત છું. મંદા સાહિત્ય જેવું ભયંકર જેર બીજું કંઈ જ હોઈ શકે નહિ.

પરંતુ, આ જ કારણસર બધી નવલકથાઓને એક જ લાકડીએ હાંકવી એ જીવનરહસ્ય છે. દુનિયાના સાહિત્યમાં સારી ને ખૂરી એ ય પ્રકારની નવલકથાઓ હોય છે. માનવસમાજના ચોર, ડાકુ અને ખૂની હોય છે; કેવળ એટલા માટે મનુષ્યમાનો કોઈ કરવો એ કેટલે દરજ્જે ન્યાયસંગત ગણી શકાય છે ? સારા અને ખોટા વચ્ચેનું અંતર આપણે ધ્યાનમાં લેવું જ પડશે.

સાહિત્યના વિવિધ અંગોમાં નવલકથા જેટલું સર્વપ્રિય બીજું કોઈ અંગ નથી. એવું કારણ એ છે કે, માનવીના મનને વાર્તાપ્રતિ હમેશાં આકર્ષણ રહ્યું છે. આપણે નાનપણમાંથી દાદીમાના બોલામાં એમને 'વાર્તા' કહેતા, વાર્તા કહેવાની લગતી લગાવેને બિચારાં વૃદ્ધને જોવા દેતા નથી. અને જ્યારે વાર્તાનો રાજકુમાર રાક્ષસને મારીને રાજકુમારીની રક્ષા કરે છે, ને પછીથી એની સાથે પરણે છે ત્યારે આપણે આનંદમાં આવી, તાળિયે પગલી, ખુશ ખુશ વર્ષ જઈએ છીએ.

રામાયણની લોકપ્રિયતાની બીતરમાં માત્ર એનો નૈતિક ઉપદેશ નથી, દુલસીદાસજીની સગસ અને સુદર વણું નૈતિકી તેમજ માનવરવમાવની મૂળી ભાવનાઓનું દ્રષ્ટાંત ચિત્રન-રૂપ પણ થોડું બાણેલા લોકોથી માડીને મોટા મોટા વિદ્વાનોમાં રામાયણને લોકપ્રિય બનાવી દીધું છે. રામાયણના શિક્ષણનાં તમે થોડાં વાક્યો દૂકામાં ઉતારો, જેમ કે પિતાની સેવા કરવી એ પુત્રનું કર્તવ્ય છે; પતિવ્રત દરેક આર્થ અને ધર્મ છે, પ્રભુનું પુત્રવત્ પાલન કરવું એ પ્રત્યેક રાજની કરજ છે ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ. તો આનું પુસ્તક વાંચનારા આત્મજાના વેદા પર અણી ચકાવે એટલા જ નીકળશે એમ તમે જોશો. પરંતુ, આ શાશ્વત નીતિ તત્ત્વોનું મહત્ત્વ દર્શાવે અને રામનાં ચરિત્ર તથા સીતાના જીવનની એક સુંદર કથાના રૂપમાં મુકવામાં આવ્યું છે એટલા માટે જ આપણે જોઈએ છીએ કે, દેશની અસખ્ય દિંદી બાવાબાથી જનતા એ અંધને ઈશ્વરની વાણી સમજીને પૂજે છે.

નકરાં નીતિતત્ત્વોને કેઈના પણ મળે ઉતારવાની કેઈથીયે કરીએ તો નિષ્ફળતા સિવાય બીજું કશું હાય નહિ આવે. બીજી જાણ, જો એ તત્ત્વોને મનોહર વાતોના રૂપમાં સરસ રીતે રજૂ કરીશું તો એ ઘૂરત દર્શન થશે. કિત્તનાર્ધન બૃહ લાભદાયક છે, પરંતુ એની ઉપર (Sargam oodapog) ખાંડનું પક હોવાથી લોકો એને મળે ઉતારી જાય છે.

અમેરિકામાં નીચો લોકોની, ગુલામીના મહત્ત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન પર અધ્યાદમ કિંકરને કેટલીયે લઘુલેખો લઘવી પડી હતી, અને અંતે પોતાની જાતને પણ હોમવી પડી. દળરો બાણેલો અને લેખોથી પણ માનવજાતિના આ બપંકર કલકના વિરુદ્ધ લોકમત કેળવી ચકાવે નહિ પરંતુ હેરિયટ રોની એક જ અમર કલાકૃતિ 'અંકલ રેન્સ ઇનિ' એ ઘૂરતકે ગુલામી પ્રથાની વિરુદ્ધ જાડુ જેવી અસર પેદા કરી, જેથી અમેરિકામાં એવું બપંકર લોકાન જાણ્યું કે એ પ્રથા નષ્ટભષ્ટ થઈ ગઈ.

રશિયાની રાજકાન્તિનો પાયો મેક્સિમ ગોર્કીની નવલકથા 'અમા' તથા બીજી નવલકથાઓએ તેમ જ ટુર્ગેનવ, ટોલ્સ્ટોય અને ડોસ્ટોવસ્કી જેવા સાહિત્યકારોની કલાકૃતિઓએ જ નાખ્યો હતો.

પરંતુ, પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધ પછી પ્રસિદ્ધ થયેલી 'પશ્ચિમને સમરાગણે' (એલ ક્વાયેટ ઓન ધી વેસ્ટર્ન ફ્રન્ટ) નામની નવલકથા એ આ સમયની સૌથી અદ્યુત નવલકથા છે. આ નવલકથાનો લેખક એરિક મેરિયા ગિમાઈ એક જર્મન હતો, ને ઓગણીસ વર્ષની જીમરમાં એક સૈનિક તરીકે અને ૧૯૧૪ ના વિશ્વયુદ્ધમાં મરતી થયો હતો. એણે સગી આખો વડે રજૂકેતમાં જે નિદ્યતા, તૃણસતા અને બર્ષરતાનાં બીભત્સ દર્શો જોયાં એનાથી એનો આત્મા કકળા ઊઠ્યો અને એના હૃદયે ધાણેકાર નાખ્યો, 'આ બધું બોડું છે, બોડું છે !' આ પુસ્તકમાં એણે પોતાના આત્માને થયેલી એ વેદના ઠાલવી છે.

ગુજરાતીમાં ઠાઠા સાદેજ કાલેનકર અને ધી. કિશોરલાલ મહારવાળા જેવા સહિત્ય નર સાહિત્યનું સર્જન અને સેવન કરનારાઓએ પણ હમણાં 'માનવી ખંડિયેરો' (ક વાક એસોન) નામની નવલકથાનું અંગ્રેજીમાંથી આપાંતર પ્રસિદ્ધ થયું છે. એમાં, અમેરિકા અને રૂપેન વચ્ચે દિપ્તિપાત્રિન ટાણમાં જે યુદ્ધ થયેલું તેમાં રક્તપિષ્ટ લાગુ પડેલા એક અમેરિકન સૈનિકની વાની આવે છે. નવલકથા રક્તપિષ્ટિયાઓ પ્રત્યે સદાનુશ્રુતિની રતિ રૂપવામાં સદાયજૂત થાય છે.

પુસ્તકોનો પ્રભાવ

‘પશ્ચિમના સમગ્રગણે’ એ નવલકથાએ યુદ્ધના વિરુદ્ધ ધૂણા પેદા કરવામાં તથા વિશ્વશાંતિ સારુ યોગ્ય વાતાવરણ તૈયાર કરવામાં એટલી સહાયતા કરી કે એના લેખકને નોબેલ પુરસ્કારથી નવાજીને સન્માન કરવામાં આવ્યું હતું. યાદ રહે કે, આ લેખકની એ પ્રથમ કૃતિ હતી. પરંતુ સમયની બલિદારી જુઓ કે એ જ જર્મનીમાં ન્યારે હિટલરની શક્તિનો પ્રાકૃતિય ધરો ત્યારે એ જ પુસ્તકને જન્મ કરવામાં આવ્યું, કારણ કે એનાથીજ યુદ્ધના માટે મનોવૃત્તિ કેળવવામાં હરકત નડતી હતી, અને હિટલર જર્મનીને પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધથી થે વધારે બચકર વિશ્વયુદ્ધ માટે તૈયાર કરવા માગતો હતો.

બગમંગના જમાનામાં બગાળ પ્રાંતમાં જે રાજનૈતિક બંદ જગ્યું હતું તેણે સારા થે દેશના જાહેર જીવનને દબાવી દીધું હતું. એ વાતાવરણની ભૂમિકામાં લખાયેલી બંગાળીઓની નવલકથા ‘આનંદમઠ’ આજ પણ કેટલા થે યુવકોના પ્રેરણા-સ્તોત્ર બનેલી છે. આપણા દેશના હજારોલાખજો ઉત્સવો અને સભાઓમાં મવાતું રાષ્ટ્રીય ગીત ‘વદે માતરમ્’ એ નવલકથાની પ્રસાદી છે.

શરદ્બાણીની ‘પથેર દાણી’ નામની નવલકથામાં પણ એક પ્રતિભાશાળી તેમ જ તેજસ્વી કાન્તિકારકનું ચિત્રનિરૂપણ છે. આ નવલકથા પહેલા થોડાક સમય માટે જન્મ રહી, પછી એના પરથી જન્મી બીડી ગઈ. એક વાગ ફરીથી એ જન્મ ધર્મ, પરંતુ દબે ફરીથી મુક્ત ધર્મ છે. હિંદી ભાષાના નવલકથાસમ્રાટ સ્વર્ગીય પ્રેમચંદ્રજીની ‘રમભૂમિ’ ની યુવકો ઉપર બહુ અસર પડી હુ એવા તરુણોને પિઠાણું છું, જેમણે ‘રમભૂમિ’ ના નાયક વિનયકુમારમાંથી પ્રેરણા પીને સને ૧૯૩૯ ના રાષ્ટ્રીય સમાગમમાં ભાગ લીધો હતો, જેલની માતનાઓ સહી, અને ત્યાગથી તેઓ ગાંધીય કાયોમાં શુદ્ધાયા છે. (શ્રી. ક. મા. સુનંદીની નવલકથા ‘સ્વપ્નદ્રષ્ટા’ અને જેને રણજિતરામ સુવર્ણચંદ્રક એનાયત થયો હતો તે શ્રી. રમણલાલ વ દેસાઈની નવલકથા ‘દિવ્યચક્ર’ પણ આ જાતની છે.) ખેતાણીસની લોકકાન્તિની લગત ઉપર યુવાન મહાસલાવાની કાર્યકર નીરુ દેસાઈની ‘ધ્રુવઃ બોદયુ,’ સુનીલાય મડિયાની ‘પાવક જ્વાલા,’ જયંતી દલાજની ‘પાદરના તીરથ’ વગેરે રસપ્રદ નવલકથાઓ મહાયેલી છે. ગોવર્ધનરામની ‘સરસ્વતીચંદ્ર’ લખાયા પછી મુલરાતભરમાં કિશોરીઓના કુરુચિપૂજા નામેને રથાને માતાઓ કુમુદ, કુસુમ એવા સુરુચિવાળા નામે પાડવા માડયા, એમ કહેવાય છે.

રશિયાની રાજ્યકાન્તિએ આખ્રખેલ શોલોખેવની ‘એન્ડ ક્યાવેટ ફોર ધ ડોન’ અને ‘વર્જિન સોઈલ અથડન્ડ’ નામની એ બહુ મરસ નવલકથાઓ આપી છે, જે વડે વર્તમાન રશિયાની સમાજવ્યવસ્થાનું ઠીક ઠીક ચિત્ર મળી જાય છે.

અથા વિશ્વયુદ્ધમાં દુનિયામાં સરમુખ્યત્વાવાદ ને પ્રજાતંત્રવાદ વચ્ચે જે બીથણ સલથ થયો હતો તેને અને ૧૯૧૪-૧૮ તા વિશ્વયુદ્ધને બિનકુલ વિસારી દીધું હતું. આ યુદ્ધે કરીને કેટલાયે અપૂર્વ અને નવા બજો જન્મ લઈ રહ્યાં છે, જે દુનિયાના તમામ દેશોમાં સામાજિક અને રાજનૈતિક ક્રાંતિનો પાયો નાખી રહ્યા છે. આટલી પ્રલયકારી

શિવસપાયલ માનવજીવનના પ્રતિહાસમાં પહેલાં કદી ચર્ચ ન હતી. હિંદ પશુ આ વિશ્વ-બળોના પ્રભાવથી બચ્યું નથી. આ ઐતિહાસિક યુગની શૂનિકા પર જે સાહિત્યનું નિર્મોલુ થશે તે નિઃસંદેહ ઉચ્ચ કોટિનું હશે. આ સંભાવના પ્રત્યે આપણે આશાપ્રદ દૃષ્ટિથી જોઈ શકીએ.

સ્વર્ગીય હરિભાઈ આપ્ટે મરાઠી નવલકથા ' ગઢ આલા, પશુ સિંહ ગેલા ' (ગઢ આબો, પશુ સિંહ ગયો) જેમાં તાનાજીનું ' સિંહગઢ પરતું ' આક્રમણ તથા એના આત્મોત્સર્ગની વીરમ્તા છે, તેણે મહારાષ્ટ્રમાં રાષ્ટ્રીયતાની ભાવનાનો ખૂબ સચાર કર્યો, તે એનાથી લોકમાન્ય તિલકના કામને ઘણી સહાયતા મળી સ્વર્ગીય વામન મહારાજ જેથી ' રામણી ' પશુ એ પ્રાંતની સંસ્કૃતિક, બૌદ્ધિક તેમજ રાષ્ટ્રીય ભાવનાઓનું પ્રતિબિંબ છે. એમાંથી એ પ્રાંતના યુવકોને પ્રેરણા મળી છે.

અહીં તો મેં થોડી જ એવી નવલકથાઓનું વર્ણન કર્યું, જેનાથી સમાજને લાભ થયો, તે વાંચકોનું કલ્યાણ થયું છે. વિશ્વના વાતીસાહિત્યના વિશાળ ક્ષેત્રમાં જો આપણે ભ્રમણ કરીએ તો એવી બીજી પશુ કેટલીક કલાકૃતિઓ મળી શકે. એમને જોઈને તો આપણે માનવજાતિનું ચિંતન એની ભાવબંજનનાં આપણે જોઈ જોઈએ. નિઃસંદેહ, આ નવલકથાઓનું અપમાન કોઈ પશુ રિયલિટીમાં ન થવું ધટે.

દાર્શનિક અથવા નીતિશાસ્ત્ર તો લાકડીની મદદથી જમીન પર ફાડીને વેગે ચાલે છે, ન્યારે નવલકથાકાર તો પાંખો પર જીડે છે. એક કલાકે ન્યા તરવેતા પોતાની શૂનિકા બાંધે છે ત્યાં તો કથાલેખક એ જ તરવેા પોતાની વાંતોની અંતિમ મજલ સુધી પહોંચી ગયો હોય છે, ને એની પાછળ પાછળ વાચકોનો સમૂહ ફોડી ફોડી આવતો હોય છે. શાસ્ત્રોનાં વિવેચન વાચતા વાંચતા તો લોભા જગાસા ખાવા માંડે છે, ન્યારે એ તો આપણને હસાતી ગ્માડીને આગળ લઈ જાય છે. આજ કારણોએ એની શક્તિ મદાન છે, ને આટલા જ મારે એની જવાબદારી વધારે છે.

સર જૉન હશ્લે એજીજ લેખક રિચર્ડ્સનની ' પાગેલા ' નામની નવલકથાની બાબતમાં એક બહુ મનોરંજક વાત લખી છે આ નવલકથાને એક કુદાર દરરોજ રાત્રે પોતાની દુકાન પર મોટીથી વાંચતો હતો. આ સંભળવા મારે દુકાન પર ગામમેળોનું ખાસ્તું ટોળું ભેગું થતું. આ લોકો ખૂબ ધ્યાનથી આ વાતો સંભળતા હતા. વચમાં પોતપોતાના અગત અભિપ્રાય, ખુશી, દુઃખ છતાંદિ પ્રગટ કરતા હતા. અંતે ન્યારે નામક અને નામિકાનો મેળાપ થયો ત્યારે એ શ્રોતામણ ખુશીખુશી થઈ નાચી જઈએ, ને એ લોકો એટલા બધા આનંદમાં આવી ગયા કે, ઉત્સાહના અતિરેકમાં પાદરીને તાળીઓ આપીને મિરજાવરના ઘટ વગાડવા લાગ્યા.

આ કારણથી, નવલકથાલેખક ઉપર મોટી જવાબદારી રહેલી છે, એમ માનવું જ પડશે. ખરાબ નવલકથા દ્વારા એ સમાજને મોટું નુકસાન પહોંચાડી શકે અને એટલા મારે જ એણે બહુ સાવધાન રહેવાની જરૂર રહે છે. હમણાં જ મેં મુંબઈના એક અખબારમાં વાંચ્યું હતું કે ત્રણ સગીર વયના છોકરાઓ રાત્રે એક દુકાનનાં કાચનાં

કમાડ તોડતા પકડાયા હતા. પોલિસને વહેમ ગયો કે, એમની દાનત ચોરી કરવાની હતી. ત્યારે ખીજ દિવસે એમને અદાલતમાં ખડા કરવામાં આવ્યા ત્યારે છોકરાઓએ કહ્યું કે પરમ દિવસે રાત્રે અમે અમુક ફિલ્મ જોઈ હતી, (જેમાં લૂંટારાઓના સરદારની વાત હતી.) અમને પણ એ સરદારનું અનુકરણ કરવાની ઇચ્છા થઈ. અમારી દાનત ચોરી કરવાની બિલકુલ ન હતી.

મેન્ટરફેટને એમના બેલવા પર વિશ્વાસ આવ્યો, ને એમણે એ લોકોને તાકીદ આપીને છોડી મૂક્યા. પરંતુ આધુનિક ફિલ્મો પર એમણે પૂરતા પ્રહારો કર્યા, એમની નિંદા કરી ને લોકોને પણ સલાહ આપી કે પોતાના બાળકોને ફિલ્મોની ખોટી અસરમાંથી મુક્ત રાખે.

બહેલામહેલા, સમજૂ વૃદ્ધોની નવલકથાની બાબતમાં સૌથી મોટી ફરિયાદ એ છે કે, એમાં જાતીય આવેગોને ઉશ્કેરવાની બહુ સામગ્રી હોય છે, ને એની કાચી ઊંમરના છોકરા છોકરીઓ પર ખોટી અસર પડે છે. આ ફરિયાદ પરત્વે પણ કશો વાંધો કાઢી શકાય એમ નથી, ને સમાજના પ્રૌઢ હિતચિંતકોને નવલકથાની બાબતમાં આ બાબતની ચિંતા થાય એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ, આ પ્રશ્ન સાવ સહેલાઈથી, માત્ર નામ પડવાથી, ઉકેલી શકાતો નથી. આપણે એના ઊંડાણમાં જઈ વિચાર કરવો જોઈશે.

મનુષ્યની આદિથી ચાલી આવતી બે મૂળ પ્રવૃત્તિઓ છે. એ છે આત્મરક્ષા ને વંશ-રક્ષાની બાવનાઓ. જાતીય આકર્ષણનો સંબંધ આ બીજી પ્રવૃત્તિ સાથે છે. વિશ્વમાં સૌથી મોટી શક્તિ છે પ્રેમ. જાતીય આકર્ષણ શક્તિનું એક સ્વરૂપ છે. પ્રેમનાં કેટલાય રૂપ હોય છે, ને એમાં ઊંચી અને નીચી કક્ષાઓ હોય છે સૌથી હલકા સ્વરૂપમાં પ્રેમનું સ્વરૂપ વાસનાયુક્ત પાશવિક તેમ જ સિમ સંબંધી છે, જેનું 'પુલ્કન' પ્રદર્શન સમાજમાં નિષિદ્ધ મનાયુ છે, ને સાહિત્યમાં પણ એ હાનિકારક છે. આ જ પ્રેમની બીજી પણ કક્ષાઓ હોય છે. જેમકે પતિપત્નીનો હાર્મત્ય પ્રેમ, ગૃહસ્થજીવનનો પ્રેમ, મમાજ્ઞપ્રેમ, દેશપ્રેમ, વિશ્વપ્રેમ અને ધર્મવરપ્રેમ. પ્રેમના આ બધાં વિવિધ સ્વરૂપ છે. આ બાબતના મનુષ્યસ્વભાવની સૌથી મોટી પ્રેરક શક્તિ છે ને વિશ્વના ઔદ્યોગિક સાહિત્યને એનાથી બળ અને જીજ્ઞાસ મળ્યાં છે.

પ્રેમપ્રધાન નવલકથા

આ રીતે આપણે સાધારણ રીતે એમ કહી દઈએ કે પ્રેમપ્રધાન નવલકથાઓથી સમાજનું અદિત થાય છે. તો, એ મારા અભિપ્રાય મુજબ ખોટું છે. હા, જેમાં વાસનાત્મક પાશવિક પ્રેમનું નિર્લજ્જ પ્રદર્શન છે તે તે અરેખર ખૂરી ચીજ છે. આવા પ્રકારની નવલકથા ઇંગ્લેંડ, ફ્રાન્સ ને અમેરિકામાં બહુ બદાર પડી છે.

અમેજીમાં આધુનિક જાતીય નવલકથાની પ્રવૃત્તિ એક સી હતી. એનું નામ છે એલિનોર એન ઇ સ ૧૯૪૩ ના સપ્ટેમ્બરમાં ૭૬ મે વોર્ એનુ મૃત્યુ થયું આ

લેખિકાની નવલકથા ' ગ્રી વીક્સ ' (ગ્રી અકવાડિયા) ને લગભગ દોઢ લાખ રૂપિયા મળ્યા હતા. એનું જીવન પણ, એની નવલકથાઓના જેવું જ, રવચંદ્ર હવું. આથી વાસનાને ઉશ્કેરનારી નવલકથાઓની કમી નથી. એમાં ન તો સમાજનું કલ્યાણ ચક્ર ચક્ર છે, ને એમનો પ્રચાર જેટલો એણે થાય એટલું સારું, એ નિઃસંશય વાત છે.

પરંતુ ફેલ્ડીયે નવલકથાઓ એવી હોય છે, જેનું જાતીય આકર્ષણ એક પાસું હોય છે, પણ સર્વપ્રધાન હોતું નથી. લેખક એને અધિક મહત્ત્વ આપતો નથી. જાતીય આકર્ષણ અંબધી ઘટનાઓ જીવનનાં દુ ખેનો વધારે છે, ને પુસ્તક વાંચ્યા પછી આપણા જીવન ઉપર જે અસર થાય છે તે પેલી જાતીય આકર્ષણ ભાવનાની નહિ, પણ, જીવનનાટકની અસહાયતાની વ્યર્થતાની ભાવનાળી થાય છે. જેમકે હાર્ડીની 'ટેસ' નામની નવલકથામાં નાપિકાના અસીમ દુ ખેનો પ્રારંભ સેકસની કરુણ કથાથી જ થાય છે. પરંતુ, આજળ જતાં આ વસ્તુ એટલી અંબીર, બેંડી ને દિલને આખ આપનારી નીવડે છે કે વાચકનું હૃદય અસીમ, અનુકંપા, કરુણા ને વિદલતાની ભાવનાઓથી ભરાઈ જાય છે.

ટોલ્સ્ટોયની ' પ્રેમનો દંબ ' માં પણ તમને આ જ વસ્તુ મળશે. પ્રણયની ક્રીડામાં પુરુષ તો મોજ કરીને નારી જાય છે. પરંતુ એને એ નિમ્ન ક્રીડાનું બળકેર મૂલ્ય જિંદગાનીના છેડા સુધી ચૂકવવું પડે છે એ જ લેખકનું ' એના ફેરેનિતા ' માં પણ એક પરિણિતા એનું પરપુરુષ સાથેના પ્રેમનું ચિત્રણ છે. પરંતુ આ વાસનાની ક્રીડાનું પરિણામ એવું બન્યું જાય છે કે, નાપિકા માટે ચાલતી રેલગાડીના પાટા પર ચૂકને પોતાના જન આખ્યા સિવાય ખીજે કોઈ રંગતો રહેતો નથી. જેમકે આ નવલકથાઓમાં વાસનાઓના અભિનિવેશન ચિત્રણ છે. એટલા માટે આપણે એમને મંદી અથવા કરુણિપૂર્ણ સમજીએ તો આપણે વિશ્વના આ અમર કલાકારો પ્રત્યે અન્યાય કરીશું.

x

x

x

કોઈ નવલકથામાં પ્રણય તથા જાતીય આકર્ષણની જરા પણ હવા જોતાં જ ' હરે રામ, હરે રામ ' અનર્થ થઈ ગયો ' ' છે એમ પોકારી ઉઠવું ન જોઈએ. એટલે જ હેતુ આ ઉદાહરણે આપીને સાધવો એમ નવલકથાનું સારાપણ કે ખોટાપણ તો લેખકનો મૂળ હેતુ ચિત્રાકર અને અતિમ પ્રભાવ સર નિર્માર હોય છે. આખા જાહેરમાંથી કોઈ એક ખાસ ચીજને ઉઠાવીને ગદી તરીકે દેખાડવાથી આપણે લેખક પ્રત્યે ધોર અન્યાય કરીએ છીએ. આ પરમાણુથી માપીએ તો આપણે ટોલ્સ્ટોય, એમોવ, ગોર્કી, એમિલ ઝોલા, બાલ્ઝાક જેસેક, કોનરાડ, વિક્ટર હ્યુગો, રિટ્ઝર્બર્ગ, હાર્ડી, ચન્દ્રશેખર આદિ કલાકારોનું નિવોસન કરવું પડશે.

હા, ફેલ્ડાક એવા લોકો હોય છે, જે કોઈ સારામાં સારો પુસ્તકમાંથી પણ ખરાબ તત્ત્વ કાઢવાનો-દૂષમાંથી પોગ કાઢવાનો-સફળ ધરાવે છે. ટોલ્સ્ટોયનાં ઉચ્ચ નીતિ તત્ત્વો કરતાં એના પ્રેમપૂર્ણનાં પરિવેશોનાં એમના પર વધુ અસર થાય છે. એવા લોકો સારું કરવું ? આવા પ્રકારના લોકો, જે રામણજી વાંચ્યા પછી સીતાદગ્ધની વાતથી ખીમની એને બગાડી દેવાનો પાઠ શીખે, અથવા લેક્ષમણ-સર્પણખા પ્રકારથી એ પર દાવ

હાવવા ઉચિત સમજે તો એમાં તુલસીદાસનો શો દોષ ? જેની જેની દષ્ટિ તેલુ તેને દેખાશે, જેની જેટલી મદલુશકિત તેટલું તેને હજમ થશે.

એક બિલાડી બ્યારે બટકી બટકીને પાછી ફરી ત્યારે એને પૂછવામા આવ્યું :

‘ બિલાડી, તું ક્યા મધીતી ? ’

‘ હું રાણીના મહેલમાં મધીતી. ’

‘ ઓહો ! ત્યાં તે શું ફેખ્યું ? ’

‘ ત્યાં મેં ખુરશીની નીચે એક ઉદર જોયો. ’ એ બિલાડીના જોવામાં ન તો રાણી આવી, ના એના દરદારીના કે આમુલ્ય જોવામાં આવ્યા, કે ન ત્યાંના દાસદાસીઓ આવ્યાં. દલિવાળા લોકો કોઈ પણ નવલકથામાં એ જ વસ્તુ પામશે જે તેમના મનની આબોધા છે. એમા નવલકથાકારનો કંઈ દોષ નથી.

અતમા એ પ્રશ્ન ઉઠી શકે છે, કે સારી નવલકથાનું લક્ષણ કયું ? એનો વિસ્તૃત ઉત્તર તો શું અપાય ? પણ, સાધારણ રીતે એમ કહેવાય કે એ નવલકથાઓ સારી, જેમના વાચનથી માનવજાતિ પ્રત્યે આપણી અદ્વા વિચલિત નથી; નારીજાત પ્રત્યે સન્માન વધે છે, જેથી આપણી સત્યદષ્ટિ તે પ્રજાતિની કાલનાને પોષણ મળે છે; જેથી ધર, સમાજ દેશ અને ધર્મ પ્રત્યે સન્માન વધે છે, તથા જેથી આપણી કર્તવ્યશુદ્ધિને નૈતિક બળને પ્રોત્સાહન મળે છે. ફરક નવલકથામા આપણને આ બધી વસ્તુઓ નહિ મળે, જેટલાકમા તે નજરે પડશે. સુખ્ય વાત એ છે કે, માનવી માનવી સાથે દ્રોહ કરવાનું ન શીખે. આવા સાહિત્યનું સ્વાગત કરવું જોઈએ આમા નવલકથાનું વિશિષ્ટ સ્થાન છે. x

અનુ૦ ‘ શિશુમ સુદરમ ’

મને ધડવામાં તો મારી માતા અને મારી એ માશીઓએ લાગ લડાવતા લડાવતા બોળામાં બેસાડીને કહેલી વાત, વાતોએ જ બામ બજાવ્યો છે.

—અકર્ત્તી રાજગોપાલાચારી

વાતો ન મમતી હોય એવી સ્ત્રી બાએ જ હશે. અદ્ભુતતા, કલ્પના એ તો સ્ત્રીના સ્વભાવનું સારસર્વસ્વ છે.

—રાજકુમારી અમૃતકોર

* દિ હી ‘વરિતા’ માસિકના એક અંકમા શ્રી અનંદ ગોપાલ શેરડેના લેખને અનુવાદ : થોડાક વધારા સાથે

• આવી નિઃસાનીવાળી નવલકથાઓ ગુજરાતીમાં લખી ચૂકી છે...અનુવાદક

૧ કાવ્યસ્વ વિચાર—લેખક: આનંદશંકરભાઈ મુવ, પ્રકાશક: ગૂર્જર
અંથરન કાપોલય, માધી રસ્તા, અમદાવાદ. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૩૪૪+૮, કવર જોડે સહિત
પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦

સ્વ. આચાર્ય શ્રી. આનંદશંકરભાઈ મુવે આપણને ચિંતનપ્રધાન, એવા સાહિત્યનો
વિશિષ્ટ ક્ષેત્રો આપ્યો છે. “ વસંત ” માસિકમાં આવતા એઓશ્રીના લેખો—વિવેચન
નોષો અને મનનયુક્ત નિબંધો એ આપણા ગૂર્જર સાહિત્યના અભ્યાસીઓ માટે એક
અમૂલ્ય ધન હતું. એમની સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણદષ્ટિ અને ચિંતનપ્રધાન નિબંધો વિચારગ્રેસ્ત
રહેતાં. એવાં એઓશ્રીએ “ વસંત ” માસિકમાં આપેલાં, જે પાછળથી પ્રા. શ્રી.
રામનારાયણ પાઠક અને શ્રી. ઉમાશંકર જેથી જેવા અભ્યાસીઓ દ્વારા સંપાદિત થયેલા
તેની આ ખીજ આદરિત છે.

સંપાદકોએ આમા સંગ્રહેલા લેખો આપણા સાહિત્યનો ઉચ્ચ અભ્યાસ કરવા
છાજનારાઓને અત્યંત ઉપયોગી નીવડશે.

—કાવ્ય સાહિત્ય—વિવેચનના અભ્યાસ માટે આ ગ્રંથ અતિ ઉપકારક થઈ પડશે.
કર્યા પુસ્તકાલયોમાં એ વસાવી લેવાય.

૨ નરેન્દ્રશ્રી વા નરેન્દ્રસરી—લેખક: શ્રી. ‘ જ્યોતિષ્વર ’; પ્રકાશક, કદ, પાકું,
ઉપર પ્રમાણે પૃષ્ઠ ૨૬૪+૧૨, મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦

લેખકે અગાઉ લખેલ “ મમધગજ ” નામક કથાનકને નવે રૂપે અને કેટલોક
દરબંદો વિશેષ ઓપ આપીને નવા નામાભિધાનપૂર્વક ખીજ આદરિતરૂપે આ પુસ્તક
આપ્યું છે. એમાં, મમધરાજ બિંબિસારની કથા સાંકળી લેવામાં આવી હોય છે એક
દિગ્વિજયી અને વૈભવશાળી સમ્રાટ કેટલે દરબંદો પતન પામે છે, અને છતાં એક નરેન્દ્રસરી
તરીકે બહાર આવે છે તેની રાયક અને રસભરી દૈત્યીએ લખેલી આ નવલકથા વાંચના-
રસિકોને અવશ્ય મમશે.

પચીસસો વર્ષો પૂર્વેનું ભારતીય યુગદર્શન આ પુસ્તકમાંથી વાચકને મળશે એને
શુદ્ધ ધર્મનો કે જન ધર્મનો માનવાના વાદમાં ન હિતગતા એકધારી વાલીકલાની દષ્ટિએ
સામાન્ય વાચકને પણ એ આકર્ષંગે. સૌ પુસ્તકાલયો મુખે વસાવે.

૩ સુન્દરીઓનો ગણગાર—ભા. ૧, ૨, (નરી આદરિત) લેખક: શ્રી. મનુભાઈ
૫૮]

જોધાણી; પ્રાસિર્યાનં ગુર્જર ગ્રંથ રત્ન કાવ્યલય, અમદાવાદ. ૬૬, પૃષ્ઠા, ઉપર પ્રમાણે મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦

શ્રી. મનુભાઈ આપણા લોકસાહિત્યના લેખકોમાંના એક છે. એમણે આપણા ગ્રામ જીવનમાંના વિવિધ કથાપ્રસંગો આ અગાઉ આપ્યા છે. એની તેમણે લોકજીએ અને પરંપરાએ શ્રોતાએને મળતી વાતોએ આ મુસ્તકમાં સંગ્રહી છે. એની ભાષા સરળ હોઈને સામાન્ય વાચકો પણ સહેલાઈથી વાંચી સમજી શકે તેવી છે. ઉપરાંત, લેખક ૬૬ છે તેમ, સ્ત્રીઓ માટે લખાયેલ આ વાર્તાઓ સ્ત્રીવર્ગમાં પણ સારા આદર પામશે.

આ સંગ્રહમાં સંગ્રહાયેલી વાર્તાઓ ગુપ્ત્યને સામાજિક હોઈને એમાંથી સમાજમાં રોકિયું કરાવતા પ્રસંગો વાચકને મળશે

૪ તરંગ—લેખક શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય, પ્રકાશક નવયુગ મુસ્તક બંગ્લાર, રાજકોટ. કાલિન ૬૬નાં પૃષ્ઠ ૨૪૪+૮, પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય ગુર્જરભાષાના સિદ્ધહરત નવલનવેશોની આમલી હરોળમાં સ્થાન ધરાવે છે એમણે સામયિકોનાં પાનાં પર ઉતારેલી ૧૭ ટૂંકી વાર્તાઓ સંગ્રહાયેલી છે. લેખકે આ સત્તર વાર્તાઓમાં સાગરકથા, લોકકથા, બેલકથા તેમ જ ઐતિહાસિક વાર્તાઓ પણ સમાવી છે. ટૂંકી વાર્તાઓના વાચનરસિયાઓ માટે વિશિષ્ટ લેખનશૈલી ધરાવતી આ વાર્તાઓ સુખે વસાવી લેવાય

૫ વતનનો સાદ—લેખક, પ્રકાશક, ૬૬, પૃષ્ઠા ઉપર પ્રમાણે મૂલ્ય રૂ. ૨૫૬+૮, મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦

લેખકે અગાઉ લખેલ, સંરચાષ્ટ યાચિયા તરીકે જાણીતા થયેલા “પીરમનો પાદશાહ” નો આ નવો અવતાર છે બહારવટે ચડેલા મોખડા જોહિલની પરાક્રમી યશગાયા લેખકે એમની વેશક બાનીમાં રજૂ કરી છે વાતોનાયક બદાસ્તદિયામાંથી પ્રભુના આમનણે “પ્રભુ-પ્રતિપાળ” બને છે તેની જાળવણી કથા લેખકે આમાં આપી છે. વીર સૌર્યભરી એવી આ ઐતિહાસિક કથા વાચકો એકાએકે વાંચી જાય તેવી રસભરી છે.

૬ વેપાર અને વાણિજ્ય—લેખક: શ્રી કુંજરશી ધરમશી સ પટ, પ્રકાશક, ૬૬, પૃષ્ઠા, ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય રૂ. ૪-૪-૦

શ્રી. સંપદ ગુજરાતી સાહિત્યમાં અર્થશાસ્ત્રના સારા નિખ્યુત છે. એઓશ્રીએ આ અગાઉ આપણને “વેપારી એ-સામકલોપીડીયા” સરખો વેપાર-વાણિજ્યમાં ઠીક સદાય-જૂત થઇ પડે તેવો ગ્રંથ આપ્યો છે. ઉપરાંત ૬૨ માસે સામયિકોમાં પણ અર્થશાસ્ત્રને લક્ષ્ય લેખો પણ અવાગનવાર આપે છે.

આ મુસ્તકમાં તેઓશ્રીએ હિંદના પ્રાચીન કાળના વેપાર-વાણિજ્યની માહિતીથી લઈને મુસ્લીમ સમયના વાણિજ્યની માહિતી આપી છે. ઉપરાંત, યુરોપીયન વેપારશાહી અને છેક છેવટના અર્વાચીન સમય સુધીની વેપારવિષયક માહિતી આપી છે. એ બધી

માહિતી જાણવા માગનાર માટે આકડા સહિતની વિગતો આપી છે. આર્થિક પરિસ્થિતિના અભ્યાસીઓને આ પુસ્તક ઉપયોગી થવા સંભવ.

૭ જવાહર અને હિંદ—લેખક ઉપર પ્રમાણે. પ્રકાશક સંદેશ લિમિટેડ, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૨૭૭+૮, સચિત્ર પાકું પૂઠું; મૂલ્ય રા. ૪-૦-૦

શ્રી. કુંભરશીભાઈનું આ ખીલું સર્જન સંદેશ કાર્યોલય તરફથી પ્રસિદ્ધ થયું છે. એમાં હવે હિંદના વડા પ્રધાન પંડિત જવાહરલાલની જીવનકથા અને હિંદના ઐતિહાસિક ખનાવોનો સમન્વય આપ્યો છે. પુસ્તકમાં દર્શાવાયું છે તેમ “હિંદ એટલે જવાહર અને જવાહર એટલે હિંદ” ખન્નેની એકરૂપતા સિદ્ધ કરવા લેખકે આમાં પ્રયાસ કર્યો છે, અને સાચે જ, હિંદી પ્રશ્નોમાં પંડિતજી તાદાત્મ્ય અનુભવી તેમાં જ સર્વભાવે કામ કરતા એ મહાત્માવાના વિવિધ જીવનપ્રસંગો વાચકને આમાથી મળશે.

પંડિતજીના જીવનપ્રસંગો સાથે હિંદના ઐતિહાસિક ખનાવોનો સમન્વય સાધવું આ પુસ્તક પુસ્તકાલયો વસાવે

૮ લૂટારાના પંજમાં—લેખક શ્રી. જીવરામ જોષી; પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૮૮+૮, સચિત્ર, મૂલ્ય રા. ૧-૮-૦

ભડા કામળ પર છાપેલા આ પુસ્તકમાં એક સાદસકથા આપેલી છે. એના લેખક શ્રી. જીવરામ જોષીની કલમ, ખાજકાને વાતો કહેવાની કલામાં કુશળ હોવાનું જણાયું છે. વાતો કહેવાતી હોય તેવી શૈલીએ સખાયેલી આ બાલસાદસકથા બાલ-કિશોર વાચકોને વાચવા પ્રેરે તેવી છે. રથને રથને આપેલા પ્રસંગચિત્રોથી એ વિશેષ આકર્ષક બની છે. પુસ્તકાલયમાં આવતા બાલવાચકો માટે એ વસાવી લેવાય.

૯ ગ્યાંખ મુધારવા મારેના કુદરતી ઉપોય—લેખક. ડૉ. આર એસ અમવાલ, આર્થ ઈન્સ્ટીટ્યુટ ૧૫, દરિયાજ ૪ દિલ્હી. પ્રાપ્તિસ્થાન પુર્ગાતર કાર્યોલય, ગોપીપુરા, સુરત. પૃષ્ઠ ૨૬ કિંમત રા. ૦-૮-૦

તેપાલના મહારાજા, શ્રી ખિરજનસંહર બાબેપેથી ડૉ. સમ્યક્દાનંદ સિંહા વગેરેના કુદરતી ઉપચારથી થયેલી ફાયદાની નોંધ આપેલી છે. લેખક ચરમા વાપરવાની ખીલક્રમ સલાહ આપતા નથી. તેમનું કહેવું છે કે ક્રીષ્ના અક્ષર વાંચવાથી, ચાલતા વાહનમાં બેસી વાંચનાથી આંખને નુકસાન થતું નથી, ફાયદો થાય છે. એકાદસે દોઢપણ વસ્તુ જોવા કરવી ન જોઈએ. એક મીનીટમાં જોણામાં જોણા દસ પગદારા મારવા જોઈએ પસકારાથી આંખને આરામ મળે છે. સૂર્યબાવામથી આંખનું તેજ વધે છે.

અમેરિકાના ડૉ. બેઇટસ આંખના રોગ માટે નિખ્યાત છે. તેમની પદ્ધતિ પ્રમાણે આ પુસ્તકમાં મુખ્યનો કરવામાં આવ્યા છે. પુસ્તક વાંચવા નેવું છે.

—વિપ્રસાદ

નવયુગ પુસ્તક બંડાર રાજકોટ તરફથી

૧ તરંગ—લેખક: શ્રી. ગુણવંતરામ આચાર્ય, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

૨ વતનનો સાદ—લેખક ઉપર પ્રભાણે. મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦

૩ પાષાણુ—મૂળ લેખક: શ્રી. સૌરીન્દ્રમોહન મુખોપાધ્યાય, અનુવાદક. શ્રી. મોહનલાલ યુનીલાલ ધામી; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

૪ વેપાર અને વાણિજ્ય—લેખક: શ્રી. કુંભરશી ધરમશી સંપદ; મૂલ્ય ૪-૪-૦

૫ મૂંઝવતા પ્રશ્નો—લેખકો: શ્રીમતી મનુમતી, અને શ્રી. દેવશંકર મહેતા, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

૬ બહાદુર બેરા—લેખક. શ્રી. મોહનલાલ સુ. ધામી; મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

સંદેશ પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૭ જવાહર અને હિંદ—લેખક. શ્રી. કુંભરશી ધરમશી સંપદ, મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦

૮ લૂટારાના પળમાં—લેખક: શ્રી. જીવરામ જોષી; મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

ગૂજર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી

૯ વિદ્યાર્થી વાચનમાળા-ઢેણી ત્રીજી તથા ઢેણી આઠમી—(નવી આવૃત્તિ) મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦

૧૦ સાહિત્ય વિચાર—લેખક શ્રી આનંદશંકર ખાપુભાઈ મુવ, મૂલ્ય રૂ. ૫-૮-૦

૧૧ વીર વનરાજ—(નવી આવૃત્તિ) લેખક. શ્રી. ધૂમકેતુ; મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

૧૨ કસ્તુરબા—લેખક શ્રી. જયભિખુ, મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦

આર. આર. શેઠની કંપની-મુંબઈ તરફથી

૧૩ નવોહા—લેખક શ્રી. ચિતુભાઈ પટવા, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

૧૪ દાંહેલાં હૈયાં—મૂળ લેખક. શ્રી નિ સ ખડિર; આયાન્તરકર્તા: શ્રી ગોપાળ મ. ભાખવત, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧૫ મા વિનાનાં—લેખક શ્રી. ખાતુભાઈ પ્રાણજીવન વેલ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

૧૬ પખીનો મેળો—લેખક: શ્રી. હર્ષિવર પેટલીકર, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

૧૭ ઘરને મારગે—મૂળલેખક ઝેરિય મેરિયા રેમાક; અનુવાદક શ્રી. મકરંદ દવે; મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦

૧૮ પરિભ્રમણ—ભાગ ૨ જો—લેખક: શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

[અધિક ૫. ૧૩ને હેડ]

સ્વ. શ્રી. વસંતલાલ દેસાઈ

સાક્ષર શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈના પિતા શ્રી. વસંતલાલ દેસાઈનું ગણ તા. બીજીના રોજ અવસાન નીપળ્યું છે

સ્વ. શ્રી. વસંતલાલજી ૮૦ વર્ષ ઉપરાંતની ઉંમરે પહોંચ્યા છતાં કાર્યનિરત રહેતા હતા. જ્યારે પશુ સાક્ષર શ્રી. રમણલાલને ત્યાં જઈ ચડે તો તે કંઈ ને કંઈ કામ કરતા જ નજરે પડે. આટલી લંછ ઉંમરે પશુ તેઓશ્રીની કાર્યપ્રગત્યતા આજના જુવાનો માટે આદર્શ રૂપ હતી.

તેઓશ્રી એમના જુવાનીના સમયમાં " દેશભક્ત " નામનું સામયિક પશુ પ્રકટ કરતા હતા, અને એમની એ સાહિત્યપ્રવૃત્તિના બીજાં કુશળ અને ગ્રેગણ આજે વિશાળ વટવટારૂપે આપણને સાક્ષર શ્રી. રમણલાલનાં જોવા મળે છે.

આવા એક સાહિત્યપ્રેરક પિતાના અવસાનથી સાક્ષર શ્રી. રમણલાલને બારે ખોટા અનુભવની પડશે. પ્રભુ સંહતના આત્માને શાંતિ અર્પો.

મહાલ પુઠ મંડળની સભાએ

(૧) વડોદરા મહાલ પુઠ મંડળની વાર્ષિક સભા—તા. ૨૪-૮-૪૭ના રોજ શ્રી. ચિમનભાઈ દ. અમીનના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં મંત્રીનું વાર્ષિક નિવેદન રજૂ થઈ મંજૂર થતા (૧) મહાલ પુઠ પરિષદ બગવાનો તેમજ (૨) વિદ્યાર્થીઓ માટે તથા જુવાનો માટે શિક્ષવાચન પરીક્ષા રાખવાના ફરિયા પસાં થઈ તે અંગે સમિતિ નિમાણ હતી.

(૨) પાલઘા મહાલ પુઠ મંડળની વાર્ષિક સભા—તા. ૧૭-૮-૪૭ના રોજ પાલઘા પુઠકાવયમા મળી હતી તેમાં (૧) વાર્ષિક નિવેદન મંજૂર કરવાનો, (૨) નવા વર્ષના હોટેલોનો નીમવાનો, (૩) નવા વર્ષના બજેટની મંજૂરીનો, (૪) શિક્ષવાચન પરીક્ષા સમિતિ નિમણૂકનો, (૫) જુલ પુઠ મંડળોએ નિમણિત સભા બગવાનો, તથા (૬) નિવૃત્ત થતા પ્રમુખે પાંચ વર્ષ સુધી બજેટની સેવા માટે આભારવચ્ચં ફરિયા થયા હતા.

સા. પુઠ વાલમ—(તા. વીસનગર)માં ગ્રહ તા. ૧૫મીના રોજ દિવસવાત અગ્નિની ઉજવણી થઈ હતી. તે પ્રમુખે, વિવિધ કાર્યક્રમ ગ્રામીણ પ્રજાકાવયનું નિવેદન રજૂ કરાઈ નવું વ્યવસ્થાપક મંડળ ચુટાડું હતું. નવા વર્ષનું બજેટ મંજૂર કરવામા આગ્રુ હતું. (૨૨)

મહાલ પુ. મંડળ તરફથી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા

વડોદરા મહાલ તરફથી તા. ૨-૨-૪૭ના રોજ " યુગ્મતાના સેવકો "ની લેવાઈ હતી. તેમા ૬૧ વિદ્યાર્થીઓએ લાભ લીધો હતો. તે પૈકી ૫૦ ઉત્તીર્ણ થયા હતા. તેમને પનામો અપાયાં હતાં.

પુસ્તકાલયોને મદદ—

સા. પુ. લિંગસ્થળી—(તા. ૩૦/૦૫)ને રૂ. ૨૫-૦-૦ કારવણના પા. મીઠા-બાઈ રાગદાસ તરફથી.

સા. પુ. કોલવડા—(તા. ૩૦/૦૫)ને રૂ. ૧૦૦)નાં પુસ્તકો પંચાલ મનલાલ બાઈચંદના દુસરીઓ તરફથી

સા. પુ. સારંગ—(તા. ૩૦/૦૫)ને બાઈ સરજ તે પીતામ્બર નરસિંહરામના વિધવા તરફથી રૂ. ૮૫થી ૯૦ની કિંમતે કપાટ નંગ ૧.

સા. પુ. ખાંડા—(તા. ૩૦/૦૫)ને ૧૨) શેઠ જગજીવન અવેરચંદ, ૧૨) શેઠ જગદેભાઈ વીરજી, ૫) શેઠ ચક્રભાઈ જીવન, ૫) મોહનલાલ જીવરામ, ૫) ટપુભાઈ વાલજી, ૪) તારાચંદ ત્રીકમલાલ, ૪) કિશોરકાંત કંપની, ૪) ડા. પ્રામજી ઓધવજી, ૪) શા. વન્ધરાજ વલમજી, ૪) શેઠ મનસુખલાલ જુરાભાઈ, ૪) હરગોવિંદ કેવજી સંઘવી, ૪) શે મહેરઅલી કાનજી, ૪) શા. અવેરચંદ જલવજી

મુખ્ય પુસ્તકાલય મંડળ—અમાલિયા નક્કો ચણેલા મડળના કાર્યક્રમ પ્રમાણે આજરોજ સાંજે મુખ્ય મુનિવસિંદી લાયબ્રેરીના કમિટી હોલમા મુખ્ય મુનિસિપાલીટીના પ્રચાર અધિકારી (પ્રોપેગેન્ડા ઓફિસર) શ્રી એ. એચ. ખાને મડળના સભ્યો, સમાસદો અને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં રસ લેનાર બાઈજહેનો સમક્ષ મડળના ઉપપ્રમુખ મુખ્ય સરકારના રેકર્ડ ડિપાર્ટમેન્ટના ડિરેક્ટર ઓફ આર્ચીવ્સ ડૉ. પી. એમ. જોશીના પ્રમુખપદે એક ટૂંક પુસ્તકાલયવિષયક બાયબુ આપ્યું હતું. અને હિંદ મહારાના દેશોમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના જેવો અને જેટલો બહોળો વિકાસ થયેલો છે, તેવો અને તેટલો વિકાસ હિંદમા ચલે શકે છે એમ ઇચ્છ્યું હતું ત્યારબાદ અમેરિકામા નોશિયનમા આવેલી કોંગ્રેસ લાયબ્રેરી અને રેચિસ્ટર પબ્લીક લાયબ્રેરી, એમા વિધવિધ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિવિષયક આખાજીવન માટે કેના સ્વરૂપે સર્વોપયોગી નિવડી છે તે સંબંધી બે સાંખી ફિલ્મો બતાવવામા આવી હતી, જે પુસ્તકાલયવિષયક હોઈ તે શાળાના અભ્યાસીઓને ધણી ઉપયોગી અને પધારેલા છતર સર્વને રજનાત્મક થઈ પડી હતી. સાથે સાથે " આરોગ્ય " ઉપર પણ એક રમીન ફિલ્મ બતાવ્યા બાદ સમાના પ્રમુખે ટૂંક વિવેચન કરી, મડળના સેક્રેટરી તરફથી આભાર-દર્શન થતા સભાનું કામકાજ મડળની સજકમિટીની સભા પૂરી થયે બંધ થયા બાદ સભા વિસર્જન થઈ હતી.

[અનુસધાન ૪ ૧૧૩]

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૧૯ શા ખેતર મહાતીર્થ—ભાગ ૨ લો-તેખક મુનિરાજ શ્રી જયંતવિજયજી, પ્રકાશક યશોવિજયજી જૈન ગ્રંથમાળા કાર્યલય, ભાવનગર. મૂલ્ય રૂ. ૧-૬-૦

૨૦ લોકસાહિત્યનું સમાલોચન—વ્યાખ્યાતા શ્રી જવેરચંદ મેઘાણી, પ્રકાશક મુખ્ય મુનિવસિંદી મુખ્ય. પ્રાપ્તિરદાન એન. એમ. ત્રિપાઠી પ્રિ. પ્રિન્સેસ રીડીંગ, મુ. મર્. ૨. મૂલ્ય રૂ. ૨-૪-૦

શિષ્ટ વાચનની રૂપરેખા પરીક્ષા

‘ દીનબંધુ એકબુક ’ નું પરિણામ સહિત નિવેદન

ઉપરોક્ત પરીક્ષા અમારે જાહેર થયા પ્રમાણે તા. ૨૦-૭-૪૭ ના રોજ ને તે સ્થળે લેવાઈ ગયેલી. એને માટે ગુજરાત કાર્યાવાહના પદ ગામોનાં ૧૨૪ ઉમેદવારોની અરજીઓ આવેલી. તેમાંથી ૪૧ ગામોના ૭૪ ભાઈબહેનોની ઉત્તરવહીઓ અમારા તરફ આવેલી હોવાથી કુલ ૭૪ જણે આ પરીક્ષાનો લાભ લીધો હોવાનું જણાઈ આવે છે. પરીક્ષામાં બેઠેલા ઉમેદવારોની ધધાવાર સંખ્યા નીચે પ્રમાણે છે—

૫૦ શિક્ષક, ૬ વિદ્યાર્થી, ૨ કારીગર, ૨ નોકરો, ૨ ખેડૂત, ૩ વેપારી, ૪ ધર-કામવાળાં અને ૨ અંધપાલ મળી કુલ ૭૪, જેમાં ૩ નેટલી બહેનો છે. ઉત્તરપત્રો તપાસતાં બેઠેલા ઉમેદવારોમાંથી ૬૨ ઉત્તીર્ણ થાય છે. એટલે પરીક્ષાનું પરિણામ આ વખતે, લખનમ ૮૪ ટકા આવેલું મળ્યાં. ઉત્તીર્ણ થનારામાં ૪૮ શિક્ષકો, ૪ વિદ્યાર્થીઓ, ૨ નોકરીવાળા, ૨ કારીગર, ૨ ખેડૂત, ૨ વેપારી, ૧ અંધપાલ તથા ૧ ધરકામવાળાં છે, જેમાં ૧ બહેન છે.

અમારે માર્ચ માસમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી સદર પરીક્ષા માટેની જાહેરાતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રથમ ૨૦ નબરે ઉપરાંત * ચિહ્નવાળા ટ્રેનિંગ કેલેન્ડરો લાભ સમજાવે નહિ પામેલા શિક્ષકો, અગ્રેજ પંચ ધોરણ સુધીના વિદ્યાર્થીઓ, ખેડૂત વ. ધર્મ ધધાદારી ઉમેદવારો પૈકી ઉત્તીર્ણ થનાર ૧૭ જણ તથા એક બહેન ગુણાનુક્રમ ૮૦-૮૦ નું ઉત્તેજનથી ધનામ મેળવવાને પાત્ર હશે. જેને તેને મળતી ધનામની રકમ જેના તેના નામની સામે જોરાના ખાનામાં દર્શાવવામાં આવી છે. કુલ ૩. ૪૯)નાં ૬ ધનામે આ પરીક્ષા અંગે વહેંચાશે અને એમની તેમ જ ઉમેદવારોની સમગ્ર ખાતર શિરસતા મુજબ રોકડ અપાશે, છતાં જેમની ધચ્છા ધનામની રકમ પૂરતી કિંમતના પુસ્તક લેવાની હશે, તેઓ પુસ્તક, અલગત મગાવી શકશે. તેથી ધનામ મેળવનાર બાબ્બશાળી નીવડેલાં ભાઈબહેનોને વિનંતિ કે પોતાને મળતુ ધનામ રોકડમાં જોઈએ છે કે પુસ્તકરૂપે, તથા તે માધની ગારફ્ટ રજાથી મગાવી લેતુ છે કે ટપાલ રસ્તે, તે ચાલુ માસ આખર સુધીમાં જેણે તેણે અવસ્ય લખી જણાવવું. મુદત વીત્યે ને તે રકમ અત્રેથી જેને તેને ખર્ચે મનીઓડરથી રવાના કરી દેવાની તજવીજ રહેશે.

અગાઉની પરીક્ષાઓની માફક આ વખતે પણ ને તે સ્થળના શિક્ષક, મંત્રી કે અન્ય શુદ્ધ્યોએ નિરીક્ષક તરીકેની સેવા અર્થે પરીક્ષાના દામમાં ને મદદ કરી છે તે બદલ એ સર્વેનો અંતઃકરજુપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

પરિણામ

નંબર	નામ	જામ	ધધીઃ અવધાસ	ગુણ ધનામ રૂ.
૧	પ્રદીપગય અ. વ્યાસ	ધારીસખા	શિક્ષક પૂર્વપદ	૭૧ ૫)
૨	ડાનાભાઈ રામદાસ પટેલ	વેમાગ	શિક્ષક ઉત્તમ	૬૬ ૪)

૩	નરોત્તમદાસ રામજીભાઈ પટેલ	કરમાળ	શિ. મે. સિ.	૬૮	૩)
૪	ભીમજીભાઈ જી. પડયા	દારકા	શિક્ષક ઉત્તમ	૬૫	૨)
૫	ચંદુલાલ કેશવનાથ દવે	ચવેલી	શિક્ષક પૂર્વપદ	૬૨	૧)
૬	રવિચંકર મ. ઠાકર	સોનારકા	"	૬૧	૧)
૭	હરગોવિંદ કા. જોશી	દામનમર	શિ મિડલસ્કૂલ	૬૧	૧)
૮	શાંતિલાલ બો. શાહ	ગણપતપુરા	શિ મે. સિ.	૬૦	૧)
		(તા. પાદરા)			
૯	કરુણાચંકર મો. બ્યાસ	બદ્ધચરાજી	"	૬૦	૧)
૧૦	રામભાઈ જીવાભાઈ પટેલ	સામઘા	"	૫૭	૧)
૧૧	મોહનલાલ દામજીભાઈ પડયા	અમરેલી	અધ્યાપક	૫૭	૧)
૧૨	અભાચંકર પુ. જોશી	કેરાળા	શિક્ષક પૂર્વપદ	૫૫	૧)
૧૩	પ્રેમચંકર કાલાલાલ પડયા	મોટાભંડારિયા	"	૫૪	૧)
૧૪	ચંકરલાલ કુ. જાધવ	કેનવડા તા. કલોન	"	૫૪	૧)
૧૫	દેવેન્દ્રપ્રસાદ બો. આચાર્ય	ખારીલાવડી	"	૫૨	૧)
૧૬	ઉજ્જવલદાસ પુ પટેલ	નંદાસણ	"	૫૨	૧)
૧૭	હરગોવિંદલાલ જી. બ્યાસ	ઉદલપુર	"	૫૨	૧)
૧૮	રામચંકર મોહનલાલ જાની	કનોડા	"	૫૧	૧)
૧૯	વિધાભા અમાભા માણેક	દારકા	શિ ઉ.	૫૧	૧)
૨૦	મૂળચંદ દામોદર મોટલીઆ	કાચરડી	"	૫૧	૧)
૨૧	ચંદુલાલ કલ્યાણજી દેસાઈ	હુડલી	મુ શિક્ષક	૫૦	
૨૨	અયુભાઈ કેશવભાઈ દેસાઈ	ખીઠવાળા	શિક્ષક પૂર્વપદ	૫૦	
૨૩	અબાનાલ અણેશદાસ પટેલ	સુરજ	"	૫૦	
૨૪	વિક્રમભાઈ ગોપાળદાસ પટેલ	નંદાસણ	"	૪૮	
૨૫	ત્રિકમલાલ પ્રજારામ પટેલ	જેપુર	"	૪૭	
૨૬	રામજીભાઈ ધર્મિરદાસ પટેલ	સોનારકા	"	૪૬	
૨૭	ચકરલાલ મનતાલ પડયા	પ્રાંતિયા	"	૪૬	
૨૮	મનલાલ સુદરભાઈ પુળરી	બદ્ધચરાજી	"	૪૫	
૨૯	શાંતિલાલ સિવરામ ત્રિવેદી	કાચરડી	"	૪૪	
૩૦	રામચર અજારામ હરિરામ	જીતોડા	"	૪૪	
૩૧	મોજીદાન મનુભાઈ અમી	મેવડ	"	૪૪	

૩૨	જીલાખીદાસ લલિતુભાઈ શાહ	સોનારડા	વેપાર ગ્ર. ૫	૪૨	૧૧૯.
૩૩	મોતીસિંહ જવાહરસિંહ સોલંકી	વેમાર	પોસ્ટમેન ગ્ર. ૬	૪૧	૧૧૯.
૩૪	પુરુષોત્તમ દરિયાભાઈ પટેલ	ઝારાળા	શિક્ષક પૂર્વપદ	૪૧	
૩૫	પુનલલાલ દેશવલાલ શાહ	સોનારડા	વેપાર ગ્ર. ૫	૪૨	૧૧૯.
૩૬	ગિરજશંકર મગનલાલ વ્યાસ	વડોદરા	શિક્ષક ગ્ર. ૬	૪૦	૧૧૯.
		તા. ડમોડા			
૩૭	નાનુભાઈ ડી. ભટ્ટ	અમદાવાદ	નોકરી મેટ્રિક	૩૮	
૩૮	નારણજી વિઠ્ઠલજી રાવળ	કાંચરડી	શિક્ષક પૂર્વપદ	૩૮	
૩૯	મૂળચંદભાઈ કુબેરદાસ ઝોઝા	મેવડ	"	૩૮	
૪૦	દુર્ગાપ્રસાદ ધર્મવરલાલ શુક્લ	ચવેલી	વિ. અ. ૪	૩૮	૧૧૯.
૪૧	વિષ્ણુપ્રસાદ સુ. રાવળ	મોનારડા	શિક્ષક ગ્ર. ૬	૩૬	૧૧૯.
૪૨	માસ્તર આત્મશામ ત્રિકમદાસ	દેવળાઆ	શિક્ષક	૩૬	
૪૩	બળાભાઈ રૂપસિંગ ચૌધરી	શાભાસજી	શિક્ષક ગ્ર. ૭	૩૬	૧૧૯.
૪૪	જેઠાલાલ ગિરજશંકર રાવળ	પ્રાતિયા	"	૩૫	૧૧૯.
૪૫	ચંદુલાલ વલ્લભરામ પંચાલ	ઉદલપુર	હુદાર ગ્ર. ૪	૩૫	૧૧૯.
૪૬	સોમાભાઈ મનોરભાઈ વસાવા	કુવરપુરા	શિક્ષક પૂર્વપદ	૩૫	
૪૭	ગજુછોડલાલ દરિશંકર વ્યાસ	પુનાસજી	"	૩૪	
૪૮	જયતિલાલ વાલજી મહેતા	ચાવડ	શિક્ષક પૂર્વપદ	૩૪	
૪૯	ભાઈવાલભાઈ બાપુભાઈ ભટ્ટ	વેમાર	મેત્રી ગ્ર. ૬	૩૪	૧૧૯.
૫૦	ચીમનલાલ સો. ભટ્ટ	અમદાવાદ	વિ. જી.બી.એસ.સી.૩૪		
૫૧	ચીમનલાલ ઉમિયાચંદર વ્યાસ	ઉદલપુર	શિક્ષક પૂર્વપદ	૩૪	
૫૨	સોમાભાઈ મયુરભાઈ પટેલ	સોનારડા	ચિ.પ્રે.ર. બો. વર્ષ ૩૪		
૫૩	રામુભાઈ બીમાભાઈ વાળંદ	મહુદજી	વાળંદ ગ્ર. ૬	૩૪	૧૧૯.
૫૪	સોમાભાઈ શિવાજી દાદોજી	સીદોળીમેટી	શિક્ષક ગ્ર. ધો. ૬	૩૩	૧૧૯.
૫૫	રણછોડભાઈ મનુભાઈ મઢવી	દેવરાસજી	વિદ્યાર્થી અ. ૨	૩૩	૧૧૯.
૫૬	બેચંભાઈ વીસાભાઈ મઢવી	"	વિદ્યાર્થી મેટ્રિક	૩૩	
૫૭	હાન્તિલાલ દેશવલાલ દવે	મણીઆરી	શિક્ષક ગ્ર. ૬	૩૩	૧૧૯.

આજેજ મંગાવો

સ્ટીરીઓસકોપ અને તેનાં કાઠંનો નવો જથ્થો
આવી ગયો છે. તમારા બજેટમાં માગણી કરો.
એકસ્ટીઓસકોપ ૫૦ કાઠં સાથે કિંમત રૂ. ૭૭-૮-૦

૫૮	પોપટલાલ દલસુખરામ જોશી	પ્રાતિયા શિક્ષક ગ્રુ. ૬	૨૬+૪ ૦૧૧ ઉ.
૫૯	દેવસ કર છ. પડયા	ગો બંગારિયા શિક્ષક પૂ. ૫.	૨૬+૪
૬૦	વિક્રમભાઈ છળીયાદાસ	વડાવરવામી ,,	૨૬+૪
૬૧	જીવાભાઈ ખાતરભાઈ	અણુદણુ ખેતી ગ્રુ. ૬	૨૬+૪ ૦૧૧ ઉ.
૬૨	કમળાબેન લી રાયળ	મોનારડા ધરકામ ગ્રુ. ૬	૨૬+૪ ૦૧૧ ઉ.
૬૩	મહતલાલ હરિદાસ પટેલ	ઉદલપુર વિદ્યાર્થી અ. ૩	૨૮+૫ ૦૧૧ ઉ.
૬૪	રમણલાલ દલસુખરામ જોશી	વેમાર , ધરકામ ગ્રુ. ૬	૨૭
૬૫	એધિવદાસ દયારામ કુખાવત	રમપુર શિક્ષક	૨૧
૬૬	લક્ષ્મીદાસ વૃથસીદાસ દાકર	દારકા શિક્ષક મધ્યમ	૨૧
૬૭	મોગીલાલ કાશીદાસ પટેલ	ગેલીસણા વેપાર	૨૧
૬૮	રમેશચંદ્ર લીલાધર દવે	વાવમ અ. ચપાવ	૨૦
૬૯	મૂળચ દભાઈ સેં. સુધાર	ઉદલપુર વિદ્યાર્થી અ. ૨	૧૮
૭૦	લીલાવતી શિ. રાયળ	વાલમ ધરકામ	૧૭
૭૧	પા. ચતુરભાઈ હરજોવન	ઉદલપુર વિદ્યાર્થી અ. ૨	૧૭
૭૨	જયંતિલાલ ત્રેમચકર	,, વિદ્યાર્થી અ. ૧	૧૨
૭૩	હીરામૌરી જટારાંકર રાયળ	,, ધરકામ ગ્રુ. ૪	૧૦
૭૪	હરજોવિંદ બખલદાસ પંચાલ	,, વિદ્યાર્થી અ. ૨	૯

છેલ્લાં એ વર્ષોની પરીક્ષાઓને મુકાબલે આ ૨૫ મી પરીક્ષાનો લાભ લેનારાં ઉમેદવારોની સંખ્યા ખુબસ સંતોષકારક છે, છતાં હજી તે તેની અસલ મર્યાદાએ નથી પહોંચી તેની શિષ્ટ વાચનના હિમાયતીઓએ નોંધ લેવા હટે છે. હમણીએ છીએ કે ચાલુ નવા વર્ષે લેવાનારી ૨૬ મી પરીક્ષા પોતાની અસલ મર્યાદાને પુનઃ પ્રાપ્ત કરશે. 'દીનબંધુ એજુકેશન' પુસ્તક પરીક્ષા નિમિત્તે જેમણે વાંચ્યું છે તેઓ પોતાનાં આત્મવર્ગને એ પુસ્તક વાચવાની પ્રેરણા નર કરે.

તા. ત. ચૌકસી

સહમંત્રી,

૧ રા. પ્ર. મંડળ

હરવર્ષે પુસ્તકાલયોએ પોતાનાં પુસ્તકોની મેળવણી કરી લેવાની હોય છે. આ મેળવણી કરવા તમારા બજેટ સાથેની પુસ્તકોની યાદીમાં, પુસ્તક મેળવણીના અંકની ચોપડીની માગણી અવસ્ય કરશે. કિંમત છ આના મંત્રી. પુ. સ. સ. મંદળ લિ. વડોદરા.

અમારાં પ્રકાશનો

પુસ્તકાલયસાહિત્ય

૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત
નામાવલી ૭-૦-૦

૪૦૦૦ " " " ૫-૦-૦

વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય-
પ્રવૃત્તિ ૩-૦-૦

વાતોનાં પુસ્તકોનો પરિચય
ભા. ૨ ભે ૦-૮-૦

પુ. પ્રવૃત્તિ, બાષ્પો ને લેણો
ભા. ૧ ભે ૧-૮-૦

છવનચરિત્રો

દીનબંધુ એન્ડ્રુઝ ૨-૦-૦

ભારતના સંતો ૧-૮-૦

વીર ગાર્ફીલ્ડ ૧-૮-૦

જુકર ટી. વૉશિંગ્ટન ૧-૧૨-૦

વૈદક-આરોગ્ય

કેટલાક રોગો ભા. ૨ ભે ૧-૧-૦

આહારશાસ્ત્ર ૦-૧૪-૦

શિક્ષણ-ઇતિહાસ-વિજ્ઞાન

ભૌતિકશાસ્ત્ર દ્વારા લોકશિક્ષણ ૧-૮-૦

ખાળકેળવણી ૦-૧૩-૦

તારાશાસ્ત્ર ૦-૧૨-૦

સામાયણ રહસ્ય ૦-૧-૦

આર્યોની ઓળખાણ ૦-૫-૦

સારી રીતભાત ૦-૪-૦

વૈયાસિક ન્યાયમાળા ૧-૮-૦

ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો
ઇતિહાસ ૦-૧૪-૦

ભૂરચના - ૦-૧૧-૦

માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શિક્ષણકળા ૦-૧૪-૦

માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ ૦-૧૩-૦

વિદ્યાશાળા ૧-૧-૦

શિક્ષણનો શાસ્ત્ર ૦-૧૧-૦

સિંહ ૦-૧-૦

હિંદના ઇતિહાસની વાતો ૦-૧૨-૦

બાલસાહિત્ય

બાલકુળના પાઠો ૦-૪-૦

પરિમલ ૦-૫-૦

પ્રકીર્ણ

ચિરંજીવ સાહિત્ય (વિવિધ
વિષયના લેખોનો સંગ્રહ) ૨-૪-૦

કુમારનાં ચીરનો (સામાજિક) ૧-૮-૦

કલાપીનો કેકારવ (કાવ્ય) ૭-૦-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

પોખોળ ૧૦ વડોદરા

સને ૧૯૪૬-૪૭

ગુસ્તકાલમ સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ-વડોદરા

(વડોદરા રાજ્યની સહકારી મંડળોમાં સંબંધી સવત ૧૯૭૦ના નિર્ણય છકાની કલમ ૬ અન્વયે નં. ૭૩૬ થી તા ૩૧-૩-૨૪ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું છે.)
૩૭૫

મુકરર કરેલું ભંડોળ	રૂ. ૫૦,૦૦૦-૦-૦
ભરાવવા કરેલું ભંડોળ	રૂ. ૫૦,૦૦૦-૦-૦
ભરાયેલું ભંડોળ	રૂ. ૪૮,૯૫૦-૦-૦
વસુલ આવેલું ભંડોળ	રૂ. ૪૮,૯૫૦-૦-૦
રિઝર્વ તથા ઈતર ફંડ	રૂ. ૪૪,૦૬૩-૦-૦

મંડળનું નેધિયું સરનામું
રાવપુરા, પોસ્ટ બોક્સ નં. ૧૦, વડોદરા.

સાધારણ સભાના પ્રમુખ

૧. રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, વડોદરા.

ઉપપ્રમુખ

૧. રા. નાનાલાલ નાચાલાલ શાહ એમ. એ. વડોદરા.

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

૧. રા. સુનીલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહ, બી. એ. એલ એલ. બી. વડોદરા. (અધ્યક્ષ)
૧. રા. ચિમનભાઈ મૂળજીભાઈ અમીન, પ્રતિનિધિ સા. પ્ર. વસો.
૧. રા. ચિમનભાઈ હરિભાઈ અમીન, મંત્રી સા. પ્ર. વરણામા.
૧. રા. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્રહલાદજી પટ્ટા, પ્રતિનિધિ સા. પ્ર. વડોદરા.
૧. રા. વલ્લભભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પ્ર. સાધો.
૧. રા. રમણલાલ લલ્લુભાઈ લલ્લે, મંત્રી સા. પ્ર. શિનોર.
૧. રા. અંબાલાલ વિક્રમભાઈ ઠક્કર, વડોદરા.
૧. રા. શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલ, વડોદરા.
૧. રા. રાવજીભાઈ જોરાભાઈ પટેલ, ધંટાલા.

મંત્રી

૧. રા. વાવજીભાઈ નારણભાઈ અમીન, બી. કોમ. વડોદરા.

ચોક્કિટસ

સર્વિસ: આપાલ અમીન એન્ડ કું. રજીસ્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ, મુંબાઈ

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડનો સને ૧૯૪૬-૪૭ નો

ત્રેવીસમો વાર્ષિક અહેવાલ

સાંચુકરણ,

તા. ૩૧ મી જુલાઈ સને ૧૯૪૭ ના રોજ પૂરા થતા આ મંડળના ત્રેવીસમા વર્ષના કામકાજનો હેવાલ તથા હિમાયતું સરવાળું અને તા. ૧-૮-૪૬ થી તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીના બાર માસનો નફાતોટાનો હિસાબ ઓડિટરના દાખલા સાથે વ્યવસ્થાપકો આપની સમક્ષ રજુ કરે છે.

(૧) સભાઓ:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં વ્યવસ્થાપક મંડળની સાત સભાઓ મળી હતી.

(૨) શેર આપણ:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં ૭૫ નવીન સભાસદો આપણા મંડળમાં ઉમેરાયા છે અને ૧૦ સભાસદો શેર નામફર થવાથી કમી થયા છે; એટલે વર્ષ આખરે સભાસદોની કુલ સંખ્યા ૮૬૪ ની છે. આ નવીન સભાસદોએ ખરીદેલા શેર ૮૮ ઉમેરતાં બરાબેલા શેરની કુલ સંખ્યા ૧૯૫૮ ની છે, અને તે પૈકી શેર દીઠ રૂ. ૨૫ ની કિંમતની તમામ રકમ વસૂલ આવેલી છે.

(૩) પુસ્તકવેચાણ:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે બધા વર્ષની માફક રાજ્યનાં તેમ જ અન્ય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને અને જનતાને પુસ્તકો પૂરાં પાડવાનું કાર્ય ક્યું હતું. તે અંગે રૂ. ૫૮૭૬૦-૧૨-૦ ના પુસ્તકો તથા ઇતર સાહિત્યનો ખરીદી કરી છે અને રૂ. ૬૧૬૧૮-૧૦-૧૦ નું વેચાણ ક્યું છે.

(૪) પત્રો-માસિકોનું લવાજમ ભર્યા બાબત —

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે ૧૨૨૫ માં પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો વતી વર્તમાનપત્રો તથા માસિકોનું લવાજમ ભરવાનું કામ ક્યું છે. આ વર્ષે ૪૧ કસ્ટા પુસ્તકાલયોએ પછુ પહેલાં જેમ તે કામ મંડળને સોંપ્યું હતું. ઉપરાંત વડોદરા રાજ્ય બહારનાં ૨૩ પુસ્તકાલયો અને ૧૦ ગ્રાનવર્ધક વાચનાલયો, તેમજ દિન-પુસ્તાન બહારનાં આફ્રિકાનાં પુસ્તકાલયો, બીજી સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓ મળી આશરે ૧૦૯ માહો વતી પછુ લવાજમો ભરવાનું કામ મંડળે ક્યું છે. વર્ષ દરમિયાન રૂ. ૬૭૬૦૧-૧૫-૦ નું રૂમ લવાજમ મંડળ મારફતે ભરાયેલું છે.

(૫) પુસ્તકાલયોના કાયમ ફંડ વ્યાપ્ત —

નિવેદનવાળા વર્ષ આખરે પુસ્તકાલયોની કાયમ ફંડની રકમ મંડળમાં થાપણ તરીકે મુકાયેલી રૂ. ૩૭૭૩૩૭-૧૨-૩ ની છે. થાપણો ઉપર મંડળ તરફથી દોઢ ટકા વ્યાજ આપવામાં આવ્યું છે. કાયમ ફંડની રકમોની યાદી આમત્રાર આ રિપોર્ટમાં અન્યત્ર પ્રકટ કરવામાં આવી છે.

(૬) મંડળને સોંપાયેલાં ટ્રસ્ટ ફંડો વ્યાપ્ત —

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળને આઠ નવીન ટ્રસ્ટ ફંડો રૂ. ૧૨૩૩-૦-૦ નાં મળેલાં છે. એટલે વર્ષ આખરે ટ્રસ્ટ ફંડોની કુલ સંખ્યા ૬૫ રૂ. ૨૯૫૫૬-૧૫-૭ ની થાય છે. તેમાં નહિ ખર્ચાયેલું વ્યાજ રૂ. ૫૪૩-૩-૪ ઉમેરતાં ટ્રસ્ટ ફંડો ખાતે રૂ. ૩૦૧૦૦-૨-૧૧ બાકી જમા રહે છે. આ ફંડોના હિસાબ આ રિપોર્ટમાં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

(૭) ઇન્વેસ્ટમેન્ટ્સ વ્યાપ્ત —

સને ૧૯૪૮માં બ્રિટીશ રાજ્યની બેંક ડિરેક્ટ્રીટ સેન્ટ્રલ ડો. એ. બેંક લિ. નડિયાદની કાચી પડી હતી અને મુબાર્ક સરકારના હુકમથી તેનું કામકાજ બધ થયું છે. આ બેંકમાં મંડળના રૂ. ૧૦૦૦૭ના શેર ચાલુ છે. તે ઉપરાંત બાકી મુદતની થાપણ ખાતે મયા વર્ષ આખરે જે રૂ. ૫૬૨) બાકી હતા તે હવે બાકીમાં છે. આ રકમો યોગદાં લેવા ખાતે સરવાલામાં બતાવી છે.

(૮) પુસ્તકપ્રકાશન સંબંધી —

(૧) મંડળે પ્રસિદ્ધ કરેલાં ૬૬ પુસ્તકો પૈકી ૩૬ પુસ્તકોની બધી પ્રતો વેચાઈ ગઈ છે. પુસ્તકપ્રકાશન ખાતે મંડળના રૂ. ૨૬૪૭-૪-૦ હાલ રોકાયેલા રહે છે.

(૨) સ્મારક અંશમાળાઓના પ્રકાશન માટે મંડળને સોંપાયેલાં બે ટ્રસ્ટ ફંડો ખાતેથી વ્યાજ સુધીમાં કુલ ૬ પુસ્તકો મંડળે પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે, જેમાંની બે જાતો પૂરેપૂરી વેચાઈ ગઈ છે.

(૯) “પુસ્તકાલય” માસિક વ્યાપ્ત —

“પુસ્તકાલય” માસિક ૨૧મું વર્ષ જુલાઈ ૧૯૪૭ આખરે પૂરું થયું છે. તા. ૧-૮-૪૬ થી તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીના બાર માસમાં લવાજમ ખાતે રૂ. ૪૪૮૧-૪-૦ અને જાહેરખર્ચ ખાતે રૂ. ૨૦૭૭-૮-૦ મળી કુલ રૂ. ૬૫૫૮-૧૨-૦ જમા મળ્યા હતા. ખર્ચની રકમ રૂ. ૬૪૪૦-૧૦-૦ થઈ છે, તે બાદ જતા માસિક ખાતે રૂ. ૧૧૮-૨-૦ ની બચત થાય છે. તે પાછલાં વર્ષોની બચત તથા વ્યાજના ઉત્પન્નમાં ઉમેરતાં માસિક ખાતે ચોખ્ખી બચત રૂ. ૧૨૦૮૭-૬-૭ રહે છે. માસિકના વર્ષ દરમ્યાનના ઉત્પન્ન-ખર્ચનો હિસાબ આ સાથે ઇલાખદો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

“પુસ્તકાલય” માસિક ખાતેથી માસિકના તંત્રીને એક માસના પમારના બોનસના રૂ. ૬૫) આપવા વ્યવસ્થાપકો આપને બલામણુ કરે છે.

(૧૦) સરકારી બુક ડેપોના ઇન્ટર બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં ઇન્ટરની શરતોના ધોરણે વડોદરા રાજ્યની પ્રાથમિક શાળાઓમાં ચાલતાં પાઠ્ય પુસ્તકો પૂરાં પાડવાનું કામ મંડળે કર્યું હતું. ઇન્ટરની જમીનગીરી પેટે રૂ. ૭૫૦૦૦ ની રોકડ રકમ મે. વિદ્યાધિકારી સાહેબના નામે બેંક ઓફ બરોડા લિ. વડોદરામાં જે ગત વર્ષ આખરે જમા મુકેલી હતી તે પરત લઇ તેને બદલે ચાલુ વર્ષ દરમ્યાન રૂ. ૭૫૦૦૦ ના પોસ્ટ ઓફિસ નેશનલ સર્વિસ સર્ટિફિકેટો તેઓ સાહેબના નામે મંડળના નામેથી નામકેર કરી આપવામાં આવ્યા છે. આ ઇન્ટર અંગે વર્ષ દરમ્યાન થયેલા કામકાજની વિગત વાર્ષિક સામાન્ય સભા સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે.

(૧૧) હિસાબ:—

આ સાથેના નફાતોટાના પત્રકમાં જણાવ્યા મુજબ નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે રૂ. ૧૫૬૧-૮-૧ નો ચોખ્ખો નફો કર્યો છે. દર વર્ષ કરતાં આ વર્ષનો નફો ઓછો છે એનો અર્થ એમ નથી કે મંડળના કામમાં અમાઉ કરતાં કંઈ ઉણપ આવી છે. પરંતુ અત વર્ષ દરમ્યાન જે રૂ. ૬૫૦૦૦ ના નેશનલ સર્વિસ સર્ટિફિકેટો મંડળે ખરીદ્યા છે તે ઉપર ચાલુ વર્ષે કંઈ બ્યાન્ડ મળવા પાત્ર થયું નથી. એટલે બ્યાન્ડના મથાળા ખાતે નફો ઓછો થયો છે. હજી એક વધુ વર્ષ માટે આ સ્થિતિ ચાલુ રહેશે. પણ દર વર્ષે રૂ. ૪૭૫૦ બ્યાન્ડ મળવા પાત્ર થશે ત્યારે જમા લેવામાં આવશે.

ઉપરના નફાની રકમે રૂ. ૧૫૬૧-૮-૧ માં મળેલાં સાલના બોનસની વહેંચણી ખાતેના વધેલા રૂ. ૫) તથા નફાતોટા ખાતે બાકી જમા બેચેલા રૂ. ૬૪૪-૮-૫ તથા તેમાં નફાની વહેંચણી સરખી ગણવાના રૂંડ ખાતેથી રૂ. ૪૬૩-૫-૬ ઉમેરી કુલ રકમ રૂ. ૨૬૬૪-૬-૦ ની વહેંચણી નીચે મુજબ કરવા બ્યવસ્થાપકો આપને બલામજુ કરે છે.

રૂ. ચા. પા.

(૧) રિઝર્વ રૂંડ ખાતે લઇ જવા (જે હવે રૂ. ૧૮૩૫૨-૦-૦ થશે)	૨૬૧-૦-૦
(૨) સમાસહોને શેરનું યાદ દર્શાવેલે ડિવિડન્ડ-વહેંચવા	૨૧૫૬-૬-૦
(૩) નોકરોને એક માસનો પગાર બોનસ તરીકે આપવા	૪૧૪-૦-૦
	રૂ. ૨૬૬૪-૬-૦

(૨) નિવેદનવાળા વર્ષમાં ગર્ન સામાન્ય સભાએ મંજૂર કરેલા બજેટઅર્થ કરતાં રૂ. ૪૨૭) નુ વિશેષ ખર્ચ થયું છે. તેનાં કારણોમાં મંડળના નોકરોને મેલિવારી બધુ આપવામાં તેમજ મંડળના કામકાજ અંગે જરૂરી છાપકામ કરાવવામાં વધારે ખર્ચ થયું છે. આ વિશેષ ખર્ચ મંજૂર કરવા બ્યવસ્થાપકો આપને બલામજુ કરે છે.

(૧૨) નિમણૂક

(૧) મંડળના બ્યવસ્થાપકો પૈકી (૧) શ્રી. અંબાલાલ વિદ્યુભાઈ દસર, વડોદરા (૨) શ્રી. ચિમનભાઈ મૂળજીભાઈ અમીન, પ્રતિનિધિ ચા. પુ. વસો અને (૩) શ્રી. વિશ્વપ્રસાદ

પ્રજ્ઞાદેશ પંડ્યા, પ્રતિનિધિ સા. પુ. પાદરા, એ ત્રણ વ્યવસ્થાપકો ચાલુ સામે નિયમ મુજબ નિવૃત્ત થાય છે. નિવૃત્ત થતા વ્યવસ્થાપકો ફરીથી સુન્ટાવાને પાત્ર છે અને તે માટે તે ખુશી છે. ઉપર મુજબ વ્યક્તિગત સભાસદોની એક જગ્યા અને પુરતકાલ્યોના મંત્રીઓ વા પ્રતિનિધિઓની એ જગ્યા એ રીતે ત્રણ જગ્યા પૂરવાની છે તે પૂરવા આપને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

(૨) નવા વર્ષના ઑડિટરો નીમવા તથા તેમનું લવાજમ નક્કી કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને વિનંતી કરે છે.

(૧૩) સને ૧૯૪૭-૪૮ ના વર્ષ માટે નીચે મુજબ આવક ખર્ચનું અંદાજપત્ર (બજેટ) મંજૂર કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને લલામણુ કરે છે —

ઉત્પાદ	ખર્ચ
પુસ્તકોનું કમિશન	રૂ. ૬૭૦૦-૦-૦
પત્રોનું કમિશન	૨૫૦૦-૦-૦
વ્યાજનું ઉત્પાદ	૨૫૦૦-૦-૦
	રૂ. ૧૧૭૦૦-૦-૦
પમાર	રૂ. ૫૭૦૦-૦-૦
નોંધરોને મેલિવારી બચુ	૨૫૦૦-૦-૦
પેરટેજ	૪૫૦૦-૦-૦
છપામણુ	૭૦૦-૦-૦
કેટીજન્ટ	૩૭૫-૦-૦
મકાનમાફું	૭૫૦-૦-૦
ઇલેક્ટ્રીક ખર્ચ	૧૨૫-૦-૦
ઑડિટ શી	૧૦૦-૦-૦
ગ્રો કડમા મંડળનો ફાળો	૩૫૦-૦-૦
આમના વીમાનું પ્રિમિયમ	૧૫૦-૦-૦
સુસાફરી ખર્ચ	૫૦-૦-૦
સદકારી ખાતાની ઑડિટ શી	
તથા આકરિમક ખર્ચ	૨૦૦-૦-૦
	રૂ. ૧૧૪૫૦-૦-૦

(૧૪) સ્વ. મોતીભાઈ ન. અમીન જ્યુબિલી પાગ વાચનાલય —

વડોદરાનું જ્યુબિલી મામ વાચનાલય, જેને સ્વ. મોતીભાઈ ન. અમીનની યાદગીરીમાં મંડળે ચલાવવાનું કરાવ્યું છે. તેની લોકમંદદના રૂ. ૬૦) નિવેદનવાળા વર્ષમાં મુખ્યમંત્રીના મેસર્સ છગનલાલ નરોત્તમદાસ ઝવેરી તરફથી પહેલાની જેમ મળ્યા હતા, જે બદલ તેઓશ્રીનો અત્રે આભાર માનવામાં આવે છે. તે ઉપર સરકાર પંચાયત મંદદ દરેક રૂ. ૪૦) પ્રમાણે વર્ષ દરમિયાન મળી હતી. આ વાચનાલયનો હવે સારો લાભ લેવાય છે.

વડોદરા,
તા. ૧૦-૬-૪૭

વા. ના. અમીન
મંત્રી

સુનીલાલ પુ. શાહ
૩૩/૬/૪૭

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી
તારીખ ૩૬ માહે જુલાઈ સને ૧૯૪૭ ના

ભંડોળ અને ડેબુ

૧ ભંડોળ:—

સત્તાધારી ચાપણ:—૨૦૦૦ રોર દરેક રૂ. ૨૫)નો
બરાવવા કાઢેલી ચાપણ —
બરાબેલી ચાપણ:—૧૬૫૮ રોર દરેક રૂ. ૨૫)નો
વસુલ મગિલી ચાપણ:—૧૬૫૮ રોર દરેક રૂ. ૨૫)નો

રૂ. આ. પા.

રૂ. આ. પા.

૫૦૦૦૦-૦-૦

૫૦૦૦૦-૦-૦

૪૮૬૫૦-૦-૦

૪૮૬૫૦-૦-૦

૨ રિઝર્વ ફંડ:—

અયા વર્ષના સરવાલામાં જણાવ્યા પ્રમાણે
છમેરો:—અયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પછીના
સાધારણ સમાના ડગવ પ્રમાણે
છમેરો:—ચાલુ વર્ષની દાખલ રૂ

૧૬૫૪૦-૦-૦

૧૩૫૦-૦-૦

૭૧-૦-૦

૧૭૬૬૧-૦-૦

૨.૧ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ:—

અયા વર્ષના સરવાલામાં જણાવ્યા પ્રમાણે
બાદ:—ટાટા હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક પ્રિફરન્સ શેરના
ભાવફેરના

૫૧૦૩-૮-૦

૫૦-૧૦-૦

૫૫૫૨-૧૪-૦

૨.૨ નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું ફંડ:—

૪૪૬૭-૮-૦

૩ નોટર સહાયક ફંડ:—

૫૨૨-૪-૩

૪ મકાન ફંડ:—

૧૬૫૦૦-૦-૦

૫ ડેબુ:—(વગર તારણનું)

૧ પુસ્તકાલયોની ચાપણો અને (બાજુના)

૨ પરચુરણ ડેબુ (વગર બાજુના)

૧ મામ પુસ્તકાલયોની ખરીદ પેટે એકવાન્સ

૧ પુસ્તકો માટે ૪૬૬૪-૮-૯

૨ બનેટની બચત ૫૪૪૪-૩-૬

૩ બનેટની લોકમલ ૪૯૦૨-૮-૧૧

૨ ઇતરમાલોતરફીબમા ૭૧૧૬-૧૦-૮

૩ જીકસેલરોના બમા ૪૧૮-૧૩-૬

૪ ચાલુ વર્ષના ખર્ચ પેટે આપરના બાકી

૨૨૮૪૬-૧૩-૪

૧૦૦-૦-૦

૩૭૭૩૩૭-૧૨-૩

૨૨૮૪૬-૧૩-૪

મંડળ લિ. વડોદરા

મંડળના દેવા તથા લહેણાતું સરવાળું

મિલકત અને લહેણું

૧ મિલકતી સંભાન:—

૭૧-૭-૪૬ સુધીની પડતર કિંમત
ચાલુ વર્ષનો વધારો

બાદ: પાછલો વસારો

૨ માલ સ્ટોકમાં:—મંનીએ સર્ટીફિકેટ કરેલી

યાદી મુજબ પુસ્તકો વિ. પડતર કિંમતે

૨A પ્રકાશન ખાતાના પુસ્તકો (પડતર કિંમતમાંથી
વેચાણ બાદ જતા)૩ લેણું:—(સદર) પુસ્તકાલયો અને અન્ય ગ્રાહકો
પાસે બાકી

૪ ઇન્વેન્ટોરીઝેશન:—પડતર આવક

*બેરોડા સે. કો. ઓ. બેંક લિ. ના શેર ૨૫૦

દરેક રૂ. ૫૦) નો ભરાએલા રૂ. ૭૭-૮-૦

*મહેસાણા પ્રાંત સહકારી બેંક લિ. ના શેર ૪૦

દરેક રૂ. ૨૫) નો ભરાએલા રૂ. ૧૫-૦-૦

પેટલાદ સહકારી બેંક લિ. ના શેર ૧૨૦

દરેક રૂ. ૧૦) ના પુરા ભરાએલા

અમરેલી ખેતીવાડી પેદી લિ. ના શેર ૧૦૦

દરેક રૂ. ૧૦) ના પુરા ભરાએલા

*વડોદરા કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ના શેર

૪૦ દરેક રૂ. ૫૦) નો ભરાએલા રૂ. ૨૫-૦-૦

ધી ટાટા હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક પાવર સંસ્થાપ કું.

લિ. ના શેર-સેસ શેર નં. ૫૦ બાજના

બજારબાવ રૂ. ૧૪૩-૧૨-૦ પ્રમાણે

વડોદરા કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ના ડિવિડેન્ડસ

૩ ટકાના કુલ રૂ. ૫.૦૦)

*વડોદરા કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ના ડિવિડેન્ડસ

બીજી બેણી ૩૬% ના કુલ રૂ. ૨૬૦૦૦) ભરાએલા

નવસારી કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ના ડિવિડેન્ડસ

૩૬% કુલ રૂ. ૫૦૦૦)

મદ્રાસ સે. કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ના ડિવિડેન્ડસ

૩૬% ના કુલ રૂ. ૫૦૦૦)

૫ સેવિંગ્સ —

ધી બેંક ઓફ બેરોડા લિ. વડોદરા ૧%

ધી સેવિંગ્સ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લિ. મુંબઈ ૧%

પોસ્ટ ઓફિસ સેવિંગ્સ ૧૬%

કા. આ. પા.

કા. આ. પા.

૫૫૮૭-૧૩-૬

૬-૦-૦

૫૫૬૨-૧૩-૬

૪૬૪૧-૩-૬

૬૫૧-૧૦-૦

૧૫૭૦૫-૪-૦

૨૬૪૭-૩-૦

૮૧૦૨-૨-૬

૬૩૭૫-૦-૦

૬૦૦-૦-૦

૧૨૦૦-૦-૦

૧૦૦૦-૦-૦

૧૦૦૦-૦-૦

૭૧૮૭-૮-૦

૨૦૩૬૨-૮-૦

૫૦૦૦-૦-૦

૧૦૪૦૦-૦-૦

૫૦૦૦-૦-૦

૫૦૦૦-૦-૦

૨૫૪૦૦-૦-૦

૫૨૬૭-૧૩-૬

૫૦૮-૨-૧

૭૫૭૬-૬-૮

૧૩૩૫૨-૬-૬

* કરીન્ટ લાઇબ્રેરી કો. ઓ. બેરોડા શેર ૭૫૨ તથા ડિવિડેન્ડ ૭૫૨ નમુદ
મંગેવ નહિ તેથી કોલની રકમ રૂ. ૨૦૧૨૫-૦-૦

૬ નહિ માંગણી થયેલું દિવિઝન:-		૪૬૭-૧૧-૦
૭ મંડળનો બુક ડેપો વિભાગ:-		૧૫૦૦૦-૦-૦
૮ પુસ્તકાલય માસિક:-		૧૦૨૮૬-૬-૭
૯ દરરૂટ ફંડો:-		
૩૧-૭-૪૬ ના બાકી		
સ્થાયી દરરૂટ ફંડોના ૨૫૫૦૭-૦-૬		
ઉમેરો-ચાલુ વર્ષનો સ્થાયી ૧૨૨૩-૦-૦	૨૬૭૪૦-૦-૬	
દરરૂટ ફંડોનો વધારો		
ઉમેરો:-ચાલુ દરરૂટ ફંડોના જમા	૧૮૧૬-૧૪-૧૦	
ઉમેરો-નહિ ખર્ચાયેલું વ્યાજ	૫૪૩-૪-૪	૩૦૧૦૦-૨-૧૧
૧૦ સ્ટાફ પ્રોવિડન્ટ ફંડ:-		૨૫૬૦-૧૩-૬
૧૧ નફાતોટા ખાતુ:-		
સને ૧૯૪૫-૪૬ ના નફાતોટાની બાકી-	૫૪૩૭-૧૫-૫	
બાદ-વહેંચણીના સાધારણ સમાના ઠગવ મુજબ		
૧ રિઝર્વ ફંડ ખાતે ૧૩૫૦-૦-૦		
૨ સમાસરોને ૬ ટકા લેખે		
ડિવિઝન વહેંચવા ૨૭૬૪-૭-૦		
૩ નોકરોને એક માસનો પગાર		
બોનસ આપવા ૩૮૬-૦-૦	૪૫૦૩-૭-૦	
બાકી	૬૪૪-૮-૫	
ઉમેરો-ગયા વર્ષની બોનસની વહેંચણી પેકીનો વધારો	૫-૦-૦	
ઉમેરો-નફાતોટાના હિસાબમાં જણાવેલો ચાખ્ખો નફો	૧૫૬૧-૮-૧	૨૫૦૧-૦-૬
		૫૫૪૨૪૪-૬-૪

૬ મુદતબંધી ચાપણ.—

ધી નેશનલ સેવિંગ્સ સર્ટીફિકેટસ	૧૦૦૨૫૦- ૦-૦
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. વડોદરા ૧૩%	૮૫૦૦- ૦-૦
ધી બરોડા ડે. ઓ. બેંક લિ. વડોદરા ૨૩%	૨૦૧૩૭- ૮-૦
પાચ વર્ષનાં પોસ્ટલ ફેસ સર્ટીફિકેટસ ૨૩%	૬૫૧૨- ૮-૦
દે. ના બેંકોંગ કું. લિ. વડોદરા ૨%	૨૦૦૦- ૦-૦
યુનાઇટેડ ફાર્માસીયલ બેંક લિ. વડોદરા ૨%	૨૦૦૦૦- ૦-૦
ધી પબ્લિક નેશનલ બેંક લિ. વડોદરા ૨૩%	૩૦૦૦૦- ૦-૦
ઇટાલા સહકારી મંડળી ૨૩%	૧૦૦૦૦- ૦-૦
ધી નેશનલ સેવિંગ્સ બેંક લિ. વડોદરા ૩%	૨૫૦૦૦- ૦-૦
કરજીયુ અને સિનોર તાલુકા સ બે. યુનીયન લિ. ૨૩%	૨૫૦૦૦- ૦-૦
ધી બરોડા સે. ડે. ઓ. બેંક લિ. વડોદરા ૧૩%	૪૦૦૦૦- ૦-૦
સિનોર તાલુકા ડે. ઓ. બે. સો. લિ. સિનોર ૩%	૨૫૦૦૦- ૦-૦
વડોદરા ડે. ઓ. સે. મો. બેંક લિ. વડોદરા ૨૩%	૧૦૦૦૦- ૦-૦

૪૧૯૮૫૦- ૦-૦

૩૪૭૦-૧૨-૫

૭ હેલ્થી વ્યાજ —

૮ શકેમદ હેલ્થી —

બેંક ડિસ્ટ્રીક્ટ સે. ડે. ઓ. બેંક લિ. (ફડવામાં) ના ૨૦ શેર દરેક રૂ. ૫૦ ના	૧૦૦૦- ૦-૦
બેંક ડિસ્ટ્રીક્ટ મે. ડે. ઓ. બેંક લિ. (ફડવામાં) ચાપણ	૫૬૨- ૦-૦

૧૫૬૨- ૦-૦

૯ ટ્રસ્ટ ફંડીનું ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ —

૬ ટકાની ભવનિર્માણ સોન દાર્શનિક કિમત રૂ. ૨૧૨૦૦)	૨૦૪૭૪- ૧-૧૦
પુસ્તકાલય સ. સ. મડલ લિ. ના શેર નં. ૨૩૪ દરેક રૂ. ૨૫) નો	૫૮૫૦- ૦-૦
૧૦ શિલક.—	૨૬૩૨૪- ૬-૧૦
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. વડોદરા ચાલુ ખાતે	૧૩૩૧૯- ૭-૧૦
ધી સેટલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લિ. મુબઇ „	૩૦૩૪-૧૦-૧
રાકડા હાથ ઉપર	૩૬૧-૧૫-૨

૧૬૭૧૬- ૧-૧

૫૫૪૨૪૪- ૬-૪

વા ના. અમીન મંત્રી

ચુનીલાલ પુ. શાહ (અધ્યક્ષ)

ઓહિરનો રિપોર્ટ

અમે મડળનું સરવાલુ તેને લગતા ચાપણ અને વાજવરો સાથે તપાસી જોયું છે અને જોઈતા સધળા ખુલાસા અને માહિતી અમને મળ્યાં છે. અમે આથી નિવેદન કરીએ છીએ કે આ સરવાલુ મડળના ચાપણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે અને અમને મળેલા ખુલાસા અને માહિતી અનુસાર તા. ૩૧ મી જુલાઈ ૧૯૪૭ એ મડળની સ્થિતિનો સાચો અને ચકાસેલ હોવાથી જોઈએ છે અને તે કાયદાનુસાર બનાવેલ છે વિશેષ જણાવવાનું કે મડળના સરવાલામાં બતાવેલા સધળા ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ અમે જાતે તપાસી ખાતરી કરી છે ને તે બરાબર છે.

Apaji Amin & Co.

Registered Accountants, Auditors,

અમદાવાદ,
તા. ૧૦-૬-૪૭, }

શંકરભાઈ સો. પટેલ
અંબાલાલ વિ ઠંકર
ચિમનભાઈ મુ. અમીન
ચિમનભાઈ હ. અમીન
રાવજીભાઈ જોરાભાઈ પટેલ
વિશ્ણુપ્રસાદ મ. પંડ્યા
વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ
વ્યવસ્થાપક મડળના સભાસદો

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

૧-૮-૪૬ થી ૩૧-૭-૪૭ સુધીનું નફાતોટાનું પત્રક

ઉત્પન્ન	રૂ. આ. પા.	ખર્ચ	રૂ. આ. પા.
શેર નામફેર શી	૧૭-૮-૦	પોસ્ટેજ	૩૭૧-૧૨-૯
કુશીફ્ટ શેર સર્ટીફિકેટ શી	૨-૦-૦	કંટીનન્ટ	૩૪૩-૯-૩
અનો માસિકોનું કમિશન	૨૪૬૪-૧૩-૦	છપામણ	૬૯૩-૨-૯
પુસ્તકવેચાણનો મળેલો નફો	૧૯૬૦-૪-૭	પખાર	૫૩૭૭-૧૨-૦
બ્યાબનું ઉત્પન્ન—		મોંઘવારી બાધુ	૨૪૧૯-૮-૯
રોકડ મળેલું બ્યાબ	૪૨૭૪-૧૪-૬	મકાન ભાડું	૬૬૧-૦-૦
બહેલું ચએલું બ્યાબ	૩૪૭૦-૧૨-૫	ઇલેક્ટ્રીક ચાલુંસ	૧૦૫-૧-૬
	૧	આમના વિમાનું પ્રીમિયમ	૧૩૭-૮-૦
		પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં મંડળનો ફાળો	૨૯૨-૯-૦
		મુસાફરી ખર્ચ	૨૫-૦-૦
		ઓડિટ શી	૧૦૦-૮-૦
		ચાપણો ઉપર આપેલું બ્યાબ	૫૧૦૧-૧૨-૫
			૧૫૬૨૮-૧૨-૫
		નફો	૧૫૬૧-૮-૧
	૧૭૧૯૦-૪-૬		૧૭૧૯૦-૪-૬

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

૧-૮-૪૬ થી ૩૧-૭-૪૭ સુધીના દ્રશ્ય એકાઉન્ટ

તા. ૧-૮-૪૬ ના રોજ માલ રોકડમાં ઉમેરો ૩૧-૭-૪૭ સુધીની ખરીદ	રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
	૧૧૫૭૨-૧૪-૩	
	૫૮૭૯૦-૧૨-૦	
૩૧-૭-૪૭ સુધીનું વેચાણ		૬૧૬૧૮-૧૦-૧૦
૩૧-૭-૪૭ ના રોજનો માલ રોકડમાં		૧૫૭૦૫-૪-૦
પુસ્તકવેચાણનો ચોખ્ખો નફો	૧૯૬૦-૪-૭	
	૭૩૩૨૩-૧૪-૧૦	૭૩૩૨૩-૧૪-૧૦

ઉપરનો નફાતોટાનો દિશાબ તપાસ્યો છે અને તે બરાબર છે.

અમદાવાદ,

તા. ૧૦-૬-૧૯૪૭

Apaji Amin & Co.
Registered Accountants,
Auditors

પુસ્તકાલય સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાના

વર્ષ	સભાસદ સંખ્યા	શેર સંખ્યા	વસુલ આવેલી ગેરની મૂલ્ય રા.	રિઝર્વ ફંડ રા.	મુદતબંધી આપણુ રા.	નફો નોંધણી રા.	શેર ઉપર નોંધણી રા.	ખરીદી રા.	વેચાણ રા.
૩૧-૩-૨૫	૨૧૮	૨૫૭	૫૩૨૫	૦	૪૫૬૬	૫૬૭	૬	૧૩૧૦૬	૬૪૦૨
૩૧-૩-૨૬	૨૬૪	૩૩૬	૮૦૬૦	૨૫૦	૧૫૭૭૮	૭૦૮	૬	૨૨૬૮૦	૧૮૫૧૭
૩૧-૩-૨૭	૩૧૪	૩૬૨	૮૮૭૦	૫૦૦	૨૭૦૩૬	૬૭૬	૬	૨૪૫૩૨	૨૩૬૬૦
૩૧-૩-૨૮	૩૨૪	૩૬૧	૬૬૨૫	૭૫૦	૪૧૧૪૦	૧૧૩૭	૬	૩૦૦૪૬	૩૨૬૫૨
*૩૧-૧૨-૨૬	૩૪૭	૪૪૧	૧૦૬૨૫	૧૦૫૦	૬૩૫૭૬	૧૫૦૪	૬	૪૪૭૬૬	૫૧૮૬૧
૩૧-૧૨-૩૦	૩૬૮	૫૨૪	૧૩૦૧૦	૧૪૩૦	૮૫૦૨૩	૨૬૭૬	૬	૩૧૬૨૩	૩૬૭૩
૩૧-૧૨-૩૧	૩૮૬	૬૮૦	૧૭૧૭૦	૩૨૭૫	૧૦૬૦૦૫	૨૩૭૬	૬	૪૧૫૨૪	૪૧૬૨૬
૩૧-૧૨-૩૨	૪૦૬	૭૩૬	૧૮૩૭૫	+ ૭૦૬૬	૧૨૭૫૪૧	૩૪૨૩	૬	૫૪૨૪૦	૫૭૨૬૮
x૩૧-૭-૩૪	૪૩૨	૮૭૫	૨૧૮૦૫	+ ૬૬૧૩	૧૬૫૮૭૫	૨૧૬૫	૬	૬૮૬૬૬	૧૦૫૭૧૧
૩૧-૭-૩૫	૪૪૪	૯૧૮	૨૨૮૬૦	+ ૬૬૪૫	૧૭૩૬૬૫	૨૩૬૬	૪૬	૪૩૪૧૫	૪૮૪૬૭
૩૧-૭-૩૬	૪૭૩	૧૦૦૬	૨૫૧૬૫	+ ૮૦૦૬	૧૮૦૨૩૦	૨૩૫૨	૪૬	૪૨૪૩૨	૪૮૭૬૩
૩૧-૭-૩૭	૪૮૭	૧૦૬૪	૨૬૫૮૦	+ ૧૧૭૪૮	૧૯૪૬૪૭	૧૦૧	૪૬	૩૪૧૫૭	૩૮૩૭૨
૩૧-૭-૩૮	૫૦૦	૧૧૧૪	૨૭૮૫૦	+ ૧૧૬૬	૪૧૬૧૨૫	૨૭૧૮	૪	૩૭૧૬૦	૪૦૫૬૭
૩૧-૭-૩૯	૫૦૫	૧૧૫૩	૨૮૮૨૫	+ ૧૩૨૩૮	૧૬૬૨૫૪	૩૭૭૫	૪૬	૩૭૬૦૫	૪૨૨૬૦
૩૧-૭-૪૦	૫૨૫	૧૨૭૫	૩૧૮૭૫	+ ૧૫૨૨૪	૧૭૮૬૨૪	૨૮૦૫	૪૬	૩૫૬૫૫	૩૯૧૮૫
૩૧-૭-૪૧	૫૩૬	૧૪૧૩	૩૫૩૨૫	+ ૧૫૭૭૫	૧૯૬૭૫૫	૩૮૬૨	૫	૪૪૨૫૮	૪૮૪૦૦
૩૧-૭-૪૨	૬૦૫	૧૫૮૪	૩૯૬૦૦	+ ૨૩૧૬૨	૨૦૬૩૨૦	૩૦૩૬	૪	૩૮૭૧૬	૪૩૫૮૨
૩૧-૭-૪૩	૬૪૦	૧૬૨૮	૪૦૭૦૦	+ ૨૪૧૪૮	૨૨૭૨૮૭	૪૬૬૦	૪૬	૪૬૩૨૭	૫૩૦૩૧
૩૧-૭-૪૪	૭૩૫	૧૭૪૫	૪૩૬૨૫	+ ૨૬૮૦૨	૨૩૧૮૭૬	૫૨૨૩	૪૬	૫૧૦૭૭	૫૬૪૭૭
૩૧-૭-૪૫	૭૬૧	૧૮૧૪	૪૫૩૫૦	+ ૨૮૧૧૭	૨૩૫૪૧૫	૫૨૫૦	૪૬	૪૬૧૧૨	૫૬૦૬૬
૩૧-૭-૪૬	૮૨૬	૧૮૭૦	૪૬૭૫૦	+ ૪૨૬૭૩	૨૫૬૧૩૦	૫૩૬૬	૬	૬૨૦૨૮	૬૬૪૫૫
૩૧-૭-૪૭	૮૬૪	૧૯૫૮	૪૮૬૫૦	+ ૪૪૦૬૩	૨૭૭૩૩૭	૧૫૬૧	-	૫૮૭૬૦	૬૬૬૧૮

*૨૧ માસનો દિસામ x૧૬ માસનો દિસામ + આ ૨૬મા માસની વહેંચણી સરખી રાખવાનું
† આ આકાશ બે વર્ષના છે.

છેલ્લાં ત્રેવીસ વર્ષની પ્રગતિના આંકડા

ઉત્પન્ન રા.	ખર્ચ રા.	પુસ્તક પ્રકા. માટે વેળાપત્રી રકમ રા.	' પુસ્તકાલય ' માસિક			ફરક ફોડો	
			ઉત્પન્ન	ખર્ચ	નફો અગર તોટો	સંખ્યા	રકમ
૧૪૭૩	૮૮૫	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૩૦૬૯	૨૩૬૨	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૪૧૭૨	૩૪૯૩	૧૬૫૬	૧૩૬૩	૧૪૫૮	૯૫ ખોટ	૦	૦
૫૯૨૦	૪૭૮૩	૪૧૭૫	૨૯૦૦	૩૨૩૧	૩૩૦ ખોટ	૦	૦
૧૧૭૪૨	૧૦૨૩૮	૬૦૪૨	૩૧૫૦	૩૧૦૯	૪૧ નફો	૧	૧૫૧
૧૦૪૫૨	૭૭૭૬	૭૭૭૮	૬૭૦૬૭	૬૬૨૭૬	૬૭૯૦ નફો	૨	૩૫૨
૧૧૯૬૪	૯૬૧૫	૮૨૭૫	૩૮૮૯	૩૬૬૬	૨૨૨ નફો	૬	૧૯૫૫
૧૪૨૩૯	૧૦૮૧૬	૮૮૫૭	૪૩૨૭	૩૮૩૪	૪૯૩ નફો	૮	૨૧૫૭
૨૧૮૬૯	૧૯૬૭૪	૮૦૮૩	૪૨૧૧	૩૮૪૭	૩૬૩ નફો	૧૧	૬૦૮૬
૧૪૧૪૯	૧૧૭૫૨	૬૫૨૧	૪૩૮૦	૩૭૫૪	૬૨૫ નફો	૧૨	૮૦૭૬
૧૩૭૪૦	૧૧૩૮૮	૬૭૦૬	૪૬૫૩	૪૧૨૩	૫૨૯ નફો	૧૭	૧૧૮૪૮
૧૧૦૪૧	૧૦૯૪૦	૫૫૬૩	૪૯૧૧	૫૦૦૪	૯૩ ખોટ	૨૫	૧૪૩૩૧
૧૧૨૮૭	૮૫૬૯	૪૬૪૦	૪૯૩૩	૪૬૬૦	૨૭૧ નફો	૩૩	૧૮૨૫૦
૧૧૬૯૧	૭૯૧૫	૩૮૦૦	૫૨૩૩	૪૪૨૪	૮૦૯ નફો	૩૭	૧૯૪૩૧
૧૧૧૭૦	૮૩૬૫	૨૮૮૦	૫૫૪૪	૪૮૨૭	૭૧૭ નફો	૩૯	૧૯૨૪૪
૧૨૫૭૭	૮૭૧૪	૧૮૭૪	૫૨૦૨	૩૯૮૬	૧૨૧૬ નફો	૪૦	૧૯૩૬૨
૧૨૨૧૪	૯૧૭૪	૧૯૫૯	૫૫૪૩	૫૦૨૮	૫૧૫ નફો	૪૨	૨૪૧૯૮
૧૪૮૭૨	૯૯૧૨	૧૪૧૫	૫૭૨૪	૪૯૪૮	૭૭૬ નફો	૪૬	૨૬૧૪૪
૧૪૮૮૪	૯૬૬૦	૯૧૮	૬૧૨૪	૬૨૦૫	૮૦ ખોટ	૪૯	૨૭૯૩૨
૧૫૫૨૯	૧૦૨૭૬	૫૫૭૩	૬૩૪૬	૫૪૧૫	૯૩૦ નફો	૫૪	૨૭૩૯૫
૧૮૧૫૯	૧૨૭૫૯	૪૫૦૦	*૧૨૧૯૩	*૮૬૧૫	*૩૫૭૮ નફો	૫૭	૨૯૦૯૦
૧૭૧૯૦	૧૫૬૨૮	૨૧૪૭	૬૫૫૮	૬૪૪૦	૧૧૮ નફો	૬૫	૩૦૧૦૦

ફંડ, પ્રોવિડન્ટ ફંડ, મકાન ફંડ તથા નોટર સહાયક ફંડની રકમનો સમાવેશ કરેલો છે.

*આ આંકડા ૧૯ માસના છે.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી

ટ્રસ્ટ ફંડોના હિસાબ

ક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વી- કાયોની તારીખ.
૧	૨	૩	૪
૧	દીવાળીયા સમારક માનપ્રચારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. માણેકલાલ કિશોરભાઈ પટેલ, પિંડીબ	૪-૩-૨૮
૨	રૂઢેલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. તુલસીભાઈ બકારભાઈ અમીન, બાદરજી	૧૪-૬-૩૦
૩	વટાદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	" "	૩૦-૮-૩૧
૪	શ્રી. સયાજીરાવ ગાયકવાડ ટ્રસ્ટ ફંડ	પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના એક દિમાયતી	૩૦-૮-૩૧
૫	ખત્રી વલ્લભદાસ જ્ઞાનાદાસ મૂળજી ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. નટવરલાલ ગિરધરલાલ ચાક, ચિતોર	૩૦-૮-૩૧
૬	ઝારોળા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. મનભાઈ રાઠોડભાઈ પટેલ, બાદરજી	૨૭-૧૨-૩૧
૭	સ્વ. ધનીમલેન ભક્ત સમારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. જુલાભાઈ પરસોતમભાઈ ભમત, ધામજી	૨૭-૩-૩૨
૮	સ્વ. લખાભાઈ જોર્જિદભાઈ ભક્ત ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ભગાભાઈ જોવાન, ધામજી	૩૧-૭-૩૨
૯	શ્રી. બોર્ડન સમારક ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રીઓ બોર્ડન સમારક ફંડ	૩૦-૭-૩૩
૧૦	માણુ ટ્રસ્ટ શ્રી. ૧૦૦)ની ગ્રામ પૂરેપૂરી ખચોઈ છે.		
૧૧	નાની નરોધી તા. માંઝરોળ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. નાની નરોધી	૨૬-૭-૩૪
૧૨	ડોહાઈ નરસિંહભાઈ શંકરભાઈ સાર્વ- જનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	રા. આદિતભાઈ મધુરનાથ રા. અબાલાલ શંકરભાઈ	૬-૬-૩૪

મંડળ લિ. વડોદરા

તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીનો

રકમ શ.	ક્યાં રોકિલી છે.	બ્યાજ અથવા વાપરી	બ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૧૫૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૬ શેરોમાં	૦-૦-૦	પીડીજ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી ફેલ સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી વડોદરા સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
૫૦૧	મંડળના ૨૦ શેરોમાં	૦-૦-૦	વડોદરા રાજ્ય પુ. પરિષદ મંડળને આપવી.
૬૨૬	પુ. સ. સ. મંડળના ૨૫ શેરોમાં	૪૭-૫-૦	ચિનોર, સંખેડા અને તિલકવાડા તાલુકાનાં સા. પુ. ને મદદ કરવા.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને હારોળા સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ધામથ સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને જોરથા સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
૧૦૦૧ +૧૪૧૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪૦ શેરોમાં	૨૨૨-૬-૦	વડોદરા રાજ્યનાં પછાત ગ્રામોમાં નવીન બોર્ડન સ્મારક સાંસ્કૃતિક પુસ્તકાલયો ઉપાડવાની મદદ કરવા.
૮૨૧૨+ ૨૩-૧૩-૭	૩% ટકાની અવમોટ લેાન	૦-૦-૦	નાની નરોલી સા. પુ. ના મંત્રીને મોકલવી.
૨૦૦૦	"	૦-૦-૦	ન. સં. સા. પુ. ના વાર્ષિક નિબાવ માટે ડોલો મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વી- કાર્યાની તારીખ.
૧	૨	૩	૪
૧૩	સ્વ. દેવીદાસ હરગોવિંદદાસ શાહ રમારક ફંડ	ગ. મણિલાલ મં. કાશીવાળા રા. હરિવંદલભદાસ યુ. શાહ	૨૯-૬-૪૫
૧૪	સ્વ. રણછોડજી બૂલાભાઈ રમારક ફંડ	હકિતભાઈ રણછોડજી ઓરણી	૨૪-૧૧-૪૫
૧૫	શ્રી. પીલાજીરાવ ધનામ ફંડ	રા. પ્રતાપરાય મિ. મહેતા અમરેલી	૨૯-૧૨-૪૫
૧૬	પંચાણી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. પંચાણી	૨૯-૧૨-૪૫
૧૭	સ્વ. ન્યુટન મોહન દત્ત રમારક ફંડ	અવસ્થાપક, ન્યુટન મોહન દત્ત રમારક ફંડ	૨૯-૧૨-૪૫
૧૮	કંડારી તા. કરજણ સ્વ. અ. રણછોડ- ભાઈ રમા પુ. નિ. ફંડ	રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ બાદરણ	૮-૧૧-૪૬
૧૯	બાંધણી તા. પેટલાદ સાર્વજનિક પુસ્ત- કાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. બાંધણી	૨૨-૧-૪૭
૨૦	આળેડ તા. વડોદરા સાર્વજનિક પુસ્ત- કાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. આળેડ	૨૨-૧-૪૭
૨૧	નાની નરોલી તા. માંગરોળ સા. પુસ્ત- કાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. નાની નરોલી	૨૮-૨-૪૭
૨૨	બહુચરાજી તા. ચાણુરમા સા. પુસ્ત- કાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. બહુચરાજી	૨૮-૨-૪૭
૨૩	સ્વ. સતોઠભાઈ બૂલાભાઈ દેસાઈ રમારક ટ્રસ્ટ ફંડ (નનસાડ તા. કામરેજ સા. પુ. મારે)	રા. લક્ષ્મીભાઈ ગોવિંદજી દેસાઈ નનસાડ	૨૮-૨-૪૭
૨૪	સ્વ. લક્ષ્મીબેન તે દેસાઈ સતોઠભાઈ બૂલાભાઈનાં ધર્મપત્ની રમારક ટ્રસ્ટ ફંડ(સીસેદા તા. નવસારી સા. પુ. મારે)	રા. મોરારજી હાલિદાસ દેસાઈ, નનસાડ	૨૮-૨-૪૭

રકમ રૂ.	ક્યાં રોકેલી છે.	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી.	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૨૬૫૭	૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૧૧૩-૧૫-૬	કરનાળી સા. પુ. ને નિભાવ માટે રૂ. ૫૦) સુધી અને કરનાળી ગ્રામ ઔપકાલયને નિભાવ માટે રૂ. ૨૫ સુધી આપવા.
૫૦૦	" "	૦- ૦-૦	ઝોરજા તા. કામરેજ સા. પુ. ને પુસ્તકો ખરીદી આપવા
૧૦૦	" "	૦- ૦-૧૦	વરસાદ તા. અમરેલીના કી. બં. લ. સા. પુ. ના વાચકોને હનામ આપવામાં ખર્ચવી.
૫૦૦	" "	૦- ૦-૦	પલાણા સા. પુ. ના નિભાવ માટે મોકલવી.
૫૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૨૦ શેરોમાં	૦- ૦-૦	શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાઓ માટેનાં પુસ્તકો ઓછી કિંમતે ખરીદવામાં મદદ કરવા રાખ્યું પુ મંડળને આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦- ૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને સ્વ. અમીન રજીસ્ટ્રારમાં રમારક પુસ્તકાલય કંડારીને 'શ્રી. મગન- ભાઈ ઇન્ડરભાઈ પટેલ તરફથી બેટ' એવો સિલ્લો મારી મોકલી આપવા.
૬૦૦	૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૦- ૦-૦	ગાધણી સા. પુ ને મોકલી આપવી.
૪૦૦	" "	૦- ૦-૦	આન્ડે સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૨૦૦	" "	૦- ૦-૦	નાની નરોલી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૦૦	" "	૦- ૦-૦	જદુચરાણ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	પુ સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦- ૦-૦	નવસાર તા. કામરેજ સા. પુ. ને લોકમદદ તરીકે મળી વ્યાજની રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવા.
૧૦૧	" "	૦- ૦-૦	સીમેદા તા. નવસારી સા. પુ ની લોકમદદ તરીકે મળી વ્યાજની રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવા.

ક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વી- કાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૨૫	મોટા આંકડીઆ તા. અમરેલી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. મોટા આંકડીઆ	૮-૮-૩૭
૨૬	કુરાલ તા. પાદરા સાર્વજનિક પુસ્ત- કાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય કુરાલ તા. પાદરા	૧૦-૧૦-૩૭
૨૭	ડેરાલી સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય ડેરાલી તા. કરજી	૧૦-૧૦-૩૭
૨૮	મોભા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. મોભા તા. પાદરા	૧૦-૧૦-૩૭
૨૯	સી. દિવાળીભાઈ મનલાલ જોશી ટ્રસ્ટ ફંડ (બાકરોલ તા. પેટલાદ સા. પુ. માટેનું)	મનલાલ ધીરલાલ જોશી બાકરોલ	૨૬-૧૧-૩૭
૩૦	બાકરોલ તા. પેટલાદ સા. પુ નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. બાકરોલ તા. પેટલાદ	૩૧-૧૨-૩૭
૩૧	શ્રી હરજીવિંદ સામજી પાઠક સમારક ટ્રસ્ટ. ફંડ (બાલ પુસ્તકાલય ચલાવ્યા માટેનું)	મૂળશકર ગોરીશકર બદ અતાપરાય નિરધરલાલ મહેતા, મંત્રીઓ, હરજી- વિંદ સામજી પાઠક સમારક સમિતિ	૩૧-૧૨-૩૭
૩૨	આમચક સા. પુ નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય આમચક તા. મહુવા	૨૬-૧-૩૮
૩૩	બાઈવાળ બ્યાસ સમારક ફંડ	દવાઈકર બા. શુક્લ, મંત્રી બાઈવાળ બ્યાસ સમારક સમિતિ, સુરત	૮-૮-૩૭
૩૪	સ્વ. રણજીભાઈ શિવાભાઈ પટેલ સમારક ફંડ	હરમાનભાઈ શિવાભાઈ પટેલ ડોમોલ	૧૬-૧૧-૨૮
૩૫	સ્વ. ડાહીબહેન સમારક ટ્રસ્ટ ફંડ-ધામજી	મકનભાઈ લખાભાઈ	૧૬-૧૧-૨૮

રકમ રૂ.	કયા રોકાણ છે	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી.	વ્યાજની રકમનો રૂ. ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૪૦૦	૩% ટકાની મવનમેન્ટ લેન	૦- ૦-૦	મોટા બાંકીયા સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૪૦૦	"	૦- ૦-૦	કુશાલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	"	૦- ૦-૦	રેડોલી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૦	"	૦- ૦-૦	મોખા સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૨૬	પુ. સ. સ. મહાન લિ. ના ૫ શેરોમાં	૦- ૦-૦	બાકરાલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૮૦૦	૩% ટકાની મવનમેન્ટ લેન	૦- ૦-૦	બાકરાલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૧૦૦	"	૦- ૦-૦	ચત્રાલા મા. પુ. ને બજેટ બનાવવા મોકલી આપવી
૩૦૦	"	૦- ૦-૦	આમચક સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૨૬૨-૨-૬ +૪૭૬ પુસ્તકો	મંથમાળાના પ્રકાશન ખાતે		બાકરાલ વિશ્વનાથ વ્યાસ સ્મારક મંથમાળાનું "બીંતપત્રો દ્વારા લોકશિક્ષણ" પુસ્તક બહાર પાડ્યું.
૩૦૦	૩% ટકાની લેન	૦- ૦-૦	ડેમોન સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મહાન લિ. ના ૩ શેરોમાં	૦- ૦-૦	ધામણ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.

ક્રમ નંબર	દ્રુટ ફંડનું નામ	દ્રુટ ફંડ આપનારનું નામ	દ્રુટ ફંડ સ્વી- કાષીની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૭૬	સ્વ. ગિરધરલાલ ત્રળકલાલ રમા. દ્રુટ ફંડ ફોર્ટ સોનમઢ	મંત્રી સા. પુ. ફોર્ટ સોનમઢ	૧૯-૧૧-૩૮
૭૭	ધનજીભાઈ મંચેરજી રમાર દ્રુટ ફંડ ફોર્ટ સોનમઢ	"	૧૯-૧૧-૩૮
૭૮	નથુભાઈ વીરમભાઈ રમારક ફંડ સા પુ પિસાઈ તા. ડભોઈ નિભાવ ફંડ	રા. બેચરભાઈ નથુભાઈ	૩૧-૮-૪૦
૭૯	સ્વ. રામકૌર લે દરિયાઈ નારણજી ભક્તના પત્ની રમારક દ્રુટ ફંડ ધામણ	ગ. ભક્તિભાઈ કાળાભાઈ રતનજી-ધામણ	૩૧-૭-૪૦
૪૦	સ્વ. પટેલ ડાહ્યાભાઈ અંબાલાલ રમારક પિલીજ સા. પુ નિભાવ ફંડ	પ્રમુખ સા. પુ. પિલીજ	૨૦-૬-૪૧
૪૧	સ્વ. ગો ન. અમીન રમારક દ્રુટ ફંડ (સ્થાપી)	મંત્રીઓ, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ	૧૧-૧૧-૪૧
"	" (ચાણ)	"	
૪૨	સ્વ. પટેલ રણજીડભાઈ ભાઈલાલભાઈ રમારક દ્રુટ ફંડ સા. પુ નનસાઈ તા. કામરેજ મારે	નરસીભાઈ રણજીડભાઈ	૩૧-૧૨-૪૧
૪૩	સ્વ. લાડુબહેન ભક્ત ધામણ રમારક દ્રુટ ફંડ	ધીરજલાલ જીવણલાલ	૩-૧૧-૪૨
૪૪	ભમરાજ તા. પલસાણા સા. પુ નિભાવ ફંડ	વલ્લભભાઈ ઠીકાભાઈ પટેલ	૧૪-૧-૪૩
૪૫	સ્વ. શાન્તાબાઈ મદાસુખભાઈ મદિવા સા. પુ વિસનગર દ્રુટ ફંડ	મદાસુખભાઈ યુનીલાલ શેઠ	૨-૫-૪૩
૪૬	આરક સીસોદરા તા. નવચારી સા પુ. નિભાવ ફંડ	માધવભાઈ કસનભાઈ	૨૫-૭-૪૪
૪૭	બાકરોલ તા. પેટલાદ સા પુ નિભાવ ફંડ	ખુશાલભાઈ કાળીદાસ પટેલ	૨૬-૨-૪૪
૪૮	જિતેન્દ્ર પ્રતાપરાય મહેતા રમા. નિધિ	પ્રતાપરાય ત્રિ. મહેતા	૨૦-૪-૪૪
૪૯	સ્વ. રણજીડભાઈ ગિરધરભાઈ સહ. પુ. તેનલલાલ તા. ચિનેર નિભાવ ફંડ	દિરાલાલ નાલાભાઈ શાદ	૧૨-૬-૪૪
૫૦	સ્વ. પુરુષોત્તમ રણજીડભાઈ પટેલ રમારક દ્રુટ ફંડ	નરસિંહભાઈ રણજીડભાઈ પટેલ	૧૦-૬-૪૪
૫૧	સ્વ. નવનીતલાલ રણજીડભાઈ પટેલ ચપાઈ વૈભવ કાપલેરી પુનઃ નિભાવ ફંડ	સોની રણજીડભાઈ દયારામ	૨૫-૧-૪૫

રકમ રૂ.	કયા રોકેલી છે	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો યુ' ઉપયોગ કરવાનો છે?
૫	૬	૭	૮
૧૦૧	૩ ટકાની લોન	૦-૦-૦	ફાઈ મોનગટ સા. પુ ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	" "
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૪ શેરોમાં	૦-૦-૦	સા. પુ. પિસાણને મોકલી આપવી.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	સા. પુ. ધામણને બજેટ બનાવવા આપવી
૧૦૧	૩ ટકાની લોન	૦-૦-૦	સા. પુ. પિંડીજને મોકલી આપવી.
૨૭૬૦- -૭-૨	"	૦-૦-૦	રત્ન. મો. ન. અમીન રમારક અથમાળા પ્રસિદ્ધ કરવી
૨૫૫૪- -૧૨-૧	"	૦-૦-૦	
૧૦૧	"	૦-૦-૦	સા. પુ. નનસાડ તા. કામરેજને બજેટ બનાવવા આપવા.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦-૦-૦	ધામણ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦-૦	હિમરાખ તા. પલસાણા સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૨૦૦૦	"	૧૫૬-૨-૦	મકિલા સા. પુ. વિચનમરને મોકલી આપવી
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦-૦-૦	અરેલ સીસેલર સા. મલસારી સા. પુ. ને મોકલવી.
૪૦૦	૩ ટકાની લોન	૦-૦-૦	સા. પુ. ગાકરોલને મોકલવું.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૪ શેરોમાં	૦-૦-૦	અમરેલી આ. પુ. ના વાચકોના ઉત્તેજનાર્થ ખર્ચવા બાકી. પુ. ના મંત્રીને મોકલવું.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	સા. પુ. તેનતસાય તા. શિનોગને મોકલવું.
૧૦૧	૩ ટકાની લોન	૦-૦-૦	સા. પુ. રણોલી તા. બાદરજીને મોકલવું.
૧૫૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ના ૬ શેરોમાં	૦-૦-૦	સા. પુ. નવસારીને પુસ્તક નિભાવ ખાતે ખર્ચવા મોકલવું.

ક્રમ નંબર	દ્રુટ ફંડનું નામ	દ્રુટ ફંડ આપનારનું નામ	દ્રુટ ફંડ રસી- કાપીની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૫૨	કશીભાઈ ત્રિભોવનદાસ પટેલ સા. પુ. સોમ્બડા બુદ્ધ તા. પાદરા નિભાવ ફંડ	રાવજીભાઈ હીરાભાઈ	૨૫-૫-૪૫
૫૩	ગૌતમભેન ભક્ત ધામજી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	ગોરાસભાઈ દુર્લભભાઈ	૨૮-૭-૪૫
૫૪	રૂદેલ તા. બાદરજી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	હાલીદાસ હિમેશભાઈ પટેલ	૨૮-૭-૪૫
૫૫	સ્વ. લક્ષ્મીભાઈ જયરામભાઈ પટેલ રમા. દ્રુટ ફંડ. સા. પુ. ચામપુરા તા. કામરેજ નિભાવ ફંડ	હમ્બાજીજી નયુભાઈ	૧-૮-૪૫
૫૬	સ્વ. દુધીભેન રમા. દ્રુટ ફંડ તેજોરજી તા. કામરેજ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	રવળભાઈ રજીજીજી	૨૦-૮-૪૫
૫૭	સ્વ. જીજીજીભેન તે સધિવજીજી બૂલાભાઈ ભક્તના વિધવા રમા. દ્રુટ ફંડ	રામભાઈ ગોપાળજી નાયુભાઈ લક્ષ્મીભાઈ	૨૫-૧૨-૪૫
૫૮	સ્વ. લાકુભેન તે લાલભાઈ હમ્બાજીજીની ધણિયાપણી રમારક દ્રુટ ફંડ	લાલભાઈ હમ્બાજીજી	૨૦-૭-૪૬
૫૯	લાલભાઈ હમ્બાજીજી સા. પુ. ઉપરાખ ના જનસાજી નિભાવ ફંડ	લાલભાઈ હમ્બાજીજી	૨૦-૭-૪૬
૬૦	બીખાભાઈ ભગાભાઈ દ્રુટ ફંડ	બીખાભાઈ ભગાભાઈ	૧૮-૧૦-૪૬
૬૧	સ્વ. રામભાઈ ગોપાળજી રમારક ચારક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	દુર્લભભાઈ દેવજીભાઈ હાંભર	૨૬-૧-૪૭
૬૨	ગ. સ્વ. હસુરજી તે બાહુભાઈ વીર- ચંદના માનુષી રમા. સા. પુ. ચોરજી તા. કામરેજ નિભાવ ફંડ	બાહુભાઈ વીરચંદ	૧૫-૩-૪૭
૬૩	સ્વ. પરશુભાઈ ગોવિંદજી રમા. દ્રુટ ફંડ	બીખાભાઈ ગોવિંદજી	૨૨-૩-૪૭
૬૪	સ્વ. દુર્લભભાઈ ગોપાળજી નારજીભાઈ રમારક દ્રુટ ફંડ	ભગવાનજી ગોપાળજી	૧-૬-૪૭
૬૫	સ્વ. પરશુભાઈ સીતારામ રમા. દ્રુટ ફંડ	છીતાભાઈ નયુભાઈ	૨-૭-૪૭

રકમ ક્ર.	કયા રોકાણ છે.	વ્યાજ ખર્ચવાનું ખાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. શ્રીખડા પ્રદેશ તા. પાદરાને મોકલવું.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. નં ૪ શેરમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. ધામજી તા. નવસારીને મોકલવું.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	સા. પ્ર. રૂદેવ તા. ભાદરજીને મોકલવું.
૩૫૦	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. નં ૧૪ શેરમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. શામપુરા તા. કામરેજને મોકલવું.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. ઝોરજી તા. કામરેજને મોકલવું.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. નં ૪ શેરમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. ધામજી તા. નવસારીને મોકલવું.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ. નં ૪ શેરમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવું.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	"
૧૦૧	"	૦-૦-૦	"
૧૦૧	"	૦-૦-૦	સા. પ્ર. આરક સીમોદરા તા. નવસારીને મોકલવું.
૩૫૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૩-૦	સા. પ્ર. ઝોરજી તા. કામરેજને મોકલવું.
૧૦૧	"	૦-૦-૦	સા. પ્ર. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવું.
૨૫૧	પુ. સ. સ. મંડળ તા. ૧૦ શેરમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. ઝોરજી તા. કામરેજને મોકલવું.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦-૦	સા. પ્ર. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવું.

પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં જમા મૂકેલી

કાયમ ફંડની રકમોની યાદી

વડોદરા રાજ્યનાં ગ્રામ તથા કેસ્યા પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં જમા મૂકેલી કાયમ ફંડની રકમો તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીનું વ્યાજ ચઢાવી જે તે પુસ્તકાલયની જાણ માટે અત્રે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. કેાષ પુસ્તકાલયને ચોતાના નામ સામે જણાવેલી રકમમાં ફેરફારી હોવાનું જણાતા અત્રે દુર્ત જ ખખર આપવી, આગ્રહમાં શેરની રકમનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.

તા. કં. (૧) * આ નિશાનીવાળા દરેક પુસ્તકાલયનો એક શેર રૂ. ૨૫)નો છે. એક કરતાં વધુ શેર જેમનો છે તે દરેક સામે શેરસંખ્યા જણાવી છે.

(૨) પુસ્તકાલયે મકાનદુરસ્તી ખાતે વાર્ષિક બજેટમાં ખચત કરી અનામત ગણેલી રકમ મોટા અક્ષરે છાપી છે.

અમરેલી મહાલ

આંકડીઆ(નાના)	૧૫૮-૧૨-૩	*તરફતલાવ	૧૧૫-૧૦-૧	પીપળજમ	૧૭-૦-૦
આંકડીઆ(મોટા)	૧૩૧૪-૧૦-૧૧	દહીડા	૨૭-૮-૬	*લાલાવદર	૭૬-૫-૫
કમીગઢ	૮૬-૧-૫	*દેવરાજઆ	૪૩-૧૪-૩	રાજરક્ષણી	૬૨-૭-૦
કેનાળા	૪-૮-૨	દેવળીઆ	૯૨-૧૩-૮	વગસડા	૧૫૪૧-૦-૧૦
કેરીઆ ચાડ	૨૫૮-૬-૦	પીઠવાળજ	૫૪-૦-૫	*વિકુલપુર	૯૦-૪-૩
ખીજડીઆ ખારી	૨૧-૧૧-૨	ખાખાપુર	૧૫૭-૭-૧૦	*સણેસરા	૪૫-૩-૩
માવડકા	૬૨-૨-૨	બંડારીઆ(નાના)	૪૦-૧૩-૦	સાજઆવદર	૧૩૦-૫-૬
ગોખરવાળા(મોટા)	૫૭-૧૩-૧૦	*બંડારીઆ(મોટા)	૯૭-૧-૮	અમરેલી સામુ-	૨૬૨-૧૪-૬
ચક્કરમઢ	૧૬૪-૧૧-૯	(પ)મંચીઆળા(નાના)	૩૨-૫-૧૦	દીમાતા વા.	૭૬-૮-૨
(૨) ચાહીઆ	૧૭૧-૧૦-૭	" (મોટા)	૯૨-૧૨-૧	સોનારીઆ	૪-૨-૫
ચાંદમઢ	૨૧૦-૬-૬	માળાસા	૬૩-૬-૮	મેડી	૩૫-૬-૩
(૪) જળાઆ	૧૬૨-૨-૦	મંગિવાપાળ	૪૪-૬-૮	પીજડીઆ-	૩૫-૬-૩
ગજપુર	૧૮૬-૬-૫	માનવજ	૧૪-૧૦-૦	રંદીઆ	૭૨૦-૮-૦
*જેસિગપુરા	૩૯૭-૭-૧	*માંડવડા (મોટા)	૧૦૫-૪-૫	*વાંકાઆ	
(૨) ઢોલરવા	૧૬૫-૬-૮	ટીંગલા	૭-૧૨-૫		

ગોળામંડળ મહાલ

*આરંબા	૯૧-૮-૫	ધીજુકી	૩૧-૪-૪	અર્જુના	૭-૧૦-૧૦
ધાસજીવેલ	૫૮-૩-૯	ગોપી-ગાજપુર	૧૩-૧૪-૪	બગીચા	૧૦-૩-૪
મીઠાપુર	૬૭-૮-૬	*વગવાળા	૨૪૦-૪-૬		

કોડીનાર મહાલ

અરજે-૧	૫૬-૧૫-૧૦	છાજર	૭૭-૧-૧૦	સિધાજ	૭૧-૧૨-૬
આલીદર	૩૮-૨-૧	ડોલાસા	૯૬-૬-૫	પાંચ પીપળના	૩૧-૧૨-૭
કાજ	૧૩૦-૧૦-૬	વઠનગર	૩૮-૧૫-૬	અડવી	૮-૪-૪
માલસરમ	૭૨-૨-૬	ગોદેવની ખાજ	૭-૧૨-૦	દેવતપુર	૧૭-૮-૧
માસમામ	૫-૭-૭	વેલજ	૨૨૩-૭-૪	સગબી	૦૫-૦-૦
પીપળા	૪૭-૧૩-૬	*પાંટવડ	૧૧૩૮-૧૧-૦		

ખાંભા પેટામહાલ

ઈગરાળા	૧૨૦-૪-૩	તાંતણીઆ	૧૩૬-૬-૪	બાડ	૫૩-૧૩-૨
*ખાંભા	૧૬૬૩-૧૦-૬	*વડીઆ	૭૬-૧૪-૫	રૂધનાથપુર	૧૦-૨-૧
*સમઢીઆળા(મોઢા)	૧૭૧-૧૪-૦	પીપળવા	૩૮-૮-૬		

ઢામનગર મહાલ

કરકોલીઆ	૨-૧-૧	કુદપીઆ	૫૫-૧૫-૬	હાઉતડ	૮-૩-૨
કાંચરડી	૭૫-૭-૬	*નાના રાજકોટ	૨૭૩-૬-૮	હીરાધુ	૪૦-૧-૬
પીજડીઆ	૫૦-૧-૯	નારણુગઢ	૩૮-૧૧-૧	*શાખપુર	૧૮૯-૧૦-૯
*મણેશમઢ	૧૯૪-૧૨-૬	રાબડા	૧૬-૧૦-૨	*આંબરડી	૪૦-૧૧-૯
*છબાડીઆ	૧૦૮-૩-૯	રૂપાવટી	૧૬૧-૬-૨	ઢાસા	૩૩-૫-૬
ધામેલ	૧૬૦-૧૫-૯	વીરપુર	૬૬-૮-૯	*પાડરસીઆ	૧૧૦-૧૫-૫

ધારી મહાલ

આંબરડી	૫૦-૬-૫	(૬) ચલાલા મ.	બાઢેર	૧૬૧-૯-૭	
કમી	૨૪-૧૦-૩	હુ. ફંડ ૧૦૧૨-૧૧	વીરપુર	૭૨-૯-૧	
કેરાળા	૩૪-૫-૯	*જીરા	૨૬૦-૨-૭	સરસીઆ	૧૦૫૬-૦-૦
ખીઆ	૮૫-૫-૬	ઝર	૧૬૬-૭-૩	કુડલી	૨૨-૮-૬
ઝરમલ્લી	૨૪-૪-૨	દલખાણીઆ	૧૧૩-૦-૬	નામધરા	૧૫-૧૩-૪
*જોવિંદપુર	૧૦૬-૧-૯	હીતલા	૨૧-૧૨-૪	ચલાલા-ખા. પુ.	૧૬૧-૫-૩
(૬) ચલાલા	૧૨૯૩-૭-૦	*દેવળા	૧૮-૧-૧૧	ધારગણી	૩૦૩-૧૩-૬
પાણીઆ	૧૦-૭-૨	*મલમમ	૭૯ ૧૧-૭		

ભીમકટા પેટામહાલ

*ભીમકટા ૧૫૬-૮-૫

રતનપુર મહાલ

કુશિરીઆ	૫૦-૫-૯	મોણપુર	૧૭૧-૧૩-૮	શિયાનગર	૯૫-૮-૩
---------	--------	--------	----------	---------	--------

કામરેજ મહાલ

*આખામ	૬૨૫-૧૦-૭	ધવા	૪૬૨-૧૦-૪	નગોડ	૩૬૪-૧૩-૧
આસ્તા	૧૫૬૭-૧૩-૦	*ચીખલી	૫૮૩-૮-૬	નનસાડ	૩૯૧-૧-૧
*આરણુ	૪૦૯-૪-૭	કઢોદરા	૨૩૬-૪-૦	*નેત્રમ	૧૧૦-૧૩-૦
કરજણુ	૮૧-૪-૧૧	જોખા	૮૪-૪-૯	પાલી	૨૬૮-૬-૬
*કામરેજ	૧૧૬૪-૧૪-૩	ટીખા	૩૫૨-૯-૧	ભેરવ	૧૩૭ ૧૦-૩
*કોસમાડા	૧૮૬-૧૪-૩	કુંઝરા	૨૭૫-૧-૩	દેલોદ	૧૫૬-૧-૭
કેળીમરયાણુ	૨૨૧-૧૦-૯	*દિગસ	૧૪૨૦-૧૪-૧	લથકાણુ	૧૮-૧-૦
*ખાનપુર	૧૯૬-૮-૯	*દેલાડ	૩૯૨-૧૫-૫	લાડવી	૧૮૬-૧૫-૨
ખોતેશ્વર	૧૮૪-૫-૩	ધાત્વા	૧૨૫૦-૧૫-૪	વાવ	૧૨૨૮-૪-૫
કોસમાડી સીમાડા	૬૭-૧૦-૧૦	બાદા	૫૧-૮-૦	*વિકાણુ	૩૬૧-૩-૦

વેળાં	૧૬૧-૭-૧	સેગવા	૩૪૪-૧૧-૫	ખોલવડ	૧૬૫-૨-૫
શામપુરા	૨૧૫૩-૫-૪	*શેખપુર	૧૭૭-૧૫-૨	પાસોદરા	૫૬-૮-૦
*સેવણી	૮૦૬-૧૩-૨	મોવાળી	૫૪-૦-૧	દીગસ મ. કુ. કુંડ	૧૨૨-૩-૧

ગણુદેવી મહાલ

અંબેટા	૧૧૦-૨-૧૦	દેવધા	૨૭૧-૮-૭	*વસોટી	૫૪૦-૧૫-૬
*કેસલી	૬૮-૬-૦	દેસરા	૯૯૧-૬-૫	વડસાગલ	૯૭-૧૨-૫
ખખવાડા	૫૧૧-૧૨-૧	ધકવાડા	૪૪-૩-૦	માટી	૧૭-૧૫-૧૧
*મડત	૧૦૦૪-૦-૫	*ધમડાજી	૨૫૪૧-૨-૮	*સોનવાડી	૨૧૦-૩-૩
અંજોર	૧૬૭-૮-૫	*પાયરી	૪૨૪-૧૫-૬	ભાંઠા	૨૨-૫-૭
*તળોદ કળાઆ	૨૩૪-૧૪-૧૧	(૪) માણેકપુર	૨૪૬-૦-૨	દેવસર,	૨૪-૮-૬
*નંદરખા	૩૮-૬-૩	માસા	૨૩૫-૧-૨	તલીઆરા	૧૩૨-૧૨-૮

નવસારી મહાલ

આરકસીસોદરા	૧૫૮૧-૧૩-૧૦	કુચેદ	૮૦૪-૭-૧૧	(૪) સીસોદરા મ.	
અલુગ	૧૦૦-૬-૧	દેલવાડા	૨૧૩-૧૧-૬	કુ. કુંડ	૪૪-૧૫-૩
*આમલી	૧૫૫૩-૧૦-૦	*નડોદ	૬૨-૧૩-૨	વડોલી	૯૫-૩-૧
આમડપુર	૧૬૫-૬-૧	નીમળાજી	૫૨-૩-૪	*વીરાવળ	૩૧૮-૬-૪
*ઉમરાટ	૨૬-૦-૮	*તવડી	૧૩૬-૦-૩	વેજલપુર	૨૩૫-૧૨-૮
(૫) કરાખટ	૩૨-૧૦-૪	*પોપડા	૨૨૫-૪-૬	આમરા	૧૫-૬-૮
કરખાપાર	૩૩૨-૨-૧૦	બોરસી	૧૧૨-૦-૦	(૨) મંદલપુર	૬૨૧-૧-૬
કોલી	૪૮૬-૬-૧૦	ભાંઠા	૯૨-૪-૪	(૫) ધામજી મ	
*કોલાસણા	૬૦૦-૧૦-૧૦	*મકુવર	૧૩૨-૧૫-૬	કુ. કુંડ	૨૮૦-૩-૪
હાપરા	૧૪૭-૮-૭	મંત્રોલ	૧૦૫-૬-૧૧	નવસારી રોડન વાં.	૭૮-૮-૮
*કામેલ	૨૪૬-૧-૮	માણેકપુર	૧૦૭-૦-૫	*પડધા	૨૬૪-૫-૦
દાંતી	૯૫-૦-૫	મીરજપુર	૫૯-૧-૮	કાળાકાજી	૨૪૩-૧૨-૧
આસણા	૮૨-૧૦-૭	ધામજી	૧૪૧૦-૩-૧૦		

પલસાણા મહાલ

અરતાન	૩૮૦-૭-૬	*ખરવાસા	૨૦૬-૧૫-૬	*નિયોળ	૪૨૮-૬-૫
અત્રોધી	૩૫૧-૮-૩	*મગિપુર	૭૬૪-૧-૬	બસેશ્વર	૧૯૭-૭-૭
ઈટાળવા	૧૩૪-૬-૩	ધલુડા	૭-૧૦-૫	બાબેન	૩૮૦-૧-૨
(૩૦) ઉમરાખ	૧૨૪૬-૫-૧	ચલયાજી	૨૪૩-૭-૮	બારસડી	૧૭૬-૧૪-૬
(૩) એના	૬૧૪-૬-૧૧	તળોદરા	૪૮-૩-૦	સોયાણી	૨૧૦-૧૩-૫
કોદરા	૨૧૧-૮-૮	કુંડી	૧૨૭૬-૧૨-૧	વણેસાપિસાદ	૨૬૮-૭-૬
કરજી	૧૭૪-૭-૫	ધામદોઢ એના	૨૩૬-૬-૮	સાંકો	૨૬-૮-૧
*મંત્રાધરા	૯૯ ૧૪-૫	કુંડા	૨૬૪-૦-૧	વસોળાઆ	૮-૧૪ ૮

મહુવા મહાલ

ઓડચ	૧૦૪-૮-૧૧	લસણપોર	૬-૨-૪	મહુવા	૩૬-૧-૪
*આમચક	૩૪૩-૦-૩	સાળા	૩૦-૩-૧	વલવાડા	૪૪-૩-૧
*આમરોલી	૨૫૮-૧૪-૮	અંધારી	૫-૧૫ ૦	વેલણપુર	૧૪૬-૬-૨
ધોળીકુખ	૬૪-૪-૨	કુરેલ	૨૫૦-૬-૧૦	હળદવા	૫૧-૬-૬
વહેવલ	૬૧-૬-૭	ગાંડીઆ	૨૫-૬-૧	બામણીઆ	૧૧-૫-૬
કુંઝરી	૬૬-૧૨-૮	ગુણસવેલ	૧૫૪-૬-૮	બારતાડ	૩૫-૫-૨
*ખરવાણ	૪૨-૮-૭	*ખીલખડી	૪-૧-૭	રોખપુરા	૭૬-૬-૧
ઉમરા	૭૪-૧૦-૭	ધડોષ	૧૭૫-૨-૬	ઉમરાખ	
કરચેલિયા	૫૪૩-૪-૮	ભોરીયા	૧૦-૬-૧૦	મ. ડુ. ફુંક	૩૧૫-૦-૦
કપીડા	૫૪-૫-૫	નિહાલી	૨૩-૧-૬	વાંસકુખ	૨૨-૭-૦
*કાન્હી	૬૪૭-૬-૬	ખુટવાડા	૬૩-૪-૮	દેવાસણા	૧૧-૧૦-૬

મોંગરોળ મહાલ

અકિડોડ	૪૩-૮-૧	(૪)નાની નરોલી	૧૭૭-૧૫-૩	સિમોદરા	૧૦૪-૧૪-૦
કંઢવા	૧૮૬-૬-૩	મોસાલી	૩૬૬ ૧૫-૬	શિખાળજ	૬-૩-૩
કુવારદા	૧૪-૧૦-૧૦	લોંડીઆદ	૬-૭-૮	ભોરીદરા	૧૬-૮-૬
ઠાસાડી	૬૩-૧૪-૧	લીમોદરા	૫૦-૧૦-૫	સુહારા	૪-૬-૬
બીજરમ	૧૨૦-૧૪-૬	સરદા	૧૬૧-૩-૩	*દીણોડ	૧૪-૮-૭
તરચાડી	૪૮-૭-૫				

બ્યારા મહાલ

કટાસવાણ	૩૫-૩-૫	બેઝીત	૪૮-૫-૫	જેસિમપોર	૧-૬-૭
*કપુરા	૧૦૭૪-૬-૨	બોરખડી	૪૨-૧૧-૮	વાંસકુખ	૧૩૨-૧-૧
આંબીઆ	૪૦-૧૪-૬	અધારવાડી દૂર	૭૬-૮-૫	ખાનપુરા	૧-૬-૭
ખુંટાડીઆ	૨૫-૪-૬	સરા	૮-૨-૮	કોજણ	૪૨-૧૨-૭
મડત	૬૩-૭-૬	સાકળી	૫-૧૧-૬	ધાટા	૨૪-૧૧-૭
કલકવા	૧૭૪-૫-૧૧	*રૂપવાડા	૧૩૨-૨-૫	ચીખલવાવ	૫-૧૧-૭
કેળકુખ	૪૪-૦-૧૧	કપુરા મ. ડુ. ફુંક	૨૭૩-૩-૮	પાટી	૨૬-૧૩-૩
કોલવણ	૧૮૫-૪-૮	બેકકુવા દૂર	૧૮-૨-૩	ધાણી	૩૨-૩-૧
પદમ કુંઝરી	૭-૨-૦	ઉમરવાવ દૂર	૧૦-૭-૭	કાકડવા	૫-૨-૦

સોનગઢ મહાલ

ટાકરવા	૮-૦-૨	સોનગઢ	૩૭૩૮-૪-૦	ખરસી	૬-૧-૧૧
સિંહપુર	૨૬-૧૩-૩	ધમોડી	૭-૩-૭	કોસવાડા	૩૦-૨-૬

આતરસુખા

આબવેલ	૮૫-૧૪-૮	કનીપુર	૩૬૨-૮-૮	દેવકરણના મુવાડા	૧૨૫-૩-૮
આતરસુખા	૬૨-૧૨-૮	(૧૦) કાણીએલ	૧૨૫-૬-૮	ખારીઆ	૧૬૬-૧૫ ૬

*બાસ વાસણા	૧૧૫-૧૦-૫	હિરડીના મુવાડા	૩૪-૧૪-૬	વડાલી	૫૩-૧૪-૮
સીંદોરા	૬૧-૪-૫	*પરીઆ	૩૪૨-૧૧-૫	હીતોલ વાસણા	૨૬-૪-૨
હીતોલ	૨૫૭-૩-૧૦	સદેસર	૧૬-૮-૫	અડા	૧૦-૮-૭
વાલજીપુર	૬-૩-૪	કમાલખંધ વાસણા	૨૭-૧-૮	ગરોડા	૫-૦-૧૧

કડી મહાલ

અગોળ	૧૭૫-૨-૦	ભાઠી (કુમારપુર)	૫૮-૮-૧૦	*મુરજ	૬૩-૧૨-૮
*આફુંદરા	૧૬૬-૧૨-૦	*ચાલાસણ	૩૦-૩-૭	*સાદરા	૩૪-૬-૧૦
*આદરજ મેડા	૮૫-૨-૨	*ઉદેસણ	૧૩૧-૬-૪	હુણસણ	૨૧૮-૮-૧૦
*કલ્યાણપુરા	૧૭૫૮-૬-૬	*નંદાસણ	૨૧૦-૧૪-૨	*મસલપુર	૨૦૫-૭-૮
*કણ્ઠરી	૧૦૧-૩-૪	*મટાસણ	૬૩-૬-૩	*મૈરીસણા	૨૫૬-૨-૮
કરજસણ	૨૩૮-૨-૩	મણિપુર	૧૬૦-૦-૮	ગંગરવા (૨૦)	૧૨૬-૩-૬
*કાસવા	૧૦૦-૧૩-૨	શિયાપુરા	૩૭-૫-૮	મુમાસણ	૩૫૮-૮-૬
*કુંડાલ	૧૧૬-૬-૫	અબાવપુરા	૫-૧૧-૧	માયામુલ	૬૩-૧૪-૩
*ખાવડ	૩૪૪-૪-૬	*ચડાસણા	૪૦-૮-૭	નમરાસણ	૨૧-૮-૬
*ખોરજના ઢોઢા	૧૪૫-૨-૧	*મોઢાસણ	૩૨૬-૩-૩	*વડાપી	૬૧-૭-૨
(૨)કડીમ હુ.ફુંદરા	૦૮-૧૩-૪	વડે	૧૮૦-૩-૭	છંદાડ	૭૦-૩-૦
કેપલ	૩૮૭-૧૩-૮	ધરાણા	૩૬-૧-૦	જીંટવા	૭૬-૫-૬
નાની કડી	૬-૦-૮	પુલેવા	૬૭-૧૦-૬	*ટોરીઆ	૧૮-૮-૬
અલોદરા	૪૦-૧૪-૪	રંમપુરડા	૩૩-૨-૫	આણપુરા	૩૦-૧૧-૧
ચારોલ	૧૦૧-૧૪-૬	રંગપુર (નમાસર)	૪૨-૮-૧૦	વાધરોડા	૩૫-૮-૮
(૫) ગુલાસણ	૧૭૨-૬-૮	વિડજ	૧૧૧-૬-૧૧	*સેદરડી	૩૦-૧૫-૬
*ડરજ	૩૧૨-૪-૨	*સરસાવ	૧૪૫-૭-૬	*મળદેસણ	૪૫-૧૫-૨
*યોળ	૫૪૬-૨-૦	લોર	૧૦-૮-૦	વામજ	૫૩૨-૧૩-૨

હલોલ મહાલ

(૨) અહુવા	૪૪૦-૫-૧	(૨) ધમાસણા	૫૧૫-૫-૮	(૬) બાલવા	૨૬૫-૫-૫
ગોળા	૫૦-૨-૨	*દીટોડા	૧૮૦-૪-૫	ભાટોલ	૧૧૨-૧૦-૦
આદરજ મોટી	૧૮૮-૧૫-૨	(૪૦) પાનસર	૧૨૦-૨-૧૧	ગુજારકપુર	૬૭-૧૨-૧
ધસંડ	૪૬૫-૧૫-૮	નાસમેઠ અઢાણા	૨૩-૫-૭	બીજેશ્વરપુરા	૨૩-૧૪-૧
ઉનાવિ	૪૭૪-૦-૪	(૧૫) મોખાસણ	૧૩૦-૫-૬	રકનપુર	૬૪-૩-૧
કુંડાસણ	૪૬૭-૧૧-૬	સરદય મ.હુ.ફુંદ	૬૮-૦-૨	રાંચગડા	૪૬૪-૫-૮
ઢોલવડા	૪૧૩-૬-૧૧	*પીપળજ	૧૦૦-૨-૦-૧૧	,, પાબરપોળ વા	૧૬-૧૨-૫
ઢોડા	૧૮૮-૧૧-૧	*ડીંગ્યા	૨૫૫-૧-૩	*રાધેળ	૧૨૩૪-૨-૫
*ખોરજ ડાબી	૧૬૬-૬-૬	ધાનજ	૨૩૮-૧૧-૫	(૪૦) પાનસર	
*નારડીપુર	૨૬૫૪-૬-૧૧	*પલિયડ	૧૫૩૬-૧૦-૭	મ. હુ.ફુંદ	૨૬૦-૧૦-૩
(૨) નમડા	૧૮૨-૧-૫	બોરીસણા	૫૪-૬-૧	નાદરી	૩૩-૬-૫
નમસપુર	૨૨૮-૬-૩	*વડસર	૧૮૮-૧૩-૪		

પીંડારડા	૧૫-૨-૧ હાથપુર	૫-૦-૧૦	*વાસણુ	૧૨૧-૪-૧૦
વડાવરવામી	૧૨૩-૫-૨ *સરદવ	૧૯૫૪-૫-૪ તારાપુર	૪૧-૪-૧૧	
*લિથોદરા	૪૭૦-૪-૬ સતિજ	૧૭૬-૧-૮ (૫) રૂપાલ	૧૭૬-૦-૧૩-૧૧	
ભોયણરાડોડ	૧૫-૧૦-૧૧ (૩) શોભાસણુ	૧૦-૧૪-૫ કલોલમહાલ પુ. મં. પઠ-૩-૭		
*વાવોલ	૮૭૫-૯-૫ *સેરીસા	૧૧૭-૯-૪ *સેરયા	૧૩૦૦-૦-૧	
(૧૧)વેડા	૧૪૦-૧૪-૪ પલસાણા	૬૪-૧૫-૦ સેરયા		
*વગોઝણુ	૧૪૩-૬-૬ (૧૪) સોજ	૧૦૮૮-૮-૫ મ. ડુ. ફંદ	૧૬૯-૩-૧૦	

ગેરાણુ મહાલ

*થિણા	૨૦૮-૪-૧૦ ડભાડ	૮૬-૦-૧૧ સખલપુર	૧૨૪-૪-૧૦	
*જિંઢાઇ	૩૪૬-૬-૨ (૨) બઢાદરપુર	૪૦-૧૨-૩ ગંજપુર	૧૭૨-૪-૫	
*કમાલપુર	૧૭૪-૧૪-૦ બાબીપુર	૮૮-૧-૭ સિયોર	૯૦૦-૧૫-૫	
*કરબટીઆ	૩૭૬-૧૫-૨ મહાવા	૪૬-૧-૫ હસનપુર	૬૯-૭-૩	
(૩) કઠીપુર	૬૬-૧-૨ (૨) મલેકપુર	૧૩૧-૦-૫ વિઠોડા	૬૨-૧૩-૪	
કેસીપા	૫૦-૨-૬ મોળાપુર	૩૨-૧-૬ શેખપુર	૭૦-૪-૨	
ચાણસોલ	૯૨-૧-૭ પાતળા	૬-૧૪-૩ સુદીઆ	૧૩૯૬-૨-૩	
ભારકા	૫૬૫-૫-૫ રાજપુર	૯૧-૧૪-૭ કીરવાણી મોટી	૧૦૦-૩-૧૦	
શંજણા	૪૮-૮-૬ મંઝાલી	૭૬-૭-૫ શોભાસણુ	૬૫-૮-૨	
ડભાડ	૩૧૦-૧૩-૭ લુણવા	૨૦૨-૪-૩ ત્રાંસવાડ	૬૧-૩-૭	
કરસનપુરા	૧૧૬-૨-૦ મંદ્રોપુર	૨૧-૧૨-૧ મહાસણુ	૩૪-૦-૧૦	
ચાડા	૬૩-૧૪-૫ બપાદ	૧૭૭-૨-૨ ગોરીસણા	૨૬-૧૩-૬	

ચાણુરમા મહાલ

અંબાલા	૫૮-૬-૨ ગોખરવા	૧૨૯-૧-૩ ધીણોજ મ. ડુ. ફંદ	૯૨-૧૨-૫	
*કનોડા	૩૩૩-૧૧-૨ કારોડા	૨૦-૧૦-૨ પલાસર	૫૬૧-૩-૩	
આદિવાડા	૧૫૨-૬-૩ *ચા. મ. ડુ. ફં.	૨૩૩-૬-૧૦ પીંખળ (૪)	૨૬૮-૧૪-૭	
*કંબોઇ	૩૫૪-૧૫-૦ ચવેલી	૨૩૧-૧૫-૧૧ પીંઢારપુરા	૧૦૪-૨-૬	
બરિયદ	૧૧૬-૧૨-૯ હમીઠા	૩૨૪-૭-૭ ફીચાલ	૭૫-૩-૭	
મીઠા ધરવા	૧૨૩-૦-૬ સુણસર	૮૬-૧૩-૫ મણીઆરી	૫૬૬-૧-૪	
થેલીઆવાસણા	૧૨૨-૧૩-૬ *અંગેટ	૧૭૨-૧૦-૧ *મુઢેરા	૧૨૬૧-૧૩-૧	
ધરવામપુર	૧૨૮-૧૨-૧૦ ટાંઢોડી	૩૫-૧૧-૧૦ રૂપપુર	૭૬-૧૫-૧	
*કાલરી	૨૩૧-૪-૮ *સકુયળા	૭૫-૫-૭ ડોડીવાડા	૧૦૫૦-૦-૮	
કેસણી	૮૧-૬-૮ *બકુચરાણ	૪૩૨-૧૪-૬ રણેલા	૧૪૯-૩-૬	
ખાભેલ	૬૮-૮-૧૧ જેતપુર	૧૩૭-૧૧-૫ બસલપુર	૭૧-૧૧-૭	
(૩) ખોરસમ	૮૧-૧૨-૫ છતોડા	૨૪૨-૨-૫ મેરવાડા	૨૦૩-૧૦-૪	
ધરમાડા	૧૨૯-૧૪-૪ ચાસણા	૧૬૬-૧૩-૬ મોટપ	૩૬૮-૮-૬	
દાણોદરડા	૧૭૨-૩-૭ ભાટસર	૧૨૦-૧૩-૭ લણવા	૫૧૭-૧૦-૮	
કાંતકોડી	૬૪-૪-૧૦ નખાના	૨૬-૩-૬ ગોરાદ	૮૫-૧૨-૬	
ગાંધી	૨૦૮-૮-૧૧ (૧૭) બીણોજ	૭૭૫-૪-૬		

*વડાવતી	૪૪૬-૬-૬	સંખલપુર	૩૩૭-૮-૨	મીઠી ધારિયલ	૧૧૬૫-૬-૮
વીરતા	૨૬૫-૭-૬	સેલાવી	૨૩૧-૧૨-૪	સરસાવ	૧૫-૦-૩
વેણપુરા	૨૦૬-૧૫-૬	ધાણોધરડા	૧૦૪-૫-૧૧		"
		દહેગામ મહાલ			
સિ હોલી મોટી	૧૫-૨-૧	*જીંડવા	૧૫૮-૭-૦	*મહુદરા	૭૮-૮-૭
*કમ્પનપુર મોટા	૧૩૪૦-૧૧-૧	ધારીસણા	૧૨૬-૪-૭	*હાથીજળ	૧૭૬-૬-૧૦
" મ. કુ. ફંડ	૩૮-૧-૩	*નાંદોલ	૨૫૦૭-૬-૧૧	હાવીસા	૨૪૬-૧૧-૧૧
કાંવાડા	૨૦૮-૭-૧૧	*પરતીઆ	૧૭૭-૧૫-૧	વાસણારકોડ	૪૧-૨-૫
કરોલી	૩૬૦-૧-૨	પાટનાકુવા	૧૦૩-૧૨-૨	*સાંપા	૬૪-૦-૬
ચિત્તોડા	૧૪૪-૪-૬	*બહીએલ	૮૨૧-૪-૨	*છાલા	૧૧૮-૧૫-૬
*ચંદ્રાળા	૧૦૫-૬-૧	*બાવડા	૨૧૬-૦-૦	પાલજ	૬૪-૧૫-૬
*ધમીજ	૩૧૮-૫-૫	ઉદણ	૧૫૦-૮-૧	શાહપુર	૫૫-૪-૪
મીચોડ	૪૩-૧૧-૦	*મગોદી	૧૩૭૬-૧૫-૧	લવારપુર	૫૩-૬-૬
ધણિયોલ	૭-૭-૦	*મહુદણ	૬૩-૧૪-૩	ધણપ	૧૫-૧૦-૨
આલમપુર	૫૩-૮-૬	વાસણાચોધરી	૫૦-૧૧-૬	સોનારડા	૮૬-૧૦ ૭
બહુદરા મોટા	૧૧૦-૬-૬				

પાટણ મહાલ

આંખાપુરા	૧૦૬-૩-૧૧	(૪) મુણધેર	૩૬૫૨-૬-૬	અપાર	૬૧-૭-૩
કાસા	૭૧-૨-૬	ખીમીઆણા	૧૪૨-૬-૧	સમોડા	૬૬-૪-૧૧
કોંઘવા	૭૬-૭-૬	ચાણ	૬૫-૧૪-૪	સરવા	૫૨-૫-૮
એંદલા	૪૭-૮-૧૦	ખારી વાવડી	૩૫-૫-૧૦	વામિયા	૩૪-૬-૪
જાંબરાલ	૩૬૩-૭-૬	*ચંદ્રમણા	૬૬-૨-૭	બોરસણ	૬૭-૫-૦
ધારણાજ	૨૩-૩-૭	પાટણ બા. પુ.	૨૧૩-૪-૩	કુધારામપુરા	૫૨-૪-૬
નવાપુરા	૧૨૧-૦-૩	મીઠી વાવડી	૧૩૬-૧૦-૪	વિસલવાસણા	૮૬-૬-૩
ડેર	૧૦-૧૫-૨	કણી	૮૮-૧૨-૩	વામડોડ	૪૬-૧-૧
મેશર	૧૬૬-૧૫-૭	ગમડી	૨૩-૩-૭	મેદમદપુરા	૪૮-૪-૫
*રવળ	૩૩૬-૧૪-૦	બીલવણ	૪૭-૧૦-૮	રવાની	૧-૧૧-૧૧
શરીઆદ	૮૦-૧૪-૧૧	અગ	૧૦-૧-૫	રણી	૭-૧૦-૬
*મથક મ કુ.ફંડ	૧૩૫-૬-૬				

મહેસાણા મહાલ

ખારા	૧-૮-૨	નવી શેઠાવી	૪-૬-૦	બામોસણા	૪૧૩-૪-૩
*આખજ	૨૨૭-૧૫-૧	મે સાણા	૭૮-૧૪-૧૧	અબિલીઆસણ	૧૦૪-૬-૪
આપાપુરા	૫૬-૫-૧	*પચિટ	૭૨૨-૬-૬	" રે. બાગર	૨૬૦-૬-૦
મડા	૧૨૧-૩-૮	તાવડીઆ	૧૮-૧૫-૧૧	ચલોવા	૨૫-૬-૦
બોરજાં	૨૬૮-૨-૦	*પામેદર	૨૫૩-૫-૧૦	મુદરડા	૪૩ ૧૧-૨
દેવરાસણ	૨૦-૧-૧૦	બાસરીયા	૧૦૩-૦-૪	શેડી	૫૧-૧૩-૮
*પકારીઆ	૧૫૪-૧૧-૧	*બામેલ	૧૨-૧૪-૧૧	મેઠિ	૨૨૦-૭-૫
પુનાસણા	૧૭-૬-૬	બેરવા	૧૦૫૧-૧૩-૩	*બાચુદણ	૪૮૧-૦-૪
ધનપુરા	૮-૫-૩	મેવડ	૫૫-૧૪-૮	રૂપાલ દરીપુરા	૨૭-૪-૦
ધાંધુસણ	૭૦-૧૨-૦				

લાખવડ	૧૧૨-૧-૬	સાલડી	૨૬૩-૦-૪	પાલાવાસણા	૧૬૨-૬-૫
*ચરાકુ	૬૫-૧૫-૮	હાડવી	૧૦૮-૪-૩	સામેના	૭૩૭-૧૧-૧૧
(૨) લાંધણજી	૨૮-૦-૬	*મોટી દાહી	૧૩૬-૦-૧૧-૬	પાંચોટ મ.કુ.ફંડ	૫૩-૭-૪
ગીદા	૧૦૬-૫-૮	સાંગણપુર	૮૦-૧૪-૨	શોભાસણ	૩૧-૧૪-૧૦
કુકસ	૩૧-૭-૦	દેદીઆસણ	૩૮-૦-૭	ધોળાસણ	૮૫-૫-૧
*મુદાપાલડી	૩૨૦-૨-૪	ખદલપુર	૧૨૨-૩-૪	સીડાસણ	૧૦-૬-૧૦
લોચ	૩૩૧-૧૧-૧૦	માકણજી	૧૬૨-૨-૩	કુંડાલી	૬૨-૫-૧
વડરમા	૩૭૭-૧૨-૮				

વિજાપુર મહાલ

*ખણસા	૫૧-૫-૧૧	*ગોઝારીઆ	૧૨૩૫-૨-૫	પારસા	૧૪૫-૧૨-૧૦
*અમોડ	૧૭૫-૬-૬	ચડાસણ	૧૬૧-૫-૦	*પીલવાઈ	૫૫૪-૮-૮
*આમલોડ	૧૫૮૦-૬-૮	(૨) જેપુર	૨૩૩-૧૨-૦	નવા રામપુરા	૩૬-૬-૬
આન્નેવ	૮૧૭-૭-૦	*જાત્રાલ	૪૩૭-૧-૧૧	પાલડી બ્યાસ	૧૦૬-૬-૧
ભિખલ	૧૬૬-૬-૨	(૨૪) દીટોદણ	૪૮૩-૪-૧૦	*વસઈ	૨૪૫-૦-૮
કેલીસણા	૧૬૫-૧૧-૦	મહુડી	૧૫૭-૧-૮	,, એ.વી.રફલ વા.	૧૧૪-૭-૮
*કોલવડા	૭૬-૧૪-૧	માલી	૫૨-૧૦-૦	વિહાર (૧૫)	૨૧૬-૨-૧૧
ખરણા	૨૧૬-૩-૭	*માણિકપુર	૫૩૩-૮-૬	તાતોસણ	૧૦૬-૨-૫
પેદામલી	૧૬૨-૩-૫	માસોસણ	૪૧૩-૧૨-૮	*વેડા	૧૧૫-૦-૧૧
મુધરા	૩૮૩-૬-૨	રણાસણ	૬૫૪-૧૨-૦	*સમો	૨૩૪-૬-૮
દહુ	૧૨૭-૬-૧૧	લાકરોડા	૧૬૬-૧૧-૧૧	સરદારપુર	૧૦૮૪-૧૧-૧
નવા મુદેડા	૧૩૬-૧૩-૩	(૮) રોડા	૧૫૬-૮-૪	*સંધપુર નવા	૧૪૮-૧૪-૧
આમણવાં	૨૦૨-૬-૪	(૬) વડાસણ	૧૦૫-૧૧-૧૦	મુદરપુર	૧૧૨૮-૩-૫
ખીલીઆ	૨૨૭-૪-૪	રણસીપુર	૧૨૭-૧૦-૨	સોખડા	૧૮૨-૮-૫
*ખીસોદરા	૭૫૧-૧૫-૧	રિદોલ	૩૧૬-૭-૬	હીરપુરા	૨૨૩-૧૦-૬
(૨) ભાવસોર	૧૨૬-૬-૫	ડામલા	૨૬૪-૧૨-૬	*પકુરમા	૧૭૬-૭-૬
બોર	૨૨૭-૫-૪	દમાવાડીઆ	૪૫૫-૨-૬	મોરવડ	૧૨૦-૪-૪
મહાદેવપુરા	૬૪-૧૦-૮	દેલવાડા	૩૦૫-૬-૭	*ખરોડ	૭૫૧-૭-૩
મવાડા	૧૧૧૨-૧૩-૧૦	દેવડા	૩૧૬-૧૧-૧૧	ધનપુરા	૬૨-૧૫-૬
મુંદરાસણ	૫૩-૭-૫	પામોલ	૫૫૪-૬-૩	કબરામપુરા	૭૦-૬-૪
મેરીતા	૩૨૩-૫-૧૦	હંગણાહોડા	૫૮-૮-૮	પ્રતાપનમર	૧૫૫-૧૨-૪
*કુકરવાડા	૧-૨-૪				

વિસનગર મહાલ

ઉદલપુર	૩૫૩-૫-૬	ખરસદા	૧૪૬-૬-૮	ધાધરેટ	૧૪૫-૧૪-૪
કારા મુખ	૧૫૫-૨-૪	મુંળ	૧૧૪૫-૮-૩	*જેતલવાસણા	૬૪૬-૨-૭
*કાંસા	૧૭૫૬-૬-૧૧	ચિત્રોડા મોટા	૭૨-૭-૧	*તરભ	૧૮૮-૩-૮
કુવાસણા	૧૭૬-૦-૬	મુસી	૬૬-૬-૭	દવાડા	૧૧૮-૬-૩
*ખંડોરણ	૧૨૫-૮-૫	સાણસણા	૪૩-૨-૫	દહિયાળ	૬૬-૧૩-૨
ખરવડા	૨૦૬-૧૪-૦	રંગાકુખ	૭૩-૬-૨	*દેણુપ	૧૧૬૫-૧૩-૫

બોહરવાડા	૧૫૪-૧૧-૩	*બાલક	૩૨૮-૧-૫	*સદુચના	૧૪૬-૬-૭
પાલડી	૨૦૦-૦-૪	રાજગઢ	૧૦૨-૬-૦	વડું	૧૩૧-૧૧-૩
*બાસણી	૨૧૧-૧૦-૫	ગણેશપુરા	૯૪-૦-૬	સવાલા	૭-૧૪-૨
સેવાલીઆ	૧૬૭-૧૨-૦	લાહડી	૨૬૨-૩-૬	ખદલપુર	૬૮-૮-૫
ધામણવા	૪-૧૫-૧૧	મગરોડા	૧૫૪-૧૦-૫	બાહરપુરા	૭૨-૧-૭
ચતોટા	૧૪૬-૬-૪	વાલમ મહિલા	૧૬૨-૫-૧૦	પુલગામ	૨૦૩૦-૧૧-૩
કમાણી	૧૪૧૧-૮-૬	વાલમ મ.કુ.કે.	૧૩૯-૧૨-૩	રાલીશણી	૬૭-૦-૫
સિદ્ધપુર મહાલ					
*કરલી	૮૬૮-૦-૧	ભીંઠા બા. પ્ર. ૧	૬-૪-૩	મહિલા ભીંઠા	૧૩૦૨-૧-૧૧
અમૃત	૨૧૪-૧૩-૭	મહેરવાડા	૨૪૪-૧૩-૮	ભાંખર	૨૦-૫-૧૧
*ઉનાવા	૨૩૩૮-૭-૭	મુડાણી	૩૬-૬-૬	રામપુર (ભીંઠા)	૨૭-૭-૬
ઉપેરા	૩૬૭-૩-૧	વડવાડા	૬૩-૧-૭	છુણાવ	૩૧૬-૧૨-૧૦
ઐઠાર	૫૭૩-૧૨-૧૦	મુળણપુર	૬૦ ૧૫-૨	મકલપુર	૨૭૩-૮-૪
કાંઠાસી	૪૧-૪-૬	વધ્યાગલા	૬૧-૧૪-૮	મેલોજ	૩૮-૧૫-૭
આમવાડા	૧૧-૭-૧	નાગવાસણી	૫૦-૧૦-૧	વિશોળ	૨૧૨-૧૪-૬
*કુંડાવ	૧૬૭૩-૧૫-૧૦	કલ્યાણી	૨૮૧-૧૦-૪	સીલી	૨૪૫-૧૦-૧૦
ડાબી	૧૧૧-૧૫-૬	*કલોડા	૧૪૬-૭-૭-૮	સેદ્રાણી	૬૭-૧-૧
ડીડરોલ	૬૧-૧-૧૧	કાંબળી	૧૭૨૩-૧૫-૦	સુથક	૨૧૬-૭-૪
*દાસજ	૧૨૦૨-૧૫-૫	મગલાસણ	૭૫-૩-૧૦	હાજીપુર	૧૬૫-૧૩-૧
ખટાસણી	૧૪૦-૪-૭	ચંદાળજ	૬૫-૩-૪	સમોડા	૧૨૦-૮-૬
કરણપુર	૫૬-૬-૮	જગલાણપુર	૧૨૮-૧૩-૧૧	રસલપુર	૨૧-૧૫-૬
દેયળી	૧૦૭-૮-૭	વનાસણ	૮-૧૫-૬	રણછોડપુરા	૨૦૩-૧૦-૧૦
કુંવારા	૩૩૭-૧૧-૭	આ.યુ.વા.સિદ્ધપુર	૧૦-૧૩-૨	મેવાણ	૪૬-૧૦-૩
(૫) (રોડ લ.-મુ.)		*બાહરણવાડા	૧૩૦૬-૧-૭	બીલીયા	૮૧૩-૧-૧૧
સા પુ સિદ્ધપુર ૪૪૭૩-૧૨-૬		મહિલા સિદ્ધપુર	૨૧૪૬-૧૩-૩	રાજપુર	૧૦-૨-૦
કસોડા-હારીજ પેટામહાલ					
જમણપુર	૬૩-૧૧-૦	ડમોડા	૧૩૭૪-૪-૧૧	વાંસા	૧૨૧-૩-૬
જયોપુર	૭-૪-૬	કુનાવાડા	૧૦૪-૧૦-૭	*દારીજ	૮૮૨-૧૦-૪
ખીપલાણી	૪૬-૧૫-૦	ભોરતવાડા	૧૭૬-૧-૧	કાંબેદર	૪૧-૧૦-૧૦
હરસોલી	૨૫-૧૧-૬	*અડીઆ	૨૭૪-૬-૬	લીડોડા	૬૩-૭-૩
કરજણ મહાલ					
*અટાલી	૨૨૬-૧૫-૪	*કંઠારી	૧૧૧૬-૩-૦	*કુરાઈ	૬૮-૨-૦
અમરા	૧૦૫-૬-૬	„ મ. કુ. કે.	૮૧-૧૫-૬	(૨) કોડીઆ	૨૪૪-૧૫-૭
*ઉર	૧૪૭-૮-૧	કંવારોઆ	૫૫૪-૬-૫	*કોરલ	૩૪૬-૪-૬
ઉમજ	૧૦૮-૧૪-૪	કલોણી	૧૧૧-૧૧-૫	અચરુ	૩૩૬-૧૦-૨
કિયા	૧૦-૧૦-૩	(૪૦) કરજણ	૧૦૬-૨-૨	*કોલીઆ	૩૪૨-૮-૧૧
*કલા	૧૬૦-૧-૧	કાસમપુર	૧૬૭-૭-૩	ધામણજ	૭૦-૫-૫
ઘોરણ	૧૦-૭-૦	(૨) વલજ	૪૪-૭-૮		

ખાંખા	૫૭૪-૬-૧૦	(૮) ભરવાલી	૨૪૪-૧૩-૭	સારીંગ	૧૮૬-૧૧-૬
*મજાપતપુરા	૪૨૪-૦-૮	મંગરોલ	૧૮૭-૬-૩	*સાંજરોલ	૬૧-૬-૭
કરજી	૬૬-૭-૧૦	માનોજ	૧૩૫-૧૨-૫	*સાંજરજી	૩૦૩-૨-૩
*માવટ	૧૬૫-૬-૧૦	મિયામામ	૮૦-૧૦-૧૧	ખાંખા	૧૩૪-૧૨-૧૧
મેથી અ.કુ.કુંડ	૨૦-૧૫-૧	લાંઠેદરા	૧૧૭-૫-૧૧	(૪) સુરવાલા	૧૪૧-૧૨-૭
*મંધારા	૨૮૧-૧૧-૨	(૨) મેથી	૧૧૫૧-૧૪-૩	(૨) હડિડ	૪૬૧-૧૪-૫
ચોરંદા	૬૬૨-૧૨-૨	મેશરા	૧૧૦-૮-૪	અણપુરા	૨૩૧-૫-૬
હાંબા	૩૫૮-૧૧-૫	(૨) રેરાલી	૪૬-૬-૮	અમડોળ	૦-૪-૧૧
(૪) જાતીજીવરીક	૮૪-૧૫-૬	*રોપા	૧-૭-૦	નિસાળાઆ	૧૩૦-૪-૧૦
(૪) નવી જીવરી	૨૨-૧-૪	અચ્ચા અ.કુ.કુંડ	૬૧૧૬-૧-૦	સાપર	૪૮-૮-૧
તેમવા	૮૭-૪-૧	*વિરજી	૨૬૮-૦-૧૦	*હળદરવા	૫૮-૬-૭
રેશવાલા	૧૧૧-૬-૧	(૨૦) વેમારડી	૫૧-૬-૪	*મલીપુર દોની	૨૦-૦-૬
પિંમળવાલા	૧૧૦-૫-૫	લીલોડ	૮૬-૧૪-૩	(૪) રેવાણ	૨૪૫-૧૫-૧૧
*ફોતપુર	૭૩-૧૫-૪	*અણીઆલ	૧૭૦-૧૦-૩	(૨) રજાપુર	૫૨૭-૮-૬
(૧૭) અચાર	૫૩૫-૧૫-૬	અબોઈ	૮૪-૧-૨	(૬) યજ્ઞપુર દોની	૭૮-૧-૭
(૧૦) ભરવાણા	૧૮૩-૫-૨	*આમરા	૧૭-૨-૩	અણા	૨૪-૧૩-૦

હોમોઇ અહાલ

અહોદી	૫૩-૧૦-૪	*રોમાર	૮૭-૦-૫	માવલી	૧૬૧-૧૧-૧૧
*અમરેશ્વર	૨૬૭-૧૦-૦	(૩) યુવાળી	૪૩૭-૬-૬	રાજવી	૨૫૬-૧૧-૪
*અંતોલી	૧૩૩-૧૨-૧૧	*પેલી	૨૬૧-૭-૩	વડા	૬૫૩-૧૧-૫
કરજીટ	૧૬૭-૦-૭	*ના	૩૦૬૩-૮-૨	*વડવાણા	૨૭૮-૮-૩
પુડા	૩૫-૮-૭	નારીઆ	૧૭૬-૭-૧	વાપડપુર	૧૩-૧૪-૪
કરણી	૧૨૨-૫-૦	પલાઅવાલા	૪૪૬-૬-૫	*વણાદરા	૩૦૦-૦-૧૧
કરબરા	૧૬-૦-૮	(૩) પુનીઆલ	૬૫-૩-૧૧	વજાઈ	૭૧-૫-૩
કરવજી	૭૦૮-૪-૩	ફરતીકુંડ	૩૪૭-૭-૨	વ્યારા (૨)	૩૫૦-૨-૭
કરવજીઆપુરા	૧૪-૬-૫	બહેરામપુરા	૬૨-૧૨-૭	સાંઝોલ	૫૪૭-૧૦-૮
*કુડ	૧૭૨-૮-૧૦	નાથજી	૫૨-૬-૩	સીમળીઆ	૬૩-૬-૧૧
કંવરપુરા	૩૮૬-૬-૧૦	*મોરીઆલ	૧૫૫-૬-૬	*જિતપુર	૪૨૩-૧૪-૦
*કુટલા	૫૬૧-૧૫-૮	સીમપુરા	૩૪-૫-૧૧	સુલતાનપુરા	૧૭-૪-૪
કંવરવાલા	૨૪૪-૬-૧૦	*મીલાપુર	૩૩૪-૧૧-૦	(૮) નાનાદોડીઆ	૧૭૫-૪-૧૧
ગામડી	૬૬-૧-૧	મેનપુરા	૩૪૮-૦-૮	કરમાલ	૧૬૭-૧૪-૮
જામલ	૨૦૩-૭-૬	અંકાળા	૧૩૮૪-૧૦-૧૦	અમરોરપુરા	૩૫-૩-૨
*જાતી અમરોલ	૩૩૦-૪-૩	*પારીખા	૧-૨-૮	*ગોઆલી	૬૨-૦-૬
મટેલી	૩૩૮-૨-૭	અંચુડી	૩૪૪-૧-૧	ચનાવાલા	૮-૨-૮
જાતલાવાલી	૬૪-૧૪-૧				

તિલકવાલા અહાલ

અમરોલી	૭૦૪-૪-૦	(૧૦) કરનાળા	૩૩૩-૦-૧	*જુલેહા	૧૬-૬-૩
--------	---------	-------------	---------	---------	--------

પાદરા મહાલ

અમોળ	૧૯૮-૮-૫	લોલા	૦-૩-૭	સોમજીપુરા	૭૪-૧૦-૬
*અંબાડા	૨૨૫-૫-૧	નેદરા	૨૬-૪-૪	મહમદપુરા	૩૫ ૧૧-૬
*આમળા	૧૨૪૧-૫-૧	*તાજપુરા	૨૭૦-૨-૩	બાણુપુર	૩૫-૧૧-૮
*ઉમરાપા	૧૪૫-૦-૫	*તિથેર	૨૬૮-૧૧-૬	*લતીપુરા	૪૮૨-૧૦-૧૧
*કણ્ડ	૫૧૮-૧૩-૧	*નરસીપુરા	૪૩-૧૨-૪	*વડલા	૧૧૨-૦-૧
કરજીપુરા	૬૫-૦-૮	*દરાપુરા	૧૯૫૨-૧૩-૭	*વડુ	૩૭૨-૦-૧
*કરખી	૧૪૮૫-૬-૬	દલોલી	૪૫-૫-૧૦	(૨) વજીહરા	૨૫૩-૪-૬
,, મ. કું. કું	૭૮-૦-૧૦	*કુલવાડા	૮૨૬-૩-૬	*વીરપુર	૧૧૬-૧૩-૦
કલ્યાણકુપ	૪૧-૧-૨	*પાદરા બોર્ડિંગ		*વિશ્રામપુર	૫૬-૧-૧૧
*કાંદા	૮૩-૮-૧	હાલિસ વા.	૪૨-૪-૭	*ચાણુપુર	૨૮૨-૬-૬
*કુરાવ	૭૪૫-૦-૫	(૨) પાટાદ	૧૦૨-૧૧-૫	*સાદરા	૧૧૮-૨-૧
*કોટણા	૧૦૬-૧૧-૫	*પાદરા	૧૭૬-૦-૬	*સાધી	૬૫૩-૨-૫
*મવાસદ	૭૬૮-૫-૧૧	,, મ. કું. કું	૭૦૪-૩-૪	*સાંપલા	૭૫-૧૪-૫
,, મ. કું. કું	૩૭ ૧૧-૬	*પીપળા	૬૮-૮-૨	*સેનકુવા	૧૨૪૬-૧૦-૫
મોમલા	૭૬-૬-૨	*મોજ	૧૫૧-૧ ૩-૮	*સોમડા ખુદ	૪૫૫-૧૩-૦
*મૌરીઆદ	૪૧૭-૧૩-૪	મહુવડ	૧૪-૩-૬	*સોમડારાણ	૬૬ ૧૫-૮
*ધાપજ	૪૭૬-૫-૨	*માસર	૮૨૪-૫-૮	*હુસેનપુર	૧૨૫ ૧૧-૧૧
*ચાણુસદ	૭૧૭-૨-૦	*મુજપુર	૧૫૦૮-૧-૬	*રેણુ	૨૬૦-૧૪-૨
*ચિત્રાલ	૩૪૬-૬-૧	(૨) મુવાલ	૩૦૭-૩-૭	*સાંમલા	૧૬૭-૧૧-૬
*જલાલપુર	૪૩૧-૨-૧૧	મોમલા	૬૬૦-૧૪-૮	(૪) હુણા	૨૪૭-૦-૧
*જી દખાડા	૩૨૮-૫-૧૧	*પીંડાપા	૭૪-૫-૬	દરાપુરા મ.	
*કભાસા	૩૬૬-૧-૧૧	*મદારી	૬૧-૬-૨	કું. કું	૭૪-૩-૮
સાદ	૨૮-૮-૦	બ્રાહ્મપુત્રી	૩૬-૧૫ ૭	દરજીમાળ	૩-૨-૬
આમળા મ.		*રાણુપુરા	૧૭૧-૧૭-૭	મળતજ	૧૩-૧-૪
	કું. કું ૨૧-૬-૩	આતી	૩૪-૧૧-૧	એકલખારા	૩૭ ૧૧-૨
શીલોલ	૨૦-૧૧-૨	*સરસવળી	૧૦૧૫-૮-૧૧	મદાપુર	૧૫-૧૦-૫

પેટલાદ મહાલ

અમલસ	૪૬-૧૪-૭	પેલાણા મ. કું ૬૬ ૧૫ ૧	*વિશોલી	૧૨-૦-૦
અરડી	૧૦૦ ૧૨-૫	પેલાલ	૩૮૬-૧૫ ૧૦	*માધણી
કણીઆ	૬૫ ૧૧ ૬	મેધવપુર	૧-૦-૧૧	બાલીન્ટા
*કોમી	૧૮૧-૧૫-૩	*પાંચોલ	૨૪૮-૬-૧૧	બાંટવા
મ. માપુર	૩૮-૧-૧	*પીંડીજ મ.		*મડક
*કંતાવી	૫૮૪-૧૦-૬	કું. કું	૧૦૨-૨-૮	બાંટીએલ
*કાવીડા	૧૩૬૨-૧૦-૪	ચેટલી	૩૪૬ ૬-૦	બાંટીલ
કોટારી	૪૦-૧૨-૪	જલાબોરડી	૧૦-૧૦-૮	મધરાલ
*પલાણા	૭૬૧-૬-૪			

(૮) બાકરોલ	૪૬૨-૮-૫	*રામોલ	૨૦૨-૭-૪	ચિરોલ	૧૨૮-૫-૦
(૧૨) કાસર	૧૬૮-૧૪-૦	" મ. ડુ. ફંડ	૮૮-૪-૬	*માણજ	૫૧૮-૦-૧૧
ખણસોલ	૧૮-૧૩-૧	રણુ	૦-૧૦-૮	બામણોલી	૪૨-૧૧-૧
*બાડા	૧૨૧-૧૩-૮	રણુજ	૧૬૧-૩-૧૧	*સાળ્યા	૪૭૧-૦-૩
*ધુટેલી	૬૪૧-૫-૧	વડાવ	૮૦-૧૫-૭	સસિદ	૫૪-૫-૧
બીળ	૩૫-૮-૮	પથરાણીઆ	૨૦-૧-૩	સિહોલ	૮૪૮-૪-૧૦
*ડોલો	૨૩૬-૧૨-૪	*રોખડી	૧૫૫-૬-૦	*સીમરડા	૪૦૮-૬-૮
*મલાતજ	૬૦૦-૭-૩	*ડોમોલ	૮૮૬-૧૨-૮	સુદરણા	૧૬-૩-૧૧
ભાડકડ મ. ડુ.	ફંડ (૧૫-૧૨-૧૦)	ત્રોવાડા	૩૬-૧૩-૨	લખાલી	૪૩-૧-૨
*મહેલાવ	૨૪૫૨-૧૨-૨	સુદરા	૧૧૮-૩-૬	*મહેરજ	૫૧-૩-૧૦
*માલાવાડા	૨૫૮-૨-૪	ચતેડી	૧૨૫-૪-૧	(૨) માનપુરા	૨૦૬-૬-૮
મોમરી	૧૧૮૮-૧૫-૩	*ધર્મજ મ. પુ.	૭૬૪-૧૫-૮	*દેવા	૩૨૮-૦-૧
મોરડ	૧૪૬૮-૨-૯	*રામપુર	૧૭૪-૧૩-૧૧	*મંજ સા. પુ.	} ૨૧૪-૧૫-૫
રામોદી	૪૬-૩-૩	*નવાગામ	૧૪૧૪-૧૩-૧૦	નોડર મોતી બાળા	
		*વિશ્રામપુરા	૫૧-૬-૫	નુ. મો. ફંડ	

બાદરજ મહાલ

કણજદ	૨૧૫-૧-૨	*ગોરોળા	૧૭૬-૫-૦-૭	ફેલ મ. ડુ. ફં.	૭૨-૧૩-૫
કિખલોડ	૪૫૮-૧૫-૬	" મ. ડુ. ફં.	૪૧-૮-૭	લાલપુરા	૧૭૬-૧૦-૭
*કોસિદા	૪૦૬-૦-૪	*ધીપળા	૪૧૦-૭-૪	*વટીદરા	૮૧૦-૧૪-૧
*મંજીરા	૧૩૧૨-૧૪-૬	*બામણગામ	૧૭૩૫-૬-૦	*વાસણા	૬૩-૬-૧૦
" મકાન ડુ. ફં.	૫૨-૭-૦	*બાદરજ બા. પુ		બામણગામ-	
*ગમરા	૨૨૮-૮-૧	*સુદણ	૩૩૫-૨-૭	મ. ડુ. ફં.	૧૨૫-૦-૬
સુવા.	૩૧૦-૭-૨	*ચેરડી મોટી	૧૮-૧૧-૮	*વાનવોડ	
*બલુધ	૨૦૩-૩-૧૧	*ચણોલી મ. ડુ		*જામ	૨૫૫-૨-૧૦
કોસિદા મ. ડુ. ફં.	૨૭-૧૧-૨		૫૦૭-૦-૮	*કાણીસા	૧૩૬-૩-૮
*જોશીકુવા	૬૧૮-૬-૫	*ગ/લસણ	૫૬૫-૦-૬	*શીયાવ	૨૦૧-૨-૪
		*ચેલ	૨૨૧૦-૧૩-૭		

વડોદરા મહાલ

અઠોડા	૩૪-૧-૨	ગોસિદા	૩૧-૪-૧	મેધાકુલ	૧૬૬-૧૧-૧૧
આમલીઆરા	૭૬-૭-૧૦	*કુમાર	૧૩૪-૦-૬	સમસપુરા	૬૧-૬-૮
અટલાદરા	૧૩૫-૬-૧૧	ધન્યાવી	૧૨-૧૧-૬	કલાલી	૪૩૧-૪-૩
*આળેડ	૩૪૨-૨-૩	ધનેરા	૩૪-૨-૧૦	*કાશીપુરા	૨૮૭-૧૧-૫
(૨) અમોડીઆ	૫૫૫-૪-૬	*પદમજા	૬૧૦-૮-૮	કેલનપુર	૪૮-૧૦-૭
બીલ મ. ડુ. ફં.	૧૩૩-૧૪-૧૧	અલ્હાદપુરા	૩૮-૬-૬	*ભાયલી	૫-૦-૫
*બાનપુરા	૭૬-૪-૬	*ઉડેરા	૩૭૪-૧-૧	કરાલી	૮-૫-૧૧
ગોરવા	૪૨૨-૧૨-૮	બીટીઆમેકા	૬-૧૨-૧૦	*કોલવી	૨૭૩૦-૧૩-૧૧
કપુરાધ	૫-૪-૦	(૩)કરવીઆ	૨૭૩-૪-૬	(૨) માણેળ	૮૪-૧૩-૮
*ઈરાલા	૬૬-૪-૨	સમા	૧૫૬-૧૧-૧૦	રાયપુરા	૧૨૧-૭-૭
ગોલી	૨૭૮-૫-૧	*મકરપુરા	૪૫૪-૮-૬	સુબાનપુરા	૫૬-૦-૪
લાંછળ	૩૦-૬-૧	*દશરથ	૧૮૮-૧૦-૨	મરિકા	૧-૧-૫
*મોતીઆપુરા	૩૫-૧૩-૧૦	કોટણા	૧૨૬-૭-૨	સાબલપુર	૧૩૬-૩-૬
*રણોલી	૧૫૫૬-૩-૧	દામાપુરા	૫૭-૧૦-૩	કાન્હલપુર(સાકરદા)	૨૩-૧૫-૧૧
રામવપુર	૧૦-૧-૬				

રમણામડી	૧૪૪-૧૨-૧	(૧૦) વરણામા	૧૧૦૪-૭-૧	*સેરખી	૨૭૪-૪-૦
વઢલા	૫૬-૧-૪	,, મિનમંગળ	૧૮૬-૧૧-૩	*સેવાસી	૧૫૭૫-૧૫-૮
વેમાલી	૬૧-૧૨-૦	વાઘામા કાતરીમા	૪૪૬-૫-૧	*સોખા	૬૫૮-૩-૬
*વઢજર	૧૦૨-૧-૪	*અમીઆલા	૧૪૨-૬-૧૦	સોનારકુખ	૭૩-૦-૬
*સીસ્વા	૧૭૫-૧૩-૫	(૨) અલા	૩૦૩-૧૪-૧	*સેવવાઅખા	૨૫૬-૧૨-૫
વીરો	૩૦-૧૨-૧૦	*મુરપુરા	૩૧-૪-૨	*અકરદા	૨૪૦-૧૪-૧
*રેખામા	૩૦-૪-૬	*પાતળવેણી	૨૧૬-૭-૦	ચઢાપુરા	૭-૫-૧૧
*આપઢ	૨૫૭-૭-૦	શાખપુર (પાર)	૨૨-૫-૭	કરણી	૧૦૧-૮-૬
*અણી	૨૩૦-૮-૫-૦	*આજવા	૨૧૨-૬-૦	*અખખી	૩૭૭-૧૦-૬
ખાખવા	૩૦૭-૬-૭	(૨) ખીલ	૨૮-૬-૫	*અમજાપાલ	૩૮૫-૧૧-૬
*તતારપુરા	૧૬૦-૧-૮	મઢાપુરા	૧૪-૧૫-૬	અપાઢ	૧૮-૧૫-૪
*તરજાળી	૨૪૦-૦-૮	*રવાઢ	૩૨૭-૧૧-૧	લાખજપુરા	૪૦-૨-૩
વઢજાલા	૧૮૬-૬-૦				

વાઘાડીમા અઢાલ

રૂઢેઢ	૨૦-૨-૬	લીમઢા	૧૦૮-૬-૨	*મોડોપર	૨૮૨-૮-૭
*ખેરવાડી	૩૧૦-૬-૧	ખંખા	૧૭૧-૧૨-૫	(૪૦) વાઘાડીમા	
કુમેટા	૬૪-૧૦-૩	રવાખ	૮૪૩-૧૦-૬	અ. કુ. કું.	૧૬૪-૪-૭
*અખદરા	૩૧-૮-૬	ચંકરપુરા	૫૬-૧૫-૬	*કરમાલીઆપુરા	૩૫૬-૬-૧૦
(૬) જરોઢ	૫૩૭-૦-૧	રાઢકુખ	૭-૧-૪	ગુમલપુર	૪૬-૫-૪
શારીપુરા	૧૧૦-૮-૧	*આસોજ	૧૫-૮-૨	અમોડાલ	૪૭-૧૪-૨
દહીઆપુરા	૧૧૦-૧૨-૪	*લીમોરા	૦-૮-૩	અધુવા	૪૦-૧૩-૩
*ગુતાલ	૧૧૩-૬-૧૦	અઢીરખુ	૨૫-૬-૧	*પીપળામા	૪૭૪-૦-૬
*અણીઆરા	૧૩૫-૪-૦	*કોટખી	૧૮૬-૩-૮	(૫) કામરોખ	૩૧૮-૧૨-૭

ચિનાર અઢાલ

(૨) આનંદી	૧૦૬-૧૪-૨	તેરજા	૧૨૫-૧૨-૮	અપા	૮૫-૬-૭
અમીજરા	૧૭૨-૦-૭	દામનમર	૭૪-૧૦-૮	અમેથા	૧૪૮-૪-૦
*અળાલી	૨૩૧-૦-૭	દામપુરા	૧૫૬-૮-૨	(૨) વણીઆલ	૧૩૦-૧૪-૦
અળાલી	૧૬૬-૮-૫	દરીઆપુર	૭૮-૧-૭	*વરખઢ	૨૧૨-૫-૪
*નાના કરાળા	૨૮૮-૧૩-૨	પુનીઆલ	૧૭૧-૩-૬	ચિરોળા	૧૫૧-૪-૫
(૩) મોટાકરાળા	૧૦૦૪-૫-૭	કોઢજામા મોટા	૭૩૩-૭-૮	*લીમળી	૧૫-૮-૧૦
*કુરુજ	૨૬૪-૮-૭	ખરજાલ	૧૧૪૬-૧૨-૩	સેખવા	૨૩૧-૧૨-૫
*અળાલી	૧૦૧-૧-૦	*આવળીઆ	૧૨૭-૧૦-૬	મોઢાળ	૧૧૩-૧૩-૨
*અઢાલ	૭૨૬-૫-૧૧	*માખપુર	૬૨-૧૩-૭	*તેનતખાલ	૧૨૬-૭-૧૦-૮
*ટોળરવા	૪૭૧-૩-૭	માલજર	૧૧૮૭-૫-૧૧	*નાના અખીપુરા	૧૨૩-૧૨-૭
ખીજલી	૧૬૭-૧૨-૩	*અખરોળ	૮૪-૬-૭	*અરાડી	૮૧-૨-૩
તેનતખાલ અ.કુ.કું.	૩૧-૭-૧૧	*અઢવા	૪૬-૪-૪	*અઢલી	૬૦૨-૧૨-૭
*અનખપા પ. યુ.	૩૮૬-૦-૩				

અખેરા અઢાલ

અખઢાલપુરા	૧૩-૧૨-૧૦	લોડોલી	૨૨૫-૧૪-૩	માધુ	૧૫૫-૧૫-૧૦
અરીઢા	૧૩૨-૨-૫	દાલિટ	૬૫-૩-૬	ગુડેર	૪-૧૩-૧૧
આનંદપુર	૧૧-૦-૦	માટપુર	૨૨૩-૬-૬	*મુઢીઆ	૧૫૩-૧૪-૮
અખીઆ	૫૪૪-૭-૮	મખનપુરા	૬-૫-૫	પીઢા	૮૪-૧-૧
*અપીઢા	૨૨૭-૧૪-૮	માઢણી	૫૨૩-૨-૧	મરઢા	૬૪-૧૪-૭
(૨) અઢાલપુર	૪૮૨-૦-૧-૨				

સુનવાડ	૨૭૨-૧૪-૧૦	માલપુર	૧૪૨-૧૫-૫	કામ	૮૦-૩-૬
શાટા	૨૨૨-૭-૧૧	મોરદાસ	૨૫૭-૦-૨	ચંદાનમર	૮૮-૧-૭
*દીવા	૭-૧૨-૬	*તાંદળજા	૨૦૫-૬-૨	જરદીઆ	૩૦૩-૩-૬
રામનમર	૩૧-૧૦-૨	નંદપુર	૬૮-૧-૧	સોનગીર	૧૦૭-૭-૪
રતનપુર-કામરેજ	૪૨-૧૧-૧૦	પરવટા	૩૫-૫-૧૦	(૨) હડોલ	૨૭૭-૨-૪
*લહોલ	૧૭૮-૪-૧૦	(૨) પીપળજા	૬૧-૧૩-૧૧	પતરા	૮૬-૧૫-૮
લાહરજ	૨૬-૧૦-૩	*અંબેડા	૭૩૭-૩-૧૧	સૂર્યકાંડા	૧૦૦-૨-૮
વાઝેયા	૧૮-૧૦-૧૦	વડેલી	૧૬૮-૧-૭	પાટણા	૬૪-૬-૫
વાઝણા	૩૦૩-૧૪-૨	ગોલામામદી	૫૧-૮-૪	હરેશ્વર	૨૮-૧૪-૭
ડોળમાર	૬૩-૧૪-૨	બોદીઆ	૩૮-૭-૧૦	જરવણુ	૧૨-૮-૨
પાણી	૪૭-૧૩-૮				

આવકની મહાલ

કેનવાડ	૩૫-૬-૨	*મંદીઆળ	૧-૪-૮	*મંજુજર	૬૫૮-૧૩-૧૦
અમલાપા	૮૨-૧૨-૨	*કેજર	૩૭૪-૬-૩	શારદાપુર-વેળપુર	૪૨૬-૦-૬
*અંબેજર	૩૩૬-૭-૧	કેજર અ. કુ. ફ.	૮૩-૦-૮	શાંતિપુર-વેળપુર	૧૧૦-૭-૧
અલીદા	૧૬-૨-૧૧	*ધનતેજ	૨૨૬-૧૨-૭	રાણીઆ	૧૧૪-૧૪-૪
જીતમનમર	૬૭-૮-૬	(૮) ધર્મપુર	૧૩૪-૪-૦	રાણીપુરા	૭૬-૧૧-૦
*ખાખરીઆ	૪૧૭-૪-૮	*નગીજરા	૨૦૪-૩-૫	*વરજા	૩૧૫-૬-૬
બલલા	૬-૧૪-૪	નાની બાડોલ	૧૩૦-૬-૩	વાલાવાવ	૧૪૪-૫-૧૦
કામલા	૮૩-૮-૧૦	પીથોલ	૧૧૮-૩-૪	*વેળપુર	૧૩૧૩-૨-૭
ગુજરીપુરા	૧૮૭-૧૩-૩	*ખાકરોલ	૪૮૮-૧૨-૪	ગોડીબાડોલ	૧૫૧-૭-૭
શાંકાશામ	૩૮૮-૧-૩	*રતનપુરા	૨૫૫-૬-૪	*ઈંદોલ	૨૪૦-૦-૦
અરધીયા	૧૩૭-૨-૪	ચેરાકુવા	૭-૪-૪	બુલુઆ	૬-૪-૫
(૪) અંગીરીઆ	૩૦૦-૧૩-૨	*ચુડેલા	૧૦૦-૮-૧૧	રામનમર પેટા-	
ગેહા	૧૪૮-૧-૨	ચુવાલ	૧૧૫-૨-૬	પરા પજવા	૨૧ ૧૨-૨
કુડાવ	૩૬૦-૧-૮	અમલાયા રોસન	૬૬-૦-૭	વેળપુર અ.કુ. ફ.૩	૧૮૬-૫-૧૦
*પોષ્યા	૩૨૧-૧૧-૦	ભામડાપુરા	૧૪૭-૧૧-૬	કકિતપુરા	૧૨-૮-૦
બચ્ચેજર	૧૩૦-૧૩-૪	બંજુગીરજ	૧૦૨-૬-૧૧	વેમાર	૧૫-૦-૬

હા. નં. વાચનાક્રમ

અંબરપુરા	૨૫-૫-૮	કાસોર	૫૮-૬-૬	મહીસા	૬૨-૧૩-૨
આમોલ	૨૧૧-૬-૬	કુંભરાર	૫૬-૬-૬	રતનપુરા	૧૮-૧૪-૭
અગ્રિમી	૭૫-૮-૧૧	પાનપુર	૫૨-૭-૩	રૂઢણ	૨૭-૧૩-૧૧
નાવલી	૪૧-૨-૨	સોડાજર	૧૩૫-૦-૨	અધુ-કા	૧૩૮-૧૪-૬
પણસોરા	૧૬-૬-૭	અંબેડા	૦-૧-૫	વડજા	૭૬-૧૩-૦
પંડિતી	૮૧-૭-૩	જીપરી	૨૭-૮-૩	અમરખા	૬-૭-૬
વાજલ	૫૨૩-૦-૮	નપાલ	૧૬૭-૬-૬	જારજા	૨૪-૭-૩
વાજણા	૧૪૧-૬-૧	પીપળાવ	૧૨૦-૦-૨	*મીંતપાડા	૪૪-૭-૮
વીણા	૩૦૩-૬-૧૦	બોયાલજી	૨૬-૪-૮	ચિંઈવ	૨૪-૮-૫
ધમજાવ	૨૧૧-૧૪-૭	બરોડા	૩૧-૧૫-૦	અંદજર	૩૧-૧૫-૦

નોટિસ

આથી ખબર આપવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ સિબિટના સભાસદોની ત્રેવીસમી વાર્ષિક સાધારણ સભા, રાવપુરા, વડોદરામાં આવેલી મંડળની રજીસ્ટર્ડ ઓફિસમાં રવિવાર તા. ૫ મી ઓક્ટોબર, અને ૧૯૪૭ ના રોજ બપોરના ૧-૦ બાજે નીચેના કામે કરવા મળશે—

૧. તા. ૧-૮-૪૬ થી તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીના બાર માસનો વ્યવસ્થાપક મંડળનો રિપોર્ટ તથા ઓડિટર તપાસેલો હિસાબ મંજૂર કરવો.
૨. નફાની વહેંચણી જાહેર કરવી.
૩. નવા વર્ષ માટે પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ, ઓડિટર તથા વ્યવસ્થાપક મંડળના હોદ્દો ઊભા તથા વ્યવસ્થાપકને બદલે બીજાઓને નીમવા અમર તેઓને ફરી ચૂંટી કાઢવા.
૪. નવા વર્ષની આવક તથા ખર્ચનું અંદાજપત્રક મંજૂર કરવું.
૫. મે. પ્રમુખ સાહેબ તરફથી સભામાં બીજું જે કામ રજૂ થાય તે કરવું.

જેવું સભાસદોને વખતસર સભામાં પધારવા વિનુપ્તિ કરવામાં આવે છે.

વડોદરા,
તા. ૧-૬-૪૭

વ્યવસ્થાપક મંડળની આગામી
વા. ના. અમીન
મંત્રી.

નીપ-બ. મંડળમાં ખાલી પડેલી જગ્યાઓ માટે ઉમેદવારી કરવા છતાં સભાસદો પોતાની મેળે ઉમેદવારી સાધારણ સભાની તારીખ પહેલાં સાત દિવસ અગાઉ મંડળની ઓફિસે મોકલવી જોઈશે. આ ૧૧ ઉમેદવારો માં પુસ્તકાલયના મંત્રી વા પ્રતિનિધિ તરીકે ઉમેદવારી કરવા માગતા હોય તો તે પુસ્તકાલયના મંત્રી વા પ્રતિનિધિ તરીકે તેમને સ્વીકાણી બદલનો જે તે પુસ્તકાલયનો દરાવ પોતાની ઉમેદવારી જાણે મોકલવો જોઈશે, અને જે તે સ્વતંત્ર ગીતે ઉમેદવારી કરતા હોય તો તેમની ઉમેદવારીને બીજા એક સભાસદનું મેળે અનુમોદન સદર ઉમેદવારી સાથે મોકલવું જોઈશે.

આવતા માસની કાર્યદિશા

- (૧) અંદાજે ટકાવારીના ધોરણે જ મંજૂર થાય છે; માટે તે પ્રમાણે જ ગોઠવી મદદની માગણી કરશે. કસ્ટોમરોએ અને મકાનવાળાં પુસ્તકાલયોએ આ સૂચના ખાતે ધ્યાનમાં લેવા વિનંતિ છે.
- (૨) તમામ કાચમનિધિ અને લોકમદદની રકમ તેધાર હોય તો જે તે સ્થળે મોકલવા તજવીજ કરે.
- (૩) મોટા ભાગનાં ગામ તેમ જ કસ્ટો પુસ્તકાલયો તરફથી હજી વાર્ષિક નિવેદનો ખાતા તરફ આવ્યાં નથી તે તાકીદે ખાતામાં મોકલી આપવા તજવીજ કરવી.
- (૪) થોડું બહેલાં પ્રોટો માટે પચ્ચ વાચનપ્રચાર માટેની પુસ્તકાલયોનો પ્રચાર કરે.

વડોદરા,
તા. ૮-૬-૪૭

જી. મો. પટેલ
મદદ, અવસરોધક.

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ગાખા

જાહેરાત નં. ૩ સને ૧૯૪૭-૪૮

વિષય

વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનાં મકાનો માટે ગામ-મદદની રકમો ખાતામાં જમા છે તેની પુસ્તકાલયવાર યાદી.

માહે જુલાઈ ૧૯૪૭ આખર સુધીની

અનુ. અંક	ગામનું નામ	ગામ મદદ	અનુ. અંક	ગામનું નામ	ગામ મદદ
૧	આમલી (તા. નવસારી)	૧૦૦૦-૦-૦	૫	કુરાલે (તા. પાદરા)	૧૦૦૦-૦-૦
૨	ધસંડ (તા. કસોલ)	૬૦૦-૧૨-૦	૬	કેહોગા (તા. સિદ્ધપુર)	૧૦૦૦-૦-૦
૩	સીમા(મહિલા)(તા. સિદ્ધપુર)	૨૦૦૦-૦-૦	૭	કામરોલ (તા. વાણોડિયા)	૧૦૦૧-૦-૦
૪	કાંસા (તા. વિશ્વનગર)	૧૦૦-૦-૦	૮	કમાણા (તા. વિશ્વનગર)	૧૦૦૧-૦-૦

૯ કામળા (તા. શિવપુર)	૧૫૦૦-૦-૦	૪૨ મંજુશર (તા. સાવલી)	૨૦૦૦-૦-૦
૧૦ કાળીયા (તા. બાદરખ)	૧૦૦૦-૦-૦	૪૩ મામોશખુ (તા. વિળપુર)	૧૦૦૧-૦-૦
૧૧ ખરેડ (તા. વિળપુર)	૧૦૦૦-૦-૦	૪૪ મોઢેરા (તા. આજુરમા)	૧૦૦૧-૦-૦
૧૨ ગુળ (તા. વિઘનનર)	૧૦૦૧-૦-૦	૪૫ મરોલી (તા. નવસારી)	૧૦૦૦-૦-૦
૧૩ ચોરદા (તા. કંરજખ)	૧૦૦૧-૦-૦	૪૬ યુજપુર (તા. પાદરા)	૧૦૦૦-૦-૦
૧૪ કાળીયા (તા. વડોદરા)	૧૧૫-૦-૦	૪૭ ભેરડ (તા. પેટલાદ)	૧૦૦૦-૦-૦
૧૫ કાળીઆરકા (તા. મહેસાણા)	૧૨૦૧-૦-૦	૪૮ મોટાઆકાશિયા (તા. અમ.)	૧૦૦૦-૦-૦
૧૬ કાલા (તા. દેડામ)	૧૦૦૦-૦-૦	૪૯ મલાતજ (તા. પેટલાદ)	૧૦૦૧-૦-૦
૧૭ જોશીપુરા (તા. બાદરખ)	૧૦૦૦-૦-૦	૫૦ અમોલી (તા. દેડામ)	૧૦૦૦-૦-૦
૧૮ જંમરાજ (તા. પાટણ)	૧૦૦૦-૦-૦	૫૧ મોટી કાશિ (તા. મહેસાણા)	૧૦૦૦-૦-૦
૧૯ જગદીશ (તા. મહેસાણા)	૫૦૦૦-૦-૦	૫૨ મીઠી કારિયલ (આજુરમા)	૧૦૦૧-૦-૦
૨૦ કુશાલ (તા. શિવપુર)	૧૦૦૦-૦-૦	૫૩ રણપુર (તા. કંરજખ)	૭૦૧-૦-૦
૨૧ કોઠોડા (તા. કોઠોડા)	૧૦૦૦-૦-૦	૫૪ રૂપપુર (તા. આજુરમા)	૧૦૦૧-૦-૦
૨૨ કાસા (તા. પાદરા)	૧૦૦૦-૦-૦	૫૫ વેમર (તા. કંરજખ)	૧૦૦-૦-૦
૨૩ કામળા (તા. વિળપુર)	૧૦૦૦-૦-૦	૫૬ વિળપુર (મહિલા)	૨૦૦-૦-૦
૨૪ કોલીવાડા (તા. આજુરમા)	૧૦૦૧-૦-૦	૫૭ નાવ (તા. કામરેજ)	૧૦૦૦-૦-૦
૨૫ કુલી (તા. પાટણ)	૧૦૦૧-૦-૦	૫૮ વાલમ (મહિલા) વિઘનનર	૧૦૦૦-૦-૦
૨૬ દિવેર (તા. ચિતોર)	૧૦૦૦-૦-૦	૫૯ વસાઈ (તા. વિળપુર)	૫૦૦-૦-૦
૨૭ દમરજ (તા. વડોદરા)	૧૦૦૦-૦-૦	૬૦ બાજવાશખા (તા. આતરકુંભા)	૫૮૦-૦-૦
૨૮ દેવપ (તા. વિઘનનર)	૧૦૦૧-૦-૦	૬૧ ચામપુર (તા. કામરેજ)	૧૦૦૦-૦-૦
૨૯ દાસજ (તા. શિવપુર)	૧૦૦૧-૦-૦	૬૨ શિવપુર (મહિલા)	૨૦૦૦-૦-૦
૩૦ દહીઆળ (તા. વિઘનનર)	૧૦૦૧-૦-૦	૬૩ સોળ (તા. કોથ)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૧ ધાવડ (તા. કંરજખ)	૬૬૦-૦-૦	૬૪ કુંદરજા (તા. પેટલાદ)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૨ ધીવળી (તા. બાદરખ)	૧૦૦૦-૦-૦	૬૫ સોમિત્રા (,)	૨૦૦૦-૦-૦
૩૩ પલીઆડ (તા. કોથ)	૧૦૦૦-૧-૦	૬૬ સેળકુવા (તા. પાદરા)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૪ પેટલાદ (મહિલા)	૨૦૦૦-૦-૦	૬૭ સામેના (તા. મહેસાણા)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૫ પુલકામ (તા. વિઘનનર)	૧૦૦૧-૦-૦	૬૮ સીમળા (તા. કંરજખ)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૬ પાદરજિઆ (તા. કામનર)	૧૦૦૦-૦-૦	૬૯ કુંદરપુર (તા. વિળપુર)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૭ પુષરા (તા. વિળપુર)	૨૦૦૧-૦-૦	૭૦ કુરસીયા (તા. ખારી)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૮ પીપળાઈ (તા. બાદરખ)	૧૦૦૦-૦-૦	૭૧ કુદિયા (તા. ભેરડ)	૧૦૦૦-૦-૦
૩૯ પલાશર (તા. આજુરમા)	૭૦૨-૦-૦	૭૨ કુરદારપુર (તા. વિળપુર)	૧૦૦૧-૦-૦
૪૦ બાજવાશખા (,)	૧૦૦૧-૦-૦	૭૩ કાળમા (તા. પેટલાદ)	૧૦૦૦-૦-૦
૪૧ મોડેલી (તા. કામેડા)	૧૦૦૦-૦-૦	કુલ એકંદર	૭૬૬૦૮-૧૩-૦

જાહેરાત નં. ૪ સને ૧૯૪૭-૪૮

વિષય

પુસ્તકોની ભલામણ

પુસ્તકનું નામ	લેખક અથવા પ્રકાશકનું નામ	કિંમત
૧ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતાનું સમશ્લોકી ભાષાંતર	બોલચંદ્ર મ. બ્યાસ વૈદિક જીવન મુદ્રણાલય, નવસારી	૦-૧૨-૦
૨ વીર માયાનું ભવ્ય અભિદાન	રમેશચંદ્ર ડી. બ્યાસ, અમદાવાદ	૧-૦-૦
૩ મુંડકોપનિષદ	મગનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઈ, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ ૧. નવજીવન કાર્યાલય, કાળુપુર, પો. ભો. ૧૦૫, અમદાવાદ.	૨-૦-૦
૪ ઋષ્યસહતનો કાવ્યદો	નાનાભાઈ, લાલભાઈ વઝીર, હેરિપુરા, સુરત.	૨-૮-૦
૫ દ્વિદર્શી કાગડી લીંછુના હલોમની આર્થિક શક્તિઓ	શંભુ શંભુ ભટ્ટ, ફળગાડ હિંદેર અમલદાર, વડોદરા રોબ્બ, વડોદરા.	૧-૦-૦
૬ Economic Utilization of Indian Times	સદર	૧-૦-૦
૭ તરણિ (માસિક)*	ચાનેન્દ્ર પંડિત, “ વૈદિક ” મુદ્રણાલય, નવસારી.	૬-૦-૦
૮ આમનિકાસ*	ઇન્દુલાલ પાણિક, અમદાવાદ.	૬-૦-૦
૯ કનૈયો	ગોકુલદાસ રાયચુરા, વડોદરા.	૫-૦-૦
૧૦ નેપથ્ય વડોદરા.	સંપાદક, શ્રી અરજી ઠાકોર, અમદાવાદ.	૨-૮-૦
તા. ૪-૯-૧૯૪૭ }	ઉ. મો. પટેલ મહદનીય વ્યવસ્થાપક,	

* સદરજી માસિક આર્થ-નીતિને લેખક દ્વારાથી સામાજિક પ્રશ્નોની પદ્ધતિસર હલ્લાવક
કરે છે. હવે આને આમ પુસ્તકાલયો મેળામાં એ વસાવવા યોગ્ય છે.

* ગામડાંઓએ ખાસ વસાવવા ભલામણ છે.

તરણિ માસિક પત્રની વિશેષતાઓ

૧. અનેક રંગોથી યુક્ત તરણિનું સુંદર ચિત્ર.
૨. વેદોનો શુભરાતી બાપાનો અનુવાદ.
૩. શાસ્ત્રોનો સમન્વય.
૪. આય' સમૃત્તિની વિરૂદ્ધમાં લખાયેલા લેખો કે પુસ્તકોનો સચોટ યુક્તિયુક્ત ઉત્તર.
૫. દેશ, જાતિ અને ધર્મના ઉત્કર્ષ માટે લખવામાં આવતાં લખાણો.
(અ) આદર્શ મહિલા સમાજની રચના માટે
(આ) દેશના નવયુવાનોમાં વીરતાનો સચાર કરવા માટે
૬. વર્તમાન સમયને સ્પર્શતી અનેક સમસ્યાઓની પૂર્તિ (ઉત્તર).
૭. પાશ્ચાત્ય અને પૌર્ણીય સમૃત્તિના સંબંધમાં લખવામાં આવતાં તુલનાત્મક લેખો.
૮. હિન્દી (આય' બાષા) ના પ્રચાર માટે શુભરાત્રી લિપિમાં લેખો.
૯. સુંદર ભાવવાહી કવિતાઓ.
૧૦. વિવિધ જ્ઞાનોના સંગ્રહ.

પાઠક ! આપના ઘરમાં કે ગામના પુસ્તકાલયમાં અનેક પ્રકારની વિશેષતાવાળું માસિક 'તરણિ' આવવું ન હોય તો એના આજે આઠક બની દેશ, જાતિ અને ધર્મના ઉત્કર્ષમાં વૃદ્ધિ કરો.

જે પુસ્તકાલયોએ પોતાના બજેટ લખી 'પુસ્તકાલય'માં મોકલાવી આપ્યા હોય તો પણ કોઈ સહયુગરચને પ્રેરણા કરીને આઠક બનાવો કે જેથી તમારા ગામના માનવો દેશોદ્ધારના કાર્યમાં વધુ સહયોગ આપી શકે.

વાર્ષિક મૂલ્ય દેશમાં રૂ. ૬) અથવા વિદેશમાં શિ. ૧૫ અથવા પદરશિર્નીમ એક પ્રતિના ૧૦ આના શીઘ્ર આઠક બનો—લખો.

સમ્પાદક તરણિ : વેદિક ગુરુજીવ, નવસારી

બહાર પડી ચૂકેલ છે

શુભરાતી બાપાનો એક જ આકરગ્રંથ

વિશ્વદર્શન ૧૯૪૬-૪૭

૬૪૭ ની શ્રાવણનાં ૫૫૦ પાનાં એટલે સામાન્ય કદના ૧૧૦૦ પાનાના અનેક માહિતીથી ભરપૂર આ ગ્રંથની ચોથી આવૃત્તિ બહાર પડી ચૂકી છે. વિદ્વાનો તથા વર્તમાનપત્રોએ આ ગ્રંથની સુકલ કંઠે પ્રશંસા કરી છે. વેપારી, વિદ્યાર્થી, ધંધાદારી-સર્વને હંમેશાં ઉપયોગી થઈ પડે તેવો આ ગ્રંથ ખપી જાય ત્યાર પહેલાં મંગાવી લેશે.

કોઈ પણ પુસ્તકાલય આ આકરગ્રંથ સિવાય ન રહેવું જોઈએ.
કી. રૂ. ૧૦-૮-૦

છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર, બી. એ.
વાંકાનેર (કાઠિયાવાડ)

જોડકોટા ખર ૧૯૪૭

જાહેર કાર્ય

આ અંકમાં

સાહિત્યસંદર્ભ અવનવ	૧૦૭
મુદ્રણાદિ જમતમા વર્તમાનપત્રો પર અક્ષર	૧૧૧
દિલ્લા પ્રાચીન ઐતિહાસિક દસ્તાવેજો અભિનવ	૧૧૨
લેખક યુગ દોષ તો આદ્યુ ધ્યાનમાં રાખજો	૧૧૭
મકાનવાળા પુસ્તકાલયો	૧૧૮
વ રા' પુ મહાજનો સન ૧૯૪૬-૪૭ ની	
સાતનો અહેવાલ	૧૨૩
રોડરો ગામ પુ મહાજનો બે. મ. ની	
વાર્ષિક સભા	૧૩૬
પુ સ સ. મહાજ. ની વાર્ષિક સભામાં	
પસાર થયેલા 'હરોવા'	૧૩૮
પુસ્તકપરિચય	૧૪૦
નવીન રાન	૧૪૩
પુસ્તકાલય નોંધ	૧૪૫
પુસ્તકાલય ખાતાની સૂચના, અહેવાલ ૪૦	૧૧

સર્મા શ. ૪-૮-૦

૧ વાર્ષિક લગભગ ૬,

૧૦૦૦ રા ૫-૦-૦

૧૯૪૭ નવેમ્બર શ. ૦-૬-૦

અવરચાયેલ

(અલ્લાહ નારાયણ અમીન (બી. કોમ)

મંત્રી, પુ. સ સ. મહાજ. ની

તત્ત્વ :

મહિલાવ પ્રતાપશંકર બ્યાસ

५१७

(੧੧) ਅਦਲੀਨੋ ਲੁਧ ਫਿਗਤ ਹ।
ਨਜ਼, ਵੀ ਪੀ. ਅਧੰ ਦ ਆਨਾ।

(૧૨) દ્રુતુલા પ્રાકડાનાં પરાક્રમે :
(પુષ્કળ ચિત્રો સાથે) કિમત ડા.
૩૧૧, ત્રી. પી ખર્ચ ૭ આના।

(१३) चतुर्भुजः • (पुष्पज यत्र
आद्ये) विमत इ। दोह, यी. भी
न-प्रथं इ आना,

(૧૪) જરૂરેનું નવું (પુષ્કળ ચિત્રો)
સાથે) કિંમત રૂ. ૭૦, વી પી.
ખર્ચ ૬ આનાં

। माटे पुर्तू न लणो—येन

सुभनेलसं . पण्डितशस्त्र

મોથ) કિંગડો ડો ૧-૪-૭,
વી પી અર્ચ પાથ ધ્યાના
, ત્રીસ પાથ.છ પરતુ કોપ્રી મથે ધ્યા

१४०, प्रिन्सेस स्ट्रीट मुंबई २.

જ લખા—એન. કોમ હકરની કું-
આમેવાસં. પતિલશસ્. ૧૪૦, પ્રિન્સેસ રોડ મુંબઈ નં.

આ પુસ્તકો આ પને ત્યાં છે ?

પ્રેમરસના મહાસાગર સમો
રાજવી કવિ કલાપી કૃત
સંવેદનશીલ

મહાન ગ્રંથ

કલાપીનો કેકારવ

(નવી આવૃત્તિ)

આ ગ્રંથની ઝીણખ આપવી એટલે
નિત્ય પ્રકાશતા સૂરજને ઝીણખાવવા
સરખું છે.

જેની ઉપયોગિતા અને ચિરંજીવતા
સદાને માટે અકાષ ચૂકેલી છે; અનેક
સાક્ષરો, વિવેચકો અને રસકવિઓએ
જેનો રસોલ્લાસ માણ્યો છે એ કાવ્યગ્રંથ
તમારો માનીતો સાહિત્યગ્રંથ છે.

હજી ન વસાવ્યો હોય તો
આજે જ વસાવી દ્યો.

સુંદર સચિત્ર કવર જેડેટ અને પાકી
બાંધણી સાથે ૮૦૦ પાનના આ
ફળદાર ગ્રંથનું મૂલ્ય માત્ર

રૂપિયા સાત

વી. પી. દપાલ ખર્ચ અલગ.

જીવનચરિત્રોનાં પુસ્તકોમાં અગ્ર-
સ્થાન ધરાવતો આદર્શ ચરિત્રગ્રંથ

સ્વ. મોતીભાઈ અમીન

જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતના આ મૂક સેવકની પ્રકટ તેમજ ગુપ્ત
સેવાઓ, દરિદ્રો પ્રત્યેની તેમની દયાદાનવૃત્તિ,
તેમજ શિક્ષણપ્રચાર માટેના તેમજે કરેલા
આજીવન અયાગ પ્રયત્નોની સળંગ જીવનગાથા.

આશરે સાડીછસો ઉપરાંત પૃષ્ઠ,
પાકી બાંધણી છતાં મૂલ્ય માત્ર

અઢી રૂપિયા

શ્રીસમાજનાં આજન્મ સેવિકા ગરવી
ગુજરાતનાં આદર્શ સન્નારી
શ્રી. શારદાબહેન મહેતાની
આત્મકથા

જીવન સંભારણાં

એના પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે શ્રી. શારદા બહેનની સેવા-
બાવના, એમના નાનપણથી લઈને આજ
પર્યંતના સામાજિક સેવાના પ્રયત્નોનો
ઈતિહાસ અને ઓફિશિયલોના પ્રચાર માટેની
તેમની ધમસ એ બધું એમની પોતાની કલમે
જીવનકથામાં આલેખાયું મળશે.

ગુજરાતના સમુત્થાનનું સુરેખ આલેખન
સાડીચારસો પૃષ્ઠ, પાકી પૃષ્ઠાં અને રૂપ
આટલેટ તરવીર સાથે છતાં

મૂલ્ય રૂપિયા અઢી

પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળ લિ.

પા. બા. ૧૦, -વડોદરા

ચાતુર્માસ માટે સસ્તું સાહિત્ય

જીઓ તથા બાળકોને સમજાય તેવા મોટા અક્ષરોમાં છપાયેલા, ધર્મ અને નીતિના પુસ્તકો ધરમાં વસાવે. તેનાથી સારા સંસ્કાર પડે છે અને કુટુંબનો તેમજ સમાજનો પાયો મજબુત થાય છે.	
ભારતની દેવીઓ-ત્રણ અંકમાં-પાન ચરિત્રો ૬-૦	ગીતાપોથી-ગીતાના ૧૨૫ શ્લોકોના અર્થ તથા સમન્વિતી ૦-૧
હરા ભાગે પછ મળશે. કુલ પાન ૨૨૬૮	ગીતાસાર-કાકા કાલેલકર. પાન ૬૪ ૦-૪
શ્રીકૃષ્ણોની સૌથી મોટા ને સસ્તો અંક	અષ્ટાવક ગીતા-અષ્ટાવક મુનિનો ઉપદેશ ૦-૮
આખ્યાનમાળા-એ અંકમાં-પાન ૭૦૮+૭૨૦ ૧-૦	જ્ઞાનસત્ર ગીતા-પૃષ્ઠ ૬૩૮, મોટા અક્ષરમાં ૧-૪
સ્વ. અનંતપ્રસાદ શ્રી વૈષ્ણવકૃત બોધક કથા-આખ્યાનના પ્રસંગો, વૈષ્ણવો માટે ખાસ કૃષ્ણોની	ઉપનિષદો ૧૧૨ મૂળ સાથે સરળ ભાષાતર ૨-૮
તુકારામ ગાથા-એ અંકમાં-પાન ૮૯૧+૯૪૪ ૧-૦	એકાદશ ઉપનિષદો-પાન ૪૫૨ ૧-૮
સંત તુકારામનો અનેક સાક્ષીના દોહનરૂપ સ્વાનુભવથી યુક્ત ઉપદેશ	બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ-પાન ૨૪૮ ૪-૦
સ્વર્ગનાં સાત પુસ્તકોનો સેટ ૧૪-૦	૧૦૦ ઉપનિષદો-પાન ૭૫૨ ૪-૦
સ્વં અમૃતલાલ સુંદરજી પદિયાર કૃત જ્ઞાનભક્તિનાં અનેક દૃષ્ટિ સાથે બહુ ન સહેલી બાપામાં	શંકરાચાર્યના ગુજરાતીમાં અપ્રાપ્ય ગ્રંથો વિવેકચૂડામણિ-આત્મેજ્ઞાતિ માર્ગદર્શક પુસ્તક ૦-૧૧
સ્વર્ગનું વિમાન, સ્વર્ગનો આનંદ	શતશ્લોકી ને બીજાં ચતુર્નો- ૧-૪
સ્વર્ગની દેવી, સ્વર્ગની સીડી	સ્તોત્રસંચય- ૧-૪
સ્વર્ગનો પ્રકાશ, સાચું સ્વર્ગ	ભક્તિ ને વેદાત સ્તોત્રો ભાષાતર સાથે ૧-૨
સ્વર્ગનો ખબરો દરેકના હૃદયે રા. ગુ	સર્વવેદાન્ત સારસંચય-ભાષાતર સાથે ૧-૦
વિવેકાનંદ ચરિત્ર-પાન ૭૮૪	૧૦૦ શ્લોકોમાં વિવેક-નિરાગ્ય દર્શાવતો ઉત્તમ અંક ૦-૧
વિરત્ત પ્રસંગો આલેખતું દગદાર પુસ્તક	મહાવાક્ય ચતુર્ણવલિ-શ્લોકો સરળ ભાષા સાથે ૧-૦
અ હવે ને નાગ મહારાજ- ૧-૦	ધર્મપદ-મૂળ સાથે ૧-૦
એ પ્રેરણાદાયી સ્તોત્રો આદર્શ ચરિત્રો	બોધધર્મમાં આદરણીય સ્થાન ભોમવત્ પુસ્તક ૦-૧
અત્યંત મહાપ્રભુ-ત્રણ અંકોમાં કુલ પાન ૧૫૬૩ ૧-૮	વિદુરનીતિ-પાન ૧૬૮ અર્થ સંહિત સરળ શ્લોકો ૧-૪
ભગવાન ગોરાંગમુ વિરત્ત ચરિત્ર.	ગોક્ષમાળા-પાન ૧૬૦ (રાજ્યદ્રક્ષ) ૧-૪
તુકારામ ચરિત્ર-પાન ૬૪૮	નૈનમાર્ગને ચર્ચાઈ રીતે સમન્વિત પુસ્તક ૩-૧
સહેલ સ્વર્ગમાં ગયેલ સંતનું વિરત્ત ચરિત્ર.	ઉપદેશ સારસંચય-પાન ૮૪૦ ૩-૧
વિવેકાનંદનો ઉપદેશ-(અક્ષિયોગ) પાન ૩૮૪ ૧-૮	મહારામા તિલકવલ્લભના પ્રેરણાદાયક ઉપદેશો ૨-૮
અક્ષિયોગ ઉપર અનેરો પ્રકાશ પાડતું પુસ્તક	મીતમહાસની વાણી-પાન ૫૩૦ ૨-૮
સ્વામી રામતીર્થનું (ચરિત્ર) પાન ૬૭૨ ૩-૦	રસિક અને બોધદાયક બજન વગેરેનો સંગ્રહ ૦-૧૧
સ્વામી રામતીર્થનું વિરત્ત ચરિત્ર	સ્વચ્છવિચાર-પાન ૧૦૪ ૧-૦
સ્વામી રામતીર્થના ઉપદેશો-(૧) પાન ૬૬૪ ૨-૮	પ્રશ્નોત્તરરૂપે તત્ત્વજ્ઞાન સમન્વિત ઉત્તમ પુસ્તક ૧-૦
બ્યવહાર-પરમાર્થનો ઉત્તમ માર્ગ દર્શાવતું પુસ્તક	પ્રભુમય જીવનનું રહસ્ય-પાન ૧૩૮ ૧-૦
આદર્શ ચરિત્રસંચય-(૨) પાન ૬૨૪ ૨-૮	કૃષ્ણોની ઉપદેશો તથા દ્રંહી બળનો સાથે ૦-૮
૭૦ આદર્શ ચરિત્રોનો સંગ્રહ	ગુલિસ્તાન-(સુખાધિપત્યવ્યાધિકા) પાન ૧૩૩ ૨-૮
મહારામા સરયૂદાસ ચરિત્ર-૪૦ પાન ૨૫૬ ૦-૧૦	આખળ ધર્મો-પાન ૪૬૮ ૨-૮
પુરુષાર્થબોધિની ગીતા-(ત્રણ અંકમાં) પાન ૧૦૭૪ ૧-૦	વેતના ને જ્ઞાતદર્શક અંક ૨-૮
૫૦ સાતવેદકંઈની ચાલીસ વરસની મહેનતનું ઉત્તમ પરિણામ	દ્રંહી વાર્તાઓ અંક ૧૬૦-પાન ૫૮૮ ૨-૮
સસ્તું સાહિત્ય વર્ષિક કાર્યાલય	
સામાજિક નિર્દેશ ૬૬ વાર્તાઓ ૨-૮	
વલ્લભાસે, ચોરસ બોક્સ નં. ૫૦, અમદાવાદ અને કાલ્યાણેવી રોડ, હાથી બોલિંગ, ત્રીજા માળે મુંબઈ-૨	

‘સસ્તું સાહિત્ય’નાં નવાં પ્રકાશનો

શંકરાચાર્યકૃત નીચેના ગ્રંથો હમણાં પ્રસિદ્ધ થયા છે —	૫૪	મૂલ્ય
(૧) શતશ્લોકી અને બીજાં ચાર રત્નો-મૂળ સહિત ભાષાંતર	૨૦૦	૦-૧૨
(૨) રત્નોત્તમગ્રંથ-અંકિત ને વેદાંતનાં રત્નો	૨૨૦	૦-૧૦
(૩) સર્વ વેદાંત-સિદ્ધાંત-સારસંગ્રહ-	૨૨૪	૧-૪
(૪) વિવેકચૂડામણિ ...	૧૬૦	૦-૧૨
ઉપનિષદો-(૧૧૨) નીચે પ્રમાણે ગ્રંથો ગ્રંથોમાં ...	૧૪૪૪	૮-૦
(૧) એકાદશ ઉપનિષદ-મૂળ મંત્રો સાથે સરળ ભાષાંતર	૪૫૨	૨-૮
(૨) બૃહદારણ્ય ઉપનિષદ	૨૪૮	૧-૮
(૩) સો ઉપનિષદો-જેમાં પહેલા ૨૩ ઉપનિષદોના મૂળ મંત્રો સાથે અને પછીનાં બેઠાં ભાષાંતર-સારસ્વે ...	૭૪૪	૪-૦
બળવાન બનો-(યજુર્વેદના પહેલો અધ્યાય) મૂળ સાથે ભાષાંતર	૧૧૨	૦-૮
આત્મસાક્ષાત્કારની કસોટી-સંપાદક સ્વામી સ્વર્ણભૈરવી	૨૦૮	૧-૪
ધર્મપદ-પં. મેઘરાસ દોશીની દીકા, મૂળ તથા અનુવાદ સાથે	૧૬૨	૧-૦
કર્મશાસ્ત્ર-કર્મની શ્રેષ્ઠ ભાવના સુચવતો કાવ્યસંગ્રહ	૨૪૮	૧-૦
પરિચિત પદસંગ્રહ-૧૧૨ ભક્તોનાં ૬૬૭ ભજનોનો ઉપયોગી સંગ્રહ	૪૦૦	૧-૧૨
બાલભારત-(સચિત્ર) સંક્ષિપ્ત મહાભારતરૂપે	૨૮૮	૧-૮
સુવર્ણયુગ-કનૈયાલાલ મા. સુનરીના ગ્રંથ વ્યાખ્યાનો	૬૨	૦-૮
ભારતીય સંસ્કૃતિ-કનૈયાલાલ મા. સુનરી	૧૩૨	૦-૧૨
સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીના પત્રો-૮૫ બોધદાયક પત્રો	૨૪૮	૧-૪

શ્રીમદ્

ભગવદ્ગીતા

પુરુષાર્થબોધિની દીકા સાથે

જે દળદાર ગ્રંથો : ૬૬ પાનાં ૪૧૦"

કુલ ૫૪૬ ૧૦૧૮ : મૂલ્ય રૂ. ૧૦

ટપાલખર્ચ ૧-૮-૦

મોજશોખનાં
સાધનો પાછળનો
ખર્ચ જોછો કરી
સંસ્કારની વૃદ્ધિ
ને જાળવણી માટે
આ ગ્રંથ આજે જ
વસાવી દ્યો.

તેદ, ઉપનિષદ, વક્રદર્શન અને ધર્મશાસ્ત્રોના અભ્યાસ ઉપરાંત ગીતા ઉપરની અનેક પ્રાચીન અને અર્વાચીન દીકાઓ જોઈ, આ દીકામાં પ. સાતવલેકરજીએ નવીન રહસ્યો રજૂ કર્યા છે. જેમાં પ્રાચીન અને અર્વાચીન સંસ્કૃતિ તથા પરમાર્થ અને વ્યવહારનો સુમેળ સાધી શકાય એવો આદર્શ રજૂ થયો છે.

આ ગ્રંથ વિશે જાણીતા સાહિત્યકાર શ્રી. કનૈયાલાલ મા. સુનરી લખે છે
“ પડિત સાતવલેકરજી પ્રખર વિદ્વાન છે. એમની શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા ઉપરની પુરુષાર્થબોધિની દીકા ગુજરાતને પ્રેરક થશે, એવી આશા રાખુ છું. ગીતાજી એક અશુભેલ હીરો છે, એના જેટલા પાસા તપાસીએ તેટલી એની નવી ચમક વધારે આકર્ષે. ”

બીજાં વધુ પુસ્તકોની વિસ્તૃત માહિતી માટે લખો —

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય { કેસર પાસે, પા. નં. ૫૦ અમદાવાદ અને
કાલજાદેવો રોડ, ઢાથી બિલ્ડિંગ, મુમ્બઈ-૨

ગુર્જરીનો નવો ગ્રંથ-કાલ

નવું જીવન.....

નવી દષ્ટિ ને નવું ચિંતન માગે છે.
આ માટે અન્નેડ ગ્રંથ

‘વાતાયન’

લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ

કલા, સાહિત્ય, રમૂમિ, પત્રકારત્વથી લઈને ડોમેકેસી-ગ્રંથવાદ કે રોજાવાદ સુધીના વિષયોને આવરી લેતી નવી ચિંતના, નવું દષ્ટિકોણ ને નવી અનોખી માત્ર પાડતી વિવેચના. કેટલાક વિષયો પર લેખક અન્નેડ રીતે કટાક્ષવરસાવી વાચકના દષ્ટિકોણને વિષય તરફ વાળી લે છે.

કિંમત અઢી રૂપિયા

*

શ્રી. જયલિખ્યુ કૃત

સુંદર નવલકથા

નર્કેશ્વરી વા નંરકેસરી

ઇતિહાસનાં પૃષ્ઠોમાં અમર યથેલ, પુદ્ધ અને મહાવીર જેવાના અનુયાયી, નૃત્ય-સુંદરો આગ્રપાલી ને ચેલ્લણાના પ્રિય,

મહાન રાજવી શ્રેષ્ઠિક
ભિંભિસારના જીવનને

સ્પર્શતી નવલકથા

કિંમત ૪-૮-૦ પોસ્ટેજ ૮ આના

ચારસો પાના: ફિઝી બેકેટ

સોરઠી સંતવાણી

શ્રી. મેઘાણીની હૈલી સંપૂર્ણ કૃતિ તરીકે માન પામનાર આ કૃતિ સાથે એમણે જીવનના હૈલા શ્વસો લીધા હતા. વિધિનો સંકેત દશે કે જેનાથી તેમણે પ્રારંભ કર્યો, તેની જ રટણમાં અન્ત આવ્યો. લોકવાણીને અતિમ પરિપાક એ બજનવાણી છે: ને હિપનિષદો, ભાગવતો ઇત્યાદિનું ફોહન આ વાણી છે. સુંદર લાંબો પ્રવેશક અનોખી મીમાંસા સાથે ભોડવામાં આવ્યો છે. આ પુસ્તકમાં ૧૦૪ બજનો છે.

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

*

અદ્ભુત નિબંધસંગ્રહ

આચાર્ય આનંદશંકરભાઈના સાહિત્યના પ્રત્યેક અંગોની તલસ્પર્શી છણાવટ કરતા બે સંગ્રહો

સાહિત્ય વિચાર

કિં. ૫-૮-૦

કાવ્યતત્ત્વ વિચાર

કિં. ૪-૮-૦

સંસ્કૃત કાવ્ય-સાહિત્યના સ્વામીઓ અને પશ્ચિમના એરિસ્ટોટલથી લઈને આજ સુધીના સાહિત્યસ્વામીઓની સમીક્ષા તાણાંદે તમારી નકલ મેળવો.

ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

ભારતીની નવી ફૂલ-છાંબ

ફાંસીના તખ્તા પર પથ્થુ વંદેમાતરમ્
અડાસ ગોળીબારની યાદ આપે
એવી રોમાંચક પ્રસંગોની
સા હ સ - ક આ

જ વાં મ ફ

લેખક : શ્રી. 'જયભિખુ'

રોજની સાથે ફરતી, વાધનો બેઠો, ને
જ મોઝામાં રખડપટ્ટી-એમાંથી પાંખેલી સાહ-
સિકતા એ નવજીવાનને રાષ્ટ્રાદારના પથે લઇ
જાય છે ત્યાં વળી નવાં સાહસોને એ ભેટ છે
ને ફાંસીના તખ્તે પહોંચે છે. એક એક પ્રકરણ
વાચકના દિલને ડોકાવે છે.

કિંમત : ત્રણ રૂપિયા

દાસ્પરસના ઇતરદાર
શ્રી ધનસુખલાલ મહેતાની
—વાર્તાઓનો નવો સંગ્રહ—

પહેલો ફાલ

એકે એક વાર્તા પેટ પકડાવીને હસાવે
એવી રસમયી દાસ્પરસાઓ છે.

કિંમત રૂ. ૪-૪-૦

શ્રી. નગીનદાસ પારેખે અનુવાદ કરેલ
સ્વ. ડૉ. દાગોરનાં નવાં નારકો

લક્ષ્મીની પરીક્ષા

લક્ષ્મીની પરીક્ષા, શુદ્ધપ્રવેશ:
મફતીયા માલપાણી, વગેરે
નાટકો આ સંગ્રહમાં છે.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

અનિતો સાચો શણગાર શું ?

આ વાર્તાસંગ્રહ

એનો જવાબ વાળે છે

શીલ, સૈંદર્ભ ને સ્વમાન

મુંદરીઓનો શણગાર

લેખક : શ્રી. મનુભાઈ જોષાણી

એકત્રીસ વાર્તાઓ દ્વારા એ અત્રે રજૂ
થાય છે. પ્રત્યેક વાર્તા નાની બાલિકાઓથી
લઇને બહેન કે ઓછુ બહેન દરેક સ્ત્રીને
ગમી જાય તેવી છે. જ્ઞાન, અમ્મત ને ઉપદેશ
એમ ત્રિવિધ પદ્ધતિથી રચાયેલી આ કથાઓ
દરેક ધરને અને શુદ્ધિઓને શણગાર બને તેમ છે.

કિંમત : ૪-૦-૦

વિજ્ઞાનની વેદી પર જાત
અને જીવન યાદોમ કરનાર

મેહમ કયુરી

લેખક : ડૉ. એન. એમ. શાહ
જમતને શક્તિમતી બેઠ કરવા માટે
જીવનના એકચારામ, સુખ, સમૃદ્ધિ
સર્વસ્વ ફના કરનાર મહાન 'પતીનુ'
જીવન-ચરિત્ર, સુદર સાદી ભાષામાં
રજૂ થયું છે. દિરંગી પૂર્ક

કિંમત : એ રૂપિયા

પિતાજીનો વનપ્રવેશ

અને બીજી વાર્તા

લેખક પૂર્ણાનંદ ભક્ત એમ. એ.

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

ગૂજર્ ર. ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

શિષ્ટ અને સંસ્કારી વાચન મેળવવા ગ્રાહક બનો

સંદેશ ગ્રંથમાળા : પાંચમી શ્રેણી

પ્રેરક અને પ્રાણવાન સાહિત્ય રચુ કરતી 'સંદેશ ગ્રંથમાળા'ના આપ આલેખ ગ્રાહક બનો.

માત્ર ૯ રૂપિયામાં ૧૦૦૦ પૃષ્ઠનું શિષ્ટ વાચન (કાઉન ૧૬ પેજ)

'સંદેશ ગ્રંથમાળા'ની પાંચમી શ્રેણીના ગ્રાહકોને નવ રૂપિયામાં નીચેનાં પુસ્તકો જેમ જેમ પ્રગટ થશે તેમ આપવામાં આવશે.

(૧) જનાહર અને હિંદ (સચિત્ત રાષ્ટ્રિય પ્રકાશન)	કિં. રૂ. ૪-૦-૦ [પૃષ્ઠ ૨૬૬] શ્રી. હુંગરશી ધરમશી સંપદ
(૨) ચંદ બારેટ (સચિત્ત ઐતિહાસિક નવલકથા)	કિં. રૂ. ૫-૮-૦ [પૃષ્ઠ ૪૪૨] શ્રી. મણુલાલ સાકરલાલ દેસાઈ
(૩) સમતા (૬૬૫૨૫થી આધુનિક નવલકથા)	—છપાય છે. શ્રી. ઉમાકાન્તા

સંદેશ ભક્તિરસ ગ્રંથમાળા : બીજી શ્રેણી

ધુજરાતી સાહિત્યમાં શ્રેષ્ઠ અને સરસ ધાર્મિક સાહિત્ય આપતી આ ગ્રંથમાળા યુગ જ લોકપ્રિય બની છે.

માત્ર ૮ રૂપિયામાં ૧૦૦૦ પૃષ્ઠનું ભક્તિરસાળ ભર્યું ધાર્મિક વાંચન (કાઉન ૧૬ પેજ)

'સંદેશ ભક્તિરસ ગ્રંથમાળા'ની બીજી શ્રેણીના ગ્રાહકોને આઠ રૂપિયામાં નીચેનાં ઉત્તમ ધાર્મિક ગ્રંથો જેમ જેમ પ્રગટ થશે તેમ આપવામાં આવશે.

(૧) ભક્તિ અને સંકીર્તન (ભક્તિનો મદિમા કહેનો ધાર્મિક મથ)	કિં. રૂ. ૩-૪-૦ [પૃષ્ઠ ૨૪૮] પૂ. સ્વામીશ્રી ગિવાનંદ સરસ્વતી (અનુ. શ્રી. શાંતેશ્વર મંજારામ શાંતે)
(૨) દત્ત પરશુરામ (વેદાન્તનું જ્ઞાન આપતો હજળ મથ)	કિં. રૂ. ૦-૦-૦ [પૃષ્ઠ ૪૦૦] પૂ. સ્વામીશ્રી કૃષ્ણાત્મજી મહારાજ
(૩) ધર્મ અને રાજ્ય (ધર્મ અને રાજ્યનું રહસ્ય કહેનો ચિન્તન મથ)	—છપાય છે. પૂ. સ્વામીશ્રી માધવતીર્થજી
(૪) બ્રહ્મચર્યા (૫. ગુરૂવર્ગનાં અખાતમ અને અપ્રસિદ્ધ પ્રત્યયો)	—છપાય છે. પૂ. ગુરુદેવ રામદાસ (અનુ. શ્રી. જયનીલાલ આચાર્ય)

સંદેશ બાલસાથી ગ્રંથમાળા : બીજી શ્રેણી

આજની બાલપ્રલની આ માનીતી ગ્રંથમાળાએ નાનાં મોટાં
સહુનો આદર મેળવી લીધો છે.

માત્ર ૫ રૂપિયામાં જ્ઞાન અને સદાચારનું બાલસાહિત્ય

‘ સંદેશ બાલસાથી ગ્રંથમાળા ’ની બીજી શ્રેણીના ગ્રાહકોએ પાંચ રૂપિયામાં
રસભર અને રંગભર્યું બાલસાહિત્ય આપવામાં આવશે.

સંપાદક : શ્રી. હવરામ જોષી :: ચિત્રકાર : શ્રી. રવિશંકર પંડિત બી. એ.

(૧) મિયા પુસકી (ભાગ ૨ જે)

પહેલાં ભાગ કરતાં ચહે જેવી વાર્તા છે.
મિયાના અજબ પરાક્રમે છે

(૨) ટીકા સાંઢ

એક ગરીબ અને નમાસા છોકરાની કંઈ કરે
તેવી વિનોદ અને સાદસભરો કથા.

(૩) થાયા થૈયા

નાનકડી નટિકાઓ અને રસાળ મોતોનો
અંતર ખૂબજ રસભર્યો છે.

(૪) ભોજની ચતુર સલા

ચતુરાઈ અને છુદ્ધિબળની આ વાર્તા આનંદ
આપી મગજ ઠસે છે

(૫) પુરાણની વાતો (ભાગ ૨જો)

આપણી પુરાણની ધૂર વાતો નવીન દબે
આશ્ચર્યાચલી છે.

(૬) લેલી બાલ

વિદ્વાનની આ અજબ વાર્તા હાથમાંથી
મુકવી પણ નહિ મગે.

દરેક ધરમા સધરવા જેવું અમૂલ્ય આ બાલસાહિત્ય છે બાલશુભ્રાતની સેવા કરવાના
હેતુથી જ આવા સરતા લવાજમમાં ખોટ ખાઈને આ પુસ્તકો આપીએ છીએ પ્રથમ
ગુચ્છમાં આપેલાં આ ગ્રંથમાળાનાં છઠ્ઠે પુસ્તકો નાનાં મોટાં સૌએ રસથી વાંચ્યા છે—
બીજી શ્રેણીમાં પણ સચિત્ર પૂઠાં, સંખ્યાબંધ ચિત્રો, ધુંદર કાગળ અને બાંધણીથી
મોબતા લગભગ સાઠાછસો પાનનાં એવાં જ છ પુસ્તકો માત્ર પાંચ જ રૂપિયામાં
આપવાનું અમે સાદસ કહ્યું છે.

તા. ક. લવાજમ મોકલતી વખતે બીજી શ્રેણીનું લવાજમ છે એમ લખી જણાવવું.

પહેલી શ્રેણીના પુસ્તકો સિલિકમાં નહિ હોવાથી દબે પ્રથમ શ્રેણીનું લવાજમ સ્વીકારતા
નથી. પ્રથમ શ્રેણીના પુસ્તકોમાં જે સિલિકમાં હશે તે છૂટક કિંમતે મળી શકશે.

વિશેષ માહિતી માટે લખો—

સંદેશ પ્રકાશન મંદિર

સારંગપુર, અમદાવાદ.

ગુજરાતના અગ્રગણ્ય બાલસાહિત્યકાર બાળકોના બાણીતા ને માનીતા લેખક શ્રી. રમણલાલ સોનીનાં લખેલાં અને બારત સરકારની ખાસ પરવાનગીથી પ્રકટ કરેલાં

શિશુ સંસ્કારમાળાનાં ખારે સચિત્ર પુસ્તકો.

(૧) અક્ષલપુરના અક્ષલદાસ	(૭) ચંદ્ર
(૨) બાંડીયો બતરી લખણો	(૮) પપૂડો
(૩) તક તક તકરડી	(૯) કામલો
(૪) ચીનાઈ ચોરડી	(૧૦) નાથિયો
(૫) ગદ્દ ગવેયો	(૧૧) ગાગરમલ
(૬) ભગો પટેલ	(૧૨) મરઘાસિંગ

દુધ જેવા સફેદ બડા દકાઈ કામળ, લગભગ ૪૦૦ પૃષ્ઠ, પોણોસો ચિત્રો, બડા કાડના બે રંગી પૃષ્ઠાથી સુશોભિત છતાં ખારે પુસ્તકોના સેટની કિંમત

ફક્ત રૂ. ૪-૮-૦ છુટકે ફરેકના છ આના

આ સેટ વસાવી બાળકોને આપવાથી તેમને જ્ઞાન સાથે ગમ્મત આપશે તેમની બુદ્ધિચક્રિતને તેજસ્વી બનાવશે.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત.

નવા બજેટ માટે ચોગ્ય પુસ્તકો

હાસ્યરસિક

આનંદવર	૩-૦-૦	શરદ્વાણી (રમણલાલ સોની)	૨-૦-૦
હાસ્ય મંડીલ	૩-૦-૦	ખાતાસી (" ")	૨-૮-૦
સનમની શોધમાં	૩-૦-૦	સોહાગરાત (" ")	૩-૦-૦
રમતા રામ	૨-૮-૦	વિજયા (શરદ્વાણી)	૨-૮-૦
અક્ષલના ખાં	૨-૮-૦	પ્રણયયજ્ઞ	૨-૮-૦
કલમચાથૂક	૧-૪-૦	બહેનો માટે નવા રાસ	

સામાજિક

માધવી (ટાગોર)	૨-૦-૦	રાસ મંગળા	૧-૮-૦
પતિપત્નિ (નિરૂપમાદેવી)	૨-૮-૦	રાસ રજની	૩-૮-૦
મોક્ષદા (" ")	૩-૦-૦	અન્ય પુસ્તકો	
મિલન (નારાયણ બાણી)	૩-૦-૦	ઝિકટીવ દેવેન્દ્ર	૩-૮-૦
વારસદાર (" ")	૩-૦-૦	લેડી બસુસ	૨-૪-૦
પતિમંદિર (" ")	૧-૧૨-૦	સુક્તિ (કાન્તિકારી)	૧-૮-૦
કૃષ્ણકાન્તજી વીલ (બકીમબાણી)	૩-૦-૦	બહુન પ્રવાસ (જુલેવર્ન)	૩-૦-૦
દુર્ગેશન દિની (" ")	૩-૦-૦	હાથની ભાષા	૬-૪-૦
ત્રેયસી ભા. ૧-૨	૬-૮-૦	શક્તિવર્ધક આસનો	૩-૦-૦
		ઉર્દુ લિપિ પરિચય	૦-૧૪-૦

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવતરણ

* અન્નમયે વિશ્વવિદ્યાયે તામિલ ભાષાનાં કેટલાંક ઉપયોગી પુસ્તકો પ્રગટ કરવા માડ્યા છે. સ્વ. મહાવિદ્યાન આર. રાધવ આર્પચરનો 'તામિલ સાહિત્યનો ઇતિહાસ' ખાસ નિર્દેશ પાત્ર છે. અર્ધશાસ્ત્રી તામિલ ભાષાતર તથા ચોલાનો ઇતિહાસ પણ સત્વર પ્રગટ થવાનાં છે.

* છેલ્લા થોડા સમયમાં તામિલનાં બાળશાસ્ત્રી ઠીક સંખ્યામાં પ્રગટ થવા લાગ્યાં છે. કેટલાંકનું ભાવિ ખૂબ ઉત્કૃષ્ટ છે.

* તામિલ ભાષાના વિદ્વાન એમ. એસ. પૂર્ણલિંગમ્ પિલ્લેનું 'મન્નીપદમમ ખાતે ૮૨ વર્ષની વયે હમણાં જ અવસાન થયું'. તેમણે અંગ્રેજી ભાષામાં લખેલ 'તામિલ સાહિત્યનો ઇતિહાસ' દક્ષિણ હિંદના વિદ્વાનો સંખ્યા ખૂબ સાહિત્ય પૂરી પાડે છે. દુબીએ તે પુસ્તક અત્યારે વિરલ છે.

શ્રી. પ્રભુદાસ મધી ડૉ. રાજેન્દ્રપ્રસાદની આત્મકથાનું ગુજરાતી ભાષાતર કરી રહ્યા છે. પુસ્તક નવજીવન કાપીલય તરફથી પ્રગટ થશે.

ફ્રાન્સમાં તાજેતરમાં પસાર થયેલ એક કાપડા પ્રમાણે ફ્રેન્ચ વર્તમાનપત્રની કંપનીની મૂડીના દશમા ભાગથી વધારે કોઈ બાગીદાર મૂડી રેડી ચકશે નહિ બીજી બાબતો ઉપરાંત જાહેર મત પર જોડી અસરનો પ્રભાવ ન પડે તે ખાતર આ બિલની યોજના થઈ છે. બિલની ચરતો નીચે મુજબ છે (૧) બનિશમાં દરેક વર્તમાનપત્ર લિમિટેડ કંપનીની માલિકીનું હોવું જોઈએ. (૨) આ કંપનીમાં ઓછામાં ઓછા દસ શેરહોલ્ડરો (બાગીદારો) હોવા જોઈએ (૩) કોઈપણ શેરહોલ્ડર પાસે કંપનીની મૂડીના દશમા ભાગથી વધારે કિંમતના શેરો હોવા ન જોઈએ. (૪) એક કરોડથી વધારે ફ્રાન્કની મૂડીવાળા કોઈપણ ઔદ્યોગિક ખાતામાં અંશભાગ ધરાવનાર વ્યક્તિ વર્તમાનપત્રમાં શેર ધરાવી શકશે નહિ.

સુંબઝની તાજબદાલ હોટલમાંથી ' એટ ધી તાજ ' નામક માસિક જુલેટિન બહાર પડે છે.

તુલસીરામાયણનું રચિયન બાષામાં ભાષાંતરકર્તા પ્રો. એલેક્સી બેરેનિકોવે 'ટાચ'માં એક લેખ લખતાં હિંદના સાહિત્યને ગ્રેમબરી અંજલિ આપી છે. તેના લખવા મુજબ ' હિંદનું સાહિત્ય ચાર હજાર વર્ષથી અસ્તિત્વ ધરાવે છે. આ સમય દરમિયાન તે દેશના લોકોએ ઉચ્ચ કક્ષાના અસખ્ય સાહિત્યકર્મો રચ્યા છે. ' પ્રો. સાહેબને આ ભાષાંતર કરતા વર્ષો સુધી સખત મહેનત કરવી પડી છે અને મુદ્દ દરમિયાન પણ આ કામ પડ્યું સુકાધું નહોતું.

૧૬ મી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં હિંદના સાહિત્યનો યુરોપમાં અભ્યાસ થવા લાગ્યો હતો. આ બાબતમા યુરોપનાં રાષ્ટ્રો પૈકી જર્મનીએ પહેલ કરી હતી. મહાન જર્મન વિદ્વાન મેક્સ મુલરે કાળિદાસના શાસ્ત્રતત્ત્વ જર્મન ભાષામાં ભાષાંતર કર્યું અને કાળિદાસની પૂર્વના અમર કવિ તરીકે ગણના થવા લાગી.

જોગણીસમી સદી દરમિયાન યુરોપમાં શબ્દકોષના કેંદ્ર તરીકે ઝારનું રચિયા યુરોપમાં અમરચાન ભોગવણું હતું. જોહાનઅર્ન અને એલેક્સાન્ડર જેવા વિદ્વાનોએ સંસ્કૃતનો અભ્યાસ કરવાની પહેલ કરી તેઓએ સંસ્કૃત તથા બૌદ્ધધર્મના સાહિત્યનો વિસ્તારપૂર્વક અભ્યાસ કરવાનું માથે લીધું પાછળથી તેમાં અમરગુપ્ત વિદ્વાનો જોડાયા અને પરિણામે હિંદની અમત્યની ભાષાઓમાં લખાયેલ પુસ્તકોનું રચિયન ભાષામાં ભાષાંતર થયું.

હિંદ વિષે આધારભૂત ગણાતા રચિયન પ્રો. મિનાએવે જોગણીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં હિંદની ત્રણ વખત સુલાકાત લીધી હતી તેણે સંસ્કૃત ભાષા પર પ્રભુત્વ મેળવ્યું હતું. તે સમયે હિંદમાં પ્રાકૃત તથા પાલી ભાષા વપરાયમાં નહોતી અને હિંદી અને ઉર્દૂ તેનું સ્થાન લઇ રહી હતી. તેણે હિંદની આ અદસ્ત થતી ભાષાઓનો અભ્યાસ કર્યો તેમના અકાળ અવસાનને અંજે તે હિંદની ણીય ભાષાઓનો અભ્યાસ કરી શક્યા નહિ. અલગત, તેણે પોતાના ધણા શિષ્યોને પાલી તથા પ્રાકૃત શીખવ્યાં હતાં, જે રચિયનોને તેમના અભ્યાસમાં બહુ ઉપયોગી થઇ પડ્યાં હતાં.

તે સમયે સેટપીટરબર્ગ (અત્યારે લેનીનગ્રેડ) રચિયામાં સંસ્કૃતિ પ્રવૃત્તિઓનું કેંદ્ર હતું. પગ્દેશના વિદ્વાનો મોટા પ્રમાણમાં ત્યાં એલાકને આવતા હતા. સંસ્કૃતના અભ્યાસને ત્યાં એટલું બધું પ્રોત્સાહન આપવામાં આવતું હતું કે ' એકેડેમી ' ને ' સંસ્કૃત વોટર બચ ' કહેવામાં આવતી.

વીસમી સદીની શરૂઆતમાં યુરોપમાં હિંદની ભાષા તથા સાહિત્યના અભ્યાસના ક્ષેત્રમાં પ્રચંડ જાગૃતિનું મોજું આવ્યું હતું.

હિંદમાં પણ તેવી જ જાગૃતિ આવી હતી. ટાગોર તથા ભારતેન્દુ દગિથંદ જેવા પ્રખ્યાત હિંદી લેખકો તેના નેતા હતા.

આથી કુદરતી રીતે જ યુરોપના ભાષાશાસ્ત્રીઓનું ધ્યાન એલાયું. તેમાં આશ

કરીને રશિયનોએ નવી હિંદી ઉપભાષા-હિંદી, પંજાબી, ઉર્દૂ, બંગાળી, મરાઠી-વગેરેના અભ્યાસમાં રસ લેવાનું શરૂ કર્યું.

બારાનિઠોવ અને તેના બે સિધ્ધે પ્રો. ફેરનોડેઝ્બોરસ્કી તથા એ ઝુરીનના નામે યુરોપભરમાં પ્રખ્યાત છે. બારાનિઠોવ હિંદી, ઉર્દૂ તથા મરાઠીમાં પ્રમાણભૂત ગણાય છે. ફેરનોડેઝ્બોરસ્કી મરાઠીમાં પ્રમાણભૂત ગણાય છે. પ્રો. ઝુરીન બંગાળીમાં પારંગત છે. બંગાળીમાં પ્રમાણભૂત ગણાતા બીજા વિષ્ણુવત સેખક નિઠોલોષ્ટિએનોવ છે. ફેરનોડેઝ્બોરસ્કી તથા ઝુરીન બન્ને લેનિન્ગ્રાડના ઘેરા વખતે મૃત્યુ પામ્યા.

ટાગોરને સાહિત્યનું નોબેલ પારિતોષિક ગળ્યા પછી જ જન્મતંતુ બ્યાન હિંદના સાહિત્ય પ્રત્યે ખેંચાયું તે એક નોંધપાત્ર બીજી છે. ટાગોરની કૃત્યોએ રત્નના ખજાના વિચાર જન્મ સમક્ષ ખુલ્લા મૂક્યા હતા. 'ગીતાંજલિ'ની પ્રસ્તાવના લખીને તથા તેને ખૂબ પ્રસિદ્ધિ આપીને આશ્ચર્ય કવિ બન્યું. બી. ચીટસે ટાગોરની ઓળખાણ યુરોપના વિદ્વદ્ જગતને કરાવી

પણ રશિયન લોકોને તો ટાગોર જ ખરેખરી ચર્યાપાત્ર હતા. નિઠોલોષ્ટિએનોવે ટાગોરનાં ધણાં પુસ્તકોનાં રશિયન ભાષામાં ભાષાંતર કર્યાં અને તે સત્વર લોકપ્રિય થઈ પડ્યાં. 'ગીતાંજલિ' 'ગોરા' 'ધરે બાહિરે' વગેરે રશિયાની લગભગ બધી ભાષાઓમાં પ્રગટ થઈ ચૂક્યા છે અને આ વીસ વર્ષોમાં તેની અનેક આદૃતિઓ બહાર પડી ચૂકી છે.

પહેલા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન વિદ્વાન શરણેદસ્કીએ સંસ્કૃત તત્ત્વજ્ઞાનનો ફાર તૈયાર કરવા માંડ્યો હતો. યુદ્ધ દરમિયાન તે મૃત્યુ પામતાં બીજા પ્રોફેસરોએ તેનું કામ માથે ઉપાડી લીધું હતું.

રશિયન કાલિ પછી પરિચિત સરળ થઈ. વિજ્ઞાનની ઓફેડેમીના પૌર્વાત્મ વિભાગે રશિયન-હિંદી શબ્દકોષ તૈયાર કર્યો. આ કામની રચનામાં બનારસની નામદી પ્રચારિણી સભાએ બહાર પાડેલ 'હિંદી શબ્દ સામર'ની ખૂબ મદદ લેવામાં આવી હતી. અસારે આ ઓફેડેમી હિંદની વિધિવિધ ભાષાઓનો રશિયન શબ્દકોષ તૈયાર કરી રહેલ છે.

કમભાગ્યે આ વર્ષો દરમિયાન યુરોપે હિંદના સાહિત્યના અભ્યાસમાં કંઈ પ્રગતિ કરી નહિ. પરિણામે હિંદની ભાષાઓના અભાદિ કરવામાં આવેલા ભાષાતરોની નવી આદૃતિઓ જ આપણને પ્રાપ્ત થાય છે.

વિરોધ ધરાવતા શાહી શાસને માગમાં ચૂકેલ અસખ્ય મુશ્કેલીઓ છતાં હિંદનું સાહિત્ય પ્રગતિ કર્યું જ જવું હતું. સોવિયેટ રશિયામાં હિંદના સાહિત્યના જંબીર અભ્યાસને હેતુજન આપવામાં આવતું અને જે વિદ્વાનો આ અભ્યાસ કરવા માટે આગળ આવતા તેમને સમગ્ર આપવાની તંત્રીએ ગોઠવણ કરી છે.

આપણને નજીબે આશ્ચર્ય થશે કે સોવિયેટ સઘના મોઢાં શહેરો (લેનિનગ્રાડ, મોસ્કો, ટાશકેન્ટ, ટિશ્કનિસ અને ખાઝેવ તથા કીવ જેવાં નાના શહેરો)નાં વિશ્વવિદ્યાલયોમાં હિંદી, ઉર્દૂ બંગાળી તથા બીજા હિંદની ભાષાઓ શીખવવામાં આવે છે. આ સબધમાં એ જાણવું રસદાયક થઈ પડશે કે હિંદની ખાતે મળેલ એશિયા સબધક પરિપદમાં સોવિયેટ

રશિયાની વિજ્ઞાનની ઓરેડેમીના એક સભ્ય મિ. ન્યોર્ઝા પ્લેઝિયાનીને પ્રતિનિધિ તરીકે મોકલવામાં આવ્યા હતા. તે ઇન્ડો-યુરોપની ભાષાઓના ભાષાશાસ્ત્રી છે. અને તે અત્યારે ટિબ્લિસ ખાતે રોલિન વિશ્વવિદ્યાલયમાં ખીજ વિષયો ઉપરાંત સંસ્કૃત શીખવી રહેલ છે.

સંખ્યાબંધ પ્રખ્યાત હિંદી અને હિંદુ પુસ્તકોનાં ભાષાંતર રશિયાની મુખ્ય ભાષા-ઓમાં કરવામાં આવ્યાં છે. તેમાં તેમની મૌલિકતા તથા ખૂબીને જરાપણ અંચ આવવા દેવામાં આવી નથી. પ્રખ્યાત લેખક મુફરાજ આનંદના 'કૂલી' તથા 'ધી-અન્ટમેલ'નાં ભાષાંતરો રશિયામાં ખૂબ પ્રચાર પામ્યાં છે. (યુરોપીયા ઉત્તારવાની કોષ્ટને હજુ જરૂર લાગી નથી !)

આર્થિક, સામાજિક, રાજકીય અને સાંસ્કૃતિક ક્ષેત્રમાં હિંદના વિકાસના વિશાળ અભ્યાસની યોજના તથા ચર્ચા માટે મોરકોમાં પરિવહની છ મેકેકો ભરવામાં આવી હતી. આ ચર્ચા દરમિયાન ધણી વિદ્વાનોએ લેખો વાંચ્યા હતા અને તેમાં હિંદ વિષેની અનેક ખાજતોની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.

તેજ પરિવહમાં મિ. વી. બ્રેરોન્વિસે પ્રખ્યાત લેખક મુન્શી પ્રેમચંદ્રનાં પુસ્તકોને અંગ્રેજી આપત્તુ ભાષણ કહ્યું હતું. પ્રેમચંદ્રની ૨૦૦ વાર્તાઓ, ૬૨ નવલકથાઓ તથા અસંખ્ય લેખોનું ભાષાંતર કરવાની તેણે દરખાસ્ત મૂકી હતી.

ન્યારે શાહીવાદી દેશો પોતાનાં સંસ્થાનોમાં પ્રગતિશીલ દિલચાલને દાખી દેવા યત્ન કરે છે ત્યારે તે દેશોના સાહિત્ય પર તેની અસર થાય છે. ક્ષિત્રને આપણા પ્રગતિશીલ લખાણોને ખીજ દેશોમાં જતું અટકાવ્યું, એટલું જ નહિ પરંતુ તે દેશોના પ્રગતિશીલ સાહિત્યને દિલમાં આવતું પણ અટકાવ્યું. હિંદ અને જમત વચ્ચે સાંસ્કૃતિક સંબંધ અટકાવવાનો આ ઇરાદાખૂરનો યત્ન હતો.

હજુ અત્યાર સુધી-સોવિયેટ યુદ્ધમાં જોડાયું ત્યાં સુધી-તેઓ આ નીતિને સુસ્તપણે વળગી રહ્યા હતા અને જે કાષ્ઠપણ પ્રકારના સાંસ્કૃતિક સંબંધની શક્યતા હતી તે આની ઉપરવટ લઈને હતી અને તે જોખમ વિના પ્રાપ્ત થઈ ન હતી.

રશિયન ક્રાંતિ પછી ધણી હિંદી પુસ્તકોના ભાષાંતર પર ક્ષિત્રમાં પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો. પહેલું વિશ્વયુદ્ધ રશિયન રાજક્રાંતિ તથા પરિણામે જમતભરમાં ઉદભવેલ આર્થિક કટોકટી-આ બધું કાઠખૂસ થઈને પડવાની તૈયારીમાં આવેલ શાહીવાદીઓ માટે મુશ્કેલીનો સમય હતો. તે સમયે, પ્રગતિશીલ વિચારોનો ફેલાવો શાહીવાદને લાલગતી સમેો હતો.

આવા સમયે કાષ્ઠપણ હિંદી પોતાનો દેહ છોડીને નાખે છે તેની કલ્પના પણ શાહીવાદીઓ કરી શકતા નહિ. પછી સોવિયેટ રશિયામાં જવાની તો વાત જ થી ! પરંતુ પરદેશવાસી હિંદીઓએ પડિત મોતીલાલ નહેરુને આ સમયે યુરોપની મુસાફરી કરાવી. તે સોવિયેટ યુનિયનમાં પણ ગયા. આ મુસાફરીથી સોવિયેટ યુનિયન તથા યુરોપ સાથેના આપણા સાંસ્કૃતિક સંબંધો તાજા કરવામાં તથા હિંદની પરિસ્થિતિનો તેમને ખ્યાલ આપવામાં ધણી મદદ મળી.

—છાહાલાલ માનસિંગ ઠામદાર

યુદ્ધપશ્ચાદ્ જગતમાં વર્તમાનપત્રો પર અંકુશ

અમેરિકાના એસોસિયેટેડ પ્રેસે પોતાના ખબરપત્રીઓના રિપોર્ટો પરથી જે જે દેશોમાં વર્તમાનપત્રો પર વધારેમા વધારે અંકુશો છે તેની નોંધ કરી છે.

રશિયા—પરદેશી ખબરપત્રીઓ તરફથી બહાર મોકલાતાં બધા ખબરો સેન્સરો મારફત મોકલવામાં આવે છે. જે તેમાં કંઈ ફેરફાર કરવામાં આવે અગર તે ખબર સમૂળગા રદ કરવામાં આવે તેા ખબરપત્રીઓને સેન્સર તરફથી તેની ખબર આપવાનું ધારવામાં આવે છે. પણ ઘણી વખતે તેમ થતું નથી. પરદેશી ખબરપત્રીઓની ઝીલે ચોક્કસ માન્યતા છે કે વધારેપડતી અણુબમતી બાબતોના ખબર મોકલવાથી તેમના કાર્ય પર ગંભીર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવશે. રશિયામાં કોઈ વિદેશી વર્તમાનપત્ર નથી અને પરદેશના ખબર આપનારી એક જ સરકારી એજન્સી 'ટાસ' છે.

યુગોસ્લાવિયા—અધિકારીઓ ઘણી વખત એવી કહાસ મારે છે કે બહાર જતા ખબર પર સેન્સર નથી. પરંતુ ઘણી વખત ખબરપત્રીઓ તરફથી મોકલાતા ખબર અણુ-બમતા હોય તેા ખબર ખાતાના પ્રધાનમંડળ તરફથી તથા સરકારી વર્તમાનપત્ર વિભાગ તરફથી ખબરપત્રીઓની હાબરી લેવામાં આવે છે. પરદેશી ખબરપત્રીઓ તરીકે કામ કરતા યુગોસ્લાવોને 'એડા ફરેરાટબર્ગ ખબર' મોકલવા માટે, તપાસ ચલાવી સજા કરવામાં આવી છે. દેશમાં આવતા ખબર પર સરકારી સેન્સરશિપ નથી પરંતુ બધાં વર્તમાનપત્રો દીટાના કોમ્યુનિસ્ટ સંચાલિત પ્રબળીય મોરચાને અનુસરે છે.

હિંદુસ્તાન—સામાન્યતઃ પ્રાંતોમાં બધા ખબરો પર હથું અંકુશો છે, જે કે પોતાની વ્યવસ્થા હેઠળના પ્રદેશો પર મધ્યસ્થ સરકારને સંપૂર્ણ સત્તા છે. કેટલીક વખત બહાર જતા તારો તથા ધરમથુ ખબરોને એટલા સમય સુધી રોકી રાખવામાં આવે છે કે જ્યારે તેને મોકલવાની પરવાનગી મળે ત્યારે તે અતિ જુના થઈ મથા હોય છે અને તેની ખાસ કિંમત રહેતી નથી. પછી તેને કંઈ પણ ફેરફાર કર્યા વિના જવા દેવામાં આવે છે. યુદ્ધ પછી, બહાર મોકલાતા સંદેશમાં સેન્સરે કંઈ પણ ફેરફાર કર્યાનો દાખલો જાણવામાં આવ્યો નથી.

ફ્રેચ હિંદીચીન—સૈદ્ધાંતિક દૃષ્ટિએ વર્તમાનપત્રો સ્વતંત્ર ગણાય છે. પરંતુ વાસ્તવિક રીતે સરકારી સખત નિયંત્રણ હેઠળ છે.

ચેન—એક વર્ષથી વધારે સમય સુધી પરદેશી ખબર પત્રીઓને પ્રમાણમાં છૂટ આપી. સરકારે ૧૯૩૭ના 'આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવહારના નિયમો' મુજબ સરકારે અચાનક કેટલાક કિસ્સાઓમાં સખ્તાઈ આદરી છે. આ નિયમો મુજબ રાજ્ય અથવા તેના આંતર-રાષ્ટ્રીય સબધોની સહીસલામતીને અડચણ આવે તેવા કોઈ પણ ખબરો મોકલાવવાને ખબર સંસ્થાને જોખમદાર ગણી છે. સાથોસાથ ટપાલ તથા તાર ખાતાના કિસ્કટર જનરલ એવું મનાવવા માગે છે કે આ કાર્યને 'સેન્સરશિપ' ન ગણી શકાય.

હિંદના પ્રાચીન ગ્રંથો ને હસ્તપ્રતોના અણુભોલ ખજાનો

હિંદના વહાઈટ હોલ નજીક આવેલી દિંદી કચેરીમાં એક નાનકડી ચોખંડની પેટી છે. તેની પર હમેશાં તાળું મારેલું રહે છે અને તેની ચાવી ચોખાપહેરા હેઠળ રહે છે. એ પેટીમાં એક પ્રાચીન અને સુંદર ગ્રંથ છે, પૌર્ણીક ગ્રંથોનું સૌથી મોટું ગ્રંથાલય મથાણ છે તેવા આ ગ્રંથાલયમાં એ પુસ્તક જાણે મધ્યબિંદુ સમુ છે.

અણુભોલ ગ્રંથ

પૌર્ણીક પુસ્તકો અને હસ્તલિખિત પ્રતોના મહાભંડારનું શું કરવું તેના ક્ષિટિય સરકારે હવે તાત્કાલિક નિર્ણય કરી નાખવો રહેશે હિંદ હવે ક્ષિટિય સામ્રાજ્યને સમરામ કરી રહ્યું છે. કેટલાકો કહે છે કે છેલ્લાં ૧૫૦ વર્ષ દરમિયાન ક્ષિટનમાં આણીને એકત્ર કરાવેલા આ ખજાનો તેના મૂળ સંસ્થાનમાં, હિંદમાં પાછો ફરવો જોઈએ. ખીજાઓને એવો મત છે કે આ અણુભોલ ગ્રંથસંગ્રહની માલિકી તેના વર્તમાન માલિકોની જ મણી શકાય, ખીજા કેાઈની નહિ જ. પુસ્તકાલયના વર્તમાન ગ્રંથપાલ ડૉ. એચ. એન., રેન્ડલ ન તો બંડનના પક્ષમાં કશું બોલે છે, ન તો હિંદના પક્ષમાં. વર્ષે જે માર હજાર માણસો પુસ્તકાલયનો ઉપયોગ કરે છે તેમની સર્વોત્તમ સેવા બજાવવાનું કાર્ય પુસ્તકાલય ચાલુ રાખે એટલી ખાતરી મળે તો ડૉ. રેન્ડલને સંતોષ છે

બે લાખ ત્રીસ હજાર ગ્રંથો ને વીસ હજાર હસ્તપ્રતો

પુસ્તકાલયની દીવાલો પર દારબધ બે લાખ ત્રીસ હજાર હાપેલાં પુસ્તકો અને વીસ હજાર હસ્તલિખિત પ્રતો વિરાજે છે. અને આ સંખ્યામાં વર્ષે પાંચ હજાર લેખે ઉમેરાય છે રહી છે. હકીકત એ છે કે હિંદમાં છપાતા પ્રત્યેક પુસ્તકની એક નકલ પ્રાપ્ત કરવાનો હિંદી કચેરીના પુસ્તકાલયને કાયદેસરનો અધિકાર છે, જે કે તેનો અમલ કરાતો નથી.

એક હજાર વર્ષનું પ્રતિબિંબ

આ પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકો અજેની સૂચિમાં વૈવિધ્ય રહેલું છે ત્યાં ઇ. સ. પૂર્વે ૫૦૦ વર્ષનાં પુસ્તકો છે, તો ડુડાડાં કીર્મીઝ અને ડૉ. એની બેસંટનાં પુસ્તકોયે છે. તેમને સાચુહિક રીતે જોઈએ તો આ પુસ્તકો પૌર્ણીક દેશોના એક હજાર વર્ષ ઉપરાંતના ઇતિહાસ અને સંસ્કૃતિનું પ્રતિબિંબ પાડે છે

ઇમારતમાં સંચરણલાં સ્મરણો

પુસ્તકાલયની રવેશો સુદાં પૂર્વના ઇતિહાસ અને પશ્ચિમના પ્રયાસોના વાતાવરણથી મહેકે છે. નીચ અને વિશાળ વાચનખંડમાં દિંદી વિદ્યાર્થીઓ અને સંસ્કૃતના વિદ્વાનો હિંદના મોતલ શાસકોએ પોતાના શાસનકાળમાં લખેલાં એવાં પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરે છે. સેકસનો મિટનમાં આગ્રા તેનીય પહેલાં લખાવેલી હસ્તપ્રતોનો તેઓ અભ્યાસ કરે છે. તા. ૩૧ મી ડિસેમ્બર ૧૯૦૦ના રોજ રાણી એલીઝાબેથે આપેલા હકકનામાં હેઠળ ૧૧૨]

અસ્તિત્વમાં આવેલી ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીના નામે ઝોળખાતી લંડનના વેપારીઓની રાજકીય ને કે હુમ્મ થઈ ગઈ છે અને જેની સ્થાપના માટે તેમણે ભગીરથ પ્રયાસો કરેલા તે સામાન્ય પણ હુમ્મ થઈ રહ્યું છે, છતાં તેમનાં પરાક્રમની યાદ દેવડાવનારાં હજારો સ્મરણો આ પુસ્તકાલયની ઇમારતમાં સંઘરાયા છે.

હિંદની રાજકીય મુશ્કેલીને સરળ બનાવવા માટે મિથ્યા યત્નો કરનારી ગોળમેજી પરિષદ ન્યા મળેલી અને મદારાજઓ, સુલતાનો અને પ્રમુખોના સત્કારસમારંભો ન્યા યોજાયેલા તે કાઉન્સિલ ચેમ્બરમાં હિંદના પ્રથમ ગવર્નર જનરલ વોરન હેસ્ટિંગ્સની તસ્વીર નીચેની ખુરશીઓ પર દિષ્ટિપાત કરતી લટકે છે અને એ ખંડમાં શૂતકાળના પ્રેતો જાણે હજી પણ ભગી રહ્યા હોય એમ લાગે છે. આસપાસની દીવાલો પર ઊંચે પેલા પુસ્તકોના ખજાનો પડ્યા છે, જેને એકત્ર કરવામાં ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીના માણસોએ ખૂબ મહત્ત્વનો ભાગ ભજવ્યો હતો.

કંપનીના ડિરેક્ટરોને આવેલો ખ્યાલ

લંડનમાં પૌર્વાત્ય પુસ્તકો અને હસ્તપ્રતોનું પુસ્તકાલય સર્જાવવાનો ખ્યાલ તા. ૫ મી મે ૧૭૯૮ ના રોજ જન્મેલો. તે વખતે ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીના ડિરેક્ટરોએ લખેલું કે ‘અમારા નોકરોએ તાજેતરના વર્ષોમાં ખાસ કરીને બંગાળમાંથી પૌર્વાત્ય હસ્તપ્રતો એકઠી કરવા માંડી છે, જેમાંની ઘણી પાછળથી ઇંગ્લેંડ લાવવામાં આવી છે, એ ખાનગી હાથમાં રહે અને સમય વીતતા ખીજ ખાનગી હાથમાં જાય તો સભવ છે કે તેમને કશો ઉપયોગ થઈ શકે નહિ. સંભવ છે કે તેમની પ્રતે હિપેક્ષા સેવવામાં આવે, અને આમ થતાં આખર યુરોપ તેમ જ હિંદ બંને તેમને મોટા ભાગે ગુમાવી બેસે એવો ખવરો રહેલો છે.’

ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ પૌર્વાત્ય પુસ્તકાલય ઊભું કરવાની ઇચ્છતા વિશે જાહેરાત કરી ખરી, છતાં તે વિશે તેણે તાત્કાલિક કશું કરેલું નહિ. સરફત વિદ્વાનો પિતા મળ્યાતા આલ્ફ્રેડ વીલ્કીન્સે આવું પુસ્તકાલય સ્થાપવા માટે દબાણ કર્યું અને પૉરન હેસ્ટિંગ્સે તેને ટેકો આપ્યો.

સને ૧૮૦૧ માં ગ્રંથલંકારનો આરંભ

સને ૧૮૦૧ ના આરંભકાળના મહિનાઓમાં વીલ્કીન્સને વાર્ષિક રૂ. ૨૪૦૦ ના પગારથી ગ્રંથપાલ નિમણમાં આવ્યો. અને એ જ વર્ષની તા. ૨૦મી નવેમ્બરે પુસ્તકાલયને સૌથી પ્રથમ ભેટ મળી જેનું વર્ણન પુસ્તકો અને વિચિત્ર વસ્તુઓ નોંધવાની ચોપડીમાં આ પ્રમાણે કરાયેલું છે ‘છુટા પાંડેલા ટેટલાક ભાગો સાથે હાથીનાં ત્રણ માથા મળ્યાં આ પ્રાણીઓના દત્તચળ પુટવાની વિચિત્ર પદ્ધતિ સમગ્રવત્તાના આસપાસ આ ભાગો છૂટા પાડવામાં આવેલા છે.’ ત્રણ દિવસ બાદ તેલિપા કામળ પર લખાયેલી એક ફારસી હસ્તપ્રત પુસ્તકાલયમાં આવી અને એક અઠવાડિયાની અંદર ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીનો ઇતિહાસ આવેખનારા રાજકીય ઓર્ગે એકત્ર કરેલી સેક્રેટ હસ્તપ્રતોનો વિખ્યાત સંગ્રહ આવી પહોંચ્યો.

ટીપુ સુલત

તેજ વર્ષના ડિસેમ્બર માસમાં આ પુસ્તકાલયની વરતુએ પૈકીની ચોથી વિશેષ રસપ્રદ એવી એક વરતુ પુસ્તકાલયમાં આવી ચડી. તે હતી ટીપુ સુલતાનનાં સ્વપ્નોની હસ્તપ્રત. આ વિલક્ષણ દસ્તાવેજમાં અંગ્રેજોના હાડોહાડ દુસ્મન ટીપુ સુલતાને સ્વહસ્તાક્ષરે પોતાના સ્વપ્ન લખેલાં છે. ટીપુની જામત અવરથાની ક્ષણે જેટલા પ્રમાણમાં યુદ્ધમાં રોકાયેલી રહેતી હતી તેટલા જ પ્રમાણમાં સ્વપ્નોમાં પણ રોકાયેલી રહેતી હતી એમ એ દસ્તાવેજ દર્શાવી રહે છે.

‘ ટીપુ સુલતાનના વાક ’

પુસ્તકાલયને આ અસાધારણ દસ્તાવેજની સાથે જ ‘ ટીપુનો વાક ’ નામે જાણીતું ‘ થેલુ ’ રમકડું પણ મળ્યું હતું. આ ચાતુર્ભાષી યાત્રિક રમકડામાં એક અંગ્રેજ અફસરના શરીર પર સવાર થયેલા વાક દેખાડવામાં આવ્યો છે. રમકડાનો હાથ ફેરવવાથી વાક ધુરુવા મંડિ છે. સાથોસાથ પેશા અફસર પણ અત્યારે આ રમકડું ‘ વીક્ટોરિયા એન્ડ આલ્બર્ટ ’ મ્યુઝિયમ ‘માં છે. જાહેર જનતાને એ રમકડું જોવાની જો કે છૂટ છે, પણ એના પર હાથ ફેરવવાની છૂટ નથી.

શાહજહાંની ભોજપત્ર પરની હસ્તલિખિત પ્રત

વર્ષો વીતતાં અર્ધાં તેમ તેમ પુસ્તકાલયના ખજાનામાં વિવિધતા તેમ જ રસમયતા એમ બંને દૃષ્ટિએ ઉમેરા વધવા માંડ્યો. બેબીસાનના રાજા ખીજા નેખચદનેઝાર (ઇ. સ. પૂર્વે ૬૦૫ થી ૫૧૧) ની એક મોટી સિલા પુસ્તકાલયને મળી. આ સિલામાં રામનું નામ તેના ખિતાબો અને તેણે કરેલાં સર્વ અગત્યના સાર્વજનિક કાર્યોની નોંધ આપેલી છે. અને એ રીતે બેબીસાનની એ એક તવારીખ બની રહે છે. સેંકડો તામ્રત્રોની એક પાલી ભાવાની હસ્તપ્રત પણ ત્યાં છે, જેનું લખાણ ચપ્પ વડે કરવામાં આવેલું છે. સમ્રાટ શાહજહાંએ તેની પત્ની નાદિરા બેગમને એનાયત કરેલી ભોજપત્ર પરની હસ્તપ્રતો પણ ત્યાં છે. ચામડાથી બાધેલા આ સુંદર ગ્રંથના આરંભના પાનાને શુદ્ધ ‘ સુવર્ણ ’ થી મીતરેલાં પ્રાણીઓ અને પુષ્પોનાં ચિત્રોથી શણગારવામાં આવેલાં છે, અને અંદર આલેખાયેલી રંગીન તરવીરો અને ચિત્રોની આયોજના બતાવી આપે છે કે કલાના પુનરુદ્ધાનનું મોઝું મુરોપમાં ફરી વળ્યું તે સાથે પૂર્વમાં પણ ફરી વળ્યું હતું. આ આદ્યમ સન ૧૮૦૮માં ‘ સેકન્ડ હેન્ડ ’ પુસ્તકોની એક દુકાનમાંથી માત્ર રૂ. ૪૮૦ માં ખરીદાયેલું. અત્યારે તે અનોખા મહાપ્રત છે.

સોના-આંદીના પટ પર કોતરાયેલી સંધિઓ.

બોખંડની પેઠીમાં દારા શુકોહની પડખે કાશીકંટના જામોરીન અને ૩૫ ઇંચ ઇંચની કંપની વચ્ચે મહાપલ્લવ બાબામાં લખાયેલી બે સંધિઓ રાખવામાં આવેલી છે. આ બંને દસ્તાવેજ વિલક્ષણ છે. પહેલો દસ્તાવેજ બે ૪૪ મહોળા અને ૭ શીટ લાંબા એવા શુદ્ધ

સર્વજ્ઞના પદ પર કૌતરવો છે, અને બીજો દસ્તાવેજ એને જ મળતા આવતા શુદ્ધ ચાંદીના પદ પર કૌતરાયલો છે.

કોમવેલ અને નેદસનની સહીવાળા દસ્તાવેજો

વાચનખંડની દીવાલો પર પ્રતિદાસની દૃષ્ટિએ અત્યંત રસમય એવા મહાપલા દસ્તાવેજો ટીંખાડવામાં આવેલા છે. ઇસ્ત ઇન્ડીઆ કંપનીના માણસોને ચાંચિયાઓથી ખદખદતા દરિયામાંથી નવા સાંપ્રાપ્ત તરફ પસાર થતી વખતે તેમનું રક્ષણ કરવાની કબજાત આપતો કોમવેલની પોતાની સહીવાળો એક દંદેરો ત્યાં લટકે છે. તેની બાજુમાં નેલસનના મોટા દસ્તાવેજોથી લખાયેલો એક પત્ર છે. ‘કંપનીએ મને આપેલા અજૂતપૂર્વ માન બદલ મારી લામણી બ્યક્ત કરે તેવા શબ્દો શોધવા હું અસમર્થ’ છું. સન ૧૭૬૩ ના ઓગસ્ટની ૧ લી, ૨ છ અને ૩ છ તારીખે ફ્રેન્ચ નૌકા કાફલા પર વિજય મેળવી આપવામાં નેલ્સને કામગીરી બજાવેલી ને માટે ઇસ્ત ઇન્ડીઆ કંપનીના ક્રિડેટરોએ તેને જે ધન્યવાદ આપેલો તેના જવાબમાં નેલ્સને ઉપરનો પત્ર લખ્યો હતો.

ગોમલ સમ્રાટોના તસ્વીરસંગ્રહો

હાલના ગ્રંથપાલ ડૉ. રેન્ડલ ૧૯૨૭ ની સાલથી એ રચાન પર છે તેમણે મને અનેક સંગ્રહો બતાવ્યા, ગોમલ સમ્રાટોની અને તેમના શાહનશાઓની અને તેમની હિંદુ-મુસ્લીમ અને ખ્રિસ્તી પ્રજાની તસ્વીરો ધરાવતા ૬૭ તસ્વીર સંગ્રહો તેમ જ સર ઓરેલ રટાઇને એકમ કરેલા સંગ્રહો પણ બતાવ્યા. સર ઓરેલ સન ૧૯૦૦, ૧૯૦૬ અને ૧૯૧૩ માં ખાસ પ્રવાસો કરીને પોતાની સાથે કાષ્ઠ અને કામળ પર અંકિત ચથેલા તોબેટી દસ્તાવેજો અને સરકૃત, ચીની, ઉર્ગેગાર તથા સોમલી હસ્તપ્રતો પોતાની સાથે લાવ્યા હતા. આમાંની ધણીખરી હાલ બ્રિટિશ મ્યુઝિયમમાં છે. મોટે-ત્રીએ એકમ કરેલી સરકૃત, ફારસી, અરબી, તામીલ અને તેલુગુ હસ્તપ્રતો, જે સંભવતઃ આખા પુસ્તકાલયમાં સૌથી વિશેષ મહત્વની છે તે પણ મને બતાવવામાં આવી હતી.

હિંદી, હિંદી અને તામીલ જેવી સારી રીતે જાણીતી ભાષાઓની હસ્તપ્રતો ઉપરાંત આ પુસ્તકાલયમાં પાશ્ચાત્યોને જાણી જાણીતી એવી પાલી, પ્રાકૃત, અહમ્મ, કાનડી, મૈથિલી, ઉરિયા, સાંતાળી, સવારા, ઝડ અને પહેનવી જેવી ભાષાઓની હસ્તપ્રતો પણ મિ. રેન્ડલે મને બતાવી હતી.

સંસ્કૃત ભાષાના અમેરિકન પદ્ધિત

પુસ્તકાલયના હાલના ગ્રંથપાલ મિ. રેન્ડલ અનેક વિશ્વવિખ્યાત વિદ્વાનોને પચ્ચે ચાલી રહ્યા છે. આવો એક વિદ્વાન હતો ન્યુયોર્કમાં દ્રોષ ખાતે જન્મેલો મિ. શીટ્ઝ એડવર્ડ, હોલ. સન ૧૮૪૬ માં તે હાવર્ડનો વિદ્યાર્થી હતો તે વખતે તેના નાસી અથેલા બાઈને જોળી લાવવા માટે તેના કુટુંબે તેને હિંદુસ્તાન મોકલ્યો હતો. હોલનું જહાજ મથા નદીના મુખ પાસે ભાંગી પડ્યું પરંતુ તે કિનારે પહોંચી અથે અને પોતાના બાઈની શોધખોળ

તેણે શરૂ કરી દીધી. સાથોસાથ તેણે ફારસી અને સંસ્કૃતનો અભ્યાસ કરવા માંડ્યો અને આમાં ઝેટલી પ્રગતિ કરી કે સન ૧૮૫૩ માં નેને બનારસ યુનિવર્સિટીમાં સંસ્કૃત અને અંગ્રેજીનો પ્રાધ્યાપક નિમવામાં આવ્યો.

કુટીબંધ ભાષાઓ બહુનાર જર્મન ગ્રંથપાલ

પુસ્તકાલયનો સૌથી મહાન ગ્રંથપાલ તો કદાચ રફાઇનહેડ રોસ્ટ નામનો એ જર્મન હતો, જે વીસથી ત્રીસ ભાષાઓ અને સેંકડો બોલીઓ બોલતો હતો. લંડન ખાતેના પૌર્વાત્ય ગ્રંથસમૂહને દુનિયાભરના મહાનમાં મહાન સંગ્રહણુ રૂપ આપવામાં ખરી સફળતા ક્રાઇએ મેળવી હોય તો તે માણસ આ રોસ્ટ જ હતો. ગ્રંથપાલ તરીકેની તેની નિમજ્જન સન ૧૮૬૬ માં થયેલી.

લંડનવાસીઓની દિલસીનતા

લંડનના મધ્ય ભાગમાં આવેલા આ પુસ્તકાલયના અસ્તિત્વની લંડનવાસીઓને ખબર પછુ નથી પુસ્તકાલયના વાચનખંડમાં આવીને દિંદી વિદ્યાર્થીઓ પોતાના દેશના પ્રાચીન સાહિત્યનું પાન કરે છે, અભ્યાસ કરે છે. નીચેના મળે કાઉન્સિલ ખંડ આવેલો છે, જેમાં પ્રાચીન રાચરશીશુ છે, એ ખંડ અને બારીઓ અને સુંદર રવેશી બહે સામાન્યના સરી જતા રવખના સાક્ષી બની રહ્યાં હાથે છે.

—રોસ્ટની કલાકના એક દેખ પરથી

[અનુસંધાન ૫ ૧૧૧૭ માં]

પોર્ટુગલ—જહાર જતા ખબર પર ખુદલી સેન્સરશિપ નથી; જો કે પરદેશના ખબરપત્રોની રથાનિક ગુપ્તચર ખાતાના અધિકારીઓ ત્રીચુવટબરી તપાસ રાખે છે. પોર્ટુગલના પત્રો પર કડક સેન્સરશિપ છે અને તેમને બંધ કરી દેવામાં આવે અથવા તેને આપખુદ શિક્ષા થઇ રહે

જર્મની—છાપાવાળાઓને રશિયન વિભાગમાં સ્વતંત્રપણે મુસાફરી કરવા દેવામાં આવે છે ચારે વિભાગોમાં ધરના છાપખાનઓ મટે જુદા જુદા પ્રકારના અક્રશો છે. સામાન્ય રીતે કહેતાં અમેરિકન તથા બ્રિટિશ વિભાગોમાં પૂરું છાપસન્સ ધરાવતાં પત્રો પર ક્રાઇ પણ પ્રકારના રથાનિક સેન્સરો નથી, જો કે ફ્રેંચ તથા રશિયન પ્રદેશોમાં પ્રસિદ્ધિ પૂર્વેની અમુક પ્રકારની ' સેન્સરશિપ ' છે.

—છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

લેખક થવું હોય તો આટલું ધ્યાનમાં રાખજો.

લખતાવાચતા આવડતું હોય એવો કોઇ પણ લેખાગ્ર માણસ ગુજરાતમાં લેખક થવાના કોઠ સેવે છે. રાજા-કોટેજોનાં-હસ્તલિખિત માસિકોમાં લખવાની શરૂઆત થતાં જ ક્રષ્ટમિત્રો 'લેખક' 'સાક્ષર' વગેરે ખિન્નને લેખક પોતે જ અદરખાનેથી સાચેસાચ સ્વીકારતો થઇ જાય છે. લેખક થવા માટેની પૂર્વતૈયારી કેટલી કરવી પડે તેની લગીરે દરકાર કરી વિના શિષ્ટ ગણ્યતા માસિકો અને સામયિકોમાં પણ લેખો મોકલતો એ થઇ જાય છે; પણ એ, તથા કે ચાર ઠેકાણેથી 'અસ્વીકાર', 'સાબાર પરત' નો જાકારો મળતાં જ લેખક થવાની એની ઉપરછલ્લી હોંસ બાંગી જાય છે અને ફરીને કદી જ લેખક થવાના ચાલે ન ચડવાની પ્રતિજ્ઞા લઇને બીજા કોઈ નફાકારક ધંધામાં એ ઝંપલાવી દે છે. આવા પ્રકારના લેખકો બીજો કોઇ બાજબી ધંધો સ્વીકારી લે તેમાં સાહિત્યને, સમાજને અને પરિણામે લેખકને પોતાને પણ લાભ છે.

પ્રારંભિક તાલિમની જરૂર

લેખક થવા માટે કેવળ બીજાઓની ઇચ્છા કે પ્રશંસા-વચનો કામમાં નથી આવતાં, એ આપણા શિખાઉ લેખકો નેટલું વહેતું સમજે તેટલું સાડુ છે. લેખક થવા માટે કેવળ અંતરની રુદ્રણા ઉપર પણ ઝાઝો મદાર બધિવાથી નિર્વાહ થઇ શકે તેમ નથી ધૂમકેતુએ પોતાના તાજેતરના જ મંથમાં લાક્ષણિક રીતે કહ્યું છે તેમ, બીજા ધંધાઓમાં જેમ પ્રારંભિક તાલીમની જરૂર પડે છે તેમ લેખક થવા માટે પણ આવી કોઇ પૂર્વતૈયારીની આવશ્યકતા હવે આપણે સ્વીકારવી જોઇએ. આવી તાલિમમાં અનેક બાબતોનો સમાવેશ થઇ શકે પણ સૌથી વધુ મહત્વની બાબત તો એ લેખાલો જોઇએ કે પોતે જે વિષયનો લેખક થવા માગતો હોય તે વિષયનો સૌથી વધુમાં વધુ પરિચય એણે મેળવી લેવો જોઇએ, એટલું જ નહિ પણ પોતે સંપૂર્ણ પરિચય મેળવી લીધા પછી એમાં ઓલિક ફાળો આપી શકે તે માટે એણે પ્રયત્નશીલ રહેવું જોઇએ. જ્યાં સુધી જન્મત સમક્ષ કશીયે વિશિષ્ટ રીતે આપવાની આપણી પાસે તૈયારી ન હોય ત્યાં સુધી કોઇ પણ રીતે ઉત્તમ પ્રકારના લેખકમાં ગણના થવી અશક્ય છે ચાહેંતે ચીસે ચાહ્યા જવામાં પણ ઝો બાધ નથી. પણ એમણે કશું જ અફકું આપી શકાય તેમ છે કે કેમ તે તો ખાસ જોવાયું જોઇએ. આજના આપણા ધણાખરા લેખકોએ કોઇ જાતના વિષયને જ પોતાનો કરેલો હોતો નથી. લોકિક પ્રવાહ જેમ લઇ જાય તેમ એકાદને સિદ્ધ ગણ્યતા સામયિકો માટે વાર તહેવારે બે-ચાર લેખો પસંદી કાઢવાથી લેખક નામ સાચું રીતે ટકાવી રખાશે એવી માન્યતા ધણું કરીને આવા લેખકો સેવતા હોય છે અને લોકો દરદીન છે, ગુજરાત પૈસાચૂખુ છે, પ્રગળે અને પ્રગળા આગેવાનોને સાહિત્યની કશી જ પડી નથી, એવી એવી ફરીઆદો પણ આવા જ લેખકો કરતા જોવામાં આવ્યા છે.

સર્વોચ્ચ ઉપેક્ષાવૃત્તિ

પણ એક વખતે જો પોતે પસંદ કરેલા વિષયમાં પૂરપાટ ઝંપલાવીને એમણે

લેખક મોતી કાઢીને પ્રજા સમક્ષ રજૂ કરે તો પછી ફરિયાદોને કોઈ અવકાશ જ રહેશે નહિ. શ્રી. ધૂમકેતુને અનેક વખત વાતચીતમાં એક અત્યંત સુંદર વાક્ય ઉચ્ચારતા ધણાએ સંભળ્યા હશે. છાપામાં અમુક લેખકની અળવીતરી ટીકાઓ આવતાં શ્રી. ધૂમકેતુ ધણાને એકજ સલાહ આપે છે કે :

“તમે એક વધારે નવલકથા લખવા બેસી જાઓ. ” અધિકાર વમરના વિવેચકે બેસમજ્યા કરેલી ટીકાઓ પ્રત્યે આવી સર્વોચ્ચ ઉપેક્ષાજીતિ સેવવામાં ન આવે તો સાચો લેખક તો કોઈ દિવસ ઉપર જ ન આવી શકે. ઇતિહાસનો સૌથી વધુ નોંધપાત્ર દાખલો આંગલકવિ ક્રીડસનો છે. કાવી ટીકા થતાં જ એને ક્ષય રોગ લાગુ પડી ગયો અને આકાળે અવસાન પામ્યો. સાચી તૈયારી પછી લખવા બેદાને પડતો લેખક પોતાના લેખનો યિષ્ટ સામયિકો સ્વીકાર કરે કે ન કરે તેની પણ પરવા કરતો નથી. આવા ‘ભકારો’ માટે જરવાળે લેખકની નહિ પણ સામયિકોની આજરને હાનિ પહોંચે છે એ વાત પણ ઇતિહાસે હવે નિર્વિવાદ રીતે પૂરવાર કરી આપી છે.

જાણું કહેવાનું હોય ત્યારે...

ધણા લેખકો એમ પણ ફરિયાદ કરે છે કે શું લખવું ? શેના વિશે લખવું ? પણ જાણું કહેવાનું હોય છે ત્યારે તો કલમ પોતે જ લેખકને જીંમમાંથી જમાડે છે અને માનસપટ પરથી બીજા તમામ અવાન્તર વિચારોને દેશવટો અપાવે છે અને પછી તો મધરાત હોય કે ખળખળતો બપોર હોય; કડકડતી ઠડી હોય કે હુવાધાર વરસતો હોય, સંવાણું બિજાણું હોય કે મચ્છરમાકડની બાગેવાળો ઝોરડો હોય, ટ્રેન કે ચાલતી મોટર બસ હોય, તો યે તેને લખવામાં કશીય હરકત આવતી નથી.

સો ટચનું સોનું જોઈએ.

લખ-લખ કયે લેખનકાર્ય ચાલે છે એવી એક પ્રચલિત માન્યતા છે. આવા પ્રકારના લેખનકાર્યથી રેલી ઘડાય છે એ વાત સાચી છે. પણ એવું બધું જ લખાણ પ્રસિદ્ધિ યોગ્ય હોતું નથી. પ્રજા પાસે તો સો ટચનું સોનું લાધને જ જવું જોઈએ-લેખક પોતાના વિષય પરનું. ભાષાના વ્યાકરણનો પણ પૂરો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. આજે ધણા બધા “હાલી નીકેલો” લેખકો જેમ તેવા અશુદ્ધ સ્પષ્ટ-તાંડવમાં રાંચે છે. લખ્યપ્રતિષ્ઠિત ઘણા પછી પણ એવા કેટલાય લેખકો તો આજે યે વિદ્યમાન છે જેમને માચી નોડણી કે વ્યાકરણશુદ્ધ વાક્ય-રચના આવડતી નથી. ટૂંકમાં, લેખક થતા માટે નીચેની આવરણક માગ્યોનો સુક્રસેખ જનાવી લેવો જોઈએ.

(૧) લેખનકાર્ય પ્રત્યેની અનન્યનિષ્ઠા, (૨) વિષય પરત્વેનું અપાર પ્રણય, (૩) કલમ પોતે હાથમાં આવીને લખવા માટે કુદાકુદ કરે એટલા બધા પ્રમાણમાં મનન-ચિંતન,

(૪) કોઈ પણ લખાણને પ્રસિદ્ધ કરતા પહેલાં નજીકના મિત્રમંડળમાં જોતો બહોળો પ્રચાર.

(૫) ગુજરાતી ભાષાના શુદ્ધ વ્યાકરણનો અભ્યાસ. *

મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો

વૃહોદરા રાન્યમા લોઢા દ્વારા મદદ બિગી કરી તેમના જ દ્વારા વહીવટ ચલાવવા શિક્ષકો પાસે મંત્રી અને મથપાલ તરીકે કામ લઈ સાળાઓમાં ગ્રામ પુસ્તકાલયને સ્થાપી ચલાવવામાં આવે છે. આ પુસ્તકાલયોની દેખરેખ ન્યા સુધી સાળાઓમાં હોય છે ત્યાં સુધી શિક્ષકો પોતાની બનતી રીતે રાખે છે, પરંતુ ન્યારે મકાન બંધાય છે ત્યારે તો લોઢાની જવાબદારી વધી જાય છે. મારા છેલ્લા નવ વર્ષના અનુભવ પરથી જણાયું છે કે સ્વતંત્ર રીતે પુસ્તકાલય ચલાવવાની જવાબદારી બહુ જ થોડાં પુસ્તકાલયોતા કાર્યકરો લે છે. છેવટે સાળાતા શિક્ષકને જ તે સંભાળવાનું જણાવવામાં આવે છે.

પુસ્તકાલય એ સમાજનું સંસ્કારકેન્દ્ર છે. ન્યારે તે બહાર રીતે સ્વતંત્ર મકાનમાં મૂકવામાં આવે ત્યારે તેની જવાબદારી લોઢાએ વધુ હિતસાધકી ઉપાડી લેતી જોઈએ.

રાન્યના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં અણખામિયા ગ્રામ પુસ્તકાલયો જેવા કે વરણુમા, ચાંગા, બીલ, હિમરાખ, કાછીઆવાડી એવા સ્થળોએ લોઢા પોતાનો મથપાલ રાખી મથાઈ રીતે એ પુસ્તકાલયો તિભાવે છે, ન્યારે કેટલાંક પુસ્તકાલયોમાં બે આરકાનું મકાન પુસ્તકાલયની જ જરૂરીઆત માટે બિજું કરવામાં આવ્યું છે તેનો ખ્યાલ જૂથી જઈ તેમાં બોધપાલયો વગેરે ચલાવાય છે અને એક બાજુ કમ્પાટને મૂકી રાખવામાં આવે છે. કેટલેક સ્થળેથી જણવા મળે છે કે મથપાલ નથી એટલે પુસ્તક આપણેનું કામ બધ રહે છે. આવી અસ્થિર સ્થિતિમાં પુસ્તકાલયો રહે એ શોભાસ્પદ નથી જ.

સ્વરાજ્યની પ્રજાતિને આપણે લાયક બનીએ તે માટે તો આપણે ગ્રામમાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો નિભાવીએ છીએ. શિક્ષકો પોતાની બનતી સેવા આપે અને ન્યારે તેવી સેવાની જોગવાઈ કરવી પડે ત્યારે સ્વતંત્ર મકાનની જરૂર નથી, એ સિદ્ધ થાય છે. કારણ, શિક્ષક પોતાની સંસ્થામાં પુસ્તકાલયનાં કળાટો રાખી પુસ્તકોની આપણે કરી શકે છે.

ગ્રામ પુસ્તકાલયોને સ્વતંત્ર મકાન આપવાનો હેતુ તો એ છે કે એ ગ્રામમાં પોતાની પ્રજાતિ પોતે જ ગામના આજેવાનો ચલાવી લેવા કુશળ બને. સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓની માફક પોતાનું સચાલન તેઓ આદર્ય બનાવી શકે દર વર્ષે તવીન નવીન ઇસમેને કાર્યવહીમાં બરતી કરે તેમને સમા સંચાલન, રિપોર્ટ લખવા, હસ્તેરોની બ્યવસ્થા રાખવી વગેરે બાબતોમાં પ્રત્યક્ષ કાર્યદ્વારા તાલીમ આપે. બાવિધ્યમાં સાર્વજનિક પ્રજાતિ-ઓમાં રસપૂર્વક ભાગ લઈ શકવા માટે તે તૈયાર થવા જોઈએ.

વૃહોદરા રાન્ય પુસ્તકાલય મંડળ આ બાબતમાં તેના કાર્યકરો દ્વારા આ માટે બહુ કરી શકે તેમ છે. હાલ રાન્યમાં ૧૮૦ જેટલા સ્થળોએ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મકાનો બંધાયેલાં છે. તેમાં લગભગ ૯૦ ટકા જેટલાં સ્થળોએ શિક્ષકો મથપાલનું કાર્ય ઉપાડે છે. કેટલેક સ્થળે તેઓ ખુશીથી કુશળ કાર્યકરો તરીકે જાણીતા થયા છે. તો કેટલેક સ્થળે તેઓ બોળાવ મળે છે.

પુદ્ધનો સમય પૂરો થયો છે. લોઢા પોતાના બરસંસારને કેમ નિભાવે તો બ્યવસાયમાં

પડેલા હોય છે તેવે સમયે આ સંસ્થાઓની વ્યવસ્થા વિદ્યાર્થીઓ અને ગ્રામીણ નવજીવાનો મારફત યથાર્થ રીતે લઇ શકાય. માત્ર તેમને દોરવણી આપનાર ગ્રામના વતની શિક્ષકો, શિક્ષિત આગેવાનો વગેરેએ આગળ આવવું જોઇએ. આમ ન થાય તો પછીથી શ્રીમંત સરકારે રચાનિક લોકોને પોતાની સંસ્થા સુંદર બનાવવા જે તક આપી તે નિરર્થક થઇ પડે.

પુસ્તકાલયનું પદાંગણ સ્વરૂપ રહેવું જોઇએ. પુસ્તકાલયના વાચનાલય ખડમાં આપણા રાજ્યપિતા અને દેશનાયકોના જ્વલંત ફોટાઓ તેમના સૂત્રો સાથે મૂકાવા જોઇએ, જેથી પ્રત્યેક વર્તમાનપત્ર, સામાયિક અથવા પુસ્તક વાંચવા કે લેવા આવનાર વ્યક્તિને તે આકર્ષક જણાય.

પુસ્તકાલયમાં વળી સુંદર સૂત્રો, કુદરતી સૌંદર્યનાં ચિત્રો, આદ્યમો વગેરે વસાવી તેને સ્થૂનત બનાવવું જોઇએ. આ બધી હકીકત હું તમામ સ્થળોએ કહી ચૂક્યો છું. કોઇ કોઇ બાઇએ તેનો સારો આવકાર આપ્યો છે તો કોઇ જગ્યાએ ફરી જતા તેની તેજ સ્થિતિ માણુમ પડી છે. આ સ્થિતિ દ્વે નૂતન હિંદના પ્રખાતે તમે ફરી રીતે નિભાવશો એ એ જરા વિચાર કરશો.

વળી આપણા પુસ્તકાલયોના સ્વતંત્ર મકાનો થાય એટલે બહેનો માટે તેમાં એકાદ વિવેક આવવાની જોગવાઈ પુસ્તકાલય ખાતાએ કરી છે તેનો પણ કોઇ કોઇ જગ્યાએ બાળબી છપયોમ થતો જણાતો નથી. કોઇ કોઇ સ્થળે બહેનોને ઘેર પુસ્તક વાંચવા આપવાનો વડીલ છે. પણ શાળામાંથી આપણે સ્વતંત્ર મકાનમાં આ માટે પહેલ્યા ? એની વિશિષ્ટતા તો ડમને ને પગલે ગ્રામની મદદ કરનાર સૌને જણાઇ આવવી જોઇએ. પુસ્તકાલયની સ્થાપનાનો હેતુ પુસ્તકાલયના વાચનાલય ખડમાં મોટા અક્ષરે મોટા બોર્ડમાં સૌ દ્રશ્યી વાંચી શકે તેવી રીતે દ્રેમ કરાવી મૂકવો જોઇએ.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ગ્રામના દરેક નાગરિકનું છે એવું તેનાથી અભિમાન થવું જોઇએ. ગ્રામમાં અમણુ સૌ પુરુષોની યાદીઓ તૈયાર કરી પુસ્તકાલયના કાર્યકરોએ શિક્ષિત બાળબહેનોની મદદ દ્વારા તમામને અક્ષરજ્ઞાન આપી પોતાનું જીવન વધારે સુખી થાય તે માટે મદદગાર થવું જોઇએ. આ માટેનું સાહિત્ય રોજ વૃત્તપત્રો સામાયિકો અને પુસ્તકોમાં આપવામાં આવે છે.

સ્થળ પર જઈ મકાનવાળા પુસ્તકાલયોના વાર્ષિક નિવેદનો, ત્રીમાસી નિવેદનો પુસ્તકો ઘેર વાંચવા આપવાની ચોપડી વગેરે તપાસુ છું તો તે અપૂર્ણ કે ખોટાં હોય છે. કેટલીક વખત આપ સેમાં પેન્સીલનો જ છપયોમ કરે છે. વાંચક રજીસ્ટર ધણે થોડે સ્થળે રાખે છે. આ કેમ ચલાવી સેવાય ? પુસ્તકાલયોને વ્યવસ્થિત રાખવા જોઇએ. તેનું દફતર એ તેનું પ્રચાર કાર્ય છે. પુસ્તકોની આપ-લે નોંધવડી, વાચકોની નોંધવડી, માસિક કામકાજનું પત્રક, વાર્ષિક હકીકતોનાં આંકડા, અંદાજપત્રો, પુસ્તકની યાદીઓ (જનરલ રજીસ્ટર) વિષયવાર પુસ્તકોની નોંધવડીઓ તો વ્યવસ્થિત રાખવી જોઇએ.

હવેલા બે વર્ષથી પુસ્તકાલયોના મકાનો માટે શેડીઆ પાસેથી, ગ્રામના કોઇના ઘરણું કે શુભ, પ્રસંગે દાન મેળવી, નામ જોડવાની યત્ને ધણી ગામોએ રકમ એકઠી

કરી છે. તેઓએ પુસ્તકાલયનું મકાન રૂપિયા ત્રણ હજારમાં બંધાશે એમ માની એ રકમ જીતી કરી મોકલી છે. મકાનો બાંધવા માટે બીજા મળવી મુશ્કેલ હોવાના કારણે અને અને ભાવેના અનહદ બિછાણાના કારણે શ્રીમંત સરકારની સલાહ અનુસાર શ્રીમંત સરકાર તરફથી આવી રકમો હંખામી સદરેયો ઝોછો ચાપ છે. પણ મદદ મળે તો મકાનો બાંધી મેં ઉપર વધુન ક્યું તેવી સંસ્થાઓ ચલાવવી એ પુસ્તકાલયો માટે દાન આપનારને, તેને નિભાવનારને, અને વધારે તો તે સંસ્થાઓ ચલાવનાર મામજનોને નીચું જોડાવનારું છે.

હું અહિં વાદવિવાદ કે દલીલો કરનાર બાઇઓ માટે નથી લખતો, માત્ર જેમને પુસ્તકાલયોનું દિત હૃદયમાં છે, મામડાની અબણ પ્રજાને વધારે સમૃદ્ધ જેવા જે શિક્ષત આગેવાન કાર્યકરોની ઇચ્છા છે તેમને હૃદયની નિનતિ કરું છું કે પોતાના મકાનોવાળાં પુસ્તકાલયો એવા બ્યવસ્થિત ચલાવો કે ને માટે કોઇપણ નજીકના પ્રદેશના બાઇઓને આપણે મનઠરી સાથે બતાવી શકીએ કે અહિં સંસ્કારવાંચકુઓ માટે ઉત્તમ સાધન છે.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું ન્યા મકાન હોય ત્યાં મામના તમામ સજ્જનો તે એક મંદિર છે, આજીવન શિક્ષણની સોકોની પોતાની વિદ્યાપીઠનું મકાન છે એમ સમજી તેને સ્વચ્છ, દુરસ્ત અને બ્યવસ્થિત રાખવું જોઇએ.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ન્યારે જાહેર રીતે આપણે આપણાં પુસ્તકાલયો તેના યોગ્ય સ્વરૂપમાં બનાવી ન શકીએ ત્યાંસુધી હવે વધુ મકાનો બાંધવાની ઉપાધિ જીતી કરી જાહેર નાણાનો દુરબ્યય નહિ કરી શકીએ.

ન્યારે મામડાનું મકાન બધાય ત્યારે તે મકાનની નિભાવણી, સારો મંચપાલ રાખવો વગેરે માટે જ્યાં ૬૩ જીણ કરવું જોઇએ. માત્ર પુસ્તકાલય બંધાવી મામમાં એક સાર્વજનિક મકાન વધ્યું એવો મોહ હોવો જોઇએ નહિ.

આને મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો પાસે જોઇએ તેટલું કાયમનિધિનું બંડોળ નથી. નિદાન પ્રત્યેક મકાનવાળા સાર્વજનિક પુસ્તકાલયને જોહામાં જોહું પાંચ હજારનું કાયમનિધિનું બંડોળ જોઇએ અને સોકોમાં એટલી કેળવણી ફેલાવી જોઇએ કે સોકો તેના ચાણુ ઉત્પન્ન માટે કષ્ટ ને કષ્ટ રીતે ચોક્કસ યોગ્ય પ્રમાણે ફાળો આપવા જીભા થઈ શકે અને પુસ્તકાલયના પુસ્તકોનો ખોજો ઉપયોગ કરાવી શકે.

હવે આપણે દેખાવની સંસ્થાઓ જીતી કરવાનો યુગ આવ્યો છે, પણ આપણે જીતી કરેલી સંસ્થા આપણે ચલાવવા તાકાતવાન છીએ એવી ભાવના દરેક બ્યક્તિમાં જન્મવી જોઇએ અને સંસ્થાને થોડી પણ સેવા આપી તેનું પ્રતિષાદન કરી બતાવવું જોઇએ.

મકાનવાળાં મામ પુસ્તકાલયોના બ્યવસ્થાપકો અને મંત્રીઓને મારી નમ્ર વિનંતિ છે કે તેઓ મામડામાં આવી પ્રવૃત્તિમાં સેવા આપનાર કિશોરો, યુવકો અને આગેવાનો તૈયાર કરે. એ વાત સાચી છે કે આને જે બાઇઓ કામ આપી શકે તે કાલે ન આપી શકે પણ આ સંસ્થા તો આબાલપદ્ધો માટે છે; એટલે જોનું કરણું સુકાય ન નહિ. એ કરણું સુકાય તો માનીએ કે એ મામના સમાજને સંસ્કાર મેળવવાની પડી નથી.

વર્તમાનપત્રો અને સામાયિકો પાછળ વિવેકપૂર્વક ખચ કરી ખોડાની રકમ વ્યવસ્થિત વાપરવામાં આવે, સેવાભાવે કામ આપનાર મદદચારોને ઉત્તેજન આપવામાં આવે તો સંસ્થાઓ વધારે દીપ્તિ જોઈ અને જેવું જ્યાં સ્થાન ત્યાં તે શોભે એવી વૃત્તિ પ્રાપ્ત થવી જોઈએ. પુસ્તકાલયના મકાનમાં ક્વાર્ટાલું ચલાવવું એ કોષ રીતે શોભારપદ નથી. એ માટે તો સ્વતંત્ર ભોજવાઈ કરી લેવી જોઈએ. માત્ર પ્રથમ શરૂઆત માટે કે પ્રચાર માટે કોષ મંદિરોમાં પ્રાથમિક સારવાર જેવું સેવાનું કાર્ય ચલાવી શકીએ.

મને ખાતરી છે કે મારી વિનંતિને માન આપી હાલનાં મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો પોતાનું કામ સારું બતાવશે અને પુસ્તકાલયનો વહીવટ આજમુખી વખતોવખત કચેલી બલામણે લક્ષમાં લઈ પોતાની અનુકૂળતા પ્રમાણે તેને હિચ્ચ કોટીનું બનાવશે. અને જે મકાનવાળાં સાવજનિક પુસ્તકાલયોનો વહીવટ અને કાર્યક્ષેત્ર ઉત્તમ પ્રકારનાં હોય તે પોતાની પ્રવૃત્તિઓનો હેવાલ પુસ્તકાલયમાં પ્રસિદ્ધિ માટે આપે અને ખીજાં પુસ્તકાલયોને સારા બનવા પ્રેરણા આપે.

ઉમેશભાઈ મોતીભાઈ પરેશ

પરદેશી સાહિત્યના સામાન્ય જ્ઞાનની કસોટી

નીચે દિવંસ્તાનની બહારના દસ લેખકોનાં નામ આપ્યાં છે. સામેની બાજુએ એ લેખકોના દેશના નામ સેળસેળ કરીને મૂક્યાં છે. કયા લેખક કયા દેશના છે તે શોધી કાઢો.

આમાંના ષણખરા લેખકોનાં લખાણોનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કયોનો છે અને અંગ્રેજીમાં તો ફરેક લખાણોનાં બાબતેર કયોનો છે.

તમે શોધી કાઢો

કયા લેખક	કયા દેશનો ?
૧ એબોલ	ક ચીન
૨ ઝાલ્સવર્થી	ખ મીસ
૩ જોટ	ગ જાપાન
૪ રોમાં રોલાં	ધ ઈંગ્લેન્ડ
૫ ઇમ્મર્સન	ચ રશિયા
૬ લિન-યુ-ટાંગ	છ ઇટલી
૭ હોમર	જ જર્મની
૮ કામિયા	ઝ ઇરાન
૯ વર્ગિસ	ટ ફ્રાન્સ
૧૦ હાર્લિંગ	ડ અમેરિકા

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો

સન ૧૯૪૬-૪૭ ની સાલનો

અહેવાલ

સુરા મહાશય,

૧. પૂરી થયેલી સન ૧૯૪૬-૪૭ ની સાલનો, રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો આવશ્યક અહેવાલ, ગઈ સાલ મુજબ, કેંકાલુમાં રજૂ કરવાની કેંકાલુમાં રજા લઈ પૂ.

૨. ઈ. સ. ૧૯૨૫ માં અબુદેવી મુકામે બરાયેલી સાવંજનિક પુસ્તકાલયોની પ્રથમ પરિષદ સાથે અસ્તિત્વમાં આવેલા આ મંડળના ઉદ્દેશ્ય અને ઉદ્દેશ ઉદ્દેશ નીચે પ્રમાણે છે -

(૧) રાજ્યના સાવંજનિક પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોની પ્રગતિ સાધવી અને તેમને સુવ્યવસ્થિત બનાવવા, (૨) પુસ્તકાલય વિદ્યાર્થી શાળાવાળાં માટેની નવીન પુસ્તકાલયો ઉદ્ધાડવામાં ખાતાને સહકાર આપવો; (૩) પુસ્તકાલયોના કાર્યકર્તાઓ વચ્ચે તથા શ્રીમત સરકાર અને સ્થાનિક સંસ્થાઓ સાથે સહકાર સાધવો, (૪) પ્રજામાં વાચનને જાણ ફેલાવવો; (૫) પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ પોષક સાહિત્ય પ્રગટ કરવું; (૬) શિષ્ટ સાહિત્યના વાચનને પ્રચાર વધારવો, (૭) પુસ્તકાલયનું વહીવટી કામ સીમવવા તાત્કાલિક વગેરે બરવા થા બરાય તેમાં મદદ કરવી; (૮) ખાતાના સહકાર અને સલાહ મુજબ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને પ્રચાર કરવો, અને (૯) પુસ્તકાલયોની તપાસણીનું કામ કરવું.

૩. ઉપરના ઉદ્દેશો વ્યવસ્થિત રીતે પાર પાડવા માટે પ્રાંત, મહાન, તથા જૂથ મંડળો રચવામાં આવ્યા છે આ પેટામંડળો, રાજ્ય પુ

પેટામંડળો મંડળની સલાહ અને દોરવણી મુજબ પોતપોતાનાં ક્ષેત્રોમાં યથાશક્તિ કાર્ય કરે છે. પૂરા થયેલા વર્ષ દરમિયાન નવસારી,

મહેસાણા, અમરેલી અને વડોદરા એ ચાર પ્રાંત મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ મળી હતી. મહાન મંડળો તથા જૂથમંડળો પૈકી જેઓ જનગત છે, યાને જેમની વાર્ષિક સભાઓ અહેવાલના વર્ષે બરાબ છે વા હિસાબ નિદાન આ તરફ આવ્યા છે, તેવાં જૂથ તથા મહાન મંડળોના નામ નીચે પ્રમાણે છે -

(૧) જનગત જૂથ મંડળો

વડોદરા પ્રાંત (૧) બાદરજી, (૨) વસો, (૩) ઝારાળા, (૪) પેટલાદ, (૫) દરાપુરા, (૬) ડેસર, (૭) પાદરા, (૮) ઉદાસ, (૯) આસોજ; મહેસાણા પ્રાંત. (૧૦) વાલમ, (૧૧) ધોલોજ, (૧૨) નારદીપુર, નવસારી પ્રાંત: (૧૩) નવસારી, (૧૪) વેરમા, [૧૨૩

(૧૫) ઔરણા, (૧૬) હળધર, (૧૭) શેવણી, (૧૮) ઉમરાખ, (૧૯) ગણદેવી, (૨૦) અંબેડા, (૨૧) ગડત, (૨૨) કામરેજ, (૨૩) પલસાણા, (૨૪) વણેશાપીશાદ, (૨૫) વાવપરખ, (૨૬) ધમડાછા, અમરેલી પ્રાંત (૨૭) આંબરડી. (ગઇ સાલ ૨૯).

(૨) જાગતાં મહાલ મંડળો

વડોદરા પ્રાંત. (૧) વડોદરા, (૨) પાદરા, (૩) કરજણ, (૪) પેટલાદ, (૫) બાદરણ, (૬) શિનોર, (૭) ડબોઇ, (૮) સાવલી, (૯) તિલકવાડા, મહેસાણા પ્રાંત: (૧૦) મહેસાણા, (૧૧) કલોલ, (૧૨) પાટણ, (૧૩) ચાણુસ્મા, (૧૪) ખેરાળુ, (૧૫) કડી, (૧૬) દહેગામ, (૧૭) વિળપુર, (૧૮) સિદ્ધપુર, (૧૯) વિસનગર, (૨૦) હારીજ, નવસારી પ્રાંત (૨૧) નવસારી, (૨૨) પલસાણા, (૨૩) કામરેજ, (૨૪) ગણદેવી, (૨૫) મહુવા, અમરેલી પ્રાંત: (૨૬) અમરેલી, (૨૭) દામનગર, (૨૮) ખાંભા, (૨૯) કોડીનાર (ગઇ સાલ ૩૨).

૪. રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને સમર્થિત બનાવી એનું તંત્ર એકધારે અને સુવ્યવસ્થિત ચલાવવાની યોજનાઓ વિચારવા તથા પોતાની પરિષદ પ્રવૃત્તિ મહત્ત્વાકાંક્ષાઓ અને જોડતી સવલતો તથા રાહતોની મામણી પુસ્તકાલય ખાતા આગળ તેમજ શ્રીમત સરકાર સમક્ષ સમૂહમત રીતે રજૂ કરવાના આશયથી સને ૧૯૨૪-૨૫ થી શરૂ થયેલી મંડળની પરિષદ પ્રવૃત્તિ જરૂરી જ રહી છે. વિશ્વવ્યાપી બીજા સુદના સપ્તમે જીભી થયેલી અસાધ્ય મોંઘવારી, અન્નસંકટ તેમજ પ્રવાસમાર્ગની તકલીફો હજી કાયમ રહેવાથી, અહેવાલવાળા વર્ષે, એ માટે આગ્રહ રાખવાનું ઇષ્ટ ગણવામા નહોતું આવ્યું. છતાં મહેસાણા પ્રાંતના ચાણુસ્મા મહાશે પોતાની ૯ મી પરિષદ અહેવાલવાળા વર્ષે બરવાનો ઉત્સાહ દેખાડ્યો હતો.

૫. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના સંચાલન માટે ઉપકારક ગણાતી મત્રી તથા મંચપાલોની તાલીમ માટે મંડળે ૧૯૩૧ થી શરૂ કરેલી પ્રાત્તવાર શિક્ષણવર્ગો શિક્ષણવર્ગ બરવાની યોજનાનો અમલ, ચાણુ રહેલી મોંઘવારી અને ખાસ ખોરાકની તથા પ્રવાસમાર્ગની હાડમારોને કારણે, અહેવાલવાળા વર્ષે થઇ શક્યો નથી. છતાં શ્રીમત સરકારની આગ્રાથી પુસ્તકાલય ખાતાએ પખવાડિયાની મુદતનો બીજો શિક્ષણવર્ગ અમરેલી સુકામે, અહેવાલના વર્ષે, બરેસો તેમાં, તેમજ વગેરે કેન્દ્રમાં યોગ્યતા યોગ્યવર્ગ અંગે જરૂર પૂરતો સહકાર મળે આપેલો.

૬. પરિષદો બરવાની મુશ્કેલીના સમયમા પણ પરિષદ પ્રવૃત્તિના મૂળભૂત ઉદ્દેશોને બની ગઈ પેટલા જરૂર લાવવા ખાતર મળે મહાલવાર મત્રી મંત્રી સમ્મેલનો સમ્મેલનો બરવાની યોજના, અહેવાલવાળા વર્ષે, હાથ ધરી હતી. તે મુજબ દહેગામ, ચાણુસ્મા, પાદરા, તથા વડોદરાનાં સમ્મેલનો યોજવામા આવ્યાં હતાં, ને તેમા કાર્યકરોની મુશ્કેલીઓ મંજૂરી થયેલોય વાટાઘાટ અને વિચારોની આપ લે કરી મહાલની પુ. પ્રવૃત્તિની પ્રગતિ સાધવાની

અને સગીનતા વધારવાની યોરણા કરવામા આવી હતી. પાદગ તથા દહેગામના સમ્મેલનોની દોરવણી રાજપ્રમારકે કરી હતી, જ્યારે ચાણુરમા મહાલ પરિષદ અંગે જીતોડા મુકામે યોજાયલા મંત્રી સમ્મેલનની દોરવણી મડળના સહમંત્રીએ કરી હતી. જીતોડાનું સંમેલન એકલા ચાણુરમા મહાલના મંત્રીઓ પૂરતું જ નહોતું પણ મહેસાણા પ્રાંતના બધા જ મહાલ મંડળોના મંત્રીઓનું હતું. મહાલની સરચાઓના કાર્યકરોની હાજરી તો પરિષદ નિમિત્તે ત્યાં હતી જ. વડોદરા મહાલનું સમ્મેલન, પૂરતી હાજરીને અભાવે નિષ્ફળ નીવડ્યું હતું.

૭. પુસ્તકાલય સરચાતું તત્ર સુબ્યવસ્થિત રીતે ધોરણસર ચાલે તેટલા માટે માનદ

તપાસણી

તથા ખગરદાર પ્રચારકો દ્વારા તપાસણી વ પ્રમારકાર્ય કરવાની મડળની નીતિ જરી રહી છે. અહેવાલના વર્ષે, ૭ માનદ મહાલ પ્રમારકોએ ૬૭ સરચાઓની બેટ લીધી હોવાનું જણાય છે. માનદ મહાલ પ્રમારકો ઉપરાંત પ્રાંત પ્રચારકો નીમવાની નીતિ મડળે સને ૧૯૩૫-૩૬ થી સ્વીકારી છે આર્થિક તેમજ બ્યવદાર કારણોસર જે પ્રાંત વચ્ચે એક પ્રચારક રોકવાનું ધોરણ સને ૧૯૩૯-૪૦ થી સ્વીકારવામા આવ્યું છે. તેને અનુસરીને, નિવેદનના વર્ષે, વડોદરા-નવસારી પ્રાંતોના ખગરદાર પ્રચારક તરીકે રા. હમનભાઈ મધુર-ભાઈ પટેલની સેવા ચાલુ રખાઈ હતી. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંતો માટેના પ્રચારકની ખાલી પડેલી જગ્યા યોગ્ય ઇસમને અભાવે હજી પૂરી શકાઈ નથી. એક ઉત્સાહી યુવાન શિક્ષકમધુ તરફથી કેળવણી ખાતામાંથી ઊછીતી નોકરી મેળવવાની શરતે સેવા અર્પવાની તત્પરતા દેખાડતી અરજી આવેલી પરંતુ એ બાઈની શાળા ખાતાની નોકરી હજી ૧૦ વર્ષની થયેલી નહિ હોવાથી, ઊછીતી નોકરી આપવાને નિયમોના બાધ છે એવા ખુલાસા સાથે અરજી પાછી ફરી હતી. બીજા એવા જ એક ઉત્સાહી અને દરાપુરામા ભરાયેલી વડોદરા પ્રાંત પુ. પરિષદે પસાર કરેલા દરાવ નં. ૮ મુજબ લોકરજનનું કાર્ય કરી શકે એવી લાયકાત ધરાવતા શિક્ષકબાઈની પછી લોન સર્વિસની શરતે સેવા આપવા માટેની અરજી આવેલી છે એ અરજી, માલુમ વર્ષે, આપણા પ્રમુખશ્રીના આમદ્યુક્ત શેરા સાથે વિલા ખાતા તરફ મોકલી આપવામા આવી છે. વ. રા. પુ. મડળની નોકરી એ પછી શાળા ખાતાને અગીમત પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની જ નોકરી છે એ મુદ્દો માલુમ ગાખીને વિલાખાતુ આ અરજી બહાલ ગળગે એવી આશા રાખીએ તો તે અરથાને નહિ કરે.

પૂરા થયેલા વર્ષે દરમ્યાન, રા. હમનભાઈએ ૧૯૦ વડોદરા પ્રાંતના તથા ૧૦૩ નવસારી પ્રાંતના મળી કુલ ૨૯૩ મમોની ફેરણી કરી છે. એમની એકંદર કામગીરી ૨૬૧ દિવસની થઈ છે. નિવેદનના વર્ષે દરમ્યાન પ્રાંત પ્રચારકે કરેલી આ ૨૯૩ સરચાઓની કામગીરીમા રાજ્ય પ્રચારકની ફેરણીની ૩૩ અને માનદ મહાલ પ્રચારકોની કામગીરીની ૬૭ સંરચાઓના ઊમેરે કરતા, અહેવાલવાળા વર્ષે કુલ ૩૯૩ સંરચાઓની તપાસણી પ્રચારક સરચા દ્વારા મંડળે કરી છે, જે ગઈ સાન કરતા ૧૪૨ જેટલી વધુ છે. પ્રચારકોના નામ તથા તેમની કામગીરીને ખ્યાલ મેળવવા પરિશિષ્ટ ૧ કું જોઈ સેવા વિનંતિ છે. માનદ મહાલ પ્રચારક બાઈઓની કામગીરી મહસાવ કરતાં લગભગ સાતેક મણી હોઈ, અલગત, મતોપકારક છે. છતાં ૭ સિવાયના બીજા માનદ પ્રચારકો આલુપ વર્ષે સાત રહેના જણાય

છે તે ઠીક નથી. જેમણે કામગીરી બજાવી છે તેમને અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે અને બધાને, આ નૂતન સાલમાં, વધારે ઉત્સાહ દેખાડવાની દાકલ કરવામાં આવે છે.

૮. પગારદાર પ્રચારકો ફેરણી દરમ્યાન કેવા પ્રકારની કામગીરી કરે છે તેનો ખ્યાલ નીચેની વિગતો પૂરા પાડશે —

(૧) પુસ્તકોને શિક્ષા લેખક ન્યાયેલાં ન હોય ત્યાં તે જાતે મદદ કરીને કરાવી લેવાં. (૨) નવીન આવેલાં પુસ્તકો જનરલ રજિસ્ટરમાં

પગારદાર પ્રચારકોની કામગીરી

ચઢાવીને તેમનું વર્ગીકરણ કરી આપી નામવારી તથા વિષયવારી પત્રકો તૈયાર કરાવી લેવાં. (૩) છણું થયેલાં તેમજ ઉધાધ્યાય બગડેલા માસિકો વગેરેનું સાહિત્ય કમી કરી આપી તેનું

તેમ જ બીજી પક્ષતીનું વેચાણ રૂબરૂમાં કરાવી લઇને ઉપજેલી રકમ રાજ્યભેગમાં જમા કરાવી લેવી, તથા તેનો ઉપયોગ કરાવેલે ધોરણે કરવા બાબત સમજ આપવી. (૪) ગેરવસ્તી પડેલાં તથા ધસારાથી નકામાં બનેલા પુસ્તકોની યાદી કરાવી તેને કમી કરાવી લેવા યોગ્ય અધિકારી તરફ રિપોર્ટ કરાવવો. (૫) દફતરી કામગીરી પૂર્ણતા કરાવી સંરચના શિક્ષા તથા અનુક્રમ નંબર નખાવી એકત્રિણી કરાવી લેવી. (૬) લોકમદદની રકમની પાવતી આપવાનો વહીવટ ન હોય ત્યાં તે દાખલ કરાવવો. (૭) રાજ્યભેગ પદ્ધતિસર લખી જે તે રકમ સામે વાલિયર કે પાવતીનો નંબર લખવાની સમજૂતી આપવી. (૮) ત્રિમાસિક તથા વાર્ષિક નિવેદનો તેમ જ અંદાજપત્રો તૈયાર કરવામાં મદદ કરી રવાના કરાવવા. (૯) વાચનાલયવાળાં ગામોએ પુસ્તકાલયો ખોલવા માટે જરૂરી પ્રચાર કરી રકમ ભેગી કરાવીને પુસ્તકાલય માટે માગણી કરાવવી. (૧૦) પછાત ગામોને હીરકનિધિમાંથી મળતો લાભ ભેગવીને પુસ્તકાલયો ખોલાવી લેવાની પ્રેરણા કરવી. (૧૧) વાચક મંડળના લાભ સમજાવી એવા મંડળો સ્થાપવાને પ્રેરવા. (૧૨) ભણતાર તથા બિડી ગયેલાં બાળકોને પુસ્તકો છૂટથી વાચવા આપવાની સમજણ પાડવી, તથા વર્મ કથી છમા ભણતા બાળકોને રૂબરૂમાં પુસ્તકો વાંચવા આપવા. (૧૩) પછાત ગામોના લોકોને ખોલાવી તેમને વાચનનો લાભ સમજાવવો અને તેમને બરના પુસ્તકો વાંચવા આપાવવાં. (૧૪) ઔદ શિક્ષિતોને ઉપયોગી થક પડે તેવું સાહિત્ય વસાવીને તેનો પ્રચાર ઔદ શિક્ષિત વર્ગમાં કરતાં રહેવાની સમજૂતી મંત્રી-અથવાલ બાઇઓને આપવી. (૧૫) કાયમદંડની રકમો ન્યાય ન મુકાબ હોય ત્યાં મુકાબરાવતી અમર તો વહેલામાં વહેલી તકે તેમ કરી દેવાની સમજ આપી ખાતાનું તે તરફ ધ્યાન દોરવું. (૧૬) ખાનગી આસામીઓને ત્યાં રખાવેલી કાયમદંડની રકમો બની શકે ત્યાં વસૂલ કરાવી લેવી અમર તેમ કરી દેવાની મંત્રીને તાકીદ આપવી. (૧૭) દાયપરની વધુ સિલક કરેલા ધોરણે જમા કરાવી દેવાનું સૂચવવું. (૧૮) શિક્ષણવર્ગો, પરિષદો તથા શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાઓનો લાભ લેવા લેવડાવવાની સમજ આપવી. (૨૦) પવંશીદિન બિજાવવા માટે પ્રેરણા કરી તે માટે કરવાની તૈયારીમાં જરૂરી દોરવણી આપવી

અહેવાલવાળા વર્ષ દરમ્યાન વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક ઉપરોક્ત પ્રકારની બધી જ કામગીરી સતોષકારક રીતે બજાવી હોવાનું જણાય છે.

૯. તપાસણી ઉપગત, દર સાલ મુજબ અહેવાલના વર્ષે પણ ઉધાડવા ફરેલા ૨૦ નવીન પુસ્તકાલયોની સંખ્યા પૂરી કરી આપવા બાબતમાં

નવીન પુસ્તકાલયો જરૂરી પત્ર-વ્યવહાર, રૂબરૂ મુલાકાત વગેરે દ્વારા મળે પુસ્તકાલય ખાતાને સંપૂર્ણ સહકાર આપ્યો હતો. શાળાવાળુ એક પણ મામ પુસ્તકાલય વિનાનું ન હોય એવી રજીસ્ટ્રીય રિયતિ પ્રાપ્ત કરવાનું માન, નિવેદનના વર્ષે, સાવલી, કલોલ, દહેગામ, ખેરાળુ, પલસાણા અને અમરેલી એ છ મહાલોને મળે છે, જે બદલ એ મહાલોના કાર્યકર્તાઓને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

૧૦. પ્રત્યેષકારક પુ. પ્રવૃત્તિનું મહત્ત્વ જનસમૂહને સમજાવવા કાળે અને સ્થાનિક સંસ્થા પરત્વે મમતા પ્રમટાવવા માટે દર વર્ષે વસત પચમીના

પુસ્તકાલય પર્વણી દિવસ ખાસ પુસ્તકાલય પર્વણી દિન તરીકે ઊજવવાનું ધોરણ ઉદ્ધવા પદરેક વર્ષથી મળે સ્વીકાર્યું છે. અહેવાલના વર્ષે પણ આ પર્વણી ઉત્સવ ચારે પ્રાંતોમાં ઊજવાયો હતો. આવેલા અહેવાલોનો સાર ‘પુસ્તકાલય’ માસિકના ફેબ્રુઆરી અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે તથા નવીન વર્ષે, આ પર્વણી દિન ઝાંઝે રથે ઉલટભેર ઉજવાય એવી તળવીજ રાખવા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના ચાકક અને બંદત વર્મને બક્ષામણુ કરીએ છીએ.

૧૧. જનતાને શિષ્ટવાચન પ્રતિ આકર્ષવાના સહુદેવથી મંડળે શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાની યોજના સને ૧૯૩૧ થી હાથ ધરી છે. અહેવાલવાળા વર્ષે

શિષ્ટવાચન પ્રચાર ‘દીનબંધુ એણકુલ’ ના જીવન ચરિત્ર વિષયક પુસ્તકની ૨૫ થી પરીક્ષા યોજાયેલી. એનો લાભ ૭૪ ઉમેદવારોએ લીધો હતો. સિવાય વડોદરા, પાદરા, કરજી, સિનેર, દહેગામ, ચાણરમાં, નવસારી અને કામરેજ એ આઠ મહાલ મંડળોએ વિદ્યાર્થીઓ માટેની પરીક્ષાઓ, નિવેદનના વર્ષે યોજી હતી. કામરેજે ‘આમગેઠી’ નું પુસ્તક રાખ્યું હતું, ત્યારે બીજા મહાલોએ ‘ગુજરાતના સેવકો’ નું પુસ્તક પસંદ કર્યું હતું મહાલ મંડળો તરફે યોગ્યતા પરીક્ષાનું ક્ષેત્ર એકલા વિદ્યાર્થીવર્ગ પૂરતું જ મર્યાદિત ન રાખતા તરજી તેમજ પ્રોદ સમાજમાં પણ વિસ્તારવાની જરૂર ગણીએ છીએ.

૧૨. દિતકર અને બેાષક સાહિત્યના વાચનની નિયમિત ટેવથી જીવનવિકાસ

ગ્રામવાચક મંડળ સાધવામાં માર્ગદર્શક અને મદદગાર થવાના શુભાશયથી મંડળે ગ્રામવાચક મંડળની યોજના જરૂર કરી છે—(યોજના માટે જુઓ ‘પુસ્તકાલય’ માસિકના સને ૧૯૪૩ ના ઓક્ટોબર અંકમાં પ્રસિદ્ધ ચપેલ મંડળના અહેવાલનું પાન ૪૦૩).

અહેવાલના વર્ષે ગ્રામવાચક મંડળોની સંખ્યા ૨૪ ની ચાલુ રહી છે. આ સંખ્યા બહુ નજીવી હોઇ એમાં આગેવાન ઉમેરો કરવા માટે પ્રચારક બાંધ્યો, આ દત્તન સાધમાં

સવિશેષ તજવીજ રાખવાની તથા ગ્રામવાચક મંડળો ઠેરઠેર ગ્યાપન કરાવી તેની લેખી ખબરો આ તરફ મોકલાવી આપવાની ખાસ નોંધ લેવા સૂચવીએ છીએ વાચક મંડળના ઉત્સાહી સભ્યો તરફથી આવતી વાચન નોંધો વખતોવખત ' પુસ્તકાલય ' માસિકમાં પ્રસિદ્ધ કરાવવાની પદ્ધતિ મંડળે નિવેદનના વર્ષથી શરૂ કરી છે

૧૩. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિષયક શિક્ષણ ધેરબેદા મેળવીને અંધપાલતની પરીક્ષા

પ્રમાણપત્ર માટેની
પરીક્ષા

પસાર કરવા મામનારાઓ માટે પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષાની યોજના મુજબ, અહેવાલવાળા વર્ષે એક પરીક્ષા યોજવામાં આવી હતી. એનો લાભ ૧૨ જણે લીધો હોય તેમાંથી પાંચજણા પ્રમાણપત્ર મેળવવાને ભાગ્યશાળી નીવડ્યા છે નૂતન

સાથે એ યોજના ચાલુ રહેવાની હોય તેનો લાભ લેવા ઇચ્છુક ઉમેદવારોને બલામણુ કરીએ છીએ.

૧૪. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના અર્થમાં ઉપાસક ૨૯. શ્રી મોતીભાઈ ન. અમીનની

સ્મારકમાળા

યાદગીરીમાં યોજાયેલ સ્મારક અંધમાળાના પાચમા પુણ્ય તરીકે ' ચિરંજીવ સાહિત્ય ' નામનું ઉપયોગી લેખ-સમહનુ પુસ્તક અહેવાલવાળા વર્ષે પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે.

૧૫. મંડળનું મહેકમ ૧ સહમંત્રી, ૧ રાજ્ય પ્રચારક, તથા ૨ પ્રાંત પ્રચારકો

મહેકમ

મળી ૪ સેવકોનુ બનેલું છે. પૈકી મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંતના પ્રચારકની ખાલી પડેલી જગ્યા યોગ્ય ઇસમને અભાવે પુરાઈ શકી નહિ હોવાથી, અહેવાલવાળા વર્ષે, ત્રણની સેવા ચાલુ રહેલી છે. મહેકમના માણુમેને ગ્રેડોના પમાર ઉપગત સરકારી ધોરણે ૩ રૂ. ૨૦) મોઢવારી બચ્થુ અપાય છે.

૧૬. ઉપરોક્ત પ્રાંત તથા માનદ પ્રચારકો ઉપરાંત પમારદાર રાજ્ય પ્રચારક

રાજ્ય પ્રચારક

૨૧. વલ્લભભાઈ મ્ પટેલે ' તપાસણી ' ના મથાળાવાળા રૂકરામાં જણાવેલી ફેરણી કરવા ઉપરાંત નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવામાં ખાતાને મદદ કરવાની, પ્રાંત મંડળોની તથા

મદાલ મંડળોની વાર્ષિક સભાઓમાં તથા મંત્રી સમ્મેલનોમાં હાજર રહીને તેની કાર્યવહીને દોરવાની, તેમજ કેટલાક ગ્રામ અને કરમા પુસ્તકાલયોની તથા પ્રાંત અને મદાલ મંડળોની દફતર તપાસણીની કામગીરી કરી છે. ઉપરાંત રાજ્ય પુ. મંડળના હિસાબ કિતાબ અને ઓફિસનુ દફતરી કામ તેમજ વડોદરા પ્રાંત મંડળને લમતું દફતરો કામ પણ એમણે સંભાળ્યું છે જૂથ અને મદાલ મંડળોને જમતા રાખવાની ફરજે પણ એમણે બળવી છે. ખાતા તરફથી યોગ્યપદા અમરેલીના શિક્ષણવર્ગ અંગે સંપૂર્ણ સહકાર આપવાની કામગીરી પણ રાજ્ય પ્રચારકે બળવી હતી. રાજ્ય પ્રચારકની બહારમામની કામગીરી ૫૦ દિવસની થઇ છે.

૧૦. સહમંત્રી શ્રીયુત નાજુકલાલ નદલાય ચોક્કસીએ, નિવેદનની સાથે મામલાયક

સહમંત્રી

મંડળો લીધા કરાવવા અંગે જરૂરી પત્રવ્યવહારનું તથા શિષ્ટ વાચન અને પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષાઓ અંગેનું તમામ કાગ ક્યું છે અખિલ દિંદ પુસ્તકાલય મંડળના કાર્યકર્તાઓ સાથે

સંપર્કમાં રહેવાની કામગીરી પણ વખતોવખત બળવી છે. પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષાના ઉમેદવારોને પત્રવ્યવહાર દ્વારા વર્ગીકરણ પદ્ધતિનું ક્રિયાત્મક શિક્ષણ આપવાની કામગીરી પણ એમણે જ બળવી છે. મંડળને લગતો અગ્રેષ્ઠ ગુજગતી પત્રવ્યવહાર તેમજ પ્રાત અને મહાલ પ્રચારકોની દોરવણી તેમજ દેખરેખની કામગીરી ઉપરાંત રમાગકમાળા અંગે જરૂરી પત્રવ્યવહાર કરવાની તથા દસ્તલિખિત સામગ્રીઓ મંજૂરીને વાગી વંચાવડાવી સમિતિ પાસે બહાલ કગવવાની તમામ કામગીરી સહમંત્રીએ બળવી છે. સિવાય, વડોદરા મહાલ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તથા ચાણુરમા મહાલની પરિષદ તથા તેને અંગે રાખવામાં આવેલા મંત્રી સમેલનમાં હાજર રહી યોગ્ય દોરવણી આપી હતી. વસો કેન્દ્રમાં બગાવતા ઓપવર્ગમાં પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ વિષયક વ્યાખ્યાનો આપવાની કામગીરી પણ બળવી હતી. સહમંત્રીની બહારગામની કામગીરી ૬ દિનની થઈ છે.

૧૮ મંડળની કારોબારી સમિતિના પ્રમુખપદે ગજમિત્ર શ્રી. મોતીલાલ છે. દેસાઈ

પ્રમુખપદ

સાહેબ તથા ઉપપ્રમુખપદે શ્રી. દગ્ગિલભદ્રાસ સુ. થાદ આદુ રણા છે ને તેમણે યોગ્ય દોરવણી આપી છે.

૧૯. નિવેદનની સાથે રૂ. ૧૨૦૦) સરકાર મદદના મળ્યા છે. તેમજ ચારે પ્રાત

રાજ્યાયથ અને પ્રાંત-

પંચાયતોની મદદ

પંચાયતોએ પણ પોતાને ભાગે પડતો ફાળો આપી પંચાયત- પક્ષની એટલી જ રકમ પૂરી પાડી છે. વળી, મોઘવારીના કારણે મદદની રકમમાં વધારો કરી આપવા માટેની મંડળની માગણી સહાનુભૂતિપૂર્વક વિચારી રૂ. ૪૦૦)નો વધારો સન

૧૯૪૭-૪૮ અને '૪૮-૪૯ ના વર્ષો માટે મજૂર કંચાની શ્રીમંત સરકારે કૃપા કરી છે. આ બદલ ધીમત સરકારનો તેમજ પ્રાંત પંચાયતોના સહયોગ અદેશાન માનીએ છીએ.

૨૦. ગાળ્યાશ્રિત પુસ્તકાલયો અને વાચનશાળોની કુલ સંખ્યા અહેવાલવાળા વર્ષે

૧૫૪૫ હતી તેમાંથી ૧૧૫૮ સરચાઓ મંડળના લવાજમી

મંડળના સભ્યો

સભ્ય તરીકે ચાલુ રહ્યા હતા. પ્રાંતવાગ સરચાઓ ઉપરાંત વ્યક્તિમત સભાસદો કરવાનું પણ મંડળનું ધોરણ છે ને તેને

માટે આજીવન સભ્યનું લવાજમ રૂ. ૨૫) તથા વાર્ષિક સભ્યનું લવાજમ રૂ. ૩) ફરવેશું છે તે ગુજા લવાજમી આજીવન સભ્યોની સંખ્યા વર્ષની ચર્યાતમાં ૨૪ હતી, તેમાં ૨ નો વધારો થઈ અહેવાલવાળા વર્ષે આજીવન સભ્યો ૨૬ થયા છે. ઉપરાંત નિવેદનના વર્ષે ૧ વાર્ષિક વ્યક્તિ-સભ્ય પણ નોંધાયો છે. બન્ને વર્ગના વ્યક્તિમત સભ્યો મંડળના ચોપડે નધાય એ બહુ ઇચ્છવા યોગ્ય હોઈ તે માટે બનતો પ્રયાસ હજી જારી રાખવા મંડળની કારોબારી સમિતિના સભ્યોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

૨૧. મંડળના બંધારણ પ્રમાણે ૧૬+૫ મળી ૨૧ સભ્યોનું એક વ્યવસ્થાપક મંડળ, સન ૧૯૩૬-૪૦ માં ઝારોળા મુકામે બરાચેલી ઉમી કારોબારી સભા અને ગાંધી પરિષદની બેઠકમાં ચૂંટવામાં આવેલું. તેમાં અવસાન તેની કાર્યપદ્ધતિ તથા રાજીનામણિ સળખે કારોબારીએ કરેલા સુધારાવાળું વ્યવસ્થાપક મંડળ દ્વારા કામ કરી રહ્યું છે. અહેવાલવાળા વર્ષ દરમ્યાન એક સભાસદ જાણ શ્રી. કનૈયાલાલ જ. મજમુદારનું કુ.ખદ અવસાન થયું છે તેની સભેદ નેધિ લક્ષ્યે છીએ. એમનું ખાલી પડેલું સ્થાન પૂરવાનો વિચાર કારોબારી સભા બંધારણની રૂએ કરી શકે છે. કારોબારી સભાના સભ્યોનાં નામ પરિશિષ્ટ ૩માં આપેલા છે.

મંડળની કારોબારીની અથવા વ્યવસ્થાપક મંડળની વાર્ષિક સભા, દર સાલ પ્રાંત મંડળની વાર્ષિક સભાઓ મળી ગયા બાદ, સપ્ટેમ્બર માસમાં બરાચ છે અને પૂરા થયેલા વર્ષના અહેવાલ હિસાબ તથા નવી સાલનું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવા ઉપરાંત નવી સાલના પ્રશ્નો વિચારી જે તે નિર્ણય કરી લે છે. તે પછી વર્ષ દરમ્યાન ઉપસ્થિત થતા પ્રશ્નોનો વિચાર ને નિર્ણય, દરેક સભાસદના લેખી અભિપ્રાય પરિપત્ર ફેરવી દેવા દ્વારા મેળવીને કરી લેવાનો સામાન્ય વહિવટ મંડળે સ્વીકાર્યો છે. અહેવાલવાળા વર્ષ દરમ્યાન એવો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો નથી.

૨૨. ધોરણસર તપાસાયેલો મંડળનો જીપજ ખર્ચનો હિસાબ પરિશિષ્ટ ૧ માં સામેલ છે. મંડળની ઑફિસનું સ્થાન સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં હિસાબ તથા ઑફિસ સાર્વજનિક પ્ર. શાખાની કચેરીમાં ચાલુ રહ્યું છે.

૨૩. સ્થાનાત્મક કાર્યને પહેંચી વળાય તે માટે ગાંધી તરફની મદદ ચાલુ રાખવા તથા તેમાં વધારો કરી આપવા બદલ નામદાર મંત્રી મંડળનો, અપાલાર પચાતપક્ષની મદદ પૂરી કરી આપવા બદલ ચારેય પ્રાંત પચાતોનો, મંડળને વખતોવખત જોઈતી સગવડ અને સહાય આપી મંડળના કાર્ય પરત્વે સહાનુભૂતિ ધરાવવા બદલ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબોનો, સરથા સભાસદોના લવાજમ વસૂલ કરી આપવા બદલ પ્રુ. સ. સ. મંડળ લિ. નો તથા મંડળનો હિસાબ અને સરવૈયું વગર લવાજમે તપાસી આપવા બદલ રાજ્યમાન્ય અન્વેષક શ્રી આપાજી અમીન એન્ડ કો. નો અંત કરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

પડોદરા,
તા. ૫-૬-૪૭.

}

રામલાઈ કા. પટેલ
માનદમ ત્રી,
વ. રા. પ્ર. મંડળ.

પરિશિષ્ટ ૧૬

સન ૧૯૪૬-૪૭ ના ઉત્પન્ન ખર્ચનો હિસાબ

(તા. ૧-૮-૪૬ થી તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીનો)

જ	ઉ
૧૭૭૫-૧૨-૦ કચ્છા તથા મામ પુસ્તકાલયો- નાં લવાજમના	૧૦૬૦- ૩-૬ સહમંત્રીના પમાર ખર્ચના
૧૨૦૦- ૦-૦ સરકાર મદદના	૬૬૩-૧૨-૦ રાજ્ય પ્રચારકના પમાર ખર્ચના
૧૨૦૦- ૦-૦ પ્રાંત પંચાયતોની મદદના	૬૨- ૮-૦ રેડીયોના ટ્રાન્સિટ ફંડના
૬૬- ૬-૬ વ્યાજના	૪૬-૧૪-૦ કંટીજ સી ખર્ચના
૩- ૦-૦ વ્યક્તિ સભાસદના વાર્ષિક લવાજમના	૨૬-૧૨-૦ પોસ્ટલ ખર્ચના
૪૨૭૮- ૫-૬	૬૬-૧૨-૬ છપામણી ખર્ચના
૧૩૬- ૬-૬ ચાલુ સાલની ખોટ (મંડળના ચાલુ ફંડ ખાતેથી લીધી તે)	૨૩- ૮-૦ મંત્રી, વ્યવસ્થાપકોના મુસા- ફરી ખર્ચના
૪૪૧૪-૧૫-૩	૧૩૧૫-૧૪-૦ પ્રાંત તથા મહાસ મંડળોને ફાળવણીના
	૭૫૦- ૦-૦ પ્રાંત મંડળોને પ્રાંત પ્રચારકો ખાતે મદદના
	૩૨-૧૧-૦ શિ વા ની પરીક્ષાનાં પુસ્તકો તથા ક્રનામના
	૪૪૧૪-૧૫-૩

અમે ઉપરોક્ત ઉત્પન્ન-ખર્ચનો હિસાબ તપાસ્યો છે ને તે બરાબર છે.

અમદાવાદ,
તા. ૧૦-૮-૧૯૪૭ }(Sd). Apaji Amin & Co.
Registered Accountants-Auditors.

તા. ૩૧-૭-૪૭ આખરનું સરવાળું.

જ	ઉ
૭૦૫૬- ૬-૨ ચાલુ ફંડ (રા. પ્ર. મં. ગુ) ૭૧૬૬-૨-૧૧ સન ૪૫-૫૬ આખરનું	૧૦૫-૧-૬ પુસ્તકોનો રદોક (વેચાણ બાદ જતાનો ખર્ચ)
૧૩૬-૬-૬ ચાલુ સાલના ઉત્પન્નમા આ- વેથી ખોટના	૬૨-૭-૬ બાબસાદિત સર્વ- સંગ્રહ ભા. ૧ લા ખાતે (૬૯ રદોક નં. ૭૭)
૭૦૫૬-૬-૨	૧૨-૧૦-૦ બાબસાદિત સર્વ- સંગ્રહ ભા. ૨ ના ખાતે (૬૯ રદોક નં. ૧૧૭)
૭૨૫- ૦-૦ કાયમી ફંડ	
૬૭૫-૦-૦ આજીવન સભ્યની ફી સન ૪૫-૪૬ આખર સુધીની	
૫૦-૦-૦ ચાલુ સાલની	
૭૨૫-૦-૦	૧૦૫-૧-૬

૧૮૭૧-૧૩-૩ અનામત દેવા	૬૫૫૧-૪-૮ રોકડ શિલક તથા બેંકોમાં
૨૪૬-૮-૦ શ્રી સ. ગા. ટ્રો	૭૧૦૫-૦-૦ બેંક ઑફ બરો
ફંડના બ્યાજના	ડાની ફોકરડ
૨૧૮-૬-૦ સન ૪૫-૪૬	ટીપોગ્રીટમાં
આખરનું	૫૮-૬-૮ બેંક ઑફ બરો-
૨૮-૨-૦ સન ૪૫-૪૬	ડાના સેન્ડીંગ
નું બ્યાજ	ખાતામાં
૧૮૦-૮-૩ રવ. દસ રમા.	૧૬૩૬-૪-૬ બેંક ઑફ બરો-
ફંડના બ્યાજના	ડાના ચાલુ
૧૫૮-૫-૩ સન ૪૫-૪૬	ખાતામાં
આખરનું	૬૬૪-૬-૦ નેશનલ બેંકના
૨૮-૨-૦ સન ૪૫-૪૬,	સેન્ડીંગ ખાતામાં
નું બ્યાજ	૫૭-૩-૬ રોકડ શિલક
૧૮૬-૭-૩	૬૫૫૧-૪-૮
૫-૧૫-૦ શિ. વા. ની	૬૬૫૬-૬-૫
પરીક્ષાના પુ-	
રતકો ખાતે મદદના	
૧૮૦-૮-૩	
૧૪૬-૩-૩ બાલસાહિત્ય	
સર્વેસમ્રહ બા ૧	
લાની પૂરવણી	
ખાતે (હવે સ્ટોક	
નં. ૩૮૩)	
૦-૦-૬ રવ. મો. ન.	
અમીન રમા.	
માળાના	
૪૩-૧૪-૨ શ્રી. ભા. ટી.	
ફાકરના પ્રો. ફંડના	
(મ ડોલે ઉમેરેલા)	
૧૨૫૪-૧૧-૧ સ્ટોકના પ્રો.	
ફંડના	
૧૮૭૧-૧૦-૩	
૬૬૫૬-૬-૫	

અમે વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનું તા. ૩૧-૭-૪૭ નું ઉપર નજીવેલું સરવાલું તપાસ્યું છે અને તે બરાબર છે.

અમદાવાદ,
તા. ૧૦-૬-૧૯૪૭ }

(Sd) Apaji Amin & Co.
Registered Accountants-Auditors.

પરિશિષ્ટ રજુ

પ્રાંતવાર લવાજમ આપનાર પુસ્તકાલયોની સંખ્યા

	વડોદરા પ્રાંત પુ.ની લવાજમ સંખ્યા આપનાર		મહેસાણા પ્રાંત પુ.ની લવાજમ સંખ્યા આપનાર		નવસારી પ્રાંત પુ.ની લવાજમ સંખ્યા આપનાર		અમરેલી પ્રાંત પુ.ની લવાજમ સંખ્યા આપનાર	
પ્રાંત પુસ્તકાલય	૧	૦	૧	૧	૧	૧	૧	૧
કચ્છા	૨૨	૨૧	૩૦	૩૦	૯	૯	૭	૭
ગ્રામ, મહિલા, બાલ	૫૬૩	૪૧૫	૫૨૦	૩૮૧	૨૪૩	૧૯૦	૧૪૭	૧૦૨
પુ. તથા કચ્છા અને ગ્રામ વા.								
કુલ :	૫૮૬	૪૩૬	૫૫૧	૪૧૨	૨૫૩	૨૦૦	૧૫૫	૧૧૦

કુલ : આરે પ્રાંતનાં પ્રાંત પુસ્તકાલય ૪, કચ્છા પુ. ૬૮, મહિલા પુ. ૨૨, બા. પુ. ૧૪, ગ્રામ પુ. ૧૪૦૪, ગ્રામ વા. ૨૮ અને કચ્છા વા. ૫ મળી કુલ ૧૫૪૫ માંથી મદદ લેનારની સંખ્યા ૧૨૪૨ અને તે પૈકી લવાજમ આપનારની સંખ્યા ૧૧૫૮.

પરિશિષ્ટ રજુ

આજીવન સહયોગ

(એકી વખતે રૂ. ૨૫) આપનાર)

- ૧ રાજમિત્ર શ્રી મોતીલાલ છોટાલાલ દેસાઈ, વડોદરા
- ૨ રાજરત્ન શ્રી. દુર્ગાસીમાઈ જોશીભાઈ અમીન ,
- ૩ શ્રી. રામભાઈ ડાશીભાઈ પટેલ, વડો
- ૪ શ્રી. છોટાભાઈ પ્રસાદભાઈ પટેલ, નાર
- ૫ શ્રી. દરિવલ્લભદાસ સુનીલાલ શાહ, પેટલાદ
- ૬ શ્રી. મણીલાલ મંજળજી કાશીવાળા, વાધોડીયા
- ૭ શ્રી. નરવરલાલ ગીરધરલાલ શાહ, ચિનેર
- ૮ શ્રી. મૂળચંદ્રભાઈ લક્ષ્મીભાઈ પટેલ, વાલમ
- ૯ શ્રી. ચિવલાલ મૂળચંદ્ર ચીઝી, ચાણરમા
- ૧૦ શ્રી. ભણુભાઈ અમલાભાઈ પટેલ, ,
- ૧૧ શ્રી. જયરા કર કાલુરાય વ્યાસ ,
- ૧૨ શ્રી. હખીલદાસ મોતીદાસ પટેલ, ,
- ૧૩ શ્રી. અંબાલાલ જોષીદાસ પટેલ, ,

- ૧૪ શ્રી. પ્રહલાદજી તારાચંદ બાવસાર, ધીણેજ (તા. ચાણુરમા)
 ૧૫ શ્રી. ચંદુલાલ કાળીદાસ શાહ, " "
 ૧૬ શ્રી. પુનમચંદ યુનીલાલ શાહ, " "
 ૧૭ શ્રી. પીતામ્બરદાસ ભજુતરામ બાવસાર, " "
 ૧૮ શ્રી. રમણલાલ દામોદરદાસ શાહ, " "
 ૧૯ ધી. શંકરભાઈ રામસિંહજી ચૌધરી, આઠાણુવાડા " "
 ૨૦ શ્રી. મોહનલાલ બાજીદાસ પટેલ, ચાંદણુકી " "
 ૨૧ શ્રી. ભગવાનજી ગોરધનદાસ કંકર, બહુચરાજી " "
 ૨૨ શ્રી. પ્રહલાદજી હરગોવિંદદાસ પટેલ " "
 ૨૩ શ્રી. મયાભાઈ મણીભાઈ તેલી, નવસારી -
 ૨૪ શ્રી. મણીલાલ હરીલાલ મોદી, ઠેસાંયા તા. મામરોલ

સન ૪૬-૪૭ માં નોંધાયેલા

- ૨૫ શ્રી હીરાલાલ મોતીલાલ પરીખ, પેટલાદ
 ૨૬ રાજરત્ન શ્રી. પ્રતાપરાય ગીરધરલાલ મહેતા, અમરેલી

વાર્ષિક સભ્ય

(દર વર્ષે રૂ. ૭) આપનાર)

- ૧ શ્રી. પુળલાલ દેશવલાલ શાહ, સોનારડા તા. દહેગામ

પરિશિષ્ટ ૪થું

વ્યવસ્થાપક મંડળની યાદી

પ્રમુખ -

રાત્નમિત્ર શ્રી મોતીલાલ છોટાલાલ દેસાઈ

ઉપપ્રમુખ

શ્રી હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહ, પેટલાદ

સાનદગત્રી -

શ્રી રામભાઈ કારીભાઈ પટેલ, વસો

સભાસદો .

- ૧ શ્રી. મમનભાઈ શ કરભાઈ પટેલ, વડોદરા
 ૨ શ્રી. નટવરલાલ ગીરધરલાલ શાહ, યિનોર
 ૩ શ્રી. ચીમનભાઈ હરીભાઈ અમીન, વરધામા
 ૪ શ્રી. જયવતીબહેન ન. દેસાઈ, વડોદરા
 ૫ શ્રી. સુનીલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહ, ,,
 ૬ શ્રી. છોટાભાઈ ખુશાલભાઈ પટેલ, નાર
 ૭ શ્રી. મણીલાલ મંગળજી કાશીવાળા, વાઘોડીયા
 ૮ શ્રી. છોટુભાઈ પંડિત, સિદ્ધપુર
 ૯ શ્રી. કાનજીભાઈ શિવાભાઈ પટેલ, મહેસાણા
 ૧૦ શ્રી. મૂળચ દભાઈ લક્ષ્મીભાઈ પટેલ, વાલમ
 ૧૧ શ્રી. જેઠાભાઈ લાલદાસ પટેલ, મહેસાણા
 ૧૨ શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ, ,,
 ૧૩ શ્રી. કાવસજી એલ્લજી મણિદેવીઆ, મણિદેવી
 ૧૪ રાજરત્ન શ્રી કનૈયાલાલ જમનાદાસ
 મજસુદાર નવસારી
 ૧૫ શ્રી. કસનજી દયાળજી દેસાઈ, ,,
 ૧૬ રાજરત્ન શ્રી. પ્રતાપગાય ગીરધરલાલ
 મહેતા, અમરેલી
 ૧૭ શ્રી. મોદનભાઈ વીરજીભાઈ પટેલ, ,,
 ૧૮ શ્રી. કલ્યાણરાય નયુભાઈ જોશી, દારકા

પરિશિષ્ટ ૫મું

ભરાયલી મહાલ પરિષદોની વિગત

કઈ પરિષદ	તારીખ	સ્થળ	પ્રમુખ
ચાણુરમા મહાલ ૬ મી	૨૬-૧-૪૭	જોતોડા	શ્રી. ચીમનલાલ દેવદાસ પંચોળી, ચાણુરમા મહાલ મુન્સફ

પરિશિષ્ટ ૬મું

પ્રાંત તથા માનદ પ્રચારકોની કામગીરી

નામ	કયા પ્રાંત વાં મહાલના પ્રચારક	તપાસણીની સંખ્યા
૧ શ્રી હમનભાઈ મયુરભાઈ પટેલ	વડોદરા-નવસારી પ્રાંત	૧૬૦ વ. + ૧૦૩ ન.
૨ શ્રી. રવિચંદ્ર મ દાકર	દહેગામ મહાલ માનદ	૨૧
૩ શ્રી. રામચંદ્ર મોહનલાલ જીની	ચાણુરમા મહાલ માનદ	૧૩
૪ શ્રી. સોમાભાઈ ગરખડાભાઈ	સાવલી મહાલ માનદ	૧૫
૫ શ્રી. વિધાભા ગખાભા આણેક	ઓખામહાલ માનદ	૨
૬ શ્રી. ભગવાનજી ગાયવળ	કોડીનાર મહાલ માનદ	૧
૭ શ્રી. ચંદ્રેલાલ ના દવે	નવસારી મહાલ માનદ	૯
૮ શ્રી મણિલાલ લા. દેસાઈ	મણિદેવી મહાલ માનદ	૬
		૩૬૦
	રાજ્ય પ્રચારક	૩૩
		કુલ ૩૯૩

વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળના વ્ય. મંડળની વાર્ષિક સભા

પસાર થયેલા ઠરાવો

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના વ્ય. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૮-૬-૪૭ ના રોજ મંડળના પ્રમુખ, રાજપ્રિય શ્રી. મોતીલાલ છેા દેસાઈ સાહેબના પ્રમુખપદે સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં મળી હતી. આ સભામાં પ્રમુખશ્રી ઉપરાત પુસ્તકાલય ખાતાના મુખ્ય વ્યવસ્થાપક શ્રી. કમળાખાઈ તિલક તથા મદદનીશ વ્યવસ્થાપક શ્રી. ઉમેશભાઈ મો. પટેલ, શ્રી. નરેન્દ્રલાલ ગિ. શાહ, શ્રી મણિલાલ મં. કાશીવાળા, શ્રી હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહ, શ્રી છેાટાભાઈ ખુ. પટેલ, શ્રી. કસનજી દયાળજી દેસાઈ, શ્રી. નાનજીભાઈ જે. પટેલ, તથા શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીન હાજર હતા. આ સભામાં નીચેના ઠરાવો થયા હતા.

૧ પોસ્ટલ અને કંટીનન્સી ખાતે રૂ. ૪-૧૦-૦૦ તથા છપામણી ખાતે રૂ. ૨૧-૧૨-૬ નો બજેટમંજૂરી ઉપરાત વિશેષ થયેલો ખર્ચ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨ સન ૪૬-૪૭ ના ઉત્પલખર્ચનો હિસાબ તથા અહેવાલ રજુ કર્યો છે તે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૩ સન ૪૭-૪૮ તુ' રૂ ૫૭૭૩) નું બજેટ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૪ મંડળના સહમંત્રી, રાજ્ય પ્રચારક તથા પ્રાંત પ્રચારકને માટે ઓગસ્ટ '૪૭ થી દર માસે હાલ મળતા પગારમાં રૂ. ૫) નો ખાસ વધારો આપવાનું તથા રાજ્ય પ્રચારકને બચ્ચામાં રોજના ૦૦-૮-૦ નો અને પ્રાંત પ્રચારકને માસિક રૂ. ૫) નો વધારો આપવાનું ઠરાવવાનું આવે છે.

૫ માણ પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. બાહ્યાંકર ટી ઠાકર નોકરીમાંથી છૂટા થવાથી, તેમના પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતામાં મંડળે ઉમેરેલું પ્રો. ફંડ રૂ ૪૩-૧૪-૨ નિયમ પ્રમાણે તેમને અદા કરી શંકાય તેમ નહિ હોવાથી અદા કર્યું નથી તેથી તે મંડળના બડોળ ખાતે લઈ જવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

૬ રાજ્ય પુ મંડળની કારોબારી સમિતિના જૂના અને ઉત્સાહી સભ્ય રા. રા. કનૈયાલાલ જ. મજમુદારના કણ્ઠ અવસાનની આ સભા સખેદ નોંધ લે છે અને તેમનાં કુટુંબી-જનોના શોકમાં પોતાનો ફાળો નોંધાવે છે. આ ઠરાવની નકલ સ્વર્ગસ્થના કુટુંબી-જનોને મોકલાવી આપવાની સત્તા પ્રમુખને આપવામાં આવે છે.

૭ શ્રી. કનૈયાલાલ જ. મજમુદારના સ્વર્ગવાસથી વ્ય. મં. મા તેમની ખાલી જગાએ, નવચારી પ્રાંત પુ મંડળની બલામણુથી, પલસાણા સા. પુ ના મંત્રી શ્રી. રણજીભાઈ લલ્લુભાઈ દેસાઈને બેવાનું ઠરાવવામાં આવે છે

૮ રાજ્યના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનાં મકાનો બાંધવા ખાતર, ગામ મદદના રૂ. એક હજાર ઉપર, સરકાર અને પ્રાંત પચાયત એ દરેકના પચુ તેટલા જ મળી કુલ રૂ. ૮૦૦૦)નું મકાન બાંધવાની યોજના શ્રીમંત સરકારે મંજૂર કરેલી છે. ને તે પ્રમાણે

વર્ષોથી મકાનો બાંધાતા આવ્યા છે. એ માટે દર વર્ષે સરકારી બજેટમાં રકમની સવડ કરવામાં આવે છે. પરંતુ છેલ્લા પાંચ છ વર્ષથી, મોઘવારીના કારણે એટલી રકમમાં મકાનનું બાંધકામ થઈ શકે તેમ નહિ હોવાથી, સરકારી બજેટમાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનાં મકાનો માટે રકમ સાધવામાં આવતી નથી. આથી રાજ્યની ૭૩ ગામો-માંથી આવેલી લોકમંદિરની રકમ લગભગ રૂા ૮૦૦૦૦) જેટલી પુસ્તકાલય ખાતામાં જમા પડી રહેલી છે. અરેખર, શ્રીમત સરકારને છેલ્લા વર્ષોમાં આવક પણ વધી છે, અને મકાનો મૂળ રકમમાં થતા નથી એ પણ દેખીતું છે તો પહેલાંના ધોરણની રકમ સેવડાવી મકાન દીક રૂા ૨૦૦૦) સરકાર મદદ આપવાનું ધોરણ સ્વીકારવાની અને તે નવા ધોરણે મકાન બાંધવાની નીતિ ચાલુ રાખવાની જ પુનઃ જારી કરવાની તથા પાછલાં વર્ષોમાં ધોરણ અનુસાર જે ગામો તરફથી લોકમંદિર આવેલી છે તેમના મકાનો પૂરા કરી આપવા સાર, રાજ્યની અત્યંત શિક્ષકમાંથી ઉપલા ધોરણે રકમ આપીને પણ આ કામો પૂર્ણ કરાવી આપવાની આ સભા શ્રીમત સરકારને આમંદપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

પુસ્તકાલયના મકાનનું બાંધકામ, સાર અને વખતસર થઈ શકે એ દષ્ટિએ પ્રથમ ગામલોકોને સોંપવામાં આવતું હતું. તે પ્રમાણે પુનઃ ગામલોકોને સોંપવાનું ધોરણ દાખલ કરવા આ સભા શ્રીમત સરકારને આમંદપૂર્વક વિનંતિ કરે છે

૯. અસદા મોઘવારી અંગે પત્રો, પુસ્તકો અને ઈતર અર્થમાં મળેલા વધારો થયેલો હોવાથી રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોને, હાલની મદદમાં પહોંચી શકાતું નથી અને એ કારણે જેઈતી પ્રતિ પૂરું થતી નથી; જેથી નિભાવણી માટેની સરકાર-પર્યાયત મદદમાં વધારો કરી નિંદાન ભેવડી રકમ મંજૂર કરવા આ સભા શ્રીમત સરકારને આમંદપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

૧૦. ફેબ્રુઆરી ખાતા તરફથી પ્રસિદ્ધ ચયેલા વટકુકમ નં. ૬૧ / તા. ૨૪-૭-૪૬ થી રાજ્યના શિક્ષકોને પગાર લઈને વા પગાર લીધા વગર માનક તરીકે જે તે પુસ્તકાલયના મંત્રી વા મથપાળ તરીકે કામ કરવાને ખાતાની પરવાનગી લેવા હતું છે. પણ આ પ્રમાણે જે તે શિક્ષકભાઈએને વ્યક્તિગત પરવાનગી લેવામાં નાહક લખાપડી ઉભી થઈ લામો વખત નામ છે. અને તેના પરિણામે જે તે પુસ્તકાલયનું કામ જોળશે પડે છે. તેમ ન થાય તે માટે શિક્ષકોને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું કામ કરવા માટેની છૂટ હોવા બાબતનો હુકમ થવા ફેબ્રુઆરી ખાતાના વડાને આ સભા આમંદપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

—મૂખ માણસ પોતાની ખુશામત કરે છે, ન્યારે ડાહ્યો માણસ મૂખની ખુશામત કરતો હોય છે.
—અદકારી માણસ એ એક એવો માણસ છે કે પોતાની જ વાતો તમારી પાસે કરે છે કે જે વાતો તમે તમારા વિષેની તેને કહેવા માગતા હો છો.
—માનવપ્રાણીઓ જેમ વૃદ્ધ બનતા જાય છે તેમ તેઓને લાયક જ તેમના ચહેરા બનતા જાય છે.
—જે સહેલું હોય છે, તે બાળે જ સુદર હોય છે

ત્રેવીસમી વાર્ષિક સાધારણ સભામાં

પસાર થયેલા ઠરાવો

આ મંડળના સામાન્ય સભાના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ દ્વારા નહિ રહી ચક્રવાર્થી મંડળના ઉપપ્રમુખ શ્રી. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહના પ્રમુખપણા નીચે મંડળની સાધારણ સભા તા. ૫-૧૦-૪૭ ને રવિવારના રોજ બપોરના એક વાગે મંડળના કાર્યાલયમાં મળી હતી. તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો પસાર થયા હતા

- (૧) તા. ૧-૮-૪૬થી તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીનો બાર માસનો વ્યવસ્થાપક મંડળનો રિપોર્ટ તથા બોર્ડરે તપાસેલો હિસાબ મજૂર કરવામાં આવે છે છુકાં કેપો વિભાગનો હિસાબ ને સભા સમક્ષ વાંચી બતાવવામાં આવ્યો તે મજૂર કરવામાં આવે છે, અને વર્ષ દરમિયાન થયેલો નફો રૂ. ૪૪૯૭-૧૨-૩ ની નેધિ લેવામાં આવે છે.
- (૨) વ્યવસ્થાપક મંડળે કરેલી બલામજુમ્મા થોડોક ફેરફાર કરી નફાની વહેંચણી નીચે પ્રમાણે કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

વર્ષ દરમિયાન થયેલા નફાની રકમ રૂ. ૧૫૬૧-૮-૧ માં મધ સાલના બોનસની વહેંચણી ખાતેના વહેંચણી રૂ. ૫-૦-૦ તથા નફાતોટા ખાતે બાકી જમા બેચેલા રૂ. ૯૩૪-૮-૫ તથા તેમાં છુકાં કેપો વિભાગના થયેલા નફા ખાતેથી રૂ. ૧૪૬૩-૫-૬ ઉમેરી કુલ રકમ રૂ. ૩૯૧૪-૬-૦ ની વહેંચણી નીચે પ્રમાણે કરવાનું મજૂર કરવામાં આવે છે

૧. રિઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ જવા	૩૯૧-૦-૦
૨. સમાસદોને ફોન રૂા દેવા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	૨૧૫૬-૬-૦
૩. રટાફ ટ્રેમ્યુપટિ ફંડ ખાતે	૧૦૦૦-૦-૦
૪. નોકરોને એક માસનો પમાર બોનસ તરીકે આપવા	૪૧૪-૦-૦
	રૂ. ૩૯૧૪-૬-૦

રટાફ ટ્રેમ્યુપટિ ફંડના નિયમો વ્યવસ્થાપક મંડળે તૈયાર કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. " પુસ્તકાલય " માસિકના તંત્રીને માસ એકના પમારના રૂા ૬૫) બોનસ તરીકે માસિક ખાતેથી આપવાનું મજૂર કરવામાં આવે છે

- (૩) સને ૧૯૪૭-૪૮ માટે સાધારણ સભાના પ્રમુખ તરીકે રા. રા. શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલ અને ઉપપ્રમુખ તરીકે રા. ગા. શ્રી. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહને નીમવામાં આવે છે.

મંડળના બોર્ડરે તરીકે ગેસર્સ આપાજી અમીન એન્ડ કા. ને રૂા. ૧૦૦) ના મહેનતાણાથી નીમવામાં આવે છે.

વ્યવસ્થાપક મંડળના વ્યવસ્થાપકો પૈકી (૧) શ્રી અબાલાલ વિ. ઠક્કર, (૨) ચિમનભાઈ મુગલભાઈ અમીન પ્રતિનિધિ સા. પુ. વસો અને (૩) શ્રી. રિશ્વપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યા પ્રતિનિધિ સા. પુ. પાદરા, એ ત્રણેય વ્યવસ્થાપકો આણુ ચાલે નિયમ મુજબ નિરૂત થાય છે, બકિરમત સમાસદ શ્રી અબાલાલ વિ. ઠક્કરની ખાલી પડતી

જગ્યાએ શ્રી. લલિતચંદ્ર છે. દિવાનજી અને શ્રી. રઘુનાથ પાનાચંદ પરીષે ઉમેદવારી નોંધાવી હતી, પણ તે બંનેએ પોતાની ઉમેદવારી પાછી ખેંચી લેવાથી શ્રી. અંબાલાલ વિ. ઠક્કર બિનહરીફ ચુંટાઈ આવ્યા છે.

પુસ્તકાલયોના પ્રતિનિધિ વા મંત્રીની બે જગ્યાઓ જે શ્રી. ચિમનભાઈ મૂ. અમીન અને શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યાની ખાલી પડતી હતી તે જગ્યા માટે શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા પ્રતિનિધિ સા. પુ. વાઘોડીઆ એમણે ઉમેદવારી નોંધાવી છે. પણ શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યાએ શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળાની તરફેણમાં પોતાની ઉમેદવારી પાછી ખેંચી લેવાથી શ્રી. ચિમનભાઈ મૂ. અમીન પ્રતિનિધિ સા. પુ. વસો અને શ્રી. મણિલાલ મંબળજી કાશીવાળા પ્રતિનિધિ સા. પુ. વાઘોડીઆ એ બંને ખીનહરીફ ચુંટાએલા જાહેર કરવામાં આવે છે.

૪ સને ૧૯૪૭-૪૮ ના વર્ષ માટેનું નીચે મુજબનું આવક તથા ખર્ચ મજૂર કરવામાં આવે છે:—

ઉત્પન્ન

પુસ્તકોનું કમિશન

રૂ. ૬૭૦૦-૦-૦

પત્રોનું કમિશન

રૂ. ૨૫૦૦-૦-૦

બ્યાબનું ઉત્પન્ન

રૂ. ૨૫૦૦-૦-૦

રૂ. ૧૧૭૦૦-૦-૦

ખર્ચ

પમાર ૫૭૦૦-૦-૦

નોકરોને મેદવારી બધું ૨૫૦૦-૦-૦

ચોરેજ ૪૫૦-૦-૦

હામખુ ૭૦૦-૦-૦

કટિંગન્ટ ૩૭૫-૦-૦

મકાન ભાડું ૭૫૦-૦-૦

હાલેક્ટ્રીક ખર્ચ ૧૨૫-૦-૦

૧૦૬૦૦-૦-૦

ઓડિટ શી ૧૦૦-૦-૦

પ્રોફિટન્ટ ફડમા મંડળનો ૩૫૦-૦-૦

-ફાળો

આગના વીમાનું પ્રિમીયમ ૧૫૦-૦-૦

મુસાફરી ખર્ચ ૫૦-૦-૦

સહકારી ખાતાની ઓડિટ શી ૨૦૦-૦-૦

તથા આકરિમક ખર્ચ

૮૫૦-૦-૦

૧૦૬૦૦-૦-૦

રૂ. ૧૧૪૫૦-૦-૦

ઉપર પ્રમાણેના મજૂર કરેલા ખર્ચની હદમાં રહીને એક હેડ નીચેથી બીજા હેડ નીચે ખર્ચની ફેરફારી કરવાની સત્તા બચસરયાપક મંડળને આપવામાં આવે છે.

૫. બ્યાબની સલામતું કામકાજ ધણી સફળતાપૂર્વક પાર પડ્યું છે તે બદલ મે ૨૧ ૨૧ પ્રમુખ સાહેબનો આભાર માનવામાં આવે છે.

ઉપરના પાંચેય ફરાવ સર્વાનુમતે મજૂર કરવામાં આવે છે.

વડોદરા,
તા ૫-૧૦-૪૭ }
૫

નાનાલાલ ના. શાહ
પ્રમુખ

૧. રસદર્શન—લેખક: શ્રી. ડૉ. હરિપ્રસાદ મનરામ દેસાઈ; પ્રકાશક: આદ્ય પુસ્તક બંડાર, બદ, અમદાવાદ. કાગિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૯૬+૮, સચિત્ર કવર નોંટ સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨-૧૨-૦.

આપણા ગુજરાતી સાહિત્યના એક અગ્રગણ્ય લેખક અને કલાવિદ્ શ્રી. ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈની કલમે લખાયેલ આ રસદર્શન, પ્રવાસવર્ણનનો માત્ર આનંદ જ નથી આપતું, પણ પ્રવાસનાં સ્થળોમા જેવા મળતાં અને નિરીક્ષણપાત્ર એવાં કલા-સૌંદર્યદર્શન પણ આપે છે. આપણે મુસાફરીમા જેતા અને ભૂગોળોમાં શીખવાતાં "જેવાલાયક સ્થળો"ની ખ્યાતિ પરથી તેને જેવા લક્ષ્યાઈએ છીએ અને જેવા જાઈએ છીએ, પરંતુ તેની પાછળ માત્ર "જેવું" એજ ધ્યેય હોય તો તે નિર્લક્ષ્ય નીવડે છે; પરંતુ એ જેવા પાછળ નિરીક્ષણની ભાવના હોય અને એ સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણની ભાવના દ્વારા જે સૌંદર્ય-કલાસ પ્રાપ્ત થાય છે તેનું પાન કરવાની આપણામાં ઉક્ષત હોય તો તેથી આર આનંદ આવે છે.

લેખકે આ પુસ્તકમાં રચેલે સ્થળો જેવા મળતાં નિર્લક્ષ્ય છતાં ચેતનાપ્રેરક દ્રશ્યોની કલા-સૌંદર્યની મનોરમતા રજૂ કરી છે. એમાંનાં દર્શનો નિર્લક્ષ્યપ્રતિ જેવી જાય તેવાં છે. શ્રી. દાકતર સાહેબને આવી વર્ણનાત્મક સુદર કલાદષ્ટિ વરદી છે તેનેલાખ ગુજરાતી વાચક-જનતા અચૂક લે એ માટે આ પુસ્તક આદરણીય હોઈને સર્વ સ્થળે વસાવી લેવાનું જોઈએ.

૨. બદ્ધક અને તેનું શાસ્ત્ર—મૂળ લેખક: રવ. કપ્ડન જી. વી. મોડક; પ્રાપ્તિસ્થાન, કદ, પૂઠાં ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૧૦૯+૮, મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦.

આને ન્યારે સ્વરક્ષણનો પ્રશ્ન દેશભરમા ઊભો થયો છે અને રચેલે રચેલે તોફાનો જાગે છે ત્યારે શસ્ત્રોનો ઉપયોગ અને તેનો પ્રતિકાર કેમ કરવો તે દરેક જણે જાણી લેવું જરૂરી છે. તેમજ દેશભરમા ન્યારે ફરજિયાત લરકરી તાલીમની યોજનાઓ પડાય છે તેવે વખતે આવાં દર્શિયારોનો ઉપયોગ કરવાની કળા પણ એટલી જ ઉપયોગી નીવડે. આવી પ્રવૃત્તિ માટે અને બદ્ધક જેવાં શસ્ત્રો ચલાવવામા આવડત, દિંમત અને એના ઉપયોગની કલા અતિ આવશ્યક અને છે. આ પુસ્તકમાં લેખકે બદ્ધક વાપરવાને લગતી માહિતી આપી દોષ્ટને એને કોઈ ઉસ્તાદ પાસેથી શીખવામાં આવે એ અત્યંત જરૂરનું છે. લરકરી તાલીમ મેળવવા છતાં તેમ જ આત્મરક્ષણ માટે શસ્ત્રોનો ઉપયોગ કરવા ઇચ્છનાર વાચકો માટે એ પુસ્તકાલયોમાં મુખે વસાવાય.

૩. માનતા—લેખક શ્રી. હમીર પેટલીકર, પ્રકાશક: મતિ મંલમાગા; મુખ્યવિક્રેતા ભારતી સાહિત્ય સંપ લિ. અમદાવાદ. કાગિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૯૨+૪; સચિત્ર કવર નોંટ સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦,

શ્રી. ધુસ્તર પેટલીકર આપણા સાહિત્યમાં દેંડી વાતો અને નવલકથા તરીકે ઠીક ઠીક ખ્યાતિ પામતા જાય છે નેમની આમજીવનના પ્રસંગો રજૂ કરતી દેંડી વાતોએ આ પુસ્તકમાં સંગ્રહાષ્ટ છે આમજીવનના વિધિવિધ દ્રશ્યો જોવા ઇચ્છનાર વાર્તાવાચન-રસિકોને એ ઠીક ગમશે. પુસ્તકાલયોમાં સુખે વસાવાય.

૪. આમરચના—લેખક : શ્રી. રવિશંકર મહારાજ, પ્રકાશક : સરતુ સાહિત્ય વ કાર્યોલય, બદ્ર, અમદાવાદ કાલિન કદના પૃષ્ઠ ૨૮૦, સમિત્ર સાદું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

આપણે જીવન જીવીએ છીએ તે જેમતેમ જીવી જઈએ છીએ. જીવન જીવવાની માણવાની કળા જાણીએ છીએ વા નથી જાણતા છતાં જીવીએ છીએ એવા જેમ તેમ જીવવાને બદલે બ્યવસ્થિત જીવન જીવવાની કળા-આમજીવન જીવવાની કળાને લગતા વિદ્યાનો આ પુસ્તકમાં શ્રી. રવિશંકર મહારાજે આપ્યા છે. એમાં, પચાસ વર્ષ પૂર્વેના આમજીવન જીવનારથી લઈને આધુનિક આમજીવન સુધીની છણાવટ સરળ સોકભાષામાં સરસ આપી છે.

મૂલે બોચાસણના આમ વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓને સંબોધાયેલા આ સંબોધનો છે. એમાં ગામડાની જૈનવણી, તહેવારો અને તેની ઉજવણી, આમ સરકૃતિ તેમજ ખરી જૈનવણી વગેરે વિષયોની ચર્ચા કરી છે. એટલે કે, શ્રી. બખ્તભાઈના “ભીંતપત્રો”ના જેવું બધું તેથી કંઈક વિસિષ્ટ કક્ષાનું આમગીતા કહી શકાય તેવું આ પુસ્તક છે. ભાષા અને રજૂઆત ચોક્કસ બહેલાઓને પણ સમજાય તેવી સરળ હોઈને શુદ્ધરાતના મામડાંના ઘર ઘરનું પુસ્તક બની રહે તેવું એ છે. એકેએક પુસ્તકાલય તેમ જ ઘરમાં આ પુસ્તક અવસ્ય હોવું ધરે.

૫. જૈન બાલ અધ્યાવલિ—ઐશ્વરી પહેલી—(૧) શ્રી. રીખવદાસ, (૨) શ્રી. પાર્શ્વનાથ, (૩) પ્રભુ મહાવીર, (૪) મગધરાજ, (૫) ચંદનખાળા, (૬) રાણી ચેલ્લણા, (૭) જંહુસ્વામી, (૮) ઇલાચીકુમાર, (૯) અમરકુમાર, (૧૦) રાજા શ્રીપાળ, (૧૧) મહાત્મા ૬૬ પ્રહારી, (૧૨) વીર વનો, (૧૩) ચિમળશાહ, (૧૪) વસ્ત્રપાળ તેજપાળ, (૧૫) જગતશાહ, (૧૬) શ્રી. શત્રુજય—અંક ૧૩ અને ૧૪ ના લેખક શ્રી. જયલિખ્ખુ અને બાઈનાના લેખક શ્રી. ધીરજલાલ ટોંકરશી શાહ, કાલિન કદમાં આખા સેટનું (બેકસમાં) મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦.

જૈન સમાજમાં યજ્ઞ ગયેલા મહાત્માઓના જીવનચરિત્રો અને તીર્થસ્થળોના વર્ણન-યુક્ત પુસ્તિકાઓના આ સેટ, વિદ્યાર્થીવાચનખાળાની ઐશ્વરીઓની પદ્ધતિએ તૈયાર થયેલા છે. કિશોર વિદ્યાર્થી વાચકો સમક્ષ જૈન ધર્મસમાજમાં યજ્ઞ ગયેલ ઉપાયુક્ત ઐશ્વરી વ્યક્તિઓના જીવનચરિત્રો આપણા ઉછરતા વાચકો સમક્ષ મુકાય તે ઇચ્છતા યોગ્ય હોઈને એ પુસ્તકોનાં સારાંમોંથી એ વર્ગ માહિતગાર બને એ ઇચ્છનીય છે જીવનચરિત્ર ને તીર્થપ્રવાસને લખતી પુસ્તિકાઓવાળા આ ઐશ્વરી પોતાને ત્યાં વસવાઈને સુવાન વાચકોમાં પ્રચાર કરવા પાત્ર છે.

૬. પંચાંગ—(૧) સરતુ સાહિત્ય વ૦ કાર્યાલયનું મહાલાયવીય, (૨) સંદેશ પ્રત્યક્ષ પંચાંગ, (૩) જન્મભૂમિ કાર્યાલયનું ખગોળસિદ્ધ નિરયન કાર્તિક પંચાંગ—પહેલાના પ્રકાશક સરતુ સાહિત્ય વ૦ કાર્યાલય, બદ્ર અમદાવાદ, મૂલ્ય ૦-૧-૦; બીજાના પ્રકાશક સંદેશ પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦, ત્રીજાના પ્રકાશક જન્મભૂમિ પ્રકાશન મંદિર, ૧૩૮, મેડોઝ સ્ટ્રીટ, મેડ, સુબક. મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦

ઉપરના ત્રણેય પંચાંગો પૈકી પહેલું આપણે ત્યાં ચાલી આવતી અભિતપદ્ધતિને અનુસરતી ગ્રહલાવણી પદ્ધતિએ દરવર્ષની પ્રથા અનુસાર પ્રસિદ્ધ કરાયું છે, — ને ગ્રામ જનતામાં વિશેષ આદરપાત્ર નીવડે છે. બ્યારે બીજું અને ત્રીજું પંચાંગ મહોની પ્રત્યક્ષ મતિને અનુસરી તેના પ્રત્યક્ષ નિરીક્ષણને અનુસરીને તબ્બ વિદ્વાનો દ્વારા તૈયાર કરાવાયાં છે. જ્યોતિષનાં નક્ષત્રોના પ્રત્યક્ષ પરિચય પામી તેમની મતિને અનુસરતાં પંચાંગ વસાવવા ઇચ્છનાર માટે છેલ્લાં બે અભ્યાસ માટે ઠીક ઉપયોગી નીવડે તેવાં છે.

ને તે કક્ષાના વાચકો-અભ્યાસીઓ માટે તે તે પંચાંગ ઉપયોગી નીવડે તેવાં છે.

૭ ક્રાંતિ—મૂળલેખક: સાને શુરુજી; અનુવાદક: ગોવિંદરાવ ભામવત, પ્રકાશક: ભારતી સાહિત્ય સંઘ, અમદાવાદ. કાલેન કદનાં ૫૫ ૩૭૭, સચિત્ર કવર જેકેટ સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦.

લોકક્રાંતિના દિવસો દરમિયાન કામ કરનાર સેવકો-સ્વયંસેવકોની આસપાસ યુવા-યેલી નવલ “ખંડિત કલેવરો” જેણે વાંચ્યાં હોય તેને આ “ક્રાંતિ” પુસ્તક વાંચી જવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. “ખંડિત કલેવરો”માં એ ચિત્રની એક બાજુ રજૂ થઈ છે તો આ “ક્રાંતિ”માં એ પ્રવૃત્તિનું બીજું પાસું રજૂ કરાયું છે. લોકક્રાંતિને સમર્થ બે પાસાં જાણી તેની તુલના કરવા માટે એ બન્નેય પુસ્તકો વાચકે વાંચી જવા જરૂરી છે. આ પુસ્તકના કર્તા સાને શુરુજી એક અતિભાવત ફેળવણીકાર હોવા ઉપરાંત એક અચ્છા લેખક પણ છે. એમણે રજૂ કરેલું લોકક્રાંતિનું આ ચિત્ર સૌએ જોવું રહ્યું.

પુસ્તકાલયો વસાવે.

૮. ઘરને માર્ગે—મૂળલેખક: એરિશ ગેરિયા રેમાક; અનુવાદક શ્રી. મકરન્દ દવે; પ્રકાશક: કદ, પૂઠા, ઉપર પ્રમાણે. ૫૫ ૩૦૦, મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦.

“પશ્ચિમના સમરંગણે” (All Quiet on The Western Front)ના લેખ કે ઉપરનું જે શુદ્ધવિષયક પુસ્તક લખેલું તેણે જ આ પુસ્તક લખ્યું છે. ઉપલા પુસ્તકમાં તેણે રણયોદ્ધતાના દૃશ્ય સંસ્મરણો આપ્યાં હતા ત્યારે આ પુસ્તકમાં એમણે યુદ્ધને અતે સમરાગણથી પાછા ફરતા સૈનિકની પરબણીની દોટ અને તે પછીની પરિસ્થિતિનો સરસ ખ્યાલ રજૂ કર્યો છે. અનુવાદકની અનુવાદ રજૂ કરવાની કલા પ્રયત્ન સાગ્રી લે તેવી છે. આપણે ઇચ્છીએ આપણા પરબાણનું સાહિત્ય લઈ આવતા અનુવાદો સંપાદનવાદ આપવાનું છોડી આપા ભાવાનુવાદો આપતા થાય તો વાચકોને તેમાં વિશેષ વાચનરસ જનમત થાય એ નિ સંશય છે.

૯. ઝોખાહરણ—સંપાદક: અણિલાલ પ્ર. બ્યાસ તંત્રી—પુસ્તકાલય, પ્રકાશક: સર્વ સાહિત્ય વર્ષકે કાર્યોત્સવ-અમદાવાદ. કિંમત આઠ આના.

ચેત્ર માસમાં હજુ આને પણ ઓછો મુકનકે ઝોખાહરણ વાંચવાનો આમકારાએ છે. અત્યાર સુધી બજારમાં રહી કામળનું આ પુસ્તક આઠ આનામાં વેચાતું ને વહેની તકે શાદી જતું. દાલમાં બહાર પડેલ આ પુસ્તક ધણા સારા કામળનું, સારી જ ધાઈવાળું બહાર પડ્યું છે. પુસ્તકની સરખાતમાં પ્રેમાનંદનો સંક્ષિપ્ત પરિચય આપેલો છે પુસ્તક વસાવવા જેવું છે.

વસ્તુતઃ મહાભારત ને દાલ અપ્રાપ્ય છે અને માત્ર પ્રભ નેને મુકન કે નામ છે એ, ‘ઝોખાહરણ’ની જેમ સુધારાવધારા સાથે પ્રકાશક સંસ્થા વહેલી તકે બહાર પાડે તો હજુ અણી.

સરતુ સાહિત્ય વ. કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી

- ૧ લોજા ભાગતના ચાખખા—સંપાદક : કુમરશી ધરમશી સંપાદક : મૂ. ૦-૬-૦
- ૨ ધીરા ભાગતનાં પદો—સંપાદક : ઉપર પ્રમાણે, મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૦.
- ૩ મહાકવિ પ્રેમાનંદકૃત ઓખાહરણ—સંપાદક : મણિલાલ પ્રભાકર
વ્યાસ; મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦.
- ૪ આમરચના—લેખક : શ્રી. રવિચંદ્ર મહારાજ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.
- ૫ સૂર્યકાંત—(જ્ઞાનપોષ)-પ્રયોજક : રવ. માણિક્યલાલ જમનાદાસ મહારાજ;
મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.
- ૬ મહાવિદ્યાનંદ—(નવી આવૃત્તિ) પ્રયોજક. શ્રી. શંકરદત્ત શાસ્ત્રી;
મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

ગુર્જર અંથરજ કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી

- ૭ ગુજરાતનો નાથ—(નવી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. કમલાવાન માણિકલાલ મુનશી;
મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦.
- ૮ મુત્તજન્મ—(બીજી આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય;
મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦.
- ૯ લક્ષ્મીની પરીક્ષા—મૂળલેખક કવિવર ટાગોર; અનુવાદક : નગીનદાસ પારેખ;
મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦
- ૧૦ ભાગવાન ઋષભદેવ—લેખક : અપભિષ્મ; મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦.

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. મુંબાઈ તરફથી

- ૧૧ પ્રારબ્ધના પાસા—લેખક : ધો. વી. એમ. પી.; મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦.
- ૧૨ મોહનનાં પાણી—લેખક : શ્રી. નંદકુમાર પાઠક; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદ તરફથી

- ૧૩ કંયાને પત્રો—(ન.આવૃત્તિ) લેખક : શ્રી. નરહરિ દ્વારકાદાસ પરીખ; મૂ. રૂ. ૧-૦-૦
- ૧૪ લોકમાતા—(નવી આવૃત્તિ) લેખક : ધો. દત્તાત્રેય બાલકૃષ્ણ કસિલકર;
મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

૧૫ હરિજન મંદિરપ્રવેશ અને શાસ્ત્રો—લેખક : શ્રી. ચંદ્રશંકર પ્રાણ્યશંકર શુક્લ; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧૬ કાન્તિનાં પરિબળો—લેખક : શ્રી. ચંદ્રમાધ કા. ભટ્ટ; મૂલ્ય રૂ. ૫-૦-૦.

૧૭ રેણુ—લેખક : શ્રી. રમણીક કિચનલાલ મહેતા; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

હિંદી જ્ઞાનમંદિર લિ. મુંબાઇનાં હિંદી પુસ્તકો

૧૮ માતા-પિતા ખુદ એક સમસ્યા—મૂળલેખક : એ. એસ. નીલ; અનુવાદક : શ્રી. સતોષકુમાર મહેતા; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

૧૯ ઇન્સાન ઓર અન્ય એકાંકી—લેખક : શ્રી. વિષ્ણુ પ્રભાકર; મૂ. રૂ. ૧-૮-૦.

૨૦ જાગીરદાર—લેખક : ડૉ. નારાયણ વિષ્ણુ જોષી અને જયરામ વિષ્ણુ જોષી, મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

૨૧ કૌમ કે નામ પર—લેખક : શ્રી. તેજ બહાદુર ચૌધરી; મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦

૨૨ યુગ કી ગંગા—લેખક : શ્રી. કેદારનાથ અગ્રવાલ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦.

૨૩ એક અપરિચિત સ્ત્રી કે પુત્ર—મૂળલેખક : સ્ટીફન જનીમ, અનુવાદક : શ્રી. રામકુમાર એમ. એ. મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

૨૪ ગીતિમાલા—સંપાદક : ડૉ. રામવિલાસ યર્મો, મૂલ્ય લખ્યું નથી.

૨૫ ફરી લોકકથા—અનુ. સ્વામી સંન્યાસી; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

૨૬ યહ સમય આરામકા નહીં હૈ—શ્રી. સ્વામી સંન્યાસી; મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦.

અન્ય પ્રકારાકો તરફનાં પુસ્તકો

૨૭ પંખીનો મેળો—લેખક : શ્રી. મૂળશમાધ પી. શાહ; વડોદરા. મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

૨૮ રાસલીલા—લેખક પ્રકાશક ઉપર પ્રભાવે, મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦

૨૯ દિવ્ય પ્રેમદર્શન—લેખક અને પ્રકાશક. પ્રાણુલાલ પ્રભાશંકર બક્ષી; વડોદરા. મૂલ્ય રૂ. ૦-૧૨-૦.

૩૦ અમૃતાન્જલિ—ભાષા-તરકતી : સ્વામી કૃપાલાનંદ; પ્રકાશક : સત્યંગ મંડળ, રાજપીપળા, મૂલ્ય લખ્યું નથી.

આર. આર. ચૌઠની કંપની-મુંબઇ તરફથી

૩૧ જીવનસ્વપ્ન—લેખક : શ્રી. સુધીર; મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦.

સાક્ષર શ્રી. સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ

વીસ વર્ષ પહેલાંની વાત છે. અમદાવાદમાં ત્રણ દરવાજાના નાકે મહાદેવ રામચંદ્ર જાગૃષ્ઠે છુકસેલસંતી દુકાને શૂંગ ચરમા પહેરેલા બેઠા બાંધાના એક આદમીને એ પુરતક-વિકેતા પેઢીના માલિક સાથે વાતચીત કરતા સાબળવાનો પ્રસંગ મળેલો. આખું રમરણુ છે કે, એ વખતે કંઈક નવલકથાના પ્રેરે સળધે વાતચીત ચાલતી હતી. એ શૂરા ચરમા પહેરેલા ચુહરચના હાથમાં પ્રેરેનો વિંટો હતો. મારી સાથે એક જૂના જમાનાના ટ્રેન્યુએટ મને ત્યારે એમની ઝોળખાણુ આપેલી કે “આ સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ; જાગૃષ્ઠેને નોવેશો વાલીઓ લખી આપે છે; પ્રેરે વાંચવાનું” કામ કરે છે. અને “પ્રજાપાદક” કાપીલયમાં કતો હતો છે. “(તત્રીખાતામાં)”

ત્યારે મારા પર એમના માટે એક છાપ પડી ગયેલી, કે તેઓ વર્તમાનપત્રમાં કામ કરતા કરતા આડકામ તરીકે, આ કામ કરતા હશે. અને ત્યારે મેં એમને આપણા એ કાળના નોવેલ લખનારાઓ—શ્રી. સત્યેન્દ્રપ્રસાદ મહેતા, લાભશંકર જોષી, મંજલાલ નંદવણ હંસર કે નારાયણ વિસનજીની કક્ષાના લેખક તરીકે ગણેલા.

આમ છતાં મારો સાહિત્યવ્યવસાય આજળ વધતો ચાલ્યો અને અવારનવાર તેમનાં સર્જનો વાચવા પામતો ગયો. તેમ તેમ એમને મેં આપણા સાહિત્યના એક હાક્યા રત્ન તરીકે ઓળખ્યા.

વર્તમાનપત્રની દુનિયાના આદમીને જ્યારે આવાં રસભર્યાં ઐતિહાસિક સર્જનોના સર્જક તરીકે પિછાન્યા પછી એમને એમની હમણા હમણાં પ્રકટ થયેલી સામાજિક નવલો પરથી એમને સામાજિક સમસ્યાના એક છંદલનહાર તરીકે પણ જોયા અને સાહિત્યજગતમાં, એમનાં “પ્રજાપાદક”માં આવતાં વિવેચનો અને સાહિત્યસૃષ્ટિને લગતાં પ્રાસંગિક મનનો એમને એક અચ્છા સાહિત્ય તરીકે ઓળખાવી ગય છે.

અને એક વિશિષ્ટ પત્રકાર તરીકે તો એમની વિશિષ્ટ ગણના તો ખુદ ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદે એમને એ વિભાજનુ પ્રમુખરથાન આપીને કરી છે.

આમ ઐતિહાસિક, સામાજિક, સાહિત્યક તેમ જ પત્રકારત્વ એ બધાપનો સુમેળ એક વ્યક્તિમાં જોવો હોય તો શ્રી. સુનીલાલ વર્ધમાન શાહમાં આજે જોવા મળે છે.

સ્વભાવે નિગ્મિમાની, નિખાલસ, હર્તા ખરાને ખરું કહેવાના સ્વભાવવાળા એ શ્રી. સુનીભાઈ શાહનો ષષ્ઠીપૂર્તિ ઉત્સવ ઉજવવાનું એમના મિત્રોએ જાહેર ક્યું છે તેને યુજરાતી વાચક જનતા જરૂર વધાવી લેશે. અને એમને અનુરૂપ માન ગુર્જર જનતા આપશે એવી અમારી મદદશા અરથાને નહિ જ લેખાપ.

શ્રી. સુનીભાઈ શાહ, વધુ સાહિત્ય આપણી ગુર્જર જનતાને ચરણે ધરવા ભાખસાળી થાપ એવી મહત્વાકાંક્ષાપૂર્વક તેઓ દીધીશુ પ્રાપ્ત કરે, એ જ અભિપ્તિ.

પુસ્તકાલયોને મદદ

સા. પુ. સરસાવ (તા. ૬૪) ને ૨૦) પટેલ પ્રહલાદદાસ ખોડીદાસ; ૩) અમાર મોહનભાઈ મધા તરફથી.

સા. પુ. વડનગર (તા. ૬૪) ને ૫) પટેલ પુરુષોત્તમભાઈ તરફથી.

સા. પુ. રીંદોલ (તા. વિળપુર) ને ૫૧) દરજી કિશોરદાસ કાળીદાસ-માણસા, ૫૧) દરજી જીવરામ દરજીવન-બોડુ, ૨૫) પા. હરગોવિન નાનદાસ-દેલવાડા, ૨૫) ત્રિવેદી નયુરામ બાપુજી-રધિળ, ૧૩) ત્રિવેદી અબાલાલ જીવરામ-ખેરજ, ૧૧) ભટ્ટ મોતીરામ ત્રિભોવન-રધિળ, ૧૧) જાની નરસિંહભાઈ લક્ષ્મીગમ-સૈજ, ૧૦) પા. ઉમરાભાઈ જીવીદાસ દેલવાડા, ૧૦) પા. પુંજભાઈ વસ્તારામ-દેલવાડા, ૧૦) ભટ્ટ શિવચંદ્ર મંભારામ-રધિળ, ૫) પા. જયપદભાઈ કિશોરદાસ-રીંદોલ, ૫) પા. ખુશાલદાસ મનોદાસ-પુસમાં, ૫) પા. રેવાભાઈ ઈશવદાસ-દેલવાડા, ૫) પા. ચતુરદાસ માધવદાસ-જામળા, ૫) પા. શંકરદાસ મુળચંદદાસ-દેલવાડા, ૫) રોહડા દેવીસ મજી-જોલ, ૫) પા. સહિજદાસ માનદાસ-કુકરવાડા, ૫) પા. જોષ્ઠતારામ તળસીદાસ-કુકરવાડા, ૫) પા. શિવરામ બેચરદાસ-કુકરવાડા, ૫) પા. જીવીદાસ રણુકોડદાસ-દેવડા, ૫) જોષ્ઠતારામ વેણીરામ દેલવાડા, ૫) પા. જોષ્ઠતારામ જગનદાસ-દેલવાડા, ૫) પા. ચકરદાસ હરિદાસ-સોખડા, ૫) ધિવરદાસ પશુદાસ-કુકરવાડા, ૫) પા. મણેચદાસ ત્રિશુવંદદાસ, ૫) પા. જોષ્ઠતારામ નરસિંહદાસ-રાયણીઆ, ૫) પા. ચતુરદાસ ભકિતદાસ-દેલવાડા, ૩) પા. મણેચદાસ મોતીદાસ-દેલવાડા, ૩) પા. બેચરદાસ ગોપાળદાસ-કુકરવાડા.

આટલી કાળજી જરૂર રાખો.

૧૧. રા. નાં પુસ્તકાલયોના મંત્રી-અથવાલોને ખાસ અગત્યની સૂચના છે કે, તેઓ પોતાના બજેટનાં નાણાં પુસ્તકાલય સં. સ. મંડળ લિ. પા. બો. નં. ૧૦ વડોદરા એ સરનામે મોકલે અને મનીઓર્ડર કુપનમાં પોતાના પુસ્તકાલયનું નામ, ગામ, પોસ્ટ તથા તાલુકો લખવાનું હરગીજ ન ભૂલે. આટલું જુલાયે તો બજેટનાં વર્તમાનપત્રો, સામયિકો તેમ જ પુસ્તકો મોકલવામાં વિલંબ કે ગેરવલ્લે થવા સંભવ છે.

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ ઑક્ટોબર આખર પૂરા થતા ત્રણ માસનું નિવેદન તૈયાર કરી બ્રુચમંડળમાં મોકલી આપો, જેથી તેઓ વહેલી તકે ખાતામાં મોકલે.
- ૨ તમારા અદાલતમાં મંજૂર થયા પ્રમાણે ગ્રામ પંચાયત અને સરકાર મદદની પાવતીઓ પુસ્તકાલય ખાતા તરફ જલદી મોકલો.
- ૩ અંદાજ મંજૂર થયું છે તેમાં રકમમાં ફેરફાર કરવા સવડ નથી, માટે પાછાં મોકલ્યો નહિ, પરંતુ જે તે સદરે મંજૂર કરેલી રકમો માટે કોઈ પત્ર કે સામયિક જાહેર્યું હોય અને તે તમને ન રૂચે તો નકદી કરેલી નાણાંની ચત્તામાં રહી સુધારો સૂચવશો તો ગ્રાહ્ય રહેવા ઘટિત તજવીજ થશે.
- ૪ પુસ્તકાલયના વર્ગીકરણનું કામ અધુરું હોય તો આવતી વેંકેશનનો લાભ લઈ સેવાભાવી સુવહેના સહકારથી તે કાર્ય પૂરું કરવા પ્રયાસ કરો.
- ૫ હીપાવલીના તહેવારોમાં વાચનપ્રચાર વધે તે માટે આજથી જ તમારા પુસ્તકાલયમાંથી મહોલ્લે મહોલ્લે પુસ્તકવાચન પૂરું પાડવા આપતું ઈનત્તુ કરો.
- ૬ તમારા પુસ્તકાલયની લોકમદદ વહેલામાં વહેલી પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળમાં મોકલી આપો.

વડોદરા,
તા. ૮-૧૦-૪૭ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક.

ગ્રાંત, કસબા અને મહિલા તથા

અવ. અ.કે	પુસ્તકાલયોના નામ	ગયા વર્ષે આખરે પુસ્તકોની સંખ્યા	આખા વર્ષમાં વંચાયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા				વાચકોની સંખ્યા			
			પુસ્તકોની	શ્રીલિપિની	વિદ્યાર્થીલિપિની	કુલ	પુરુષોની	શ્રીલિપિની	વિદ્યાર્થીલિપિની	કુલ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧
વડોદરા										
૧	કરજી	૫૧૬૦	૪૬૬૪	૧૪૭	૬૦૫	૫૪૪૭	૪૭૨	૨૩	૧૧૪	૬૦૯
૨	ડોહા	૮૫૪૨	૬૨૩૫	૧૦૦	૭૬૬	૭૧૦૧	૨૮૬	૨	૧૧૧	૩૬૯
૩	તિલકવાડા	૧૮૭૫	૧૮૧૩	૭૦૩	૧૩૭૭	૩૮૯૩	૧૨૩	૭૭	૧૩૨	૩૩૨
૪	ધર્મજી	૭૮૫૩	૧૮૪૦	—	૩૨૧૪	૫૦૫૦	૧૩૯	—	૧૬૨	૩૦૧
૫	નાર	૧૬૪૧	૧૪૩	૧૩૨	૬૦૮	૧૮૮૩	૧૭૫	૪૬	૧૬૭	૩૮૮
૬	પાદરા	૭૭૩૧	૨૦૩૨	૬૭	૩૨૬૧	૫૩૬૦	૨૨૫	૧૩	૩૩૦	૪૬૮
૭	પીઠ	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૮	પેટલાદ	૨૩૮૬૪	૪૨૫૫	૩૦૧	૨૦૬૯	૬૬૫૫	૧૯૫	૪૭	૧૧૨	૩૫૪
૯	ખદાદરપુર	૩૭૬૩	૨૬૫૪	૧૦૫	૨૦૦૭	૪૭૬૬	૨૮૪	૧૯	૨૬૪	૫૬૭
૧૦	બાદરજી	૫૮૨૩	૨૫૦૯	૫	૧૨૬૮	૩૭૭૭	૧૬૬	૩	૧૧૧	૨૮૦
૧૧	મેડેજાન	૪૫૯૭	૨૧૪૫	૧૧૪૬	૧૩૫૬	૪૯૩૭	૩૦૬	૨૦૪	૧૨૭	૬૩૭
૧૨	વસો	૭૩૦૩	૨૦૬૮	—	૨૯૬૦	૫૦૨૮	૨૪૫	—	૨૫૮	૫૦૩
૧૩	વાધોડિયા	૩૪૮૦	૨૪૧૮	૨૬૪	૮૭૦	૩૪૫૨	૨૫૦	૩૫	૧૦૩	૩૮૮
૧૪	શિનોર	૭૬૦૨	૪૨૨૪	૧૧૮	૩૦૧૪	૭૨૫૬	૩૫૫	૨૦	૩૫૦	૭૨૫

બાલ પુસ્તકાલયોનું વાર્ષિક નિવેદન ૧૯૪૬-૪૭

વાર્ષિક ખર્ચ					પુસ્તકાલયની કુલ વિગત							
લોક મહદ	સરકાર મહદ	પ્રામાણ્ય મહદ	સંસ્કારણ તથા વિ. પ્રામાણ્ય મહદ	કુલ	તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધીની કાયમ ફંડની રકમ	પુસ્તકાલયની બીજી રોકડી રકમ	સ્થાવર મિલકત		ગંગમ મિલકત			કુલ
૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	મકાન	પ્રતર	પુસ્તક	લાકડી સામાન	પ્રતર સામાન	૨૪

ગ્રાંત

૩૫૧	૧૭૫	૧૬૫	૩૦૦	૧૦૨૧	૬૬૦૦	—	૭૬૮૯	—	૭૨૨૩	૧૧૭૯	૧૨૬	૨૩૧૧૪
૧૫૫	—	—	—	૧૧૫	૨૫૦૦૦	—	૧૬૦૦૦	—	૧૫૨૩૮	૨૮૮૭	—	૫૯૧૨૫
૧૮૬	૧૨૦	૧૫૦	૧૦	૪૬૬	૮૦૫	—	૩૦૦૦	—	૨૭૦૨	૩૫૪	—	૬૮૬૧
૧૨૨૨	૧૬૦	૧૬૦	૫૦	૧૫૫૨	૧૪૧૧૬	—	—	—	૬૦૭૦	૨૧૦૩	—	૨૫૨૮૯
૩૭૫	૧૭૦	૧૭૦	૨૫	૬૨૦	૩૮૫૦	—	૧૧૮૮૫	—	૩૭૦૦	૧૪૦૦	—	૨૦૮૩૫
૬૭૨	૧૬૦	૨૨૦	૩૦૦	૧૩૮૨	૨૫૧	—	૭૨૦૦	—	૯૨૮૨	૧૪૨૨	૩૨૦	૧૮૪૭૫
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	૨૦૦	૨૦૦	૧૦૦	૫૦૦	૧૭૧૧૩	—	૧૬૪૦૦	—	૧૬૫૨૫	૪૧૩૫	—	૫૭૧૬૮
૨૩૧	૧૬૦	૨૪૦	—	૬૬૧	૪૦૬૩	—	—	—	૪૫૩૫	૮૭૩	૧૦૧	૬૧૦૨
૫૧૭	૧૭૦	૧૬૦	—	૮૭૭	૭૮૨૫	—	૧૨૭૦૦	—	૭૮૯૪	૩૬૪૦	—	૩૨૦૫૨
૧૭૭	૧૭૫	૧૪૫	૧૦	૧૦૩૭	૫૦૮૧	—	૧૨૦૧૬	—	૫૮૬૬	૧૦૬૭	૬૬૯	૨૫૦૭૯
૪૬૨	૨૦૦	૨૦૦	—	૮૬૨	૭૩૦૦	—	૭૩૮૨	—	૭૭૮૫	૨૮૮૦	—	૨૫૩૩૭
૧૬૯	૧૭૦	૧૧૦	—	૪૭૯	૩૬૨૯	—	૧૬૬૮૦	—	૭૨૨૯	૧૬૧૧	—	૨૯૪૪૯
૬૩૫	૧૬૦	૨૭૦	૧૫૦	૧૨૪૫	૧૦૨૦૬	—	૮૪૯૦	—	૬૫૫૫	૧૬૭૬	—	૨૧૩૨૩૦

૧૫	સામેડા	૪૭૦૮	૪૦૨૮	૮૬૧	૩૮૮૧	૬૭૭૦	૩૮૧	૨૭૪	૩૭૩	૧૦૨૮
૧૬	સાવલી	૭૫૩૮	૨૪૨૧	૩૫૩	૬૨૪	૩૩૬૮	૪૦૪	૪૫	૧૧૨	૫૬૧
૧૭	મોજીત્રા	૯૬૭૬	૩૭૩૧	૧૭૭૮	૬૦૮૪	૧૧૫૬૩	૧૩૩	૧૨૭	૨૮૫	૫૪૫
૧૮	વ. જયસિંહરાવ સા. પ્ર.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૧૯	મુજપુર તા. પાદરા	૧૭૬૨	૨૦૦	૧૫	૩૮૧	૫૬૬	૪૦	૮	૪૭	૬૫
૨૦	કાસર તા. પેટલાદ	૧૩૮૮	૩૧૬	૧૦૨	૩૧૬	૭૩૪	૬૦	૨૫	૪૮	૧૩૩
૨૧	કારવણ તા. ડમોઈ	૪૨૪૬	૨૧૧૬	૨૫૬	૧૩૪૨	૩૭૧૭	૨૨૨	૩૮	૧૫૬	૪૧૬
૨૨	ઝોરવા તા. વડોદરા	૮૭૪	૧૨૫	૨૦	૨૦૬	૩૫૪	૭૬	૪	૬૦	૧૭૦
૨૩	છાણી તા. વડોદરા	૫૩૪૫	૨૬૩૨	૧૩૧૧	૩૩૩૮	૭૨૮૧	૩૧૫	૧૧૪	૧૬૨	૬૨૧
	કુલ	૧૨૫૪૩૧				૧૦૨૨૭૩				૬૫૨૩

મહેસાણા

૧	આંતરમુખા	૩૭૩૮	૬૩૦	૩૫૪	૫૪૫	૨૨૫૨	૬૫	૭૬	૧૧૩	૨૧૪
૨	ઉંઝા	૫૧૬૬	૨૧૩૭	—	૧૦૭૩	૩૨૧૦	૫૨૦	—	૨૨૦	૭૪૦
૩	કડી	૫૬૬૮	૫૬૮૨	૫૭૦	૧૫૭૭	૮૧૩૬	૬૧૮	૮૦	૪૦૬	૧૧૦૭
૪	કલોલ	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૫	ખેરાળુ	૫૦૮૦	૩૬૫૬	૧૮૬	૪૪૬	૪૨૬૪	૨૬૮	૬૭	૪૦૦	૭૬૫
૬	ચાણુરમા	૫૮૬૧	૧૩૩૬	૨૬૦	૧૦૮૨	૩૦૦૮	૧૩૬	૭૫	૧૧૭	૩૩૧
૭	દેહમામ	૨૮૮૬	૧૬૩૮	૪૫૨	૭૬૨	૪૮૪૫	૩૨૫	૧૧	૨૧૪	૫૫૦
૮	પાટણ	૭૪૨૮	૩૦૬૧	૫૨	૩૧૩૬	૬૨૧૬	૨૪૮	૨	૧૫૫	૪૦૫
૯	મહેસાણા	૮૫૫૮	૮૬૫૭	—	૨૦૫૫	૧૦૭૧૨	૩૦૬	—	૫૬	૩૬૫
૧૦	સાડોલ	૫૨૭૧	૧૩૦૨	૧૪૬	૧૫૬૬	૩૦૨૦	૨૩૫	૧૫	૧૨૦	૪૭૦
૧૧	વડનગર	૬૮૨૫	૧૨૧૭	૨૬૦	૧૨૪	૧૬૩૧	૧૮૫	૬૩	૬૨	૩૧૦
૧૨	ડિંગાપુર	૭૧૪૬	૨૪૦૬	—	૧૬૬૧	૪૪૭૦	૧૬૫	—	૬૨	૨૫૭

1	277	120	280	04	275	2002	—	23377	—	03871	1210	—	24170
11	1540	120	140	04	2044	4100	—	5000	—	21127	112	—	3202
17	147	184	174	10	1002	6740	—	13245	—	18111	1511	—	36143
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	17	87	77	30	103	1407	—	—	—	2413	250	30	7717
11	12	10	10	20	202	755	—	—	—	1881	142	32	2027
11	424	100	60	10	064	7120	—	10072	—	1616	64	187	22207
—	40	34	34	—	122	725	—	—	—	220	102	—	1804
—	240	240	240	70	060	2207	—	—	—	0304	052	—	10320
—	—	—	—	—	2122	—	—	—	—	—	—	—	760307

210

1	152	140	140	—	716	1237	—	2700	—	7274	101	—	6020
—	726	200	200	200	1036	7022	—	—	—	1402	1102	—	12211
—	123	104	204	700	1803	7920	103	1670	—	4074	1525	—	16162
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	021	240	240	240	1806	7670	—	7200	—	1411	1820	—	10071
—	132	214	124	100	1712	7940	—	7067	—	1102	1147	07	14170
—	707	200	303	300	1207	3223	—	3000	—	2672	404	417	11407
—	162	174	100	140	463	72647	—	24200	—	14012	2000	—	24212
—	—	310	100	100	1410	14475	—	2730	—	—	—	—	27011
—	276	180	200	100	142	2310	—	1102	—	1112	1164	—	02224
—	702	110	260	100	1066	0633	—	0000	—	1102	7713	1220	35496
—	264	160	200	200	1024	14005	—	1613	—	0733	1612	—	32027

૧૩	વિસનમર	૭૩૨૨	૬૦૫૧	૫૦૬	—	૭૨૬૦	૪૨૧	૪૩	—	૪૬૪
૧૪	સિદ્ધપુર	૭૧૨૮	૭૩૪૭	૩૧૫૪૦	—	૮૮૬૦	૪૭૫	૩	૧૮૪	૧૬૨
૧૫	ધીણોળ	૨૭૪૨	૨૪૬૨	૮૨૨૦૪૨	—	૪૬૧૬	૨૫૧	૨૦	૩૫૫	૬૨૬
૧૬	ઉમતા તા. ખેરાળુ	૨૪૫૪	૬૨૨	૧૧૯	૩૦૩	૧૨૪૪	૧૧૪	૬૫	૬૮	૨૪૭
૧૭	પીતવાઇ તા. વિળપુર	૧૭૨૬	૬૨૫	૩૭	૧૬૦	૧૫૮૧	૬૬	૯	૧૨૨	૨૨૭
૧૮	બાલીસણા તા. પાટણ	૧૬૬૮	૭૭૩	૨૨	૨૬૨	૧૦૫૭	૧૫૨	૧૫	૧૦૫	૨૭૨
૧૯	સરઢવ તા. કલોલ	૨૩૫૪	૮૫૭	૪૧૨૫૨૮	—	૩૪૨૬	૧૧૩	૨૨	૩૫૬	૪૬૪
૨૦	વસાઇ તા. વિળપુર	૮૫૫	૧૦૬૨	૨૫	૪૧૭	૧૫૦૪	૧૧૦	૧૦	૨૩૦	૩૫૦
૨૧	ઉનાવા તા. સિદ્ધપુર	૧૨૨૭	૭૩૪	૨૬૮	૧૪૦૩	૨૪૦૫	૧૬૪	૨૫	૨૩૦	૪૪૯
૨૨	લાંધણુ તા. મહેસાણા	૨૩૩૨	૧૬૮૨	૬૪૭	૩૦૧૨	૫૬૪૧	૨૨૪	૧૧૪	૨૦૪	૫૪૨
૨૩	રધિળ તા. કલોલ	૧૧૩૧	૬૦૦	૧૦૦	૨૩૦	૬૩૦	૪૦૦	૬૦	૮૯	૫૪૦
૨૪	વાલમ તા. વિસનમર	૨૧૬૬	૧૭૭૩	૧૨૨૦૩૬	—	૩૮૨૧	૨૩૧	૭	૧૬૩	૪૩૧
૨૫	સુઢિયા તા. ખેરાળુ	૧૩૩૭	૬૭૨	૮૪	૬૭૬	૧૭૩૨	૧૬૬	૨૪	૧૬૭	૩૮૭
૨૬	કોલવાડા તા. સિદ્ધપુર	૧૧૬૪	૫૦૦	૮૦	૨૦	૮૦૦	૭૫	૨૦	૧૧૦	૨૦૫
૨૭	કુકરવાડા તા. વિળપુર	૧૭૬૦	૮૨૫	૨૬૫	૬૭૫	૨૦૬૫	૧૭૫	૬૫	૨૨૦	૪૩૦
૨૮	હારોળ	૬૭૫	૨૪૮	૭૦	૧૩૩	૪૮૧	૨૧૫	૫૮	૧૨૫	૩૭૮
૨૯	ઝાઝારિયા	૨૨૮૯	૨૫૫	૧૬૦	૫૪૪	૬૮૯	૮૩	૫૪	૧૨૪	૨૬૧
૩૦	બોડા	૩૫૩	—	—	—	૩૫૩	—	—	—	૩૭૪૧
કુલ		૧૦૭૬૮૬				૧૦૦૪૫૫				૧૬૨૫૦

નવસારી

૧	કઠોર	—	—	—	—	—	—	—	—	
૨	મજુદેવી	૧૨૩૧૧	૭૨૨૬	૧૬૩૮	૨૩૨	૧૦૦૬૬	૧૪૭	૬૦	૨૨	૨૫૯
૩	નવસારી	૩૧૦	૨૬૬	—	૫૦	૩૧૦	૨૦૧	૫૬	૪૮	૩૦૫

૪	પલસાચી	૫૪૫૪૨૮૨૧	૧૦૫૭	૧૨૫૦	૫૧૨૮	૧૦૮	૩૮	૯૪	૨૪૦
૫	ખીલીભોરા	—	—	—	—	—	—	—	—
૬	વ્યારા	૮૪૯૬	૩૭૧૯	૧૫૧૮	૨૫૪૬	૭૭૮૩	૪૦૯	૨૩૦	૪૬૨
૭	સોનગઢ	૪૦૯૯	૧૭૦૪	૧૩૭	૩૩૨	૨૧૭૩	૧૭૧	૬૧	૧૦૦
૮	કામરેજ	૧૬૦૦	૬૨૯	૪૫૭	૬૪૬	૭૩૨	૮૨	૮૮	૧૫૪
૯	ભાંગરોલ	૧૩૪૦	૧૨૭૫	૨૬૦	૧૭૫૩	૩૨૮૮	૧૪૫	૮૩	૨૦૮
૧૦	મુલુવા	૨૩૬૩	૧૦૫૦	૨૪૪	૨૬૦	૧૬૫૦	૫૪૦	૧૨૫	૧૭૦
કુલ		૩૫૯૭૩				૩૨૧૬૦			૪૬૭૧

અમરેલી

૧	અમરેલી	૧૬૦૦૫૨૭૦૬	—	૭૫૨૦	૧૪૭૨૬	૨૪૭	—	૧૮૨	૪૨૯
૨	કોલીનાર	—	—	—	—	—	—	—	—
૩	દામનમર	૩૦૫૯૨૦૨૮	૬૭૭	૬૨૮	૩૩૩૩	૨૧૨	૧૦૮	—	૪૪૯
૪	ધારી	૨૪૭૧	૪૦૬૦	૯૦૦	૮૫૧	૪૮૧૧	૩૪૫	૧૬૦	૨૧૫
૫	દારકા	૬૯૧૫	૧૮૩૮	૧૧૮	૧૬૩૮	૩૫૯૪	૧૮૫	૨૫	૧૩૨
૬	મેટ શંખોદ્ધાર	૫૫૬૫	૪૭૨૨	૪૨૨૪	૧૧	૬૧૭૫	૧૬૩	૫	૧૧૩
૭	ચલાલા	૨૬૧૯	૧૪૪૭	૧૮૦	૮૦૦	૨૪૨૭	૨૦૦	૧૨૪	૧૨૨
૮	ખાલા	૧૬૮૫	૭૬૮	૭૪	૫૫૨	૧૪૯૪	૯૪	૮	૧૩૮
કુલ		૩૮૩૧૯				૩૬૪૬૦			૨૮૩૭
કુલ ચારે પ્રાંતો		૪૦૯૪૦૯				૨૭૧૩૪૮			૪૩૨૮૧

૧	અમરેલી મહિલા	૪૫૧૭	—	૨૦૫૦	૮૮૮૧	૧૦૬૩૧	—	૧૦૫	૪૬૦	૫૬૫
૨	ધર્મજી	૧૫૦૨	—	૧૨૪૩	—	૧૨૪૩	—	૧૮૦	—	૧૮૦
૩	નવસારી	૩૮૪૦	૧૦૩૭	૨૭૨૨	૮૨૮૦	૧૦૦૭૬	૧૮૫	૫૩૨	૨૫૩૫	૩૨૬૨
૪	પાટણ	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૫	પેટલાદ	૨૧૪૨	—	૧૪૧૫	—	૧૪૧૫	—	૨૬૮	—	૨૬૮
૬	બાદરજી	૨૨૩૪	—	૧૮૮૮	—	૧૮૮૮	—	૧૧૪	—	૧૧૪
૭	વસો	૨૦૨૮	—	૧૧૦૫	૬૧૦	૨૦૧૫	—	૧૬૫	૨૩૫	૪૦૦
૮	સોજીત્રા	૧૪૪૭	—	૧૭૫૧	—	૧૭૫૧	—	૨૧૬	—	૨૧૬
૯	ડોણ	૧૧૬૮	—	૨૧૨૭	૧૨૩૫	૨૮૬૨	—	૧૫૮	૧૦૭	૨૬૭
૧૦	બ્યાગ	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	મેટ	૮૫૮	—	૮૭૨	૮૩૬	૧૭૦૮	—	૮૧	૬૦	૧૪૧
૧૨	વડનગર	૨૬૨૬	—	૬૩૨	૫૮૫	૧૨૮૭	—	૮૬	૧૧૬	૨૦૫
૧૩	હારજી	૭૬૦	—	૬૮૬	૩૨૪	૧૩૧૦	—	૧૩૦	૨૪	૧૫૪
૧૪	શિનોડ	૧૩૬	—	૮૫૦	—	૮૫૦	—	૧૩૦	—	૧૩૦
૧૫	કોયલ	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૧૬	ઉત્રા મહિલા	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૧૭	વાલમ	૩૮૭	—	૨૦૭	૧૧૩	૩૪૦	—	૭૩	૧૦૦	૧૭૩
૧૮	ચાંજા	૨૫	—	૧૦	૫	૧૫	—	૬	૩	૬
૧૯	વિગ્નપુર	૧૨૬	—	૪૪૨	૧૨૦૫	૧૬૪૬	—	૫૦	૧૦૧	૧૫૧
૨૦	સિદ્ધપુર	૬૩૩	—	૨૬૮૭	૪૩૧૨	૭૨૬૬	—	૧૧૭૫	૧૭૮૦	૨૬૫૫
૨૧	વિસનગર	૬૫૫	—	૧૪૪૬	—	૧૪૪૬	—	૧૬૫	—	૧૬૫
	કુલ	૨૫૬૨૦				૫૧૦૭૮				૬૩૮૭

प्रस्तावना

१५६	१००	१००	—	८५६	२०२७	—	२१३००	—	४८७५	११६२	३४३	२६७३८
१७७	८०	—	५०	३०७	२३२१	—	१३४२१	—	१२१२	३८४	—	१७३३८
१४१४	१००	—	५०	१५१४	१६०००	—	—	—	—	१७११	५०५	१८२२७
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
११०	७५	७५	५०	३१०	३२४०	—	—	—	२७५०	४४५	—	१४३५
१४८	८०	८०	—	३०८	४१५७	—	१११००	—	२३१८	६७५	—	१६०८१
१०६	८०	८०	—	२१६	३१०१	—	१०८२०	—	३२०१	८१५	—	१८५६२
३६२	१००	१००	४०	१३२	४३२१	—	—	—	२२२५	४००	१५१	७१०२
—	—	—	—	—	—	—	६३३१	—	२००२	२६५	—	१११३३
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
६४	७०	३०	१५०	३४४	८००	—	३०००	—	१७४२	६१	—	४८३८
—	५३	५०	४०	१४३	—	—	१००००	—	२८१६	५८४	२४६	१३७०२
११३	७५	५०	४०	२७८	—	—	—	—	—	—	—	—
२२८	७०	७०	१५	२८३	८६१	—	—	—	३०२	—	—	११६८
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
५०	४०	४०	१५	१४५	१८१	—	—	—	३६६	११७	—	७५२
७८	५०	५०	—	१७८	—	—	—	—	४१	३०	—	७५
७३	१००	१००	१००	३७३	१८४४	—	१०००	—	६०४	—	१२०	८८१८
१४४	७५	७५	१००	३६४	२०००	—	१०००	—	—	—	—	८०००
—	७५	१००	१००	२७५	२०००	—	—	—	१०८१	४४४	—	३५२१
१७१२				१७१२				१७१२				१७१२०

૧	અમરેલી બાલ	—	—	—	—	—	—	—	—
૨	ચલાલા "	૬૨૬	૪૬	૬૭૬	૮૪૭	૧૫૭૨	૨૩	૬૦	૧૨૦
૩	પેટલાદ "	૧૪૬૨	—	—	૭૨૪૬	૭૨૪૬	—	—	૭૭૧
૪	બાદરણ "	૨૬૫૮	—	—	૪૬૧૬	૪૬૮૬	—	—	૩૨૦
૫	વસો "	૩૩૮૬	—	—	૩૦૮૨	૩૦૮૨	—	—	૫૧૨
૬	ડોભા "	૧૨૫૬	—	—	૩૭૨૦	૩૭૨૦	—	—	૨૫૩
૭	પાટણ "	—	—	—	—	—	—	—	—
૮	વડનગર "	૨૦૬૭	૩૬	—	૧૪૪૫	૧૪૮૪	૨૩	—	૨૨૮
૯	આવધી "	૧૧૮૩	—	—	૧૭૩૧	૧૭૩૧	—	—	૪૩૬
૧૦	નવસારી "	૪૧૮	—	—	૮૨૮૦	૮૨૮૦	—	—	૨૫૩૫
૧૧	દારકા "	૬૬૭	—	૪૩૪	૧૭૭૬	૨૨૧૩	—	૩૪	૧૪૦
૧૨	વિસનગર "	—	—	—	—	—	—	—	—
કુલ		૧૫૨૧૬	.			૪૪૩૧૪			

નોંધ—આપમહેડ વિ. ના અધિકારમાં હાવવાનો સરજતા ખાતર આના-પાછ ફરોબા નથી

વગાડરા }
તા ૨૭-૬-૪૭ }

પુસ્તકાલયો

૪૪	૪૫	૪૫	—	૧૩૪	૧૪૦૨	—	—	—	૨૭૮	૧૮૮	૨	૧૮૭૦
—	૭૦	૭૦	૫૦	૧૬૦	૩૧૦૦	—	—	—	૧૦૭૮	૫૮૧	૧૫૩	૫૨૭૨
૨૨	૮૦	૮૦	—	૧૮૨	૧૦૦૦	—	૭૦૦૦	—	૧૨૬૮	૧૩૮	—	૧૪૬૦૬
૬૧	૭૦	૮૦	—	૨૩૧	૨૪૭૫	—	૮૦૫૦	—	—	૧૬૫	—	૧૨૨૨૦
—	—	—	—	—	—	—	—	—	૮૦૮	૨૦૫	—	૧૦૧૩
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	૫૨	૫૫	૪૦	૧૪૭	—	—	૧૦૦૦૦	—	૧૪૦૮	૭૨૭	૩૩૭	૧૨૫૨૬
૩૦	—	૪૦	—	૭૦	—	—	—	—	૭૫૪	૬૩	—	૮૪૭
૨૦૦	૨૫	—	૨૫	૨૫૦	૬૦૦	—	—	—	૨૬૪	૧૮૩	૨૦૫	૧૫૫૨
૧૩	૨૫	૨૫	૪૦	૧૦૩	૧૨૩૮	—	૧૪૭૬	—	૨૮૫	—	—	૩૦૬૦
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	૧૩૦૭	—	—	—	—	—	—	—	૫૩૨૬૬

શ્રી. ત્રિ. નવાલ

ઉ. એ. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક
પુસ્તકાલય ખાતે

સૂચના અંક ૪ સને ૧૯૪૭-૪૮

વિષય

પ્રાંત પચાસત તથા સરકાર મદદની પાવતીઓ બાબત

આથી તમામ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને જણાવવામાં આવે છે કે-પંચાસત તથા સરકાર મદદની પાવતીઓ ચાલુ સાલે બજેટ સાથે મોકલી ચકાવ તેમ નથી, માટે આ સાથેની પાવતીઓ ફાટી લઈ તે ઉપર મંજૂર થયા પ્રમાણે સરકાર કે પંચાસત મદદના જે તે પાવતીઓ ઉપર આંકડા ભરી તે પાવતી પર સહી કરી અત્રે પરત રવાના કરવી. રૂપીઆ વીસ ઉપરાંત અંદાજમાં મદદ મળી હોય તેમને દરેકની એક એક પાવતી પર એક એક આનાની પાવતી ટીકીટ ચોડવાની છે તે જૂલુનું નહિ.

ટીપ્સ:-(૧) પાવતી મોકલતી વખતે રૂબરૂની સહી કરાવવાનું જૂલુનું નહિ.

(૨) અંદાજ મંજૂર થયેલું છે એટલે લોકમદદ જે બતાવી હોય તે પૈકી હાથ પર ખર્ચ કરવાની રકમ બાદ જર્તા બાકીની રકમ તથા પ્રામ પચાસત મદદ તથા છતર મદદ કે અચત જે કંઈ હોય તે પ્ર. સ. સ. મંડળમાં મોકલી દેવી.

વડોદરા,
તા. ૧-૧૦-૪૭

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીય વ્યવસ્થાપક.

સુધારો

પુસ્તકાલય ખાતાની જાહેરાત અંક ૪ / સન ૪૭-૪૮ ની પુસ્તકોની બહામણ પ્રસિદ્ધ થઈ છે તેમાં અનુ. અંક ૬ નું અંગ્રેજી પુસ્તકનું નામ *Economic Utilization of Times* હોવાથી છે તેને બદલે "Economic Utilization of Times" એમ સુધારોને વાચવું.

જો
ગ્રામ પુસ્તકાલયની
પાવતી

મે. ઇ. ઇ. પુસ્તકાલય સ્થાપના સ્વયંસ્થાપક સોદેશ,
વરોદરા.

જોગ કિ. _____ પુસ્તકાલયના મંત્રી, જત સને ૧૧ - ૧૧
ની સાલ માટે અમોદ મેળા કરેલા રૂ. _____ ઉપર પધાયત મદદના
પૂરેપૂરા રૂપિયા _____ બંકે _____
અમોને પત્રો, પુસ્તકો, લાકડી સામાન વગેરે સાદ આપ સોદેશ તરફથી મળ્યા છે, તેની આ
પાવતી સહી આપી છે. તા. _____ સન ૧૧

(સહી) _____
મંત્રી, સાર્વજનિક પુસ્તકાલય.
કુ. _____
તા. _____

સ્વદ
(સહી) _____
હોદો, મુખી, તલાટી, મુખ્ય શિક્ષક

પુ. જા. નં. બંક ૫૧

જો
ગ્રામ પુસ્તકાલયની
પાવતી

મે. ઇ. ઇ. પુસ્તકાલય સ્થાપના સ્વયંસ્થાપક સોદેશ,
વરોદરા.

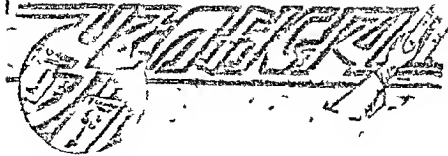
જોગ કિ. _____ પુસ્તકાલયના મંત્રી, જત સને ૧૧ - ૧૧
ની સાલ માટે અમોદ મેળા કરેલા રૂ. _____ ઉપર સરકાર મદદના
પૂરેપૂરા રૂપિયા _____ બંકે _____
અમોને પત્રો, પુસ્તકો, લાકડી સામાન વગેરે સાદ આપ સોદેશ તરફથી મળ્યા છે, તેની આ
પાવતી સહી આપી છે. તા. _____ સન ૧૧

(સહી) _____
મંત્રી, સાર્વજનિક પુસ્તકાલય.
કુ. _____
તા. _____

સ્વદ
(સહી) _____

હોદો, મુખી, તલાટી, મુખ્ય શિક્ષક

પુ. જા. નં. બંક ૫૧

મુદ્રા ૨૨ કુ
તારીખ ૧૯૪૭
અંક ૪ મા

આ અંકમાં

સાહિત્યસંદિન અવનવ	૧૪૭
કાસ આવારે થી વાચે છે	૧૪૮
વડોદરા ગાંધી પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧૪૯
ગ્રાન્ટ પુ મહાત્માની જ્ઞાનોદ્ધાર	૧૫૧
નવીન શાસ	૧૬૦
પુસ્તકપ્રતિય	૧૬૨
નોંધ	૧૬૪
પુસ્તકાલયોની તપાસણી	૧૬૫
વડોદરા ગાંધી પુસ્તકાલય મહાત્મા જીવન	૧૬૬

સામયિક હોદ્દા

સ્વચ્છતાના આપણા આગ	૧૬૭
ડૉ. આનંદુભાઈ સ્વામી	૧૬૮
નિર્મલો મુલક	૧૬૯
નિર્મલો પ્રસિદ્ધ	૧૭૦
આવતા માસની કાપડિયા	૨૪
પુસ્તકાલય આતાની સુચના અંક ૬	૨૫
" " " અંક ૭	૨૬

સંપાદક : વાર્ષિક ગ્રંથાલોક

દરજી રૂ. ૨-૮-૦

પાઠક રૂ. ૪-૦-૦

૧૯૪૭-૪૮ રૂ. ૧-૮-૦

અવસ્થા

વાણજીભાઈ નાવજીભાઈ અગ્રીન (પ્રેમી, દેશ)

સંપાદક :

અલ્લુભાઈ પ્રભાકરભાઈ બાલ

વિક્રમ

પ્રાસ રાહિતર

‘પુરતકાલય’ના વાંચનાંરાઓ મારે-સંસ્તી અમલ્ય તક

- ૧) કવિ કાલીદાસની બાતવાતે. (પુણ્ય વિનો, મોસા રાહપ) કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- ૨) ‘સામાન’ ધર કેટલેક (સંદેશ વિનો મોસા રાહપ) કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- ૩) ‘ખેલાડી : કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- ૪) ‘કુમારકથાઓ : કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- ૫) ‘સુદિનો બાદશાહ : કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.

- (૬) લંદુઈ ચક્રી કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૭) જયજયરાત કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૮) રા’ તવધણ : કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૯) બીરજલની ચિત્રમય બાત-વાતે : કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૧૦) કોણુ યાને વીંદીની દોષધર્મા : કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.

- (૧૧) બાદલીનો સુચ : કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૧૨) કુતુભા કાંકિનાં પરાક્રમો : (પુણ્ય વિનો સાથે) કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૧૩) ચતુર સુભણ : (પુણ્ય વિનો સાથે) કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૧૪) બરધનું રણ : (પુણ્ય વિનો સાથે) કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.

- (૧૫) પુરાણની વાતો : (પુણ્ય વિનો સાથે) કિંમત રૂ. ૧. બી. પી. અર્થ ૬ આના.
- (૧૬) ‘સમર્થ રામદાસ’ કિં. ૦.૬૦
- (૧૭) ‘વૈષ્ણવ વાણી : કિં. ૦.૬૦
- (૧૮) ‘રાસ કોર્કિલા’ કિ. ૦.૭૦
- (૧૯) ‘પાચલ બાલો’ કિ. ૦.૭૦
- (૨૦) આદમ રીયાં. (પુણ્ય વિનો સાથે) કિંમત રૂ. ૧. ૧-૪-૦, બી. પી. અર્થ ૬ આના ભુદું.

આ વીસ પુસ્તકોની દરેક કિંમત રૂ. ૩૫-૮-૦ આડીપત્રીસ તથા વી પી અર્થ રૂ. આડી મળી રૂ. ૩૮-૦-૦ આડીસ સાથે છે પરંતુ કેટલી સાથે આ ૨૦ પુસ્તકોનો સેટ મંગલનારને રૂ. ૩૪-૦-૦ આડીસ રૂપિયામાં હિંદુસ્થાનના મેઈલ પંચ ગ્રામમાં અમરે ખજાં થેર બેઠા મોકલવામાં આવશે આ સેટના પુરતકો દરેકમાં દશે ત્યાં સુધી મળશે. ખજાત સાથે તે પહેલાં મંગાવી દેશે.

વી. પી. ધી મગાવવા અરે છૂત જ લખો—એન. એમ. હકેરની કું.

પ્રાસેસર - પબ્લિશર. ૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ ૨

આ પુસ્તકો આ પને ત્યાં છે ?

પ્રેમરસના મહાસાગર સમીપે
રાજવી કવિ કલાપી કૃત
અવેદનશીલ

મહાન ગ્રંથ

કલાપીનો કેકારવ.

(નવી આવૃત્તિ)

આ ગ્રંથની ઓળખ આપવી એટલે
નિત્ય પ્રકાશતા સૂરજને ઓળખાવવા
સરખું છે.

જેની ઉપયોગિતા અને ચિરંજીવતા
મદાને માટે અંકાદ મૂકેલી છે; અનેક
સાક્ષરો, વિવેચકો અને રસકવિઓએ
જેનો રસોદ્ભાસ માણ્યો છે એ કાવ્યગ્રંથ
તસારો માનીતો સાહિત્યગ્રંથ છે.

હજી ન વસાવ્યો હોય તો
આજે જ વસાવી દેયો.

સુંદર સચિત્ર કવર જેકેટ અને પાકી
ખાંધણી સાથે ૮૦૦ પાનના આ
દળદાર ગ્રંથનું મૂલ્ય માત્ર

રૂપિયા સાત

વી. પી. દયાલ ખર્ચા અલગ.

જીવનચરિત્રોનાં પુસ્તકોમાં અગ્ર-
સ્થાન ધરાવતો આદર્શ ચરિત્રગ્રંથ

સ્વ. મોતીભાઈ ગમીન

જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતના આ મૂક સેવકની પ્રકૃત તેમજ ગુપ્ત
સેવાઓ, દરિદ્રો પ્રત્યેની તેમની દયાદાનવૃત્તિ,
તેમજ શિક્ષણપ્રચાર માટેના તેમણે કરેલા
આજીવન અશગ્ય પ્રયત્નોની સળગ જીવનગાથા.

આશરે સાડીછસો ઉપરાંત પૃષ્ઠ,
પાકી ખાંધણી છતાં મૂલ્ય માત્ર

અઢી રૂપિયા

શ્રીસમાજનાં આજીવન સેવિકા ગરવી
ગુજરાતનાં આદર્શ સન્માર્શી
શ્રી. શારદાબહેન મહેતાની
આત્મકથા

જીવન સંભારણું

એના પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે શ્રી. શારદા બહેનની સેવા-
ભાવના, એમના નાનપણથી લઈને 'આજ
પર્યંતના સામાજિક સેવાના પ્રયત્નોનો
ઇતિહાસ અને ઓકેજવણીના પ્રચાર માટેની
તેમની ધગસ એ બધું એમની પોતાની કસમે
જીવનકથામાં આપેઆપણું મળશે.

ગુજરાતનાં સમુદાયનાં સુરેખ આલેખન
સાડીચારસો પૃષ્ઠ, પાકાં પૃષ્ઠાં અને રૂપ
આડીએટ તરવીર સાથે છતાં

મૂલ્ય રૂપિયા અઢી

પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળ લિ.

શા. ભા ૧૦, - વડોદરા

ગુર્જરીનો નવો ગ્રંથ-ફાલ

નવું જીવન.....

નવી દષ્ટિ ને નવું ચિંતન માગે છે:
આ માટે અજોડ ગ્રંથ

‘વાતાયન’

લેખક . શ્રી. ધૂમકેતુ

કલા, સાહિત્ય, રમણી, પત્રકારત્વથી
લઇને ડેમોક્રસી-પ્રગ્નવાદ કે રોજાવાદ સુધીના
વિષયોને આવરી લેતી નવી ચિંતના, નવું
દષ્ટિકોણ ને નવી અનોખી બાત પાડતી
વિવેચના, કેટલાક વિષયો પર લેખક અજોડ
રીતે કટાક્ષ વરસાવી વાચકના દષ્ટિકોણને વિષમ
તરફ વાળી શે છે.

કિંમત અઢી રૂપિયા

*

શ્રી. જયસિંજી કૃત

સુંદર નવલકથા

નકેશ્વરી વા નરકેસરી

ઇતિહાસનાં પૃષ્ઠોમાં અમર થયેલ, જુદા
અને મહાવીર જેવાના અનુયાયી, નૃત્ય-
સુંદરો આસપાસી ને ચેલ્લવાના પ્રિય,
મહાન રાજવી શ્રેણિક
ગિંઝિસારના . જીવનને
સ્પર્શતી નવલકથા

કિંમત ૪-૮-૦ પોસ્ટેજ ૮ આના

માસો પાના દિરંબો જોડે

સોરઠી સંતવાણી

શ્રી. મેઘાણીની હૃદયી-સપૂર્ણ કૃતિ
તરીકે માન પામનાર આ કૃતિ સાથે એમણે
જીવનના છેલ્લા શ્વાસો લીધા હતા. વિધિનો
સંકેત હશે કે, જેનાથી તેમણે પ્રારંભ કર્યો,
તેની જ રટણામાં અન્ત આવ્યો. લોકવાણીને
અંતિમ પરિપાક એ બજનવાણી છે ને
વિપનિષદો, ભાગવતો, છત્યાદિનું દોહન આ
વાણી છે. સુંદર લખિા પ્રવેશક અનોખી મીમાંસા
સાથે ભેંડવામાં આવ્યો છે આ પુસ્તકમાં
૧૦૩ બજનો છે

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

*

અદ્ભુત નિબંધસંગ્રહ

આચાર્ય આનંદશંકરભાઈના સાહિત્યના
પ્રત્યેક અંગોની તલસ્પર્શી
છણાવટ કરતાં બે સંગ્રહો

સાહિત્ય વિચાર

કિં. ૫-૮-૦

કાવ્યતત્ત્વ વિચાર

કિં. ૪-૮-૦

સંસ્કૃત કાવ્ય-સાહિત્યના સ્વામીઓ અને
પશ્ચિમના ઍરિસ્ટોટલથી લઇને આજ સુધીના
સાહિત્યસ્વામીઓની સમીક્ષા.
તાજીદે તમાગે નકલ મેળવો.

ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

ભારતીની નવી ફૂલ-છાબ

ફાસીના તખ્તા પર પણ વંદેમાતરમ
અડાસ ગોળીબારની યાદ આપે
એવો રોમાંચક પ્રસંગોની
સા હ સ - ક થા

જ વાં મ હ

લેખક શ્રી. 'જયલિખ્ખુ'

રોજની સાથે ફરતી, વાઘનો બેટો, ને
જ મધોમા રખડપટ્ટી-એમાથી પાંચેલી સાહ-
સિકતા એ નવજીવાનને રાખોદારના પથે લખ
ભય છે. ત્યાં વળી નવા સાહસોને એ બેટે છે
ને ફાસીના તખ્તે પહોંચે છે. એક એક પ્રકરણ
વાચકના દિલને ડોલાવે છે.

દીપ્ત . ત્રણ રૂપિયા

હાથરસના ઇન્દ્રદાર

શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતાની
—વાર્તાઓનો નવો સંગ્રહ—

પહેલો ફાલ

એક એક વાર્તા પેટ પકડાવીને હસાવે
એવી રસમરી હાસ્યકથાઓ છે.

કિંમત રૂ. ૪-૪-૦

શ્રી. નગીનદાસ પારેખે અનુવાદ કરેલ
સ્વ. ડૉ. ટાગોરનાં નવાં નાટકો

લક્ષ્મીની પરીક્ષા

લક્ષ્મીની પરીક્ષા, શુદ્ધપ્રવેશ:
મફતીયા માલપાણી, વગેરે
નાટકો આ સંગ્રહમાં છે.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

શ્રીનો સાથો શણગાર શું ?

આ વાર્તાસંગ્રહ

એનો જવાબ વાળે છે

શીલ, સૌંદર્ય ને સ્વમાન

સુંદરીઓનો શણગાર

લેખક . શ્રી મનુલાલ એધાણી

એકત્રીસ વાર્તાઓ દ્વારા એ અત્રે રજૂ
થાય છે પ્રત્યેક વાર્તા નાની બાલિકાઓથી
લઈને બહેન કે ઓછું બહેન દરેક સ્ત્રીને
ગમી ભવ્ય તેવી છે. જ્ઞાન, અમત ને ઉપદેશ
એમ ત્રિવિધ પદ્ધતિઓ રચાયેલી આ કથાઓ
દરેક ધરનો અને શ્રદ્ધાળીનો શણગાર અને તેમ છે.

કિંમત : ૪-૦-૦

વિજ્ઞાનની વેદી પર જાત
અને જીવન યાદોમ, કરનાર

મૈત્રમ કચુરી

લેખક . ડૉ. એન. એમ. શાહ
જમતને રૂઝિયાની જેટ કરવા માટે
જીવનના એકમાત્રામ, સુખ, સમૃદ્ધિ
સર્વસ્વ કના કરનાર મહાન દેવતાનું
જીવન-ચરિત્ર, સુંદર સાદી ભાષામાં
રજૂ થયું છે. દિરંગી પ્રક.

કિંમત : બે રૂપિયા

પિતાજીનો વનપ્રવેશ

અને બીજી વાર્તા

લેખક : પૂર્ણાનંદ ભટ્ટ એમ. એ.

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

સિષ્ટ અને સંસ્કારી વાચન મેળવવા ગ્રાહક બનો

સંદેશ ગ્રંથ માળા : પાંચમી શ્રેણી

પ્રેરક અને પ્રાણવાન સાહિત્ય રજુ કરતી 'સંદેશ ગ્રંથમાળા'ના
'આપ આલેજ' ગ્રાહક બનો.

માત્ર ૯ રૂપિયામાં ૧૦૦૦ પૃષ્ઠનું શિષ્ટ વાચન (કાઉન ૧૬ પેલ)
'સંદેશ ગ્રંથમાળા'ની પાંચમી શ્રેણીના ગ્રાહકોને નવ રૂપિયામાં
નીચેનાં પુસ્તકો જેમ જેમ પ્રગટ થશે તેમ આપવામાં આવશે.

(૧) જવાહર અને હિંદ

(સચિત્ર રાષ્ટ્રિય પ્રકાશન)

કિં. રૂ. ૪-૦-૦ [પૃષ્ઠ ૨૬૬]
શ્રી. કુંગરશી મરમશી સંપદ

(૨) ચંદ બારોટ

(સચિત્ર ઐતિહાસિક નવલકથા)

કિં. રૂ. ૫-૮-૦ [પૃષ્ઠ ૪૩૨]
શ્રી. મણુલાલ સાકરેલાલ દસાઈ

(૩) સમતા

(હૃદયસ્પર્શી સામાજિક નવલકથા)

—છપાય છે.
શ્રી. ઉમાકાન્ત

સંદેશ ભક્તિરસ ગ્રંથમાળા : બીજી શ્રેણી

શુદ્ધશક્તી સાહિત્યમાં શ્રેષ્ઠ અને સરતુ ધાર્મિક સાહિત્ય આપતી
આ ગ્રંથમાળા ખુબ જ લોકપ્રિય બની છે.

માત્ર ૮ રૂપિયામાં ૧૦૦૦ પૃષ્ઠનું ભક્તિભાવ ભર્યું ધાર્મિક વાંચન
(કાઉન ૧૬ પેલ)

'સંદેશ ભક્તિરસ ગ્રંથમાળા'ની બીજી શ્રેણીના ગ્રાહકોને આઠ રૂપિયામાં
નીચેનાં ઉત્તમ ધાર્મિક ગ્રંથો જેમ જેમ પ્રગટ થશે તેમ આપવામાં આવશે.

(૧) ભક્તિ અને સંકીર્તન

(ભક્તિનો મહિમા કહેતો ધાર્મિક ગ્રંથ)

કિં. રૂ. ૩-૪-૦ [પૃષ્ઠ ૨૩૮]
પૂ. સ્વામીશ્રી ગિવાનદ સરસ્વતી
(અનુ. શ્રી. ભગ્યંકર મહારામ બંદ)

(૨) હત્ત પરશુરામ

(વેદાન્તનું ગાન આપતો સરળ ગ્રંથ)

કિં. રૂ. ૨-૦-૦ [પૃષ્ઠ ૪૦૦]
પૂ. સ્વામીશ્રી કૃષ્ણાત્મજી મહારાજ

(૩) ધર્મ અને રાજ્ય

(ધર્મ અને રાજ્યનું સ્વરૂપ કહેતો ચિન્તન ગ્રંથ)

—છપાય છે.
પૂ. સ્વામીશ્રી માધવતીર્થજી

(૪) બ્રહ્મચર્યા

(પૂ. ગુરુદેવના અખ્યાતમ અને
અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથનો)

—છપાય છે.
પૂ. ગુરુદેવ ટાગોર
(અનુ. શ્રી. જયતીલાલ આચાર્ય)

સંદેશ બાલસાથી ગ્રંથમાળા : બીજી શ્રેણી

આજની બાલપ્રવૃત્તિ આ માનીતી ગ્રંથમાળાએ નાનાં મોટાં

સહુનો આદર મેળવી લીધો છે.

માત્ર ૫ રૂપિયામાં જ્ઞાન અને સદાચારનું બાલસાહિત્ય

‘સંદેશ બાલસાથી ગ્રંથમાળા’ની બીજી શ્રેણીના આઠઠોને પાંચ રૂપિયામાં
‘રસભયું’ અને ‘રંગભયું’ બાલસાહિત્ય આપવામાં આવશે.

સંપાદક : શ્રી. જીવરામ લોધી :: ચિત્રકાર : શ્રી. રવિશંકર પંડિત બી. એ.

(૧) મિયા ખુસકી (ભાગ ૨ ભો)

પહેલા ભાગ કરતાંય ચહે-એવી વાર્તા છે.
મિયાનાં અન્ય પરાક્રમે છે.

(૨) ટીડો સાંઢ

એક ગરીબ અને નમાશો છોકરાની દેશ કરે
તેવી વિનોદ અને સાહસભરી કથા.

(૩) થાથા થૈયા

નાનકરી નાટિકાઓ અને રસાળ મીતોને
સંગ્રહ ખૂબજ રસભર્યો છે.

(૪) સોજની ચતુર સલા

ચતુરાઈ અને છુદ્દિબળની આ વાર્તા આનંદ
આપી મનજ કરે છે.

(૫) પુરાણની વાતો (ભાગ ૨ભો)

આપણી પુરાણની સુદર વાતો નવીજ દબે
આવેઆવથી છે.

(૬) લેલી બોલ

વિજ્ઞાનની આ અન્ય વાર્તા હાથમાથી
મૂકવી પણ નહિ મને.

દરેક ઘરમાં સંઘરવા જેવું અમૂલ્ય આ બાલસાહિત્ય છે બાલયુગરાતની સેવા કરવાના
હેતુથી જ આવા સસ્તા લવાજમના ખોટ ખામને આ પુસ્તકો આપીએ છીએ. ‘પ્રથમ
શુભર્મા આપેલાં આ મથમાળાનાં છએ પુસ્તકો નાના મોટાં સૌએ રસથી વાંચ્યા છે—
બીજી શ્રેણીમાં પણ સચિત્ર પૂઠાં, સંખ્યાબંધ ચિત્રો, સુદર ઢાગળ અને બાંધણીથી
શોભતા લગભગ સાડાછસો પાનનાં એવા જ છ પુસ્તકો માત્ર પાંચ જ રૂપિયામાં
આપવાનું અમે સાહસ કર્યું છે.

તા. દ. લવાજમ મોકલતી વખતે બીજી શ્રેણીનું લવાજમ છે એમ લખી જણાવવું.

પહેલી શ્રેણીના પુસ્તકો સિલિકમાં નહિ હોવાથી હવે પ્રથમ શ્રેણીનું લવાજમ સ્વીકારતા
નથી. પ્રથમ શ્રેણીના પુસ્તકોના જે સિલિકમાં હશે તે છૂટક કિંમતે મળી રાકશે.

વિશેષ માહિતી માટે લખો:—

સંદેશ પ્રકાશન મંદિર

સારંગપુર, અમદાવાદ.

અ મા રાં પ્ર કા રા નો

પુસ્તકાલયસાહિત્ય

૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત
નામાવલી ૭-૦-૦

૪૦૦૦ " " " ૫-૦-૦

વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય-
પ્રવૃત્તિ ૩-૦-૦

વાતોનાં પુસ્તકોનો પરિચય
ભા. ૨ ભે ૦-૮-૦

પુ. પ્રવૃત્તિ, બાષણો ને લેખો
ભા ૧ ભે ૧-૮-૦

જીવનચરિત્રો

દીનબંધુ જોશી ૨-૦-૦

ભારતના સતો ૧-૮-૦

વીર ગાર્દીદ ૧-૮-૦

બુકર ટી. વૉચિંગટન ૧-૧૨-૦

વેદક-આરોગ્ય

કેટલાક રોગો ભા. ૨ ભે ૧-૧-૦

આહારશાસ્ત્ર ૦-૧૪-૦

શિક્ષણ-ઇતિહાસ-વિજ્ઞાન

બીતપત્રો દ્વારા લોકશિક્ષણ ૧-૮-૦

બાળકેળવણી ૦-૧૩-૦

તારાશાસ્ત્ર ૦-૧૨-૦

રામાયણ રહસ્ય ૦-૬-૦

આર્યોની યોગબાણ ૦-૫-૦

સારી રીતભાત ૦-૪-૦

વૈયાસિક ન્યાયમાળા ૧-૮-૦

ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો
ઇતિહાસ ૦-૧૪-૦

બૂરચના ૦-૧૧-૦

માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શિક્ષણકળા ૦-૧૪-૦

ભાટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ ૦-૧૩-૦

વિદ્યાશાળા ૧-૧-૦

શિક્ષણનો શાસ્ત્રીય ૦-૧૧-૦

સિંહ ૦-૬-૦

હિંદના ઇતિહાસની વાતો ૦-૧૨-૦

બાલસાહિત્ય

બાલકુળના પાઠો ૦-૪-૦

પરિમલ ૦-૫-૦

પ્રકીર્ણ

ચિરંજીવ સાહિત્ય (વિવિધ
વિષયના લેખોનો સંગ્રહ) ૨-૪-૦

કુમારનાં ચીરનો (સામાજિક) ૧-૮-૦

કલાઓનો કેકારવ (કાવ્ય) ૭-૦-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

મોબા. ૧૦ વડોદરા.

ગુજરાત કાઠિયાવાડનું અગ્રગણ્ય માનીતું દૈનિક
વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ અમૂલ્ય ત-
ગ્રંથપાલ બંધુઓ નોંધી લ્યો **સંદેશ**
આપના પુસ્તકાલયમાં આ રાષ્ટ્રીય દૈનિક પત્ર આવે છે!
તત્ત્વ . શ્રી નંદલાલ ખેડીવાલા

‘રેલિગિયન્સ’ મશીન દ્વારા જગતના હેતુભાષા હેતુભાષા સમાચારો ઝડપથી અને સૌથી પહેલાં ‘સંદેશ’ દ્વારા મળી શકે છે દેશવિદેશના વ્યાપારી જગતની સચીક્ષા અને ભાવો માટે ‘સંદેશ’ સૌથી મોખરે ભક્ષ્ય રહે છે હિંદુ ગુજરાત કાઠિયાવાડ અને કચ્છના તામ્ર સમાચારો, રાષ્ટ્રની પ્રવૃત્તિઓ, મનનીય લેખો અને ખાસ અગ્રલેખો નિયમિત અપાય છે. છૂટક નકલની કિંમત ૮-૨-૦ થે આના

‘સંદેશ’નું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪૫-૦-૦ (ટ. ખર્ચ સાથે) .
વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો વડોદરા રાજ્યનાં ખાસ પુસ્તકાલયો માટે ખાસ
માટે ખાસ લાભ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩૮-૦-૦ આઠનીસ રૂપિયા
(મોખવારના વધારા સાથે) (ટ. ખર્ચ સાથે)

આપના પુસ્તકાલયના બજેટમાં ‘સંદેશ’નું નામ મૂકવાનું જુલોશી નહિ.

વાર્ષિક લવાજમ ભરનારને દીપોત્સવી અઠ જેટ મળશે.

અમદાવાદનું સમીક્ષાનું પ્રથમ દૈનિક પત્ર

“સેવક” તત્ત્વ . શ્રી. પ્રહલાદલાલ અલ્લભક

આ દૈનિક પત્રમાં હેતુભાષા હેતુભાષા દેશપરદેશના સમાચારો આપવામાં આવે છે. કટાક્ષ લેખો, રાજકારણના લેખો અને પ્રાસંગિક લેખો વગેરે નિયમિત અપાય છે.
છૂટક નકલની કિંમત ૮-૨-૦ એક આનો

‘સેવક’નું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨૦-૦-૦ (ટ. ખર્ચ સાથે)

— વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ લાભ —

આમ પુસ્તકાલયો માટે ખાસ લવાજમ રૂ. ૧૫-૦-૦ પંદર રૂપિયા (ટ. ખ. સાથે)

‘સંદેશ’ લિમિટેડનાં લોકપ્રિય સાપ્તાહિકા

ગુજરાતી પંચ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬-૮-૦ (ટ. ખ. સાથે) ૪૦
વર્ષથી પ્રગટ થતું આ સાપ્તાહિક, ગુજરાતી ભાષાનું
અગ્રગણ્ય અને વધુ ફેલાવો પામેલું સાપ્તાહિક છે.

જનતામાં એ આવકારાયું છે વાર્ષિક આલોકને લેટપુસ્તક અપાય છે.
વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૫-૮-૦ (ટ. ખ. સાથે)

આરંભ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૦-૦-૦ (ટ. ખ. સાથે) જેના સોળ વર્ષથી પ્રગટ થતું
આ સાપ્તાહિક શિષ્ટ અને હળવા સાદિત્વની સામગ્રી માટે અગ્રગણ્ય છે એના
દર અંતે પ્રાણવાન પ્રચારી પિરમાય છે વાર્ષિક આલોકને લેટ પુસ્તક મળશે.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૮-૦-૦
(ટ. ખ. સાથે)

વિશેષ માહિતી માટે આજેજ લેખો:—

મતેજર ધી સંદેશ લિમિટેડ, સારંગપુર, અમદાવાદ.

“ અ ખં ડ આ નં. ૬ ”

તંત્રી : સોપાન

‘ અ ખં ડ આ નં. ૬ ’ પહેલા અ કથી જ નીચેના લેખકોનો સહકાર મેળવવા સફળાગી થયું છે.

કાકા કાલેલકર
મનુ સુનેદાર
રવિશંકર મહારાજ
જ્યોતીન્દ્ર દવે
ઉમાશંકર જોષી
ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ
કરસનદાસ આયોજક
ચુનીલાલ મડીઆ
દિલીપ મોહારી

મધુકર રાદેરીયા
જય તિલાવ મહેતા
પીતામ્બર પટેલ
વૈદ પ્રમોદ રોહાડ
સ્વામી માધવતીર્યજી
વાલજી ગોવિંદજી દેસાઈ
હરભાઈ ત્રિવેદી
રામનારાયણ ના. પાઠક
રમણલાલ એન્જિનીયર

વજુભાઈ શાહ
છાદુભાઈ સુથાર
રતિલાલ અદાણી
ચંદુલાલ પટેલ
રમણીક, કિ. મહેતા
લામુખેન મહેતા
‘ પ્રજ્ઞાત ’
સોપાન

લેખો, વાર્તાઓ નાટકો, ધર્મકથાઓ, જીવનચરિત્રો ઇત્યાદિ સામગ્રીથી ગુજરાતનું સસ્તામાં સસ્તું છતાં સમૃદ્ધ માસિક

સવા છ અથવા સવા રૂપિયો મોકલો

‘ સસ્તું સાહિત્ય કાર્યાલય ’ તરફથી આ માસિક તા. ૨૪ મીએ દશેરાના દિવસે પ્રગટ થશે. પહેલો અંક રાચલ માપના ૨૪૦ પાનાંઓ અને પછીના અંકો ૧૪૦ પાનાંના હશે. ૧૨ અંકનું ‘ ટપાલગચ્છ ’ સાથે વાર્ષિક લવાજમ માત્ર રૂ. ૬-૪-૦ છે. પહેલા મોટા અંકની છૂટક કિંમત સવા રૂપિયો છે. તમે સવા રૂપિયો ખર્ચીને આ માસિકની સમૃદ્ધિ ભેજ-ભણી શકશો.

વાર્ષિક ૬-૪-૦ : પહેલો અંક ૧-૪-૦

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

બદ્ર, અમદાવાદ :: કાલનાદેવી રોડ, મુંબાઈ

પ્રસ્તક ૨૨ હું

નવેમ્બર-૧૯૪૭

અંક ૪ થી

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

સર કેટ એવન કયુ એવેલે ખીણમાં આવેલ સાહિત્યી ગામ કેનેડામાં સૌથી વધારે કાવ્યમય હોવાનો દાવો કરે છે. તેનું નામ રોજક સાહિત્યી પરથી પાડવામાં આવ્યું છે. રોજક સાહિત્યી પ્રખ્યાત અંગ્રેજ સરોવર કવિ હતા. તેની મુખ્ય શેરીઓના નામ ક્રીડસ તથા આર્વિંગ છે.

પૂનાના લાંડારકર આરોએન્ટ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યુટના વિદ્વાનો મહાભારતની જૂની હસ્તલિખિત પ્રતની પરીક્ષા કરવા ચોડા સમયમા નેપાળ જશે. આ પ્રતને ત્યાંના રાજા પોતાનો અમૂલ્ય ખજાનો મણે છે. હાલમાં તેણે ઇન્સ્ટિટ્યુટના વિદ્વાનોને તે હસ્તપ્રત તપાસવા દેવાની હા પાડી છે. આ કામ માટે જોડતા પૈસા મળ્યા જતાં કેમ્બ્રિજના રવાના થશે. ખર્ચ રૂ ૫૦૦૦ થી વધારે ધારવામાં આવે છે.

વડા પ્રધાન સાકીન નૂતી ગ્રેરણાથી તેના પ્રમુખપદ હેઠળ એક જમી બાષાંતર સોસાયટીની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ સોસાયટી વિદ્યાન કળા તથા સાહિત્યના પર-બાષાના અર્થે બાષાંતર કરી રહેલ છે, એટલું જ નહિ પરંતુ જમીનક પુસ્તકોનું અંગ્રેજી બાષાંતર પણ કરે છે જેથી જમતને જમી સળધી વધારે જ્ઞાન મળી શકે.

* લડનની ક્ષિટિય બૂક લીખના પ્રકાશન 'ક્ષિટિય બૂક ન્યુઝ'ના જણાવવા મુજબ મિ. ડબ્લ્યુ. સોમસેટ મોખામે એક દરર કયું છે, તેમાંથી ૬૨ વર્ષે ત્રીસ વર્ષની નીચેના જે ક્ષિટિય લેખકે સર્વોત્કૃષ્ટ પુસ્તક પ્રગટ કયું હોય તેને ૫૦૦ પૌંડ આપવાના છે. આનો હેતુ લેખકોને મુસાફરી કરવાનો તથા તેમનું દષ્ટિબિંદુ વધારે વિશાળ કરવાનો છે. આ દરિદ્રાધર્મીઓ નાટકને આઠાત રાખવામાં આવેલ છે

* સ્કાન્ડિનેવિયાની ખગર સરના 'વર્લ્ડ ગ્રેસ'ના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. રામ. એલ. ગ્રાજો (કિતાબ મહાલ, ૧૯૦ હોર્નબો રોડ, કોટ, મુંબઈ ૧) ની નિમણૂક કરવામાં

આવી છે. રહાનિર્નેવિધાના વાચકોને દિંદી સરફતિ સમજવામાં અનુરૂપ થાય તેવી વાર્તાનો આ સંસ્કારને જરૂર હોય છે. એમણે એ એજી, દિંદી, મરાઠી તથા ગુજરાતીમાં આવી વાર્તાઓની માગણી કરી છે. એજી સિવાય લખેલ વાર્તાનું તેની ઐતિહાસિકતા અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર કરવામાં આવશે. ત્યારપછી તેનું ફરીથી ત્યાંનો ભાષાઓમાં ભાષાંતર કરવામાં આવશે. સ્વીકૃત દરેક વાર્તા માટે રૂ. ૨૫ ડોલર આપવામાં આવશે. આ વાર્તા દિંદીમાં અગ્રાહી પ્રગટ થઈ ગઈ હોય તો પણ વધી નથી.

* મેક્સિકોમાં ૧૯૨૨ થી શરૂ થયેલ ડેગવણીની મદાન દિલચાલના પરિણામે પુસ્તકોએ કેવો અગત્યનો ભાગ ભજવ્યો છે તેનું વર્ણન ઇલિઝાબેથ એન. મેક્મરેએ એક લેખમાં કર્યું છે. મેક્સિકો શહેરમાં એપ્રિલની આખરથી મેની અલ્બર્ચ્યુ સુધી પાંચમો રાષ્ટ્રીય પુસ્તક મેળો ભરવામાં આવ્યો હતો. તેમાં પુસ્તકો પર બાર મૂકતા ૧૦૫ દેખાવો હતા. મેક્સિકોના પ્રમુખે મેળાની ઉદ્ઘાટનવિધિ કરી હતી. પાંચ લાખથી વધારે માણસોએ પુસ્તક પ્રદર્શનની મુલાકાત લીધી હતી. મેક્સિકો શહેરમાં ત્રણસોથી વધારે પુસ્તક ભંડારો તથા ૧૦૦ પુસ્તકાલયો છે.

* શ્રી એન. સી. ટેલરે આપેલું 'યોહાન્ન-ચિંતામણિ પારિતોષિક આવું વર્ષ' ને મરાઠી લેખકો વચ્ચે વહેંચી દેવામાં આવ્યું છે. શ્રી. ડબ્લ્યુ. કે. ભાવેને તેમના પુસ્તક 'મુસલમાન-પૂર્વકાલીન મદારાષ્ટ્ર' માટે રૂ. ૨૦૦/- તથા શ્રી એસ. વી. અવસરને તેના પુસ્તક 'અંગ્રિકાલીન અષ્ટાગદિ' માટે રૂ. ૨૫૦/- રૂ. આપવામાં આવ્યા છે.

* કાર્ટુડીમાં અલગપ્પા કેસેજની ઉદ્ઘાટનવિધિ પ્રસંગે 'તામિલ સર્વસંમદ' બંધાર પાડવા માટે ડૉ. અલગપ્પા ચેટ્ટિયારે મોટી રકમના દાનની જાહેરાત કરી છે. તેણે જુદા જુદા પ્રાદેશિક ભાષાઓના ઉચ્ચતર ગ્રાન માટે પુસ્તકો તૈયાર કરાવવા પર બાર મૂક્યો હતો. રાજા શ્રી. અન્નમલ્લે ચેટ્ટિયારે આતિ નિતેનના વિશ્વ ભારતી ને ૨,૦૦૦ તામિલ પુસ્તકો ભેટ આપ્યા છે. સમય જતા, આ પણ ઓની ભવન તથા દિંદી ભવનની માફક તામિલ ભવનનો એક ભાગ થાય.

જમ માં અત્યારે અંગ્રેજી ભાષાનો વધારેમાં વધારે ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે. જિલ્લિલ સામાન્ય તથા યુનાઈટેડ રેટેસંગ વીસ કરોડથી વધારે માણસો તે બોલે છે અને કેટલાયે કરોડો તે થોડી ધણી જાણે છે. ધજાખગ ડેગવણેના જામનો ઉચ તથા રોનિર્નેવિધાના લોકો પણ તે જાણે છે. મલેશિયા તથા ચિનાના કાંઠાની તે ધંધાદારી ભાષા છે.

હતાં દોઢમો વર્ષ પડેના અંગ્રેજી ભાષાનો નંબર, રશિયન ફ્રેચ તથા જર્મન ભાષા પછી ચોથો-આવેનો હતો. ઇ. સ. ૧૯૦૮ માં ફક્ત ૫૫ લાખ માણસો જ અંગ્રેજી બોલનારા હતા. ૧૯૫૦ માં પણ તે સંખ્યા પાંચ કરોડ ૬૫ લાખથી વધારે નહોતી.

ગાંધી જ્યંતી ઉપર કામસ' કોયેજ્ઞના પ્રિન્સિપાલ અમણસે વધોમાં રાધાકૃષ્ણ પોદાર યાન મંદિરની સ્થાપના કરવાની જાહેરાત કરી હતી.

વધો યાનમંદિર પુસ્તકાલયમા મદદતમા ગાંધી, તેમજ જીવન તથા તેમનાં કાર્ય વિશે બધો સાહિત્ય બહાર હોય તો કોઈ તેની સફળત જળનાલાલ બજાજની ત્રીજા છપ્પા હતી. તેમની એવી પૃથ્વી છપ્પા હતી કે ગાંધીજી સમયે હિન્દી તેમ જ પરદેશોની જુદી જુદી ભાષાઓમાં લખાયેલ જે જે સાહિત્ય હોય તે પણ યાન મંદિરમા હોયું જોઈએ. ગાંધી મતવાદ પર પ્રકાશ નાખતું બધું સાહિત્ય પણ આ પુસ્તકાલયમાં રાખવાનું છે.

સ્વ જન્મનાલાલજી તથા મદદદેવ દેશાઈની એવી પણ છપ્પા હતી કે આ પુસ્તકાલયમાં જુદા જુદા દષ્ટિગિર્દુષ્ટી ગાંધીવાદનો ઉડે અભ્યાસ પણ કરવામા આવે. તેમની છપ્પા મુજબ ગાંધી મતવાદના હિદના તેમ જ પરદેશોના સંશોધક વિદ્વાનોને યાનમંદિરમા પુસ્તી સમવક અપાયે.

★

* જાણીતા બંભાળી કવિ તથા લેખક પ્રો. ખારીમોહન સેનગુપ્તાનું દ્વારગાંધી પડી જવાથી અચાનક અવસાન થયું છે. વધો સુધી તે 'મોડર્ન રિવ્યુ' તથા 'પ્રવાસી'ના અને 'ઉદ્યન'ના તંત્રી હતા. મરણ સમયે તે બધા વર્ષથી બગવાસી કોલેજમા બંભાળી સાહિત્યના પ્રાધ્યાપક હતા.

ધણી માસિકોમા શ્રી. ખારીમોહન સેનગુપ્તાના લેખો નિયમિત આવતા હતા. તેમનાં ધણી કાળે 'પ્રવાસી'માં આવતાં. તેમના કાવ્યમય 'અરુણિમા' તથા મેઘદૂતના ભાષાંતરના પ્રકાશન વખતે ખૂબ વખાણ થયા હતા અને લેખક તરીકેની તેની પ્રતિષ્ઠા સ્થપાઈ ગઈ. તેમજ કાવ્યના ધણી પુસ્તકો લખ્યાં છે. મૃત્યુ પહેલાં તે બાળ સાહિત્યનાં પાંચ પુસ્તકો તૈયાર કરવામાં રોકાયા હતા.

✽

* બાળકોને હમેશા માટે પ્રિય થઈ પડેલ 'શિશુસાથી' એ પેટ્રાના રજત મહોત્સવ નિમિત્તે આકર્ષક અને પ્રગટ કર્યો છે. અત્યારના મુશ્કેલીઓ સંજોગમાં આવે. અંક કાઢવાનું સમય જન્યું છે તેમ જ્યારું છે. કોઈએ જાણીતા અભિનેતા અમણસે જે 'હર્ષ' એકંદર ધોરણે જોયું છે તેમા સમજાયેલ રંગીન ચિત્રો પણ આવેલા છે.

✽

* 'ગદ્ય ભારતી'નો વધો અંક પણ ખૂબ સરસ છે. આ માસિકમાં લગભગ બધી નવલિકાઓ જ આવે છે અને જાહેરખબરનું પ્રમાણ પણ બહુ જ ઓછું છે. લેખકોને તે કોઈ કહી શકાય તેટલા પૈસા આપે છે. હરમંદિને વાચકા લાયક સામગ્રી મળવા ઉપરાંત દર અઠવાળે ખાસ અંક બહાર પાડવામાં આવે છે.

★

* પ્રાચીન સમયથી ચાલેલો આવતો ચીન તથા હિદનો સમય રવીન્દ્રનાથ ટાગોરનાં કેટલાક પુસ્તકોનું ચીની ભાષાતર ચર્તા પ્રગટ બન્યો છે. સાતિ નિરંતરના ચિત્રી બનના પ્રા. રેયાઈએ ટાગોરની દસ નવલિકાઓનું ભાષાતર તાજેતરમાં જ બહાર પાડેલ છે. થોડા

સમય પહેલાં રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના નાટક 'પત્તાનું રાજ્ય'નું ભાષાંતર પ્રા. ફેઆઉન્ટ યીની ડૉ. લિન યુટાંમના સાહિત્યવિષયક માસિક 'ધો યુનિવર્સલ વિંડ' મા પ્રગટ થયું હતું.

* હિંદની આધુનિક બાબાઓમાં પ્રમુખ સ્થેલ શ્રેષ્ઠ ગ્રંથ માટે ટાગોર સાહિત્ય પારિતોષિકની હકીકત અગાઉ અપાઇ ગઇ છે. હવે વર્તમાનપત્રો પરથી જ જણાય છે કે કમિટિએ આ માટે એક લાખ રૂપિયા જુદા કાઢ્યા છે તે ઉપરાંત કમિટિએ કક્ષકતાનું કવિયું બાપદાદાનું ઘર ખરીદવામાં જમાવ સરકારને લગભગ ૫૦૦,૦૦૦ રૂ. આપ્યા છે. અને વિશ્વ ભારતીને દેવું ભરપાઈ કરવા માટે પાંચ લાખ રૂપિયા આપ્યા છે. પદર લાખમાંથી બાકી રહેલ રકમમાંથી એક રાષ્ટ્રીય કળા સંગ્રહસ્થાન સ્થાપવાની તથા પોર્વાત્મ કળા, નૃત્ય, સંગીત અને લલિતકળાઓની ધીજી શાખાઓમાં સંશોધન કરનારને મદદ આપવાની દરખાસ્ત થઇ છે.

* હિંદી બાબામાં હમણા હમણાં સામયિકોનો ઠીક વધારો થઇ રહ્યો છે. બનારસના દૈનિક 'સંસાર' પહેલા પાંચ વર્ષમાં પોતાની પ્રતિષ્ઠા જમાવી દીધી છે ત્યાંથી જ સાપ્તાહિક 'સંસાર' પણ નીકળે છે. આ વર્ષે પણ ત્યાંથી જ એકી સાથે ત્રણ સામયિકો શરૂ થયાં છે. 'યુગધારા' આજના પ્રશ્નો તથા વિચારપ્રવાહોને લગતું હિંદીમાં પહેલું જ માસિક છે. 'આધી' વાતાનુ માસિક છે, તેને હિંદી બાબાનું 'રેન્ડ' થવાની મહત્વાકાંક્ષા છે.

* બિહારના મહેસુલ ખાતાના સભ્ય પ્રા. અનુપમ નારાયણ સિંહા જાણીતા લેખક છે. તેનાં 'અરજી'માં હિંદી રાજકીય લઘુત્વો છેલ્લા કેટલાક દશકાનો માત્ર ઇતિહાસ જ નહિ પરંતુ તે ઉપરાંત તેમાં ધણું છે આધુનિક હિંદીમાં તે કદાચ પહેલી આત્મકથા છે.

પ્રાધ્યાપકની ઉંમર ૬૦ વર્ષની છે તે ઉજવવાને બિહારના હિંદી શ્રેષ્ઠ લોકોએ તેમને અભિનંદન ગ્રંથ ભેટ ધરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. તેમાં દેશની ખાસ કરીને બિહારની સાહિત્યવિષયક તથા રાજકીય ગળવળનો ઇતિહાસ આવશે.

* અલ્લાહાબાદના 'વિશ્વવાણી'ને ખાસ અંક હિંદીમાં એક અનોઝ પ્રકાશન છે અને જુદાં એશિયાની સંસ્કૃતિના બધા શ્રેણીઓ તેનો સત્કાર કરશે. હમેશ માટે ઉપયોગી થઇ પડે તેવી સામગ્રી માટે તેમાં ભારે જહેમત ઉઠાવવી પડી છે. તેના છ વિભાગો છે અને પરિશિષ્ટમાં આખા એશિયાના આકાશ આપવામાં આવ્યા છે. પર્લે બક, લિન યુ ટામ, બર્ટોન્ડ રસેલ જેવી વિશ્વવિખ્યાતિઓએ શ્રેયસ્કાના સદેશ પાઠવ્યા છે લેખકોમાં પણ માત્ર મહાન હિંદીઓ જ નહિ પરંતુ જગતના વિચારકોનો સમાવેશ થાય છે.

* 'મહાપ્રભુ' સાહિત્યનો ઇતિહાસ 'ને જહો તથા છેલ્લો ભાગ પ્રગટ કરીને ત્રાવણકોરના થી. આર. નારાયણ પાણ્ડિતરની જીવનની મહેનતનો સફળ અંત આવ્યો છે. ૧૯૨૭ માં આ પુસ્તકનો પહેલો ભાગ પ્રસિદ્ધ થયો હતો આ ગદ્યન ગ્રંથ ઉપરાંત તેણે

એક નાની સરખી 'એન્સાઇક્લોપીડીઆ' (સાનચક) તથા નિબંધ, છવનચરિત્રો, વાર્તા તથા સાહિત્ય-વિષયક દીકાનાં આરથી વધારે પુસ્તકો લખ્યાં છે.

* શ્રી. પી. નારાયણ પિસ્તેએ બે ભાગમાં મહાત્મ્યમ સાહિત્યનો ઇતિહાસ પ્રગટ કર્યો તેને પચાસથી વધારે વર્ષો થઈ ગયા છે. આ પુસ્તક અત્યારે મળતુ નથી અને તે પુસ્તકાલયના સંરોધન વિભાગમાં નવાઈ જેવી વસ્તુ અણાય છે. કેરાલા સાહિત્યનો જુદા જુદા વિભાગોના સારૂપ પી શંકરનના વિચારનો 'સાહિત્યચરિત્ર સંગ્રહ' તુ રમ્બાન અન્નેડ છે. બીજા વિદ્વાનોએ પણ સાહિત્યનો ઇતિહાસ લખવામાં પોતાની કલમ અજમાવી છે. પરંતુ મહાકવિ હિંદુર એસ પરમેશ્વર આયરનો, પચાસ વર્ષની મહેનતના ફળરૂપ પ્રથમિરામચ્છિ પૂરો ચવાની તેપારીમા છે અને તે તેનો સાહિત્યમાં મહત્વનો ફાળો અણાશે. માનનીય લેખકે બધા ભાગ સાથે પ્રગટ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. હવે સુધી અંગ્રેજી ભાષામાં મહાત્મ્યમ સાહિત્યનો ઇતિહાસનો કોઈ સારો ગ્રંથ પ્રગટ થયો નથી.

૧લી જુલાઈએ પૂનામાં સ્વર્ગવાસી થયેલ શ્રી. એલ. એન. જોશીએ ઋગ્વેદનું ૮૨ જુદા જુદા છંદોમાં ૧૦,૦૦૦ મરાઠી ઋચાઓમાં ભાષાંતર કર્યું હતું. તેણે અશ્વવેદનું પણ મરાઠીમાં ભાષાંતર કર્યું હતું. તેણે ઇતિહાસ, કાવ્ય, નાટક, ખગોળ વગેરે વિવિધ વિષયો પર લગભગ ૧૨૫ પુસ્તકો લખ્યાં છે.

* મરાઠી રાજ્યોએ તાંબીરમાં બધાવેલ 'સરસ્વતી મહાલ' હિંદુ એક અતિ પ્રાચીન તથા એક પુસ્તકાલય છે. ૧૯૧૮ માં તાંબીરના રાજ્યે એક લાખ રૂપિયાના દાન સાથે બ્રિટિશ સરકારને સોંપી દીધું. ત્યાં તેની વ્યવસ્થા એક કમિટીને સોંપવામાં આવી છે. પુસ્તકાલયની સ્થિતિ સુધારવાની સૂચના કરવા માટે મરાઠના પ્રધાનમંડળે તાંબીરમાં

પુસ્તક બોલે છે

“અસ્વચ્છ હાથે મને અડયો નહિ, કેમકે ત્યારે બીબા મને વાંચવા લેશે ત્યારે હું મેહુ હોઈશ તો મને શરમ લાગશે.

“ચેન્સિલ કે ચાહીથી મને બગાડયો નહિ, કેમકે તેથી હું ગંદ લાગીશ.

“તમે કોણીનો બાર મને ન દેયો, મને એ ગમતું નથી.

“વાંચવાનું બંધ કરે ત્યારે મારાં પાનાં વચ્ચે કાંકરા કે બીજા કોઈ ચીજ ન મૂકયોઃ ક્યાં સુધી વાંચુ છે તેની નિશાની રાખવી હોય તો પાતું વાળયો નહિ, પણ એક કાઠ નિશાની તરીકે મૂકી બંધ કરયો. તે પછી ચોગ્ય સ્થળે પુસ્તક મૂકયો.

“તમે મને વાંચી રહેયો પછી હું બીબના હાથમાં જઈશ એ વાત બૂલયો નહિ. જો હું ફાટેલું, ગંદું કે જૂડું થઈ ગયેલું હોઈશ તો મને બહુ જ શરમ લાગશે. હું નવું અને સ્વચ્છ રહું તે બાબતમાં મદદ કરો. હું તમને સુખી રાખવામાં બનતી મદદ કરીશ.

“દિવસના ૨૪ કલાકમાંથી જોછામાં જોછો એક કલાક પુસ્તક માટે છોડો. તમને એ દિવસે પૂરતો આનંદ મળી રહેશે.”

એક કમિટી નીમી છે. ' સરસ્વતી મંદિર ' મા સંસ્કૃત, તેલુગુ, તામિલ, મરાઠી અને અંગ્રેજીના ગ્રામીન કિંમતી પુસ્તકો છે. ધણીખરી હસ્તપ્રતો સંસ્કૃતમાં છે. તેની સંખ્યા ૩૫,૦૦૦ની છે. ૨,૦૦૦ મરાઠી હસ્તપ્રતોની યાદી ધણી ધીરજ અને મહેનત (૧૯૨૫થી ૧૯૩૮) પછી કરવામાં આવી હતી. વર્ગીકરણની યાદી ત્રણ ભાગમાં છપાયેલ છે.

★

* સિંધી ભાષા તથા સાહિત્યના સંશોધનને ઉત્તેજન આપવા માટે તાજેતરમાં શરૂ થયેલ સિંધ વિશ્વવિદ્યાલયે માસિક ૩૦૦ રૂ. ના પુરસ્કારવાળા 'ફેલોશિપ' (ઉપાધ્યાય વૃત્તિ) શરૂ કરી છે. આ ખૂબ પ્રયોજનીય પ્રયત્ન છે. અને તેથી અત્યાર સુધી ભૂલાઈ ગયેલ અતિ અમૂલ્યના સંશોધનને પ્રોત્સાહન મળશે.

★

* રાજ્યો અને આશ્રયદાતાઓએ, સંગળો તથા સમાજો પ્રયત્ન કરી હોય તેવા તામિલનાડુમાં ઘણા કવિઓ થઈ ગયા છે. પરંતુ ચોલા રાજ્યના લોકોએ ભારતીના નેટલું કાઢવું બહુમાન ક્યું નથી. કારણ કે તેનામાં તેઓના પોતાના ગુણોત્તર પ્રતિબિંબ મળી આવે છે. દક્ષિણ હિંદને તેના શબ્દોમાં સારી સમજ, હિંમત શ્રેષ્ઠતા અને 'યેગ્યસ્તુ' કલાપણ મળી આવે છે. તેના આ ભાષાતરમાં આધ્યાત્મિક મનુષ્યોને આત્મસિદ્ધિના રસ્તા મળે છે રાજદારી પ્રયોગને તેની તામિલ ગીતામાંથી રાજનીતિ તથા યુદ્ધ મળી આવે છે. સુધારકને તેના નિર્બંધોમાંથી દારુઓ મળી આવે છે. ટ્યુપચુ મતવાળા મનુષ્યોને તેના 'યંત્રસિન્ધુ-સંપત્તિ' માંથી હથોટી મળે છે. બાળકોને તેની શિશુમણના શબ્દોમાં આનંદ મળે છે. તામિલ ભીઓ તેના લખાણમાં પોતાની શુભાશીના બધેનો તોડી નાખવાની કાતર શોધે છે. બટકતી ટોળીઓ નવા ગીતો તથા ગીતકથાઓ મેળવવા તેના વખાણોનો આશ્રય લે છે.

આ લેખકસમૂહને માન આપવામાં દક્ષિણહિંદના લોકો એકસરખું વિચાર છે તથા બોલે છે. ભાગ્યે જ એક મત ધરાવતા ઘણા લેખકો પોતાની એકમતે અંજલિ આપવા આ પ્રસંગે બેગા થશે.

★

સોવિયેટ વિદ્વાન એવજેની પાન્કોવ્સ્કીએ હિંદ સખંધી પુસ્તક ' ઓન બેઝ ' એ પ્લેસન ઓવર ઇન્ડિયા ' તાજેતરમાં પૂરું ક્યું છે. ચોડા સમય પહેલાં દિલ્લીમાં ભરવામાં આવેલ અખિલ હિંદ વિજ્ઞાન પરિષદમાં, પાન્કોવ્સ્કી સોવિયેટ પ્રતિનિધિ મંડળનો સભ્ય હતો. તેના પુસ્તકમાં હિંદની સુસાધરીનું સંવિસ્તર વર્ણન તથા સમકાલીન હિંદની તેના પર પડેલી છાપની હકીકત આપેલાં છે.

★

સિન્નોર મુસોલિનીનો મંત્રી તથા જૂનો દોસ્ત નેપ્લસના અખાતમાં આવેલ નાના ટાપુમાં એક નાના ગામમાં રહીને મુસોલિનીની વિધવા સાથે તેના રમરણો લખવા માટે રાતદિવસ કામ કરી રહેલ છે.

પુસ્તકનું નામ ' બેનિટો અને હું ' રહેશે આ પુસ્તક માટે ધણી મામણીઓ આવી છે, પરંતુ ડોનારોશેલે (મુસોલિનીની ૪૮ વર્ષની વિધવા) કહે છે કે ' હું હજી ચોક્કસ નિર્ણય પર આવી નથી ' તે બે ઘરનો પર આસ બાર મૂકે છે (૧) તેમાં

કંઈ ફેરફાર થવો ન જોઈએ કે કંઈ છોડી દેવું ન જોઈએ. બેનિટો મંબધી પ્રથમનાં લખાણો તો જ્યે છે તેમ છપાયાં જોઈએ. (૨) આ સ્મરણો પુસ્તકરૂપે કે વર્તમાનપત્રમાં છટકિયાં છપાવા ન જોઈએ.

ડોના રેસેલેએ થોડા સમય પહેલાં એક મુલાકાતીને કહ્યું હતું કે ‘ મારા દેશબંધુ-ઓએ સૌથી મહાન ઇટાલિયનની અવનવણી કરી છે તેઓ કદી તેની છાની વાતો વાચી યકશે નહિ. તે વાંચવાનો તેમને હક્ક નથી.

ટોમસમેને ૭૨ વર્ષની ઉંમરે બીજી જગી નવલકથા પૂરી કરી છે આ નવલકથામાં એક સંગીતકાર વર્તમાનકાળમાં ભૂતકાળ સંબંધી લખી રહેન છે તેમ કહેવાય છે

જગતભરના વિવેચકો ખૂબ આતુરતાથી આ પ્રકાશનની રાહ જોઈ રહ્યા છે; કેમકે અત્યાર સુધી ટોમસમેને જે લખ્યું છે તે મહત્ત્વનું છે આ નવી નવલકથા તેને અર્ચાગ્રીન ટાઈટલેય તરીકે ઓળખાવે તેમ લાગે છે.

ખૂબ જ સર્જનાત્મક શક્તિ ધરાવતા આ માણસે તેનું પહેલું પુસ્તક ‘ બડન બ્રુકસ ’ (Budden brooks) લખતા ૨૨ થી ૨૫ વર્ષ સુધીની ઉંમરનાં ત્રણ વર્ષ માળ્યાં હતા.

ત્યાર પછી તો દસ વર્ષનાં વઢાણા વાળાં તેનું નામ અધકારમાં લુપ્ત થયું વિવેચકો તો કહેવા લાગ્યા કે આ અદ્ભુત વ્યક્તિએ એક જ પુસ્તકમાં પોતાની શક્તિ ખર્ચી નાખી હતી આ નિર્ણયમાં તેનો ભાઈ હેન્રીએન પણ અચત સમત થતો હતો. પછી બધા ભવિષ્યવેત્તાઓને મૂકા કરી દેતો તથા નવા પ્રયોગો ઉત્પન્ન કરતાર બીજો મોટો નવલકથાકાર ‘ ધી મેજક માઉન્ટન ’ (the Maglo Mountain) આલે. થયું અને દરેક સંબંધી મેનેને આગ્રહી પેસી મયેલા વિચિત્ર ડર વિષેની આ નવલકથા હતી. આજે બેતેર વર્ષે તેણે ૮૦૦ પાનાનો બીજો પ્રયોગ કર્યો છે.

ધર્મનીમ રટાન્ડના રોજનિશી સેપ્કના જણાવ્યા મુજબ લેડી માઉન્ટમેટન દિલ સંબંધી ખાનગી ખબરો અવાર નવાર લડનના મિત્રોને મોકલી રહેત છે આ ખબર દર ત્રણ મહિને મોકલવામાં આવે છે હેલ્થો રિપોર્ટ હમણા જ મોકલવાનો છે.

તે ટાઇપ કરેલ હોય છે તેની બે નકલ કરવામાં આવે છે અને કુદસકેપ દસ પાનાં રોકે છે. તેમાં લગભગ ૭૦૦૦ શબ્દો હોય છે. ભવિષ્યના ટાઇ મિયન માટે આ પત્રો સાચવી રાખવામાં આવે છે. હિંદી સામાજ્યમાં આપણા હેલ્થો દિવસો કેવી રીતે ગયા તે સંબંધી ઇતિહાસકારને આ પત્રોમાંથી ધણી માહિતી મળશે.

બીજી બાજો ઉપરાંત લેડી માઉન્ટમેટને મદાત્મા ગંધોજની પોતે લીધેલી મુલાકાતનું તથા ચાપાટીમાં પડિત નહેરુના જલેન તથા મિ. ઝીજુના બહેનને આમ ત્રણ આપ્યાનું તથા બંને પહેલી વખત મળ્યાનું વર્ણન કરેલ છે.

પોતાને ખરીદી કરવાનો સમય નહિ હોય હિંદીમાં મળતાં સાધનોથી પોતાને હાં તૈયાર કરાવેલ કપડાનું તેણે વિચલવાર વર્ણન કર્યું છે. આ કપડાં તેણે ૧૫ ઓગસ્ટના સમારંભમાં પહેર્યાં હતા.

—છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

* આ નિયાતીવાળી નોંધો Indian P. E. N. ઉપરથી લીધી છે.

વડોદરા રાજ્યની પ્રજાનો જે આગળ પડતો હિરસો રાજ્યમાં અને દેશમાં તેમજ આફ્રિકા, નેવા પરદેશમાં પણ છે તે ઉપરથી જોઈ ચકાવ છે

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયના વિભાગ

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયમાં રાજમહેલનાં પુસ્તકો ઉપરાંત શ્રીમંત સંપતરાવ ગાયકવાડનાં ચાર હજાર તથા રાજ્યના વિદ્વાન મંદિરનાં ત્રણ હજાર, ગુજરાતી મરાઠી અને સંસ્કૃત પુસ્તકો તથા સંસ્કૃત હસ્તલિખિત પત્રો વગેરેમાં પાછળથી મોટો ઉમેરો કરવામાં આવી એ વિભાગ મકાનમાં પણ અનેક જાતના ઉપયોગી સુધારા કરી બાળ વિભાગ જુદો પાડી તેમાં રમત-મગતના સાધનો, બાળમાસિકો-પત્રો દેશ પરદેશના આકર્ષક દ્રવ્યો-ચિત્રો સિત્રો વગેરે વસાવવામાં આવ્યા છે. તેમજ સ્ત્રી વિભાગમાં પણ ઘણી પ્રગતિ કરવામાં આવી છે.

અભ્યયન વિભાગમાં પ્રાચીન-અર્વાચીન લઘુભાષા પચીસ હજાર ગ્રંથોના સંગ્રહ ઉપરાંત ફરેક જાતના સજ્જોષો, જ્ઞાનચક્રો, પાર્લામેન્ટના બાપજો, ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીના હેવાલો, હિંદના પુરાણો વસ્તુ સામગ્રી હેવાલો, ભારતીય ભાષાવલોકન, એશિયાની શોધખોળનાં અનેક મથો અભ્યયન વિભાગમાં સમૃદ્ધવામાં આવ્યા છે, જેનો ત્યાં ખેતીને અભ્યાસ કરી શકાય છે.

સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીમાં લઘુભાષા એ સાબ પુસ્તકોનો સંગ્રહ છે. હિંદુસ્થાનમાં, આ સંગ્રહ સાથે સરખામણી કરી શકે એવા સંગ્રહ ખીજે કોઈ ઠેકાણે નહિ હોય, જે જોઈ શકવામાં જે તે વખતના વ્યવસ્થાપકોએ ઘણો સારો રસ લીધો છે

જૈન સહાર

વડોદરા રાજ્યમાં ઊણી, પાટણ નેવા જૈન જ્ઞાનમંડારો પ્રાચીન હસ્તલિખિત તાલપત્રો ઉપરના ગ્રંથોથી ભરેલા હોઈ એ પણ અભ્યાસીઓએ નેવા નેવા છે.

ફરેલું પુસ્તકાલય

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયમાં ફરતા પુસ્તકાલયની સાખા રાખેલી હોઈ ત્યાં પુસ્તકાલયો નથી ત્યાં અને જ્યાં વધુ પુસ્તકોની જરૂર હોય ત્યાં અર્થથી ફરતા પુસ્તકાલયની પેઠીઓ મોકલવામાં આવે છે.

પ્રદર્શન પ્રચાર

પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી વખતોવખત પ્રચાર માટે પ્રદર્શનો પણ ભરવામાં આવે છે. હરિપુરા મહાસભા વખતે ત્યાંના પ્રદર્શનમાં વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો વિભાગ રાખી ત્યાં એકત્ર પચેલી સારાએ દેશની લાખો માણસની મેદનીને શ્રી, મોતીમાઈ અમીને સારો ખ્યાલ આપ્યો હતો

કાયમ ફંડ

પુસ્તકાલયોની સહરતા માટે લોકમદદ જેટલી ખીજ રકમ લોકો પાસે કાયમ ફંડમાં

જ્યાં મુકાવવામાં આવે છે. અને તે કોઈ ખાનગી ઇસમોને ત્યાં નહિ પણ જ વખતની સહકારી મંડળી, પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ, અમર સદર બેંક યા પોસ્ટ સેવીઅ બેંકમાં જ જ્યાં મુકાય છે.

આવા કાયમફંડની રકમ પણ લગભગ રૂ. નવલાખ જેટલી થઈ છે.

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ.

સ્વ શ્રી. મોતીભાઈ અમીનની પ્રેરણાથી પુસ્તકાલયોને મદદરૂપ થવાના હેતુથી સન ૧૯૨૪ થી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. ની સ્થાપના થયેલી છે. જેમાં પુસ્તકો માધિકો-વર્તમાનપત્રો અને ઉપયોગી સાહિત્ય એક-સામટા ખરીદી એછા ભાવે પૂરાં પાડી, કાયમ ફંડો સુરક્ષિત રાખી, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનાં દરરૂં ફંડો સ્વીકારી તેવી સુવ્યવસ્થા થાય છે, અને મંડળના યોગ્ય નફામાં પુસ્તકાલયો ભાગીદાર પણ રહે છે. આ મંડળ ખીન્નું મુન્દરાતનાં અને આફ્રિકાનાં પુસ્તકાલયોને પણ ધણું ઉપયોગી થઈ પડ્યું છે.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ પરના શાસ્ત્રીય તેમ જ ઉપયોગી પુસ્તકોનું પ્રકાશન કામ પણ એના દ્વારા થાય છે.

પુસ્તકાલયોના હિત માટે ચાલતી આ સંસ્થા હિંદુમત્તમાં એક અને અજોડ છે.

“ પુસ્તકાલય ” માસિક

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ તરફથી “ પુસ્તકાલય ” નામનું માસિક ૨૨ વર્ષથી પ્રસાવવામાં આવે છે, જે રાજ્યના તમામ પુસ્તકાલયોમાં જાય છે. ખાતાની જાહેરાતો-સૂચનાઓ પણ એમાં જ પ્રગટ થાય છે. માસિકમાં સંચાલન દોરવણી માટે દેશ પરદેશની ઉપયોગી માહિતીઓ અને અભ્યાસપૂર્ણ લેખો આપવામાં આવે છે. ઉપરાંત સામયિકોમાં આવતા હિતમ લેખોની પસંદગી કરી “ સામાયિક દોહન ” વિભાગમાં પ્રગટ થાય છે.

રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને સહાયક થવા અને જેમં આપવા માટે એક ખીજ સંસ્થા “ વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ ” ની સ્થાપના સન ૧૯૨૫થી થઈ છે. એના અંગે પ્રાત પુસ્તકાલય મંડળો અને તાલુકા તથા જૂથ પુસ્તકાલય મંડળો પણ સ્થપાયાં છે. જે દ્વારા (૧) પુસ્તકાલય-વાચનાલયની પ્રગતિ સાધવી, (૨) જામે ગામ પુસ્તકાલયોની યોજના કરવી, (૩) પુસ્તકાલયોના કર્મચોરીઓ અને સગ્રહાર તથા સ્થાનિક પંચાયતો-સુધરાઈઓ સાથે સહકાર વધારવો, (૪) પ્રજામાં વાચનનો રસ ફેવરાવવો, (૫) પુસ્તકાલયના શાસ્ત્રીય શિક્ષણ માટે તાલીમ વગેરે ચલાવવા, (૬) સિષ્ટવાચનની પરીક્ષાઓ લેવી, (૭) પુસ્તકાલયોની તપાસપૂરી કરવી અને વ્યવસ્થિત બનાવવા વગેરે પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવે છે.

રાજ્ય, પ્રાંત અને તાલુકાઓની પરિષદો પણ મળે છે અને યોગ્ય પ્રચાર થાય છે.

વસતપંચમીએ “ પુસ્તકાલય પર્વણ ” જાન્યુઆરી માસમાં પુસ્તકાલય માટે પ્રચાર અને મદદ મેળવવાની યોજના પણ કરવામાં આવે છે.

ઓછા ખર્ચે વારે પ્રવૃત્તિ

મખવર્તી પુસ્તકાલયનાં વાર્ષિક રૂ. પીસતાળીસ હજાર અને રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે રૂ. આળીસ હજાર તથા મકાનો માટે રૂ. દસ હજાર મળી રૂ. એક લાખના બજેટથી રાજ્યમાં કાર્યો કરતાં બધી પ્રગતિ સધાઈ છે. રાજ્યના કોષ્ટ પશુ ખાતામાં આટલી ટૂંકી રકમમાં લોકોનો મોટો સહકાર સાધી આટલા વિશાળ પ્રમાણમાં પ્રવૃત્તિ ચાલી નહિ હોય. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિએ રાજ્યને ખર્ચના પ્રમાણમાં બધી મોટી પ્રતિષ્ઠા આપી છે. એનું મૂળ તપાસીએ તો કે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજની ભાવના અને ખાતાના મદદનીશ અમલદાર રવ. શ્રી મોતીભાઈ અમીનનો સેવાભાવ તેમજ કર્તવ્યનિષ્ઠા એ જ મુખ્ય વસ્તુ છે. અને રાજ્યના જુદા જુદા ખાતાના તમામ અમલદારો માટે તે અનુકરણીય છે.

સ્વરાજ્યનું પશ્ચિમ

આ પ્રવૃત્તિ લોકમત ઉપરજ રૂલી ફાલી છે. વ્યવસ્થાપક સમિતીનો સ્વતંત્ર વહીવટ એની પાછળ હોય અમલદારોથી પુસ્તકાલયના મકાનમાં સુકામ પશુ કરી શકાય નહિ એવું ફરમાન છે.

સ્વરાજ્યના પહેલા પત્રથીઆરંભ લાગતી આ પ્રવૃત્તિમાં શિક્ષકોની સેવાનો બધો મોટો ફાળો છે. અમત પરિચય વધારી ખીસવવાનું કામ રવ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીન અને એમની પ્રેરણા કીસનાર સાથીદારોએ સુંદર રીતે કમું છે.

સુંદર પાચો-લાવી આશા

કે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજનાં પ્રજાકલ્યાણની યોજનાઓ લડવાની અને તે પાર ઉતારવા માટે માથુસ પારખી તેમને રોકવા-સટકારવાની જે ઉત્તમ ભાવના અને શક્તિ હતી એ શક્તિએ પાચો તો સુંદર નાખ્યો છે. હવે એ પાપા પર યુગને અનુરૂપ સુંદર હિમારત ખઠી કરવા માટે એની પાછળ પૂરપૂરો ખર્ચ અને જહેમત ઉઠાવી આઝાદી મેળવતા આ દેશ અને દુનિયામાં વડોદરા પોતાનું અમરચાન ટકાવે અને આદર્શરૂપ રહે એ જરૂરી છે.

દેશની આઝાદી પ્રસંગે સમવાય તંત્રમાં રાજવી દુનિયામાંથી સૌ પ્રથમ જોડાનાર વડોદરાનરેશ શ્રીમંત પ્રતાપસિંહ મહારાજ પાસે એ આશા રાખવી કંઈ વધારા પડતી ન ગણાય. *

ચિમનભાઈ હ. અમીન

* તા. ૨૮-૧૦-૪૭ ની રાત્રે વડોદરા રેલ્વેમાં પત્રથી કરેલું પ્રવચન; વડોદરા રેલ્વેમાં દોજનબંધી.

પ્રાંત પુ. મંડળનાં સભાઓ-હેવાલો

૧. વડોદરા પ્રાંત પુ. મંડળનું નિવેદન અને હિસાબ

સન ૧૯૪૬-૪૭

સ્થાપના અને ઉદ્દેશ

વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળના હેવટના બંધારણને અનુસરીને, સન ૧૯૩૦-૩૧ થી આ મંડળની સ્થાપના કરવામાં આવી છે અને તેનો ઉદ્દેશ, રાજ્ય પુ. મંડળના જે ઉદ્દેશો છે તેને પોતાના પ્રાંતના પૂરતા અમલમાં મૂકવા તે છે.

વડોદરા પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયો સંખ્યા ૬૬ હકીકત

વડોદરા પ્રાંતમાં કુલ ગામોની સંખ્યા ૮૫૨ છે. એમાં શાળાવાળાં ગામ ૫૩૩ છે. આ તમામ ગામોએ પુસ્તકાલય ઉઘડી ચૂક્યા છે. જુલાઈ '૪૭ આખરે કર્યા પુ. ની સંખ્યા ૨૩ અને ગ્રામ પુ. ની સંખ્યા ૫૩૫ મળી કુલ ૫૫૮ છે. આમાંથી ૫૩૩ ગામો શાળાવાળાં પુસ્તકાલયોનાં અને ૨૫ ગામો શાળા વગરનાં પુસ્તકાલયોનાં છે. ઉપરાંત કરનાના રથગોમાં કરના વાચનાલય ૪, મહિલા પુસ્તકાલય ૮ અને બાલ પુસ્તકાલય ૬ તથા શાળા સિવાયનાં ગ્રામવાચનાલય ૧૦ મળી વડોદરા પ્રાંતમાં કુલ પુસ્તકાલય ૫૮૬ છે. આમાંથી ૪૬૦ સંસ્થાઓએ નિવેદનના વર્ષમાં સરકાર-પંચાયત મદદ લીધી છે. અને ૧૨૬ સંસ્થાઓ મદદ લીધા વગર રહી છે. આ ૧૨૬ માં પેટલાદ મહાલની ૧૪, બાદરથુ મહાલની ૨, વડોદરા મહાલની ૧૬, પાદરા મહાલની ૧૨, કરજથુ મહાલની ૧૮, ડબોઈ મહાલની ૧૪, સિનેાર મહાલની ૧૦, સાવલી મહાલની ૭, વાપોડીઆ મહાલની ૧૧, સંખેડા મહાલની ૨૦ અને તીલકવાડા મહાલની ૨ છે.

વડોદરા પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપવા ખાતે સરકાર મદદના રૂ. ૧૩૮૬૨ તથા પ્રાંત પંચાયત મદદના રૂ. ૧૩૫૨૮ ખર્ચ્યા છે. લોકમદદ પણ એટલીજ ખર્ચાઈ છે. આ રીતે જોતા વડોદરા પ્રાંત ખાતે આયરે રૂ. ૪૩૦૦૦ નો ખર્ચો થયો છે, જેમ હકીકતમાં.

વડોદરા પ્રાંતમાં મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો ૮૮ છે એમાં કરના પુ. ૨૧, મહિલા પુ. ૫, બાલ પુ. ૪ અને ગ્રામ પુ. ૫૮ છે. આ સિવાય મકાનો બંધાવવા માટે જે ગામોની લોકમદદ પુસ્તકાલય ખાતામાં ભરાઈ છે, તેવા ગામોની સંખ્યા ૨૪ છે.

વિધિવિધ પ્રવૃત્તિઓ

હવે આપણે વડોદરા પ્રાંત પૂરતા, રાજ્ય પુ. મંડળનાં ઉદ્દેશો કેટલા પ્રમાણમાં ફળિજૂત થયા છે, તે નિર્ધારણ.

મહાલ પુસ્તકાલય મંડળો

રાજ્ય પુ. મંડળના ઉદ્દેશ પ્રમાણે, વડોદરા પ્રાંતના ૧૧ મહાલોમાં મહાલ પુ. મંડળ રચવાઈ ચૂક્યા છે. આ વર્ષમાં તીલકવાડા, વાપોડીઆ અને સંખેડા મહાલ સિવાય તમામ

મહાલ મંડળોએ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ બરી હતી. અને તેના અહેવાલો પણ અત્રે મોકલી આપ્યા હતા. વાંધોડીઆ અને સખેડા મહાલ ક્ષિયપનાં મહાલ મંડળોનાં વાર્ષિક નિવેદન અને હિસાબ પણ અત્રે આવ્યાં હતા.

જૂથ પુઠ મંડળો

ફેબ્રુઆરી ખાતાએ શાળાઓ માટેનાં જે સેન્ટરો ગોઠવ્યાં છે તે જ સેન્ટરોને, રાજ્ય પુ. મંડળની ભલામણથી પુસ્તકાલય ખાતાએ જૂથ પુઠ મંડળ તરીકે સ્વીકાર્યાં છે. આ જૂથ પુ. મંડળ વડોદરા પ્રાંતમાં ૧૫૫ છે. આ જૂથ મંડળોને પણ, દર વર્ષે, ઔપચારિક પહેલા વા ખીજા રવિવારે, પોતાના જૂથમાં આવેલા પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓની વાર્ષિક સભા ભરવાનું સૂચન, રાજ્ય પુઠ મંડળ તરફથી 'પુસ્તકાલય' દ્વારા કરવામાં આવે છે. પણ તેનો અમલ બહુ જ ઓછા પ્રમાણમાં થાય છે. નિવેદનતા વર્ષમાં ફક્ત આસોજ, દસપુરા, ડેસર, ઇદ્રાડ, પાદરા, ઝારોળા, બાદરણ, વસો. અને પેટલાદ એ ૯ જૂથ પુઠ મંડળોએ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ બરી તેના અહેવાલ અત્રે મોકલી આપ્યા છે.

જૂથ પુઠ મંડળના મંત્રીઓને આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરવામાં આવે છે કે, તેઓ રાજ્ય પુઠ મંડળની સૂચનાનુસાર દર વર્ષે વાર્ષિક સભાઓ બરે અને તેના અહેવાલ અત્રે મોકલી આપે.

મહાલ સંમેલનો

અત્યારની સખ્ત મેંધવારી અંગે મહાલ પરિષદો ભરવાનું બની શકે તેમ નથી, પણ આપણે એટલું તો જરૂર કરી શકીએ કે, વર્ષમાં એક વખત મહાલના તમામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓનું મેઈ એક અનુકૂળ રમણે બે ત્રણ કલાક માટે સંમેલન બરી તે દ્વારા મંત્રીઓને એક ખીજાની સાથે હળવા મળવાનો અને પોતપોતાના અનુભવો-મુશ્કેલીઓ રજૂ કરી, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટે આપણે શું શું કરી શકીએ તે વિચારવાનો પ્રસંગ યોજી શકાય. તો આપણે પરિષદ કરતા પણ ઓછા ખર્ચે પણ સુંદર કામ કરી શકીશું. અને એ રીતે પ્રવૃત્તિને સતેજ રાખ્યા કરીશું.

નિવેદનતા વર્ષમાં આવાં સંમેલનો ભરવા કેટલાક મહાલોમાં તજવીજ કરેલી. એમાં પાદરા અને વડોદરાનાં મહાલ મંડળોએ એ પ્રવૃત્તિ હાથ ખરતાં, પાદરા મહાલનું સંમેલન સારું ભરાયું હતું. અને તેમાં મંત્રીઓ તરફથી અનુભવો અને મુશ્કેલીઓ રજૂ થઈ તે ઉપર ચર્ચાઓ પણ સુંદર થઈ હતી. જેનો અહેવાલ 'પુસ્તકાલય' માસિકના માર્ચ '૪૭ ના અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે. વડોદરા મહાલનું સંમેલન સખ્યાના અભાવે મુલતવી રખાયું હતું.

અંગે આશા રાખીએ છીએ કે, પ્રાંતનાં તમામ મહાલ મંડળો નવા વર્ષમાં આ પ્રવૃત્તિ હવેબેર ઉપાડી લેશે.

પગારદાર અને માનદ પ્રચારકો

પ્રાંત તરફથી પગારદાર પ્રચારક રોકવાની યોજના છેલ્લાં દસ વર્ષથી ચરૂ કરવામાં આવી છે. આ વર્ષે પણ પ્રાંત પ્રચારક તરીકે ચાલુ રહેલા બાઇ છગનભાઇ મ. પટેલ, પાદરા મહાલના ૬૨, કરજણ મહાલના ૨૨, ચાવલી મહાલનાં ૩૮, વડોદરા મહાલનાં ૧,

૧૬૪૭] પ્રાંત યુ. મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ અને '૪૬-૪૭ના હેવાલો ૧૬૩

વાર્ષિકીઆ મહાતના ૨૫, બાદરણ મહાતના ૨૫ અને પેટલાદ મહાતનાં ૧૭ મળી ૧૬૦ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની ૧૭૩ દિવસમાં તપાસણી કરી છે.

આ સિવાય સાવલી મહાલ માનદ પ્રયાગક થી. સોમાબાઈ મરળડભાઈએ પણ સાવલી મહાતનાં ૧૫ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે.

પુસ્તકાલય પર્વણી

ગ્રામ જનતાને પુ. પ્રવૃત્તિમાં રસ લેતી કરવાને, આ પર્વણીદિન ઉજવવાની ખાસ જરૂર રહે છે. આ વર્ષમાં કંડારી, વેમાર, મળુસર, પોષ્યા, રણ, કરનાળી, તાદળળ, શ કરપુરા, લીમડા, અલવા, ગળદરા અને રસુલાબાદ એ ૧૨ ગામોએ આ દિન ઉજવ્યાના સમાચાર મળ્યા છે. બીજે રથોએ ઉજવાયા હશે પણ તેના સમાચાર નહિ આવવાથી તેની અહીં નોંધ લેવાઈ નથી.

નવીન પુસ્તકાલય

આ વર્ષે સાવલી મહાતમાં બાડી રહેલા રાસાવાળી મામે નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવામાં આવતાં, વડોદરા પ્રાંતમાં હવે યાજાવાળું એક પણ ગ્રામ પુસ્તકાલય વિનાઈ રહેલું નથી. ૨૧. શ્રીમત સયાશરાવ મહોરાએ અને પૂજ્ય અમીન સાહેબે “ ન્યા યાજા લાં પુસ્તકાલય ” એ ચત્ર હાથ ધરી, એને પાર પાડવાને પ્રયત્નો કરેલા તે પ્રયત્નોના અંતે આજે વડોદરા પ્રાંતમાં આ કાર્ય પૂરું થાય છે, એ જાણીને સોને આનંદ થશે. ”

ફરતા પુ. ની પેટીઓ

સન ૪૪-૪૫ ની વાર્ષિક સભામાં ફરાવ્યા પ્રમાણે, વડોદરા પ્રાંતમાં આપેલી પેટીઓમાંથી, જરોદ અને કોસિદ્રા સેન્ટર સિવાયના બીજાં રથોઓથી પેટીઓ આવી ગઈ છે. મોબા અને રણ સેન્ટરમાં આપેલી પેટીઓ પાદરા મહાતનાં ને તે ગામોમાં કામગીરી માટે અપાઈ ગઈ છે. એટલે ત્યાંથી આવવાની રહેતી નથી. તે હવે તે પેટીઓ આવી છે તેનું શું કરવું ? તે આપ સૌ વિચારશે.

શિ. વા. ની પરીક્ષા

અર્ધ વાર્ષિક સભામાં મહાલ મંડળોએ વિદ્યાર્થી માટે શિ. વા. ની પરીક્ષા લેવાનો ફરાવ કરવામાં આવેલો, તે મુજબ આ વર્ષમાં પ્રચાર ક્રમ પાદરા, કરજણ, સિનોર અને વડોદરા એ મહાલ મંડળોએ “ ગુજરાતના સેવકો ” ની પરીક્ષા લેતાં, તેના અનુક્રમે ૨૧૨, ૫૨, ૪૦ અને ૬૧ મળી કુલ ૩૫૫ વિદ્યાર્થીઓએ લાભ લીધો હતો. તદુપરાંત વડોદરામાંથી, ૮ માઈઓએ લાભ લીધો હતો.

પ્રાંત અને મહાલ મંડળોની ફાળવણી

પ્રાંત અને મહાલ મંડળોને પોતાની પ્રવૃત્તિ અંગે ચતા ખર્ચને પહોંચી વળવા સાર રાખ્ય મંડળ તરફથી તે ફાળવણી મળે છે તે નિવેદનના વર્ષમાં રૂ. ૫૧૦-૧૨-૦ ની તેમાં રૂ. ૧૨૭-૧૧-૦ પ્રાંત મંડળના અને રૂ. ૩૮૨-૧-૦ નીએ મુજબ મહાલ મંડળોના છે, અને તે જેમને તેમને અદા કરવામાં આવ્યા છે.

કરબથુ	૪૨-૧૨-૦	પેટલાદ	૭૮-૧૨-૦	શિનોર	૩૨-૧-૦
ડોહાઈ	૨૭-૦-૦	બાદરથુ	૨૭-૬-૦	સંખેડા	૩૪-૧૪-૦
લીલકવાડા	૪-૮-૦	વડોદરા	૪૭-૪-૦	સાવલી	૨૫-૧૪-૦
પાદરા	૪૨-૩-૦	વાધોડીઆ	૨૦-૪-૦		

કુલ ૩૮૩-૧-૦

મહાલ પુ. મંડળોને વિનંતિ

ઉપરના નિવેદનથી આપ સૌને ખાતરી થશે કે, મહાલ મંડળોનું કાર્ય જોખમી તેટલું પ્રગતિમાન નથી મહાલ મંડળો શિથિલ અને તે જૂથ મંડળો પણ શિથિલ અને. મહાલ અને જૂથ મંડળો, પ્રાંત મંડળના મુખ્ય અંગો છે એ અંગો મંદ પડી જાય તો પ્રાંતના સમગ્ર પુસ્તકાલયોની પ્રવૃત્તિ પણ મંદ પડે તેથી મહાલ મંડળોને આગ્રહપૂર્વક એટલી વિનંતિ છે કે, તેઓ નીચેની પ્રવૃત્તિ આ સાલથી જરૂર હાથ ધરે

- ૧ મહાલના પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓનું સમેલન બરે
- ૨ વિદ્યાર્થીઓ માટે શિ. વા. પરિક્ષા લે.
- ૩ રા. પુ. મંડળ તરફથી મોકાઓ માટે લેવાની પરોક્ષાનો પ્રચાર કરી, સારા પ્રમાણમાં ઉમેદવારો ઉભા કરે.
- ૪ પોતાના મહાલના એકેએક મામે પુસ્તકાલય પર્વણી ઉજવવાની તબવીબ કરે.
- ૫ પોતાના મહાલના પુસ્તકાલયોના ત્રિમાસિક નિવેદન નિયમિતપણે મંજાવી, રા. પુ. મં. અને પ્રાંત પુ. મંડળ તરફ તેના એકસહ આકડા મોકલી ઓપે.

આદાર

અતમા પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબોનો, રાજ્ય પુ. મંડળનો, સેવાભાવે ઓડિટ કરી આપવા જદ્દ શ્રી વાણજીભાઈ ના. અમીનનો તથા એક યા બીજી રીતે જે જે બાધ્યો આ પ્રવૃત્તિમાં મદદ કરી રહ્યા છે તે સૌનો આભાર માનવામાં આવે છે.

ચીમનલાલ હ. અમીન

મંત્રી, વડોદરા પ્રાંત પુ. મંડળ

સન ૪૬-૪૭ ના ઉત્પન્ન ખર્ચનો તથા દેવા લહેજાનો હિસાબ

જ	ઉ
૯૮૫-૧૨-૦ શ્રી ઉત્પન્ન ખાતે જમા	૯૮૧-૧૪-૬ શ્રી ખર્ચ ખાતે ઉધાર
૫૧૦-૧૨-૦ રા. પુ. મં. તરફથી	૩૮૩-૧-૦ મહાલ પુ. મંડળોને
નીચે મુજબ ફાળવણીના	ફાળવણીના અદા કર્યા.
માઝા તે:	૫૭૨-૬-૬ પ્રાંત પ્રચારકનો પગાર
૧૨૭-૧૧-૦ પ્રાંતના	તથા મુસાફરી ખર્ચનો
૩૮૮-૧-૦ મ. પુ. મં. ના	માસ ૮ ના

૧૯૪૭] પ્રાંત યુ. મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ અને ૧૪૬-૪૭ના હેવાલો ૧૬૫

૪૭૫- ૦-૦ પ્રાંત પ્રચારક ખાતે
મદદના રાન્ય યુ મંડળ
તરફથી આવ્યા તે

૧૬-૨-૦ પ્રા. પ્રચારકના પ્રે. ફંડના
૬-૦-૦ છપામણી ખાતે
૧-૨-૦ પોસ્ટેજ કંટીજન્ટના

૬૮૫-૧૨-૦

૬૮૧-૧૪-૬

૩૫- ૦-૩ વર્ષ આખરે દેવા
ફરતા યુ. ની પેટીઓ ખાતેના
૩૭-૧૨-૬ વર્ષ આખરે બચત
૩૩-૧૫-૬ પાછલી સાલની
૩-૧૩-૩ આ વર્ષની

૩-૧૩-૦ વર્ષ આખરે ખર્ચ જતાં બચત
૭૨-૧૩-૦ વર્ષ આખરે શિલક
૨૩-૦-૬ નેશનલ સે. બેંકમાં
૪૬-૧૨-૬ રોકડ શિલક

૧૦૫૮-૬-૦

૧૦૫૮-૬-૦

ઉપરનો હિસાબ તપાસ્યો છે અને તે બરાબર છે. તા. ૨૭-૮-૪૭

ચીમનભાઈ હ. અમીન
મત્રી

વા. ના. અમીન
માનદ ઓડિટર.

વડોદરા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

ઉપરોક્ત મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૮-૬-૪૭ ને વાર રવિના રોજ બપોરના એક વાગે સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં, મંડળના પ્રમુખ શ્રી. હરિવલ્લભદાસ સુ. શાહના પ્રમુખપણા નીચે બરાબર હતી. આ સભામાં ભાદરજ, પેટલાદ, ડબોઈ, પાદરા અને સાવલી મહાલના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત, વ રા યુ મ. ના સભ્ય શ્રી. રામભાઈ કા. પટેલ, શ્રી. ચીમનભાઈ હ. અમીન, શ્રી. છોટાભાઈ જી પટેલ, શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીરાજા, શ્રી. નટવરલાલ જિ. શાહ, શ્રી. મનભાઈ સ. પટેલ તથા યુ ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક શ્રી. ઉમેદભાઈ સા. પશુ હાજર હતા. આ સભામાં નીચેના કારણે પસાર થયા હતા

- ૧ પ્રાંત પ્રચારકના પમાર ખાતે ગઈ સાલની બજેટમજૂરી ઉપરાંત, ર. ૬૬-૧૧-૬ નો જે વધુ ખર્ચ થયો છે તે મજૂર કરવામાં આવે છે
- ૨ સન ૪૬-૪૭નું વાર્ષિક નિવેદન અને હિસાબ મજૂર કરવામાં આવે છે.
- ૩ સન ૪૬-૪૭નું વ્યવસ્થાપક મંડળ અને ઓડિટર નીચે પ્રમાણે ચૂંટવામાં આવે છે.

પ્રમુખ . શ્રી હરિવલ્લભદાસ સુ શાહ

મત્રી . શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીન.

સભ્યો : શ્રી શાંતિલાલ પી. શાહ. પાદરા, શ્રી મ મગભાઈ ર. પટેલ-કણીસા,
શ્રી. ભીખાભાઈ ન. પટેલ-ગાડા, શ્રી. સોમાભાઈ મરખાભાઈ-વેજપુર,
શ્રી. ગોતીલાલ નાગેશ્વર, યુવાની અને તે ઉપરાંત રાન્ય યુ. મંડળના
વ્ય. મ. માંના વડોદરા પ્રાંતના સભ્યો

ઓડિટર શ્રી. વાલજીભાઈ નર અમીન.

૪ સન ૪૭-૪૮ નું નીચે પ્રમાણે બજેટ મંજૂર કરવામાં આવે છે

જમા	ખર્ચ
૧૨૫ ફાળવણી	૬૦૦ પ્રાંત પ્રચારકના પમાર ખાતે
૫૪૦ રા. પુ. મં. મદદ	૨૫ છપામણી
૬૫૫	૧૫ કટીંગન્ટ-પોસ્ટેજ
	૧૫ મત્રીનું મુસાફરી ખર્ચ

૬૫૫

૫ પ્રાંતનાં જે તે મહાલ પુ. મંડળને આ સભા નવા વર્ષમાં નીચેની પ્રવૃત્તિઓ ઉપાડી લેવા આગ્રહપૂર્વક બલામણુ કરે છે:

- ૧ મહાલનાં પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓનું સમેલન બરવું.
- ૨ વિદ્યાર્થીઓ માટે શિષ્ટ વા. ની પરીક્ષા લેવી.
- ૩ રા. પુ. મં. તરફથી મોટાઓ માટે લેવાતી પરીક્ષાનો પ્રચાર કરી, તેના સારા પ્રમાણુમાં ઉમેદવારો ભીખા કરે.
- ૪ મહાલના એકે એક મામે પુસ્તકાલયપર્વણી ઉજવવાની તજવીજ કરે
- ૫ મહાલના તમામ પુસ્તકાલયોનું ત્રિમાસિક નિવેદન નિયમિતપણે મંત્રાવી તેના એકસહી આકડા પ્રાંત અને રાજ્ય પુ મંડળ તરફ મોકલી આપે.
- ૬ પ્રાંતનાં જે કર્યા વા ગ્રામ પુસ્તકાલયો પોતાની આજુબાજુના ગામડામાં, ક. પુ. ની પેઢીમાના પુસ્તકો તથા પોતાના પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકો વચિવાતો લાભ આપવા હચ્છનાં હોય તેવાં પુસ્તકાલયોની મામણી આવેથી તે દરેકને જે તે રથળની જરૂરીઆત સમવજ પ્રમાણે ક. પુ. ની પેઢીઓ (પુસ્તકો સાથે) મોકલી આપવા કરાવવામાં આવે છે.

૨. મહેસાણા પ્રાંત પુ. મંડળનું વાર્ષિક નિવેદન

સન ૧૯૪૬-૪૭

રચાપના

મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની રચાપના સને ૧૯૪૦-૪૧ માં થયેલી છે. અને એ રીતે મંડળને આ વર્ષે ૧૫ વર્ષ પૂરા થાય છે. મંડળનું વર્ષ સરકારી વર્ષ પ્રમાણે મથાય છે.

ઉદ્દેશ

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો જે ઉદ્દેશ છે તે જ ઉદ્દેશ મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળનો છે.

સામાન્ય સભા

આ મંડળની સાધારણ સભા દર વર્ષે સપ્ટેમ્બર માસમાં મળે છે તે ધારણે પુરા થતા વર્ષમાં તા. ૧૫-૯-૪૬ ના રોજ મળી હતી અને તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો થયા હતા.

(૧) મંત્રીનું નિવેદન તથા હિસાબ વંચાણમાં લાઇ મંજુર કરવામાં આવ્યો.

(૨) વ્યવસ્થાપક મંડળની નિમણૂક કરવા બાબત

(૩) ખર્ચનું અંદાજપત્રક મંજુર કરવામાં આવ્યું તે.

(૪) દરેક મહાસ પુસ્તકાલય મંડળને શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા લેવાની બલામણુ કરવાનો.

(૫) પ્રાંત પ્રચારકની નિમણૂક કરવા સ બધીનો.

(૬) ટીટાદણુ માટે પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવા બાબતનો,

(૭) એ. વાકનીસ સાહેબને અગિયાર વર્ષ બાબતનો.

ઉપર પ્રમાણે કુલ સાત ઠરાવો પૈકી ઠરાવ અંક ૪, ૫ અને ૬ સબધી આપણે કામ કરવાનું હતું. તેમાં ઠરાવ અંક ૪ શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા લેવા સ બધીનો હતો. તે પૈકી ચાણુરમાં, મહેસાણા અને દહેગામ, આ ત્રણ મહાસોએ પરીક્ષા લીધી છે. આ ત્રણ મહાસોના ઉત્સાહી મંત્રીઓને મંડળ ધન્યવાદ આપે છે. અને બીજા મહાસો તેને અનુસરે એમ ધ્રુષ્ટ છે. ઠરાવ અંક ૫ માટે તો પ્રાંત પ્રચારકની નિમણૂક કરવાની હતી, પણ માણુસના અભાવે હજી તે ચર્ચ ચાલી નથી.

અને છઠ્ઠી ઠરાવ ટીટાદણુ માટે પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાનો હતો. આજની કટોકટી અને માપબધીમાં પરિષદ ભરવા મંડળને હિતાવહ લાગ્યું નહોતું. પણ ટીટાદણુના સોંપાના આગ્રહને વશ ચર્ચ ઠરાવ કપો હતો અને પરિષદ ભરવા માટે જે સરકારી અંકુશો હતા તે દૂર કરવાની મંજુરી મેળવી આપવામાં આવી હતી, છતાં એ આચક કરનારા માણુસોએ જ અનાજની કુશલેશી આમળ કરી અને તેથી પરિષદ ભરી શકાઈ નથી. આ ઉપરથી આપણે કહેલા ઠરાવોના કાર્યનો ચોને જાણ્યું થશે.

વ્યવસ્થાપક મંડળ

પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળના સંચાલન માટે વ્યવસ્થાપક મંડળ નીમવામાં આવ્યું હતું, પણ ખાસ કામકાજનો અભાવે તેની સભા ચર્ચ નથી.

પરિષદો

પરિષદો ભરવા માટેની લક્ષ્યમા (અનાજની પરિચિતિ જોતા) મંડળ નહોતું, એટલે ચાણુરમાં સિવાય બીજા કોઈ પણ મહાસે પરિષદ ચર્ચ નથી અને પ્રાંત પરિષદ સબધે આમળ કહેવાયું છે. એટલે તે સબધી લખવાનું રહેતું નથી.

પર્વદીન

રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો પ્રચાર થાય એ હેતુથી વસંતપંચમીનો દિન પર્વદીન તરીકે ઉજવવા ઠરાવ્યું છે. હજી તમામ પુસ્તકાલયોએ આ પ્રવૃત્તિ અપનાવી નથી. આની ઉજવણીનો બધો આધાર મહાસ પુ મંડળો ઉપર છે. જે મહાસ

મંડળો જામત છે ત્યાં પ્રચાર છે, નથી ત્યાં કશું જ નથી. અમારી વિનંતિ છે કે મની બાંધણો ખૂબ ઉત્સાહપૂર્વક કાર્ય કરે તો જ આપણે પાછા ચૂક સ્થિતિ ઉપર આવી શકીશું. તપાસણી

આપણા પ્રાંત પ્રચારકની જગ્યા આખું વર્ષ ખાલી રહી છે. કોઈ પણ સારા માણસ આગળ નહિ આવવાથી જગ્યા પૂરવાનું શક્ય બન્યું નથી. અને તેથી પ્રાંત તરફે તપાસણી થઈ શકી નથી.

નવીન પુસ્તકાલયો

નવીન પુસ્તકાલયો ઉધાડવા ગારે જુદા જુદા મહાસેની પ્રવૃત્તિ ચાલુ હતી. પૂરા થતા વર્ષમાં મહેસાણા પ્રાંતમાં ૬ નવીન પુસ્તકાલયો ઉધડ્યાં છે એટલે હવે શાળાવાળા કોઈ ગામે પુસ્તકાલયો ઉધડવાના કોઈ સિવાય બાકી નથી, તે ઘણું કરીને નવા વર્ષે પૂરા થઈ જશે.

શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા

શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા માટેની માહિતી કરાવ અક ૪ ની ચર્ચામાં અપાઈ ગઈ છે પરંતુ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે જે પરીક્ષા લેવાની શરૂ કરી છે તેમાં વિશેષ વાચકો લાભ લે તેવા પ્રપત્તિ પણ જારી રાખવાની જરૂર છે. આ દિશાનો દહેગામ મહાસેની પ્રપત્તિ આવકારદાયક છે.

હિસાબ

હિસાબ સાથેના પરિશિષ્ટમાં ખતાવવામાં આવ્યો છે. સાલ આખરે દાખ પરની શિલ્ક રૂ. ૨૭-૧૪-૪ હતી, નવા વર્ષમાં કુલ જમા રકમ રૂ. ૧૩૭૭-૮-૪ આવી છે અને કુલ ઉધાર ખાતે રૂ. ૧૩૬૬-૧૫-૦ જતાં વર્ષ આખરે રૂ. ૮-૭-૭ સિલ્ક રહે છે.

પ્રકીર્ણ

મહેસાણા પ્રાંતની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનો વેગ આ વર્ષે મંદ પડ્યો છે એમ ન કહેવાય તોય તે આગળ વધ્યો છે એમ કહેવા પ્રેરે તેમ નથી. મંડળો માટેની રેલુમીઓ અને લોકમહાદેવી મળતી રકમો જેતા લોકોનો ઉત્સાહ ઓછો નથી, પણ કાર્યકરોનો ઉત્સાહ મંદ થતો જાય છે તે પ્રત્યે હું સમાનુ ધ્યાન ખેંચવાની રજા લઉં છું. ખટું કામ તો જે તે મંત્રીઓનું જ છે. મંત્રીઓ જેટલો ઉત્સાહ વધારે દાખવશે તેટલી પ્રગતિ વધારે થશે. ચાણરમાં તાલુકાએ તેની દમ્બેશ પ્રમાણેની પ્રશ્નાલિકા જાળરી રાખી છે. એ મહાલ મંડળે તો એક અનુકરણીય યોજના દાખ કરી છે અને તે એ કે આખાએ ચાણરમાં તાલુકાની ઐતિહાસિક અને ભૌગોલિક માહિતી એકત્ર કરવાનું નક્કી કર્યું છે અને તે માટેની એક પ્રમોતરી પણ તૈયાર કરી છે. ચાણરમાં તાલુકાનું આ કાર્ય ખરેખર પ્રશંસનીય છે અને પ્રાંત મંડળ તેને આ કાર્યમાં આર્થિક સહાય કરે એવી પણ હું સલામત વિનંતિ કરું. જરૂરી સૂચનો

હવે મહાલ પુસ્તકાલય મંડળો તરફથી આવતાં નિવેદનો સંમંધી થોડીક સૂચનાઓ કરવાની રજા લઉં છું. આજસુધી હારીજ, આતરમુખા અને સિદ્ધપુર મહાસેના નિવેદનો

૧૬૪૭] પ્રાંત યુગ મંડળોની વાર્ષિક સમાજો અને ૧૪૬-૪૭ના હેવાલો ૧૬૬

આમાં નથી તે ખરેખર દિલગીર થવા જેવું છે. અત્રેથી દરેક મહાસને કાળવણીની રકમ મોકલી આપવામા આવી છે. પરંતુ અપ્રતરમુખા અને હારીજ મહાવનો હિસાબ આવેશે નહિ હોવાથી મોકલી નથી અને હજુ પણ જેમનો હિસાબ નહિ મળે તેમને રકમ આપવામા આવશે નહિ. હજુ પણ ઘણા મહાસોના નિવેદનો પદતસર આવતા નથી, એવી રીતે લખાય છે કે જેમાંથી કશું જ નજીવું ન મળે. ખર્ચાનું અને ઉત્પાદનનું અંદાજ પત્રક મંજૂર કરાવવું જોઈએ. નિવેદનો વખતસર આવતાં નથી અને તેથી અત્રેનું નિવેદન તૈયાર કરવામા હરકત આવે છે દરેક મહાસો પોતાની સભા કરેલી તારીખોએ ભરે એ અતિ જરૂરું છે.

આવતે વર્ષે ઉપર જણાવેલી બાબતો ઉપર લક્ષ આપવા અમારા મંત્રી ભાઈઓને વિનંતિ છે.

આભાર

અંતર્માં પ્રાંત મંડળે પોતાનું સચાલન વ્યવસ્થિત ચલાવવા અને પાર ઉતારવામાં જે જે ગૃહરથોએ મહાસ પુરતકાલ્ય મંડળના મંત્રીઓ, પ્રમુખ સાહેબો, રાજ્ય પુરતકાલ્ય મંડળ અને પુરતકાલ્ય ખાતાના મે. અધિકારી સાહેબોએ જે મદદ કરી છે તે ખૂબ જ સૌનો મંડળ તરફે આભાર માનું છું. અને ભવિષ્યમા સૌના સાથ અને સહકારની આદા સાથે વિચ્છું છું.

મહેસાણા,
તા. ૧૪-૯-૪૭ }

નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ
મંત્રી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ

સને ૧૯૪૬-૪૭નું ઉત્પાદન ખર્ચ

જ	ઉ
૧૨૮-૬-૬ સને ૧૯૪૬-૪૭ની ચાલની કાળવણી.	૧૧-૧-૯ સન ૧૯૪૬-૪૭ની ચાલનો ખર્ચ
૧૩-૧૩-૩ વ્યાજ ઉત્પાદન	૪-૧૩-૯ પોસ્ટલ ખર્ચ
૧૪૨-૬-૯	૨-૪-૦ કોરેકશન ખર્ચ
	૪-૦-૦ મુસાફરી ખર્ચ
	૧૧-૧-૯
	૧૩૧-૫-૦ વર્ષ આખરે મંડળની ખર્ચત રહી તે

૧૪૨-૧-૯

સને ૧૯૪૬ની રકમ દહેણ

જ	ઉ
૦-૨-૦ માજી પ્ર. ભાઈચંદર રી. કાકા	૭૬૮-૭-૯ મહેસાણા પ્રાંત સહકારી બેંકમાં
૧૪૨-૭-૭ પ્રાંત મંડળની પોતાની ખર્ચત.	૮-૭-૭ હાથ ઉપર
૫૩૪-૫-૯ જુદાજુદા મહાસોની રકમ જમા	
છે તે	૭૭૬-૧૫-૪

- ૬-૧૨-૦ ડભોડા મહાલ
 ૧૦૫-૭-૯ કલોલ મહાલ
 ૧૩૪-૧૫-૦ મહેસાણા મહાલ
 ૩૦-૯-૦ હારોજ મહાલ
 ૧૦-૨-૦ આતરમુળા મહાલ
 ૨૭-૯-૦ કડી મહાલ
 ૨૦-૧૫-૦ ખેરાળુ મહાલ
 ૩૩-૩-૦ ચાણુરમા મહાલ
 ૧૮-૯-૦ દહેગામ મહાલ
 ૨૯-૧૩-૦ પાટણ મહાલ
 ૪૮-૧૫-૦ વિઘ્નપુર મહાલ
 ૩૮-૪-૦ વિસનગર મહાલ
 ૨૯-૪-૦ સિદ્ધપુર મહાલ

૭૭૬-૧૫-૪

ના. જી. પટેલ

મંત્રી

ઉપર પ્રમાણે હિસાબ મેં તપાસ્યો છે. પાવતીઓ બીલો સાથે મેળવતાં બરાબર છે.
 તા. ૧૩-૯-૪૭

(સહી) કનૈયાલાલ શંકર મો. વ્યાસ
 મંત્રી, ચાણુરમા મહાલ પુ. મંડળ

મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

ઉપરોક્ત મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧૧-૯-૪૭ને વાર રવિના રોજ સવારના ૬ વાગે, મંડળના પ્રમુખ શ્રી. કાનજીભાઈ શિવાભાઈ પટેલના પ્રમુખપણા નીચે બરવામાં આવી હતી. આ સભામાં જે તે મહાલોના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત વ. રા. પુ. મં. ના સભ્ય (મહેસાણા પ્રાંત સહકારી બેંક લિ. ના. મંત્રી) શ્રી. જોશીભાઈ લા. પટેલ તથા વડોદરાથી પુ. ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક શ્રી. જોશીભાઈ સાહેબ અને રાજ્ય પ્રચારક શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલની પણ હાજરી હતી. આ સભામાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો થયા હતા

- (૧) સન ૪૬-૪૭નું નિવેદન અને હિસાબ સર્વાનુમતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.
- (૨) સન ૪૭-૪૮નું નીચે પ્રમાણે અંદાજપત્રક મંજૂર કરવામાં આવે છે.

જ

ઉ

૧૨૦) કાળવણી

૫૩૦) વ. રા. પુ. મં. ની પ્રાંત
 પ્રચારકખાતે મદદના

૬૫૦

૬૦૦) પ્રચારક ખાતે
 ૫૦) મંડળનો ખર્ચ
 ૨૦) મુસાફરી ખર્ચ
 ૧૫) પોસ્ટજ
 ૧૫) કીરકોળ

૬૫૦

(૩) સન ૪૭-૪૮નું નીચે પ્રમાણે બ. મંડળ નીમવામાં આવે છે.

પ્રમુખ : શ્રી. કાનજીભાઈ શિવાભાઈ પટેલ	શ્રી. કચ્છાચક્ર મો. બાસ
મંત્રી : શ્રી. નાનજીભાઈ જે. પટેલ	શ્રી રણછોડભાઈ લાલજીભાઈ
સહમંત્રી : શ્રી. રતીલાલ ક. ત્રિવેદી	શ્રી. અમૃતલાલ ગ. આચાર્ય
સભ્યો : શ્રી રવિશંકર મ. ઠાકર	શ્રી. મૂળશંકર ન. જોશી

(૪) હિસાબ તપાસનીય તરીકે શ્રી. નામરદાસ લક્ષ્મીદાસ પટેલની નિમણૂક કરવામાં આવે છે.

(૫) જે શિક્ષકો પગારદાર અધ્યાપક તરીકે કામ કરતા હોય તેવા શિક્ષકોને દર વર્ષે ફેબ્રુઆરી માતા તરફથી વ્યક્તિગત લખાપત્રી વધે છે, અને જ્યાં સુધી જેને તેને મળી ન મળે ત્યાં સુધી જે તે પુસ્તકાલયોનું કામ ચિથિલ અને છે, તેથી રાજ્યમાં જે શિક્ષકો આ પ્રમાણે કામ કરતા હોય એવાઓની એક યાદી પુસ્તકાલય માતા તરફથી મેળવી તેમને એકસહ મળી આપવા આ સભા ફેબ્રુઆરી માતાને વિનંતિ કરે છે.

આ દગવની એક નકલ ફેબ્રુઆરી માતા તરફ અને બીજી પુસ્તકાલય માતા તરફ મોકલવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

(૬) દરેક મહાલ મંડળોને આ સભા આમહિંવંત બલામણુ કરે છે કે, દરેક મહાલે વિદ્યાર્થીઓ માટે શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા રાખવી અને મંત્રી ભાઈઓનું એક સંમેલન બરવાની તજવીજ કરવી.

૩. નવસારી પ્રાંત પુ. મં.નો વાર્ષિક હેવાલ તથા હિસાબ

સને ૧૯૪૬-૪૭

સ્થાપના અને ઉદ્દેશ,

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના છેલ્લા બધારણને અનુસરીને સને ૧૯૪૦-૪૧ માં આ મંડળની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. અને તેના ઉદ્દેશો રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળને જે ઉદ્દેશ છે તે ઉદ્દેશને પોતાના પ્રાંત પૂરતો અમલમાં મૂકવો તે છે.

વસ્તી :

નવસારી પ્રાંતની છેલ્લી વસ્તી ગણતરી પ્રમાણે પુરુષો ૨૩૬૫૮૮ ને સ્ત્રીઓ ૨૨૮૩૨૭ મળી કુલ ૪૬૪૯૧૫ ની છે ને તેમાં પલસાણા, કામરેજ, ગણદેવી અને નવસારી આ ચાર મહાલો ઉજળાઆત વસ્તીવાળા છે. અને તે ચારે મહાલોમાં શાળાવાળા દરેક મામે પુસ્તકાલયો ઉધડી મળ્યા છે. અંબરોળ, મહુવા, સોનમઠ, બારા, એ ચાર મહાલોમાં રાત્રીપરજ ભાઈઓની વસ્તી વધુ છે. એમાં અંબરોળ મહાલમાં શાળાવાળા તમામ મામે પુસ્તકાલયો છે. પણ બાકીના મહાલોમાં લોહો આર્થિક રીતિ ન હોવાના કારણે હજુ શાળાવાળા કેટલાંક મામે પુસ્તકાલય ઉધડી ચક્રમાં નથી ચાલુ સાથે આ મહાલોના શાળાવાળા ૫ મામેએ હીરકનિધિના ફંડમાંથી મદદ આપી નવીન પુસ્તકાલય ઉધાડ્યા છે.

મહાલ મંડળનું કાર્ય

રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના ઉદ્દેશો પ્રમાણે નવસારી પ્રાંતના સોનગઢ મહાલ સિવાય દરેક મહાલે મહાલ પુસ્તકાલય મંડળો રચવાઈ ચુક્યા છે અને તે દરેક, પુસ્તકાલયોની જનતિ માટેના કંઈ ને કંઈ કાર્યો કરતાં ચર્ચા થયા છે. પણ નિયમિત અને સંગઠિત કાર્ય થવું જોઈએ તે થતું નથી તે દિલગીર થવા જેવું છે. આશા છે કે પ્રાંતના દરેક મહાલ મંડળના મંત્રીભાઈઓ નીચેનાં કામો આ વર્ષે જરૂર કરશે.

૧ જે વર્ષે રાજ્ય વા પ્રાંત પરિષદ ભરાય એ સિવાયના દરેક વર્ષે મહાલ પરિષદ ભરે.

૨ દર વર્ષે વિદ્યાર્થી માટેની શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા રાખે

૩ રાજ્ય યુ. મંડળ તરફથી લેવાતી શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાનો દરેક જૂથ મંડળો પર સૂચના કાઢી પ્રચાર કરે અને જોઈએવારો જલા કરે તથા પરીક્ષાના પુસ્તકોની મોગણી આવે તો તે પુરી પાડવાની તજવીજ કરે.

૪ શાળાવાળા પુસ્તકાલય વગરના આમે પુસ્તકાલય ઉધાડવા તજવીજ કરે.

૫ જૂથ મંડળને જનશ્રુત કરે, તેની વાર્ષિક સભાઓ ભરાવે, તથા કરવાના કામોનું વખતોવખત સૂચન કરે.

૬ જૂથ મંડળો દ્વારા જૂથના એકેએક પુસ્તકાલયની તપાસણી કરાવે.

૭ દર વર્ષે મહાલની વાર્ષિક સભાઓ ભરે અને હેવાલ દિસાન રજુ કરે તથા નવા પર્ગનો કાર્યક્રમ વિચારે અને સર્વ હકોક્ત પ્રાંત તથા રાજ્ય મંડળ તરફ મોકલી આપે.

૮ પોતાના મહાલનાં પુસ્તકાલયોને, લગન, મરણ તથા બીજા ગુખ અવસરોએ રૂંડો ભેગા કરવાની અને વર્ષોવર્ષ આ રકમો મળે એવો વર્ડાવટ દાખલ કરવાની સમજ આપે. રાજ્ય પુસ્તકાલયના ઉદ્દેશ પ્રમાણે જૂથ મંડળો પણ એકેએક મહાલમાં રચવાઈ ગયા છે. પણ હજુ સુધી નિયમિત તો થું પણ સામાન્ય રીતે કામ કરતાં જ્યાં નથી એ બદલ ખૂબજ દિલગીર થવા જેવું છે. જૂથ મંડળો જ્યાં સુધી કામ કરતાં ન ચર્ચા થય ત્યાં સુધી આપણે ગામડાના પુસ્તકાલયોને આપણે અવાજ સંભળાવી ચકવાના નથી સહકારથી મળતા લાભો આપી ચકવાના નથી જેથી પ્રાંતના દરેક મહાલ મંડળને આ વર્ષે જૂથ મંડળો ખીલવવાનું કામ પણ જીવાડી લેવા અને આગ્રહભરી વિનંતિ કરીએ છીએ

પ્રાંતમાં મકાનવાળાં તથા ગુ. વ સો. વાળાં પુસ્તકાલયો

પ્રાંતમાં મકાનવાળા પુસ્તકાલયો ૩૭ છે. અને ગુ. વ. સો. મા નોંધાયેલા ૬૭ છે નવસારી મહાલના આમલી આમેથી મકાન માટે લોકમદદના રૂ. ૧૦૦૦ આ કે એક હજાર ખાતામાં જમા કરાવેલા ને સરકાર પંચાયત મદદ માટે માગણી કરેલી, પણ પુસ્તકાલય ખાતાના મે. રા. રા. મદદનીશ વ્યવસ્થાપકની છેલ્લી તપાસણી વખતે તેઓ સાહેબે જણાવ્યું કે “ મકાન માટે સરકાર પંચાયત મદદ દર બાર વર્ષે સુધી મળે તેમ નથી. માટે ખાતામાં મૂકેલી મકાન માટેની લોકમદદની રકમ પરત ચંચાવી સાફ બ્યાજ ઉપજે

૧૯૪૭ / પ્રાંત પુ. મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ અને '૪૬-૪૭ના હેવાલો ૧૭૩

તેમા રોકા. " આથી લોકો નિરાશ થઈ ગયા છે તવડી ગામે પણ લોકમદદની રકમ તૈયાર છે. પુસ્તકાલય ખાતાના વડા અધિકારી સાહેબને નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ છે કે ચાલુ સાલના બજેટમા શ્રી. મહારાજ સાહેબ પાસે અમર કાઉન્સિલમા મકાનો માટે રકમ મંજૂર કરાવવાનો પ્રયાસ કરે, કે નેથી પુસ્તકાલયોનાં સ્થાયી મકાન બંધાઈ જાનપરબ ચાલુ રહે. અને વાચનને વધુ વેગ મળે.

શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાઓ

આ સાલ કામરેજ મહાલ મંડળ તરફથી વિદ્યાર્થીઓ માટે " ઔમગોષ્ઠી " પુસ્તકની પરીક્ષા રાખવામાં આવી હતી તેમા ૧૨૨ ઉમેદવારો ભેગા હતા અને ૮૫ ઉત્તીર્ણ થયેલા હતા. તે બધાઓને રૂ. ૪૪-૧૦-૦ ના ઇનામો આપ્યા હતા. કઠોર કસ્યાના એક સળંગ બાઇએ રૂ. ૧૦ ઇનામ માટે આપ્યા હતા. તેવી જ રીતે નવસારી મહાલ તરફથી " ગુજરાતના સેવકો "ના પુસ્તકની પરીક્ષા રાખી હતી. તેમા ૧૫૦ બહેનો તથા બાઇઓએ લાભ લીધો હતો. તેમાંના ઉત્તીર્ણ થયેલાઓને દીવાળી પછી મહાલ પરિષદ ભરવાની છે તે વખતે ઇનામો વહેચી આપવા પ્રબંધ કરેલ છે. ખીજા મહાલના મંત્રીઓ શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા પોતાને ત્યાં રાખી વાચનનો પ્રચાર કરશે એવી આશા છે.

પ્રગટકાર અને માનદ પ્રચારકો

વડોદરા તથા નવસારી પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. હમનભાઈ મથુરભાઈ પટેલે આ વર્ષે પણ ઘણા ઉત્સાહથી તા. ૧-૪-૪૭ થી તા. ૩૧-૭-૪૭ સુધી પલસાણા મહાલનાં ૩૧, નવસારી મહાલનાં ૧, મહુવા મહાલના ૨૮, કામરેજ મહાલના ૨૧, બ્યારા મહાલના ૨૨ મળી કુલ ૧૦૩ પુસ્તકાલયોનું વર્મીકરણ તથા હિસાબી કામ વગેરે તપાસી જરૂરી સુચનાઓ દરેક મંત્રીઓને આપી હતી. માનદ પ્રચારકોમાં મહુદેવી મહાલે શ્રી. મણિભાઈ લાલભાઈ દેશાઈ તથા નવસારી મહાલમાં શ્રી ચંકરલાલ નાયજીભાઈ દ્વેએ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી ખીજા મહાલના મંત્રીઓ પણ પોતાની સેવા આપી પુસ્તકાલયને વ્યવસ્થિત કરવા પ્રયત્ન કરશે. એવી આશા છે.

પુસ્તકાલયપર્વણી

મામઘાના લોકોને પુસ્તકાલયમા રસ લેતા કરવામા આ પર્વણીદિન ઉજવવાની આસ જરૂર છે. આ વર્ષે પણ પ્રાંતના ધણીખરા મામ પુસ્તકાલયોમા તેમજ નવસારી કરનામા શ્રી. મહારાણી શાતાદેવી મહિલા બાળ પુસ્તકાલયમા આ દિન ઉજવવામા આગ્યો હતો. દરેક જૂથ મંડળના મંત્રીઓ પોતાના જૂથના પુસ્તકાલયવાળા માર્ગેએ આ પર્વણી-દિન ઉજવવા જરૂર પ્રયાસ કરશે અને જનતાને વાચનનો લાભ સમજાવશે

પ્રાંત તથા મહાલ મંડળની ફાળવણી

આ વર્ષે નીચે પ્રમાણે રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી ફાળવણી મળી છે અને તે જે તે મહાલોને મોકલી આપી છે.

	રૂ. આ. પા		રૂ. આ. પા.
નવસારી પ્રાંત પુ. મંડળ	૪૬-૮-૦	મહુવા મં. પુ. મંડળ	૧૩-૮-૦
નવસારી મહાલ પુ. મંડળ	૩૪-૫-૦	માંગરોળ મ. પુ. મંડળ	૧૪-૧૦-૦
કામરેજ મ. પુ. મંડળ	૨૬-૪-૦	બારા મ. પુ. મંડળ	૧૦-૧૧-૦
મજુલેવી મ. પુ. મંડળ	૨૩-૧-૦	સોનગઢ મ. પુ. મંડળ	૩-૬-૦
પલાખાણા મ. પુ. મંડળ	૧૮-૧૧-૦		<u>૧૮૮-૦-૦</u>

આ વર્ષ પલાખાણા, કામરેજ, નવસારી મજુલેવી આ ચાર મહાલ મંડળોના હિસાબ હેવાલ મળ્યા છે. બાકીના મહાલોને સત્વરે મોકલી આપવા વિનંતિ છે.

આબાર

વખતોવખત સલાહ અને સૂચના આપવા બદલ પુરતકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબોનો, રાજ્ય પુરતકાલય મંડળના મંત્રીઓનો, નવસારી પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબનો, તેમ જ દરેક મહાલના મહાલ શાળાધિકારીઓનો અને પ્રમુખ તરીકે રહીને બળવેલી પોતાનો ફરજ બદલ રા. રા. કસનાંજી દયાળજી દેસાઈનો, પોતાના મહાલમાં સેવાવૃત્તિથી પુરતકાલયની તપાસણી કરવા બદલ માનદ પ્રચારક બાપ્તિઓનો આ શિવાય એક મા ખીજ રીતે જે જે બાપ્તિઓએ મદદ આપી છે તે તે સર્વનો અંતઃકરણપૂર્વક આબાર માનવામાં આવે છે.

સન ૧૯૪૬-૧૯૪૭ નો હિસાબ

જ	ક
૨૭-૭-૮ શ્રી પુરત બાકી	૧૪૮-૮-૦ મહાલ મંડળને તેમની ફાળવણીના અદા કર્યો
૧૬-૮-૦ વ. રા. પુ. મં. તરફથી મહાલ તથા પ્રાંતના વાર્ષિક ફાળના	૩૩૫-૧૧-૩ પ્રાંત પ્રચારકને માસ ચારનો પગાર, મોંઘવારી બચ્ચુ ભાડું
૨૭૫-૦-૦ વ. રા. પુ. મં. તરફથી પ્રચારકના પમાર માટેના	ગ્રી. ફંડ વિગેરેના આપ્યા
૬-૧૨-૦ શ્રી. હનુમાઈ મ. પટેલના ગ્રી. ફંડના	૪-૧૫-૦ સુસાક્ષરી ખર્ચ ખાતે
	૬-૮-૮ કન્ટીનન્ટ ખર્ચ ખાતે
	૬-૧૨-૦ વડોદરા રા. પુ. મંડળને હનુમાઈના ગ્રી. ફંડના મોકલ્યા તે
	<u>૫૦૮-૬-૧૧</u>
	૧-૧૨-૬ શ્રી જ્યોતેશ બાકી
	<u>૫૧૦-૩-૮</u>

નવસારી પ્રાંત પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

ઉપરોક્ત મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૭-૬-૪૭ ને વાર રવિના રાજ બપોરના ત્રણ વાગે શ્રી સયાજી વૈભવ પુરતકાલયમાં, શ્રી. કસનાંજી દયાળજી દેસાઈના પ્રમુખસ્થાને

૧૬૪૭] પ્રાંત યુ. મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ અને '૪૬-૪૭ના હેવાલો. ૧૭૫

ભરાઈ હતી. જેમાં નવસારી, પલસાણા, કામરેજ એ મહાસેના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત, વડોદરાથી રાજ્ય પ્રચારક શ્રી. વલ્લભભાઈની પણ હાજરી હતી.

ચક્રચાતર્માં વડોદરાથી યુ. ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સાહેબ શ્રી. ઉમેદભાઈ તથા વડોદરા રાજ્ય યુ. મંડળના સહમંત્રી શ્રી. ચૌકસીના આવેલા સદેશ વાંચી સભાનાર્યા બાદ નીચે પ્રમાણેના ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા

- ૧ સન ૪૬-૪૭ નો અહેવાલ તથા હિસાબ સર્વોન્મતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.
- ૨ સન ૪૭-૪૮ નીચે પ્રમાણે અદાલત મંજૂર કરવામાં આવે છે.

જમા

ખર્ચ

૧-૧૨-૬ શિલક	૩૫૦-૦-૦ પ્રાંત પ્રચારકના ખર્ચ
૫૦-૦-૦ રા. યુ. મં. તરફથી પ્રાંત મંડળના ફાળાના.	ખાતે
૩૫૦-૦-૦ રા. યુ. મં. તરફથી પ્રાંત પ્રચારક ખાતે મદદના.	૩૦-૦-૦ મુસાફરી ખર્ચ ખાતે
	૨૧-૧૨-૬ કટીંગ ખાતે
	૪૦૧-૧૨-૬

૪૦૧-૧૨-૬

૩ સન ૪૭-૪૮ માટે નીચે પ્રમાણેનું વ્યવસ્થાપક મંડળ ચૂંટવામાં આવે છે.

પ્રમુખ — શ્રી. કસનજી દયાળજી દેસાઈ, મંત્રી — શ્રી રાજેન્દ્રપ્રસાદ જી. મન્યુદાર.

સભાસદો — ગણુદેવી, નવસારી, પલસાણા અને કામરેજ મહાલ મંડળના મંત્રીઓ.

ઉપરાંત વડોદરા રાજ્ય યુ. મંડળની વ્ય. મ. ના સભ્ય શ્રી ગણુદેવીઆ.

૪ વડોદરા અને નવસારી પ્રાંત વચ્ચે એક મગારદાર પ્રચારક રોકવાની યોજના હાલ ચાલુ છે. તે ચાલુ રાખવા તથા તેના મગારખર્ચ માટે રા. ૩૫૦) સુધીની, પ્રાંત મંડળને મદદ આપવા આ સભા રા. યુ. મંડળને વિનંતિ કરે છે.

૫ મહાલ મંડળોએ પોતાનાં મહાવના એએક પુસ્તકાલયનું બજેટ અને તેની કાળજી રાખવા તથા તે પુસ્તકાલયોનું વાર્ષિક નિવેદન ખાતા તરફ ન મોકલી આપ્યું હોય તો તે મોકલી આપવા આ સભા જે તે મહાલ મંડળના મંત્રીઓને વિનંતિ કરે છે.

૬ પ્રાંતમાં શિક્ષણવર્ગ ભરવાની જરૂર છે, પણ રેશનિંગને લીધે એ વર્ગ ભરવાનું હાલ મુશ્કેલી બન્યું છે, છતાં મફત મહાલ યુ. મંડળ, રેશનિંગ પૂરું પાડવાનો તત્પર બની શકે હોય તો અનાવલ મામે વર્ગ ભરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

૭ કામગીરી અસર ભવિષ્યારીના કારણે મોકુફ રહેલી વિદ્યાર્થીઓ માટેની શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાની યોજના નવસારી અને કામરેજ મહાલે ફરી ચરૂ કરેલી છે. તેવી જ રીતે બીજા મહાલોના મંત્રીઓને પણ, વિદ્યાર્થીઓ માટે શિ. વાચનની પરીક્ષા લેવા તથા વ. રા. યુ. મં. તરફથી મોટાઓ માટે લેવાતી પરીક્ષાને પોતાના મહાલમાં લાભ લેવડાવવા આ સભા મહામથક કરે છે.

૮ પુસ્તકાલયોમાંના પુસ્તકો વંચાય તેમા જ પુસ્તકાલયની સાચકતા રહેલી છે તેથી

વાચનપ્રચાર જેમ અને તેમ વધારવાની તેમ જ એ હેતુની સિદ્ધિ માટે રા. પુ. મં. ની યોજના પ્રમાણે ગ્રામ વાચક મંડળોની સ્થાપના કરવાની પ્રાતના જે તે પુસ્તકાલયોને બલામણુ કરવામા આવે છે.

૯ સદ્ગત રાજરત્ન શ્રી કનૈયાલાલ જ. મજમુદારે આ મંડળના શરૂઆતથી પ્રમુખ તરીકે રહી સારી સેવા બજાવી છે તેઓશ્રી દિલ્હી લોકસભામાં આપણા રાજ્ય તરફથી પ્રતિનિધિ તરીકે જતા, ખીના રોયને ટ્રેનમાં આગના અકસ્માતથી ધુન્દરી જવા બદલ આ સભા દીલગીરી જાહેર કરે છે. પ્રભુ તેમના આત્માને શાંતિ અપી એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે. આ ઠરાવની નકલ સદ્ગતના કુટુંબીજનો ઉપર મોકલી આપવા મંત્રીને સત્તા આપવામાં આવે છે.

૯ વડોદરા રા. પુ. મંડળમાં સદ્ગત રાજરત્ન શ્રી. કનૈયાલાલ જ. મજમુદારની ખાલી જગ્યા પતસાચુના શ્રી. રણછોડજી લક્ષ્મીભાઈ દેસાઈથી પૂરવાની, રા. પુ. મંડળને બલામણુ કરવામાં આવે છે.

૧૦ આજની સભાના પ્રમુખ સાહેબે, સભાનું કામ ચાર પાડી ચોતાના કિંમતી વખતનો ભોમ આપ્યો છે તે માટે તેમનો આભાર માનવામા આવે છે

૬. અમરેલી પ્રાં. પુ. મં.નો ત્રાર્ષિક અહેવાલ તથા હિસાબ

સને ૧૯૪૬-૪૭

સ્થાપના અને ઉદ્દેશ

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના છેલ્લા બંધારણને અનુસરીને સને ૧૯૩૦-૩૧ થી આ મંડળની સ્થાપના કરવામા આવી છે અને તેનો ઉદ્દેશ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના જે ઉદ્દેશ છે તે ઉદ્દેશને ચોતાના પ્રાંત પૂરતા અમલમાં મૂકવાનો છે.

મંડળનું કાર્ય

મહાલ અને જૂથમંડળો રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળો રચપાછ ચૂકયા છે અને દરેક કંઈ ને કંઈ કામ કરતા પછુ ચક્ર અર્પાં છે, પછુ કાર્યની ગતિમંદ છે. આ માટે આશા છે કે પ્રાંતના દરેક મહાલ મંડળની યોજના પ્રમાણે નીચેના કાર્યો દરવર્ષે કરશે જ.

(૧) જે વરસમાં રાજ્ય અને પ્રાંત પરિષદ બસાય તે સિવાયના દરેક વર્ષે મહાલ પરિષદ ભરે.

(૨) દરવર્ષે વિદ્યાર્થીઓ માટેની શિષ્ટવાચનની એક પરીક્ષાનો લાભ જરૂર લે.

(૩) રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી મોટાઓ માટે લેવાતી શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાની દરેક મંડળ ઉપર સચના કાઢી પ્રચાર કરે અને હિમેશ્વરો ઉભા કરે, અને પરીક્ષાના પુસ્તકોની માગણી આવે તો તે પૂરી પાડવાની તબવીજ કરે.

(૪) શાળાવાળા પરંતુ પુસ્તકાલય વગરના ગામોએ પુસ્તકાલયો સ્થાપતા પ્રયત્ન કરે.

- (૫) જૂથમંડળો દ્વારા એકેએકે પુસ્તકાલયની તપાસણી કરાવે
- (૬) જૂથમંડળોને જાગૃત કરે, તેમની વાર્ષિક સભા બરાવે તથા કરવાના 'કામોતુ' વખતો-વખત સૂચન કરે.
- (૭) દરવર્ષે મહાવની વાર્ષિક સભા બરે અને અહેવાલ અને હિસાબ રજૂ કરે તથા નવા વર્ષનો કર્મક્રમ વિચારે અને સર્વ હકીકત આંત. યુ. મંડળ તથા રાજ્ય યુ. મંડળ તરફ મોકલી આપે.

ઉપર બતાવેલ હકીકત પૈકી જૂથ મંડળો નિયમિત રીતે કામ કરતાં થયા છે, અને આપેલી સૂચનાનો અમલ કરતા ઘણે એવી આશા અરવાને નથી. દરેક જૂથ મંડળોએ પોતાની સભા ભરી છે એમ મહાલ મંડળની સભા વખતે જણાયું છે. દરેક પોતાના બ્લોક અને નિવેદનો મોકલી-આપ્યા હશે ન મોકલ્યાં હોય તેા તેમણે તપાસ કરી મોકલી આપવા.

આંત. અને મહાલ મંડળોને પોતાની પ્રવૃત્તિઓને અંગે થતા ખર્ચને પહોંચી વળવા સારું રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ફાળવણી ગળે છે તે ફાળવણી નિવેદનના વર્ષમાં રૂ. ૧૦૮-૧૨-૦ મળી હતી જેની ફાળવણી નીચે પ્રમાણે છે —

અમરેલી આંત. યુ. મંડળ	૨૭-૩-૦	દામનમર મહાલ યુ. મંડળ	૧૨-૧૫-૦
અમરેલી મહાલ યુ. મંડળ	૩૬-૬-૦	ધારી મહાલ યુ. મંડળ	૧૪-૧૦-૦
કાઢીનાર મહાલ યુ. મંડળ	૧૦-૧૧-૦	રતનપુર મહાલ યુ. મંડળ	૩-૬-૦
ખાંભા મહાલ યુ. મંડળ		કુલ એકંદર	૧૦૮-૧૨-૦

પુસ્તકાલય પર્વણી

દર સાલ મુજબ ચાલુ સાલે પશુ પુસ્તકાલયપર્વણી હિતવવામાં આવી હતી.

- (૧) આપ સૌને ખાસ વિનંતિ કે બ્લોક બનાવતી વખતે સહકારી ધારણે બ્લોક બનાવવાની બાબત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવો.
- (૨) મે. ૨૬ ૨૬ અમરેલી આંત. શાળાધિકારી સાહેબે જૂદે જૂદે મામડે ફેરણી વખતે પુસ્તકાલયો તરફ ખાસ લક્ષ્ય આપી સલાહ અને સૂચના આપી છે તે માટે તેઓ સાહેબનો આભાર માનવામાં આવે છે.
- (૩) જણાવખત પહેલાં અમરેલી આંત. પુસ્તકાલય પરિષદઃ ચલાવ્યા મુકામે ભરેલી હતી તે પછી બરાબ નથી અને તેને માટે અમારા પ્રયત્નો ચાલુ છે.
- (૪) અમેને વખતોવખત સલાહ અને સૂચના આપવા બદલ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબ, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળોના મંત્રીઓ, આંત. પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ, આંત. શાળાધિકારી સાહેબ અને અન્ય ગૃહસ્થો જેઓ મંડળમાં રસ લઈ રહ્યા છે તેઓ સૌનો અતંકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.
- (૫) દાલમાં આંત. પ્રચારક નહિ હોવાના કારણે પુસ્તકાલયોની તપાસણી થઈ સફળ નથી થઈ જે તે જૂથ મંડળોએ પોતાના જૂથના દરેક પુસ્તકાલયો તપાસવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

(૬) આપણા શ્રીમંત પ્રતાપસિંહ ગાયકવાડ મહારાજ સાહેબ આ પ્રવૃત્તિઓના વિકાસમાં ઉંડા રસ લે છે તે આપણા અહોભાગ્યના ચિહ્ન છે.

આ વરસમાં જે કામ થયું છે તે આપ જોઈ શક્યા છો. આપણે ઇચ્છીએ છીએ કે આવતે વરસે કોઈક સવિશેષ સક્રિય કામ કરી શકીએ તેટલું ઇચ્છી આ નિવેદન પૂર્ણ કરીએ છીએ.

તા. ૨૧-૬-૧૯૪૭

હ. વી. ભદ્રેશ્વર

માનદ મંત્રી

અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ.

સહરહુ નિવેદન અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ સભાના ક. નં. ૨ તા. ૨૧-૬-૪૭ થી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

હ. ના. પટેલ

તા. ૧૧-૬-૪૭.

મયુખ,

અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ.

સને ૧૯૪૬-૪૭ સાલનું ઉત્પન્ન ખર્ચ

જ	ઉ	ખર્ચ
ઉત્પન્ન		
૨૭-૨-૦ પ્રાંત પુ. મંડળની સને ૪૬-૪૭ સાલની ફાળવણી	૨-૧૨-૦ સ્વામત ખર્ચના	
૦-૫-૦ બાજના	૮-૬-૦ કંટીજન્ટના	
	૨-૮-૦ ખોનસના	
૨૭-૮-૦ કુલ ઉત્પન્ન	૧૭-૧૩-૦ કુલ ખર્ચ	
૨૭-૮-૦	૧૭-૧૧-૦ ખચત	
	૨૭-૮-૦ કુલ એકંદર	

સને ૧૯૪૬-૪૭ સાલ આખરે પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળનું દેવું લેણું

જ	ઉ	લેણું
૨૮-૦-૦ અમરેલી મહાલ મંડળ ખાતે	૨-૧-૦ અમરેલી સા. પુ ખાતે	
૭-૦-૦ પુસ્તકાલયનું સાર કામ કરનારને આપવાના ઈનામ ખાતે	૨૨-૭-૦ ઈર્મ ખાતે	
૮૧-૬-૦ મહાલ મંડળને ફાળવણી દેવાની બાકી ખાતે	૧૪૬-૧૦-૧ એની પેઢી આણુ ચાપણુ ખાતે	
૪૫-૬-૬ ખચત ખાતે (ચાણવી સાલે)	૧૭૧-૨-૧ કુલ લેણું	
૧૦ ૧૧-૦ ચાણુ સાલની (૧૯૪૬-૪૭)	૦-૮-૫ હાથની સિલક	
૧૭૧-૧૦-૬ કુલ એકંદર દેવું	૧૭૧-૧૦-૬ કુલ એકંદર	

હંસરાજ વી. ભદ્રેશ્વર

મંત્રી, પ્રાં. પુ મંડળ

અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

ઉપરાંત મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૧-૬-૪૭ ને વાર રવિના રાત્રે મે. રા. રા. અમરેલી પ્રાંત સાળાધિકારી શ્રી. હરિભાઈ નારણભાઈ પટેલ સાહેબના પ્રમુખપણા નીચે ભરવામાં આવી હતી તેમ પ્રમુખશ્રી ઉપરાંત અમરેલી, ખાંભા, ધારો અને દામનમર મહાલના અતિનિધિઓની હાજરી પણ હતી. આ સભામાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા :

૧ સન ૪૬-૪૭ નું વાર્ષિક નિવેદન તથા જમા ઉધારનું સરવાળું, ઉત્પન્ન ખર્ચ વગેરેનો હિસાબ વચાણુમા લીધો તે મંજૂર કરવામાં આવે છે. /

૨ સન ૪૭-૪૮ ની સાલ માટે વ્યવસ્થાપક મંડળ નીચે પ્રમાણે ચૂંટવામાં આવે છે પ્રમુખ—રાજરત્ન શ્રી. મોહનલાલ વીરજીભાઈ પટેલ

ઉપપ્રમુખ—શ્રી. હરિભાઈ નારણભાઈ પટેલ, (અમરેલી પ્રાંત સાળાધિકારી)

મંત્રી—શ્રી. શોભરાજ માધવજી મકવાણા	શ્રી લામણંદર આણંદજી, ધારો
શ્રી. હંસરાજ વીરજી બેદેશ્વર	શ્રી. ભમવાનજી કરસનજી બલદાણીઆ, ખાંભા
સભ્યો—શ્રી. જનમણંદર પ્રજીજી, ઢોડીનાર	શ્રી. હરિલાલ માધવજી, રતનપુર
શ્રી. દામોદર માધવજી, દામનમર	શ્રી. બાનુશંકર મણિયંકર ઠાકર, અમરેલી

૩ સન '૪૭-૪૮ ની સાલનું અંદાજ નીચે પ્રમાણે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

ઉત્પન્ન

ખર્ચ

૨૭ રા. પુ. મં. તરફથી ફાળવણીના

૨૧૦ પ્રાંત પ્રચારકના પગારના

૨૦૦ રા. પુ. મં. તરફથી પ્રાંત

૬ સા. પુ ના મંચપાલને બોનસન

પ્રચારક માટે મદદના

૧૧ સ્વામત, તથા કંટીજન્ટ ખર્ચ

૨૨૭

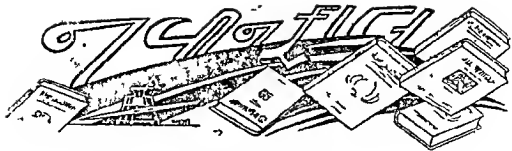
૨૨૭

૪ મહેસાણા અને અમરેલી પ્રાંત ખાતે હાલમાં પ્રાંત પ્રચારકની જગો ખાલી પડેલી છે. જે આ જગો પૂરવામાં આવે તો પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયોની પ્રશસ્તિને ટેકા મળે તેમ છે. તેથી આ જગો પૂરવા માટે રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળને બલામણુ કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે

૫ હાલમાં ધણી વખતથી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા મહાલ મંડળો તરફથી લેવાનું બંધ છે. કારણ કે કામગીરી ધણી મોખવારી તથા કંટ્રોલને અંગે સુરેલી હતી. હવે થોડા પ્રમાણમાં કામગીરી મળતો થયો હોવાથી મહાલ મંડળોને શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાની યોજના શરૂ કરવા તથા રાજ્ય પુ મંડળ તરફથી પરીક્ષાનો લાભ લેવા-લેવરાવવા આ સભા બલામણુ કરે છે

૬ અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવા બાબત એવું ઠરાવવામાં આવે છે કે, હાલની દેશની ખરાબ પરિસ્થિતિ તથા રેલ્વેની અનિયમિતતાને કારણે સંજોગો સુધરતા સુધી અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાનું મુલવતી રાખવું.

[સપ્તિમ્ પૂ ૧૮૧ને છેડે]

ગુજરાત ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

- ૧ તણખા (મંડળ ચોથું)—નવી આવૃત્તિ—લેખક શ્રી. ધૂમકેતુ; મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦
- ૨ વીરધર્મની વાતો—લેખક. શ્રી જયભિખ્ખુ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦
- ૩ અખંડ જોડી—લેખક શ્રી. ગગનન વિ. જોષી; મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦
- ૪ કીર્તિમંદિર—લેખિકા : કીર્તિદા દીવાનજી.
- ૫ વૃલસીદાસ—લખનાર કીર્તિદા દીવાનજી; મૂલ્ય ૦-૬-૦
- ૬ વિદ્યાર્થી વાચનમાળા—ત્રેણી પહેલી—(૧) ગીરામ, (૨) શ્રીકૃષ્ણ, (૩) ભગવાન શુદ્ધ, (૪) ભગવાન મહાવીર, (૫) વીર હનુમાન, (૬) મહાવીર ભીષ્મ, (૭) સતી દમયંતી, (૮) કવ્ય-દેવયાની, (૯) સમ્રાટ અશોક, (૧૦) ચક્રવર્તી ચક્રયુક્ત, (૧૧) રાજા ભરતદેવ, (૧૨) સંત વ્રજરામ, (૧૩) ભક્ત સુરદાસ, (૧૪) નરસિંહ મહેતા, (૧૫) ગીરાંબાઈ, (૧૬) શ્રી સદગુણદેવ, (૧૭) શ્રી દયાનંદ સરસ્વતી, (૧૮) લોકમાન્ય ટીલક, (૧૯) મહાત્મા ગાંધી, (૨૦) રવીન્દ્રનાથ ટાગોર; લેખકો ક્રમાંક ૧, ૪, ૭, ૧૩, ૨૦ ના શ્રી. ધીરજલાલ ટો યાદ, ક્રમાંક ૨, ૩, ૫, ૬, ૧૦, ૧૧, ૧૪, ૧૫, ૧૮ ના લેખક શ્રી. ખાલાભાઈ વીરચંદ દેસાઈ, ક્રમાંક ૮, ૧૭ ના લેખક શ્રી. ચંદ્રશંકર મ. ભટ્ટ, તથા ક્રમાંક ૧૬ ના લેખક શ્રી. અનુભાઈ જોષાણી. આખી શ્રેણીનું મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

સંદેશ પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

- ૭ દત્ત અને પરશુરામ—લેખક મહારાજ શ્રી 'કૃષ્ણાત્મજ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦
- ૮ ચંદ બારોડા—લેખક શ્રી મણુલાલ સાકરલાલ દેસાઈ, મૂલ્ય રૂ. ૫-૮-૦
- ૯ ક્ષત્રીચર્યા—સંપાદક અને અનુવાદક શ્રી જયતિલાલ આચાર્ય, મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

નવયુગ પુસ્તક વાંઠાર-રાજકોટનાં પુસ્તકો

- ૧૦ મસ્તકદીરનાં હાસ્ય માતી—લેખક “ મસ્તકદીર ”; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦
- ૧૧ સૈનાપતિ—લેખક શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય; મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦
- ૧૨ સાહસિકા—મૂળ લેખક શ્રી સૌરીન્દ્રમોહન મુખોપાધ્યાય; અનુવાદક શ્રી. રત્નનીકાન્ત ત્રિવેદી; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦
- ૧૩ શ્રીમતી રાય—મૂળ લેખક. ઉપર પ્રમાણે; અનુવાદક. વૈદ્ય મોહનલાલ મુનીલાલ ધાળી; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦
- ૧૪ પેપા ને લિંગાળી—લેખક શ્રી. દેવચંદર મહેતા; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

ભારતી સાહિત્યસંઘ-અમદાવાદનાં પુસ્તકો.

૧૫ સાથી—લેખક: શ્રી. રામનારાયણ નાગરદાસ પાઠક; મૂલ્ય રૂ. ૫-૦-૦

૧૬ સોહાગ—લેખક. હિપર પ્રભાણે. મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

૧૭ ટારજન—અનુવાદક: શ્રી. મકન્દ દવે; મૂલ્ય રૂ. ૫-૮-૦

૧૮ હિમાલયનું પર્યટન—લેખક શ્રી. હિમતલાલ તુનારા, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

૧૯ ૧૮૫૭ અને જલિયાંવાલા—લેખક શ્રી. 'દશક', મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૬

૨૦ મહાન વૈજ્ઞાનિકો—ખડ ૧-લેખકો: ડૉ. સુરેશ મં. શેઠના; ડૉ. નરસિંહ મ. શાહ; મૂલ્ય ૧-૦-૦

૨૧ સીતા—(હિંદી) લેખક શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટ; મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર-સુરત તરફથી

૨૨ અલ્પાભાઈ આત્મપુરાણ—લેખક. શ્રી. જ્યોતીન્દ્ર દવે, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

આર. આર. શેઠની કું. સુખર્ષી તરફથી

૨૩ પહાડનાં પુષ્પો પૂર્વાર્ધ—(નવી આવૃત્તિ)—લેખક: શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈ; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

૨૪ સાશોદાર—(દ્વિતીય ખંડ)—લેખક ડૉ. શિવકુમાર ત્રિવેદી; મૂલ્ય ૦-૧૨-૦.

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૨૫ ખેડૂત અને સહકાર—લેખક શ્રી. મણિલાલ દિરામાલ શાહ; પ્રકાશક: સયાજી આમ વિકાસમાળા-વડોદરા મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૦

૨૬ બાળકો અને માતાઓની સંભાળ—સંપાદક તથા પ્રકાશક શ્રી સી. એન. વઘીલ; મુબરાત સંશોધન મંડળ, પ્રાપ્તિસ્થાન: એન. એમ. ત્રિપાઠીની કું. લિ. સુખર્ષી. મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦

૨૭ નિત્ય પ્રાર્થના—સંપાદક સ્વા. શ્રી. પાત્રવ પરમાનંદ; પ્રકાશક: કમળોદયકર પંડિત; વડોદરા. મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

[અનુસમાન પૃ. ૧૭૪નું આદેશ]

૭ બે પ્રાત વચ્ચે એક પચાસર પ્રચારકની શોજના આપુ રાખવા તથા પ્રાત પ્રચારક ખાતે ખૂટતી રકમ રૂ. ૨૦૦ ની મદદ રા. પ્ર મંડળ તરફથી મળે તે માટે રા. પ્ર મં. ને વિનંતિ કરવામા આવે છે

૮ સન ૪૬-૪૭ સાલના દેવા-દેહણના દિસાખમાં ખગરેલી સા. પ્ર. પાસે રા. ૨-૧-૦ લેણા નીકળે છે. તથા ફેમો ખાતે રા. ૨૨-૭-૦ લેણા ખતાવેલા છે. આ બંને રકમો લાખા વખતથી ખેચાતી આવે છે. સા પ્ર. ના દિસાખમાં રૂ. ૨-૧-૦ ની દેવાની રકમ નીકળતી નથી તેથી આ બંને રકમો માંડી વાળવાનું કરાવવામાં આવે છે.

૯ આજની સમાનું કામકામ પ્રમુખ સાર્વેને જનુ જ સાતિપૂર્વક કહ્યું છે તે માટે તેઓશ્રીનો આભાર માનવામાં આવે છે

પુસ્તકપરિચય

૧ વ્યાજનો વારસ—લેખક: સુનીલાલ મડિયા, પ્રાપ્તિસ્થાન જીવન સાહિત્ય મંદિર, મુંબઈ નં. ૨; સવત ૨૦૦૨; કાલિન ૧૬ પેજ ૫૪ ૩૧૨; પૂઠું કાંઈબોર્ડનું, કિંમત રૂ. ૪-૪-૦.

સામાજિક નવલકથાના આ પુસ્તકમાં યુગ્વ્રતના જૂતકાલિન શરાશી અને એ અંગેની માહિતી અને બર્લિનથી મેંત યુગ્વ્રતીઓના સમાજજીવનનો ચિતાર રસમય શૈલીમાં ચૂંથવામાં આવેલ છે. આભાશા નામના જૈન શાહુકારને મોટી વયે પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. એ પુત્ર વધારે પડતા લાડકોઈને પરિણામે સ્વચ્છદી બને છે અને ખરાબ સોજાતીઓની દોરબણીથી અવળે રસ્તે ચડી જાય છે. પડોરાના ફળિયામાં રહેતા એક સીંધી આસામીની છોકરી સાથે એને આડો વહેવાર બંધાય છે, જેને પરિણામે એ સંધી બાળા મળી જાય છે. સંધી પાડોશીઓને એની જાણ થતાં તેઓ કાવતરું રચીને શેઠના પુત્ર રિખવડું ખુન કરી નાખે છે. સંધી બાળા પૂરે દિવસે પુત્રને જન્મ આપે છે અને તેને તપજી દે છે. એ બાળક ભાગ્યવશાત્ એક મહાંતને કાચ ચડી જાય છે અને સાધુઓની જન્માતમાં જાય છે. આણી તરફ આભાશા શેઠ વારસના સોભે બેરી પરણે છે અને ધરમાં કંઈ કંઈ કાવાદાવા શરૂ થાય છે. એ કાવાદાવાને પરિણામે આભાશા પોતે પોતાની માનીતી સગી બેને દીધેલ એરના કારણે જાન ગુમાવે છે. સાધુની જન્માતમાં ઉછરેલો બાળક ભોગભોગે રિખવ શેઠની વિધવાની નજરે ચડે છે અને તે એના દિલ પરના ઝોના બાપના જેવા જ સીલા લાખાથી પરખાઈ જાય છે, અને એ રિખવ શેઠનો જ પુત્ર છે એવી સાબિતિઓ મળી જતા આભાશાના વારસદાર તરીકે સ્વીકારાય છે.

આ પ્રમાણે વાર્તાની વસ્તુ હોઈ તેની ચૂંથણી અને લખાણ શૈલી એવી સુરમ્ય છે કે વાંચકને એકી સપાટે પુસ્તક વાંચી નાખવાનું મન થયા વગર નહિ રહે.

૨ ત્રિપુટી—લેખક: ગોવિંદભાઈ રા. અમીન, પ્રકાશક આર. આર. શેઠની, કુંભની, સુબાઈ નં. ૨; પ્રથમ આવૃત્તિ ૧૯૪૫; કાલિન ૧૬ પેજ પૃ. ૧૭૮+૮=૧૮૬, પૂઠું કાંઈબોર્ડનું કિં. ૨-૮-૦.

વાર્તાસંમંદના આ પુસ્તકમાં 'ત્રિપુટી' ઉપરાંત બીજી પંદર દૃષ્ટી વાતો છે. વાર્તાઓનું વસ્તુ અચ્છિત સામાજિક જીવનમાથી ઉપાડી લેવામાં આવ્યું છે, અને તે વાંચકને હળવું વાચન પૂરું પાડી જરૂરજોગ બોધ અને ટ્રેરણાનો ખોરાક પૂરો પાડશે.

ના. નં. ચોકસી

૩. એખાહરણ—સપાટક મણિલાલ પ્ર વ્યાસ; ત્રી 'પુસ્તકાલય', પ્રકાશક. સરવું સાહિત્યવર્ષક કોપીલય, ભદ્ર, અમદાવાદ. કિંમત આઠ આના.

ત્રેત્ર માસમાં હજી આજે પણ અીઓ મુકાકે એખાહરણ વાંચવાનો આમ્રહ ૧૮૨]

રાખે છે. અસાર સુધી બમ્બઈ રહી કામળતું આ પુસ્તક આઠ આનામા વેચાતું જે વહેલી તો ફાટી જતું. હાલમા બહાર પડેલ પુસ્તક થણા સારા કામળતું, સારી બધાંબધાળું બહાર પડ્યું છે. પુસ્તકની શરૂઆતમા પ્રેમાનંદનો સક્ષિપ્ત પરિચય આપેલો છે પુસ્તક વસાવવા જેવું છે.

વર્ધમાનૂત મહાભારત જે હાલ અપ્રાપ્ય છે અને પ્રાપ્યપ્રજા જેને મુક્ત કંઠે ખાવ છે એ, 'ઓખાકરણ'ની જેમ સુધારા વધારા સાથે પ્રકાશક સરજા વહેલી તકે બહાર પાડે તો ઇષ્ટ અશ્વાશે.

સામયિકો

૧. અખંડ આનંદ—સપાદક શ્રી સોપાન; પ્રકાશક સરસ્વ સાહિત્ય વ. કાર્યોલય—અમદાવાદ, વાર્ષિક લગાનમ રૂ. ૧-૪-૦

સરસ્વ સાહિત્ય કાર્યોલય તરફથી આ નવું માસિક તાજેતરમાં જ યજ્ઞ થયું છે. એનો પહેલો અંક બસો ઉપરાંત પૂઠોમાં લેખસમૃદ્ધ અને વિષય-વૈવિધ્યપૂર્વક તૈયાર કરાયો છે.

આપણા સાહિત્યના જળીતા લેખક શ્રી. 'સોપાન' એના તંત્રીપદે હોઇને એનું સંપાદનકાર્ય તેમને સોંપાયું છે. અંક વહેલી નજરે જોતા તો રૂપે રંગે અને વિવિધતાની વિવિધતા આપતો તૈયાર કરાયો છે એમાં આપણા સાહિત્યના આમલી હરોળના મણી ચક્રોય તેવા લેખકોનો ઠીક સહકાર મેળવાયો છે.

આ પહેલો અંક જોતાં તો એ આપણા સાહિત્યમા પ્રથમ હરોળનું માસિક નિવરણ, એમ લાગે છે; છતાં શરૂઆતમા પૂર્ણ પ્રકાશે દીપી પાછળથી ઝાંખા પડી જતા આપણાં સામયિકો જેવું બિવિધ્યમાં બનવા ન પામે એ માટે એના સંચાલકોએ સચેત રહેવું જ રહ્યું.

સંચાલકોએ ઉપાડેલા આ વિશિષ્ટ પ્રધાસને અમે આવાકારોએ છીએ અને દરેક વાચનોત્સુક વ્યક્તિ તેમજ પુસ્તકાલયો અને સંસ્થાઓને એને પોતાને ત્યાં વસાવવા બલાગણુ કરીએ છીએ.

સંપાદકે મેળવેલા લેખકોના આવા સહકાર અને વિચારપ્રચૂર સાહિત્ય-સામગ્રી રજૂ કરવા માટે અમારાં અભિનંદન.

૨. આનંદ (સાપ્તાહિક)—તંત્રી શ્રી. જોષુવદાસ દા. રાયચુરા, અને શ્રી. કૃષ્ણરાજ જો. રાયચુરા; રાયચુરા મોડર્ન ન્યુ પ્રેસ, વડોદરા. વાર્ષિક લગાનમ રૂ. ૧૦-૦-૦

આ હળવું છતાં શિષ્ટ સાહિત્ય આપતું નવું પ્રકટ થયેલું સામયિક આપણા જળીતા સાક્ષર શ્રી. રાયચુરાની અનુભવી રાહજરી નીચે પ્રકટ થવા માંડ્યું છે એમા આવતા લેખો વાતો, નિબંધ અને લોકસાહિત્યને લગતા મનોરંજક અને જ્ઞાનપ્રદ પણ હોય છે.

વાચનનો આનંદ મેળવવા માટે વાચનેત્સુક જનતા—પુસ્તકાલયો પોતાને ત્યાં મંગાવવા પ્રયત્ન કરે.

૩. કનૈયો—બાળમાસિક-તંત્રીઓ તથા પ્રકાશન સ્થળ ઉપર પ્રમાણે વાર્ષિક લગાનમ રૂ. ૫-૦-૦

મિન્યુબાઈના અવસાન પછી બાલ સાહિત્ય પ્રગટ થતું અટકી ગયું. મોટા અક્ષરે છપાતી વાતોઓ, કવિતાઓ, માસિકો, બાલસાહિત્ય તરીકે રજૂ થતી ચાલી છે. બાળ સાહિત્યમાં ઉમેરા રૂપે આ માસિક છે. એમાં બોધકરોનો ઉપયોગ નહિ કરવાનો સપાદકોએ નિર્ણય કરેલ છે. લેખકના નામો અટકો અંગ્રેજ મહિનાના નામો વગેરે ઉપયોગમાં લીધા

[સાપ્ત મ. ૧૮૪૭ છે]

વડોદરા રા. 'પુ. મંડળ

જાહેરાત લક્ષમાં લેા—ચાલુ અકર્માં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ થયેલા વ. રા. પુ. મંડળની પ્રમાણપત્ર માટેની જાહેરાત લક્ષમાં લઈ તેને માટે ઉમેદવારી નોંધાવી લેવાની ઇચ્છુક ઉમેદવારોને બલામથુ કરવામાં આવે છે.

મંત્રી સમ્મેલન—કડી મહાલનું મંત્રી સમ્મેલન આગામી ડિસેમ્બર માસમાં રાખવાનું ઇચ્છું છે.

મહાલ મંડળ તરફે શિષ્ટવાચન પરીક્ષા—કડી મહાલ મંડળે વિદ્યાર્થીઓ માટેની શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા ઓક્ટોબર માસમાં લીધેલી, જેનો લાભ ૫ ગામનાં ૬ શિક્ષકો, ૩૦ કન્યાઓ તથા ૪૦ બાલવિદ્યાર્થીઓ મળી કુલ ૮૫ જણે લીધો હતો. પરીક્ષા માટે આપણા જવાહીરનુ પુરતક રખાચુ હતું.

નવીન વાચક મંડળો—પ્રાત પ્રચારક રા. હમનભાઈના પ્રચારથી સ ખેડા મહાલનાં નીચેના ગામોએ નવીન વાચક મંડળો ઓક્ટોબર-નવેમ્બર માસમાં રચવાયા છે.—

(૧) શુદીયા, (૨) બોડેલી, (૩) તાદળજી, (૪) લટોદ, (૫) માકણી, (૬) વડેલી, (૭) સુપાંધોડા, (૮) રાજમર, (૯) પાટણ, (૧૦) ફાફટ, (૧૧) સુધો, (૧૨) પતર, (૧૩) ડોળમાર, (૧૪) સોરીયા, (૧૫) ચદાનમર, (૧૬) કવિઠા, (૧૭) ઝાખ, (૧૮) ફાફટ, (૧૯) કસબિયા, (૨૦) માજરોલ.

[અનુસધાન પ. ૧૮૩નું ચાલુ]

સિવાય નહિ ચાલે. મુખ્યપુત્રજી ઉપર છાપેલ કુમારશ્રી મંગલસિંહજીના ચિત્રસંગ્રહ 'રામ મળુષા'માંથી લીધેલ ઢિંડોલ રામનુ સુંગર રસિક ચિત્ર બાળકો માટે યા કારણે મૂકવામાં આવ્યું એ ન સમજી શકાયું.

માસિકમા પીરસાયણું સાહિત્ય બાળકો ઉપરાંત કુમારો વાંચે એવું છે. માસિકમા વીમા ક્રા ની દવાની કે છતર જાહેરાત લીધી નથી એ વખાણવા જેવું છે.

ડ. અહિંલા જુગત—તત્રીઓ: મનુભાઈ દેવ તથા પ્રશાંત, સંપાદક વિશ્વભાઈ જોશી. અમદાવાદ. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૫-૦-૦.

આ બીજો માટેનું માસિક છે. હિંદુસ્તાનના લોકો જાણે રોગી હોય એમ દવાઓની ઠીક જાહેરખબરો દાખલ કરેલી છે સામાન્ય વાચકોને જરૂર પ્રશ્ન યામ કે વર્તમાનપત્રો, માસિકો, પાક્ષિકો, અઠવાડિકો શુ જાહેરાતો માટે જ નીકળે છે? શ્રીમતિ બાલુમતિ બહેનને અપાયેલ માનપત્રના સમાચાર જાહેરખબરની જેમ નીકળવાયા છે. જાહેર ખબરોનું આવું રવાન શિષ્ટ સાહિત્યમાથી વહેલી તકે નીકળી જાય એમ ઇચ્છીએ છીએ.

'અહિંત મૂર્તિ' ની વાતો, કંઈપના મહેલની પ્રતિરો પાલનની હકીકત વાંચવા જેવી છે માતાની પાસે બાળક હોય એમ આ બી માસિકમાં એક નાનકડો બાલવિભાગ છે. જંગલના રાજની વાતો બાળકોને વાંચવી ગમે એવી છે.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પગારદાર પ્રાંત પ્રચારક રા. હમનભાઈ મધુરભાઈ પેટેએ માહે ઑગસ્ટ-સપ્ટેમ્બર તથા ઑક્ટોબર માસમાં નીચેના સ્થળોની મુલાકાત લઈને ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંસ્થાઓની તપાસણી કરી છે; અને દરેકરી તેમજ પુસ્તક ગોઠવણીની અવ્યવસ્થા દૂર કરી વર્ગીકરણ અને વાચનપ્રચારની કામગીરી બખવી છે —

ઑગસ્ટ માસમાં—પેટલાદ મહાલનાં (૧) માર્જેજ, (૨) જુરાકોષ, (૩) કણીયા, (૪) ધૈર્વપુરા, (૫) મુંદરા, (૬) માનપુરા, (૭) રામોદડી, (૮) સાસેદ, (૯) રણુજ, (૧૦) પલોલ, (૧૧) કોઠાવી, (૧૨) અણસોલ, (૧૩) ડાબી, (૧૪) માડા, (૧૫) બાલીટા, (૧૬) મધરોલ, (૧૭) માલાવાડા, (૧૮) બાંદવા, (૧૯) બાકકદ, (૨૦) દેવા, (૨૧) ડોણા, (૨૨) મેલપુર, (૨૩) લીબાલી : કામગીરી દિન ૨૩ . પુસ્તકો રૂબરૂ વાંચવા આપ્યા ૪૧૭.

—સપ્ટેમ્બર માસમાં—પેટલાદ મહાલનાં (૧) બાકરોલ, (૨) જોમરી, (૩) સેખડી, (૪) સીલવાઈ, (૫) વિરોલ, (૬) ત્રોવડ, (૭) કાસર, (૮) મલાતજ, (૯) પેટલી, (૧૦) નવાગામ, (૧૧) રણુ, (૧૨) પથાણા, (૧૩) રામપુરા, (૧૪) સમેલ, (૧૫) ગગાપુરા, (૧૬) ચેડેડી, (૧૭) ડોણા, (૧૮) આમા આમ. પુ. (૧૯) આમા મદિલા પુ. (૨૦) કલોળી, (૨૧) પાડોલ, (૨૨) બાધણી, (૨૩) સભવા, (૨૪) જામણીલી . કામગીરી દિન ૨૨ : રૂબરૂમાં પુસ્તકો વાંચવા આપ્યા ૩૦૦.

—ઑક્ટોબર માસમાં—સ. જેડા મહાલનાં—(૧) માંજરોલ, (૨) કસુખિયા, (૩) કાળી તલાવડી, (૪) ગોલામાડી, (૫) હરેશ્વર, (૬) માડ, (૭) ઝાઝ, (૮) ફાટા, (૯) કાવીકા, (૧૦) ચ. દાનમર, (૧૧) લોટીયાણા (૧૨) ડોરમાર, (૧૩) પતરા, (૧૪) સુપાં, (૧૫) ફાટ, (૧૬) પાટણા, (૧૭) રાજનમર, (૧૮) અવાદપુરા, (૧૯) સુપોધા, (૨૦) વડેલી, (૨૧) માકણી, (૨૨) લદોદ, (૨૩) તાલગળ, (૨૪) જોડેલી, (૨૫) પીઠા : કામગીરી દિન ૨૨ : પુસ્તકો રૂબરૂમાં વાંચવા આપ્યા ૩૭૮ : વાચકમંડળ સંખ્યા ૧૯.

(૨) દહેગામ મહાલ માનદ પ્રચારક રા. પ્રહલાદરાય અં. વ્યાસ—માહે ઑગસ્ટ-સપ્ટેમ્બર તથા ઑક્ટોબરમાં (૧) ધારીસણા, (૨) બળિયાનો મઠ, (૩) હાલીસા, (૪) વાસણા મોધરી, (૫) ગિયોડ, (૬) ઉદય.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારક બાઈએ જે જે આમીએ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર મુધારી લેવા તથા જે જે સચવા-સમજૂત આપી હોય તેનો ચોખ્ખ અમલ તાકીદે કરી નાખવા જે તે મંત્રીબાઈએને ખાસ બહામણુ .

તા. નં. ચૌકસી.

સહમતી,

રા. પુ. મંડળ.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

જાહેરાત અંક ૨/૪૭-૪૮

વિષય . પ્રમાણપત્ર મારેની પરીક્ષા

પુસ્તકાલયના કામકાજની તાલીમ પામ્યા બદલ પ્રમાણપત્ર મેળવવા મારેની આગામી પરીક્ષા સન ૧૯૪૮ ના માસમા લેવાની યોજના રખાઈ છે. પરીક્ષા જે તે મહાલના વા પ્રાંતના અનુકૂળ પડતા કેન્દ્રે લેવાશે. ઇચ્છુક ઉમેદવારોને પુસ્તકાલય ખાતાના મદદનીય અધિકારી શ્રી. ઉમેદભાઈ મો. પટેલ સંપાદિત 'સાર્વજનિક પુ. પ્રવૃત્તિ' એકીકરણ નામના પુસ્તકનો સાથેત અભ્યાસ કરવાની અને તેમાંના વર્ગીકરણ વિષયની સંપૂર્ણ સમજ મેળવી હથેલી પાડવાની ખાસ બલામણુ કરવામાં આવે છે. બજેટ-નિવેદન લેમજ પુસ્તકવિધિ અને વર્ગીકરણ કામની યથાવત્ સમજણ તથા ક્રિયાત્મક તાલીમ માટે રાજ્ય પુ મંડળ તરફથી યોજાયેલા પાઠો મંડળની ઓફિસમાંથી મંજૂરી લઈ તેના અભ્યાસ બાદ તેમાંના નિર્દિષ્ટ પ્રશ્નોના ઉત્તરો મોકલી આપવાથી પરીક્ષાથીને જરૂરી માનકર્થન તેમ જ સલાહ સૂચન મળી રહેશે. અભ્યાસ દરમ્યાન નડતી બીજી સુરેલી કે મૂઝવણના ખુલાસા પથ એ જ રીતે પરીક્ષાર્થી મેળવી શકશે

ઉપર નિર્દિષ્ટ પુસ્તકના અભ્યાસ વખતે નીચેના પુસ્તકો સાથે રાખી જરૂરોગા નજર તળે કાઢી જવાથી અભ્યાસમાં સુમમતા સાંપડશે—

(૧) સેં. લા. ખાતાના સૂચના-સરકયુલરોનાં એકીકરણ ભા. ૧ થી ૩

(૨) ગુ પુસ્તકો માટે વર્ગીકરણ પદ્ધતિ.

(૩) કૃતિઓની નામાવલિ

(૪) ૮૦૦૦ તથા ૪૦૦૦ ગુ વર્ગીકૃત પુસ્તકોની નામાવલિઓ

છેલ્લાં જે પુસ્તકો વર્ગીકરણ કામની આવડત માટે ખાસ જરૂરી સમજવાનાં છે.

આ પુસ્તકોની પ્રતો રાજ્યના કર્યા પુસ્તકાલયોમાંથી તેમજ દાયકા જૂના ધણી ખર્ચા પ્રાપ્ત પુસ્તકાલયોમાંથી મળી શકશે. ઇચ્છુક પરીક્ષાર્થીઓએ પોતાનાં નામ, કામ, ઉમ્મર ને ધધા સાથે પોતાની ઉમેદવારી નીચે સહી કરનાર તરફ જેમ અને તેમ જલદી નોંધાવી દઈ અભ્યાસ શરૂ કરી દેવો

C/o સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી
વડોદરા,
તા. ૫-૧૧-૪૭

ના. નં. ચોકસી
સહમંત્રી
વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

સામાજિક દૈનિક

સ્વચ્છતાના આપણા ખ્યાલ

આપણે સામાન્ય રીતે એમ માની લીધું છે કે નાહવા-ધોવાનું, અછાંકવાડ, અંગ્રોળ, જમતી વખતે જુદું વસ્ત્ર, મોટે લગાડયા વિના પાણી અદ્ધરથી પીવાનું, અમુક જ કેમો સાથે જ વ્યવહારો વગેરે રિવાજો ને નિયમો આપણી જૂની પ્રણાલિકા પ્રમાણે આપણે પાળવાના છે અને આપણામાંના ધણા તે પાળે છે આપણો સ્વચ્છતાનો ખ્યાલ ખીણ પ્રભુઓ-ખાસ કરીને પશ્ચિમની પ્રભુ કરતા વધારે જુઓ છે અને આપણે સ્વચ્છતાની બાબતમાં ખીજ પાસેથી કાઢી શીખવાનું નથી અમને વાગે છે કે આ મોટો ભ્રમ છે.

સ્વચ્છતાની બાબતમાં આપણે બે રીતે વિચાર કરીએ. અંગત (Personal) સ્વચ્છતા અને સાર્વજનિક અગર સમુદાય કે સમાજની (Public) સ્વચ્છતા.

ઉપર જણાવ્યા તેવા નાહવા-ધોવાના, હાથપગ ધોવાના વગેરે નિયમો અને રિવાજો આપણામાં છે તે જો ખરેખરા બરાબર પડતા હોય-સમજી અને શિક્ષિત વર્ગ પણ એ સમજીને બરાબર પાળતો હોય-તો આપણી અંગત સ્વચ્છતાના ખ્યાલ સારા ગણાય. અત્યારનાં બહોળાં અને શિક્ષિત તથા સરકારી ગણાતા ઓપુરુષો જેઓ આ જૂના રિવાજો વહેમ ગણી તેને અનુસરવાની દરકાર કરતા નથી તેમની વાત જાણીએ મૂઝી, જૂની પ્રથા પ્રમાણે જો રિવાજો પાળનારનો વિચાર કરીએ અને તેમની રહેણીકરણી જોઈએ તો પણ આપણને જણાશે કે આપણા સ્વચ્છતાના નિયમ અમે તેવા સારા હોય છતાં વ્યવહારમાં આપણે ધણી જ અસ્વચ્છતા રાખીએ છીએ.

ખાવા પહેલાં નાહવાનું આપણે માટે-ખાસ કરીને ઉચ્ચ ગણાતા વર્ગો માટે-ફરજીયાત રાખવામાં આવ્યું છે તેમ છતાં આપણી સ્નાનની રીત જોતાં જણાશે કે સાંઠ ટકા ઉપગતના માણસો માત્ર શરીર વીછીને છે-નાહતા નથી ખુદનામાં નાહવાની આપણી રીત હોવાને લીધે શરીર આખું બધી જ જગાએથી સારી રીતે સાફ થતું નથી. મતામનના બ્રમ ઉપરાંત શરીરે ખૂણે ખૂણે સાફ થવાનો અવકાશ ન મળે એવી આપણી નાહવાની વ્યવસ્થા મોટે ભાગે હોય છે જેટલી વખત જમવાનું હોય તેટલી વખત નાહવાનું ફરજીયાત હોવાથી માત્ર મન મતાવવા જેવું ન્દવાય છે એવું ધણી વાર જોવામાં આવે છે. દાંતજી કરવાની આપણી રીત અતિથય અસ્વચ્છ અને બીજાને કંટાળો તથા ત્રાસ ઉપજાવે એવી છે આપણાં પાણીચારાની ગોળીઓ મળવાના ગળણા મોટેભાગે અસ્વચ્છ હોય છે અને માટલીને વીછળી બીજા મળણાથી જ માટલી લૂગાનો રિવાજ પગોનેર ટકા માણસોના ઘરમાં જોવામાં આવે છે. જમતી વખતે અન્ય રાખેલું વસ્ત્ર પહેરવાનો રિવાજ છે તે વસ્ત્ર કેટલું જાંઘુ હોય છે તે તો આપણા રસોઈખાઓને અને નિત્ય પીતામર પહેરનારાને જેમણે

ન હોવાનું જોઈએ

પશ્ચિમના દેશોમાં આવી ટેવા નથી જોવામાં આવતી એવું નથી. પરંતુ આમાની એક અગર બીજી ટેવ ઉપરથી માણસ કયા ચરનો છે તે પશ્ચિમમાં જણાય છે બહેલા ગણેલા વર્ગોમાં જેમને આપણે ઉચ્ચવર્ગ કહીએ-પૈસાદાર નહિ પણ સમજદાર શિક્ષિતવર્ગ-તેમાં વ્યામાની એક પણ અસ્વચ્છતા જોવામાં આવતી નથી. આપણા ગરીબ, અગાન અને છેક પૃષ્ઠાત વર્ગને બાળુએ મૂકીએ તો પણ સારા બહેલાંબહેલા ઉચ્ચ શાંતિમાં ગણાતા, સુશિક્ષિત અને સરકારી કહેવાતાં અને ગહાર જતી વખતે હીકાંકે સ્વચ્છ અને સુધઃ વસ્ત્રો ખૂબ કાળજીથી પહેરનાર નરનારીઓમાં પણ ઉપર ગણાવી તેવી ટેવા એક અમર છીજ-આપણામાં જોવામાં આવે છે કહેવાનું તત્ત્વ એ છે કે સ્વચ્છતા સુધઃતાના પરાપૂર્વથી રચપાયાના સાતમાં સારા નિયમો હોવા છતાં વ્યવહારમાં આપણે ઘણા અસ્વચ્છ છીએ.

આ તો થઈ અંગત સ્વચ્છતાની વાત-જાહેર કે સાર્વજનિક અગર સમૂહગત સ્વચ્છતાના નિયમમાં આપણી રિયલિટી આથી પણ વધારે ખરાબ છે. આપણે કયરો વાળી આમણામાં-આપણા કે ખીખના નાખીએ છીએ. એ જ કયરો પાછો બીડીને આપણા ધરમાં અગર ખીખના ધરમાં જાય છે. ધર આગળ પાછી ટાળીએ છીએ એંદવાડ અને મંદવાડ ધર આમળ રહેવા દઈએ છીએ. રાધવાનાં અને નમવાનાં વાસણ રસ્તાની ધૂળથી-જેમાં લોઠા ચૂકપા હોય અને અનેક પ્રકારની ગદવાડ કરી હોય-તેનાથી માણીએ છીએ. રસ્તામાં ગમે ત્યાં લાજ-મલાજી કે કશાનો વિચાર કર્યા વગર મંદવાડ કરીએ છીએ.

રેલ્વેના ડબ્બામાં, ઘરના ઓરડામાં, હોટલોમાં, ઉમ્મણીઓને રથો, શાળાના કંપાઉન્ડમાં, પુટપાથો ઉપર ન્યા છુટી ખુલ્લી જગ્યા દેખાય ત્યા કામળના ફૂલો, ફળના છોતરા, ફળીઓ, બગેરો શાક કે ફળો, જૂના ખૂટ, પાનની પીચકારીઓ, ગદા ચીથરા, દાતજીની ચીરી, ચવાણના કામળો, ગિઠાઈની ટોપલીઓ, કાચ, કુટ્ટેયો તુટેલો સામાન વગેરે નાખીએ છીએ અને એમ માની લઇએ છીએ કે રસ્તો વાળનારની એ અધુ ઉપાડવાની ફરજ છે. ચોવીસ કલાકમાં એક વાર રસ્તો વાળનાર આવે છે એ જાણીએ છતાં ચોવીસ કલાક સુધી આ બધી ચીજો પડી રહે તેનું આપણને કાંઈ લાગતું નથી. રેલ્વેનાં ડબ્બામાં ખારી પાસે બેઠેલા માણસો પણ ડબ્બામાં થૂકતા અને ફળો કચરો નાખતા આવણે જોયા છે. છોક્ર કે ઉધરસ ખાતે રમાલ કે દાંધ આડો રાખવા જોટલી સમજણ પણ આપણે ધરાવતા નથી. આપણાં સેનીટરીઓ-હવા ખાવાનાં રથોમાં જાહેર સ્વચ્છતા માટેના કડક નિયમોનું પાલન ત્યાં જનારાને ખૂબે છે અને તેના કડક નિયમો હોવા છતાં, છાનોછપનો તે નિયમોનો ભંભ થતો જોવામાં આવે છે.

સુરોપના દેશોમાં રસ્તામાં ન્યા આવી અસ્વચ્છતા જોવામાં આવે ત્યાં આપણે ખાતરીપૂર્વક કહી શકીએ કે ગરીબ અચાન અને પછાત વર્ગોનો એ લતો હોવા જોઈએ. પરંતુ આપણા દેશમાં તો સરીઆમ મોટા રસ્તા પર બજારોમાં અને બગીચાઓમાં, યીએટરોમાં અને કોલેજો તથા શાળાઓમાં પણ પાનની પીચકારીઓ, કચરો, કામળના ફૂલો, ફેરીના કે બીજા ફળના છોતરા વગેરે અનેક મદવાડ પડેલો જોવામાં આવે છે આપણા સહેરોમાં સોસાયટીઓમાં વસનારના બચનાના કમ્પાઉન્ડની બહાર પણ શાકનાં છોતરા અને ફેરીના ગોટલા તથા દાતજીની ચીરીઓ ઠેરઠેર પડેલી જોવામાં આવે છે.

આ જાતની ગંદી અસ્વચ્છ ટેવોનો ઉપાય શા ? અમને લાગે છે કે શાળાઓમાં આ બાબત ઘણું વધારે ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. એ જાતનું ભાનું ઉપદેશ કે ભાષણોથી નહિ પણ પ્રત્યક્ષ પદાર્થપાક આપીને શાળાપાઠશાળાઓમાં આદર્શ સ્વચ્છતાનું ભાનસ કેળવવામાં આવે તો જ જીવનમાં સ્વચ્છતા અને સુધડતાની ટેવ પડે.

પેરીસ કે લંડન, બર્લિન કે રોમના જાહેર સરિયામ રસ્તા, બાગમંડીયા, લાયબ્રેરીઓ, સંમહસ્થાનો, શાળા પાઠશાળાઓ, નાટકશાળાઓ, બજારો હોટેલો વગેરે રથોમાં એક ખૂણે પણ કોઈ દિવસ જરા પણ અસ્વચ્છતા કે કચરો કે અપવરથા પણ નજરે પડતાં નથી. આમાં માત્ર પૈસાનો સવાલ નથી આખી પ્રજાને જાહેર આરોગ્ય અને જાહેર સ્વચ્છતા જાળવવાની તાલીમ સંપૂર્ણ રીતે મળેલી હોય છે અમે ફરીથી જણાવીએ છીએ કે પોતાને શિક્ષિત સરકારી અને સભ્ય નાગરિકો મજબૂતારાઓને ઉદ્દેશીને અમે આ લેખ લખ્યો છે. એવા નાગરિકો પોતાને ગનાવના પ્રચ્છતા પ્રત્યેક માણસે એવી જાતની સ્વચ્છતાનું ભાન જીવનમાં સતત રાખવાની જરૂર છે.

હિંદી સંસ્કૃતિના પ્રખર પંડિત

ડૉ. આનંદકુમાર સ્વામી

૧ કુદરતની વિચિત્રતા પણ વિસ્મયકર છે તામિલ પિતા અને યુરોપીય માતાનો પાશ્ચાત્ય હબમાં ઉછરેલો પુત્ર હિંદી સંસ્કૃતિનો પ્રખર પંડિત અને અને દેશપરદેશમાં પૌર્વાત્ય સંસ્કૃતિના ધુરંધર પંડિત તરીકે યશસ્વળ ફરકાવે એ પણ વિધિની વિચિત્રતા જ ને ? એ છે આનંદકુમાર સ્વામી

૨ શેક્સપીયર અને શેક્ષીને પીછાછુનારા આપણા શિક્ષિત પદવીધરામાંથી બહુ ઓછા એમને પિછાછે છે એટલે કારણ છે દેશની શુભાશીનાં ઘરાં પડળ, અને એથી દેશ પર પોતાની પાંખ પસારતી પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિ. પણ હવે શુભાશી ગળ છે ને આઝાદી આવી છે. એ અવસરે સૌ કોઈ પરદેશી સંસ્કૃતિને ખમેરી નાખવા તૈયાર થયા છે

૩ હજી હમણાં જ એમની ૭૦મી જયંતી અમેરિકાએ ડબલબાપૂર્વક ઉજવી યોગ્ય વિદ્વાનને યોગ્ય માન આપ્યું હતું એમણે પોતાનું શેષ આયુ હિમાલયને ઓળે પૂરું કરવા વિચાર્યું હતું પણ માનવધાયું શું થઈ શકે છે ? એમની ઇચ્છા અપૂર્ણ રહી બધા મા ગારતીની પણ પોતાના એક પ્રતિભાવાન, યશસ્વી અને યશદાયી પુત્રને પોતાના ઓળામાં ભેસાડવાની મનીષા મનમાં રહી ગઈ

હજી તો ત્રણ અઠવાડિયા પહેલાં અમેરિકાના કલાવિવેચક અને વિદ્વાનોએ એમની સિત્તેરમી જન્મમાહ ઉજવી છે ઑક્સફર્ડની બાવીસમી તારીએ તો એમના માનમાં ભોરટન તથા ન્યૂયોર્ક ખાતે ભોજનસમાર મોઝોહવાયા છે અને હિંદી કળા તથા સંસ્કૃતિનો પ્રકાશ ફેલાવવા માટે એ દીધીયુષ ભોમવે એવી દાર્દિક આચાર્યો વ્યક્ત કરવામાં આવી છે. એ પ્રસંગે કલા અને સંસ્કૃતિ વિષેના ચાળીસ ચુનઠા લેખોનો Art and Thought (કલા અને ચિંતન) નામનો અભિનંદનપ્રથ એમને સમર્પિત કરવામાં આવ્યો છે, હજી તો થોડા દિવસ ઉપર જ આ લખનારના એક પરમ કલાપ્રેમી ગિત શ્રી પૃથ્વીશ નિયોગી એમના હાથ નીચે દિદી કળાનો અભ્યાસ કરવા માટે અમેરિકા મલા છે.

ત્યા ખબર આવે છે કે, એમનું અવસાન થયું છે. હિંદી કળા અને સંસ્કૃતિના મહાન પંડિત અને પુરસ્કર્તા ડૉ. આનંદ સ્વામીએ ભોરટન ખાતે દેહ છોડ્યો છે. હિંદી સંસ્કૃતિએ એક પ્રથમ પંક્તિનો ભક્ત-પ્રેમી શુભાચ્યો છે

હિંદ આવવાની ઝખના

થોડા મહિના ઉપર જ ડૉ. આનંદકુમાર સ્વામીએ એવી અભિલાષા વ્યક્ત કરી હતી કે, હવે ચોતે નિરૂત થવા માગે છે અમેરિકાના છીછરા, ધમાલિયા, જાલિસ વાંતા-પરજીમાયો નીકળી દિંમાં દિમાલય ખાતે વસવા ચાહે છે અને ત્યા જ પોતાનું શેષ આયુષ્ય પૂરું કરવા માગે છે. દિમાલયનો મોહમા આવીને ભેસવાની એમનો ઇચ્છા અપૂર્ણ

રહી ગઈ છે, અને લાગે વખતે પોતાના એક પ્રતિભાવાન, યશસ્વી અને યશઘો પુત્રને પોતાને ઘેર આવેલો જોવાનો બારત માતાની ઇચ્છા પણ અધૂરી જ રહી છે

શિક્ષિતોનું અજ્ઞાન

સામાન્ય શિક્ષિત માણસને, મોટા ભાગના ઐત્યુએટાને પણ ડૉ. આનંદકુમાર સ્વામીનું નામ જાણીતું નથી. પણ હિંદી સંસ્કૃતિ અને કલાના સૌથી મહાન વિદ્વાન તરીકે એમની કીર્તિ આખી દુનિયામાં ફેલાયેલી છે આપણે ત્યાંના શિક્ષિતો પણ એમને વિશે બહુ ઓછું જાણે છે એમા આપણા અધૂરા અને કાચા શિક્ષણની જ મોટી ખામી છે એકસપીઅર અને શેઢીના વિવેચક વિશે ચર્ચાઓ કરનાર આપણા યુવાન ઐત્યુએટાને પણ ડૉ. આનંદકુમાર સ્વામીનું નામ અને કાચું અપરિચિત છે એ બતાવે છે, કે આપણા સાંસ્કૃતિક જીવન પરની પરદેશી પકડ કેટલી જાન્યર છે.

ઉછેર અને અભ્યાસ

ડૉ. આનંદકુમાર સ્વામીનો જન્મ લંકામાં વસવાટ કરતા એક આગેવાન તામિલ કુટુંબમાં થયેલો. પિતાએ પશ્ચિમની કેળવણી લીધેલી પાછળથી બ્રિટનના વડા પ્રધાન થયેલા ડિઝરાયલીના તેઓ મિત્ર હતા અને ડિઝરાયલીની એક નવતકચામાં નાયકરૂપે આવેખાયા હતા. માતા હતાં યુરોપીય. આનંદકુમાર સ્વામીની પોતાની કેળવણી પણ ઇંગ્લેન્ડમાં જ પૂરી થઈ હતી. જૂરતરશાસ્ત્રી થઈને પોતાને દેશ લડકા પાછા ફર્યો. પણ ધરતીના પોપડા ઉભેરી એનું ધન પારખવાના ખર્ચે હિંદી સંસ્કૃતિના વિવિધ ચરો ઉઠેલી એનું ધન દુનિયા આમળ ધરવાના કામ તરફ ખેંચાયા.

દ્રષ્ટા અને વીર

એ વખતે અર્ધી સદી પહેલાં તો, એશિયા ખંડમાં ગોરાઓની જ ભોતભાસા હતી. અંગ્રેજોનાં અનુકરણ અને પૂજા પૂર પ્રચારમાં હતાં તેમ છતાં એ વખતમાં એ વખતના વાતાવરણમાં પણ યુરોપીય ગાતાના પુત્ર અને ઇંગ્લેન્ડની કેળવણી પામેલા એ શિક્ષિત સ્વદેશી પણ યુવક આનંદકુમાર સ્વામીને સિદ્ધલક્ષીપત્ર (સકા) અને હિંદની નિજની કલા તથા સંસ્કૃતિનું આકર્ષણ થયું એ વસ્તુ ધ્યાન ખેંચે છે સર્વત્ર અધિકાર હોતો છતાં આ માણસના અંતરમાં પ્રકાશ હતો એ પ્રકાશને બળે, પરદેશીઓને મોઝે વગોવાયેલી અને, યુવામી યેનમાં પહેલાં હિંદીઓને હાથે જીવેખાયેલી હિંદી સંસ્કૃતિનું રૂપ એમણે જોયું અને શોધ્યું. એ દ્રષ્ટા હતા, એકલપ થે વિદ્યારનાર વીર હતા.

લડકા, નેપાળ, ઇન્ડોનેશીયા, ઇન્ડોચીના વગેરે દેશોની સંસ્કૃતિ અને કળાની માતા તો હિંદની સંસ્કૃતિ અને કળા છે તે, એ તરત જ જોઈ શક્યા અને હિંદ તથા શ્રદ્ધ હિંદની કળાના નમુનાઓની શોધ માટે એ લડકા અને હિંદમાં જરૂરયા એટલું જ નહિ પણ યુરોપ-અંગેરિકામાં ભગો જમીને ત્યાંથી કલા-સચ્ચરચનો, કલાકૃતિઓ, વિવેચકો અને કલાસાહિત્યનો ગાઢ સંપર્ક પામ્યા. એમ કરીને એમણે પશ્ચિમની કલાદૃષ્ટિ અને માનસ પણ જરાગર પારખી લીધું. એ પારખ્યા પછી માત્ર દેશભિગાનથી નહિ પણ વિદ્વાનના

સાચા ઉપાસકને શોભે એવી વૃક્ષનાત્મક તટસ્થતાથી એ ભોધ શક્યા કે હિંદ પાસે એવું ધન છે, કે જે માત્ર હિંદને નહિ, પણ આખી દુનિયાને પ્રેરણા અને આનંદ આપી શકે તેમ છે.

જહેમત અને દષ્ટિ

કેટલું બધું લખ્યું છે એમણે ! અને એમનો એકેએક અથ અર્થમણિ છે. હિંદી સંસ્કૃતિ અને કળાના અભ્યાસીઓને માટે એમના મંથોત્તુ વાચન અનિવાર્ય છે. એ મંથો વાચતાં ખ્યાલ આવે છે, કે કેટલી જહેમત, કેટલી ચીવટ, કેવી દષ્ટિ, કેટલા ઉંડાણથી આ પુસ્તકો લખાયા છે. સંસ્કૃતના એ અભ્યાસી હતા ક્રિદમ, ધર્મ, સમાજશાસ્ત્ર ઇત્યાદિઓનું એમનું પરિચીતન બેંકું હતું. માનવજીવન અને કલા વિષે સ્વતંત્ર ચિંતન કરી શકે એવી એમની પ્રતિભા હતી. હિંદી કળાના મૂર્ત સમગ્રવતા એમના પુસ્તકો હિંદને આખી દુનિયાના કળામંડળમાં વિશેષ ઔરવ ગણાવનારા અને આજની તથા આવતી કાલની હિંદી પ્રજાને પોતાનું કલાધન પારખવાના પ્રદીપો સમાં બનેલ છે.

એમનાં પુસ્તકો

હેલ્સા ત્રીસ વર્ષથી એ યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકાના બોસ્ટન નગરના લલિત-કળાઓના સંગ્રહાલયમાં હિંદી, ઇરાની તથા પોર્તુગીઝ કળાના વિભાગના વડા તરીકે કામ કરતા હતા. બોસ્ટન ખાતે રહીને એમણે એ સંગ્રહાલયમાં હિંદી કળાના નમુનાઓનો એક ઉત્તમ સંગ્રહ કર્યો છે. આયુષ્યના અત સુધી એ શીખતા અને શીખવતા, વાચતા, વિચારતા અને લખતા રહ્યા છે. આથી પ્રથમ છેક ૧૯૦૬ની સાલમાં એમણે *Art and Swadesh* (કલા અને સ્વદેશ) નામનું પ્રથમ પુસ્તક લખ્યું ત્યાર પછી ૧૯૦૮ની સાલમાં *Medieval Sinhalese Art* (લકાની મધ્યયુગી કલા) નામનું એમનું બીજું પુસ્તક બહાર પડ્યું. ત્યાર પછી ૧૯૧૦ની સાલમાં બહાર પડેલું *Selected Examples of Indian Art* (હિંદી કળાના ચૂટેલા નમુના) આજે પણ એવું ને એવું તાજું અને રસપૂર્ણ લાગે છે; અને આ પુસ્તક તેમજ એમના લગભગ બધા જ પુસ્તકોમાંનાં ચિત્રો પણ એટલા જ સરસ છે. *Indian Drawing* (હિંદી આલેખનો) એ માત્ર, *The Indian craftsman* (હિંદી કારીગર) *Essays in National Idealism* (રાષ્ટ્રીય આદર્શવાદ વિષેના નિબંધો), *The Dance of Siva* (શિવનું નૃત્ય), *The Arts and Crafts of India and Ceylon* (હિંદ અને લકાની લલિત સન્ય કળાઓ), *the Mirror of Gesturo* (અભિનય દર્પણ), *Vishvakarma* (વિશ્વકર્મા), *The History of Indian and Indonesian Art* (હિંદ અને ઇન્ડોનેશીયન કળાનો ઇતિહાસ), *Transformation of Nature in Art* (કળામાં પ્રકૃતિનું પરિવર્તન), આ બધા એમના નળીતા મંથો છે. એમાંના કેટલાક આજે બજારમાં મળતા નથી એ અગ્રાધ્ય મંથોની ફરી પ્રસિદ્ધિ થવી જોઈએ અને કલાકારોએ તથા કલાપ્રેમીઓએ એમના મંથો નજે ત્યાંથી મેળવીને વાચવા જોઈએ છે અને છેરે, હાથમાં એ પોતાના રહસ્યમય ચિંતન અને અભ્યાસના અર્ક સમુદાય *Atma* (આત્મા) નામનું પુસ્તક લખતા હતા. તે હજી અધૂરું જ રહ્યું છે.

અનેકરંગી વ્યક્તિત્વ

ડૉ. આનંદકુમાર સ્વામી માત્ર પુરતકવડિત નહોતા; કલા અને ચિતન એમને માટે માત્ર શબ્દોમા જ મૂકવા પૂરતું નહોતું. એમનું સમગ્ર વ્યક્તિત્વ એનાથી રમાયેલ હતું. દેખાવે એ પ્રભાવશાળી હતા અને ચમકતી આખો, ઉગ્રી ભરાવદાર કાયા, દાઢી તથા ગંભીર મુખભાવને લીધે સ્વ. સ્વીન્ડનાથ ટાગોર જેવા ગૌરવશાળી લાગતા. એમની મુલાકાત લેનારા કેટલાય વિદ્વાનો ઉપર એમના વ્યક્તિત્વની ઘણી છાંડી છાપ પડી છે. પ્રયોગશીલતા, રમતિયાળપણ, માધુર્ય, સત્ય, શિવ અને સુદર માટેનો પ્રયત્ન પ્રેમ, ક્રોધ પણ નવા કાર્યમાં સુકાવવાની હિમત-એ બધા એમનાં સમૃદ્ધ વ્યક્તિત્વના લક્ષણો. દર્તા ૧૯૧૦ માં અલ્હાબાદ ખાતે હિંદી કલાનું સર્વ પ્રથમ પ્રદર્શન ગોઠવનાર એ જ હતા તથા વખત એ પરણ્યા હતા. એક પત્ની મરી ગયા, બીજા સાથે વિગ્રહે થયો અને શ્રીમતી મતાતા (જે ગેકિસકન છે) અને તેમના એક પુત્રને એમની પાછળ એ મૂકતા મયા છે.

હિંદના આ પ્રતિભાવત પુત્રનું સાચું રમારક એમના મથો છે. એ મથો દ્વારા હિંદી સંસ્કૃતિ સમગ્રએ અને એ સમાજને વિરતારીએ એમા એમના આત્માનું તપશ્ચુ છે.

—મધારસી

(ટા. ૨૧-૬-૪૭ ના “ ગુજરાતમિત્ર અને દર્પણ ”માથી)

બરફના મુલક

બરફના મુલક તરીકે ઓળખાતો ટાપુ આઈસલેન્ડ ઉત્તરમુખ કેરફ આર્કટિક સર્કલમાં આવેલો છે પણ એ પ્રદેશમાં આવેલા ગરમ પાણીના ઝરાઓ જાણે આઈસલેન્ડને ૩૫૦૦ માઈલ દક્ષિણ તરફ ખેંચી મયા છે. ચારે તરફ બરફના પદાર્થ વચ્ચે આવેલા આ દેશને કુદરતે ગરમ પાણીના ઝરાઓની બેઠ તેા મુક્ત દાથે આપી છે જાણે.

આ દેશના પાટનગર રેકઝેવિકના ૧૦૦ માઈલના વિસ્તારમાં, સખ્યામય કુદરતી કુવારાઓ છે. આ કુવારાઓ ગરમ પાણી ને વરાળને બહાર જાણે લાવે છે એક આવો કુવારો તેા સદીઓથી ૨૨૦ ફુટની ઉચાઈ સુધી પાણીને ઢવામાં હોય છે.

ગાનવસહજ પ્રકૃતિ જ એવી છે કે, એ કુદરતની ઠંડેકાણે જોવામાં આવતી ચિત્ર-વિચિત્ર આબોહવા ને પ્રકૃતિમાં જીવવા માટે કુદરતને જ પોતાના લાભમાં ઉપયોગ કરવાની રીતો શોધી કાઢે છે.

જ્વાળામુખી પર્વતોની ગરમીથી ગરમ થતા પાણીના પગ એણે પોતાના લાભમાં ઉપયોગ કરી લીધો છે એ વાત ખૂબ રસપ્રદ છે. આઈસલેન્ડના પાટનગર રેકઝેવિકને ગરમી પૂરી પાડવા માટે આ ગરમ પાણીના ઝરાઓમાંથી ૫૫ વડે ગરમ પાણી કાઢીને ઘરે ઘરમાં પહોંચતું કરવાની પદ્ધતિ અહીંના લોકોએ ઉપયોગમાં લીધી છે, અને આમ, આ શહેરે, દર વરસે કરવામાં આવતી ૩૦ હજાર ટન ઠાવસાની આપાતનો ખર્ચ

બચાવ્યો છે. આવી રીતે જ, આ શહેરના ૭૦ મ્યુનિસિપલ બહેર રનાનાગારોને પણ ગરમી પૂરી પાડવામાં આવે છે. આવી રીતે, આખા ટાપુને ગરમી પૂરી પાડવા માટે આ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવાની યોજના પણ તૈયાર કરવામાં આવી છે. આમ, આઈસલેન્ડની જનતાને પાણીના મૂલ્યે ગરમી પણ મળી શકશે.

આ ઉપરાંત, આ ઝરાઓના પાણીને નળ દ્વારા ઘરના બગીચાઓમાં પણ લઈ જવામાં આવે છે. આથી ઘર આગળે જ તરકારી પણ ઉગાડી શકાય છે.

માછલી પકડવાનો ધંધો સારા પ્રમાણમાં ચાલે છે દર વર્ષે ૯૦ કરોડ ટન જેટલી માછલી પકડવામાં આવે છે—જેટલે કે લાના પુરૂષો, સ્ત્રીઓ ને બાળકોની એકંદરે વસ્તીના માથા દીઠ ૭૦૦૦ ટન માછલી થઈ. યુદ્ધ દરમિયાન, ગ્રેટ બ્રિટનને આઈસલેન્ડના માછલી નિકાસના નવમા ભાગ જેટલી માછલી આપવામાં આવી હતી. ગ્રેટબ્રિટન આની કિંમત ભરી શકવા શક્તિમાન ન હતું એટલે ધીરાણપટ્ટાની શરતે એની કિંમત અમેરિકા બરફ-જેટલે આઈસલેન્ડમાં એમ બોલાયું “ અમે માછલી પકડીએ છીએ, બ્રિટન, ખાવ છે ને અમેરિકા કિંમત આપે છે. ”

પણ યુદ્ધ પછી, બ્રિટનનો મચ્છી પકડવાનો ઉદ્યોગ વિકાસ પામ્યો ને આઈસલેન્ડના નિકાસમાં જખમર ઘટાડો થવા પામ્યો. પણ હવે રશિયા એક મોટું ખરીદી કરનાર બન્યું છે. આઈસલેન્ડની પકડવામાં આવતી બધી મચ્છીના ૫૦ ટકા રશિયા આ વરસે આયાત કરનાર છે.

આ દેશમાં, ખાવા માટે તૈયાર ને રંધેલી તાજી માછલી પકડવી શક્ય છે. માછીમારો ડગા પાણીમાંથી માછલી પકડીને ગરમ પાણીના કુવારાઓના પાણીમાં થોડી વાર ધરી ગળે. બસ, માછલી રંધાઈને ખાવા માટે તૈયાર થઈ જાય.

અહીંની હવા સ્વાસ્થ્ય ને રક્તિ આપનારી છે. ૧૯૪૪માં, અહીંનું મરણ ઘટતાં ઘટતાં ૧૦૦૦ની વસ્તીમાં ૯૪૫ થયું હતું. આ વરસમાં વિશ્વભરમાં આ દેશનું મરણ-પ્રમાણ એજામાં એકું હતું. એ ઉપરાંત બાળમરણનું પ્રમાણ દુનિયામાં એજામાં એકું અહીં છે ૧૦૦૦ જન્મે ૨૭૮નું મરણ પ્રમાણ છે ક્ષયનો રોગ અહીં ખૂબ પ્રમાણમાં છે. જો કે એ પણ અત્યારે ધીમે ધીમે ઘટતો જાય છે. જૂદાવરથા મૃત્યુનું બીજું કારણ છે.

છાપખાનાઓનો ઉપયોગ કરનારા દુનિયાના પહેલા દેશમાં આઈસલેન્ડનું સ્થાન છે. ૧૫૩૦ ની સાલમાં છાપખાનાનો પહેલવહેલો ઉપયોગ દુનિયાએ કર્યો ૧૧૦૦ ની સાલ પહેલા ૪૦ જેટલા પ્રયોગ આઈસલેન્ડનો પ્રજાએ છાપખાનામાં છાપીને પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો. ટીકાકારોનું મંતવ્ય છે કે, પુરાણા ગ્રીસ સિવાય, આઈસલેન્ડના સાહિત્યનું પ્રમાણ ને ગુણની બરાબરી કરી શકે એવું સાહિત્ય બીજે કયાપ્રગટ થયું નથી એક સદી જેટલા કાળમાં આઈસલેન્ડે ૨૮ મહાન લેખકો પેદા કર્યાં હતા.

સૌથી ધ્યાન એવનારી વાત એ છે કે આઈસલેન્ડમાં અમણુ લોકો જ નથી. દરેક

પુખ્ત ઉંમરની વ્યક્તિ વાંચી ને લખી શકે છે. ગામડાઓના દૂર દૂર ખેતરોમાં રહેતા એક બાળકોને શિક્ષણ આપવા શિક્ષકો ગાડાઓમાં ફરતા હોય છે.

અહીંની બીજી નવાઈ એ છે કે, અહીંની ભાષામાં સગીઓથી બહુ જ નહિવત ફેરફારો જોવામાં આવે છે. મહાશયોઓમાં બહુતા વિદ્યાર્થીઓ ૧૩મી સદીની ભાષા સવારના અખબારોનો પેઠે સડસડાટ વાંચી શકે છે ને સમજી શકે છે.

અહીંની વિદ્યાર્થીઃ જુમારી લોકોએ બધાવી છે. એ બધાવવાનો ખર્ચ દેશની એક લોટરીમાંથી આપવામાં આવ્યો છે ને હજુ યે એ લોટરીમાંથી થતી આવક પર જ એ ચલાવવામાં આવે છે. આ લોટરીની એક ટિકિટ ૭૫ સેન્ટમાં વેચાય છે, ને લેનારાઓનો દરોડો જ પડતો હોય છે. એ ઉપરાંત, આ વિદ્યાર્થીને રેકરેલિક પાટનગરના સિનેમા ગ્રહમાં થતા નફાની પચુ આવક મળે છે.

આઈરેલેન્ડમાં લોકોને કલાનો ખારે શોખ છે અને દરેક ઘરમાં વર્તમાન કળાકારોમાંથી ઠાણું ઓછામાં ઓછું એક ચિત્ર તો હોય જ.

આબથી એક હજાર વરસ પહેલાં, જ્યારે દરેક જગ્યાએ રાજાશાહીનું જ રાજ્ય હતું ત્યારે પચુ આ ટાપુમાં રથાનિક ને રાષ્ટ્રીય ધારાસભાઓ રજાપવામાં આવી હતી ૩૦૦ એમ માનવામાં આવે છે કે, વરસ પહેલાં આખી દુનિયામાં અહીં જ સ્વતંત્ર પ્રજાસત્તાક હતું. પછી પ્રાકૃતિક, નોર્થ ને પઝી ડેનીશ રાજ્યની સત્તાઓ અહીં આવી.

ખીજી વિશ્વયુદ્ધ દરમ્યાન જર્મનીએ ડેનમાર્ક પર દરેકો ક્યો ત્યારે ફરીવાર આઈરેલેન્ડ સ્વતંત્ર પ્રજાસત્તાક બન્યું.

નર્મદાની પ્રશસ્તિ

વગર સમજે, વગર જણ્યે મારી બાલસૃષ્ટિમાં નર્મદા, નર્મદાનો ઢિનારો અને એની પાર આવેલી વિખ્યાદિની ઘેરી આસ્માની પવંતમાળા આવ્યા જ કરે છે મારા મકાનથી થોડે દૂર હતુમાનનું મંદિર અને હતુમાનની ભેખડ આવેતા છે. એ ભેખડ ઉપર જોભા રહી સામા ઢિનારા ઉપરથી અત્યંત ઝડપભેર વધતો વરસાદ નદીમાં વારિજુદ વેરતો ભેખડ ઉપર મને બોળવવા ડેવો આવતો હતો એનું મને રપષ્ટ રમરણ છે સૃષ્ટિમાં હિસાબ વગરનો હું ! વરસાદ કાઈ ખરેખર મને બોળવવા આવતો ન હતો એક બાળકને બોળવવાની રમત કરવા કરતાં વધારે ગંભીર અને વધારે મહત્વનાં કાળે એને કરવાનાં હોય છે, પરંતુ રેતીના પટમાંથી પાણી વેરતો નર્મદાના પટને ઝોળગી પાસે આવતો વરસાદ ડેવો આવતો હતો તે જોવામાં અને નાસતે નાસતે પદગવામાં મઝા જરૂર પડતી હતી.

નર્મદાને ગાથતા, રમતા, દોડતા આવડતું નથી એમ કહી શકાય નહિ જ. તોય એની અસર એકંદરે ગંભીર ખરી નર્મદા ચિતાર પાસે અત્યંત ગંભીર બને છે. તેમાં પચુ વર્ષોમાં નર્મદા જે રોડ રૂપ ધારણ કરે છે એવું રૂપ બીજી બહુ થોડી નદીઓ ધારણ કરતી હશે. સામે આવેલું પાણીના પટ કરતાં પચુ મ્હોટું ભાડું આખું રૂબી જાય અને શાંતોદર ગામ તણાવાની અથવા આવ્યા જ કરે, પટનાં પાણી ઉમરાઈ કરાડેલા પોણા બાગને છાલે નહવરાવે, અને જલે સમૃદ્ધ દેવાયો હોય એવો જળવિસ્તાર વ્યાપક

બની જાય, આગાહીની ઝડપે પાણી વહેતાં હોય, મોજાં એકબેકની ઉપર ચઢી પાણીના ચત ટેકરાઓ ઉભા કરે અને હુમ કરે, ગોળ ગોળ દડાઓ સરખી ધુમરીઓ ફૂંદડી થઈ જ કરતી હોય અને ઉન્મત્ત તાંડવ કરતી નર્મદાને ધમકાર ચારે પાસ સંભળાયા કરતો હોય; એ દૃશ્ય જુલુ જુલુપ જોય નથી.

તેમાં પથ્થુ બુસા ફળિયાને ઝોવારે રચાતી ધાંટી જેવી, પ્રચલ જીર્મિરમત મેં દરિયામાં પથ્થુ ધીડી નથી વચોથી બંધાયેલો એ ઉમો ઘાટ નર્મદાનાં ધસમસતાં પૂરની વચ્ચે આવતો હતો. એના પગથિમાં, પગથાર અને ઢાલણીઓની સાથે મંડૂમતાં અને મામં કરતાં નર્મદાના પાણી જે વમળો, ધુવારો, ધુમરી, ભમરી અને જલછાટોની પરંપરા રચતાં એ દૃશ્ય તો કોઈ રવિશ્વર રાવળ કે કવુ દેસાઈને જ હાથે આછોશો આકાર પામી શકે! એટલા જલવિભાગમાં તરવું લગભગ અશક્ય બની જતું હશે માટે એને ધાંટીને નામે જોળખતા હશે.

એવાં મહાભારે જળ ઉભરાયા હોય ત્યારે કોઈ નોકરની નજર, તળે મને એ ઘાટ ઉપર નર્મદામાંનાં દૃશ્યનાથે મોકલવામાં આવતો. નર્મદા એ સમયે ખરેખર દૃશ્યનીય બની જતી અને નારિતકમાં નાસ્તિકને પથ્થુ નમવાની ફરજ પાડતી ફૂં તો ત્યારે આરિતક હતો, એટલે કાપ અને ભાવ સાથે નર્મદાને નમી પડતો.

નર્મદાના એ રૌદ્ર રૂપથી એને કિનારે વસતાં એના બાળકો ટેવાઈ પથ્થુ જાય છે. એવાં ભરપૂર પાણીમાં પથ્થુ સીમળાતુ લાકડું આધાર માટે સેષ "નર્મદે હર" ના પ્રલબ્ધ ઉચ્ચાર સાથે કેંક તારાઓ નર્મદાના જલમાં ફૂંદી પડતા અને ફર ફરથી તથાઈ આવતાં લાકડાં એમી લાવી આપ્યા વર્ષની બળતણુસામગ્રી ભેગી કરતા. જે રથળેથી તારો ફૂંદી પડ્યો હોય ત્યાંથી આધા પોણા માઉ ઉપર એ તારો બહાર નીકળી શકતો એવું પાણી વહેતું રહેતું. નર્મદાના તારાને બીજી નદીઓનો બહુ દિશાપ ન લાગે.

આમ નર્મદા મુંઝર અને ભ્રમ દરચોનો ખંડાર બની રહેતી.

સાથે સાથે એ આખા ચિતોર માંમને પીવા નહાવાનું પાણી પૂરું પાડતી મરાઠા; એના રાજકીય ઉદ્દેશમાં કિંકુ સરકૃતિનો પુનરોદાર બહુ થયો નથી એમ કહેનાર અને માનનારે નર્મદા કિનારો ફરી વળવો અનેક મદિરા અને અનેક ઘાટ રથળે રથળે નજરે ચડશે. એ મરાઠાઓના અમલનું એક પરિણામ મારોદાનો મહારાવનો ઘાટ અને ગોપાળરાવ મેરાળે બધેલો ચિતોરનો અણુપતિનો ઝોવારો આજ પથ્થુ આપણને મને એવાં રચાપત્યો છે.

શક ન લાગે એટલા માટે ઘાટના પગથિયા ઉપર વકાતે પમને ચઢતી પનિદારીઓ હવે જરૂર ઝોળી થતી મહા હળો, કારણ ચિતોરમાં હવે તો "વોટર વક્ષ" ચલુ છે. મદારા અભ્યાસકાળે "વોટર વક્ષ" ન હતું એટલે આખા માંમને નર્મદા પાણી પાતી.

ચિતોરની લગભગ અડધી વચ્ચની નદાના માટે પથ્થુ આ સાવજનિક વહેતા રનાતાં મારને ઉપયોગમાં લેતી.

બળતણુના પ્રમંને અંશત ઉદ્દેશ પથ્થુ નર્મદા મા કરતી હતી, એ વાત આજનાં વહેંચી વાપરવાના યુગમાં જરૂર મહત્ત્વની ભાગે લાકડાં કોલસા મેળવવાની અત્યારની મુશ્કેલીના વિચાર કરતા આવી નર્મદાની આર્થિક સહાય જરૂર આકર્ષક મહા પડે.

બચ્ચ કૌરવ, ચાંદોદ, નાંદોદ જેવા સ્થળોને ચિત્રોગ સાથે વ્યવહારના સંબંધમાં સાંકળી સેવા માટે નર્મદા બહુ કામ સામગ્રી. હોડીઓ, પનાઇઓ તેમના સહનુ દરમિયાન કે કવિતા બહુ થોડાના હૃદયમાં ઉપજાવે, પરંતુ પ્રગારતી લાકડાં, વાંસ, નાળિયેર, ઠરિયાણા અને અનાજની અવરજવર માટે નર્મદાનો માર્ગ ધોરી માર્ગ બની રહેતો.

આજ તો આગગાડી અને મોટરકારે માર્ગ અને ઝીલા બદલી નાખ્યા છે. ત્યારે હોડી અને નદી માનવીઓને અવરજવરનાં સાંચા સાધન હતા. પુત્રપુત્રીની પરદેશ વિદાય, પ્રિયતમ-પ્રિયતમાના મિલન, સગા મિત્રોની ખુશ્ખબર અંગે અવરજવર, તીર્થોટન અને શોખની મુસાફરી એ સર્વ માટે સરસ સાધન બની રહેતી.

જમીનમાં કેતરો કેતરતી નદી સાથે સાથે જમીનને ફળદ્રુપ પણ બનાવવાની. નદીના બાંકામાં શાક, મકાઈ, ચીબડા, શકરેટી થણા સરસ બનતા.

આમ જમીને રસાળ બનાવતી, વ્યવહારના માર્ગો ખુલ્લા કરતી, અનેક ગ્રામ સમૂહોને આર્થિક પાર્શ્વભૂમિ પૂરી પાડતી, રમણીય, ભવ્ય અને બયાનક દરેયોની પરપરા રચતી, માનવીની ઊર્મિઓ સાથે સવાદ રચતી નર્મદાને એવા કહી સંબોધવા સર્વ કિનારાવાસીઓ પ્રેરાય એવા શી નવાઇ ?

નર્મદાએ અનેક કાવ્યો પ્રેર્યા છે. મારા મહાનની પાસે મારા મોસાળના પિત્રાઇઓ રહેતા અને તેમને હું મામાએ કહેતો. એમાના એક બાળાભાઇ મામા બહાર ઓટલા ઉપર નહાતે નહાતે નમામિ દેવી નર્મદે ના મુવપદવાણુ નર્મદાષ્ટક ગાતા અને મને તે ગમતું. આજની સભ્યતાને ન મને એવા ઓટલા ઉપરનાં જાહેર સ્નાન હજી હિંદુમાઘી અદરમ થયાં નથી નારાય હદગા રચાયલા નર્મદાષ્ટકના શબ્દાલંકાર સ્મરણે યદી જાય એવા છે.

સચિદુ સિંધુ સુસ્વલસ-

રગ મંગ રંજિતમ્

...

કૃતાંત દેવત યાલ ભૂત

મોતિહારી યમ દે

...

સુમન્થ કલ્પનપ્રલ્લપ્ત

વપ્રવાક ધર્મદે

જેવા બહુનિધ પ્રયોગો એ સ્તુતિને અત્યંત કથુપ્રિય બનાવે છે અને આજના વધતા જતા વાસ્તવવાદના સ્વીકાર સમયે પણ શબ્દની સક્રિયતા સરસ પરચો આપે છે.

મારા માથી પણ એ સ્તોત્ર નિત્ય માર્તા.

અને એ ઉપરાંત કે કવિતાઓ અને મરણાઓ નર્મદાને ઉદેશીને બવાર્તા તે આજ પણ ટુકડે ટુકડે યાદ યાદ આવી જાય છે

નમો નર્મદા ! નીર ગળીર ગાજે

તો જૂજગપ્રયાત, તેમજ

નર્મદા ! તુ તો રહેડા કહાવે !

જેવા મરણા નર્મદાને સાહિત્યવાણીમાં ઉતારતા.

કેંક વધે પછી રસાલંકારના એક ગુજરાતી ગ્રંથમાં ચાન્ત રસના ઉદાહરણ તરીકે નર્મદાના વાતાવરણને વપરાયું છેતા અને સ્વાભાવિક રીતે ગર્વ પણ થયો

‘ રનાન કરી નર્મદા નીરમાં ધીર નર

એક કોપીન અંગે ધરીને

નર્મદે ! નર્મદે ! એમ ઉચ્ચારતો,

હર્ષથી રોમ ભીમાં કરીને. ’

રકંદપુરાણમાં એક આખો વિભાગ ‘ રેવા ખડ ’ ને નામે ઝોળખાયો છે. નર્મદાનું ખીણું નામ રેવા. ઇતિહાસ અને ભૂગોળની દૃષ્ટિએ નદીઓના પુરાણોમાં અપાયેલાં વર્ણન બહુ ચોક્કસાઇભર્યાં હોય છે. ખાસ કરીને નદીની ભૂગોળ નર્મદા કિનારો એ સમગ્ર હિંદુ યાત્રાધામ, વિદ્યાનો, વાનપ્રસ્થો અને સંન્યાસીઓનું એ પરમ આકર્ષણ; વ્યાસ, શુક્રદેવ, અનસુયા અને અશ્વત્થામાનાં સ્મરણો જમાડતી નર્મદા ઉભયતટપાવની મધ્યામ છે. બન્ને કિનારે રનાન કર્યોનું પુણ્ય ખરકાલ શુકવતીર્યાના શ્રીમાળી બ્રાહ્મણો, શિનોર કરનાળાના નામર બ્રાહ્મણોનો વેદાભ્યાસ હિંદુઓમાં જાણીતા હોના ચાપાંચ પેઢી ઉપર એક નામર બ્રાહ્મણ અને શિનોરમાં સતી થઇ હતી તેના અગ્નિદાહને રથજો બંધાયેલો એક યોગીનો મારા બાળપણ સુધી હતો.

‘ ઉઘે નીચે રતનધકકમાં હાલતાં સુખ વારી,

તેને કારે તલ પર પડે ઉપડે નાવ મ્હારી. ’

જેવી સ્વચ્છ કવિતાવાણી ઉચ્ચારી ‘ રેવા ’ કાબ્યને જીવંત બનાવનાર બળવતરામ ઠાકોર અને અનેકરંભી આદર્શો આપી ગુજર જીવનને સૂક્તિભર્યું બનાવનાર કનૈયાલાલ મુનશી નર્મદાના જ પુત્રો છે. નહીં ?

હવારામ ડમોઇના ખરા, પરંતુ એમનું બાળપણ ચાદોદમાં નર્મદાકિનારે જ વ્યતીત થયું હતું. એમણે પણ ચાદોદનું વર્ણન આપતા આપું છે કે. —

શ્રી નર્મદાજી તટ ઉપર ચાર મઢી મામ

મહિમા વખાણું, શું રથજો તણો

સમોવડ વૈકુંઠ ધામ.

નર્મદાની પરિક્રમા એ મહાપુણ્યકાર્ય મનાયું. કેક ભાવિક અને પુરુષો, શાકુ મંન્યારીઓ અને ખાખીની જમાતો નર્મદાના મૂળ અમરકંટકથી સામરસંગમ સુધી નર્મદાની આસપાસ ફરતા હતા.

અમરકંટકથી નર્મદાની ઉત્પત્તિ ! પદ્માને પણ કેવાં અર્ચનગીર નામ પ્રાચીનો આપતા હતા ! કંટક પણ અમર !

અશ્વત્થામા મણિ ખોયા પછી વિષ્ણુચંજમાં અને નર્મદાકિનારે પોતાનું નિષ્ઠળ નિરર્થક બંધન ચિરંજીવી જીવન માળ્યા કરે છે એવી દત્તકથા ત્યાં પ્રચલિત છે. જીવન ભે ચિરંજીવી જને તો એની નિષ્ઠળતા અને નિરર્થકતા અમાધ બની જાય, નહિ કે પછી એ જીવન અશ્વત્થામા સરખા ઇલાકીરનું હોય કે આપણા જેવા ન્હાનકડા માનવીનું હોય ! અને નિષ્ઠળ જીવનને આશ્રય પણ નર્મદા એવા જ આપે ને ! કહે છે કે પરિક્રમા

માટે ફરતી ડોળીઓ પાસેના ખોરાક ખૂટી જાય ત્યારે નર્મદાકિનારે અનાજની દગલીઓ ઊભી થતી અને યાત્રાળુઓની ભુખને સંતોષતી.

એ વહેગજ નહિ તો અનાજની આજ પહાટી ઠટોઠટી ભોગવવા કરતાં નર્મદાની પરિક્ષા કરી નર્મદાએ રથે રથે રાખેલી અનાજની દગલી ઓ ઉપયોગમાં લેવી વધારે સારી; પરંતુ એ અનાજની દમથીઓ યાત્રાળુઓને મળે ! ગાત્ર યુક્તિઓને નહિ.

વહેમ અને શ્રદ્ધા બહુ પાસે પાસે આવી અચેતા છે, નહીં ? વહેમને સત્ય માનીએ તો એ શ્રદ્ધા ખતી જાય છે, અને શ્રદ્ધામાંથી સત્ય ખરબું એટલે એ વહેમ ખતી જાય છે. નર્મદા મેઘા કોષને ભૂખી રાખતી નથી, એ શ્રદ્ધામાંથી અનેક ચમત્કારિક કથાઓ ઉભી થાય એમાં નવાઈ નથી. આપણી નદીઓ આપણી માતાઓ ખતી મઝ હતી. જાત ધરીને પણ માતા પોપણ આપે જ. નવા યુગમાં પણ નદીઓનું માતૃત્વ પૂરવાર થાય એમ છે. સાબરમતી, મહી, નર્મદા અને તાપીના વહેતાં પાણીને વર્તમાન દમે વપરાય તો કેક રહેર અને ગામડાને આખૂટ નિર્જળ મળે, પ્રકાશ મળે, ધાન્ય મળે અને આખાદી મળે ! અસ્તિત્વજન આજ પણ જરૂરી છે.

નર્મદા કિનારાની પવિત્રતાએ ' નર્મદાના કંકર એટલા ચકર ' બનાવ્યા છે અને ખરે, નદીઓએ ધડેલા-અને ખાસ કરી નર્મદાએ ધડેલા ન્હાના મોટા પથ્થર આંખને અને હાથને મળે એવા રૂપાળા હોય છે. કે પણ ન્હાનપણમાં ઠીક ઠીક કંકરો ભેગા કરતો અને જાણે ભારે મિલકત હોય એમ પેડી કે ઈરોગતરામાં ભરી સ્નાની રાખતો. એક મ્હોટો શ્રેષ્ઠ સરખો ધોળો સુવાળો પથ્થર મને દેવમૂર્તિ સમો લાગ્યો હતો અને તેને પીતાંબજ તથા વાધા પહેરાવી કે ચક્રારા ભક્તિભાવને પ્રદુસ્ત કરતો હતો. આપણે સહ Dolls House-દી મહીધર રચીએ છીએ-પુરૂષો તેમજ સ્ત્રીઓ બધા જ. દી મહીધર છોડવા જેવા હોતા નથી-કારણ, માનીએ તો બધા જ દી મહીધર છે !

અમમ્ય સર્જિ ધટનામાં જડ ચૈતન્ય-માનવી-સી પુરૂષો એ સર્વ કાટપૂતળીઓ જ છે ને ? જડ નદી ચૈત-મોડું પોપણ કરે છે ' એ ચૈતન્યો નદીને પણ ચૈતન્ય માની એની પૂજ કરે એમાં ખોટું શું ? આભાર એ માનવભાવ છે

પરંતુ માનવીની સ્મિતજ્વલિએ પણ નર્મદાને છોડી નથી. ' કંકર એટલા ચકર ' માં ભક્તિભાવ ખરો. સાથે સાથે ભક્તગણેની વ્યાપકતા-ઉપર એમાં પ્રકાર પણ છે જ.

વળી નર્મદાકિનારાએ એક કહેવત પણ ઉપજાવી છે:

‘ રવાનું દોર : ચરણું ચોડું અને તરણું ધણું. ’

વધારે મહેનત અને જોષા મળતરની સરખામણી માટે નર્મદાની કરાડો ઠીક ઠીક સાધન પૂરું પાડે છે. એક બે ભેદા પાણી ભરી લાવવા માટે દોહસો બસો પગથિયાં ચઢવા ઉતરવાનું કામ કરતી સનારીઓને આ કહેવતમાં રહેલું તથ્ય ઝટ સમજાય છે !

પુરાતત્ત્વના અભ્યાસીઓ અને શાખીનો માટે નર્મદા અને આખી નર્મદાની ખીણ Narmada Valley બહુ સાફ અભ્યાસસાધન પૂરું પાડે એમ છે ઇતિહાસ પુરાણ અને તેથી પણ આમળના અમમ્યુમ અવદેશો નર્મદાએ સંધરી રાખ્યા છે. સમૃદ્ધ કરદીકરે નર્મદા ખીણની સમૃદ્ધિ શોધવા અને સાબરવા ઠીક ઝુબેઠ ઉપાડી હતી.

નર્મદાની ખીણ : Narmada Valley એ અંગ્રેજ ભાવાને ગોડી અચેતા શબ્દ

૨૦૦

સમૂહ ગુજરાતીમાં ગોઠતો નથી એને બદલે નર્મદાકિનારો કલો હોય તો શું ખોડું ? બન્ને બાજુએ મળી નર્મદાતટ ખાસો પહરસો માઈલના વિસ્તારમાં જાઓ છે આખા મધ્યપ્રાંત અને આખા ગુજરાતની વચલી ભૂમિને એક બનાવતી નર્મદાના બન્ને તીર ઉપર વસતી પ્રગમા એક પ્રકારનું સામ્ય અને વિશિષ્ટત્વ હોય એમાં નવાઈ નહિ. માળવા અને ગુજરાતના કેંક રાજવંશોની સાલવારી નર્મદાને મુખે ફરે જ. જગલપુરના આરસ ખડક, છકાર, યલપાણ, દરણુ ફાળ, મોખડી, ઝોરચંગમ, વ્યાસનો ભેટ, અનસુયા, માધવજીએ પ્રસિદ્ધ કરેલું ગામસર, ઠોરલ, કપ્પીરવડ, શુક્લતીર્થ અને ભરૂચ જોતજોતામાં નર્મદાકિનારાને ઝોળખાવી દે એમ છે. આપણી સંસ્કૃતિની રેખાઓ નદીનદને અવલખીને દોરાતી હોય જ એમાં શંકા નહિ. દેવની પરિક્રમા એ પૂજનનો મહોટો વિધિ છે. નદીને પણ દેવતા માની ચૂકેલા દિંદુ માનસે નદીની પરિક્રમામાં પણ માહાત્મ્ય મૂક્યું છે. પરિક્રમણ કરનાર માનવ-જૂય સંસ્કારવદન કરે એ સહજ છે.

ગૌરીસંકર નામના એક ખાખીની મહોટી જમાત 'પગ્ગમા' કરતી કરતી સિનેર આવી હતી એમ મને યાદ આવે છે. આખી જમાતની પધરામણી જમારા પડોશમાં થઈ હતી મોટી જટા, લાંબી દાઢી, મોટો દેહ અને રિમ્તભર્યું મુખ એ ખાખી ગુડ ગૌરીશ કરના મુખ્ય લક્ષણો હજી મને સ્મરણ કરે છે. પ્રસાદમાં આપતા વિભૂતિ-રાખ-ખાખ-પરંતુ ભાવિષ્યને મન એ મહા સ્વાદિષ્ટ વસ્તુ હતી. હું પણ દેખાદેખી ગૌરી-સંકરની ભરમનો ઉમેદવાર બન્યો હતો, અને હસતે મુખે વરદ મુદ્રાથી શોભિત ગૌરીશ કરે આપેલી ચપડી ગખ સફૂની માફક મુખમાં મૂકી આંખે ચોપડી કૃતકૃત્યતા અનુભવતો. ઈશ્વરની કે કોઈ સિદ્ધની કૃપાનું ફળ પરીક્ષા પસાર કરવામાં જ આવે એવી ઘટિત ખરી 'પૈસો, પત્ની, પરાક્રમ, પરદેશગમન, પ્રતિષ્ઠા એમાંનું' કોઈ પણ ધ્રુવતા ચોખ્ખા લાગણું નહિ. પરીક્ષા પસાર થઈ કે જસ ગ્રંથું જ પમાણુ એવી માન્યતામાં બીજા પ્રાપ્તઓનો વિચાર સરખો પણ આવતો નહિ.

નર્મદા રનાનની બાધા આખડી પણ ધણી રાખતા, હજી પણ રાખે છે. કવિ સુંદરમ્ભા આમદથી ચાદોદમાં-ભરાવલી ખાવાલ પરિવહનું ઉદ્ધાપન કરવા પાંચ છ વર્ષ ઉપર દુઃખિત ગયો હતો તેને પહેરે જ દિવસે મહારા એક યુવાન બાણેજને કષ્ટભાષ્ય ક્ષય લાગુ પડ્યાના વ્યથિત કરી નાખતા સમાચાર આવ્યા હતા નર્મદા રનાન કરાવું ?

હું વહેમી નથી. બાધા આખડીમાં જરા ય માનતો નથી. ઈશ્વર કે દેવ લાંચ લઈ બદલે આપે એવી ભાવનામાંથી બાધા જન્મે છે એમ હું માનું છું. ઈશ્વર કે દેવમાં પણ દુઃખલિત માન્યતા પ્રમાણે માનું છું કે તેમ એની મને શંકા છે. છતાં નર્મદા નિદાણનાં મને આવી બાધા ગખવાનું મન થયું.

એ બાણેજ ગગાકિનાગનો નિવાસી છે. જંમા પણ આપણી એક મહાપવિત્ર રમરણીય સરિતા. એમાં થયું ખર નાદતા મારા બાણેજને નર્મદારનાનની જરૂર ન હતી. તોય બાધા રખાઈ ગઈ. બાણેજ સાંજે સમેા બની ઘેર આવ્યો, અને તેને નર્મદારનાન મે કરાવ્યું પણ ખર ! બાધા સરળ બની. પરંતુ મદદ નહિ. મહારા વહેમનો એ અવગેવ !

વહેમનો વિરોધી હું જ વહેમનો ચોષા બન્યો ! કેવી એ માનવ નિર્બળતા !

નર્મદાકિનારાના અનસુયા ઘેરની માટી રક્તપિત જેવા દડાનો રામજાણુ ધમાજ અણખ

છે. વડોદરા સરકારે અનસૂયા ક્ષેત્રમાં પતિયાની સારવાર માટે દવાખાનું અને રહેઠાણની પથ્થુ સમવક કરી આપી છે.

પરવું હું કંઈ નર્મદાસ્તોત્ર રચવા બેઠો નથી. મારા સંસ્મરણોમાં નર્મદાનું ઠીક ઠીક સ્થાન છે. ગુજરાત અને દિંદિના સરકાર અને આદિત્યમાં પથ્થુ નર્મદાનું ઠીક ઠીક સ્થાન છે. અને મધ્યપાન્ત માળવા-નથા ગુજરાત પર એ સરિતાનું બારે પ્રકથ છે એ વિચારે મ્હારા બાળરમરણોમાં નર્મદાનો વિસ્તાર વધારે લખાઈ ગયો.

નર્મદા કિનારે ન વસનાગ, નર્મદાના પરિચયથી અગ્રાત ધણા ય માનવીઓ દશે, જેમને નર્મદાનું માહાત્મ્ય વધારે પડ્યું લાગે. પરવું નર્મદા તો એક સરિત પ્રતીક છે. ગુજરાતમાં ન્હાનો મ્હોટો અનેક નદીઓ, ઝરણો અને વહેળાઓ છે જેમના કિનારા તટવાસીઓને અનેક બાવ, અનેક વિચારો, અનેક ઊર્મિઓ પ્રેરી રહેતા દશે. આર્થિક, સામાજિક અને બીજેલિક સગદનોને એકતા અપાતા એ પાણીના રેલાઓ સુકાતા સુકાતાં પથ્થુ ગુજરાતના કેક વિભાગોને પસ્તાવિત કરી રહ્યા છે પ્રલપની, વિનાશની બપકરતાનો પુરવો આપતાં તાડવો પથ્થુ તેઓ કહી કહી રચે છે. અને તે કેમ ન રચે ? જીવન જેટલું જ મૃત્યુ સત્ય છે, નહિ !

મૃત્યુ બપકર લાગે છે; શોક પ્રેરક જરૂર છે, અને અસહ્ય તો છે જ. પરવું હૃદયે જાણી જોઈને અગર તો કુદરતે સર્ગ વિસર્ગની ધટના ધરીને મૃત્યુ જીવંત સૃષ્ટિને બદલું જ છે ? એને ટાળવા, રોકવા બદ્દ બદ્દ મથતો યામ છે અને યશે, છતાં આજની ધડીએ તો એ અનિવાર્ય છે, અપરિદાય છે.

પાણી જેવું પોષક, પ્રકુક્ષ કરતું તરવ તોફાને ચડે તો મૃત્યુ વેરે. અનિવાર્ય મૃત્યુનો બપ રહે તો મૃત્યુ જરૂર વહેણ આવે દિંદને, ખાસ કરી ગુજરાતને મૃત્યુનો બારે બપ છે. ગુજરાતી જેવી આદર્શ બીકણ જાત બીજ એકે નથી નદીઓના પ્રલપપૂર પથ્થુ ગુજરાતને રસતે મુખે મૃત્યુને નિદાળવા પ્રેરી ચકતાં નથી ! માટે જ ગુજરાત સદાય પરાધીન ! એને સદ્ ગ્રાહ મારે !

નર્મદા જેવી નદીનાં પૂર નિદાળનારને મૃત્યુનો બપ હોવો ન જ જોઈએ !

પ્રલપમાં પથ્થુ નર્મદાનો લીસોટો જીવંત રહેવાનો છે એવી માન્યતા છે.

અને નર્મદાએ ટેટટેલા ગુજરાતી ઓપુષ્પોના નામ પૂરાં પાડ્યાં છે !

મ્હારા એક બાવમિત્રનું નામ નર્મદાચંકર.

ગુજરાતી વર્તમાન આદિત્યના એ આવ પ્રણેતાઓમાંથી એકનું નામ કવિ નર્મદા-ચંકર-નર્મદ પ્રેમશીર્ષના એ મદાન ઉપાસકથી ચક્ર યોધું ગુજરે સાદિત્ય નિર્મળ, નિર્મોલ્ક, પાંચળ અને રડકણું ન જ બનવું જોઈએ.

ગુજરાતના એક સરસ વિચારક, તત્ત્વજ્ઞ અને વક્તાનું નામ પથ્થુ નર્મદાચંકર દેવચંકર મહેતા.

મદીએ, સાગરમતીએ નામ આપ્યા નથી. અનેક ઓપુષ્પોને નામ આપતી ક્ષરિતા પ્રજાજીવનમાં વધારે લરી ઉતરેલી જરૂર માની ચકાય.

આમ આ દેવી જર્મદે મ્હારા બાલજીવનનો પહેલો બ્યાપક પટ. અજરમાતે મને નર્મદાનો રપથ આપ્યો, જે હજી બૂલાતો નથી. મ્હારું પહેલું સૃષ્ટિઓ-લ્યનું સ્મરણ એ નર્મદા.

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ આ નવા વર્ષે તમે તમારા પુસ્તકાલયના વાચકો વધારવા આજથી પ્રયાસ કરો, વિદ્યાર્થીઓને તેમની કક્ષા પ્રમાણે વાચન આપો. ગામમાં બહેનોમાં પુસ્તકોનો પ્રચાર કરો.
- ૨ પુસ્તકવાચન વધે તે માટે દરેક કુળીએ યુવક વાચક દ્વારા કુળીઆના લોકોમાં ભગૃતિ આવે તેવી રીતે એકાઠ સારા પુસ્તકો વાચન માટેથી કરાવવા પ્રયાસ કરો.
- ૩ મંજૂર થયેલાં અંદાલે મળે એટલે પાવતીઓ, ધોરણ પ્રમાણે સહીઓ કરી પુસ્તકાલય ખાતામાં હુત મોકલી આપો અને લોકમહદનાં નાણાં પુ. સ. સ. મંડળમાં મોકલો. કોઈ પણ પુસ્તકાલયને મંજૂર કરેલી મહદથી વધારે મહદ આપી શકાય તેમ નથી તેની નોંધ લેશો.
- ૪ ત્રિમાહી નિવેદનો જૂથમંડળો પોતાના જૂથનાં પુસ્તકાલયમાંથી મંગાવી એકુણાત કરી મોકલે. જરૂર પડ્યે સભા બોલાવી હકીકત એકત્રિત કરવા તજવીજ કરશો.
- ૫ તમારા પુસ્તકાલયમાં કરાવેલ છુક, વાંધાપત્રકની ચોપડી, જિરી ગયેલાં બાળકોની યાદી, વાચકનોંધવહી ન રાખી હોય તો આજે જ આ પત્રકો બાંધી તમારું કામ વ્યવસ્થિત કરો. આ ખામી હજીયે સુધરતી નથી તે માટે રા. મહાદ શાળા-ધિકારીઓ ધ્યાન આપશે એવી વિનંતિ છે.
- ૬ ગયાં અ કે પાવતીના બે નમૂના અંક સાથે હતા, તેમ આ અંકમાં પણ છે. તેને પાછલા અંકમાંથી મેળવીને તથા આ અંકમાંથી લઈને યોગ્ય તજવીજ કરી ખાતામાં મોકલી આપો.

જાહેરાત અંક ૬ સને '૪૭-૪૮

વિધિ

પુસ્તકોની કાલામણ

પુસ્તકનું નામ	પ્રકાશક તથા લેખકનું નામ	કિંમત
૧ કન્યાને પત્રો*	ન. દા. પરીખ, નવજીવન પ્રકાશક મંદિર, અમદાવાદ.	૧-૦-૦
૨ કયાંત ચેળાન્યા મુલિસ* (મરાઠી)	સદર	૧-૦-૦
૩. રાષ્ટ્રભાષા હિંદુસ્તાની	મોજીનવાસ કરમચંદ ગાંધી, નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ.	૧-૮-૦
૪ લોકમાતા*	દત્તાત્રેય બાલકૃષ્ણ કામેલકર, નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ.	૧-૪-૦
૫ સંસાર રચના*	સે. હવેશચંદ મેધાણી. ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિ. અધી મામ, અમદાવાદ.	૦-૧૨-૦
૬ ચપ્પકી ધૂળ*	સદર	૦-૧૨-૦
૭ યોગિક જીવન*	દ. ના. પટેલ, જડિતમાર્ગ કાપીલય, અમદાવાદ.	૧-૮-૦
૮ મામ રચના*	રવિચંદ્ર મહારાજ, સરજી સાહિત્ય, અમદાવાદ.	૧-૪-૦
૯ ચીની ઇન્દ્રિયાળ*	એલ્બાઈ કા. મટ, સરસ્વતી પ્રકાશન મંદિર, દાણાજીનર-ભાવનમર.	૧-૦-૦
૧૦ ક્રાંતિના પરિબળો (ભાગ ૧-૨)*	સદર	૩-૦-૦
૧૧ *Self-Restraint V. Self-Indulgence	M. K. Gandhi, Navajivan Prakashana Mandir, Ahmedabad.	૨-૦-૦

* મામ પુસ્તકાલયો, બાલ અને ગદિયા પુસ્તકાલયો માટે ખાસ
+ શાળ્યર્તા તમામ પુસ્તકાલયો અવશ્ય વસાવવા યોગ્ય
* મહાનવાના મામ તથા કરના પુસ્તકાલયો માટે વસાવવા યોગ્ય.

૧૨ યોગેશ્વર કૃષ્ણ

ગોકુળદાસ દા. રાયચુરા

(નીચે જણાવેલા ૭ બામમાં) રાયચુરા ગોદાન જ્યુબિલી વર્કસ, વડોદરા.

(૧) ગોકુલેશ

૩-૮-૦

(૨) ગણેશ

૩-૮-૦

(૩) મયુરેશ

૩-૮-૦

(૪) દ્વારિકેશ

૩-૮-૦

(૫) ગીતેશ

૪-૮-૦

(૬) યોગેશ

૩-૮-૦

વડોદરા,
તા. ૩-૧૦-૪૭ }ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક, પુસ્તકાલય ખાતે.

સૂચના અંક ૭ સને '૪૭-૪૮

વિષય

ગ્રાંત પંચાયત તથા સરકાર મદદની પાવતીઓ બાબત

આ બાબત માટે ઑટોગ્રાફરના "પુસ્તકાલય" માસિકના અંકમાં સૂચના છપાઈ છે તેની સાથે સરકાર પંચાયત મદદની પાવતીઓની પણ એકેક પ્રત છપાયેલી હોવાથી જે તે પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ પણ તે પ્રમાણે એક પાવતી મોકલે છે તે હજી નથી. તેથી આથી અગ્ર આપવામાં આવે છે કે માટે નવેમ્બરના (આ જ) અંકમાં આ સાથે બીજી બે સરકાર પંચાયત મદદની પાવતીઓ છે તો તે પણ ફાટી લઈ સરકાર પંચાયત એ દરેકની બે મળી કુલ ૪ પાવતીઓ અત્રે મોકલવાની છે. તેમજ પુસ્તકાલયોનાં બજેટ મંજૂર થયા પછી તેની એક પ્રત જેના તેના તરફ મોકલવામાં આવે છે તે પ્રત મળ્યા પછી જ પાવતીઓ મોકલવાનો વલિવટ ગળવેલો. બજેટ મંજૂર થતા અગાઉ પાવતીઓ મોકલવાની નથી. પહેલાની માફક સરકાર તથા પંચાયત મદદની મળી કુલ ચાર પાવતીઓ મોકલવાની છે. નવેમ્બરના અંક મળ્યા પહેલાં જેઓએ સરકાર પંચાયત મદદની એકેક પાવતી મોકલી દેવા તેઓએ નવેમ્બરના આ જ અંકમાંથી બીજી બે પાવતીઓ મેળવીને મોકલી આપવી રીત — (૧) પાવતી મોકલતી વખતે પાવતીઓમાં રૂબરૂની સદી લેવા જૂનવું નહિ.

(૨) ૩૧ ૨૦ ઉપરાંતની પાવતી ઉપર સરકાર પંચાયત મદદની દરેકની એક પાવતી ઉપર એક આનાની પાવતી ટિકિટ ચોઢવાની છે.

વડોદરા,
તા. ૮-૧૧-૪૭ }ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

શ્રી
ગ્રામ પુસ્તકાલયની
પાવતી

મે. રા. રા. પુસ્તકાલય છાત્રોના અધ્યક્ષાપક સાહેબ,
વડોદરા.

જોગ લિ. _____ પુસ્તકાલયના મંત્રી, ગત રોજ ૧૯ - ૧૯
ની સાલ માટે અમોંએ મેળા કરેલા ર. _____ ઉપર પંચાયત મદદના
પૂરેપૂરા રૂપિયા _____ થી
અમોંને પત્રો, પુસ્તકો, સાકડી સામાન રૂબરૂ સાક્ર આપ સાહેબ તરફથી મળ્યા છે, તેની આ
પાવતી લખી આવી છે. તા. _____ સમ ૧૯ .
(સહી) _____
મંત્રી, સાર્વજનિક પુસ્તકાલય,
ગુ. _____
તા. _____

રૂબરૂ _____
(સહી) _____
હોદ્દો, મુલ્કી, તાલુકો, મુખ્ય શિક્ષક _____ પુ. સ્થા. નં. જાક ૫૧

શ્રી
ગ્રામ પુસ્તકાલયની
પાવતી

મે. રા. રા. પુસ્તકાલય છાત્રોના અધ્યક્ષાપક સાહેબ,
વડોદરા.

જોગ લિ. _____ પુસ્તકાલયના મંત્રી, ગત રોજ ૧૯ ર - ૧૯
ની સાલ માટે અમોંએ મેળા કરેલા ર. _____ ઉપર સરકાર મદદના
પૂરેપૂરા રૂપિયા _____ થી
અમોંને પત્રો, પુસ્તકો, સાકડી સામાન રૂબરૂ સાક્ર આપ સાહેબ તરફથી મળ્યા છે, તેની આ
પાવતી લખી આવી છે. તા. _____ સમ ૧૯
(સહી) _____
મંત્રી, સાર્વજનિક પુસ્તકાલય,
ગુ. _____
તા. _____

રૂબરૂ _____
(સહી) _____
હોદ્દો, મુલ્કી, તાલુકો, મુખ્ય શિક્ષક _____ પુ. સ્થા. નં. જાક ૫૦

ડિસેમ્બર ૧૯૫૪

અંક ૫ મે

રૂપા અંકમાં

કામળ પરનો કોન્ટ્રાલ હવે તો ઉઠાવી લેા	૨૦૨
સાહિત્યચિહ્ન અવનવું	૨૦૫
રખડુ લેખોનું વર્તમાનપત્ર	૨૦૬
પુસ્તકાલયના પમથારેથી	૨૧૨
નવો પ્રકટ થયેલાં પુસ્તકોમાંથી સુચારીયો	૨૧૪
સાનલ્લનિક પુસ્તકાલયો અને સમાજસેવા	૨૧૫
પુસ્તક પરિચય	૨૨૦
નવીન શાલ	૨૨૩
સાહિત્યકારોની દીર્ઘાલ્સવી	૨૨૪
મહાત્મ પુસ્તકાલય મંડળોની વા. સમાજો	૨૨૮
પુસ્તકાલયોની તપાસણી	૨૨૮
પુસ્તકાલય નોંધ	૨૨૯

સામયિક દોહન

પુરાણ પ્રાચીન સોમનાથ	૨૪૩
ઓકેશન અને મોડ	૨૪૪
મંથલેખનનો પુરસ્કાર	૨૪૬
યુવકો અને સ્વાતંત્ર્ય	૨૫૦
સ્વતંત્રી બંદીને જામણકો કાઢો	૨૫૨
આનો ટાપુ	૨૫૫
કાળો હજારોની કારખી કથા	૨૫૭
પુસ્તકાલય ખાતાની સચના, બહેરાત ઈ.	૨૮

વાર્ષિક દવાજમા

દેશમાં રૂ. ૪-૮-૦૦

પરદેશ રૂ. ૫-૦-૦૦

જુદા નિર્ણય રૂ. ૦-૧-૦૦

અધ્યક્ષ :
 નામજીભાઈ નારાયણભાઈ અમીન (બી. કોમ)
 મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ બિ.

તંત્રી :
 અભિજીત પ્રભાશંકર બાસ

વિજ્ઞાન પ્રસિદ્ધિ

‘પુસ્તકલય’ના વાંચનારાઓ! મારે-સસ્તી
કિંમતે ‘બાલ સાહિત્ય’ સેળવવાની

અમલ્ય તક

- (૧) કવિ કાલીદાસની જ્ઞાતવાતો.
(પુષ્કળ ચિત્રો, ચોટા રામપ) કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૨) મામાલું ધર કુટુંબી (કુટુંબ ચિત્રો, ચોટા રામપ) કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૩) જોલાઈ : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૪) કુમારકથાઓ : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૫) બુદ્ધિનો બાદશાહ : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની

- (૬) જનકુળ અક્ષી : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૭) જયચંદ્રસેન : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૮) રા' નવધણ : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૯) ગીરજાલની ચિત્રગચ બાલ-
વાતો : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૧૦) કીકુ યાને વીડીનો મોઢાંસાં :
કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની

- (૧૧) બાદલીનો બુધ : કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૧૨) કુલુબા કોકિડાનો પરાક્રમે :
(પુષ્કળ ચિત્રો સાથે) કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૧૩) ચતુર સુભાલુ : (પુષ્કળ ચિત્રો
સાથે) કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૧૪) બરફેડું સલુ : (પુષ્કળ ચિત્રો
સાથે) કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની

- (૧૫) પુરાણની વાતો : (પુષ્કળ
ચિત્રો સાથે) કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની
- (૧૬) સમર્થ રામદાસ કિં. ૦.૫૦
- (૧૭) વિજય વાપ્તી : કિં. ૦.૫૦
- (૧૮) રાસ કાકિલા : કિં. ૦.૫૦
- (૧૯) પાયલ બાળે : કિં. ૦.૫૦
- (૨૦) આદમ સીયાં : (પુષ્કળ ચિત્રો
સાથે) કિંમત રૂ. ૧.૦૦
કે. આની

આ બીજા પુસ્તકોની કિંમત રૂ. ૩૫-૮-૦ સાદીપાંત્રીસ તથા વી. પી. બર્ચ રા. અઢી મળી રૂ. ૩૮-૦-૦ આડનીસ થાય છે. પરંતુ કેપ્રી સાથે આ ૨૦ પુસ્તકોનો સેટ મંગાવનારે રૂ. ૩૪-૦-૦ જોડીયા આ લિટરેચરના કેઈપજી ગ્રામમા અમારે ખર્ચે થેર બેઠા મોકલવામા આવશે આ સેટમા પુસ્તકો સ્ટોરમા હશે ત્યાં સુધી મળશે. ખલાસ થાય તે પહેલાં મંગાવી રહો

વી. પી. થી મંગાવવા મારે તુર્ત જ લખો—એન. એમ દક્કરની કું.
બ્રુક્સેલસં . પબ્લિશર્સ. ૧૪૦. ક્રિન્સેસ સ્ટીટ મં.બર્મિં ૨.

આ પુસ્તકો આપને ત્યાં છે ?

પ્રેમરસના મહાસાગર સમી
રાજવી કવિ કલાપી કૃત
સંવેદનશીલ

મહાન ગ્રંથ

કલાપીનો કેકારવ

(નવી આવૃત્તિ)

આ ગ્રંથની જોળખ આપની જોડે
નિત્ય પ્રકાશતા સૂરજને જોળખાવવા
સરખું છે.

જેની ઉપયોગિતા અને ચિરજીવતા
સાને માટે અંકાઈ ચૂકેલી છે; અનેક
સાક્ષરો, વિવેચકો અને રસકવિઓએ
જેનો રસોલ્લાસ માણ્યો છે એ કાવ્યગ્રંથ
તમારો માનીતો સાહિત્યગ્રંથ છે.

હજી ન વસાવ્યો હોય તો
આજે જ વસાવી દેવો.

મુંદર સચિત્ર કવર જેકેટ અને પાકી
બાંધણી સાથે ૮૦૦ પાનના આ
હજાર ગ્રંથનું મૂલ્ય માત્ર

રૂપિયા સાત

વી. ખી. દપાલ ખર્ચ, અલગ

જીવનચરિત્રોનાં પુસ્તકોમાં અગ્ર-
સ્થાન ધરાવતો આદર્શ ચરિત્રગ્રંથ
સ્વ. મોતીભાઈ અમીન

જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતના આ મૂક સેવકની પ્રકટ તેમજ ગુપ્ત
સેવાઓ, દરિદ્રો પ્રત્યેની તેમની દયાદાનવૃત્તિ,
તેમજ શિક્ષણપ્રચાર માટેના તેમણે કરેલા
આજીવન અવાગ પ્રયત્નોની સળંગ જીવનગાથા.

આશરે સાડીછસો ઉપરાંત પૃષ્ઠ,
પાકી બાંધણી છતાં મૂલ્ય માત્ર

અઢી રૂપિયા

શ્રીસમાજનાં આજન્મ સેવિકા ગરવી
ગુજરાતનાં આદર્શ સન્મારી
શ્રી. શારદાબહેન મહેતાની
આત્મકથા

જીવન સંભારણાં

એના પૂઠે પૂઠે શ્રી. શારદા બહેનની સેવા-
ભાવના, એમના નાનપણથી લઈને આજ
પર્યંતના સામાજિક સેવાના પ્રયત્નોનો
ઇતિહાસ અને ઓળંગવણીના પ્રચાર માટેની
તેમની ધમધ એ બધું એમની પેતાની કથને
જીવનકથામાં આલેખાયલું મળશે.

ગુજરાતનાં સમુત્થાનનું સુરેખ આલેખન
સાડીચારસો પૃષ્ઠ, પાકી પૂઠાં અને રૂપ
આટલેટ તસ્વીર સાથે છતાં

મૂલ્ય રૂપિયા અઢી

પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળ લિ.

પા. નં. ૧૦, - વડોદરા

ગૂર્જરીનો નવો ગ્રંથ-કાલ

નવું જીવન.....

નવી દૃષ્ટિ ને નવું ચિંતન માંગે છે

આ માટે અન્નેડ ગ્રંથ

‘વાતાયન’

લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ

કલા, સાહિત્ય, રંભજીમિ, પત્રકારત્વથી લઇને ડેમોક્રસી-ગ્રંથવાદ કે ટોળાવાદ સુધીના વિષયોને આવરી લેતી નવી ચિંતના. નવું દૃષ્ટિકોણ ને નવી અનોખી જાત પાડતી વિવેચના કેટલાક વિષયો પર લેખક અન્નેડ રીતે કટાક્ષ વરસાવી વાચકના દૃષ્ટિકોણને વિષય તરફ વાળી લે છે.

કિંમત અઢી રૂપિયા

*

શ્રી. જયલિખ્યુ કૃત

સુંદર નવલકથા

નકેશ્વરી વા નરકેસરી

ઇતિહાસનાં પૃષ્ઠોમાં અમર થયેલ, જુદા અને મહાવીર જેવાના અનુયાયી, નૃત્ય-સુંદરી આગ્રપાલી ને શેલલજ્વાના પ્રિય,

મહાન રાજવી શ્રેણિક

ભિંભિસારના જીવનને

સ્પર્શતી નવલકથા

કિંમત. ૪-૮-૦ પારેજી ૮ આના

ચારસો પાનાં દિવંબી જેડે

સોરઠી સંતવાણી

શ્રી. મેઘાણીની હેલ્લી સપૂર્ણ કૃતિ તરીકે. માન પામનાર આ કૃતિ સાથે એમણે જીવનના હેલ્લા શ્વાસો લીધા હતા વિધિનો સંકેત દશે કે જેનાથી તેમણે પ્રારંભ કર્યો, તેની જ રટણમાં અન્ત આવ્યો. લોકવાણીગે અતિમ પરિપાક એ બજનવાણી છે ને હિપનિપદે, ભાગવતો ઇત્યાદિનું દોહન આ વાણી છે. સુ દરલાખે પ્રવેશક અનોખી મીમાંસા સાથે જોડવામાં આવ્યો છે આ પુસ્તકમાં ૧૦૩ બજનો છે. - ૭

કિંમત રૂા ૩-૦-૦

*

અંજુલ ત નિબંધસંગ્રહ

આચાર્ય આનંદચંદ્રભાઈના સાહિત્યના

પ્રત્યેક અંગોની તલસ્પર્શી

છછાવટ કરતા બે સંગ્રહો

સાહિત્ય વિચાર

કિં. ૫-૮-૦

કાવ્યતત્ત્વ વિચાર

કિં. ૪-૮-૦

સંસ્કૃત કાવ્ય-સાહિત્યના સ્વામીઓ અને પશ્ચિમના ઓરિશ્ટાદલથી લઇને આજ સુધીના સાહિત્યસ્વામીઓની સમીક્ષા તાકીદે તમારો નકલ મેળવો.

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

ભારતીની નવી ફૂલ-છાપ

ફાંસીના તખ્તા પર. પણ વંદેમાતરમ
અહાસ ગોળીબારની યાદ આપે
એવી રોમાંચક પ્રસંગોની
સા હ સ - ક યા

જ વાં મ હ

લેખક : શ્રી. 'જયલિખ્યુ'

રીછની સાથે ફરતી, વાધનો ભેટા, ને
જામલોમા રખડપટ્ટી-એમાંથી પાંચરેલી સાહ-
સિકતા એ નવજીવાનને રાષ્ટ્રોદ્ધારના પ વે લખ
ન્ય છે. ત્યા વળી નવાં સાહસોને એ ભેટ છે
ને ફાંસીના તખ્તે પહોંચે છે. એક એક પ્રકરણ
વાચકના દિલને ડોલાવે છે.

કિંમત : ત્રણ રૂપિયા

દાસ્તરસના ઇમરદાર

શ્રી ધનમુખલાલ મહેતાની

—વાર્તાઓનો નવો સંગ્રહ—

પહેલો ફાલ

એક એક વાતો પેટ પકડાવીને હસાવે
એવી રસભરી દાસ્તકયાઓ છે.

કિંમત રૂ. ૪-૪-૦

શ્રી. નગનિદાસ પારેજી અનુવાદ કરેલ

સ્વ. ડૉ. ટાગોરનાં નવાં નાટકો

લક્ષ્મીની પરીક્ષા

લક્ષ્મીની પરીક્ષા, શૃંગપ્રવેશ :

મફતીયા માલપાણી, વગેરે

નાટકો આ સંગ્રહમાં છે.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

શ્રીનો સાચો શણગાર શું ?

આ વાર્તાસમૂહ

એનો જવાબ વાળે છે

શીલ, સૈંદર્ય ને સ્વમાન

સુંદરીઓનો શણગાર

લેખક : શ્રી મનુભાઈ બેદાણી

એકત્રીસ વાર્તાઓ દ્વારા એ અત્રે રજૂ
થાય છે. પ્રત્યેક વાર્તા નાની બાલિકાઓથી
લખને બચેલ કે આણું બચેલ દરેક સ્ત્રીને
ગમી જાય તેવી છે. જ્ઞાન, અમૃત ને ઉપદેશ
એમ ત્રિવિધ પદ્ધતિથી રચાયેલી આ કથાઓ
દરેક ધરનો અને શૃદ્ધિથીનો શણગાર અને તેમ છે.

કિંમત . ૪-૦-૦

વિજ્ઞાનની વેદી પર જાત

અને જીવન યાદોમ કરનાર

મોડમ કચુરી

લેખક : ડૉ. એન. એમ. શાહ
જગતને રૂઝિયામની ભેટ કરવા માટે
જીવનનાં એકમાત્રામ, સુખ, સમૃદ્ધિ
સર્વસ્વ ફોના કરનાર મહાન કવિતાનું
જીવન-ચરિત્ર, સુંદર સાદી ભાષામાં
રજૂ થયું છે. દિવંગી પૂર્વે

કિંમત : એ રૂપિયા

પિતાજીનો વનપ્રવેશ

અને બીજી વાર્તા

લેખક : પૂર્ણાનંદ ભટ્ટ એમ. એ.

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

ગૂજર અંતરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

શિષ્ટ અને સંસ્કારી વાચન મેળવવા આહક બને

સંદેશ ગ્રંથ માળા : પાંચમી શ્રેણી

પ્રેરક અને પ્રાણવાન સાહિત્ય રચુ કરતી 'સંદેશ ગ્રંથમાળા'ના આપ આજેજ આહક બને.

માત્ર ૯ રૂપિયામાં ૧૦૦૦ પૃષ્ઠનું શિષ્ટ વાચન (કાઉન ૧૬ પેલ)

'સંદેશ ગ્રંથમાળા'ની પાંચમી શ્રેણીના આહકોને નવ રૂપિયામાં નીચેનાં પુસ્તકો જેમ જેમ પ્રગટ થશે તેમ આપવામાં આવશે

(૧) જવાહર અને હિંદ

(સચિત્ર રાષ્ટ્રિય પ્રકાશન)

કિં. રૂ. ૪-૦-૦ [પૃષ્ઠ ૨૬૬]

શ્રી. કુંગરશી ધરમશી સપ્ટ

(૨) ચંદ બારોટ

(સચિત્ર ઐતિહાસિક નવલકથા)

કિં. રૂ. ૫-૮-૦ [પૃષ્ઠ ૪૩૨]

શ્રી. મણીલાલ સાકરલાલ દેસાઈ

(૩) સમતા

(હૃદયસ્પર્શી સામાજિક નવલકથા)

—છપાય છે.

શ્રી. ઉમાકાન્ત

સંદેશ ભક્તિરસ ગ્રંથમાળા : બીજી શ્રેણી

ગુજરાતી સાહિત્યમાં શ્રેષ્ઠ અને સરતુ ધાર્મિક સાહિત્ય આપતી

આ ગ્રંથમાળા ખુબ જ લોકપ્રિય બની છે.

માત્ર ૮ રૂપિયામાં ૧૦૦૦ પૃષ્ઠનું ભક્તિસાગર સર્ચુ ધાર્મિક ગ્રંથનું (કાઉન ૧૬ પેલ)

'સંદેશ ભક્તિરસ ગ્રંથમાળા'ની બીજી શ્રેણીના આહકોને આઠ રૂપિયામાં નીચેનાં ઉત્તમ ધાર્મિક ગ્રંથો જેમ જેમ પ્રગટ થશે તેમ આપવામાં આવશે.

(૧) ભક્તિ અને સંકીર્તન

(ભક્તિનો મહિમા કહેતા ધાર્મિક ગ્રંથ)

કિં. રૂ. ૩-૪-૦ [પૃષ્ઠ ૨૩૮]

પૂ. સ્વામીશ્રી શિવાનંદ સરસ્વતી

(અનુ. શ્રી. ભદ્રકંઠ મહારામ બદ)

(૨) દત્ત પરશુરામ

(વેદાન્તનું ગાન આપતો સરળ ગ્રંથ)

કિં. રૂ. ૨-૦-૦ [પૃષ્ઠ ૪૦૦]

પૂ. સ્વામીશ્રી કૃષ્ણાત્મજી મહારાજ

(૩) ધર્મ અને રાજ્ય

(ધર્મ અને રાજ્યનું સ્વરૂપ કહેતા ગિન્તાન ગ્રંથ)

—છપાય છે.

પૂ. સ્વામીશ્રી ભાવવતીશંકર

(૪) બ્રહ્મચર્યા

(પૂ. ગુરુદેવનાં અધ્યાત્મ અને અપ્રસિદ્ધ પ્રવચનો)

—છપાય છે.

પૂ. ગુરુદેવ સ્થાપર

(અનુ. શ્રી. જયંતીલાલ આચાર્ય)

સંદેશ બાલસાથી ગ્રંથમાળા : બીજી શ્રેણી

આજની બાલપ્રજની આ માનીતી ગ્રંથમાળાએ નાનાં મોટાં સહુનો આદર મેળવી લીધો છે.

માત્ર ૫ રૂપિયામાં જ્ઞાન અને સદાચારનું બાલસાહિત્ય

‘સંદેશ બાલસાથી ગ્રંથમાળા’ની બીજી શ્રેણીના ગ્રાહકોને પાંચ રૂપિયામાં ‘રસમયુ’ અને ‘રંગમયુ’ બાલસાહિત્ય આપવામાં આવશે.

સંપાદક : શ્રી છવરામ જોષી :: ચિત્રકાર : શ્રી. રવિશંકર પંડિત બી.એ.

- (૧) મિયા પુસકી (લાગ ૨ જો) પહેલા બામ કરતાય ચઢે જોવી વાતો છે. મિયાનાં અન્ય પગક્રમો છે.
- (૨) ટીડો સાંઢ એક ગરીબ અને નમાલા છોકરાની દમ કરે તેવી વિનોદ અને સાદસમરો કથા.
- (૩) થાથા થૈયા નાનકડી નાટિકાઓ અને રસાળ મીતોનો સંગ્રહ ખૂબજ રસમયો છે.
- (૪) ભોજની ચતુર સભા ચતુરાઈ અને બુદ્ધિબળની આ વાતો આનંદ આપી મનજ કરે છે.
- (૫) પુરાણની વાતો (લાગ ૨જો) આપણી પુરાણની સુંદર વાતો નવીજ દબે આતેઆપણી છે.
- (૬) ભેદી બોલ વિદ્યાનની આ અન્ય વાતો હાથમાંથી મૂકવી પશુ નહિ મમે.

દરેક ઘરમાં સંઘરવા જેવું અમૂલ્ય આ બાલસાહિત્ય છે. બાલપ્રજરાતની સેવા કરવાના હેતુથી જ આવા સસ્તા લવાજમમાં ખોટ ખાઈને આ પુસ્તકો આપીએ છીએ. પ્રથમ ગુરુકર્મ આપેલા આ ગ્રંથમાળાનાં છએ પુસ્તકો નાનાં મોટાં સૌએ રસથી વાંચ્યા છે— બીજી શ્રેણીમાં પણ સચિત્ર પૂઠાં, સંખ્યાબંધ ચિત્રો, સુંદર કામળ અને બાંધણીથી શોભતા લગભગ સાઠાછસો પાનનાં એવાં જ છ પુસ્તકો માત્ર પાંચ જ રૂપિયામાં આપવાનું અમે સાદસં કયું છે.

સા. ક. લવાજમ મોકલતી વખતે બીજી શ્રેણીનું લવાજમ છે એમ લખી બંધોવવું. પહેલી શ્રેણીના પુસ્તકો સિલિકમાં નહિ હોવાથી હવે પ્રથમ શ્રેણીનું લવાજમ સ્વીકારતા નથી. પ્રથમ શ્રેણીના પુસ્તકોમાં જે સિલિકમાં હશે તે છૂટક કિંમતે મળી શકશે.

વિશેષ માહિતી માટે લખો:—

સંદેશ પ્રકાશન મંદિર

સારંગપુર, અમદાવાદ.

અ મા રાં પ્ર કા રાં નો

પુસ્તકાલયસાહિત્ય

૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત
નામાવલી ૭-૦-૦

૪૦૦૦ " " " ૫-૦-૦

વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય-
પ્રવૃત્તિ ૩-૦-૦

વાતોનાં પુસ્તકોનો પરિચય
ભા. ૨ ભે ૦-૮-૦

પુ. પ્રવૃત્તિ, ભાષણો ને લેખો
ભા. ૧ ભે ૧-૮-૦

જીવનચરિત્રો

દીનજી કુ એન્ડ્રુઝ ૨-૦-૦

ભારતના સંતો ૧-૮-૦

વીર ગાર્ફીલ્ડ ૧-૮-૦

જુહર દી. વૉશિંગ્ટન ૧-૧૨-૦

વૈદક-આરોગ્ય

કેટલાક રોગો ભા. ૨ ભે ૧-૧-૦

આહારશાસ્ત્ર ૦-૧૪-૦

શિક્ષણ-ઇતિહાસ-વિજ્ઞાન

ભીંતપત્રો દ્વારા લોકશિક્ષણ ૧-૮-૦

બાળકેળવણી ૦-૧૩-૦

તારાશાસ્ત્ર ૦-૧૨-૦

રામાયણ રહસ્ય ૦-૬-૦

આર્યોની જોળખાણ ૦-૫-૦

સારી રીતભાત ૦-૪-૦

વૈયાસિક ન્યાયમાળા ૧-૮-૦

ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો
ઇતિહાસ ૦-૧૪-૦

ભૂરચના ૦-૧૧-૦

માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શિક્ષણકળા ૦-૧૪-૦

માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ ૦-૧૩-૦

વિદ્યાશાળા ૧-૧-૦

શિક્ષણનો શાસ્ત્ર ૦-૧૧-૦

સિંહ ૦-૬-૦

હિંદના ઇતિહાસની વાતો
બાલસાહિત્ય ૦-૧૨-૦

બાલકુળના પાઠો ૦-૪-૦

પરિમલ ૦-૫-૦

પ્રકીર્ણ

ચિરંજીવ સાહિત્ય (વિવિધ
વિષયના લેખોનો સંગ્રહ) ૨-૪-૦

કુમારનાં ચીરત્નો (સામાજિક) ૧-૮-૦

કલાપીનો કેકારવ (કાવ્ય) ૭-૦-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

પો.બો.૧૦ વડોદરા.

ગુજરાત કાઠિયાવાડનું અગ્રગણ્ય માનીતું દૈનિક
વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ અમૂલ્ય તક
પ્રંથપાલ બંધુઓ નોંધી લ્યો

સંદેશ

આપના પુસ્તકાલયમાં આ રાષ્ટ્રીય દૈનિક પત્ર આવે છે?

તત્ત્વી : શ્રી નંદલાલ બોદીવાલા

‘રેલિમિન્ડર’ મશીન દ્વારા જગતના છેલ્લામાં છેલ્લા સમાચારો ઝડપથી અને સૌથી પહેલાં ‘સંદેશ’ દ્વારા મળી શકે છે. દેશવિદેશના વ્યાપારી જગતની સમીક્ષા અને બાવો માટે ‘સંદેશ’ સૌથી મોખરે જીલ્લું રહે છે. હિંદ, ગુજરાત, કાઠિયાવાડ અને કચ્છના તાજા સમાચારો, રાષ્ટ્રની પ્રવૃત્તિઓ, મનનીય લેખો અને ખાસ અમરલેખો નિયમિત અપાય છે. છૂટક નકલની કિંમત ૦-૨-૦ છે આના

‘સંદેશ’નું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪૫-૦-૦ (૮. ખર્ચ સાથે)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો વડોદરા રાજ્યનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩૮-૦-૦ આઠમીસ રૂપિયા માટે ખાસ લાભ (સેત્રમવારના વધારા સાથે) (૮. ખર્ચ સાથે)

આપના પુસ્તકાલયના બજેટમાં ‘સંદેશ’નું નામ મૂકવાનું જીલ્લો નહિ.

વાર્ષિક લવાજમ ભરનારને દીધેા સર્વી અંક બેટ મળશે.

અમદાવાદનું સમીક્ષાનું પ્રથમ દૈનિક પત્ર

“સેવક” તત્ત્વી : શ્રી. પ્રહલાદભાઈ બ્રહ્મભટ્ટ

આ દૈનિક પત્રમાં છેલ્લામાં છેલ્લા દેશવિદેશના સમાચારો આપવામાં આવે છે. કટાક્ષ લેખો, રાજકારણના લેખો અને પ્રાસંગિક લેખો વગેરે નિયમિત અપાય છે.

છૂટક નકલની કિંમત ૦-૨-૦ એક આનો

‘સેવક’નું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨૦-૦-૦ (૮. ખર્ચ સાથે)

— વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ લાભ —

ગ્રામ પુસ્તકાલયો માટે ખાસ લવાજમ રૂ. ૧૫-૦-૦ પંદર રૂપિયા (૮. ખ. સાથે)

‘સંદેશ’ લિમિટેડનાં લોકપ્રિય સાપ્તાહિકો

ગુજરાતી પંચ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬-૮-૦ (૮ ખ. સાથે)
૪૭ વર્ષથી પ્રગટ થતું આ સાપ્તાહિક, ‘ગુજરાતી બાણ’ અગ્રગણ્ય અને વધુ ફલાવો પામેલું સાપ્તાહિક છે.

જનતામાં એ આવકારણ છે વાર્ષિક ગ્રાહકોને લેટપુસ્તક અપાય છે.
વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૫-૮-૦ (૮. ખ સાથે)

આરામ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૦-૦-૦ (૮. ખ. સાથે) છેલ્લાં સોળ વર્ષથી પ્રગટ થતું આ સાપ્તાહિક શિષ્ટ અને હળવા સાદિત્વની સામગ્રી માટે અંગેડ છે. એના દર અંકે પ્રાણવાન પ્રસાદી પિરસાય છે. વાર્ષિક ગ્રાહકોને લેટ પુસ્તક મળશે.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૮-૦-૦ (૮. ખ. સાથે)

વિશેષ માહિતી માટે આજેજ લખો:—

મનેજર ધી સંદેશ લિમિટેડ, સારંગપુર, અમદાવાદ

“ અ ખં ડ આ નં દ ”

તંત્રી : સોપાન

‘ અખંડ આનંદ ’ પહેલા અંકથી જ નીચેના લેખકોનો સહકાર મેળવવા સદ્‌ભાગી થયું છે.

કાકા કાલેલકર	મધુકર રસિયા	વજુભાઈ શાહ
મનુ સુબેદાર	જયંતિલાલ મહેતા	છોટુભાઈ મુશાર
રવિશંકર મહારાજ	પીતામ્બર પટેલ	રતિલાલ અદાણી
ન્યોતીન્દ્ર દવે	વેદ પ્રામજી રાઠોડા	અંકુલાલ પટેલ
ઉમાશંકર જોષી	સ્વામી માધવતીર્થજી	રમણીક કિ. મહેતા
ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ	વાલજી મેવિંદજી દેસાઈ	લાક્ષ્મણેન મહેતા
કરજનદાસ માણેક	હરભાઈ ત્રિવેદી	‘ પ્રસાંત ’
ચુનીલાલ મડીઆ	રામનારાયણ ના. પાઠક	સોપાન
દિલીપ ઠાકરી	રમણલાલ એન્જિનીયર	

લેખો, વાર્તાઓ નાટકો, ધર્મકથાઓ, જીવનચરિત્રો ઇત્યાદિ સામગ્રીથી શુભરાતનું સસ્તામાં સસ્તું છતાં સમૃદ્ધ માસિક

સવા છ અથવા સવા રૂપિયો મોકલો

‘ સસ્તુ સાહિત્ય કાર્યાલય ’ તરફથી આ માસિક તા. ૨૪ મીએ હરોશના દિવસે પ્રસિદ્ધ થઈ ચૂકયું છે. પહેલો અંક રામલ માપના ૨૪૦ પાનાંઓ અને પછીના અંકો ૧૪૦ પાનાના હશે. ૧૨ અંકનું ટપાલખર્ચ સાથે વાર્ષિક લવાજમ માત્ર રૂ. ૬-૪-૦ છે. પહેલા મોટા અંકની છૂટક કિંમત સવા રૂપિયો છે. તમે સવા રૂપિયો ખર્ચીને આ માસિકની સમૃદ્ધિ નેમ-અણી થકો.

વાર્ષિક ૬-૪-૦ : પહેલો અંક ૧-૪-૦

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

ભદ્ર, અમદાવાદ :: કાલજાડેવી રોડ, મુંબાઈ

કાગળ પરનો કેન્દ્રોલ હવે તો ઉઠાવી લ્યો — તત્ત્વસ્થાનથી

ખીજા વિશ્વયુદ્ધ આવ્યું અને એણે જગત પર અનેક પ્રકારની આંધીઓ ઉતારી. અને એ આંધીએ રણક્ષેત્રે લડતા લડવૈયાઓને જેમ લડતા ઠ્યા તેમ સામાન્ય આમજનતાને પણ વિમાયણમાં મૂકી.

યુદ્ધજન્ય પરિસ્થિતિએ અનેક પ્રકારનાં નિયમનો પ્રભુ પર લાઘાં: તેમાંનાં કેટલાંક ઉપયોગી હતાં—જરૂરી હતાં; છતાં એ નિયંત્રણના ઓથા હેઠળ જે ત્રાસ અને વિટંબણા આમજનતાને વેઠવાં પડ્યાં છે તેનાં દૃષ્ટાંતો આજે ભાગ્યે જ યોધવા જવાં પડે તેમ છે.

અનાજ, કાપડ તેમ જ ઇતર વસ્તુઓ પરનાં નિયંત્રણો સાથે સંસ્કારપ્રવર્તક ચીજ-વસ્તુઓ પર પણ અસુક પ્રકારના નિર્ણયો મુકાયા. અને તે કેટલેક દરજ્જે ઇષ્ટ પણ હતા; પરંતુ તેનાં પરિણામ ધાર્યો ન જ આમ્યાં.

ભલટ, જનતા એથી વધુ મુશ્કેલીમાં મુકાઈ; જેના હિતાથે એ બહાર કરાયાં તેમની જ પરિસ્થિતિ એનાથી ભલટી વિષમ જાની. કારણ, એ નિયંત્રણોના તંત્રવાહકો-માંના કેટલાકેએ નીતિમત્તાને નેવે મૂકી, પ્રામાણિકતાને અસરપ્રત્યે ચકાવી અને કાળા જાનર ફૂલવા ફાલવા લાગ્યાં.

નિયંત્રિત સમગ્ર વસ્તુઓની જેમ કાગળ પણ નિયંત્રણ હેઠળ આવી ગયો. કાગળ એ સંસ્કારી જનતાની અનિવાર્ય જરૂર છે. એના પર નિયંત્રણની જરૂર હોય, પરંતુ એ નિયંત્રણો ભાગ્યે જ સફળ નીવડ્યાં છે.

કાગળ કરકસર નિયમન હુકમ આપણે ત્યાં અમલમાં આવ્યો, છતાં પ્રામાણિક વપરાશ કરનાર કાયદાને માન આપી વર્તનારાઓ હાથ ભેડીને બેસી રહ્યા, બ્યારે કાયદાને કોરાણે મૂકી કામ કરનારા યેનકેન પ્રકારેણ ફૂકકે ને જુસ્કે પ્રકાશનો પ્રકટ

કરતા ગયા. આમ કાગળ કરકસર નિયમન હુંકમે ધારી અસર ભાગ્યે જ કરી હશે. એમાં અનેક પ્રકારની ગૂંચો આવી.

આ દૃષ્ટિએ ભેતાં કાગળ પરનો પ્રતિબંધ અનિવાર્ય હતો, છતાં ઉપરની પરિસ્થિતિ ભેતાં આજે એ બીનજરૂરી બનતો જાય છે. કાગળ પૂરતા પ્રમાણમાં આવતો થયો છે. હિંદ સરકાર પણ હવે તે નિયંત્રણો દૂર કરવાની તબવીજ કરે છે અને આ અંક પ્રકટ થશે ત્યારે કદાચ દૂર પણ થઈ ગયો હશે. એ રીતે ભેતાં કાગળ પરનાં સમગ્ર નિયંત્રણો હવે આપણે ત્યાંથી તો સત્વરે દૂર થવાં આવશ્યક છે.

વર્તમાનપત્રો પ્રકટ કરવાની છૂટ મૂકાઈ ગઈ છે, ન્યુસપ્રિન્ટ મેળવવાની અને વાપરવાની પત્રસંચાલકોને છૂટ અપાઈ છે છતાં નવું પત્ર શરૂ કરનાર માટે ચેપર ટેન્ડ્રોલરની પરવાનગીની પણ આવશ્યકતા આપણે ત્યાં અનિવાર્ય ગણાય છે. અને એ તાંત્રિક વિધિમાં એટલો વખત વીતી જાય છે કે નવું પત્ર શરૂ કરવા ઇચ્છનારને આખરે કંટાળીને પોતાનો ઇરાદો પકતો મૂકવો પડે છે. અરે, નવાની વાત તો દૂર રહી પરંતુ ૨૦-૨૦ વર્ષો થયાં પોતાનું અસ્તિત્વ સ્થિર કરી શકેલાં સામયિકોને પણ છાપકામ કરતું પ્રેસ બદલવા વખતે કે પ્રકાશક તરીકે નવું નામ ફેરબદલ કરવા વખતે આ ચેપર ટેન્ડ્રોલરના કારણે આખોય વિધિ નવેસરથી પતાવવો પડે છે.

એટલે હવે આ બીનજરૂરી નિયંત્રણ સત્વરે દૂર કરા એનો મુકત વ્યવહાર શ્રીગત સરકારે બહાર કરવાની ઘડી આવી પહોંચી છે.

અનેક નિયંત્રણો હિંદી સરકાર દૂર કરવા તબવીજ કરી રહી છે તેને અનુસરીને ઈ. સરકારે પણ હવે સત્વરે એ દિશામાં પગલાં ભરી જનતાને એ નિયંત્રણોના ભારમાંથી હળવી બનાવવા સત્વરે પગલાં ભરવા અમારી નમ્ર છતાં આગ્રહભરી વિનંતિ છે, કે જેથી નવાં નવાં સાહિત્યપ્રકાશનો જે પ્રસિદ્ધિ પામવાની સહ ભેદ રહ્યાં છે તે પ્રસિદ્ધ થવાં શરૂ થઈ જાય અને સંસ્કારપ્રચારના કાર્યને વિશેષ વેગ મળતો થાય.

—કામ પણ કાર્ય કરતાં પહેલાં સાહિત્યની જરૂર છે. આ સાધન મલ્લ તેમ પલ્લ જેને પ્રકારનું સામાન્ય માણસો પણ સહેલાઈથી સમજી શકે એવું હિત્ય અને સત્યભાવના પ્રેરનારું, અસરકારક, બહોળા તપાસ અને જાડી લાગણીથી પસંદ કરેલું, સેકડો અને હજારો મલ્લોવાણું તેમ જ જનસમાજમાના જુદાજુદા વર્ગો જેમકે સ્ત્રી અને પુરુષ, બાળક અને વૃદ્ધ, ખેડૂત અને ગમ્મૂર, બ્રાહ્મણ અને અત્યજ, શેઠ અને નોકર, ખરીદ અને વેચનાર, સહેરી અને ગામડિયા, ભણેલા અને અભણ વગેરે વગેરે દરેક વર્ગ માટે ઉપયોગી થાય એવા જુદાજુદા અનેક પ્રકાર વિષયોવાળું વાંતી, ચરિત્ર, આખ્યાન, નિબંધ, માવણ, ઉપદેશ, ભજન, લાવણી, મઝસ, મરખા, છંદ, શ્લોક, સંવાદ, પ્રદક્ષન વગેરે અનેક પેટા-પ્રકારોવાળું હોવું જોઈએ.

—૨૧. સવાની અખંડાનંદ

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

મોટામાં મોટું પ્રમટ કરવામાં આવેલ વર્તમાનપત્ર ન્યુયોર્કમાં ૧૮૫૯ માં પ્રમટ થયું હતું, તેનું નામ 'ઇલ્યુમિનેટેડ ક્વૉડ્રપલ કોન્સ્ટેલેશન' (Illuminated Quadruple Constellation) હતું તેની જે ચાર્જ ટફે ફિટ તથા પડોળાઈ ફિટ હતી

શ્રી. અરવિંદ ધોષના મહાન પુસ્તક 'ધી લાઈફ ડિવાઈન' (the Life Divine) માં તેના સમગ્ર તત્ત્વજ્ઞાનનો સમાવેશ થઈ જાય છે. તે પુસ્તકે ઇશ્વાર, ન્યુયોર્કના કોર્નેલ વિશ્વ વિદ્યાલયના તત્ત્વજ્ઞાન વિભાગના અનુસ્નાતક અભ્યાસક્રમના પાંચ પુસ્તકે તરીકે નિયત કરવામાં આવ્યું છે.

તેલ અવીર ખાતે થોડા સમયમાં એન્સાઈક્લોપીડિયા હેબ્રેઈકાના નવા સોળ બાજો પેકોનો પહેલો ભાગ પ્રમટ થવાનો છે. જેમાંથી એક ખાસ સાધનોવાળા મકાનમાં સાડાચાર વર્ષથી ૬૦ ત્રીઓ તથા હિપત્રીઓ આ માટે કામ કરી રહ્યા છે.

એન્સાઈક્લોપીડિયામાં હિબ્રુ ભાષાના ૪૦,૦૦૦ લેખો ૩૦,૦૦૦ ચિત્રો તથા નકશાઓ આવશે. તેના લેખકો પૈકી ૩૦ નોબેલ પારિતોષિકના વિજેતાઓ હશે. લેખકોમાં આઈન્સ્ટીન, ટોમસમેન, પ્રેફેસર પિકાડ, સાલ્વેડોર દે મોડેરના, નીલ્સ બોહર, વાઇકાઈન્ડ-સેમ્યુઅલ તથા પ્રેફેસર લારકીનો સમાવેશ થાય છે.

એમ જણાય છે કે નવલકથાકાર એડમર રાઇસને પહેલાં એક લાખ પાઉન્ડ તેની 'ટાઈન' ની વાતોમાંથી મળ્યા હતા.

ઇંગ્લેન્ડની 'લક્ષ્મી કલ્પે' ડિસેમ્બર માસના પુસ્તક તરીકે ડૉ. જવાની બદાયાપના પુસ્તક 'સો મેની હંગર્સ' (So Many Hungers) ને પસંદ કર્યું છે. કોઈપણ હિંદી લેખકને માટે આ માન વિરલ મળી શકાય. આ કલ્પની રચાવના હેરોલ્ડ લારકી, જર્જોન રોય તથા વિક્ટર ગોલાન્ડ જેવી પ્રખ્યાત વ્યક્તિઓએ કરી છે. આ કલ્પના સંખ્યોની સંખ્યા ૬૦,૦૦૦ છે.

આ પુસ્તક હિંદમાં તાજેતરમાં 'હિંદ કિતાબ' એ પ્રમટ કર્યું છે. ઇંગ્લેન્ડમાં તે ગોલાન્ડ તરફથી પ્રમટ કરવામાં આવશે.

યુદ્ધમાંથી છૂટા થયેલ હજારો યુવાન ઓ પુરુષો ભિટનનાં વિશ્વવિદ્યાલયોમાં યુદ્ધ પશ્ચાદ્ તાલીમ પૂરી કરી શકતા નથી, કેમકે તેમને પાંચ પુસ્તકો મળતાં નથી.

હજારો બાળકોને પ્રાથમિક મળતી નથી. પાલોનેન્ડના મજૂર સભ્ય મિ. ડબ્લ્યુ. એલ. વ્યાટે દરિયાઈ કરતાં જળાબધી કે કામગીરી તળીને અંગે આ દેશમાં સરૂતિ રૂંધાઈ રહી છે.

પણ કામળની તંગી તથા કામળની તેમજ ન્યુસ પ્રીન્ટની આયાત પર તાજેતરમાં મુકવામાં આવેલ કાપ આ કારણે પૂરતા નથી. બીજા ગોઠવવાના તથા પુસ્તકો બાધવાના ચંત્રોની જરૂર છે. બાધણી માટે કાપડની તંગી છે. આ બધા માટે તજજ્ઞ કારીગરો પણ પૂરતા નથી. વિદ્યુતવેગી આક્રમણ દરમિયાન નાચ પામેલ હળરો પાઠ્ય પુસ્તકો તથા શાળાને સ્વત્વ ધરું સાહિત્ય ફરીથી તૈયાર થઈ શકેલ નથી.

ચિટનના પુસ્તક બંડારોને પણ કામળની તંગીની અસર જણાવા લાગી છે અને પોતાના હસ્તલખાણનો છાપેલ નકલ લેખકને જોવા મળે તેમાં ૧૨ થી ૨૪ મહિનાનો સમય વીતી જાય છે.

જાણીતા લેખક જહોન ગ્રોશીના કહેવા મુજબ લંડનની શાળાઓમાં વીમ લાખ પુસ્તકોની જરૂર છે, અત્યારે તેમને એકી સાથે ફક્ત ૫૦૦ નકલો મળી શકે છે. અંગ્રેજ શ્રેષ્ઠ પુસ્તકોની સસ્તી આવૃત્તિઓ અત્યારે ધણી ખરી અપ્રાપ્ય છે, અને તે ફરીથી એ જ કિંમતે મળી શકે તેવા સંભવ અત્યારે દેખાતો નથી.

પાઠ્ય પુસ્તકો તો વધારે વિરલ છે.

એક એવી સૂચના કરવામાં આવી છે કે 'કેળવણી વિષયક' ન હોય તેવાં પુસ્તકોનું પ્રકાશન વર્ષો સુધી મુલતવી રાખવું અને શાળા તથા વિશ્વવિદ્યાલયોની માગણી પૂરી પાડવી. આ રસ્તા બાંધે જ બ્યવહાર જણાય, કેમકે પ્રમાણમાં બહુ જ ઓછો પ્રકાશન-સંસ્થાઓ પાસે 'કેળવણી વિષયક' પુસ્તકો છાપવા માટેનાં સાધનો તથા માણસો છે.

પુસ્તકોની તંગી છતાં, એવી મજબૂતી કરવામાં આવે છે કે વીસ વર્ષ પહેલાં કરતાં ઘણા વધારે માણસો પુસ્તકો વાંચે છે. બ્રિટિશ પુસ્તક પ્રકાશકો દરવર્ષે ૫૪,૦૦૦ ટન કામળનો ઉપયોગ કરે છે. એ કુલ કામળના ઉત્પાદનના અડી ટકા છે. આમાં એક ટકાનો વધારો કરવામાં આવે તો પણ ઘણો મોટો ફેર પડી જાય તેમ છે.

લંડનની 'રફુલ ઓફ ઈકોનોમિક્સ' ના પુસ્તકાલયમાં બે લાખ મંથો તથા ચાર લાખ પત્રિકાઓ છે. તેમાં તેના બે સ્થાપકોના સંમદ-સમાજનાદ વિષે ધી હેન્ડલ દર્શિ-સના સંમદ તથા ટ્રેડ યુનિયન વિષે ધી સીડની વેબ સંમદ-નો સમાવેશ વાપ છે. તેમાં એકી સાથે ૫૫૦ વાચકો બેસી શકે તેવી સજવડ છે. પરદેશોના સત્તાવાર હસ્તવેળોનો ત્યાં અનુપમ સંમદ છે તથા જનતાના મ્યુનિસિપલ સાહિત્યનો પણ સંમદ છે. બીજા વિશ્વયુદ્ધ પહેલાં આ શાળા દર વર્ષે અભ્યાસક્રમના બાર સેટ પ્રમટ કરતી હતી. અત્યારે કામળ નિયંત્રણને અંજે આ સમ્પાદક ઓછી થઈ છે.

* પશ્ચિમ જંગલની સરકારે જંગલોમાં સાહિત્ય તથા વૈદ્યાનિક વિષયો પર મોલિક લખાણો માટે દરવર્ષે રૂ. ૫૦૦૦)નું એક એવાં ત્રણ પારિતોષિકો આપવાનો નિયંત્રણ કર્યો છે. રવિન્દ્રનાથ ટાગોરના સ્મરણાર્થે આ પારિતોષિકો 'રવિન્દ્ર પારિતોષિકો' કહેવાયો.

* અઢાબાદના ' નવા હિંદ 'ના સરેશ્વર માસના અઠર્મા શ્રી. યાગવલ્કય અન્નેરી હિંદી ભાષામાં લખનાર પરેલા મુસ્લીમ કવિ વિષે રસદાયક દર્શકત પૂરી પાડે છે. અખ્દુલ રહેમાનનો જન્મ ૧૯૧૦માં મુસ્તાનમાં થયો હતો. તેના માતાપ વજુર માતિના હતાં. તેનું એક પુસ્તક ' સનેહરસ ' (અથવા સદેસચતક) જેનું પુસ્તકાલયમાં મળી આવેલ છે અને તેમાંથી કેટલોક ભાગ પંડિત રાહુલ સાહુવાપનના ' હિંદી કાવ્યધારા 'માં લેવામાં આવેલ છે મૂળ ભાગ અપભ્રંશ ભાષામાં લખેલ છે અખ્દુલ રહેમાન પ્રેમ, સંયમ તથા વિયોગના કવિ હતા. એક મુસ્લીમ હિંદી ભાષાનો કરેલ ઉપયોગ શરીથી સાબીત કરી આપે છે. કે છેલ્લા લગભગ એક દશવર વર્ષથી હિંદના કવિઓ તથા અલ લેખકો હિંદી અને ઉર્દૂના કહેવાતા ગદ્યકાથી પર છે.

* ૧૯૪૬-૪૭ના વર્ષ દરમિયાન પૂનાની ' ધી ડેક્લન વર્નાક્યુલર ટ્રાન્સલેશન સોસાયટી 'એ પચીસ મરાઠી લેખકો વચ્ચે રૂ. ૧૩૦૦) વહેંચ્યા છે (રૂ. ૨૦ રૂ. થી માંડીને ૧૨૫ રૂ. વધારેમાં વધારે આપવામાં આવ્યા છે.) ૧૨૫ રૂ. નું દરેક એવું બે પારિતોષિકો નાગપુરના ગ્રાહ્યાપક વી. બી. કોલ્ટેને ' મહાનુભાવ તરવરાન ' માટે તથા પૂનાના શ્રી. સિદ્ધેશ્વર શાસ્ત્રી ચિતરાવને ' અર્વાચીન ચિત્ર-ગ્રાહ ' માટે તથા જીવન ચરિત્રોના સર્વસંમહના છેલ્લા ભાગ માટે આપવામાં આવેલ છે.

* નામપુરના રાષ્ટ્રીય પુસ્તકાલયે ૧૦૦ રૂ. નું સમેલન પારિતોષિક પૂનાના થી. પી. એન. ઓક્ષને તેમના પુસ્તક ' હિંદુસ્તાન ચે ફુસરે સ્વાતંત્ર્ય-યુદ્ધ ' માટે આપ્યું છે. આ પુસ્તકને મહાદા ચિંતામણી રૂ. ૬૬ તરફથી પણ સહાય મળી છે.

ઝોરીસાના પ્રધાન મંડળના પચે ઉડિયા ભાષામાં ' પ્રજ્વલન ' નામનું પદ્ધતિય પત્ર શરૂ થયું છે. ઝોરીસા ધારાસભાના મહાસભા પડના એક સભ્યે આ પત્રના તંત્રીપદનો સ્વીકાર કર્યો છે. વડા પ્રધાન શ્રી. હરિજીવ મહેતાને પોતાની સહીથી દિનપ્રતિદિનના બનાવો વિષે તંત્રી કટારોમાં લેખ લખ્યો છે.

યુવાનોમાં વધતી જતી અસિસ્તને અટકાવવા તથા લોકોનું અને ખાસ કરીને કુંવારા માણસોનું નૈતિક, સામાજિક તથા આર્થિક ધોરણ ઉચ્ચ લાવવાને થી. લક્ષ્મીનારાયણ સિંધના પ્રમુખપદ હેઠળ અલ્લાહાબાદમાં એક મંડળની રચાવના કરવામાં આવી છે. આ મંડળ કુંવારા માણસોની પ્રગતિ માટે એક પાશ્વિક શરૂ કરવાના છે. ' કુમાર ' નામે માસિક પંચ દ્રૂંક સમયમાં શરૂ થશે.

- શ્રીહરના મુખ્ય મથપાલ ૨૦ વર્ષની નીચેની છ કુમારિકાઓને વાર્તા કહેવાની તાલીમ આપી રહેલ છે. તેઓ શહેરના છ જાહેર પુસ્તકાલયોમાં અવાહિયામાં એક વખત વાર્તા કહેવાની બેઠક ભરશે. આ વાર્તાઓમાં પરીકથાઓ તથા બીજી વાતો હશે. જે માતાપો

રખડુ લોકોનું વર્તમાનપત્ર

ન્યુયોર્ક શહેરમાં કોઇ પણ કુરુવારની રાત્રે તમે ૫૦-૬૦ માણસોનું ઢંગલડા વિનાના કપડા પહેરેલું તથા સામાજિક રિવાજ પ્રત્યે બેદરકારી સેવતું ટોળું ૧૧૯ પશ્ચિમ પર મી અવીના એક વખતના ગેરજ પાસે બેસી થયેલું બેઠું શકશે. મોટા સ્ટવની પાસેની પેટીઓ તથા બાકડા પર તેઓ બેઠેલા હોય છે.

ત્યા બેસીને તેઓ ગર્ખાં હાંકે છે તથા સિગાર પુકે છે, તેમજ કોઇ વાર કાવાનો એકાદ પ્યાસો પણ પી લે છે

આ લોકો 'હોમો ન્યુઝ' વિભાગીય ફેલાવાના મેનેજરો છે. અમેરિકન રખડુઓના આ પત્રનો અઢવાડિક ફેલાવો ૬૦,૦૦૦ નકલોને છે. કુરુવારની રાત્રિ છાપખાનાની રાત્રિ છે.

બોયતળિયાની એક બાજુએ અવતન છાપખાનો લાલ, પીળા તથા લીલા રંગના રજ પાનાનાં છાપાની નકલો છાપતું હોય છે. અન્ય લોકોસન તેના બ્વરચિત મોટા ખડકલા કરતી જાય છે. એક સ્ત્રી ગાટે આ કામ આકરુ છે, પણ તે તેનાથી ટેવાઈ ગઈ છે. તે પહેલા તે સ્વરકસમા નોકરી કરતી હતી, પણ મુશ્કેલી યાદીની મધે તેની તે વાત જુલાવી દીધી છે.

બીજા ખુણામાં રંગબોય, પડકો તથા રિપોની પ્રસિદ્ધ બ્યક્તિઓના ચિત્રોથી વીંટળાઈને હોમો ન્યુઝનો માલિક પેટ મલ્કન તથા તત્તો કિપ્કડ મેક બેઠા હોય છે. ખળનચી 'જૂમસ' રાજસ' ચિત્રોઓ પર સહી કરતો તથા નકલોને એક કરતો આમ તેમ બાટા મારે છે. બાંકડા પર બેઠેલા વિભાગીય મેનેજરો, આજીવિકા માટે કામ કરનાર કોઇ પણ વ્યક્તિ પ્રત્યે જે આનંદમય વિરકત બાવધી જુએ છે તે જ વિરકત બાવધી પેટ

(સામેના પૃષ્ઠનું અનુસંધાન)

તેના અમુલ્ય સંગ્રહમાં 'કોન્ડીનેન્ટલ કોંગ્રેસ (૧૭૭૪-૧૭૮૬)ના મૂળ લખાણોનો સમાવેશ થાય છે. 'સ્વતંત્રતાના જાહેરનામાને તથા 'યુનાઈટેડ સ્ટેટના બંધારણ' ના પહેલા મુસદ્દા ત્યાં સાચવી રાખવામાં આવ્યા છે. તેના કેટલાક પ્રાચીન પરદેશી સમ્રહનો ઇ. સ. ૬૩૦ જેટલા જૂના છે. વિરલ પુસ્તક વિભાગમાં ચીન, જાપાન તથા રશિયાના તે દેશો સિવાય બીજે ન મળી શકે તેવા પુસ્તકોનો સમ્રહ છે.

પુસ્તકાલયની વિવિધ કોમીટી સેવા ઉપરાંત તે રાષ્ટ્રીય યાત્રાસ્થાન બની ગયું છે. હજારો માણસો દર વર્ષે મકાન જોવા માટે આવે છે.

નજીકના ભવિષ્યમાં સંસ્થાની પ્રવૃત્તિ ખૂબ ફાલશે તેમ અધિકારી આશા રાખી રહ્યા છે. તેઓએ નવા મકાનમાં બે વધારા કરવાની તથા અત્યારના સ્ટાફમાં ૧,૬૩૭ માણસો છે તેને બદલે ૨,૬૩૩ માણસો રાખવાની માગણી કરી છે.

—છોટાલાલ ખાનસિંગ કામદાર

મલ્કન તથા તેના રટાક પ્રત્યે હુએ છે. ડાઇ વખત વહેલી સવારે નક્કો તૈયાર થઇ જતાં ફેરિયાઓ તેમની નક્કો લઇને ન્યુયોર્ક સ્ટેડેરમાં રાત્રે જ દરવા માડે છે. ધણી ખરા અમેરિકન સ્ટેડેરમાં ૫૦,૦૦૦ નક્કો રેલ તથા વિમાન દ્વારા મોકલાય છે.

એક પાનાથી ઘટ થયેલ ' હોબો ન્યુઝ ' આજે તો અમેરિકામાં એક સંસ્થા થઇ પડ્યું છે. ન્યુયોર્કવાસીઓ માને છે કે જોડવેના ગપ્પા તથા લાન્ડા પગલાળી બાળાઓના મિત્રો અમારે દર અઠવાડિયે જોવા જોઇએ. તેમાં આવતા ચરતના સમાચારનું સૂક્ષ્મ અવલોકન થાય છે અને તે વર્ષોથી ખૂબ સફળ વિભાગ નીવડ્યો છે.

આમ તો પત્રમાં ખાસ કંઈ વિશેષ નથી હોતું, પણ રટાકના માણુઓ ધધાદારી પત્રકારો છે. આવા પત્રમાં કામ કરીને તેઓને સ્વતંત્રતા મળે છે. ત્રી કિલફોર્ડ એક એક વખત ' ટાઇમ 'માં તથા ' ન્યુયોર્ક ' મિરર 'માં કામ કરતો. અપાની કટારને ' બટકતા મન 'નું શીર્ષક આપવામાં આવ્યું છે. તે મિસ જ્યોર્જિના કેમ્પબેલ લખતાં. તે એક વખત સામાજિક માસિકમાં કામ કરતાં હતાં. અનુરૂપ હેવાલો તથા ધરમથુ તત્ત્વગાન માટે ઘણી વખત આ કથાના અવતરણો કરવામાં આવે છે. જ્યારે હેલિકાકસ સ્વિટિચ એલબી હતા ત્યારે તેણે તેની મુલાકાત લીધી હતી અને તેની પાસે એવી કણકાત કરાવી હતી કે હું ' રખડુ ' છું, કેમ કે મારું રથાપી રહેલાં નથી અને મારી નોકરીને બગે મારે સતત કમી કરતું પડે છે.

ત્યારપછી ટુંક વખતમાં તેણે અમેરિકાના યુનિયન કરેલ ટોમી મેન્વિલની, ' પત્નીઓ 'ના વિષય સંબંધી મુલાકાત લીધી ટુંક સમયમાં તેણે તેની સાથે લગ્ન કર્યો અને મેન્વિલ મહાલયમાં રહેવા માટે પત્રમાંથી રાજીનામું આપ્યું. કૃત્રિમિત્રો મોટેભાગે રખડુ જીવનના હોય છે. સારાં તેમજ ખરાય કાળો પુષ્કળ હોય છે, પણ ખજાર બહુ ઝાઝા દોતા નથી. કેમ કે પેટ મલ્કન દ્વારા છે કે આવી બાળતો અત્યંત નથી.

આખા અમેરિકાના રખડુ સોડા તેનું વેચાણ કરે છે. એક રાત્રીમાંથી ધીજ રાત્રીમાં જતા તેઓ થોડા થોડા ખજાર મોકલતા રહે છે. આખા દેશના કારાગૃહોમાંથી કાળો, નવલિકાઓ તથા મપો આવે છે. મલ્કન કહે છે કે અમેરિકાના એક મા બીજા કારાગૃહમાં મારા ૧૫૦ નિયમિત ખજારપત્રો આવે છે.

' હોબો ન્યુઝ 'ની ચર્યાત છ પૌંડની મૂદીથી થઇ હતી. છેક ૧૯૩૪ માં પેન્સિલ્વેનિયામાં મુસાફર મુદ્દક તરીકે જીવનની ચર્યાત કરેલ પેટ પોતાની પાસેના સધળા પૈસા ઉપપરપેલ મોટરમાંથી ખરીદવામાં ખર્ચા નાખ્યા અને ' જૂમર ' રોજસની સાથે ન્યુયોર્કમાં પોતાનું બાજ્ય અન્નમાવવાનો નિર્ણય કર્યો.

ન્યુયોર્કમાં જતા, બીજા મોટરથી બચવા માટે પેટ એક બાજુ માઠી ફેરવતાં માડી દિવાલને બટકાઇ. જૂના સામાન વેચનારે ૬ પૌંડમાં તે માડીની માગણી કરી. એક સાથી રખડુએ તેને જણાવ્યું કે નદી પરના મકાનમાં એક દરવાજાની જરૂર છે. પત્રાર કંઈ મળવાનો નહોતો. રટવગાળા બે ભોંવનિયાવાળા અમેરિકાના બદલામાં દરવાજા મકાનનું ખાન રાખી તોફાનીઓને દૂર રાખવાના હતા.

પેટની પાસે ૭ પોંડ હતા. તે તેણે અને ખૂમરે કેટલાંક ગીતોનાં કામળિયાં છાપીને બ્રાહ્મવર્મા વેચ્યાં. તેઓને પેટ પૂરતું ખાવાનું મળતાં, બધા સ્વામિમાની રખડુની મારફત ધંધો ખંધ થયો. જ્યારે તેમને વધારે પૈસાની જરૂર પડતી ત્યારે તેઓ વધારે નફો છાપીને વેચતા. તેમનું જીવનચિંતા રહિત હતું.

જ્યારે પેટ, 'ખૂમર' અને ખીજ બહારમામના રખડુઓ ન્યુયોર્કમાં રખડીને પોતાના સાહસની વાતો કરતાં ત્યારે તેમને ખૂબ મજા પડતી. કોઈએ એવી સચના કરી કે 'આપણા વિશે ખૂબ ચેરસમજૂતી પ્રવર્તે છે, આપણું જમત આપણી તરફ ધિહારથી જાય છે. આપણું પોતાનું પત્ર હોય તો ફીક.

તેઓએ એક હપ્તર નફો છાપીને શરૂઆત કરી. પહેલો અંક ચાર કલાકમાં ખપી ગયો. રેલ રસ્તે ભાડું આપ્યા વિના ન્યુયોર્કથી સાન ફ્રાન્સિસ્કો કેવી રીતે જવું, ક્યાં શહેરો ઉદાર હતાં, ક્યાં શહેરો તમારાં કેપડાં પછી લઇ લે તેવાં છે, વગેરેની કીજીવટબરી વિમતો તેમાં આપેલી હતી. દેશના માસિકોના આમણા અંકોમાં અમેરિકાના પ્રેમ્ય ચિત્રકારોએ ફોરેસ્ટ 'ફોર્મિસ' પછી તેમાં આપેલા હતા.

૧૯૪૦ માં અફવાકિ ફેલાવો વધીને ૫૦,૦૦૦ પોંડ બેમા થઇ ગયા છે. પેટ નિર્ધન થયો કે હવે અંધારાવવાનો સમય આવી શક્યો છે. તેઓએ મહાન બદલાવું, નવાં ચંત્રો ખરીદી ક્યાં તથા રટાકમાં વધારો કર્યો. અત્યારે મહાનનો ૨૫,૦૦૦ પોંડનો વીતો છે, ફર અફવાકિયે ૩૦૦ પોંડ પમાર ચૂકવાય છે તથા રટાકમાં ૧૮ માણસો છે.

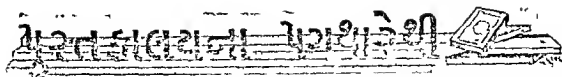
આર્થિક સફળતા છતાં પત્રમાં કંઈ ફેરફાર થયો નથી. પેટ અને 'ખૂમર' તે ફેલાવો વધારવાનો લોભ શક્યો છે, પણ તેઓ જૂનો સમયના તેમના અમત મિત્રોને પણ આ વિષે કંઈ કહેતા નથી. કેમકે તેઓ જાણે છે કે આવા દ્રોહથી હેડે હિત ધરાવનારાનાં હૃદય કુખારો.

કોઇને મદદ જોઇતી હોય તેને તે સત્તર મળે છે. રખડુના જમતમા પેટનું સ્થાન ઉચું છે.

શાહી વંશનો દાવો ધરાવનાર એક રખડુએ જણાવ્યું કે પેટ ફક્ત માણસ છે. જો તે કામ કરવાનું બૂલી જાય તો તે સૌથી મહાન રખડુ મણાય.

—છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર.

મારાં, મહેતો, અગ્રે, ધીરો, બાપુ, પ્રીતમ, પ્રેમાનંદ, સુરદાસ, કપીર, નઝીર, નાનક, દાદુ, તુલસી વગેરે હિંદી તથા શુજરાતી ભાષાના મહાત્મા કવિઓને આમસાક્તિ-પ્રચારમાં અને તેટલું વધારે સ્થાન આપવું. દલપત, કલાપિ, મણિલાલ વગેરે આધુનિક સુકવિઓની કવિતામાંથી, કેટલીક સરેખાઓના આસ પલોમાંથી તેમ જ કેટલાક નાટકોમાંથી પણ ઉચ્ચ ભાવનાવાળાં સરસ અને સચોટ માયનો પણ લોકોગોળ છે.

[આ શીર્ષક હેઠળ પુસ્તકો, લેખકો અને પુસ્તકાલયો વિશે રસપ્રદ હકીકતો આપવામાં આવશે. આશા છે કે 'પુસ્તકાલય'ના વાચકોને આ વિભાગ રુચિ કરી નીવડશે. —લેખક.]

પાંચ આનામાં પુસ્તકાલય

માણસની સાથા હૃદયની સેવાભાવના ક્યારેય વિના રહેતી નથી; બસે પછી એ માણસ નિષ્ક્રિય થાય તો પણ. આ સત્યના એક ઉત્તરવર્ણ દર્શાવે અમેરિકાના (યુ. એસ. એ.) દક્ષિણ ડેરોહિનાના પ્રદેશના 'યુમ બ્લાન્ક રફલ' નામના નિવૃત્તિમાં લાકડાની દીવાલોનું બનાવેલું એક પુસ્તકાલય ઊંચું છે ત્યાંના વતનીઓએ હાથોહાથ ઊભા કરેલા એ પુસ્તકાલયમાં અત્યારે બે દળર પુસ્તકો છે. જે કે પુસ્તકો જૂનાં છે, છતાં એમાંનું લખાણ (મુદ્રણ) સ્પષ્ટપણે વાંચી શકાય એવું છે. આ પુસ્તકાલય માત્ર પાંચ આનામાં ઊંચું કરવામાં આવ્યું હતું. આ દર્શાવેલ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના કાર્યકરોને ઠીક પ્રેરણા આપે અને એવી છે.

આ 'પાંચ આનાના પુસ્તકાલય'નો રચાયક વિલ્હી લી બર્નીન્ગટન નામનો એ પ્રદેશનો, જેને મૂળનો દોરો પણ દશ દમભાં જ રૂપે છે તેવો, એક મામૂલી મિલકામદાર હતો. એણે જોયું કે અક્ષરજ્ઞતા તો લોકોને મળુ, પણ સામાન્ય માણસો પાસે પુસ્તકો વસાવવા નેટલા પૈસા છે જ ક્યાં? આવા લોકોની જાનપિપાસા પુસ્તકાલય પથર અધૂરી જ રહેવાની જોગ લોકો પાસે જ ન્યા માંડમાડ 'આપન' કે જોન બનિયનનું 'પિલ્લમીસ પ્રોમીસ' વસાવવાના પૈસા હોતા નથી, ત્યાં ગિઆરા નિશા (અમેરિકાના મૂળ વતનીઓ) લોકો પાસેથી તો ક્યાંથી જ હોય? મિત્રકામદાર વિલ્હીએ જોયું તો પોતાના ખિસ્સામાં માત્ર એક કાર્ડ (અમેરિકન નાણાનો સિક્કો) નો એક સિક્કો (આપણા લગભગ પાંચ આના નેટલે) પડ્યો હતો ને એ જ મૂડી એની પાસે ફાવેલ હતી, કે જે એ લોકોસેવામાં વાપરી શકે. પણ, એ દલનિશથી હતો એણે માત્ર એ પાંચ આનામાં પુસ્તકાલય ઊંચું કરવાનું મન સાથે નક્કી કર્યું; ને એ પાંચ આનાનાં દસ પોસ્ટ કાર્ડ ખરીદ્યા. પછી, એ જાળવેલો હતો એટલા એ પ્રદેશના પૈસાદાર ને મુખી માણસોમાંથી દસ ઉપર 'અમારા પ્રદેશમાં અમારે એક સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ઊંચું કરવું છે' એ મતલબના પત્ર લખ્યા. પત્રમાં લખ્યું. 'આપની પાસે આપને ઉપયોગમાં ન હોય એવાં, જૂનાં, પણ જેના અક્ષર ઉકલી શકે એવાં હોય એવાં-પુસ્તકો અમને મોકલશો તો તેમાંથી એને સાંધીમૂંધીને અમે અમારું પુસ્તકાલય ઊંચું કરીશું.' પત્રને અંતે એ લખ્યો: 'જે આપનાથી પુસ્તકો ન બને તો આપના પર લખેલા કાર્ડ પાછળ જે એ પૈસા મે ખર્ચ્યા છે તે પાછા મોકલશો; જેથી આપના જેવા બીજાને આવે. પત્ર દું લખી શકું મારી પાસે જે પાંચ આનાની ફાવેલ મૂડી છે એ સિવાય વધુ પૈસા હું અર્ચ્યા શકું એમ નથી.'

આ પત્રોમાંથી ટેલેગ્રાફના તત્કાલ નાશરમાં આવતા, ૫૫ ૨ જેણે એ લોકો ૨૧૨]

એ પૈસા એને ટીકીટના રૂપમાં પાછા મોકલાવતા. એટલે એ બીજાઓને આ મતલબના પત્ર લખતો. છેવટે, એક હરિનો લાવ એને મળી આવ્યો, ને એણે એને ૧૦૦૦ પુસ્તકો માંડતું રસ્તે નર ભરીને એને મોકલ્યા. એ ન્યૂયોર્કનો ગ્લેવાસી હતો એનું નામ ડૉ. એલ. એચ. કિંગ હતું, ને ન્યૂયોર્કના એક દેવળનો એ પાદરી હતો.

પછી, તો વિશ્વની મહાશયના ઉત્સાહનું પૂછવું જ શું ? એણે અને, એના મામના બીજા ગોઠિયાઓએ મળીને રાતદહાડો મચીને એક લાકડાનું ઘર લાયબ્રેરી મટિ ખડું કરી દીધું. પુસ્તકો મૂકવાના લોડા બનાવી દીધા, ને ધમધોકાર પુસ્તકાલય શરૂ કરી દીધું. આજુ-બાજુના લોકોને આ યુવાન સેવાભાવી, પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના કાર્યકરના આ અનોખા કાર્યની બધું થઇ, ને જેમનાથી એક પુસ્તક બન્યું તો એક, બે બન્યાં તો બે એમ પુસ્તકો મોકલ્યાં. પછી, રાજ્યના શિક્ષણપ્રધાનના એક પ્રતિનિધિનું આ કાર્ય તરફ ધ્યાન દોરવામા આવ્યું, ને આ પુસ્તકાલયને રાજ્યની મદદ પશુ મળી. પછી તો આ નાનીશી બીજા-પ્રવૃત્તિમાંથી મોટું વૃક્ષ થયું છે ને એમાંથી અત્યારે ' Faith Cabin Library ' નામની સંસ્થા વિકસી છે. અત્યારે તે વિદ્યાર્થીઓએ આ પ્રવૃત્તિ ઉપાડી લીધી છે, તે એ લોકો રાજ્યના દિવસોમા ઓળી લઇને આવા ' નકામાં ' થયેલાં પુસ્તકો એકઠાં કરવા મામેમામ નીકળી પડે છે. આ સંસ્થાના વડા તરીકે એ મિલકાદાર વિશ્વની હી ગરીબદન મહાશય જ કામ કરે છે. વિશ્વની હી ગરીબદને પોતાની જ્ઞાનપિપાસા પુસ્તકો વડે જ છીપાવી છે, ને મોલેજની કેળવણી પશુ એમણે પાછળથી લીધી છે.

અત્યારે ત્યાં આવી લાયબ્રેરીઓની સંખ્યા ખૂબ વધી ગઇ છે, ને એ લોકોએ આમ વમર પૈસે ૨,૦૦,૦૦૦ (બે લાખ) જેટલાં પુસ્તકો લોકોની હામથીએ ધૂળ ખાતાં હતાં ત્યાંથી એકઠાં કર્યાં છે.

જેમને આવા પુસ્તકો મોકલવા હોય તેમને એ Faith Cabin Libraryનું હંમેશાં ચાલુ નિમંત્રણ હોય છે. સંસ્થાનું આજુ સરનાથ નીચે મુજબ છે

Willie Lee Buffington,
Faith Cabin Library,
Pains College,
Augusta, Ga.
(U. S. A.)

—“ શિવમ્ સુન્દરમ્ ”

નવાં પ્રકટ થયેલ પુસ્તકમાંથી સુવાક્યો

ડૉ. હનિપ્રસાદ ત્ર. દેસાઈ રચિત ' કલાને ચરણે 'માંથી:

' જન્મસો શોભાવવાનું કામ કંદરતરું છે, પણ નગરો અને પરાની અંદર શોભા લાવનાર કલાકારો છે. '

' કલાના મૂળમાં જન્મએ તો કલા એ એવી પ્રવૃત્તિ છે, જેની પાછળ ખૂબ ધીરજથી અતિશય મહેનત કરીને, માથુસો પોતાની વિશિષ્ટ બુદ્ધિશક્તિ અને ચતુરાઈ ખીસાવે છે. એ વિશિષ્ટ બુદ્ધિશક્તિ કે ચતુરાઈને પ્રતાપે સમાજની રસવૃત્તિ ઉચ્ચ થાય છે, નીતિ સુધરે છે કે કંઈ વધારે ઉપયોગી સાધન સમાજના હાથમા આવે છે. '

' કલાને ધોરો અને શીલર જેવા વિદ્વાનો રમતો અથવા માનવલીલા કહે છે, કોરો એને પ્રેરણા કહે છે; સાતાયન એને આનંદની મૂર્તિ કહે છે; અને ટૉર્સ્ટૉપ કહે છે કે, કલાના આધિભાવ માટે હૃદયસ્તોભ આવશ્યક છે. યુરોપનો સુપ્રસિદ્ધ ચિત્રકાર લિયોનારડો ડી વિન્સી કલાને ' નવ્વાણુ ટકા પરસેવો ને એક ટકા પ્રેરણા ' કહે છે. ટર્નર કહે છે, ' મારી પાસે કલાનાં કંઈ રહસ્યો નથી, સખત મહેનત છે. '

' કલાના સેવનથી આપણી ઇન્દ્રિયો પ્રાણુવાન બને છે. બુદ્ધિ અને વ્યવહારનો મેળ મેળવાય છે. લાગણીઓ શુદ્ધ થાય છે, અને છિન્નભિન્ન થયું જીવન પાછું નીરોગી અને સૌંદર્ય મંદળ્ય કરી શકે એવું તેજસ્વી બને છે. '

શ્રી. રવિશંકર મ. રાવળ રચિત ' કલા ચિંતન 'માંથી:

' આરિઝળળનો સમગ્ર પાયો બુદ્ધિની વિષમતાઓ ટાળવામાં છે, સારાસારનો વિવેક કરવામાં છે. જો કલાના સપકથી સઘ બની શકાય તો કલાને કેળવણીમાં અમમાજે રાખ્યે જ છૂટકો છે. '

સમાહત:

—“ શિવમ સુહરમ ”

સારા આકર્ષક રાગોવાળાં અને દેશકાળને બંધબેસતા વિવિધ વિષયો તથા ઉત્તમ ભાવનાઓ અને ઉપદેશોવાળાં, બજન, મઝતો, છંદો, શ્લોકો, લાવણીઓ અને બીજાં અનેક જનોહર રામ-રામણીવાળાં અસરકારક આપનેનો એક સારો જેવો સંગ્રહ ગુજરાતી તેમ જ દિંદીમાંથી ચૂંટી કાઢીને તૈયાર કરી શકાય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને સમાજસેવા

આપના ગામમાં શાસ્ત્રીય શિક્ષણ પામેલા શિક્ષકો અને છેવટની ઢગનાં સાધનો-વાળી શાળા છે ? સુંદર દેવાલય છે ? વ્યવસ્થિત પોસ્ટ ઓફિસ છે ? આ બધા પ્રશ્નોનો જવાબ હકારમાં હોય છતાં આપણી રચાનિક જરૂરીયાતો પોષણ વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવાયકું મહત્ત્વ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ન હોય તો દુનિયાની પ્રગતિ સાથે રહી આપણી બાકી પ્રગતિ થી રીતે આણી શકીશું ?

મતલબ કે શાળા, દેવાલય કે પોસ્ટ ઓફિસ પછી સમાજને ઉન્નત કરનારું મહત્ત્વનું સાધન તે મહત્ત્વ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય છે. એ મહત્ત્વની સંસ્થા સર્વ લોકોના ઉપયોગ માટે ખુલ્લી હોવી જોઈએ. જેમ શાળા દેવાલય કે પોસ્ટ ઓફિસથી સમગ્ર ગ્રામ પરિચિત હોય છે તેમ સાર્વજનિકથી પુસ્તકાલય આખા સમાજની જનતા પરિચિત રહે તેવી વ્યવસ્થા હોવી જોઈએ.

શાળાઓ નિભાવવા પાછળ થતા લાખખો રૂપિયાના ખર્ચનું સાગસા સારું પરિણામ મેળવવું હોય તો સમાજના એકમ રૂપી પ્રત્યેક મામડા કે શહેરમાં મહત્ત્વ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય હોવું જોઈએ. આપું પુસ્તકાલય માત્ર પુસ્તકસંગ્રહ કરવાનું અમર સમઠિત પુસ્તકોને બંધનમાં રાખી મૂકવાનું રચણ સમજવાનું નથી; પણ ઉચ્ચ પ્રકારનાં ચોપનિર્ધાર, સામયિકો અને પુસ્તકો શિક્ષિત મંથપાલની દેખરેખ નીચે ગોઠવાપૂર્વક વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવી તેનો બહોળો પ્રચાર કરનારી તે સંસ્થા હોવી જોઈએ.

મહત્ત્વ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય એ સમાજની સેવા કરનારી ઉત્તમ સંસ્થાઓ પૈકી એક છે. એનો ઉપયોગ એના કારભારીઓ અને મંથપાલોની લાયકાત ઉપર નિર્ભર છે. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય એ જનતાની વિદ્યાપીઠ છે. તેનો લાભ લઈ પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાનું શાળા-પાઠશાળામાં મેળવેલું જ્ઞાન તાજૂ રાખી શકે છે એટલું જ નહિ પણ જનજીવણી દ્વારા બધોરો કરી શકે છે, એ ન્યાત, ભતિ કે ઉંમરના બેઠ સિવાય અમગ્ર જનતાના બહોળા ઉપયોગ પ્રયુક્ત હોય છે.

ઉપર નિર્દેશ કયાં પ્રમાણે સમાજસેવાની સિદ્ધિ અર્થે આવા સાર્વ. પુસ્તકાલયની મટના એવા પ્રકારની હોવી જોઈએ કે તે તમામ રચાનિક સમાજોપયોગી પ્રવૃત્તિઓનું કેન્દ્ર-સ્થાન બને. સામાન્ય જનસમૂહમાં સમાજની ઉન્નતિ અર્થે નીચે જણાવેલાં જુદાં જુદાં મંડળો કે કામ કરનારાં જૂથ હોય છે.—

- અ કૃષ્ણણીની સંસ્થાઓ જેવી કે
- ૧ પ્રાથમિક કે માધ્યમિક શાળા.
- ૨ મહાવિદ્યાલય કે અધ્યાપન પાઠશાળા.
- ૩ સમઠસ્થાન.
- ૪ પ્રોફેશિયલ પ્રચારક મંડળ.
- ૫ વ્યાખ્યાનો ગોઠવનાર મંડળ.
- ૬ ધર્મોદારી વિદ્યાલય.

- ૭ જ્ઞાનગી ઉપયોગીનું પુસ્તકાલય.
- ૮ પજાત પ્રદેશોનું વિદ્યાપ્રચારક મંડળ.
- ૯ સ્વાખ્યાય મંડળ.
- આ ખેડૂત ઉપયોગી મંડળો, જેવા કે
- ૧ માલ ઉત્પન્ન કરનાર મંડળ.
- ૨ ખરીદ વેચાણ કરનાર મંડળ.
- ૩ જમીન એક જથ્થે કરનાર મંડળ.

- ૪ જેતીનાં સાધનો પૂરાં પાડનારું મંડળ.
 ૫ આદિ વધારનારી સદકારી મંડળી.
 ૬ યુવકોની પ્રવૃત્તિઓ, જેવી કે
 ૧ કુમાર મંડળ.
 ૨ યુવક કે યુવતીઓનું મંડળ.
 ૩ બાલ્યમૂ પ્રવર્તક મંડળ.
 ૪ પર્યાટન મંડળ.
 ૫ વક્રતરવોત્તેજક મંડળ.
 ૬ વ્યાયામ મંડળ.
 સંસ્કાર અને આરામપોષક મંડળો જેવા કે
 ૧ નૃત્યકલા પ્રચારક મંડળ.
 ૨ સંગીત પ્રચારક મંડળ.
 ૩ રમતમમતનું ક્રિડા મંડળ.
 ૪ નાટ્ય મંડળ
 ૫ લેખક મંડળ.
 ૬ અદિતકારી મંડળ.
 ૭ નાગરિક મંડળ

- ૭ ધંધાદારી પ્રવૃત્તિઓ, જેવી કે
 ૧ વ્યાપારી મંડળ.
 ૨ વકોલ મંડળ.
 ૩ દાકતર મંડળ
 ૪ આરોગ્ય મંડળ.
 ૫ શિક્ષક મંડળ.
 ૬ કારીબરોનાં મંડળો
 ૭ કામદાર મંડળો.
 ૮ વૈજ્ઞાનિક સંશોધન મંડળો.
 ૭ ધાર્મિક અને નૈતિક પ્રવૃત્તિઓ, જેવી કે
 ૧ દેવમંદિર.
 ૨ કથામંદિર.
 ૩ બજન મંડળ.
 ૮ દેશભિમાની પ્રવૃત્તિઓ.
 ૧ સરક્ષણ દળ.
 ૨ કોમી એન્જિનાસ રચાપનારું મંડળ,
 ૩ રાષ્ટ્રીય સેવા સંઘ.
 ૯ રાજ્યના જુદા જુદા ખાતાઓમા કામ કરતા અધિકારી વર્ગ.

ઉપરનો નોંધ સંપૂર્ણ નથી, પણ એક ભાગદશાંશરૂપે આપી છે. આ પ્રવૃત્તિઓ પૈકી જે કોઈ પ્રવૃત્તિ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયની રચણ સીમામા ચાલતી હોય તેના સંપર્કમાં રહી તેમની જરૂરીઆત પ્રમાણે પુસ્તકાલયને ઉપયોગી સાહિત્ય સંચાલકો વસાવી અમર યોગ્ય રચણથી મેળવી જે તે પ્રવૃત્તિના કાર્યકરોને મદદરૂપ થઈ શકે. આ રીતે જ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય સમાજના ઘડતરમાં મોટાવનો ફાળો આપી શકે. દુનિયાની ઝડપી પ્રગતિ જોતાં કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ ટુકડાવારી હોય છે તો કેટલીક એક બીજામાં સમાઈ જાય છે અને નવી જ પ્રવૃત્તિ ઉભી થાય છે. આ બધી ઘટનાઓનું સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના ઘડતરમા રચાન હોય છે. સંચાલકો ન્યારે તેની અવગણના કરે છે ત્યારે તે માત્ર અવગા માંડ્યા બેઠાડું માણસોની સંરચા થઈ મૃતપ્રાય થાય છે.

સમાજને સરકારી અને ઉચ્ચ કક્ષાએ લઈ જવા અને તેને સુધારવા માટે આવી ઉપયોગી બીજી કોઈ સંરચા બાંધેજ હોઈ શકે. અરેબર પુસ્તકાલય પ્રત્યેક વાયકને સંસ્કાર વારસો સોંપે છે.

સુવ્યવસ્થિત સમાજના ઉચ્ચ આદર્શો તરફ દરેક માનવને પહોંચાડવાનું કાર્ય માત્ર શાળાઓ દ્વારા સંપૂર્ણપણે સફળતાપૂર્વક પાર પાડી શકાય નહિ તેથી જ તેના પૂરક અન્ય તરીકે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની જરૂર રહે છે. સામાન્ય જ્ઞાનનું મૂળ ઉત્પત્તિસ્થાન શાળા છે અને તેને વિકસાવવાનું કામ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનું છે. શાળામા શિક્ષકોએ પુસ્તકોનો ઉપયોગ કેમ કરવો તે વિદ્યાર્થીઓને શિખવવું જોઈએ. મામના સ્થાનિક પુસ્તકા-

લયમાં વિદ્યાર્થીઓનું ચારિત્ર્ય ધરે તેવા જીવનચરિત્રો, વિદ્યાર્થીઓમાં રહેલી નૈસર્ગિક કલ્પના-શક્તિ અને સર્જનશક્તિને સંસ્કાર આપે અને પોષે તેવું વિધિવિધ વિધવતું બાલબોધ સાહિત્ય વસાવી તે દ્વારા વાચનનો સુદેવ વિદ્યાર્થીઓમાં પાડી શકાય. સામાન્ય લોકોને પણ તેજી જ સાદી અને સરળ ભાષામાં લખાયેલું વિધિવિધ વિધવતું સાહિત્ય પૂરું પાડી શકાય; આ પ્રમાણે જનતાને તમામ સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં સક્રિય રસ ભેટી કરી શકાય આમ થાય તો જ શિક્ષણ પાછળ થતો લાભોનો ખર્ચ સાર્થક થાય અને ગામડાની સામાન્ય જનતા નિરક્ષરતામાં ડૂબતી અને વિચારોમાં પરવશ બનતી અટકે.

ન્યારે ત્યારે દેશ પર રાષ્ટ્રીય આક્રમક અમર દુરંતી હેપ ઉતરે ત્યારે ત્યારે સંસ્કાર પામેલી પ્રજા જરૂર તેનો દટાપૂર્વક સામનો કરી શકે અને આવી પડેલી અનેક મુશ્કેલીઓનો હિંમતથી સામનો કરી તેનો નાશ કરે. યુદ્ધ, ઠોમી ખંડો, રામચાળો, અનાવૃષ્ટિ, અતિવૃષ્ટિ વગેરે અસમાન સંજોગોમાં નાગરિકત્વના બાનવાળી કેળવણીથી પ્રજા પોતાનું ખમીર બતાવી શકે થોડું નિરીક્ષણ કરી આપણે જોઈશું તો આ સંસ્કારોના અભાવે અદર અદરના કલહો, કાળા બળરત્ની પ્રવૃત્તિ અને સક્રિય બાવનાએ આપણા પર આજે પ્રબળ આક્રમણ થયું છે.

સુબ્યવશિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય આવી આપણે સામે પોતાનાથી બનવું કરી લોકમત જાગ્રત કરી શકે જાગ્રત પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના કાર્યકરો દરેક સંકટમાં સમાજને ઉગાડી લેવા પ્રયાસો કરે જ. અરેબર કહીએ તો રચાપિત સરકારને વફાદાર રહી રાજ્યના નિયમો પાળી રાજ્યનો સર્વ લાભ લેવાનો લોકસંઘ એ જ રાજ્યની જાગ્રત પ્રજા કહી શકાય અને આવી જાગ્રત પ્રજા ધણવાનું કાર્ય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો દ્વારા જ થઈ શકે લોકોપકારક સંસ્થાઓમાં પ્રજાકીય આગેવાનોએ મતભેદના કારણે ખસી જવા કરતાં પ્રજા માનસનું ધણતર કરવામાં વધુ કાર્યરત બની પ્રવૃત્તિઓને વેગ આપવો જોઈએ.

અપગેળા ફેંકવા, ખોટી વ્યવસ્થાને ઉત્તેજન મળે અગર લાગણી ઉશ્કેરે તેવા વર્તમાનપત્રો પાછળ નાણા ખર્ચી થોડું બચેલા આમળ તે મૂકવા અને એ પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનું અભિમાન લેવું એ કષ્ટ નથી. સમાજની રાજની પ્રવૃત્તિઓથી માહિતગાર રહેવા માટે વર્તમાનપત્રો કે સામયિકોનો ઉપયોગ થઈ શકે પણ તે પ્રવૃત્તિઓનો વિકાસ કરવા માટે જુદા જુદા વિધો અને પ્રવૃત્તિઓને લગતા સામયિકો અને પુસ્તકો સાર્વજનિક પુસ્તકાલયે જરૂર પ્રમાણે વસાવવા જોઈએ વળી ઉચ્ચ કોટીના વાચકો માટે ઉચ્ચ પ્રકારના પુસ્તકો પણ જોઈએ ગામ, શહેર કે પ્રાંતનું પુસ્તકાલય પોતે બધું જ શિષ્ટ સાહિત્ય વસાવી શકે નહિ એ સ્વાભાવિક છે, તેથી જ નાના ગામડાનું, ગામડાનાં જૂથોનું, જૂથો તાલુકાનું અને તાલુકા માટે પ્રાંતનું પુસ્તકાલય કેવું હોવું જોઈએ, તેનો કેટલો ખર્ચ, કેવી બ્યવસ્થા કરવી વગેરે બાબતોનો વિચાર કરી પુનરચના થતી જોઈએ. આ કાર્ય પુસ્તકાલય મંડળોનું છે. તેઓએ ૧૯૨૫૨ મોજનાએ વિચારી સદકારથી પુસ્તકાલયોનાં સંચાલનો કરવા ધરે તો જ સમાજસેવાની ઉત્તમ તક સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ઝડપી શકે.

મુજરાતનાં ઉચ્ચ ઠોટિનાં, મદસ્તનાં ધધાદારીવિષયક તેમ જ આંતરરાષ્ટ્રીય

પરિસ્થિતિની માહિતી આપતાં સામયિકો અને પુસ્તકો જૂથ, કસ્ટો, તાલુકો અને પ્રાંત પુસ્તકાલયો સહકારના ધોરણથી નભાવી શકે. સારે જ સમાજોપયોગી વિધવિધ પ્રવૃત્તિઓને તે યથાર્થ માર્ગદર્શન કરી શકે. ગામ કે શહેરનો પ્રત્યેક નાગરિક પોતાના રથાનિક પુસ્તકાલયને પોતાની અગત સેવાઓ સમયાનુકૂળ પ્રમાણે આપે તો તે પુસ્તકાલય નિત્ય જામત રહે. ૧

આપણા ગળયમાં અર્વાચીન સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો વિકાસ અમેરીકાનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની યોજના પર ધક્કો છે છતાં તેની મૂળગત ભાવના હજી આપણે હસ્તગત કરી શક્યા નથી. વ્યક્તિગત પુસ્તકાલયો રચનાર્થ છે, પણ ઉપર વર્ણવેલો તેવો સહકાર અને વિકાસ થઈ શક્યો નથી. સંકેયિત વિચારો પ્રાધાન્ય ભોગવે છે તેથી જ સલાહકારને નાણાની તંગી જણાય છે. અર્થની સુભાવરથા અને યોજનાપૂર્વકના સહકારથી નમ્યુનિ બાધ કરવામાં આવે તો કર બરનાર કે દાન આપનારનાં નાણાં જોળે ન જાય. અમેરિકાનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો રચનામાં પછી તેની નિભાવણી ત્યાંની રથાનિક સુધરાઈ કે રથાનિક સરકાર જ ઉપારી લે છે, અને તેથી જ જનતાએ પોતાની બંદરીઆતો વિકસાવવા તેનાં સપ્થુ ઉપયોગ કર્યો. અમેરિકાના પ્રત્યેક ગામ કે શહેરમાં આ જ કારણને લઈને નિત્યજામત પુસ્તકાલયો છે. સવારના ૭ થી રાત્રીના ૧૦ સુધી તે પુસ્તકાલયો ઉપયોગ માટે ખુલ્લા હોય છે. લગભગ બજેલી વસતિના પંદર ટકા લોકો અવસ્થિત રીતે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનો ઉપયોગ કરે છે. આવાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મંથપાલનો દરજ્જો ત્યાં મહત્વનો મથાય છે તે રથાનિક હાઇસ્કૂલ કે કોલેજના પ્રિન્સિપાલથી જલ્પ ઉતરતો હોતો નથી. વેપારી પોતાનો માલ ખપાવવા જેવી અને જેટલી પ્રમાણિક કાળજી રાખે છે તેટલી જ અને ઠાઠ ઠાઠ વખતે તેથી ય વધારે પ્રથાસ તેના વાચકને જોઈવું વાચન પૂરું પાડવા ત્યાંના મંથપાલ શ્રમ લે છે. પુસ્તકો સર્વ કોઈને મફત વાંચવા મળે છે. થું વાચવું અને કેવી રીતે વાંચવું, તેમજ અમુક વિષયના પુસ્તકાલયમાં કેવાં અને કેટલા પુસ્તકો છે, અમુક માહિતી કયા પુસ્તકમાંથી મળી શકશે આ તમામ પ્રકારની સલાહ મથપાલ હોસે હોસે વાચકને પૂરી પાડે છે પરિણામે અમેરિકાનાં પુસ્તકાલયો મનુષ્ય-જીવન માટે પ્રકાશ, પાણી અને હવા માફક જીવન જીવતી જાગતી અને ખરેખરી ઉપયોગી સંસ્થા તરીકે જોળખાય છે. આ સરથા જાળકો અને કોઓને, વૃદ્ધો અને સુવકેને, પડિતો અને થોડાં બજેલાઓને, વેપારીઓ અને કારીમરોને, એક સરખી રીતે ઉપયોગી થઈ પડી છે

આ રીતે પુસ્તકાલય કો મોજશોખની અને થોડાક માણસોના ઉપયોગ માટેની પ્રવૃત્તિ નહિ પણ જીવન ટકાવી રાખવા વા તેને સર્વોચી સુખી જનાવવા અનિવાર્ય જરૂરની મથાય છે. માટે જ ત્યાં આખા ય દેશમાં ન્યાં ન્યાં જામ ત્યાં ત્યાં શાળા જોટકું જ નહિ પણ સાથે સાથે પુસ્તકાલય પણ હોય છે જ.

આપણા રાજ્યમાં પણ આપણા વિજ્ઞાવિદ્યાસી રવ શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજ સાહેબે ઉપરોક્ત ભાવનાથી જ પ્રેરાઈ ગામડે ગામડે પુસ્તકાલયો ઉઘાડવા યોજના કરી હતી. હાલમાં પણ આપણા શ્રીમંત પ્રતાપસિંહ મહારાજ સાહેબે કૃપાવંત થઈ એ પ્રવૃત્તિને

પોષવાનું ચાલુ જ રાખ્યું છે અને મૂળ હેતુઓ લક્ષ્યમાં રાખી પ્રવૃત્તિને ઉત્તરોત્તર વધાર્યું વિકાસ થાય એમ ઇચ્છે છે.

જેમ અમેરિકાની જનતાએ પુસ્તકાલયોનો જરૂર પ્રમાણે ઉપયોગ કરી દેશને સમૃદ્ધ, તાકાતવાન અને આબાદ બનાવવા પૂરતા પ્રયાસ કર્યો છે તેમ આપણે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનો વધાર્યું ઉપયોગ કર્યો છે કે કેમ એ આત્મનિરીક્ષણ માગી લે છે. જો આપણને એમ લાગે કે આપણે એ પુસ્તકાલયોનો પૂરતો ઉપયોગ કર્યો નથી તો આપણે આપણું જાળવણી અને ભેદાકૃષ્ણ તજવું જ રહેશે. પ્રથમ આપણે એને રચનિક તમામ સામાજિક પ્રવૃત્તિઓનું કેન્દ્ર બનાવવું જોઈએ. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય એ જનતાના સરકારની પારાશીથી છે. જે માનવું પુસ્તકાલય દરિદ્રી હોય, અઘવાડિયામાં કે દિવસના અમુક જ વખતમાં અધ્યાત્મિક લોકોના ઉપયોગ માટે ચાલતું હોય તો તે માનના સરકાર પશુ તેવા જ સમજવા. કાર્યકરોએ સ્વ. ગોપાલ કૃષ્ણ ગોખલેનો મહામંત્ર “કામ કરો, કામ કરો, કામ કરો,” હૃદયમાં ઉતારી પોતાની કાર્યપ્રણાલિકા બદલવી જોઈએ જનતામાં વાચન-શિષ્ટવાચન પ્રચારનું આદેશન જાવવું જોઈએ. લોકોમાં સમાચાર અને સુવિચારનું મોજીું લાવવું જોઈએ, અને પુસ્તકાલયને દેવમંદિરસમુદાય આદર્શ બનાવવું જોઈએ. જેથી પુસ્તકો કબાટોમાં ખડકાઈ નહિ રહેતાં જેના વચ્ચે માટે તેમને વસાવવામાં આવ્યા હોય તેમના જ ધેર તે પહોંચી શકે. પુસ્તકાલયમાં યુરેલીઓના ઉદ્દેશ માટે વાચકોની પકાપકી થવી જોઈએ. પુસ્તકો ઝડપથી ફાદી નિરૂપણોથી ચર્તા હોય તો જ એ પુસ્તકાલય ગામની જનતાને નવીન નવીન સંસ્કારોથી પોષે અને સરકારના વિકાસ દારા જે તે મામલે શહેરના સમાજમાં પોતાનું ચોખ્ખું સ્થાન સાચવી શકે.

છવટમાં વડોદરાની સાર્વજનિક પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં રસ લેનારો મંડળો અને કાર્યકરોને વિચારે કે ‘હું’ કે ‘જીવંત પુસ્તકાલયો’ બનાવવામાં પોતાની સેવાનો સક્રિય ફાળો આપે. શિક્ષિત યુવકો અને વૃદ્ધો, સંચાલકો અને મંચપાલ એ સૌ પોતાનો નિર્બેજ ધર્મ સમજે કે આપણું પુસ્તકાલય આપણે જીવંત બનાવીએ. સરકારની યોજના દારા જ્ઞાનની પરખનાં પાણી સોને વધારાકિત પાઈ સામાજિક વિકાસના અત્યેક ક્ષેત્રમાં વધાર્યું ફાળો આપે.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને દરેકમાં તેના વિકાસમાં જરૂર છે વિદ્યાન સેવાભાવી સહકર્મી કાર્યકરો. માત્ર જ્ઞાનના ફેલાવામાં માનનારા બદલાની આઘા સિવાય એક જગ્યાએ બેસી મૂંઝુ પણ સચોટ કાર્ય કરનારા સમાજના દિતચિંતકોના સહકાર વિના આપણે કેવી રીતે આગળ ધપીશું ?

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પોતાનો યથોચિત ઉપયોગ કરનારા સૌને આશીર્વાદ આપે છે કે

सर्वेन्द्र सृजितं सन्तु, सर्वे सन्तु, निरामया. ।

सर्व भद्राणि पश्यन्तु, मा कश्चिद् दुःखभाग भवेत् ॥ *

ઉમેદભાઈ મો. પટેલ

૧ અચલગઢ-લે. મુનિરાજ શ્રીજયંતવિજયજી, પ્રકાશક. શ્રીયશોવિજય જૈન અથમાળા, ગાધીચોક, લાવનગર (કાઠિયાવાડ). કાઠિન સોળ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૨૦+૧૦૦, પ્રથમાવૃત્તિ સં. ૨૦૦૨, કિંમત રૂ. ૧-૪-૦ સોળ ચિત્રો (ચિત્રમય અચલગઢ સાથે.)

— 'આખૂ' સંબંધમાં જાણવા લાયક ઐતિહાસિક ભૌગોલિક ઉપયોગી મહત્વના અથો રચનાર વિદ્વાન મુનિરાજની આ કૃતિ છે. આ અથને આખૂના ત્રીજા ભાગ તરીકે જોળખાવવામા આવ્યો છે તે ઉચિત છે. આમાં જૂઠા જૂઠાં ૬ પ્રકરણોમા મિનિરાજ આખૂ સાથે તેનો સંબંધ, ત્યાના રસ્તા, વાહનો, મુકુટ, આસપાસના તથા ઉપરનાં જૈન મંદિરો અને મૂર્તિઓ રચના-પ્રતિષ્ઠા, શિલ્પ-કારની, યાત્રા-મહોત્સવાદિ કરનારા સંબંધી માહિતી શોધખોળપૂર્વક ધણા પરિશ્રમે પ્રમાણિકપણે આપવા પ્રયત્ન કર્યો જણાય છે. એ સિવાય ત્યાનાં દિકુ તીથો અને દર્શનીય રચનો સંબંધમાં જરૂરી માહિતી પૂરી પાડી છે—જેથી જૈનેતર સર્વ કોઈ જિજ્ઞાસુ વાચક કે યાત્રિકને ઉપયોગી થઈ શકે તેવા આ અંચ છે. આપણી પ્રાચીન જહોજલાલી, તીર્થમંકિત અને ઉત્તમ સરકારિતા કેવા પ્રકારની હતી તેનો ખ્યાલ આપનાર આ અંચ દરેક પુસ્તકાલયમાં, દરેક કુટુંબમા હોવો જોઈએ. ચિત્રો પણ સારા આકર્ષક અને શ્રદ્ધાળુને ધરે જેઠા તીર્થ—યાત્રાનો લાભ આપે, તથા તીર્થદર્શનાકેઠા વધારે લેવા છે. લેખક, પ્રકાશક સંરચા અને આર્થિક સહાયકને ખરેખર ધન્યવાદ ધટે છે.

૨ શંખેશ્વર મહાતીર્થ (ભાગ પહેલો) —લેખક મુનિરાજ જયંતવિજયજી, પ્રકાશક શ્રીયશોવિજયજી જૈન અંચમાળા, લાવનગર ખીજી આવૃત્તિ સં. ૨૦૦૩ કાઠિન સોળ પેજ પૃ. ૩૬+૨૩૬, ચિત્રમય શંખેશ્વર-૨૬ ચિત્રો, પંચતીથોના નકશા સાથે.

ગુજરાતના ગૌરવસ્થાપ્તપ્રસિદ્ધ પ્રભાવક આ તીર્થનો સવિસ્તર ઇતિહાસ પણ ઉપયુક્ત વિદ્વાન મુનિરાજે રચીને જનસમાજ પર ઉપકાર કર્યો છે. ૧૮ પ્રકરણો અને પરિશિષ્ટોમાં આ તીર્થ—મંદિર—મૂર્તિ—સંબંધી પ્રાચીન ઇતિહાસ પ્રભાવ-માહાત્મ્ય, ચમત્કાર-યાત્રા, ગેળા, જીજ્ઞોદ્ધાર, નવુ મંદિર, ધર્મશાળા, જગીયા, આસપાસનાં પંચતીથો, પ્રદક્ષિણા-રચણા, સિદ્ધાલેખો, ફરમાનો, રાજ્ય-પ્રેમ, વહીવટ-વ્યવસ્થા વગેરે સંબંધમાં ઠીક પ્રકાશ પાડ્યો છે.

“પુસ્તકાલય” પૃ. ૧૭, અક ૯, સન ૧૯૪૨ સપ્ટેમ્બરના પૃ. ૪૭૩માં આ પ્રંથની પહેલી આવૃત્તિની સમાલોચના પ્રકટ થઈ છે, તેના પહેલા ભાગની આ ખીજી આવૃત્તિ યોગ્ય સુધારા-વધારા સાથે પ્રકટ થયેલી હોઈ એ તેની શોકપ્રિયતા સ્પષ્ટ છે. દરેક ગુજરાતી તીર્થપ્રેમી, ઇતિહાસપ્રેમી જૈન અને જૈનેતરને ઉપયોગી થઈ શકે તેવી સામગ્રી આમાંથી મળી આવે તેમ છે.

૩ બુદ્ધિધન અભયકુમાર—શ્રી. મૂળજીભાઈ પી શાહ; પ્રકાશક સચિદાંત એન્ડ કા. ડૉ. ત્રિભોવનદાસ લ શાહ સસ્થાપિત સસ્કૃતિરક્ષક સંસ્થા સાહિત્ય વડોદરા. પૃ. ૮+૨૮૦, સં. ૨૦૦૩, કિં. રૂ. ૪.

જૈન-સમાજમા ચાર પ્રકારની બુદ્ધિના નિધાન તરીકે મંત્રીશ્વર અભયકુમાર બહુ પ્રસિદ્ધ છે. આચાર્યશ્રી હેમચંદ્રે સસ્કૃતમા ત્રિપષ્ટિચત્રાકા પ્રરૂપ ચરિત્રના રચના પર્વમા-મહાવીર-ચરિત્રમા પ્રસંગોચિત તેનું ચરિત્ર દર્શાવ્યું છે, તથા ચંદ્રતિલક ઉપાધ્યાય જેવા અન્ય વિદ્વાને પણ વિસ્તારથી સં. માં સ્વતંત્ર મહાકાવ્યની રચના કરી છે; જેના ગુજરાતી ભાષાંતરો પણ પણ પ્રકાશિત થઈ ગયા છે. ડૉ. શાહના આ નવા સાદસથી પ્રેરાઈ લેખકે એ પ્રાચીન ગ્રંથોનું મૂળ કથા-વસ્તુને વફાદાર રહી પોતાની લાક્ષણિક શૈલીથી આ ઐતિહાસિક નવીન નવલકથાની રચણા કરી છે. આ રચના ગુજરાતી વાચકોને રસપ્રદ, બુદ્ધિપ્રદ અને આકર્ષક થશે એવી અમારી ધારણા છે. પ્રકાશિત થતા પહેલા આ નવલકથા લેખકે અમને દર્શાવી હતી, અને અમે તે સમયે પણ સહભાવભરે અભિપ્રાય સૂચવ્યો હતો, તે પ્રકાશિત થતા લેખક પ્રકાશકને અભિનંદન.

—લા. ભ. ગાંધી

૪ નિત્યપ્રાર્થના—લેખક પાતલ પર્માનંદ, પ્રકાશક: શિશુ ભારતી, વડોદરા, કાલિંગ સોળપેઠ પૃષ્ઠ ૨૫૦+૨૪, કિ મત રૂ. ૨-૦-૦

પ્રસ્તુત શ્રી નિત્ય પ્રાર્થના પુસ્તકમાં પૂજ્ય સ્વામીજીશ્રી પરમાનંદજીરચિત વિવિધ સમય અને વિવિધ ભાવોની પ્રાર્થનાઓનો સંગ્રહ કરાયેલો છે, આખાપૃષ્ઠ ઓ-પ્રરૂપ, શ્રી ઠાકને માટે આમાથી પ્રાર્થના મળી રહે છે.

આત્મકલ્યાણથી માંડીને છેક વિશ્વકલ્યાણ સુધીની જૂઠ્ઠા ભાવના આ પ્રાર્થનાઓમાં ભરેલી છે. પ્રાર્થનાઓમા રહેલી ભાવનાઓ તરફ જેતા ફક્ત ધેતો બદ્ધતસમુદાય જ નહિ પરંતુ જનસેવાની ભાવનાવાળા સમાજસેવકો પણ તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

સ્વામીજી પોતે ખગ્દેશીય હોવા છતાં, ગુજરાતી ભાષા ઉપર એવો સરસ કાણુ ધરાવે છે કે તેમની આ પદરચના જેમ ઠાક તેમને ભાગ્યે જ ખંગાળા કહી શકે.

કાવ્યોની ભાષા તદ્દન સરળ અને સુગમ્ય છે, ભાવો પવિત્ર અને વિશાળ છે.

સર્વોત્ત્રેમીઓને પણ આમાથી સમીતના રાઢે ગવાય એવી ધણી પ્રાર્થનાઓ મળી રહે છે.

અંતે નિત્યપ્રાર્થનાને જીવનમા નિત્યક્રમ તરીકે સ્વીકારી કૃતકૃત્ય થવા બતામણું કરવામાં આવે છે.

ન.

૫ શિશુ અખંડાનંદ—લેખકો શ્રી 'સોપાન' અને શ્રી. જ્યોતિન્દ્ર દવે; પ્રકાશક સંસ્થા સાહિત્ય વ. કાપોત્તય, બદ્ર, અમદાવાદ કાલિંગ કંદર્પો પૃષ્ઠ ૨૬૮+૧૬૬=૪૬૪. 'બોર્ડ' પટ્ટીનું પાકું પૂકું, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

ગુજરાતની જૂનામા જૂની પ્રકાશન સંસ્થા સંસ્થા સાહિત્યના સંસ્થાપક સ્વ. સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીના જીવનચરિત્રનું આ પુસ્તક છે. આ જીવન ચરિત્ર એટલે, પુસ્તક-પ્રકાશનના વ્યવસાયને લગતા એક વિગાનમય કહી શકાય. કારણ, સ્વામીજી પોતે ગુજરાતના એ વિષયવિજ્ઞાનના મહારથા હતા. છેક નાની મૂડીથી સરખાત કરીને સંસ્થાને

સદર પાયા પર મૂકી જવામા વચ્ચે વચ્ચે તેઓઓએ કેટકેટલા તબક્કાઓ પસાર કર્યા હતા તેનું દિગ્દર્શન આ જીવનચરિત્રમાંથી આપણને મળે છે.

સ્વામીજીના પૂર્વજીવનના પ્રસંગો જાણવાની જિજ્ઞાસા ધરાવનાર આમજનતાને આ પુસ્તકમાંથી એ પ્રાપ્ત થશે, જ્યારે પુસ્તકવ્યવસાયમાં ઝંપટાવવા છૂટકનારને એમના આ જીવનપ્રસંગોમાંથી અનેક બોધપાઠો મળી આવશે. ઉપરાંત, અધ્યાત્મજ્ઞાનને લક્ષતા નેમના સંસ્કારપ્રસંગો પણ ચેરક હોઈને આધ્યાત્મિકતાના ઈલાસકોને પણ તેમાંથી ઉપયોગી જ્ઞાન મળી આવશે.

આમ આ પુસ્તક સ્વામીજીના જીવનચરિત્રને લગતું છતાં તેમાં અધ્યાત્મજિજ્ઞાસુઓને તદ્દિવધક વાચન મળશે, તેમજ પ્રકાશનવ્યવસાયની વિનિષ્ઠ નીતિરીતિનું તથા કાર્યદક્ષતાનું દૃષ્ટાંત દર્શન થશે. આમ એક જ જીવનમાં આ બધું વણાયેલું જોઈએ ત્યારે અને તે પણ લોકપ્રીયરૂપે જીવાયેલું જીવન જોઈએ ત્યારે સહેજે અઢો ! અઢો ! હિચ્ચારી જવાય.

જીવનચરિત્રના પુસ્તકો વંચાવવામાં આ સાહિત્યનિષ્ઠ સંસ્થારીના જીવનનું વાચન અવશ્ય પ્રચારપાત્ર છે.

૬ દિવ્ય પ્રેમદર્શન—લેખક શ્રી. પ્રાણલાલ પ્રભાશંકર બક્ષી; પ્રકાશન: સવાળ સાહિત્ય મળા, વડોદરા. કાળિન કદના પૃષ્ઠ ૨૪૨+૧૪, સાદું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૨-૦

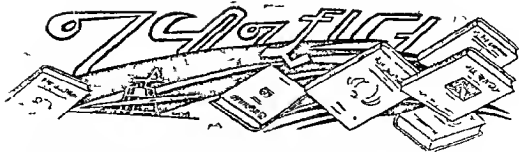
આજે જ્યાં ત્યાં પ્રેમ શબ્દ સાબળવા મળે છે. અને એ શબ્દ એવા વિકૃત અર્થ મળે છે, કે સાચા પ્રેમનો પરિચય બાગ્યે જ કોઈને હશે એવા કહેવાતા પ્રેમમાં રાચનારાઓને અને પ્રેમ શબ્દમાં ભરમાવારાઓને દિવ્ય પ્રેમ શું ચીજ છે તેનો ખ્યાલ આ પુસ્તકમાંથી મળશે. મૂઠીવાદના પ્રેમ અને આપણા આધ્યાત્મિક પ્રેમને સરખાવવામાં આ 'દિવ્ય પ્રેમદર્શન' ઠીક સહાયક થશે. રાધા-કૃષ્ણ-ગોપી અને મીરાં, સુરદાસ વગેરે સતોના દિવ્ય પ્રેમને પૂરખવામાં અને એ પ્રેમદર્શન દ્વારા અધ્યાત્મદર્શન પામવા છૂટકનારને દિવ્ય પ્રેમનું સાચું સ્વરૂપ આ પુસ્તકમાં સમજવા મળશે. આધ્યાત્મિક પ્રેમપિપાસુઓને માટે આ પુસ્તક ઉપયોગી નીવડે તેમ છે.

૭ સાત ચરિત્રો—લેખક શ્રી. નમીનદાસ પારેખ; પ્રકાશક: કમલ પ્રકાશન મંદિર, એલિસધોજ, અમદાવાદ. કાળિન કદના પૃષ્ઠ ૧૭૨+૪, સાદું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦.

આ પુસ્તકમાં લેખકે (૧) કુમ કુન્તરે, (કિન્નરુસિપસ), (૨) તાનસેન, (૩) દાદાભાઈ નવરોજી, (૪) રામકૃષ્ણ પરમહંસ, (૫) આચાર્ય પ્રફુલ્લચંદ્ર રાય, (૬) સાહચરીર અમુકસેન અને (૭) સોરાળજી પોચખાનારાજી એ સાત જીવનચરિત્રો આપ્યાં છે.

શ્રી. નમીનદાસ પારેખ આપણા સાહિત્યના એક અમૂલ્ય લેખક હોઈને ખાસ કરીને એમની અનુવાદકળા, ઠીક પ્રશંસા પામેલી છે. એમની કલમે રજૂ થયેલાં આ સાત જીવનચરિત્રો પુસ્તકાલયમાં આવતા કિંગ્સ વાચકોના હાથમાં મૂકી તેમને પ્રેરણા આપ્યાં. સમર્થ નીવડે તેવા છે આ સાત પૈકી ૬ જીવનચરિત્રો "કિશોર" માસિકમાં છપાઈ ગયેલા તે રજૂ કરાયા છે, જ્યારે એક "તાનસેન"નું ચરિત્ર મૂળ બંગાળીમાં આચાર્ય ક્ષિતિમોહન સેને રચેલું તે પરથી અનુવાદ છે.

[સાપ્ત સામેના પૃષ્ઠને જુઓ]

સસ્તું સાહિત્ય વ. કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી

૧ લિલ્લુ અખંડાનંદ—લેખક શ્રી. “ સોપાન ” અને શ્રી જ્યોતીન્દ્ર હ. દવે;
મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

૨ પ્રેમપથ—લેખક: શ્રી વાલજીભાઈ ગો. દેસાઈ; મૂલ્ય રૂ. ૦-૩-૦

કમલ પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદ તરફથી

૩ હૈમન્તી—અનુવાદક શ્રી. રમણલાલ સોની, મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

૪ સાત ચરિત્રો—લેખક શ્રી. નમીનદાસ પારેખ; મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦

૫ ભગવાન પરશુરામ—(નવી આવૃત્તિ.) લેખક શ્રી. કનૈયાલાલ માણેકલાલ
મુનશી; મૂલ્ય રૂ. ૫-૮-૦

ગૂર્જર અંથરજ કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૬ આકાશદીપ—લેખક શ્રી. ધુમકેતુ; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

૭ પરિશેષ—લેખક હિપર પ્રભાણે. મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

૮ પુણ્યચરિત—લેખક શ્રી. નરસિંહરાવ જોળાનાય દિવેદિયા; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

૯ સોરઠી બહારવટિયા—બા. ૨ જો (નવી આવૃત્તિ)—લેખક શ્રી. ઝવેરચંદ
ગેધાણી; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૧૦ ટોમ કાકાની કુટિ-અંકલ ટોમ્સ કેમ્બિન-અનુવાદક શ્રી. મોહીબેન; પ્રકાશક:
શિશુવિહાર; કૃષ્ણનગર, બાવનગર. મૂલ્ય રૂ. ૧-૬-૦

[સામેતા પછતું અનુસધાન]

આ પ્રકાશનસંસ્થાનાં પુસ્તકોની કિંમત રાખવાની નીતિ સખધે અમે અમાજી નોધ
કરી છે તે પ્રમાણે ફરીવાર અહીં પણ જણાવીએ તો અરથાને નહિ લેખાચ કે ૧૩૬ પાનના
પુસ્તકની યોજા જે રૂપિયા જેટલી કિંમત વધુપડતી જ-આકરી-લેખાચ. જનતામાં-ખાસ
કરીને કિશોરવાચકોમાં પ્રચારપાત એવાં પુસ્તકો અલ્પકિંમતે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે તો તે
ઠીક પ્રચાર પામે અને શિષ્ટવાચન પરીક્ષા માટે નિયત કરવામાં પણ તે પસંદગી પામે,
તેનું દર્શાવે “ કિશોર ચરિત્રમાળા ” જે ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી દ્વારા સસ્તી
કિંમતે લઈ પ્રસિદ્ધ હતી તે પૂરું પાડે છે

શિષ્ટ પુસ્તકોની પ્રસિદ્ધિના ફેવમાધી કમાણી કરવાની આચા રાખવી વધુ પડતી જ
મથાવી જોઈએ.

૨ સાહિત્યકારોની દીપોત્સવી ૩

દીપોત્સવી અંકોનો ઊકતો પરિચય : એક પત્ર

બાહથી,

વિ. તારો પત્ર યથાસમય મળ્યો હતો. દિવાળીના દિવસોમાં વખત નહિ મળવાથી જવાબ લખી શકાયો નથી. પરંતુ મેં તને જણાવેલું વચન પાળું છું. તેં મને દીપોત્સવી અંકોનો પરિચય આપવા જણાવેલું તે અહીં આપું છું.

આ વખતે મારી પાસે આવેલા દીપોત્સવી અંકોમાં દળદાર અને અમૂલ્ય સાહિત્યકારોની રસસામગ્રી આપનો અંક “ સંદેશ ”નો આવ્યો છે. એનું કવરપૃષ્ઠ કાળ ભગવાનની મૂર્તિમત્તા અને આશિષપૂર્વક ત્રિરંગી હોષ્ટને આકર્ષક છે. ભારે વાચનીય સામગ્રીમાં સાક્ષરશ્રી રમણલાલ દેમાઈનો લખ્ય “ ગુજરાતી સાહિત્યની ઉણપો ” આપણા સાહિત્યકારોને ઠીક ઠીક આત્મ-નિરીક્ષણ કરાવે તેવો છે. એને વાંચીને આપણા સાહિત્યની ઉણપો કંઈ કંઈ છે અને તે ગા કારણે છે તે સહેજે જણાઈ આવે છે. સાક્ષરશ્રી રમણ-ભાઈનો એ અગુણિર્દેશ આપણા લેખકો-કવિઓ કપારે લક્ષ પર લેશે એ તો શું કહી શકાય ? ત્યારે, “ સવત્સરની સંધ્યાએ ”ના લેખમાં એના સહત્રીએ વીતેલા વર્ષના બની ગયેલા બનાવોનું, આપણા વેપારીઓ સરવાણુ કાઢે છે તેવું સરવાણુ આપ્યું છે. અન્ય લેખોમાં વાતો, નિબંધિકાઓ ઈ. એ. આમ એ અંકમાં આપણા સાહિત્યનાં આમલી હરોળના લેખકોએ એમની કલમકશતા વાપરી છે. એક દરે એ અંક સુવાચ્ય હોઈને એનું દરવર્ષનું દળદારપણું જળવાઈ રહ્યું છે.

એ પછી મારી પાસે આવેલા અંકોમાં “ ચેતન ” છે.

એ પહેલું પ્રસિદ્ધ ચુ. ત્યારે, વાચકસમુદાયમાં ઠીક ઠીક આકર્ષણ હતું, અને આ દીપોત્સવી અંકમાં પણ એનું એ આકર્ષણ જળવાઈ રહ્યું હોઈને વિશેષમાં એણે સાહિત્યવૈવિધ્ય જળવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. એનું કવરચિત્ર પણ આકર્ષક હોઈને એમાં આપેલા લેખો સુવાચ્ય છે, ઉપરાંત અદર આપેલા કટાક્ષચિત્રો આપણા રાજકીય અને સામાજિક ક્ષેત્રના પ્રમુખચિત્રો તરીકે લેખી શકાય. આ સિવાય એમાં આપેલી અન્ય આટલું પેટા પણ આકર્ષક છે.

સાહિત્યવિવેક લેખોમાં શ્રી. કનૈયાલાલ રાવળનું “ છેલ્લા દાયકાનું ગુજરાતી સાહિત્ય ” આપણા સાહિત્યજગતના છેલ્લા દાયકાનું વિહંગાવલોકન કરાવી જાય છે.

વળી સુરતથી પ્રસિદ્ધ ચતા “ ગુજરાતમિત્ર અને ગુજરાત દર્પણ ” નો દીપોત્સવી અંક પણ આકર્ષક હોઈને એમાંની વરતુસામગ્રી આપણા સાહિત્યરસિકોની પ્રશંસા માગી લે તેવી છે આ દીપોત્સવી અંકે આપણા પીઠ સાહિત્યકાર શ્રી. બ. ક. ઠા. અને ભાવનાવાદી કવિ શ્રી. દેશજી પરમાર તેમજ પ્રો. શ્રી. વિશ્વપ્રસાદ ત્રિવેદી જેવાનો ૨૨૪]

ઠીક સફાર પ્રાપ્ત કર્યો છે, એમ સહેજે કહી શકાય. ત્યારે આજે આપણા ડેજવલ્લુકારોમા અર્ચાતો વિષય “ ગુજરાત યુનીવર્સિટી ” ને લગતી મનનીય નોંધ શ્રી. નગીનદાસ માણેકલાલે આપી છે. ઉપરાંત, હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. જ્યોતિન્દ્ર દવે “ અમાડ ” લખીને તમને હસાવી જાય છે. આ સિવાય કૌમુદીકાર શ્રી. વિશ્વગાય વેલ, શ્રી વિનોદિની નીલકંઠ અને પ્રો. મો. પા. દવે, તેમજ જાણીતા સંગ્રામકાર શ્રી. ભોળીલાલ સાહેસરા સરખા સાહિત્યકારોની કૃતિઓ આ અંકમા મળે છે.

આ સિવાય કાબો અને વાર્તાઓ પણ એમા હોઇને દરેક વિધેયના વાચકને એમાંથી મનપસંદ વાચન મળી રહે તેમ છે.

એકદરે આ અંકના સંપાદકે જનશુચિને પોષક છતાં શિષ્ટ સાહિત્ય રજૂ કરવામાં ઠીક સફળતા પ્રાપ્ત કરી છે, એમ કહેવું જ પડે.

હવે એક વિશિષ્ટ ધ્યેયલક્ષી સામયિકનો તને પરિચય આપું છું. એ છે અંબલથી પ્રકટ થતું “ નવી રોશની ”.

એના સંપાદક શ્રી. ચકર પટ્ટના સમાજવાદી વિચારસરણી ધરાવતા એક ઉત્સાહી ધરતેદારી છે, અને એ કળાનો સમાજવાદી દષ્ટિબિન્દુ જનતા સામે ધરવામાં આ અંક દ્વારા તેમણે ઠીક સફળતા મેળવી છે. ઉપરાંત, એમાં રજૂ કરાયેલા કાબો અને વાર્તાઓ પણ સમાજવાદી વિચારસરણીને પોષક એવાં અપાયા છે. ત્યારે, કુમાર વાચકો મારે “ કુમાર વિભાગ ” યોજીને એમણે કુમારોને પણ આ દિશામા રસ લેતા કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

હવે તને વડોદરાથી પ્રસિદ્ધ થતા “ નવગુજરાત ”ના દીપોત્સવી અંકની જાણખ આપું.

એની રાષ્ટ્રીય વિચારસરણી તો વડોદરાની સમગ્ર જનતાને જાણીતી છે એના સંપાદકે વડોદરા રાજ્યના અગ્રમુખ કાર્યકરો શ્રી. યુનીવાલ પુ. શાહ, શ્રી. મણિલાલ પરીખ, શ્રી છોટાભાઈ સુતરીયા અને શ્રી. પ્રાણલાલ મુનશી, તેમ જ શ્રી. નિકેતે વડીલ અને જનન-ભાઈ ચકરભાઈ પટેલ તેમ જ શ્રી ચિમનભાઈ હ. અમીન એ બધાના ગજરયાની પ્રદેશમાં જવાગદાર રાજતત્ત્વ અને રાષ્ટ્રીય વિચારસરણીદર્શક લેખો આપ્યા છે. જનતાને રાષ્ટ્રીય દોરવણી આપતા આ લેખો વડોદરા રાજ્યની પ્રજાજનોએ જ માત્ર નહિ પરંતુ સમસ્ત ગજરયાની પ્રજાઓએ વાંચવા-વિચારવા જેવા છે.

આ અંકના સંપાદકે જૂના ચિત્રો ફરીથી છાપી ચિત્રો આપવાનો વ્યાગોહ જતો કર્યો હોત તો એના આ વિશિષ્ટ અંકમા ઉચ્ચ આવવાનો જરાય સંભવ ન હતો.

અને “ રાશરદા ” માસિકના તત્રી શ્રી. રાધયુરા ગુજરાતી સાહિત્યને ઠાણ પણ દીપોત્સવી અંક પ્રકટ થાય તેમા સૌથી પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કરવાનું માન મેળવી જાય છે. એના નિયમિત લખતા લેખકો ઉપરાંત અન્ય લેખકોએ પણ એમની કલાપ્રસાદી રજૂ કરી છે. ઉપરાંત પૃષ્ઠસખ્યા ખીજા અંકો કરતા વધુ છે જ, એટલે એ અંક દળદાર પણ ખરો જ.

હવે તાજેતરમાં-ચોડોકે સમય 'યર્ષા' ચરૂ થયેલા—“ જીવનપ્રકાશ ” માસિક ન

દીપોત્સવી અંક વિશે તમને કહું. આમલી હરોળના આપણા સાહિત્યકારોના સલાહકાર મંડળની રાહબરી નીચે ચાલતા આ માસિકનો દીપોત્સવી અંક બન્ને દળદાર નહિ કહી શકાય, છતાં એમાં લેખોની વિવિધતા છે. વાતોથી લઈને રાજદ્વારો વિષયો અને ધાર્મિક તત્ત્વચિંતનો પણ એના સ પાદે એમાં રજૂ કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે. એટલું આકર્ષક એવું મુખપૃષ્ઠ છે તેટલી સફાઈ છપાઈ અદરના પૃષ્ઠોની નથી લાગતી; માત્ર ઉપલબ્ધ આકર્ષણની કાળજી રાખવા સાથે સાથે અદરની સફાઈ પણ જાળવવી આવશ્યક છે.

આપણા સૌ સામયિકકારો દીવાળીને ટાંકણે દીપોત્સવી અંકો પ્રસિદ્ધ કરીને વિવિધ સાહિત્યસામગ્રીના રસચણો જનતાને અર્પણ કરે છે. તેની સાથે સાથે સૂરતના “પ્રભાકર” સાપ્તાહિકે એક નવી જ આવકારદાયક પરિપાટી ચાલુ કરી છે તેને અમે વધાવીએ છીએ.

એ વિવિધ વિષયોનું વાચન આપવાને બદલે વાતોસાહિત્ય જ દિવાળીને ટાંકણે વાચકસમુદાય સમક્ષ રજૂ કરે છે. આમ નિવૃત્તિકાલે અને જ્યારે ધૂંછા થાય ત્યારે વાતોરસ માણવામાં ઉપયોગી નીવડે તેવો એનો આ ખાસ અંક તૈયાર થયો છે. આ અંકને આપણે ખાસો મળતો એક વાતોસમૃદ્ધ જ કહી શકીએ. સખ્યામય વાતોઓનો આ અંક જરૂર જનતામાં એક અનેાખું આકર્ષણ પ્રાપ્ત કરશે.

આ ઉપરાંત, વડોદરાથી પ્રસિદ્ધ ચતા દૈનિક પત્ર “જયગુજરાત”નો પણ દીપોત્સવી અંક પ્રસિદ્ધ થયો છે એમાં લેખસામગ્રીની ભરમારને બદલે વડોદરાની વિસિષ્ટતાદર્શક આટું પ્લેટો પર છપાયેલ જેવા જાણુવા જેવાં વડોદરાનાં રથોળાં એને જોનારને આકર્ષે તેવાં છે કામળ, છપાઈ, સફાઈ માટે વધુ કાળજી લેવાઈ હોત તો એ વધુ દીપો ઉઠવા સંભવ હતો.

અને એક યાત્રિમાસિક “નવસર્જન”નો અંક બાટિયા લોહાણા યાત્રીના પ્રશ્નોની છણાવટ કરતાં લેખો વાતોઓથી યુક્ત હોઈને એ યાત્રિજનોને ઉપયોગી નીવડે તેવો છે.

છેલ્લે, આપણી ભાષાનું નહિ પરંતુ આપણી ભાષાભિનિ મરાઠી વાક્યમયમાં અભિરચાન ધરાવતા “અમિરુચિ”નો અંક પ્રથમ નજરે જ આકર્ષક હોઈને અદરની વાચક-સામગ્રી આપણા વાચકોને મરાઠી વાક્યમયનો ઠીક ઠીક પરિચય આપી જાય તેવા તૈયાર કરાયો છે. એની છપાઈ સફાઈ પાછળ લેવાયેલી જહેમત તરત જ તરી આવે છે.

નવાં સામાયિકો

હવે હું તમને આપણા સાહિત્ય ક્ષિતિજ પર નવાં જ નજરે પડતાં સામાયિકો સંજોગે કંઈક કહીશ.

એ છે: એક તો “અખંડ આનંદ” એના દીપોત્સવી અંકનો પરિચય તો “પુસ્તકાલય”ના ગયા અંકમાં આવી ગયો છે, ત્યારે એનો બીજો અંક પણ એટલો જ લેખસમૃદ્ધ અને દળદાર તૈયાર થયો છે. એમાંની લેખસામગ્રી વિચારપ્રેરક મનનીય અને રસપ્રદ હોઈને એના અલ્પ વાર્ષિક લવાજમમાં આવા દળદાર અંકો જો દરમાસે મળે તો ખર્ચેલાં નાણાં “વસૂલ” જ થઈ જાય.

આ ઉપરાંત, શ્રી. રવિશંકર વ્યાસના તંત્રીપણા હેઠળ નવું સામયિક " તરવીર ", શ્રી. બાહુલાલ પટેલ અને બાનુમતી ચાગાણીના સંપાદન હેઠળ " પગદંડી " તેમજ શ્રી શાન્તિલાલ દીનાનાથ મહેતાના તંત્રીપદે, " એમ ધર્મ ", પાટીદાર જનતાનું મુખ્યપત્ર હોવાનું જાહેર કરનાર " પદ્મી " શ્રી. ચન્દ્રવદન કુર્મીપ્રસાદ લક્ષ્મીના તંત્રીપણા હેઠળ પ્રસિદ્ધ થવા માંડ્યાં છે. આ ઉપરાંત, સમાજવાદી વિચારસરણી બ્યક્ત કમળ માસિક " સમાજ " ગુજરાતના આગેવાન સમાજવાદીઓની રાહબરી હેઠળ પ્રસિદ્ધ થવા માંડ્યા છે.

આ બધા સામયિકો હાલ તો ગુર્જર સાહિત્યના ક્ષિતિજપટ પર દર્શન દે છે, પરંતુ તેઓ સૌનાં તો " નીવડયે વખાણુ ". એમના સભ્યો અહીં કંઈ પણ ઉલ્લેખ કરવો આગે જ યોગ્ય લેખાશે.

ન્યુસપ્રિન્ટ કોન્ટ્રોલ હળવો થતાં ઉપર જણાવ્યા તેવા સામયિકો બહાર આવવા પામ્યાં છે. તે સધર્જાં પોતપોતાની શક્તિ અનુસાર આપણા સાહિત્યને સમૃદ્ધ કરે એમ આપણે ઇચ્છીએ.

આ ઉપરાંત, વડોદરાથી " આનંદ " નામનું હળવું લોકસાહિત્ય પ્રેરકનું એક સાપ્તાહિક ગાથીતા લોકસાહિત્યકાર શ્રી રાયચુરાના તંત્રીપદે શરૂ થયું છે તેમાં લોક-સાહિત્ય મુક્ત કુહા-સોરઠા, લોકવાર્તા અને વડોદરાની સિનેમાસૃષ્ટિને લગતા સમાચારો શ્રી. રાયચુરાભાઈની રાહબરી નીચે આપવામાં આવે છે.

મુસાફરીમાં કે નવરાયની વેળાએ હલકાં હરકરિયાના વાચનને બદલે રસલે રોચનના એકાદ રોલ પરથી " આનંદ "નો અંક લઈ લીધો હોય તો જ્ઞાનવાચન માટે ઠીક સંબંધનરૂપ નીવડે.

મ

અપણાં ગુજરાતી ઓ માસિકો " શુષ્કમુંડરી " " સ્ત્રી જીવન " અને " સ્ત્રી શક્તિ " એ પણ પોતપોતાની કક્ષા-મર્યાદામાં ગદીને પોતાનાં વાચકો માટે દિવાળીને ઢાંકણે વિવિધ વાચના આપતા પોતાના એકે પ્રકટ થયો હતા એ અંગે પ્રસ્તાવપર્મા વસાતી બહેનોમાં વાચન-પ્રચાર માટે હરતા કરી ચકાય,

મહાલ પુસ્તકાલય મંડળની સભાઓ.

મહેસાણા મહાલ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧૭-૮-૪૭ ના રોજ નાનજીભાઈ જે. પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં (૧) વાર્ષિક હેવાલ-હિસાબ મંજૂર થયું, (૨) નવું વ્યવસ્થાપક મંડળ નીમવામાં આવ્યું, (૩) નવા વર્ષ માટે અંદાજ બજેટ મંજૂર કરાઈ (૪) પુસ્તકાલયોના મંત્રી તરીકે શિક્ષકો કામ કરતા હોય તેમને પરવાનગીની અપેક્ષા ન રાખવા સરકારને વિનંતિના કરાવો થયા હતા. છેલ્લે જે જૂથ પુ. મંડળોએ સભાઓ ન ભરી હોય તેમણે ભરવા કરાવાયું હતું.

ડોલોઈ મહાલ પુ. મંડળની વા. સા. સભા તા. ૧૪-૮-૪૭ ના રોજ ડોલોઈ મહાલ શાળાધિકારી શ્રી. પનાલાલ પુરુષોત્તમદાસના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં વાર્ષિક હિસાબ-હેવાલ મંજૂર કરાઈ અંદાજ બજેટ મંજૂર કરાયું હતું. ઉપરાંત, નવા વર્ષ માટે વ્ય. મંડળ નિમાઈ પ્રાંત પુ. મંડળની સભામાં મોકલવાના પ્રતિનિધિ નિયત કરાયા હતા. આ સિવાય શિષ્ટવાચન પરીક્ષાનો, જૂથ મંડળોએ કરવાની કામગીરીનો તથા મંડળની રકમ બેંકમાં જમા વૃક્ષોને લગતા કરાવો થયા હતા.

કલોલ મહાલ પુ. મંડળની વા. સા. સભા તા. ૧૨-૧૦-૪૭ ના રોજ મળી તેમાં શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા અને તે માટે પુસ્તક પસંદગી, કા. વા. મંડળમાં વધુ સભ્ય લેવાનું, તેમજ જૂથ પુ. મંડળોને વ્યવસ્થિત કરવા કરાવાયું હતું.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પંચગદાર પ્રાંત તથા માનદ મહાલ પ્રચારકોએ માહે નવેંબર માસમાં નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત લઈને ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંસ્થાઓની તપાસણી કરી છે, અને દફતરી તેમજ પુસ્તક ગોઠવણીની અવ્યવસ્થા દૂર કરીને વર્ગીકરણ તથા વાચનપ્રચારની કામગીરી બળવી છે:—

(૧) વરોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. હમનભાઈ મ. પટેલ, માહે નવેંબરમાં-સંજેઠા મહાલનાં:—(૧) માલપુર (૨) ખૂનવાડ (૩) ટોળા (૪) ઝરવાણ (૫) ભાટપુર (૬) વાધેશ (૭) લાહરસ (૮) પરવેરા (૯) વાસણા (૧૦) ટોસીન્દ્રા (૧૧) પાણેજ (૧૨) સરગી (૧૩) અખોદરા (૧૪) કલેડિયા, અને (૧૫) આમરોલી તા તિલકવાડા.

(૨) વાણુરમાં મહાલ પુ. મંડળના મંત્રી રા. રા. કરુણાશંકર ત્રિ. વ્યાસ, માહે નવેંબરમાં:—(૧) હલોડા (૨) જાપાના (૩) ગજેટ (૪) ધાણેધરડા.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારક ભાઈઓએ જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે જે સચના-સમજૂત આપી હોય તેનો ચોખ્ખો અમલ તાકીદે કરી નાખવા જે તે મંત્રી ભાઈઓને ખાસ જલામજ.

તા. નં. ચોક્સી
સહમંત્રી

વ. રા. પુ. મંડળ

આભારદર્શન-વિદાય

“પુસ્તકાલય” માસિકનું છાપકામ છેલ્લાં દરેક વર્ષે થયાં અત્રેના હુદાણામિત્ર પ્રિં. પ્રેસમાં થઈ હતાં. હવે આવતા જન્યુઆરી અંકથી એનું છાપકામ ખીજા છાપખાનામાં બદલાય છે.

આ આખા આળા દરમિયાન સદર પ્રેસ તરફથી “પુસ્તકાલય”ને છાપવામાં એના માસિક શ્રી. અખાલાસ વિ. ઠક્કર અને વ્યવસ્થાપક શ્રી. નટવરલાલ ઠક્કરે અમને બેઠતી તમામ પ્રકારની સમવડો પૂરી પાડી છે.

હસ્તપ્રત મોડી આપવામાં આવે, છેલ્લા દિવસ સુધી છાપકામ ચાલુ હોય અને ગમે તે પછે લખાણ પાછળથી ઉમેરવાનું આવે તે બધું બરદાસ્ત કરીને એમણે અમને સારો એવો સહકાર આપી “પુસ્તકાલય” પ્રકટ થવાની તારીખ બાંધે જ ચૂકવા દીધી છે; અમારી હિતર મુશ્કેલીને કારણે કદાચ અંક મોડો કરવાનો પ્રયત્ન આવ્યો હશે, છતાં પ્રેસની અગવડને કારણે અમારે અંક મોડો કરવો પડ્યો હોય એવું કવચિત જ બન્યું છે.

આ નિયમિતતા જળજવામાં પ્રેસના કારીગરોનો સાથ કેમજ શુભાય! “પુસ્તકાલય” ના કામને નિયમિત તથ્યર કરવામાં તેઓ જે ઉત્સાહ દાખવતા રહ્યા હતા તેની પણ અમે અહીં નોંધ લઇએ છીએ.

આમ સમયસર કામ આપવાની આ પ્રેસની કાર્યક્ષમતા અને સહકાર માટે અમે છાપકામ ખીજે બદલતાં એ પ્રેસની વિદાય લેતી વેળા માસિક-સપ્તાહકોને એમના ઉપયુક્ત સહકાર બદલ હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ. અને તેમણે દસ વર્ષ સુધી સતત આપેલા એકધારા સાથે બદલ ફરીવાર ધન્યવાદ આપી રનેહબીની વિદાય લઇએ છીએ.

સ્વ. મો. ન. અમીન જી. પાગ વાચનાલયને વાર્ષિક મદદ માટે વિનંતિ

પુસ્તકાલય સ. સ મંડળ દ્વારા સચાલિત સ્વ. મો. ન. અમીન જી. પાગ વાચનાલયમાં દરરોજ સર્જના, ખામમાં આવનારાઓને વર્તમાન સમાચારનું નિત્યવાચન આપાય છે. છેલ્લાં ૮ વર્ષોથી મંડળમાં આવતાં વર્તમાનપત્રો ત્યાં મોકલવાનો પ્રયત્ન જારી છે. ૬૨ વર્ષ, વર્તમાનપત્રો સદર સ્વર્ણ મોકલવા માટેના ખર્ચાને પહોંચી વળવાની રકમ

સુબધવાસી શૈક્ષી જગનલાલ નરોત્તમદાસ ઝવેરી તરફથી મળે છે. હવે આમાંથી ૧૬૪૮ના વર્ષ માટે એ ગણને પહોંચી વળવા મદદની જરૂર છે. આથી છે, વાચનપ્રચારગ્રાંથો સંચાલન આ સ્થિતિમાં પોતાનો ઉદ્ધાર હાથ લખાવશે.

હકી મહાલનાં પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓનું સંમેલન તા. ૨૮-૧૨-૪૭ના રોજ ગોધામ્ય છે. મહાલના દરેક મંત્રીભાષ્યો સંમેલનમાં ભાગ લે.

ચાણુસમા મહાલ પુ. મંડળ તરફ શિષ્ટવાચન પરીક્ષા—મહાલના વિદ્યાર્થીઓ માટે “આપણા જવાહર”ના પુસ્તકની શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા તા. ૨૮-૧૨-૪૭ ના રોજ રાખી છે. પુસ્તકો મહાલ પુ. મંડળના મંત્રી પાસેથી મગાવી લેવાં.

મહાલ મંડળનો પત્રવ્યવહાર હવેથી ચાણુસમાના ક્ષિત્રનામે કરવો.

પાદરા મહાલ તરફ શિષ્ટવાચન પરીક્ષા—(૧) ગુજરાતી વર્ષ ૫-૬-૭ અને અંગ્રેજી ધોરણ ૪ સુધીના વિદ્યાર્થીઓની શિષ્ટવાચન પરીક્ષા ‘આપણા સરદાર’ લેખક પુરાતન કવિ દિ. શા. ૧-૦-૦ એ પુસ્તકની તા. ૨૫-૧-૪૮ ના રોજ લેવાનું ઠરાવ્યું છે. આ પરીક્ષાનો લાભ તમામ શાળાઓ લે એમ મહાલ મંડળ ઇચ્છે છે.

(૨) મહાલના તમામ પુસ્તકાલયોના મંત્રી ભાષ્યોનું સંમેલન તા. ૭-૨-૪૮ ના રોજ ત્રોભા એ. વી સ્કૂલના મકાનમાં ભગ્યનું ઠરાવ્યું છે. મહાલનાં તમામ પુસ્તકાલયના મંત્રીભાષ્યો આ સંમેલનમાં જરૂર પધારશે એવી આશા છે.

વડોદરા મહાલ મંડળ તરફ શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા—વડોદરા મહાલ પુસ્તકાલય મંડળે શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા લેવાનું ઠરાવ્યું હોય તે માટે આપણા સરદારનું પુસ્તક નવજી ક્યું છે. પરીક્ષા તા. ૧લી ફેબ્રુઆરીએ લેવાશે. પરીક્ષા મંજૂરનો લાભ વિદ્યાર્થીઓ ઉપક્રાંતિ યુવક અને પ્રીટ વર્ગ પથ લે, એમ ઇચ્છીએ છીએ.

વડોદરા રા. પુ. મંડળ

લક્ષમાં લેશે. — પ્રમાણપત્ર મારેની પરીક્ષાની જાહેરાત જવાકમાં પ્રસિદ્ધ થયે છે. તેમ જ મંજૂર પાનમાં ન લીધા હોય તો લખને તેને માટે ઉમેદવારી અટપટ નોંધાવી લેવાની અને પરીક્ષા મારેની લેવાશે કરી દેવાની ઇચ્છુક ઉમેદવારોને સલામથ કરીએ છીએ.

તા. ૧૭મી ડિસેમ્બર ૪૭ સુધીમાં જે પુસ્તકાલયોનાં બજેટ અને લેાકમહક પુ. સ. સ. મંડળમાં પહોંચી ગયાં હશે તેમને ચૂર થયેલાં પત્રો—માસિકો તા. ૧-૧-૪૭થી મોકલાવાં થઈ શકે.

સામયિક દોહન

પુરાણ પ્રાચીન સોમનાથ

જે મહાધિદેવના નામ સૂચી આને સમસ્ત સૌરાષ્ટ્ર ગાજતો થયો છે :

“ જય સોમનાથ ”

સૃષ્ટિના પ્રારંભની પૂર્વે પુરુષ અને પ્રકૃતિ હિંમવ્યા. એક બીજાના ધ્યાનમાં મરત, નારાયણ અને નારાયણી રૂપે, બન્ને અનંત જલમાં પોહ્યાં; તે વખતે નારાયણની નાભિમાંથી કમળ નીકળ્યું અને તેના ચતુર્દશી કાન્તિ કોટિ સુધી સમી ઝળહળવા લાગી. તેમાં હિરણ્યગર્ભ પ્રગટ્યા.

‘ હું કોનો પુત્ર છું ? ’ બ્રહ્માએ પ્રશ્ન કયો. એ પ્રશ્નનું નિરાકરણ કરવા સદીએ સુધી કમળના નાગમાં તેમણે ભમવા માંડ્યું. આખરે તે થાક્યા અને તપ આરંભ્યું. તીવ્ર તપશ્ચયોને અંતે પીતામ્બર અને ચતુર્ભુજ એવા વિષ્ણુનું દર્શન તે પામ્યા.

એમના હૃદયમાં ચૂંચળાતો પ્રશ્ન હિરણ્યગર્ભે પૂછ્યો: ‘ હું કોનો પુત્ર ? ’ વિષ્ણુએ જવાબ આપ્યો. ‘ જગતનો સૃષ્ટા હું છું અને મારા વડે તમે પ્રગટ્યા છો. ’ આ અપમાન સહેવાને અશક્ત એવા બ્રહ્મા ક્રોધાવિષ્ટ થયા. અને વિષ્ણુ સાથે દારુણ યુદ્ધ કરવાને રોકાયા. શતદલ કમલના પ્રકાશમાં વૃંદુલ દ્વંદ્વુદ્ધ ચાલ્યું. તે વખતે, યુદ્ધમાં મરત એવા આ બડવીરો વચ્ચે સેંકડો જનાયાઓથી સુશોભિત, પ્રલયસમુદાય અગ્નિસમુદાય સમ તેજસ્વી, દાય અને વૃદ્ધિથી સહિત અતર્કિત એવું જગતના મૂલરૂપ આ અદ્ભુત ન્યૌતિલિંગ પ્રગટ થયું; અને તરત વિષ્ણુએ વરાહનું અને બ્રહ્માએ હંસનું રૂપ લઈ પાતાળ ને આકાશમાં તેનો પાર પામવાનો પ્રયત્ન આરંભ્યો.

એ લિંગ પર સોમે પહેલાં સુવર્ણનું મંદિર બનાવેલું ન્યારે સતપુત્ર પશુ બેઠો નહોતો, ત્યારે અમૃતનો નાથ અખડ સ્વરૂપે બાર માસની રાત્રીએ શોભાવતો હતો. પશુ પૂહસ્પતિની સાધ્વી તાગને લલચાવનાર ચન્દ્ર કર્તવ્યશ્રદ્ધ હતો. પોતાની સત્તાવીસ પત્નીઓમાં માત્ર રોહિણી પાછળ જ થોડો યત્ન બમતો હતો બેપરવા પતિથી કાયર બનેલી એની બીજી છત્વીસ પત્નીઓ પોતાના પિતા દક્ષની પાસે રહી ગઈ. દક્ષ પુત્રીઓનું કુખ ન દેખી શક્યો. તેણે ગુસ્સે યત્ન શાપ દીધો ‘ તુ દ્વયરોગી થા. ’ આ શાપ સાંભળી, કોમુદીલીણી રાત્રીએ અનુભવવાની બીકે ત્રણે લોક ચરચર ધ્રુજ રહ્યા.

પહે પહે દ્વય પામતો સોમ, સસરાના શાપથી જલતો, આખરે આ ન્યૌતિલિંગને શરણે આવ્યો. અનેક યુગો સુધી એણે તપ કર્યું. આખરે વૃંદુભાન થયેલા આ લિંગે

પ્રસન્ન થઈ ચન્દ્રનો ક્ષય અટકાવ્યો. અને ' પંદર દિવસ ક્ષય થશે અને પંદર દિવસ વૃદ્ધિ થશે ' એવું વરદાન આપ્યું. તે જ વખતે આ ક્ષિત્રને સોમનાથને નામે સરકારી અધિકાર અને દેવતાઓએ ચન્દ્રકુંડની સ્થાપના કરી, અને સોમે સુવર્ણનું મંદિર બંધાવ્યું.

યુગો વહી ગયા. લંકાધિપતિ રાવણે જન્મતું આધિપત્ય હાથ કરવા અહીં આ ક્ષિત્ર તપશ્ચર્યા માંડી. શંકુને રીઝવવા એણે વારાફરતી માથાં કાપી, સોમનાથને ચરણે ધર્ષાં. આખરે હેલ્લું માથું કાપવાને એ તૈયાર થયો ત્યારે કૃપાના સામર એવા શંકુ પ્રસન્ન થયા, અને દશે માથા કરી બેસાડી જન્મત જીતવાનો રાવણને પરવાનો આપ્યો. ત્યારે દશાનને આ ઠેકાણે કૃપાનું મંદિર કરાવ્યું.

કાળક્રમે ત્યારે ક્ષિત્ર તપવા લાગ્યો ત્યારે વલ્લભીપુરના પરમ માહેશ્વર રામજીએ તેને પથ્થરનું કરાવ્યું. એમ કહેવાયું કે આ મંદિર યુગ ત્યારે વિશ્વકર્માએ મદદ કરેલી અને અધર્ષકિલ્લોનાં ગાન ને વૃત્ત વડે એમા સ્થાપના થયેલી.

(શ્રી કૃત્યાલાલ યુનશીલ્પ 'જન્મ સોમનાથ' પરથી)

આકર્ષણ અને મોહ

આકર્ષણ અને મોહ એ બન્ને શબ્દોને સામાન્ય રીતે માનવજાત એકજ અર્થમાં વાપરતી હોય છે, પણ એ બંનેના અર્થો ભિન્ન છે અને બન્નેના ભાવાર્થમાં આકાર-પાતાળ જેટલું અંતર છે. આકર્ષણ એટલે એવાશુભાં કુદરતી નિયમની શક્યતા છે, મૂંઝવણમાં અકુદરતી તરવજ વધુ પ્રમાણમાં હોય છે.

વ્યક્તિ વ્યક્તિ પરતેના આકર્ષણનું કારણ કાં તો ગુણધર્મની સમાનતા હોય છે અથવા તો અરસપરસનાં કાર્યોમાં એકમેકની પૂર્તિની જરૂર હોય છે. એટલે સહેજે સમજાયે કે આકર્ષણનું મધ્યબિંદુ સદ્ગુણ અને જીવનનો વિકાસ જ હોય છે. મોહમાં તો પતન સિવાય બીજું શું પરિણામ હોય ? માલુસ આકર્ષણનું મૂળ નથી સમજતો, હેતુ નથી વિચારતો અને પરિણામનો પણ આંકડો નથી કાઢતો. એને લીધે જ એ ચાયા પછી સુખ ખતી જાય છે.

આકર્ષણ શવામાં માત્ર વ્યક્તિ જ નહિ બદકે પદાર્થો, વિચારો વગેરે અનેક નિમિત્તો હોય છે. શરીરધારી ન્યાં જન્મ્યો છે ત્યાં પણ આકર્ષણના નિયમે કામ કયું છે; ન્યાં દવે પછી જન્મવાનો છે ત્યાં પણ એ જ નિયમે જન્મવાનો છે. આ પરથી એટલું પૂરવાર થયું કે કોઈ પર કંઈ પણ આકર્ષણ થાય એથી સાધકે ગળગાઈ જવાનું નથી માત્ર એ આકર્ષણ જોઈ લઈ જવામાં મદદગાર થાય તે રીતે મૌલિક રીતે, વિચારીને, એ આકર્ષણ જો કોઈ વ્યક્તિ સાથે હોય તો બનેએ અને કોઈ પદાર્થ સાથે હોય તો માત્ર પોતાની જાતને સાવધાન રાખવાની જરૂર છે. વિકાસને માર્ગે જવામાં વારંવારનો બાદ સંજ બાગ્યે જ ઉપયોગી થાય છે. હોલડું, ચર્મચમ્પુ કે બાલમનનું વારંવારનું આવા સમનું ધ્વજનું પ્રાપ્ત. મોહમાં જ પાડે છે આને સ્પષ્ટ સમજવા માટે ચોક્કસ દષ્ટાંતો ઉપયોગી થશે.

નંદના સમયની વાત છે શકટાય નામના મંત્રીને રથૂલિભદ્ર નામે એક પુત્ર હતો. શરૂઆતમાં કોરા નામની મહિલાને ત્યાં કળાશિલ્પી મારે તેને મૂકવામાં આવ્યો. જીવન રથૂલિભદ્ર કળાને સંદર બોડતા હોઈ કળાકાર કોરાને એના પ્રત્યે અને રથૂલિભદ્રને કોરા પ્રત્યે કળા નિમિત્તે આકર્ષણ થયું. ‘કળા ચારિત્ર્યને મારે છે, ચારિત્ર્યને બોગે કળા નહિ’ એ મધ્યમિંદુ સુકાચુ બને પરસ્પરને સંપર્ક વધુ ને વધુ વાચીવા લાગ્યાં રથૂલિભદ્રે જેટ જવાનું પણ માડી વાળ્યું. આક્રમણે બેચાએલો રથૂલિભદ્ર મોઢમાં ધસી પડ્યો. અને તે એટલી ઢઢ સુધી કે મૃત્યુશય્યા પર પાડેલા પિતાની મળવાની ઇચ્છાને સંદેશો સુધાં ન સ્વીકાર્યો. પિતાની સ્મરણવાત્રા નીકળી નગરી આ કોરાથી ગાજી ઊઠી, એ ખખર પડતાં જ મોઢનો પ્રત્યાઘાત ઊઠ્યો કોરાને છોડી રથૂલિભદ્ર નાહો સંન્યાસી બન્યો. સાધનાની પરકાષ્ટાએ પહોંચ્યા પછી આકર્ષણનું રહસ્ય સમજાયું અને કોરા યાદ આવી. ગુરુની રજા માગી ગુરુએ તે આપી કોરાને ત્યાં ગયો. કોરાએ જોયું અને એના દિલમાં થયું કે અહો કયાં આ નિર્મોહી રથૂલિભદ્ર અને કયા એ મોઢમુગ્ધ રથૂલિભદ્ર ! કોરા રથૂલિભદ્રને જોયે જવાનું નિમિત્ત પૂરું પાડ્યું.

આકર્ષણના અણદશી બનેલી કેવી મોઢમુગ્ધતા અને એ જ્ઞાનથી બંનેનું કેવું ભિન્નગમન થાય છે, તે આ ચિત્રથી સમજી શકાશે. માધીજી અને કરતુરબા મોઢ સંબંધ-માંથી કર્તવ્ય સંબંધમાં કેવી રીતે ગયા તે, એમણે પોતે જ જણાવી દીધું છે. આકર્ષણના નિયમને સમજી મળ્યો જ મઝમ રહેનાર શ્રીરામકૃષ્ણ પરમહંસનું ચિત્ર ભારે અદ્ભુત ચિત્ર છે. ચારદામણિ સાથે પરવ્યા ત્યારે નહોતા સમજ્યા કે પતિપત્ની વચ્ચે આકર્ષણ શું અને મોઢ શું ?

નાનુક પ્રસંગ છે. એક બાળુ ચારદામણિ સૂતા છે. શ્રી રામકૃષ્ણ જાગે છે. બંને જીવન માત્ર કણેકે તો મુગ્ધ બની જાય છે; પણ દુરત જ સાવધાન બને છે. ત્યારથી જ ચારદામણિ પત્ની મરીને એમના માતૃભાવના મૂર્તિ બને છે. એટલું જ નહિ, શક્તિમાતાના એ પ્રતીકની રામકૃષ્ણ વેશધી પૂજા કરે છે.

શ્રી અને પુરુષ જોડાં વચ્ચેના આકર્ષણ અને મોઢના આ પ્રસંગો જોયા તે જ રીતે ગુરુ-શિષ્ય, મિત્ર-મિત્ર એમ અનેક સંબંધોમાં આકર્ષણનો આ નિયમ લાગુ પડે છે.

અર્જુનને મારે યુદ્ધકાર્યમાં પણ આકર્ષણનો મહાનિયમ હતો તેથી જ વાસુદેવે એને કહ્યું, “તું જે આવો જાણે છે, માત્ર મોઢના અંશો દૂર રાખ એટલું થયું.” શ્રીરામાઈને પણ આ સમજાઈ ગયું હતું તેથી જ બેલ્યા હતા કે,

બવસાગર સખ સુખ તથા હૈ

ફિર નહોં મોહે તરણુનકા. *

—સંતબાલ

ગ્રંથલેખનનો પુરસ્કાર

એક સમય એવો હતો કે જ્યારે કોઈ ગ્રંથકાર ગ્રંથ લખતો ત્યારે તેને તેનો પ્રકાશક જ મળી શકતો નહિ અને તેથી પોતાના ગ્રંથનું પ્રકાશન કરવાને તેને પોતાને જ તૈયાર થવું પડતું તે માટે તે કોઈ ધનિક ગૃહસ્થની કે રાજા-મહારાજાની મદદ મેળવતો, કોઈ ધર્મ કે વિદ્યાની સરચા દ્વારા તે પ્રસિદ્ધ કરવાનો અને તેવી કશી મદદ ન મળે તો પોતે રહેલીઓ, મિત્રો કે સામાજીકોને અમલિયો પોતાના પુસ્તકના ઘરાક બનાવી પુસ્તક અંગેનું ખર્ચ તે ધરાકો તરફની આવકમાંથી ગોટે બાગે નીકળી જશે એવી ખાતરી મેળવી, તે પુસ્તક છાપવા આપતો ધરાકોને ખુશ કરવા તે તેમનાં 'સુખારક નામો' પણ પુસ્તકને અંતે છાપાવતો. તે આશા રાખતો કે એ રીતે પુસ્તક અંગેનું ખર્ચ નીકળી જતાં બાકી જે પુસ્તકો વધશે તેમાંથી પોતાને પોતાના મહેનતાણા જોગ કાષ્ઠક મળી રહેશે, પરંતુ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયા પછી એવી ધરાકી બાગે જ નીકળતી અને પુસ્તકો પડ્યાં પડ્યાં સડતાં. કોઈ ગ્રંથકાર શ્રમથી ન હોય તો વળી તે માટે માત્ર ફરીને ધનિકોને, રાજ્યના અમલદારોને, દીવાનને કેવા રાજાને મળીને પુસ્તક ખપાવતો અને એ રીતે પુસ્તકોને ઠેકાણે પાડતો. છતાં મોટે ભાગે તો એવા બાકી રહેતા પુસ્તકો પરતીના મળ્યું બાવે ગાંધીને ત્યાં વેચાતાં હોવાના અનેક દાખલા મળી શકે તેમ છે.

પુરસ્કારના પ્રારંભનો સમય

દેશમાં બહુતર અને વિદ્યાભ્યાસ ગ્રંથો જવાને પરિણામે એ રિયલિટીમાં ઉત્તરોત્તર પહોંચી આવતો મળે છે ગ્રંથવિક્રેતાઓએ ગ્રંથપ્રકાશન કરવા માંગ્યું અને ગ્રંથો લખવાનાં થયું ક્યું ત્યારથી લેખન માટેના પુરસ્કારનો સમય થયું થયો. એ પુરસ્કારના પ્રકારો અનેક હતા. કોઈ પ્રકાશક પુસ્તકની છાપેલી ૫૦, ૭૫ કે ૧૦૦ નકલો લેખકને લેખનના બદલામાં આપતો, ગ્રંથકાર તે નકલોને મિત્રોમાં કે પરિચયીઓમાં વેચી જે મળે તે છાપ-જતી લેતો, પરંતુ આટલા પુરસ્કારના બદલામાં તેને એ ગ્રંથના સ્વામિત્વના બધા અધિકારો પ્રકાશકને આપી દેવા પડતા. બીજા પ્રકારમાં લેખનના બદલા તરીકે ૧૬ પાનાંના એક ફોર્મનું મહેનતાણું રૂ. ૧૧ થી સુધી રૂ. ૪ સુધી, કવચિત્ રૂ. ૫ સુધી લેખકના અધિકારના પ્રમાણમાં મળવા લાગ્યું, ત્યારે પણ ગ્રંથસ્વામિત્વ તો પ્રકાશક સંસ્થાનું જ રહેતું. તે સમયના કાપડા મુજબ પ્રકાશક સરકારને જે રૂપિયા આપીને રજીસ્ટ્રેશન કરાવી એ સ્વામિત્વ પોતાના નામે ચડાતી લેતો, જેની લેખકને ખમર પણ પડતી નહિ; અને ખમર પડે તોપણ લેખન કરીને પુરસ્કાર લીધા પછી તેની ઉપર પોતાનો કશો અધિકાર હોય એવું તે માનતો પણ નહિ પુરસ્કાર આપીને રપટ લખાણ પ્રકાશકે કરાવી લીધું હોય તો જ સ્વામિત્વ પ્રકાશકનું લેખાય, નહિ તો પ્રત્યેક ગ્રંથનું સ્વામિત્વ લેખકનું પોતાનું પહેલું લેખાય, એ પ્રકારનો કાપડો તો પાઠ્યથી થયો. દાખલા આપવાની જરૂર નથી પરંતુ મહેનતાણું આપીને ગ્રંથ લખાવ્યા પછી તેના સર્વાધિકાર પોતાના જ રહે એવો નિયમ આજે પણ કેટલીક સંસ્થાઓનો છે એવું માણ્ય પડ્યું છે.

આજે અપાતો પુરસ્કાર

હવે સ્થિતિ બદલાઈ છે અને લેખકને તેના મંથની પ્રત્યેક આવૃત્તિ ઉપર પુરસ્કાર આપવાનું ધોરણ બદલા પ્રચલિત થયું છે. એ સ્થિતિપલટા માટે કેટલાક લેખકોમાં આવેથી નબળાઈને કારણે માને છે વસ્તુસ્થિતિ બુદ્ધિ છે માગણી અને પુરવઠાના ધોરણે જ એ સ્થિતિપલટા આવશે છે, નહિ. તો આજે પણ એવા દાખલા જોવામાં આવે છે કે જેમાં વિનાપુરસ્કાર લેખકો પોતાની કૃતિઓ છાપવા આપવા તૈયાર હોય છે પ્રકાશક હા ના કરે તો સામેથી પોતાની થોડી મૂઝી રેકાર્ડને પણ લેખક તેને પ્રકાશન માટે ઉત્સાહ આપે છે, અને એક આવૃત્તિનાં પણ સાંસાં હોય ત્યારે પ્રકાશકને લલચાવવાને તેને થોડા બદલામાં મંથરવામિત્વ આપી દેવા ઇચ્છનારા મંથકારો પણ જોવા મળે છે.

પુરસ્કારના પ્રકારો

પુરસ્કારના પ્રકાર અને ધોરણોમાં બદલવિધતા હોય છે, કે જેવી બદલવિધતા મથોમાં અને મંથકારોની કાટિની હોય છે.

એક પ્રકાર એક કસોટી રકમના બદલામાં પૂરેપૂરું મથરવામિત્વ પ્રકાશકને સોંપી દેવાનો છે. આ પ્રકાર લેખકની દૃષ્ટિએ ઈષ્ટ નથી, છતાં તેનું એક લાભ પામું' પણ છે. લેખકનું પુસ્તક બજારમાં બરાબર વેચાય નહિ તો તેથી પ્રકાશકને ખોટ કરવા વારો આવે છે અને લેખકને તો તેની રકમ મળી ગઈ હોય છે, એમાંથી પ્રકાશક કર્યું પાછું મેળવી શકતો નથી. વળી પોતાના સ્વામિત્વનું પુસ્તક હોષ પ્રકાશક તેના પ્રચાર-વેચાણ માટે ખૂબ થમ લે છે, જાહેરાતનો ખર્ચ કરે છે, કારણ કે પુસ્તક લોકપ્રિય નીવડે તે ઉપર તેના લાભ નફાનો આધાર રહેલો હોય છે. અને જો એ રીતે પુસ્તક સારી રીતે લોકપ્રિય થાય, તેની એક જ વધુ આવૃત્તિ બહાર પડે તો તેને લાભ લેખકને મળતો નથી એ ખરું, પરંતુ નવોસલો લેખક લોકપ્રિય જરૂર નીવડે છે અને પછીની તેની કૃતિઓનું જીવન મૂલ્ય અંકાવાને પરિણામે તે વિશેષ બલ્લો મેળવી લે છે. એટલું ખરું કે આમ મંથસ્વામિત્વને વેચી નાખતી વખતે લેખકે સદ્દર અને અમશીવ પ્રકાશન પેઢીની પસંદગી કરવી જોઈએ. વળી મંથસ્વામિત્વના 'સર્વ' દર્જા દેખતી વખતે તેના અનુપદાના, નવલકથા, દોષ, તેલ નાટકરૂપે રૂપાંતર કરવાના કિંવા ચિત્રપટ બનાવવાના ઈત્યાદિ દર્જો પણ પોતે વેચી નાખે છે એ તેણે સમજી લેવું રહ્યું, નહિ તો વેચાણ અંગેના લખાણમાં સ્પષ્ટતા કરી લેવી કે માત્ર એ પુસ્તકની બધી આવૃત્તિઓનો અધિકાર પોતે વેચે છે, તેના અનુવાદ-રૂપાંતર ઈત્યાદિનો અધિકાર લેખક પોતાને આધીન રાખે છે.

બીજો પ્રકાર - નફાની ભાગીદારી

મથલેખનના પુરસ્કારનો બીજો પ્રકાર પ્રકાશકના નફામાં ભાગ કરાવવાનો છે. આ પ્રકાર બહુ પ્રચલિત નથી છતાં કોઈ કોઈ દાખલામાં તે જોવા મળે છે. આ રીતે પુરસ્કાર લેવાનો કરાવ જો પૂરા સ્પષ્ટ લખાણ વડે અને પૂરેપૂરી વિમતો સમજીને કરવામાં આવ્યો હોય તો જ ઠીક છે, નહિ તો તેમાં લેખક ધવાઈ જવાનો. વિશેષ સજવ હોય છે. આને અંગેના

સંપૂર્ણ અને પ્રામાણિક હિસાબ રાખવો જોઈએ અને લેખકને વખતોવખત તે જોવાનો અધિકાર હોવો જોઈએ. વળી લેખક પોતે હિસાબી ગ્રીણવટથી માહિતગાર રહેવો જોઈએ. ઇંગ્લાન્ડ-અમેરિકામાં તો આવા કરારવાળા પ્રકાશનોમાં ૧૯૨૨૬ એકાઉન્ટન્ટના સર્ટીફિકેટ સાથેનો હિસાબ જ મજબૂર રાખવાની પ્રથા છે, પરંતુ આપણે ત્યાં હજી એ રિયલિટી બહુ દૂર હોય તેમ લાગે છે. પુસ્તક પાઠણ છપાઈ, કાગળ, બાઇ ટાઇમનો ખર્ચ અને જાહેરાત ખર્ચ એ પુસ્તક પાછળ થએલો ખર્ચ લેખાખા પ્રકાશક મકાનભાડુ, વીમો, બગાડ અને ડુકાન વહીવટનો ખર્ચ પણ માંગવાને હકકદાર છે; પરંતુ તે અંગે પૂરી સ્પષ્ટતા પહેલેથી કરવામાં આવવી જોઈએ કે એ ખર્ચ પેટે અમુક ટકા જ, પુસ્તકના ખર્ચ ખાતે લખવામાં આવે. આ ખર્ચ લીધા પછી પુસ્તકના પરચુરણ વેચાણ ઉપર કમિશનનો દર લેવાનો પ્રકાશકને અધિકાર ન હોય. જ્યારે પ્રકાશક પોતે કોઈ વર્તમાનપત્ર કે ચોપાનિયા બકાર પાડતો હોય છે ત્યારે પોતાના પત્રોમાં જ પુસ્તકની વધુપડતી અને લાંબી જાહેરાતો કરીને તેનું ખર્ચ પુસ્તકના ખર્ચમાં ઉમેરતો હોય છે અને એ રીતે લેખકનો નફો ચર્ચાઈ જતો હોય છે; એટલે એ સબધે પણ કરારમાં સ્પષ્ટતા કરવી જોઈએ, અથવા તો જાહેરાતો પાછળનાં એકંદર ખર્ચમાંથી ત્રીજા, ચોથા કે છઠ્ઠા ભાગથી વધુ જાહેરાતો પ્રકાશકના પોતાના પત્રોને અપાવી ન જોઈએ, ઇત્યાદિ. આટલી સાવચેતીથી કરાવ કરવામાં આવે અને શરૂઆતમાં કેટલોક વખત પુસ્તકના વેચાણથી ઊપજતી રકમ ખર્ચ પેટે જ જમા થતી રહે, તો ત્યારપછી ચોખ્ખા નફાનો ભાગ લેખકને દર માસે મળતો રહે. આ નફો ખીજા કોઈ પ્રકારના પુરસ્કાર કરતા વધુ હોય અને ઓછો પણ હોય. પુસ્તકનો પ્રકાર, તેની પ્રોત્સાહનતા અને વેચાણની ઝડપ ઉપર તેનો વધુ આધાર રહે છે. પુરસ્કાર મેળવવાને અધીરા લેખકને એ રીત પરવડે તેવી નથી. છતાં એ કરાવ જો લાભકારક જણાતો હોય તો પૂરી સ્પષ્ટતાથી, મુખ્યત્વે ખર્ચ અંગેનાં બધા પાસાંની પૂરી ચોખ્ખવટવાળા લેખી કરાવમાં કરીને પછી જ તેમાં લેખકે જીતરવું એ ફીક છે.

પુસ્તકો અંગેના લેખક પ્રકાશક વચ્ચેના લેખી કરારો માટે ‘કોપીરાઇટ’ના કાયદામાં ‘રેગ્યુલેશન ડ્યુટી’ માફ કરવામાં આવી હોય છે એટલે આવા કોઈપણ કરારોને મદોના કરાર ન રહેવા દેતાં લખાણમાં જ કરવા એ વધારે સલાહભર્યું છે.

નીચે પ્રકાર : ‘રૉયલ્ટી’

છે તે ગણ્યવાનું સાધન લેખક પાસે નથી હોતું. એટલા સુધા પર તે હિસાબ તપાસવાનો આગ્રહ રાખે તે પણ સૌજન્ય નથી લેખાતું. એટલે પ્રકાશન પૂર્વે અને પછી એ કે ત્રણ હિસાસે રાયલટીની આખી રકમ લેવી-દેવી એ લેખકને માટે અને પ્રકાશકને માટે વધારે સમાધાનીયથી ભાગ છે.

રૌપલટીનો દર શો હોવો જોઈએ ?

રૌપલટીના ટકા કેટલા હોવા જોઈએ તે અંગ્રેજીમાં નિશ્ચિત ધોરણ રચાયેલું મુશ્કેલ છે. બધા આધાર પુસ્તકના ઝડપી કે મંદા વેચાણ ઉપર રહે છે, અને તેવા વેચાણનો આધાર પુસ્તકના પ્રકાર પર તેમ જ લેખકની ક્લમ તથા તેની લોકપ્રિયતા ઉપર રહે છે. નવલકથાઓ કે નવલિકાઓના વેચાણ જેટલું ઝડપી વેચાણ નિર્ગંધાતું, ઇતિહાસગ્રંથોતું, કવિતાતું કે તત્ત્વગાનના પુસ્તકોતું ન થાય; મંજુર થયેલા પાઠ્યપુસ્તકના વેચાણ જેટલું ઝડપી વેચાણ કોઈએ તૈયાર કરેલા ઇતિહાસના કે ભૂગોળના પાઠ્ય પુસ્તકોતું ન થાય; બાલોપયોગી પુસ્તકના જેટલું વેચાણ ભૂમિતિના પુસ્તકોતું ન થાય; મોઢા મૂલ્યતું તત્ત્વગાનતું પુસ્તક સાહિત્યમાં બલે અપૂર્વ હોય, તેનો લેખક બલે મુશ્કેલ હોય, પણ તે માટેનું બજાર મર્યાદિત હોય તો પ્રકાશક તે છાપવાની કિંમત પણ બાંહે જ કરે. ત્યાં રાયલટીનું ધોરણ સામાન્ય પ્રકારનું જ હોય એ સમજી શકાય તેમ છે.

રાયલટીનો દર નક્કી કરવામાં કેટલોક હિસાબ મણવાનો હોય છે અને એ હિસાબ પણ મોટે ભાગે અનુમાનના પાયા ઉપર જ ગણવો પડે છે. પુસ્તક પાછળનો બધો ખર્ચ બાદ કરતાં નફાનો માળો કેટલો રહે તેનો હિસાબ મણીને રાયલટીનો દર ઠરાવી શકાય. જો માળો પૂરતો ન હોય અને ઉપાદાનતું ખર્ચ ઓછું કરી શકાય તેમ ન હોય તો પુસ્તકની કિંમત વધારવી પડે. કિંમત વધારવાથી પુસ્તકનું વેચાણ મરી નશે કે ઓછું થશે તે તો અશ્વિકેતા પોતે જ વધારે સારી રીતે કહી શકે. અંશકાર પોતે બહુધા આત્મવિશ્વાસ હોય છે અને તેનો અભિપ્રાય પૂર્વગ્રહણિત મનાય છે. અત્યારે આ પ્રશ્ન બહુ મંદસ્વનો થઈ પડ્યો છે, કારણ કે પુસ્તકોની કિંમત નક્કી કરવામાં મુશ્કેલી જીભી થાય છે.

લેખકો મોટે ભાગે પ્રકાશકોથી ભડકેલા રહે છે એ હકીકત છે. પ્રકાશકો નફાનો મોટે માળો ખાઈ લાય છે, લેખકોને ચૂસે છે, એવો એક પૂર્વગ્રહ બધામાં ગયો છે પરંતુ નક્કર ગણતરી વિના એવી માન્યતા નકામી છે. સર રેનેલી અનવીન કહે છે કે રાયલટીનો સામાન્ય દર વેચાણની કિંમત ઉપર ૧૦ ટકાનો હોય તો તે વાજબી છે. વાલ્ટર એચ. પેન્ન કહે છે કે જે પુસ્તકોતું વેચાણ અસાધારણ રીતે ઝડપી હોય, તેને બાદ કરતા સામાન્ય વેચાણવાળા પુસ્તકો ઉપર ૧૦ ટકા રાયલટી વાજબી છે. આપણા દેશને અત્યુદ્ધ ધોરણ એવું હોઈ શકે કે જે પુસ્તકની ૬૦૦૦ નકલો ચાર વર્ષમાં ખપી શકે તે માટે ૧૦ ટકાનું ધોરણ વાજબી છે. તેથી વધુ ઝડપી વેચાણ થાય તેવા પુસ્તકો ઉપર ૧૨.૫, ૧૫ અને ૨૦ ટકા સુધી રાયલટી અપાય છે અને પ્રકાશકોને આપવી પોષાય છે પણ ખરી; ૨૦ ટકા ઉપરાંત રાયલટી અપાતી હોવાના દાખલા શુદ્ધતાતમાવી મળી શકે તેમ છે પણ તેમાં નફાનો માળો કરતા બીજા સુધાઓનો વિચાર પ્રકાશકો વધુ કરતા હોય છે અથમ પંક્તિના

લેખકોનાં પુસ્તકોનું પ્રકાશન હાથમાં આવે એ પણ ધંધાની દૃષ્ટિએ નાનું સૂત્ર આકર્ષક નથી. રાયમડીના વધારાના પ્રમાણમાં પુસ્તકનું મૂલ્ય પણ વધારે પડતું હોય એ તો સમગ્ર ત્રણેવી વાત છે.

કરાર અંગેની જરૂરી સ્પષ્ટતા

પુસ્તકોની જે નકલો પ્રકાશક લેખકને આપે, રિબુ માટે પત્રકારોને મોકલે અને પેટી સાથે મંબંધ ધરાવતા લેખકને મફત આપે, તે ઉપર રાયમડીનો હિસાબ મળ્યો વાળ્યો નથી; પરંતુ એ નકલોનો આંકડો લેખક-પ્રકાશક વચ્ચે પહેલેથી નક્કી થવો જરૂરી હોય છે અને ડરાવ કરતાં વધુ નકલો પ્રકાશક ન છાપે તેની તકેદારી પણ કોઈ કોઈ વાર જરૂરી થઈ પડે છે.

પુસ્તકના કાગળની જાત, છપાઈ માટેના ટાઈપ, બધાઈની વિગતો, નકલોની સંખ્યા, આદિતિના વેચાણ માટેના સમયની મર્યાદા, રાયમડીનો દર અને નાણાં આપવાના હિત્તા, અથવા તો નકાની બાગીદારી કે મંદસ્વામિત્વનું સંપૂર્ણ વેચાણ : એ બધી વિગતો મોટે ભાગે લેખક પ્રકાશક વચ્ચે અણલખ્યા કરાર જેવી જ રહેતી હોય છે એમ આજે જોવામાં આવે છે, અથવા તો એ અંગે જે પરંપરાવદાર ચાલ્યો હોય છે તેને જ એક પક્ષે વચ્ચે સંપૂર્ણ સમજૂતી સાથેનો લેખી કરાર થાય તો વધારે ઠીક અને જરૂરી છે. એવા કરારોના અભાવ ન્યારે લેખક મૃત્યુ પામે છે ત્યારે તેના વારસેને અથવા મિલકતના દ્રશ્યોને બહુ મૂંઝવણમાં મુકનારો અને છે. ઉપર જણાવ્યું તેમ એવા કરારો માટે રેટઅપ ડ્યુટી આપવની જરૂર રહેતી નથી, તો લેખી કરાર કરવો એ વધારે સરળ અને સલામત માર્ગ બની રહે છે.

—શ્રી. યુનીસાલ વ. શાહ

[“ પ્રજાજીવન-ગુજરાત ” સમાચારના દીપાવસની અંકમાંથી.]

યુવકો અને સ્વાતંત્ર્ય

૧૫ મી ઓગસ્ટ-‘સ્વાતંત્ર્યદિન’ ના માગસિક પ્રસંગે અનેક ચિરમરણીય દ્રશ્યો અતરપટ પર ખર્ચા થાય છે જેમાં અનેક રાષ્ટ્રીય લક્ષો વખતે દેશના નવસોદીઆ યુવક અને યુવતીઓએ લાહીઓ ઝીલી છે, જેલની ચાતનાઓ વેઠી છે, અને આશાબરી છાદ્યોએ હસતે વદને આહુતિઓ પણ આપી છે, પોતા બાટે નદિ, પણ દેશના કરોડો પીડિત પ્રજાજનો માટે એ દ્રશ્યો કદીયે ક્ષમાય તેમ નથી. આજના શુભ દિને એની પુરસ્કૃતિ તાજ કરી આપણે સૌ એમાંથી દેશદાઝની પ્રેરણા મેળવીએ. એ ધમશ ત્યાગ અને દેશ માટે ફના થઈ જવાની પ્રેરણા પાનાર આપણા મહાન નેતા જમતવંદ મહાત્મા ગાંધીજીને કે જમતી મહાન તપશ્વર્થી આ શુભ પ્રસંગ જોવાને આપણે બાઅચાળી થયા છીએ એ મહાન પુરુષને આપણે વંદન કરીએ.

સ્વરાજ્ય મેળવવામાં નેટલી યુવાન શક્તિ કામ લાગી એથી અનેકમણી શક્તિ એ

આઠાદીને ટકાવવા અને દિપાવવામાં જોઈશે. એટલે જે આજ સુધી રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિમાં કામ લાગેલાં અને હોમાઈ પણ મથેલાં એ હજારો બિનસવકાળી યુવક-યુવતીઓ. પાસેથી દેશનાં બાકીનાં અલગ રહેલાં લાખો યુવક યુવતીઓએ ગ્રેરણા ઝીલવી પડશે અને સામે આવતી મહાન જવાબદારીઓ અદા કરવી જોઈશે, અનેક ઠગવી ફરજો પણ બજાવવી પડશે.

રાજકીય લડતો લડનાર યુવકોએ જનતાની સાથે ઘાડો સંબંધ ધરાવતી ધણી સામાજિક અને આર્થિક લડતો પણ લડવી પડશે. અન્યાયોની સામે યજ્ઞને પીડિતોના સાથીદાર બનવું પડશે. અને એ માટે કંઈ કંઈ અપમાનોના ઘુંટડા મળવા પડશે, કુખ ને ત્રાસ સહન કરવા પડશે, નાણુકતા છોડી ખડતલતા કેળવવી પડશે, જોજવાબદાર—ઉપલક વાતોની જગ્યાએ વિચારપૂર્વકનો સક્રિય યોજનાઓ રચી કરીને પાર પાડવાની જવાબદારી ઉઠાવવી જોઈશે.

ધણી યુવકોની ફરિયાદ હોય છે, કે એમને જવાબદારી સોંપવામાં આવતી નથી. પાણીમાં પડવા દીધા વિના તરતા કેમ આવડે ?

આ ફલીલ સાવ નાખી દેવા જેવી નથી, તેમ તદ્દન ખરી માની દેવા જેવી પણ નથી. માણસને જવાબદારી સમજાવ છે અને તે અદા કરવાની તમન્ના જાગે છે ત્યારે કામગીરીઓ એની ગ્રેજે જ એક પછી એક ચાલી આવે છે અને તે એટલે સુધી વધતી જતી જવાબદારીઓને પહેંચી નહિ વળતા નકારવી પડે છે. સ્વ. પૂજ્યશ્રી મોતીભાઈ અમીન કહેતા હતા કે જેની પાસે વીસ કામ હોય છે તેની પાસે જ એકવીસમું કામ જાય છે; કારણ કે આપણી પાસે જવાબદારી સમજી કામ કરનારા વધુ માણસો જ નથી.

હવે તો દલીલો પણ બદલાયો છે. મહાન દેશનેતાઓથી માંડીને નાની અગર મોટી સંસ્થાઓના કાર્યકર વડીલો પણ હવે યુવકોને કામ સોંપવા માટે શોખા જ કરે છે અને સામાજિક કે રાજકીય સંસ્થાઓમાં યુવાનોનું પ્રમાણ વધવા લાગ્યું છે. હવે તો સ્વાતંત્ર્ય આંબાને કારણે નવરચનાના કાર્યોમાં ભૂલો ને ત્યાં કાર્યકરોની જરૂર પણ એટલી જીભી યજ્ઞ છે કે શક્તિશાળી યુવાનો ખૂટી પડશે. એટલે હવે મોટી જરૂર તો યુવાનો તૈયાર કરવાની રહેશે.

હજી તો નમાલી ને નિરાશાભરી વાતો કરનારા અને મિથ્યા ટીકાખોરી તરફ ધરપા જનારા અને એ રીતે કિમતી વખતની બરમાદી કરનારા યુવાનોની સંખ્યા ધણી મોટી છે. એમણે આવી પહેંચેલા સુવર્ણયુગને જાળખવો જોઈશે. આશાવાદી અને કર્તવ્યપરાયણ બનવું પડશે, પરાવલખી મૂઠી સ્વાત્રયી બનવું પડશે સંઘમ અને આત્મવિકાસ સાધી મુશ્કેલીઓમાંથી માર્ગ કાઢવાની શક્તિ કેળવવી પડશે.

કરેલાં કામનો દબ ન આવે, પરંતુ ન ચયેલા કે નિષ્ફળ બનેલાં કામનો સંતાપ રહે અને તે શિદ્ધ કરવાની ધગસ પણ રહે તેમ જ તે કાર્યની સિદ્ધિ પછી પણ ઉપકાર કપીનો ભાવ નહિ પરંતુ ફરજ બજાવ્યાનો આનંદ હોય એમાં જ જીવનની સાચી મઝા છે.

જીવનમાં પ્રમાણિકતા અને છત્સાદ હશે, તેમ જ વડિલો અને સાથીદારો પ્રત્યે માન-ગ્રેમ અને નમ્રતા હશે તો સ્વાતંત્ર્ય યુગને અનુરૂપ કર્તવ્યો બજાવવાનું બધું જ સહેલું થા પડશે; સેવા ને યુવાનો જોય દિપશે.

હજારો વર્ષની ચાલી આવતી ગુલામી ન્યારે વિદાય લે છે, ધોર અંધકારમાંથી સ્વાતંત્ર્યનો સૂર્યોદય ચાલે છે ત્યારે દેશનું રક્ષણ અને સુધૈર્ધ્ય સંચાલન કરવાની તૈયારી પણ યુવકોએ કરવી જોઈએ ને !

પ્રશ્ન ! દેશના સૌ યુવક-યુવતીઓમાં એ શક્તિ અને પ્રેરણા અર્થે એજ પ્રાર્થના ! *

—શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીન

રૂસ્વતની બદીને જળમૂળથી કાઢો.

ઇતિહાસનાં પાનાંઓ ફેરવતાં અકબર જીરખસની એક અધ્યૈતિહાસિક કથા મળી આવે છે. શહેનશાહ અકબરના એક મેટા અમલદાર ખૂન જ લાંચિયા હતા. એને લાંચ લેતો અટકાવવાના અકબરના બધાંયે પ્રયત્નો બર્થ નહોતા. એની લાંચરૂસ્વતની વાત દિલ્હીનાં બજારોમાં-છેલ્લોય ચલી. છેવટે શહેનશાહને એક દરનારીએ મામું સૂઝાડ્યો. તે મુજબ શહેનશાહે એ લાંચખાઉ અમલદારને એક નવું જ કામ સોંપ્યું. દિલ્હીથી એને ઉપાડીને સમુદ્રકાંઠા પરના એક ખંદર પર મૂક્યો અને કિનારા સાથે ટેટલાં મોળાંઓ ફરરાજ અવડાય છે તે અણીને તેના વિગતવાર દૈનિક અહેવાલો મોકલવાની કામગીરી એને સોંપી. સમુદ્રનાં મોળાંઓ અણવામાં તો એને લાંચ લેવાની તક રહી નહીં. એમાં અકબર પણ ન ફાળ્યો.

સમુદ્રકિનારા સાથે અવડાતાં મોળાંઓ એ સાહેબ અડયા કરતા અને ઉદાસીન ચાલે તંબુમાં પડ્યા રહેતા. મોળાં અવડાય એટલે તરત જ એની નોંધ લઈ લેતા. આમ ને આમ કંટાળાપૂર્વક છ મહિના એમણે કહ્યા, અને એ દરામયાન એમને એક પૈસો પણ લાંચનો મળ્યો નહોતો. સમુદ્રમાંથી કોઈ નામકન્યા નીકળી હોત તો તેમણે એની પાસેથી લાંચ લીધી હોત; પણ કોઈ નામકન્યા દેખાય તો ને !

શહેનશાહે એના પર જાસુસો મૂક્યા હતા, અને તેમના તરફથી મળેલા અહેવાલો મુજબ એક પણ લાંચ લેવાનો બનાવ જન્યો નહોતો એક દિવસ, સમુદ્રકિનારે શિતિજ પર એક વેપારી વડાણ દેખાડ્યું. એ જોઈને સાહેબની આંખ ચમકી. એમનો ફક્ત વહાણનો. ' એ વહાણને રોકો; કપ્તાનને ઢાલર કરો. '

સાહેબે મિતજનથી ઢાલર ચલેલા કપ્તાનને પૂછ્યું. " અલ્યા ઓ દરામખેર ' આ તું શું કરે છે ? "

કપ્તાને કહ્યું " સાહેબ, આપનો આ ગુલામ વડાણ ઢંકારીને લઈ જતો હતો. તે આપનો શો ગુનો કર્યો છે ? "

* સાહેબ : " તે શહેનશાહ બદાહુરના કુકમનો ભંગ કર્યો છે. "

કપ્તાન : " અરે ! સાહેબ, પણ કઈ રીતે ? "

* " નવગુજરાત " આઝાદી અંકમાંથી

ખાવા, શું કામ નકામા મરકરી કરો છો ? હાથે કરીને એકાદ ગાલેનો પહોળો ખાવાનું કારણ ? કીક ભાઈ, જાવ તમતમારે. હું તો આ ચાલ્યો, નિરતિ સુધી, તમારે ઘેર સીધાવો. ”

આ એક નાના નોકરની વાત છે. પરંતુ મોટા પોલિસ અમલદારો આ જ પદ્ધતિ મોટા પાપા પર અજમાવી રહ્યા છે. એમને અમુક જુઠાઓના અટ્ટા, બ્યભિચારના અટ્ટા, દારૂની કુકર્નોને યુન્હેગારો તરફની બધી આવક હોય છે. દર મહિને એમના તરફથી પગાર કરતાં ત્રણચાર ગણી રકમ પગાર પેટે જ મળતી હોય છે.

રેલવેના રૂસ્વતખોરો

રેલવે પર શું થાય છે એ આપણે બધા જાણીએ છીએ. ટિકિટ એકરોને એમના પગાર કરતાં ત્રણચાર ગણી આવક ટિકિટ વિના પ્રવાસ કરતા મુસાફરો તરફથી મળી રહે છે. રસીદો આપતી નથી, બાકું અને ફંડ ટિકિટ એકરોના ખિરસામાં પડે છે, રેલવે એક્ઝિક્યુટીવ પાસેથી મોકલવા જાવ તો એ તમને આનો ખ્યાલ આવશે. ધાંચના પૈસા આપી દો તો તમારો એકો પાર છે, અને નહિ તો રાત્રિવિસ આઠા મારો તો એ તમારા પાસેથી કોઈ રવાના કરવાનું નથી.

કંટ્રોલ એક્ઝિક્યુટીવ પરગીટ મેળવવા ગયા છો ? ન મળ્યા હો તો જમ જોળે આંટાફેરા ખવરાવીને તમારો દમ કાઢી નાખશે. તમે કેંઈ કહેશો તો તમને સાહેબો બટકા બરવા માંડશે એક વાર તમે જાવ તો ત્યાં પગ ન મૂકવાની પ્રતિજ્ઞા કરીને જ આવશો.

સરકારની યોજના ઉઘી વળી

સંયુક્ત પ્રાંતમાં એક જ નાનો અમલદાર લાંચિયો નીરડવાથી તેની સારીયે મચ્છી-પંધાની યોજના નકામી મધ. રેલવે રસ્તે એક ચહેરમાં માછલીઓ માછલાતી હતી માછલીઓ સૂકા બરફમાં પેક થતી હતી અને તાજેતાણ પહોંચતી હતી. એક દિવસ રેલવેની બૂલથી માછલીઓ એ દિવસ મોડી પહોંચી. પણ એમાંથી મચ્છી બગરના એક સેક્સમેનના ભેળમાં એક વિચાર રુપેથી, પછી તો દર ત્રણ ચાર દિવસે માછલીઓ બગડી મચેલી જાહેર થવા માડી એમાંથી અમલદારે અને વેપારીએ કાળા બગર કરવા માંડ્યાં. કહેવાતી બગડેલી માછલીઓમાંથી રીઝન વીલે પાંચ પાંચ હજારની કમાણી એમણે કરી લીધી. છેવટે સરકારને એ યોજના બંધ કરવી પડી !

લાંચ લેવા કેવાના હુકાર રસ્તા

લાંચ આપવા-લેવાના હુકાર રસ્તા છે. દર વખતે નોટો સરકારી દેવી એ એક રસ્તો દોતો નથી. એક માણસને ઉપકારવડ બનાવવાના અનેક રસ્તા છે. એથી પ્રામાણિક માણસો પણ લાંચ લેતા થઈ જાય છે. જેને લાંચ આપવી છે તે આપવાની તકો મેળુ ડોડારીને શોધી લે છે. કોઈક અમલદારને દીકરો પરણે છે, કોઈના બટુકને જન્મેછ દે છે, કોઈની છોકરી પરણે છે; કોઈને ઘેર બાલેજ જન્મે છે; આમ અનેક નિમિત્તો મળી રહે છે. ધાર્મિક વિધિમાં અપાતી ભેટ પાછી વગતી નથી ! એનાં બદલામાં અપ્રમાણિક કામ કરાવી આપણું પડે છે અને કામ કદાવવામાં તો લાંચ આપનારાઓ કંઈ જોછા હોતા હોતા નથી.

ખાસ કરીને ખાતાનો વડો ન્યારે લાંચિયો હોય ત્યારે તેની હાથ નીચેના બધા માણસો લાંચિયા થઈ જાય છે. લાયક્ષ્વત અને કાળાનગર વચ્ચે જોડકા બાઈજહેનનો સંબંધ છે. ન્યારે સરકારનો હાથ ઢીસો હોય ત્યારે આખું વધારે બને છે. સ્વતંત્ર વેપાર અને સામ્યવાદી અર્થતંત્રમાં તેને અવકાશ ન મળે. પ્રમાણિક અને કાર્યકુશળ વહીવટી તત્ર હોય તો રાજ્યના કટ્ટોસો અસરકારક અને ફાયદાકારક નીવડે. મુદ્દસમયમાં ટેવો પડી ગઈ તે હવે જલદી ટળવી મુશ્કેલ છે. સરકારે લાંચિયા અને અકુશળ નોકરોને રૂખસદ આપી દેવી જોઈએ.

પશ્ચિમ બંગાળની સરકાર દેશનિકાલની સજા કરશે.

પશ્ચિમ બંગાળની સરકાર કાળાનગર અને લાંચક્ષતનો નાશ કરવા સખ્ત પગલાં લેવાની શરૂઆત કરે છે. બે મહત્વના વટહુકમ બહાર પાડવામાં આવ્યા છે. પહેલા વટહુકમથી કાળાનગર કરનારને દેશનિકાલ કરી શકાશે. બીજો વટહુકમ અમલદારોને તેમની માલ મિલકતનો અહેવાલ આપવાની ફરજ પાડી શકશે આ પરથી દેખાય છે કે પશ્ચિમ બંગાળની સરકાર આ અનિષ્ટનો જરૂરજમાંથી નાશ કરવા માગે છે કાળાનગરિયાઓ અને નફાખોરોના સઠંગમાંથી આમજનતાને બચાવવી હોય તો દંડ પગલાં જરૂરી છે. એક થોડા જ ગુન્હેખારોને નશીયત કરવામાં આવે તો હજારો માણસો લાંચ આપવા માટે કે લેવા માટે હાથેડો જે વધારેમાં વધારે સજા કરવાની છૂટ આપતો હોય તેટલી સજા થવી જોઈએ. કાન્સે થોડા વખત માટે કાળાં બગરિયાઓને ફાંસીની સજા કરેલી તેમ આપણે ત્યાં પણ કાળા બગરિયા અને ક્ષતવતખોરોને થવી જોઈએ *

—શ્રી. દુર્ગાચરણ કાલ

ચાનો ટાપુ

૨૩૫૭ વર્ષના સિંહાલીઝ રાજવીઓના રાજઅમલ સમયની સમૃદ્ધિનો ખ્યાલ સિંહોન પર દષ્ટિપાત કરતાં આવી જાય છે. બ્રિટન ન્યારે એધારયુખનો અનુભવ કરી ૨૬૭ હજાર ત્યારે સિંહાલીઝના રાજ્યપ્રદેશમાં સુધે મધ્યાહને તપી રહ્યો હતો ૧૮૧૫ ની સાલમાં હેલ્લા સિંહાલીઝ રાજને તાબે કરી અંગ્રેજોએ ત્યાં બ્રિટિશ વસાહત સ્થાપી. સવાસો વર્ષની શુભાખી બાદ ફરીથી ત્યાંના વતનીઓએ માથુ જીમક્યું અને આજે ફરીથી એક વાર તેઓ સ્વાતંત્ર્યનો સુરોદ્ધવ થવાની રાહ જોઈ રહ્યા છે. હિંદની આઝાદીની સાથેસાથ ટૂંક સમયમાં સિંહોન પણ આઝાદીની ઉપા નિહાળશે એ નિશ્ચત છે.

કોલોનોની કોઈ એક શેરીમાં ઉભા રહો અને તમારો આખ સામે સિંહોનનું સૌંદર્ય તરવરશે. જુદી જુદી જાતના, જુદા જુદા રંગના અને જુદા જુદા દેશના નરનારીઓ પહેલી જ નજરે તમારી આંખમાં ચોંટી જશે. ભાતભાતની સાડીઓમાં સજ્જ થયેલી તામીલ સુંદરીઓનો એક ખંભો ઉઘાડો નજરે પડશે અને તેમના વાળમાંથી કોપરેલ

તેલની મીઠી ખુશ્ખો આવશે; અને ત્યાં જ તમારી નજર જુરા જીભાઓથી ઢંકાયેલા દેહવાળા સૌમ્યતાની મુર્તિ સમા બોદ્ધ બિંદુઓ પર પડશે. તેની બળ્યતાનો કષ્ટપણ ખ્યાલ તમે કરો તે પહેલા જ તમને મજ્જાની યાત્રા કરી પાછા ફરેલા મુસ્લીમ બંધુઓના દર્શન થશે. પોતે કહિયે બોળે ઉપાડવા જન્મ્યા નથી એવી મગરૂમી જેમના ઉન્નત મસ્તકો આપી રહે છે એવા સિંહાલીઓ છટાદાર ચાલે ચાલતા તમે નિહાળીશો. આ બધાની વચ્ચે માથે પાઘડી, કેટની જગ્યાએ વાસકોટ અને ટકોશ જીભાઓ પર મુદ્રાપિયન સ્ટાઇલના ખમીયતવાળા બલુચિસ્તાની વ્યાજખોરો જુદા જ તરી આવશે. તેઓ નેશિ કરવા કે નામું મોડવા ચોપડાઓ રાખતા નથી આમ છતાં તેમના માહકોના દિશાન કિતાબ મોઢે જ હોય છે. ત્યાં ત્રીસ લાખ બોદ્ધો, દસ લાખ કરતાં વધારે હિંદુઓ, પાંચેક લાખ ખ્રિસ્તીઓ અને ચારેક લાખ મુસલમાનો વસે છે. અને આ બધી રમણેરી કેમો આયરલેન્ડ જેવડા આ ટાપુમાં જેમ તેમ રહે છે. આ ટાપુમાં વસતા વતનીઓમાં વિવિધતા છે તેમ ત્યાંની જમીન પણ ખાત લાતની છે. સેકડો માહોતોનો પ્રદેશ ન્યારે બિલકુલ સપાટ છે ત્યારે ખીજા પ્રદેશમાં આઠ આઠ હજાર શીટ ઊંચા કુંગરો આવેલા છે. ત્યાં તમારે ફરેજો સાંજે તાપવાની જરૂર પડે છે, ન્યારે એક બાજુ ચાના બગીચાઓ ધુમ્મસ નીચે ઢંકાયેલા નજરે પડે છે.

અને આમ છતાં, દેશનો કે માત્ર અલ્પવિકસ્યો જ છે પરંતુ લોકોમાં જમીનની બૂખ મોટા પ્રમાણમાં જોવામાં આવે છે. રાજ્યભાષા અંગ્રેજી હોવા છતાં માત્ર અર્જુતરીના ટકા લોકો જ તે બોલી શકે છે. સરકારી કમચારીઓ રૂઢિચુસ્ત મનોવૃત્તિના છે. આમ છતાં, છાત્રાઓ, રેલવેઓ, હોસ્પિટલો વગેરેનું ત્યાં રાષ્ટ્રીયકરણ થયેલું છે. દેશના નિકાસ વેપારમાં ચા, રબર અને ટોપર મુખ્ય છે. નિકાસ થતી પરંતુઓમાં તેનું ટકા નિકાસ આ ચીજોની સાથે છે. પરંતુ આ નિકાસ વેપાર કરનારાઓ તો બ્રિટિશ મૂડીવાદીઓ જ છે અને કામ કરનાર હિંદી મજૂરો છે.

સ્વાભાવિક રીતે જ આવા દેશનો રાજવહીવટ જરા કપરો બની રહે છે. આજ સુધી માત્ર રાજ્યભાષા તરીકે અંગ્રેજી જ ચાલે છે. પરંતુ હવે સિંહાલીઝ અને તામીલ ભાષાને પણ સત્તાવાર ભાષા લેખવામાં આવનાર છે.

જો કે અત્યારનું ચુંટણી ધોરણ અતિ સંકુચિત છે તો પણ હવેની ચુંટણીમાં સામાન્ય ધોરણે થવાની હોઈ સિંહાલીઓ કાયમી બહુમતિ મેળવી જશે, એ નિશ્ચિત છે; અને આવા સંજોગોમાં બીજા દેશના વતનીઓને-લઘુમતિઓને કોઈ જાતનો અન્યાય સહેવો ન પડે તે માટે યોગ્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવે એ સકય છે.

ચાના બગીચાઓની અને હિંદી મજૂરોના પસીનાની ખુશ્ખોથી મહેકતા આ સિંહોન ટાપુ આઝાદીના આમન સાથે નવા જ રંગોમાં દીપ્તી નીકળશે. અને વિશ્વશાંતિ જાળવવામાં પોતાનો યોગ્ય ફાળો આપશે જ.

કાળા હબસીની કારમી કથા

અમેરિકામાં વસતા હબસીઓ ઉપરના જીવનની કથાઓનાં સખ્યાબંધ પુસ્તકો લખાયાં છે. એ કાળા પ્રજાને સૈકાઓ સુધી શુલામીમાં રાખ્યા પછી એ શુલામીની પ્રથા તો બંધ થઈ પરંતુ એમની રિયતિ તો નેવી ને તેવી રહી. શુલામ સીટીઓની કડુણ કથા 'અંકલ ટાન્સ ફેમિન'માં અમર થઈ મઝ છે.

અમેરિકાના એ હબસી વતનીઓ માટે વસવાટ જુદો, શાળાઓ જુદી, હોટેલો અલભ, કૌલેજો અને યુનિવર્સિટીઓ જુદી, કારખાનાં અને ઉદ્યોગગૃહો જુદાં, રેલવે, ટ્રામ, બસ, વગેરે જુદાં—જીવનબ્યવહારનાં સર્વ સાધનો જુદાં, એટલું જ નહિ પણ ગોરા અમેરિકાના વસવાટો વાહનો શાળાઓ વગેરેમાં તેમને પ્રવેશ કરવાનો અધિકાર નહિ, એવી એમની રિયતિ છે. ગોરા કોલેજના નોકરો, રસોઈયા, હમાલ, વેષ્ટર, પોર્ટર, સાફસફી કરનાર, ખેતરના મજૂર વગેરે તરીકે તેમને રોકવાનો વાધો અમેરિકાને નથી. એમનાં ગીતો, નૃત્યો અને નાટકો ઉપર ગોરા અમેરિકાનો શીદા છે. જમતના મશહૂર 'બોક્સરો' અમેરિકાના હબસીઓ છે, પોતાની બધી જાતની ખીજમત ઉઠાવવા માટે હબસીઓનો જેટલો અને નેટલો ઉપયોગ અમેરિકાના પ્રજાજનો કરે છે. એ પ્રજામાં જુકર ટી. વૅશિંગ્ટન જેવા મહાપુરુષો પાક્યા છે. તેમણે પોતાની કોમની આર્થિક અને સામાજિક રિયતિ સુધારવાના બાળીરથ પ્રયત્નો કર્યા છે. તેમના એ પ્રયત્નોને પરિણામે આજે યાન, વિયાન, વિલા, ફુન્નર, વેલ્ક, સહિત્ય, સંગીત, કલા વગેરે અનેક ક્ષેત્રોમાં હબસી પ્રજાએ વિલક્ષણ પ્રમતિ કરી છે, તેમ છતાં એમના તરફની સૂચ અને તિરસ્કારવૃત્તિ અમેરિકાના મોટા ભાગમાં હજી કાયમ જ છે. એ પ્રજા તરફ અત્યંત યુગ હોવા છતાં હબસી સ્ત્રીઓની લાગવારી અરીધી અને પરાધીનતાનો લાભ લઇ હબસી અમેરિકાને તેમને મજૂ કરેલી છે. અને તેમનાં બાળકોની મિશ્ર પ્રજા હબસીની સંખ્યામાં અમેરિકામાં વસે છે હબસી પ્રજાને અમેરિકાના દક્ષિણના પ્રાંતોમાં અતિથય ત્રાસ અને વિટબણાઓ વેઠવી પડે છે. ઉત્તર તરફના પ્રાંતોમાં તેમની રિયતિ ઠેલેકે દરજ્જો સારી અને વધારે સુખી છે.

હબસી પ્રજા ઉપર વીતતાં સંકટો ધોર અન્યાયની સામે જળવો ઉઠાવનાર પણ અમેરિકાની ગોરી પ્રજામાંથી જ જળ્યા છે, એ નોંધપાત્ર ખીના અમેરિકાના સેકડો સ્ત્રી-પુરુષો, ખાસ કરીને પાદરીઓ, હબસી પ્રજાને ન્યાય અને નામરિક હક્ક અપાવવા માટેના પ્રયત્નો અત્યારે કરી રહ્યા છે. એ જ એમનું જીવનકાર્ય બની રહ્યું છે. આપણા દેશમાં જેમ હરિજનોના ઉદ્ધારને અર્થે, તેમને નામરિકતા હક્કો અપાવવા માટે સમાજમાં તેમની યોગ્ય મજાના અને પ્રતિષ્ઠા સ્થાપવા માટે, અરપૂરુષતાની પ્રથા દૂર કરવા માટે જે કાર્યકરો પ્રયાન કરી રહ્યા છે તેમાંના ધણી મોટા ભાગના હિન્દુસ્તાનમાં ઉચ્ચ આમળ પડતી કોમોના છે, તેમ જ અમેરિકામાં પણ પાદરીઓ, ધર્મોપદેશકો, શિક્ષકો, સાહિત્યકારો, સમાજવાદીઓ અને સામ્યવાદી સ્ત્રીઓ અને પુરુષો આ કાર્ય કરી રહ્યા છે.

હબસીઓની આખી કોમ ખાસ ખ્યાનમાં રાખવા જેવી છે. અરપૂરુષ મજાતા ધર્મનાં સ્ત્રીપુરુષો હિન્દુ હોવા છતાં, હિન્દુ દેવદેવીઓની, પૂજા અને બજનસ્તવન તેઓ

કરતા હોવા છતાં હિન્દુ મંદિરોમાં તેમને પ્રવેશ કરવાનો પ્રતિબંધ છે, તે જ મુબબ અમેરિકાની આ કાળી પ્રજાને ગેરી પ્રજાનાં દેવળોમાં પ્રાર્થના કરવાનો પ્રતિબંધ પણે ઠેકાણે રાખવામાં આવ્યો છે. ધર્મની માન્યતા અને આચાર તથા વિધિઓ એક જ હોવા છતાં માત્ર ચામડીના રંગબેદને કારણે જ આ હબસી પ્રજા પ્રત્યે આ જાતનો તિરસ્કાર, અવગણના, અપમાન અને અન્યાયનો વર્તાવ થઇ રહ્યો છે. હબસી પ્રજા શુદ્ધિમાં, કળા-કૌશલ્યમાં, વિવેક સભ્યતા અને રહેણી કરણીમાં, ચારિત્ર્યમાં, હિંમત અને ધરાતનમાં, વ્યાવહારિક ક્ષમતા અને આવડતમાં, સાહસ, ખડતલપણ, મહેનત કરવાની તાકાત, પરમજીવણ, ધાર્મિકતા વગેરે ગુણોમાં ગેરી પ્રજા કરતાં ઊતરતી નથી. કેટલાક ગુણોમાં તે ચઢીઆતી છે, તેમ છતાં એમને આમળ આવવાની, પ્રમતિ સાધવાની તક આપવામાં આવતી ન હોવાને કારણે એ પ્રજાની હજી પછાત પ્રજામાં ગણના થાય છે.

હબસીઓ ઉપર જે બેસમાળ જીલમો કેટલીક વાર ગુજરવામાં આવે છે તેવા બીજા કોઇ દેશમાં બાગ્યે જ કોઇ પ્રજાજન ઉપર ગુજરવામાં આવતા હશે. આપણા દેશમાં, આમડામાં જ્યારે ઢોરોમાં રામચાળો ફાટી નીકળે છે ત્યારે ગામના ચમાર બંગી લોમોને, તે રોગના ઉત્પાદક સમજીને કૂર માર મારવામાં આવે છે અને કેટલીક વાર એવા મારથી મરણ નીપજવાના દાખલા પણ જાણવામાં આવ્યા છે. પરંતુ એ જાતનો જીલમ અચૂક પ્રકારના ખોટા વહેમને કારણે થાય છે. અમેરિકામાં જે જીલમો વર્તાવ કરવામાં આવે છે તે એ પ્રજા પ્રત્યેના તિરસ્કાર, વૈરવૃત્તિ અને રંગબેદની રૂઢ ચણેલી મનોવૃત્તિને પરિણામે થાય છે એ પ્રકારના જીલમોમાં સૌથી ત્રાસજનક જીલમ તે *Lynching* (લીન્ચિંગ) નો છે. લીન્ચિંગના વર્ણન વાચતાં પણ આપણને કપારી છૂટે એવા પાઘળી એ અત્યાચાર છે. હબસીને પકડીને કોઇ જાડ સાથે બાંધી તેને પથ્થરથી, લાકડીઓથી, બુંદુકના કુંદાથી, ચાણકથી સખત રીતે અથડાવેલી કરી નાખી પછી તેને જીવતો ને જીવતો સળગાવી મૂકવામાં આવે છે આ અત્યાચારનો ભોગ બનેલાની ક્રીષ્ચિયારીઓ સાબળીને આજીજીજીના ટોળાના લોકો હર્ષનાદ કરે છે અને આ કાર્યમાં મોટું પરાક્રમ કરેલું માને છે. આ પ્રકારના કૂર અત્યાચારને લીન્ચિંગ કહેવામાં આવે છે. કોઇ હબસીએ કોઇ ગોરાને માથો હોય, ગોરાનું ખૂન કપું હોય, કોઇ ગોરી ઓ ઉપર અત્યાચાર કર્યો હોય ત્યારે આ ઉપાય હાય ધરવામાં આવે છે. અમેરિકાની કાયદાપોથીમાં આ જાતના લીન્ચિંગને મોટો ગુનો ગણવામાં આવે છે પેલિસ તરફથી ઘણી વાર એવા હબસી તહેમતદારોને રક્ષણ મળે છે, અને લીન્ચિંગ કરનારાઓ પકડાય છે પણ તેમને સજા થવાના દાખલા જણાતા નથી.

હજી ઘણા કિસ્સામાં પેલિસ અને અધિકારીઓની ચશમપોશીથી, અને કેટલીક વાર પ્રત્યક્ષ મદદથી લીન્ચિંગ થાય છે, અને એ કાર્ય કરનારને કોઇ પણ સજા થતી નથી એવું ઘણી વાર બને છે. લીન્ચિંગ પ્રત્યે અમેરિકન પ્રજાનો ધણે ભાગ હજી ઉપેક્ષાવૃત્તિ સેવે છે, એટલું જ નહિ પણ “ એ લોકો એ જ દાવના છે ” “ ગોરી અમેરિકન ઓ ઉપર અત્યાચાર કરનારને એવી જ સજા ઘટે ” એવી માન્યતા ધરાવનાર અને એવા ઉદ્દગાર કાઢનાર લોકો અમેરિકનો હજી મોજુદ છે.

આપણા દેશમાં, ઉપર જણાવ્યું તેમ, આમડામાં હરિજનો ઉપર અમાનુષી જીલમ

કરવામાં આવે છે, ત્યારે પણ હરિજનો પ્રત્યે ક્ષમાતાવનાર, આ મોટા અન્યાય થયો છે, એવી લાગણી ધરાવનાર ગામડાંની સવર્ણ પ્રજામાંથી લાગ્યે જ કોઈ નીકળી આવે છે. ગામડાંના એ જ લોકો ગાડી તથા અગવડે ફૂતરે ચઢી નાખનારને કે પથરા મારી પક્ષીને મારી નાખનારને લાકડીઓના માર મારે છે, પરંતુ હરિજનો પ્રત્યેના આવા અમાનુષી વર્તોવ પ્રત્યે કેવળ બેદરકારી બતાવે છે.

હમણાં થોડાક મહિના ઉપર અમેરિકામાં સાઉથ કેરોલીનામાં અમેરિકાના ગોરા માણસોના એક ટોળાએ એક હજારીને આ પ્રમાણે 'લીન્ય' કર્યો હતો. હજારીનું નામ હતું 'વીવી અર્થ'. એવીસ વર્ષનો એ જુવાન હતો. એક ટેકમી હાકનારને છરીથી ધાયલ કરવાનું એના પર તકોગત હતું. વીવી અર્થનો કેસ ઠાટમાં ચાલતો હતો અને તે દરમિયાન તેને જોડમાં રાખ્યો હતો કેસ પુરા થયે અર્થને સજા થાય ત્યાં સુધી એ ધાયલ થયેલા ટેકમી કાષ્ટવરના મિત્રો અને સખીઓ રાહ જોવા તૈયાર ન હતા. તે બધા ઉપર પડોઆ, ત્યાંથી અર્થને ઉપાડી લાવ્યા અને મોટરમાં નાખી દૂર મેદાનમાં લઈ ગયા. મેદાન આગળ મોટરમાંથી અર્થને ધસડી બહાર કાઢવામાં આવ્યો, અને ટોળામાંના દરેક માણસે તેને મારવા માડ્યો. બે ત્રણ જણે તેના ઉપર ઝોળી છોડી, એક જણે તેના શરીરમાં અધુ ધોયવા માંડ્યું એક જણે પોતાની બકુનો કુદો તેના માથા ઉપર એવા જોરથી માર્યો કે બકુક તૂટી ગઈ. આદલા જોરથી બકુનો ફટકો મારનારની હકીકત ઠાટમાં અરજ કરવામાં આવી ત્યારે એ મારનારની પત્ની પોતાના પતિના પરાક્રમથી ઠાટમાં ખડખડાટ હસવા મંડી ! આ પ્રમાણે મારામારી, છરીઓના ધા કરીને અને છેવટે બકુકની ઝોળીઓ વડે આ કમનસીબ હજારીને બધાએ મર્યાદા મારી નાખ્યો. આ જાતનો અત્યાચાર કરનાર અઠાવીસ માણસોમાંથી સોળ માણસોએ પોતે જાતે એ બનાવ ઠાટમાં વર્ણવી બતાવ્યો અને યુના કબૂલ કર્યો. આ કેસે આખા યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં સનસનાટી ફેલાવી હતી જોરા અમેરિકાને કાળા હજારીને લીન્ય કરવાનો પરપરામત હક્ક છે એવી માન્યતાને હજી પણ યુ પોષવામાં આવશે કે એવો પ્રશ્ન ઠેરઠેર પ્રજાઈ રહ્યો હતો.

પોલિસ પ્રેસીક્યુટરે બહુ બહુ બાહોશીથી આ અઠાવીસ માણસો સામેના મુદ્દા રજૂ કર્યો હતો. આ અત્યાચાર કરનાર એજ અઠાવીસ માણસો હતા, એ બાબતનો પોલિસે બહુ મજબૂત પૂરાવા એકઠો કર્યો હતો. વર્ણબેદ રમજેદનો મુદ્દો આ કેસમાં રજૂ કરવા દેવામાં નહિ આવે, એવું ન્યાયાધીશે કેસ ચલાવવાની શરૂઆતમાં જ જણાવ્યું હતું છતાં બચાવ પક્ષના વકીલે એ જ મુદ્દો રજૂ કર્યો હતો. આ પ્રમાણે કેસ ચલાવવાનું નાટક થયા પછી ન્યૂયોર્કે 'નિર્દોષ'નો ચૂકાદો આપ્યો અને ન્યાયાધીશે કાંઈપણ વિગત કે કારણ આપ્યા સિવાય ન્યૂયોર્ક સાથે એકમત થઈ તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરી છોડી મૂક્યા અને આરોપીઓના સમ્રાસ બંધી અને મિત્રોના હર્ષના પોકારોથી ઠાટનો ઝોરડો માથું રજો અકસ્માત તે જ દિવસે અમેરિકાના ફિલ્મજાગના જ્યોર્જ આ સંસ્થાનમાં બીજા એક કેસનો ચૂકાદો આપનામાં આવ્યો. જ્યોર્જ આલિન નામના એક ૫૨ીસ વર્ષના હજારી જુવાનને એક અમેરિકન ગોરા સ્ત્રી ઉપર મળાંકાર કરવા માટે ફાસીની સજા ફરમાવવામાં આવી હતી. આ માણસનો કેસ માત્ર ત્રણ કલાક ચાલ્યો હતો. ન્યૂયોર્કે ત્રણ જ મિનિટ સુધી વિચાર કરી 'યુનેગાર છે' એવો ચૂકાદો આપ્યો હતો.

ખીજ એક કેસમાં ગોડવીન જુથ નામના એક ચોવીસ વર્ષના હબ્સીએ એક ગેરી અમેરિકન સ્ત્રી ઉપર બળાટકાર કરવાના પ્રયત્ન માટે અટકમાં લેવામાં આવ્યો હતો. એ સ્ત્રીએ જણાવ્યું કે એ રોજ ઘેર જતી હતી તે વખતે રસ્તામાં ગોડવીન જુથે તેના પર આક્રમણ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો. બાઈબા આ કથનનો પુરાવો ન હતો. ગોડવીનની નિર્દોષતા તો કાણુ માને ? કેસ ચાલે અને ગોડવીનને સજા થાય તેટલી પથુ ધીરજ ધરવાને શોધો તૈયાર ન હતા. છ હથિયારમંધ માણસો જેલ ઉપર પહોંચ્યા. જેલરને મારવાની ખીક બતાવી તેની પાસેથી જેલની ચાવી પડાવી અને તે કેદીને લઇને છટકા મચા. પોલિસ આ માણસની શોધ ચલાવી રહી છે. ધણે બાગે તે અને કાતકી રોને મારો નાખવામાં આવ્યો હશે.

આ ગોડવીન જુથ (જે તેને મારો નાખવામાં આવ્યો હોય તો) મુદ્દા છેલ્લા છ માસમાં અમેરિકાનાં દક્ષિણ સંસ્થાનોમાં નવ હબ્સીઓને આ પ્રમાણે લીન્ય કુવામાં આવ્યા છે. જ્યોર્જિયામાં ચાર, એક મીસીસીપીમાં, એક લુસિઆનામાં, એક આલાબામાં, એક ફ્લોરિડામાં અને એક દક્ષિણ કેરોલીનામાં. સને ૧૯૦૧ માં ૧૩૦ લીન્યોંમના કેસ થયા હતા. લીન્યોંમ વિરુદ્ધ લોકમત ફળવાતો હતો હોવાથી ૧૯૪૫ સુધીનાં વર્ષોમાં લીન્યોંમની સંખ્યા ઘટતી ગઈ. અને એ વર્ષમાં માત્ર એક જ કેસ નોંધાયો હતો. પથુ ફરી પાછી આ ભયાનક પાસવતા જાગત યતી જાય છે એમ લાગે છે. સને ૧૯૨૨ ની સાલથી અત્યાર સુધીમાં અમેરિકામાં કુલ ૩૮૧ હબ્સીઓ (જેમાં બે સ્ત્રીઓ અને બે બાળકોનો સમાવેશ થાય છે) ને લીન્ય કરવામાં આવ્યાં છે. એક પથુ લીન્ય કરનારને સજા કરવામાં આવી નથી. કાંઈ પથુ ગેરા અમેરિકનને લીન્યોંમ માટે જુનેગાર અણી સજા કરવામાં આવેલી હોય એવો એક પથુ દાખલો નથી.

અમેરિકામાં હબ્સી સૈનિકોએ છેલ્લા વિશ્વયુદ્ધમાં મારે સેવા બજાવી છે. લશ્કરમાં સૈનિક તરીકે અને જે અમેરિકનો લડાઈમાં મથેલા તેમની ગેરહાજરીમાં તેમનાં કામ સંભાળીને યુદ્ધ દરમિયાન લડાઈનાં મેદાનોમાં અને લશ્કરમાં, ગેરા અમેરિકનો અને કાળા હબ્સીઓ સાથે સાથે હથોડી છે, ખાંધુ પીધુ છે અને મિત્રભાવે વર્ત્યો છે. એ સમય દરમિયાન હબ્સીઓએ ઘણા ફુન્નરોમાં કુશળતા ફળવી છે. છતાં રંમ્બેદની વૃત્તિ હજી એવી ને એવી જ કાયમ રહેલી જણાય છે. પરંતુ હવે જગતભરના હબ્સીઓ જાગ્રત થયા છે. તેમના સંમંદનો થતા જાય છે અને પોતાના હક સાબીત કરવા અને તે પ્રાપ્ત કરવા હવે તેઓ સત્વર તૈયારીઓ કરી રહ્યા છે. ગેરા અમેરિકનો નહિ એતે તો બળજબરીથી હબ્સીઓ પોતાના હકક પ્રાપ્ત કર્યા વિના રહેવાના નથી.

આપણા દેશના સવર્ણુ દિન્દુઓ અરપૂરમ અણાતા વર્ગો પ્રત્યેના તેમના વર્તન માટે આ ઉપરથી કાંઈ ધડો લેશે ? સદા સર્વદા કાંઈ પ્રજા ખીજ પ્રજાને પોતાને એકી નીચે કચરાયલી રાખી શકતી નથી 'Even a worm turns'. એ અંગ્રેજ કહેવત મુજબ દિન્દુના પાંચ કરોડ અરપૂરમ અણાતા જનસમૂહને સમોન હકક અને સમાજમાં યોગ્ય સ્થાન નહિ આપવામાં આવે તો સર્વજોની પાસેથી બળજબરીથી એ પ્રાપ્ત કરશે. હવેનું જાગ્રત કચરાયલી દબાયલી પ્રજાઓનું છે.*

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ આગામી નવા વર્ષથી તમે તમારા પુસ્તકાલયના વાચકો વધારવા આજથી પ્રયાસ કરો, વિદ્યાર્થીઓને તેમની કક્ષા પ્રમાણે વાચન આપો, ગામમાં જાહેરનામાં પુસ્તકોનો પ્રચાર કરો.
- ૨ પુસ્તકવાચન વધે તે માટે ઘરેલુ ફળીએ એક સુવક વાચક દ્વારા ફળીઆના લોકોમાં જાગૃતિ લાવો અને તેવી રીતે એકાદ સારા પુસ્તકનું વાચન શ્રોત્રી કરાવવા પ્રયાસ કરો.
- ૩ મંજૂર થયેલાં અંદાજો મળે એટલે પાવતીઓ, મોરણ પ્રમાણે સહીઓ કરી પુસ્તકાલય ખાતામાં તુર્ત મોકલી આપો અને લોકમહદનાં નાણાં પુ. સ. સ. મંડળમાં મોકલો. કોઈ પણ પુસ્તકાલયને મંજૂર કરેલી મહદથી વધારે મહદ આપી શકાય તેમ નથી તેની નોંધ લેશો.
- ૪ ત્રિમાસી નિવેદનો જૂથમંડળો પોતાના જૂથનાં પુસ્તકાલયમાંથી મંગાવી એકત્રિત કરી મોકલો. જરૂર પડ્યે સલા જોવાની હકીકત એકત્રિત કરવા તબવીજ કરશો.
- ૫ તમારા પુસ્તકાલયમાં કરાવેલું શુક્ર, વાંધાપત્રકની ચોપડી, જોડી ગયેલાં બાળકોની યાદી, વાચકનોંધવહી ન રાખી હોય તો આજે જ આ પત્રકો બાંધી તમારું કામ વ્યવસ્થિત કરો. આ ખાત્રી હજી સુધરતી નથી તે માટે રા. મહાલ શાળાધિકારીઓ ધ્યાન આપશે એવી વિનંતિ છે.

વડોદરા,
તા. ૧૧-૧૨-૪૭ }

ઉ. મો. પટેલ
મહદ. વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૬ સને '૪૭-૪૮

વિષય

ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં અંદાજપત્રો જે તે પુસ્તકાલયને

વેળાસર મોકલી આપવા. બાબત

આથી કર્યા તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોના જૂથમંડળના મંત્રીઓને સૂચના આપવામાં આવે છે કે, અત્રેથી ટપાલ જે તે જૂથમાં મોકલવામાં આવે છે, એટલે-ટપાલ તથા અંદાજપત્રો જેમના તરફ આવ્યા હોય તેમણે વેળાસર જે તે પુસ્તકાલયના મંત્રી તરફ મોકલી આપવી, જેથી લખાણનું કારણ ઓછું થાય.

અંદાજપત્રો જે તે જૂથમાં પડી રહે છે, એટલે તેમને મદદ મોડી મળે છે અને વખતે મોકલું અંદાજ મળવાથી લોકમદદ મોડી મંડળમાં જમા કરાવે તેના અભાવે મદદ વગર રહી જાય છે. માટે જૂથમંડળમાં આવેલી ટપાલ ઘૂર્ત, જ જેમના તેમના તરફ મોકલી આપશે.

મંજુર થયેલા અંદાજોમાં રકમ વધારવા કે કોઈ માસિક કે પત્ર ફેરફાર કરવા સમય ન હોવાથી લખાપડી કરવી નહિ. સંસ્થાનુ અને વાચકોનું હિત જ્યારે જોવાનું નથી ત્યારે જ અમારે અંદાજોમાં ફરજિયાત કોઈ કોઈ સ્થળે ફેરફાર કરવો પડે છે, તેની સીએનેધિ લેવી.

વડોદરા,
તા. ૨-૧૨-'૪૭

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૭ સને '૪૭-૪૮

વિષય

ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓએ ત્રિમાસિક હેવાલ મોકલવા બાબત

સરકયુલર નં. ૧૭ તા. ૨૦-૮-૧૯૧૫ માં જણાવેલા નમૂના પ્રમાણે પત્રકે આકાંક્ષિત દરેક ગ્રામ પુસ્તકાલયના મંત્રીએ ત્રિમાસિક હેવાલ મોકલી આપવો જોઈએ, જેથી પુસ્તકો, સીઓ, વિદ્યાર્થીઓ અને હડી મયેલા વિદ્યાર્થીઓ વાચનનો સાખ કેટલ પ્રમાણમાં લે છે તે ઘૂર્ત જણાઈ આવે.

માટે દરેક ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીએ ઇચ્છુશુક તથા વાચકોનું રેજીસ્ટર રાખવા ખાસ ધ્યાન આપવું.

વાર્ષિક નિવેદનમાં વંચાયેલા પુસ્તકો તથા વાચકોના ખોટા આંકડા મૂકવા કારણ રહેશે નહિ.

એક ઇસમ ૫ પુસ્તકો વાચે તેના વાચક તરીકે એક અને પુસ્તકો ૫ વાંચ્યા ગણાય. એ પ્રમાણે વાર્ષિક નિવેદનમાં આંકડા મૂકવા ખાસ ધ્યાન આપશે.

વડોદરા,
તા. ૨-૧૨-'૪૭

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૮ સને '૪૭-૪૮

વિષય

રાજ્યનાં મકાનવાળાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોના કાર્યકર્તાઓને પુસ્તકાલયની વ્યવસ્થા રાખવા બાબત

આથી રાજ્યનાં મકાનવાળા ગ્રામ પુસ્તકાલયોના કાર્યકર્તા, પ્રમુખ તથા મંત્રી તેમજ મંથપાલને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે અમારી ફેરણીમાં ધણી પુસ્તકાલયની વ્યવસ્થા તથા સાક્ષરતા નહિ હોવાને કારણે તથા પુસ્તકાલયના ટેમલ ઉપર પુસ્તકાલયના સમયમાં પેપરો તથા માસિકો પણ રહેતાં નથી અને લોકો લઈ જાય એ ઇચ્છવા જોઈ નથી.

પુસ્તકાલય એ સાર્વજનિક સંસ્થા છે સરકાર તથા પંચાયત રક્ષની સવક પ્રમાણે મદદ આપે છે. પરંતુ લોકો તરફથી તેની જોઈએ તેવી વ્યવસ્થા રાખવામાં આવતી નથી.

પુસ્તકો ઉપર તથા મકાનમાં ધણે જ કચરો હોય છે. માટે આ બાબતમાં અમારી વિનંતિ છે કે, રાજ્યના કોઈ પણ પુસ્તકાલયમાં સુવ્યવસ્થા, સ્વચ્છતા તથા વ્યવસ્થા રાખવા કાર્યકર્તા બાંધકો બાંધે.

કેટલાંક ગ્રામ પુસ્તકાલયો કે જ્યાં મકાન છે ત્યાં નોકરખર્ચ પાડવામાં આવે છે પરંતુ ત્યાં પણ જોઈએ તેવી વ્યવસ્થા થતી નથી માટે આ સંબંધમાં ગસ લેતા બાંધકોએ ખૂબ બાંધ આપવું અને સંસ્થા સારી દેખાય એ પ્રમાણે કામ કરનારને 'સૂચના આપશે. પુસ્તકાલયમાં પેપરો, માસિકો મચાતી તેવી વ્યવસ્થા ન રાખવી એ તો ઉકાઉપણ જ બધું. આથી સામાન્ય જનતાને કંઈ જ લાભ મળતો નથી તેમ સારી ટેવ પાડવા કંઈ જ થઈ શકે નહિ. માટે ખાતરી છે કે સૌ કાર્યકરો સહકાર આપી કામ સારું બાંધવશે.

વડોદરા,
તા. ૨-૧૨-૪૭

ઉ. મો. પટેલ
મહાનિય વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૯ સને '૪૭-૪૮

વિષય

પુસ્તકાલયનું કામ શિક્ષકોએ કરવા બાબત

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનું કામ પુસ્તકાલયો સ્વપાયા ત્યારથી શિક્ષકબાંધકો કરે છે. શ્રીમંત સરકાર તરફથી સ્થાપિત થયેલાં પુસ્તકાલયો માટે જે શિક્ષકો મંત્રી-મંથપાલનું કામ કરે છે તેમને માટે પરવાનગીની જરૂર નથી એમ મે. રા. રા. વિભાગિકારી સા. ના લખાણ નં. ટી. ૩૧૪/૧ તા. ૬-૧૧-૪૭ થી જાહેર થયું છે માટે પુસ્તકાલય ખાતાની દેખરેખ નીચેના પુસ્તકાલયોમાં કામ કરતા શિક્ષક બાંધકોએ નોંધ લેવી

વડોદરા,
તા. ૬-૧૨-૪૭

ઉ. મો. પટેલ,
મહાનિય વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૧૦ સને ૧૯૪૭-૪૮

વિષય

પુસ્તકાલયોમાં વેતનથી કામ કરનાર શિક્ષક બાઇબીએ
માહિતી મોકલવા બાબત.

મે. રા. રા. વિદ્યાધિકારી સા. ના લખાણ અંક ટી. ૩૧૪/૧. તા. ૬-૧૧-૪૭
ના આધારે સાંબલનિક પુસ્તકાલયોમાં કામ કરતા પગારદાર અંબપાલો સંબંધી એકસદા
ધોરણ કરાવી લેવાનું લખાણ આવ્યાથી કામ કરનાર શિક્ષક અંબપાલોએ નીચે પ્રમાણેની
માહિતી આ સૂચના પ્રસિદ્ધ થયે દિન ૮ મા મોકલો આપવા તબવીબ કરવી.

૧ શિક્ષક અંબપાલનું નામ.

૨. શિક્ષણ વિષયક કાયદાત.

૩. મળતો પગાર.

૪. મંજૂર થયેલું માસિક મહેનતાણું.

૫. પુસ્તકાલયનું મકાન સ્વતંત્ર છે કે બાડાનું ?

૬. વાર્ષિક વાચકોની સંખ્યા.

૭. વંચાયેલા પુસ્તકો

૮. પુસ્તકોની રજીસ્ટર સંખ્યા.

૯. અંબપાલ તરીકે કામ શરૂ કર્યાની તારીખ અને તે સંબંધે 'મંજૂરી' માગ્યાની
તારીખ.

હિપરની હકીકત જેમ અને તેમ વેળાસર પુસ્તકાલય ખાતા તરફ મોકલવા શિક્ષક,
બાઇબીએ વિનંતિ છે.

વડોદરા,
તા. ૬-૧૨-૪૭ }

ઉ. મા. પટેલ
મહાનિસ બ્યવસ્થાપક

નહેરાત અંક ૭ સને '૪૭-૪૮

વિષય

પુસ્તકોની બલામણ

પુસ્તકનું નામ	અકારાક વા લેખકનું	કિંમત
૧ *મુનિશ્રી ભારદ્વાજવિરચિત	પરીખ રતનલાલ મોહનલાલ,	
"ગીતા વાર્તાલાપ" (પંચ ભાગમાં)	'સુલતાન પુરા, વડોદરા.	
ભાગ ૧		૨-૦-૦૦
ભાગ ૨		૧-૦-૦૦
ભાગ ૩		૧-૦-૦૦
ભાગ ૪		૧-૦-૦૦
ભાગ ૫		૧-૦-૦૦

* સંપર્ગ મામ પુસ્તકાલયોએ વસાવવા માગ્ય.

૨ xવીર સાવરકર	અનંત જાગવત વડીલ, જંશુબેટ, વડોદરા. ૧૦-૦-૦
૩ +મેઘધમ્ (ભાસિક)	તંત્રી, સારંગપુર, ખડાવતાની વાડી અમદાવાદ. ૬-૪-૦
૪ ૧. જય-જમદીશ (ભાસિક)	“ જય-જમદીશ ” કાર્યાલય, લીંબડી, ઠાકિયાવાડ. ૩-૦-૦
૫ =અખંડ-આનંદ (ભાસિક)	સસ્તુ-સાહિત્ય, પો. બો. ૫૦, અમદાવાદ. ૬-૪-૦
૬ પાટીદારમિત્ર (ભાસિક)	પાટીદાર યુવક સંઘ-સુબધ ૫-૦-૦
૭ +ઉષમ પ્રકાશને + (૧) xચોક્કસેચા વ્યાપાર + (૨) xતેજી-મદો	ઉષમ માસિક-ધર્મ પેઠ, નાગપુર } લેખક : સ. અ. રાનદે } ૧-૪-૦
૮ *તરંગ-નૃત્ય (પાંચ અંકી નાટક)	લેખક : આપાભાઈ મોતીભાઈ પટેલ પ્રકા. એમ. સી. ડોહારી, રાવપુરા રોડ, વડોદરા. ૨-૪-૦
૯ xઅયંગ માનવતા અને જીવન નાટકો ઇન્દુલાલ માધી, સમરસેટ રટ્ટીટ,	કેપ્, કરચી ૩-૦-૦
૧૦ +પદ્યરત્નાં પારેવાં	” ૨-૧૨-૦
૧૧ ઇતિજુપોથી	બાલગોવિંદ કુબેરદાસનો કું., અમદાવાદ. ૦-૧૦-૦
૧૨ પુરાતન જમત	” ૦-૬-૦
૧૩ ઇનનું શું બધુકામ	લેખક : હીરજી જીમજી વાલંભીમા, ગોંડલ. ૩-૦-૦
૧૪ ગાંધીજી જાગૃદાન	શંકર વિનાયક ઠાકર, પશ્ચિમ જાગૃદેશ, મીલ સેવામંડળ, નવરવાર. ૩-૪-૦
૧૫ ભમિની (ભાસિક)	પુષ્પાગડેન મહેતા, અમદાવાદ. ૬-૦-૦

વડોદરા,
તા. ૬-૧૨-૧૭ }

ઉં મો પટેલ
મદનીશ અવસ્થાપક.

- * સમજા આમ પુસ્તકાલયોએ વસાવવા થોડા
x તમામ મોટા પુસ્તકાલયોએ ખરીદવા સલામત
+ કસ્ટો અને પ્રાંત પુસ્તકાલયોએ વસાવવા થોડા.
|| ન્યૂ પુસ્તકાલયો માટે.
મરાઠી ભણકાર વસ્તીનાથ મોટા કરના પુસ્તકાલયો માટે.

★ તા. ૧ ફેબ્રુઆરીના રોજ પ્રસિદ્ધ થશે ★

સ્વ મોતીભાઈ અમીન સ્મારક ગ્રંથમાળાનું નવું પુસ્તક

જે સાક્ષર સર્વત્ર પંકાય છે તે શ્રી. રાયચુરા લિખિત

સખળ ભૂમિ ગુજરાત

માલોમ ગુર્જરીનાં માનવબાળનાં રેખાચિત્રો

એમાંથી ગુજરાતમાં વસતી ફેટલીક સખળ પ્રેમોનાં જીવનવર્ણનો મળી આવશે.

— સુદર અને આકર્ષક રૂપરંગ અને ઉઠાવમાં પ્રકટ થશે —

પુસ્તકાલય સ સ. મંડળ લિ., પા. બા. ૧૦ વડોદરા

બહાર પડી ચૂકેલ છે

ગુજરાતી ભાષાનો એક જ આકરગ્રંથ

વિશ્વદર્શન ૧૯૪૬-૪૭

૬૪૬ ની સાઈઝનાં ૫૫૦ પાનાં એટલે આગામ્ય કદનાં ૧૨૦૦ પાનાના અનેક માહિતીથી ભરપૂર આ ગ્રંથની ચોથી આવૃત્તિ બહાર પડી ચૂકી છે. વિદ્વાનો તથા વર્તમાનપત્રોએ આ ગ્રંથની સુકત કંઠે પ્રશંસા કરી છે. વેપારી, વિદ્યાર્થી, ધંધાદારી-સર્વને હ મેશાં ઉપયોગી થઈ પડે તેવા આ ગ્રંથ ખપી જાય ત્યાર પહેલાં મંગાવી લેશે.

કોઈ પણ પુસ્તકાલય આ આકરગ્રંથ સિવાય ન રહેવું જોઈએ.

ક્રી. રૂ. ૧૦-૮-૦

ટપાલખર્ચ એક રૂપિયો

છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર, બી. એ.
વાંકાનેર (કાઠિયાવાડ)

ગુજરાતના અગ્રગણ્ય બાલસાહિત્યકાર બાળકોના જાણીતા ને માનીતા લેખક શ્રી. રમણલાલ સોનીના લખેલાં અને ભારત સરકારની ખાસ પરવાનગીથી પ્રકટ કરેલાં

શિશુ સંસ્કારમાળાનાં બાર સચિત્ર પુસ્તકો

(૧) અક્ષતપુરના અક્ષતદાસ	(૭) ચંદ્ર
(૨) બાંડીયા બતરી લખણો	(૮) પપૃડા
(૩) તક તક તકરડી	(૯) દામલો
(૪) ચીનાઇ ચોટલી	(૧૦) નાથિયા
(૫) ગદ્દ ગવૈયા	(૧૧) ગાગરમલ
(૬) ભગો પટેલ	(૧૨) મરઘાસિંગ

દ્વિજેવા સફેદ બડા ટકાઉ કામળ, લગભગ ૪૦૦ પૃષ્ઠ, પોલિસો ચિત્રો, બડા કાકડના બે રંગી પૃષ્ઠાંથી સુશોભિત છતાં બારે પુસ્તકોના સેટની કિંમત

ફક્ત રૂા. ૪-૮-૦ છુટક ફરેકના છ આના

આ સેટ વસાવી બાળકોને આપવાથી તેમને જ્ઞાન સાથે ગમ્મત આપશે તેમની શુદ્ધિચક્રિતને તેજસ્વી બનાવશે.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત.

નવા બજેટ માટે થોડા પુસ્તકો

હાસ્યરસિક

આનંદધર	૩-૦-૦
હાસ્ય અંઝીલ	૩-૦-૦
સનમની શોધમાં	૩-૦-૦
રમતા રામ	૨-૮-૦
અક્ષલના ખાં	૨-૮-૦
કલમચાળુક	૧-૪-૦

સામાજિક

માધવી (ટાગોર)	૨-૦-૦
પતિપત્નિ (નિરપમાદેવી)	૨-૮-૦
મોક્ષદા (" ")	૩-૦-૦
મિલન (નારાયણ બાણી)	૩-૦-૦
વારસદાર (" ")	૩-૦-૦
પતિ મંદિર (" ")	૧-૧૨-૦
કૃષ્ણકાન્તવં વીલ (બંદોબાણી)	૩-૦-૦
કુળે શનંદિની (" ")	૩-૦-૦
પ્રેયસી લા. ૧-૨	૬-૮-૦

સરદાવાણી (રમણલાલ સોની)	૨-૦-૦
ખાતાસી (" ")	૨-૮-૦
સોદાખરાત (" ")	૩-૦-૦
ચિત્રયા (સરદાવાણી)	૨-૮-૦
પ્રજ્ઞયયજ્ઞ	૨-૮-૦

બહેનો માટે નવા રાસ

રાસ મંગળા	૧-૮-૦
રાસ રમની	૩-૮-૦

અન્ય પુસ્તકો

શિક્ષકીય કેવેન્ડ્ર	૩-૮-૦
લેડી જામુસ	૨-૪-૦
મુક્તિ (કાન્તિકારી)	૧-૮-૦
બહુન પ્રવાસ (જૂલેવર્ન)	૩-૦-૦
હાથની લાખા	૬-૪-૦
રાક્તવર્ષક આસનો	૩-૦-૦
ઉર્દુ લિપિ પરિચય	૦-૧૪-૦

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત.

છેલ્લાં નવાં પુસ્તકો

૧ જ્વાલા	૩-૮-૦૦	૨૩ ગાંધીબાપુ લા. ૧	૪-૮-૦૦
૨ લા મિઝરેબલ લા. ૧-૨	૮-૦-૦૦	૨૪ ગાંધીબાપુ લા. ૨	૪-૮-૦૦
૩ ઘરને મારગે	૪-૦-૦૦	૨૫ સોહાગ	૨-૮-૦૦
૪ છેલ્લું પ્રયાણ	૨-૪-૦૦	૨૬ અર્વાચીન કાવ્ય-	
૫ કાળચક્ર	૨-૦-૦૦	સાહિત્યનાં વહેણો	૩-૦-૦૦
૬ રેલગાડીની સૃષ્ટિ	૦-૧૨-૦૦	૨૭ પરિભ્રમણ લા. ૨	૩-૮-૦૦
૭ પંખીનો મળો	૨-૮-૦૦	૨૮ દ્રષ્ટાંત કથાઓ	૧-૦-૦૦
૮ પાછલે બારણે	૨-૮-૦૦	૨૯ ગગનરાજ	૭૫૫ છે
૯ મા વિનાનાં	૨-૮-૦૦	૩૦ અલંકારપ્રવેશિકા	૦-૮-૦૦
૧૦ હિરોશિમા	૧-૧૨-૦૦	૩૧ હિમાલયનું પર્યટન	૩-૦-૦૦
૧૧ મહાન વૈજ્ઞાનિકો લા. ૧	૧-૦-૦૦	૩૨ ગુજરાતી ભાષાલેખન	૫-૦-૦૦
૧૨ દક્ષિણ ભારતનાં તીર્થધામો	૨-૦-૦૦	૩૩ સાધી	૫-૦-૦૦
૧૩ નારદવાણી	૨-૮-૦૦	૩૪ પુનમરાત	૨-૦-૦૦
૧૪ મહારાજની સાથે	૧-૮-૦૦	૩૫ ઇતિહાસકથાઓ	૧-૮-૦૦
૧૫ હું નિસર્ગોપચાર તરફ		૩૬ ૧૮૫૭ ને જલિયાંવાલા	૨-૮-૦૦
કેમ વળ્યો ?	૨-૦-૦૦	૩૭ સત્યાવનની કલેઆમ	૨-૮-૦૦
૧૬ માણસાધના દીવા (ની આ)	૩-૦-૦૦	૩૮ ફલાકારની સંસ્કારયાત્રા	૭૫૫ છે
૧૭ કલાચિંતન	૩-૮-૦૦	૩૯ દીકું મેં ગામડું ત્યાં	
૧૮ આતિથ્ય	૩-૦-૦૦	(ખી. આ)	૨-૮-૦૦
૧૯ વક્તા કેમ થવાય ?	૨-૮-૦૦	૪૦ ગીતાહૃદય (ખી. આ.)	૧-૮-૦૦
૨૦ વિજ્ઞાનનાં વ્યાપક સ્વરૂપો	૨-૮-૦૦	૪૧ મેં પાંખો ફેફડાવી	૨-૦-૦૦
૨૧ માનવતાનાં મૂલ	૪-૦-૦૦	૪૨ ફૂલમણી	૦-૧૨-૦૦
૨૨ પચાસ વર્ષ પછી (ગો. આ)	૩-૦-૦૦	૪૩ શિક્ષણસાધના	૧-૧૨-૦૦

ગુજરાતનું શ્રેષ્ઠ માસિક

ભિર્મી અને નવરચના

ગુજરાતના સમર્થ લેખકોના સહકારથી પ્રગટ થાય છે.

૮૦ પાના : બેર ગી આર્ટ્સપરસુ પૂઠું તબાજમ રૂ. સાત

ભારતી સાહિત્ય સંઘ લિમિટેડ

ગ્રીમરાજ બિલ્ડીંગ : ૪૦૫ કાલ્યાણેવી : મુંબઈ ૨
ફરનાન્ડીઝ પુલ નીચે : ગાંધી રોડ : અમદાવાદ

દરેક ગૃહ તેમ જ લાયબ્રેરીમાં વસાવવા યોગ્ય — નવાં બહાર પડેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો —

કુંવારી વહુ (ધીરેન્દ્ર દોશી રચિત સપ્તર્ષી નવલકથા) ૨-૮-૦	સમાજવાદ (જમનાથ દેસાઈ) ૨-૦-૦
રાખના સાથિયા (લે. શ્રી. ગોવર્ધન શર્મા) ૩-૦-૦	વિશાલખા (શ્રી. ધીરમાઈ ભટ્ટ) ૨-૮-૦
દેશભક્ત બુલાલાઈ (લે. શ્રી. બદ્ધુભાર માસિક) ૩-૬-૦	પ્રભાતના રંગ (વિજયરાય ક. વૈષ્ણ) ૩-૦-૦
અરુણા અસફઅલી (લે. સુરેશ મધી) ૨-૦-૦	સામુદ્ર (ધનયુખલાલ મહેતા) હાર્યસિંહ વાર્તાઓ) ૨-૦-૦
જગતના વિધાયકો (સુસંસ્કારપ્રેરિત જીવનચરિત્રો) ૧-૮-૦	સંસારવિરહવ (ક્રાંતિકારી સામાજિક નવલકથા) ૨-૦-૦
મહુપક (લે. શ્રી. પ્રેમશંકર હ. ભટ્ટ) ૩-૮-૦	અધુનું અંબા (ઓલિપયોગી આદર્શ નવલકથા) ૨-૦-૦
દેશદેશની લોકકથાઓ ભાગ ૧થી ૬ પાઠ્ય બે ગ્રંથમા (નિરંજન વર્મા- જયમલ પરમાર) ૭-૦-૦	પાકરી (સામાજિક સેના દુર્ગા નવલકથાઓ) ૨-૦-૦
કેવલાના કાંઠા (શ્રી. વિ. સ. ખાડેકર) ૩-૦-૦	વર્માની વિવિધ વાર્તાઓ (લે. જયકૃષ્ણ નાગરદાસ વર્મા) ૩-૦-૦
ગાંધીજીની સ્વરાજ્યસાધના (સત્યાગ્રહોની 'સ્વરાજ્ય ગીતા' મમુ પુસ્તક) ૩-૮-૦	ગાંધી એ જ ભારત (વી. વી. યુનશી • અંગ્રેજી) ૧-૧૨-૦
બંદીવાન (રશિયન ક્રાંતિકારી શેખર યુનેન ચિરકોવ) ૨-૦-૦	વીલ્ડીઃ એક અને અન્ય બે દુનિયા (ધનવંત ઝોઝા : અંગ્રેજી) ૨-૮-૦
અહો રાયજી સુણીએ (વૈશંપાયનની કટાક્ષવાણી) ૨-૮-૦	વૈશંપાયનની વાણી (લે. કરસનદાસ માલેક) ૨-૮-૦
અધિકાર (રવ. નારાયણ મદાઆય) ૩-૮-૦	ખંડિત માણખાં (લે. બાવચંદ માવજી વડેરા) ૨-૮-૦
સુરમા ( ) ૩-૦-૦	સ્વપ્રતિધિ (લે. અરવિંદલાલ લ. મજુમદાર) ૩-૮-૦
વંચિતા (શ્રી. અનુરૂપાદેવી) ૩-૮-૦	વૈચાણવેશનો કાયદો (લે. સાલમાઈ મ. ઝવેરી અને ખેમરાંકર દવે ત્રીજી આવૃત્તિ) ૧-૪-૦
ધરિત્રી (શ્રી. પ્રેમશંકર હ. ભટ્ટ) ૩-૦-૦	સ્વરાજની રાજ્યાત (રાષ્ટ્રીય નવલકથા લે. રત્નસિંહ દીપસિંહ પરમાર) ૨-૦-૦
દેશવટો ભા. ૧-૨ (શ્રી. બારદાજ) ૫-૮-૦	
વિશ્વયુદ્ધને પગલે પગલે (રવિશંકર મહેતા (સંજય) અને ધનંત આઝા) ૨-૮-૦	

• પ્રકાશક :

સી. શાન્તિ લાલની કંપની

બુકસેલર્સ : પબ્લિશર્સ : ૮૬, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબાઈ-૨.

તાજેતરમાં બહાર પડેલાં જીવનનાં તમારી લાયબ્રેરીમાં સંસ્કાર અને સૌરભ

શુભવંતરાય આચાર્યની
મુંઢર નવલકથાઓ

સૌરભોદન સુકરજીની
અપૂર્વ નવલકથાઓ

જીવનનો સાઠ	૪-૦
સેનાપતિ	૪-૮
નર અને નારાયણ	૪-૮
અક્ષા બેલી	૨-૦
ભરમાંગના (બી. આ.)	૩-૧૨
વિરાટનો જીવો :	૩-૮
કાલુ ગુ-હેગાર	૨-૦
ભગવા નેનો	૩-૦
કોરી કિતાબ	૨-૮
નિવેદિતા	૪-૮
જામતમાચી (હપાય છે)	

શ્રીમતિ રાય	૩-૦
સાહસિકા	૩-૮
પાપાજી	૩-૮
અસ્વીકાર	૪-૦
સુકા પ'બી	૩-૮
નારી	૩-૦
નિરૂપમા	૩-૦
ગૃહસ્થાન (બી આ.)	૩-૦
લાલ માટીનો રસ્તો	૩-૮
મમતા (ચરદાખા)	૩-૦
દોહલ પ્રા. ફાંક (હપાય છે)	

જીવનની દિશામાં પ્રકાશ
ભરતા નવલિકા સંગ્રહો

પેટ પકડીને હસાવનાર
હાસ્યરસિક પુસ્તકો

તરંગ શુ આચાર્ય	૩-૮
પૂર્વજીના પાપે	૩-૮
ગુજવતા પ્રકો	૩-૮
જામને જાંપે દે મહેતા	૩-૮
પેપા અને લીંબાળી	૩-૮
કથાવલિ : રાસ્તરાય	૩-૦
નંદિતા સુઃ ગાંધી	૧-૮
તપોભંગ 'ધન'નય	૩-૦
જામખણી શ્રી હુદાર	૨-૮
નારીપૂત ગોખાવ	૨-૮

હસહસાટ જોવિયા ભેરી	૩-૮
આનંદના આશ	૪-૦
ભાંડાનો ભવારો	૪-૦
બ્યંગ વિનોદ	૩-૮
સુખ મલકાદ	૪-૦
હાસ્ય જોતી મસ્તકીર	૩-૮

- બીજા નવલિકા સંગ્રહો -

મધુરજની પ્રા. પાગી	૨-૮
ખિન્ડુ પ્ર. બદામક	૧-૮
પદ્મિની શ્રીધરાણી	૧-૮
ખાટીગીરી બાળવાતો	૧-૦

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર

પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળ લિ.

રાણગાર સમાં ઉત્તમ પુસ્તકો

પ્રસરાવવા આવા શ્રેષ્ઠ ગ્રંથો વસાવો

ઇતિહાસ અને મનોમંથનની સર્વોત્તમ નવલકથાઓ			સામૂહિકાસ અને ઉદ્યોગના બબ્બે ગ્રંથો	
વિદ્યાસ	ગો. ચુ. ધામી	૬-૪	જીવનક અથાવનાનું	૨-૮
રૂપકોશ ૧-૨	"	૫-૧૨	સ્વતંત્ર ભારત સપ્ત	૬-૦
વિદેશ	"	૨-૦	આપણું ઘર	૫-૦
બહાદુર ભેટો	"	૨-૦	વેપાર ને વાણિજ્ય	૪-૪
કોંતિની જાણરી	"	૩-૦	બાળકોનું હિન્દુસ્તાન	૨-૦
ઉરદાદ	ગા. જોશી	૨-૮	શાસ્ત્રિય ઉદ્યોગો	૨-૮
અદશ્ય માનવી	વેલ્સ	૩-૮	સુખિવાદ ને ઇશ્વર	૩-૦
રૂપરાણી	ડૉ. કન	૪-૦	સ્વરાજ ને સંસ્કૃત	૧-૦
સંહાર	ખલિલ	૨-૮	એપીસિનિયા પર આધાર	૨-૮
ઇન્દ્રધનુ	પ્રો. ફ્રેડે (બપાય ઉ)		ધરાત	૧-૦
			સ્વધિનતાના પથ	૧-૦
			સંવત્તિના સર્જન પછી	૨-૮

ઈ. સ. ૧૭૦૭ થી ઈ. સ. ૧૮૦૭ : એ બબ્બે ભર્યકર વરસો

નામશેષ બનતી સંસ્કૃતિ ને વીસરાઈ જતા આદર્શો
વચ્ચે ભોંસાતા વિરાળ માનવસમુદાયના પુનરુત્થાનની
આ મહાકથાનું સાત પુસ્તકમાં આલેખન કરતી

ઐતિહાસિક નવલ ગ્રંથાવલિ

લેખક : ગુણવંતરાય આચાર્ય

પહેલું પુસ્તક :—

સેનાપતિ :

ડૉ. સારાચાર

હિન્દુપન પાદસાહીના પ્રણેતા ખડેરાવ
દાબાડેથી પીલાછરાવ આયકવાડના ઉગમ
કાળ સુધીના સમયને ગુજરી નવલકથા

— બીજાં પુસ્તકો —

જામતમાચી સરમુખત્યાર

મુસાફર

દરિયાપાર

જોરતલબી

બંડખાર

બુકસેલર્સ

પબ્લીશર્સ

પો. બો. નં. ૧૦,

રા જ કો ટ

વડોદરા.

તમારા ઘર અને લાયબ્રેરીની શોભારૂપ જીવન સાહિત્ય મંદિરનાં પ્રાણુવાન પ્રકાશનો

નવલકથા :

વનવાસ	સોપાન	કિંમત રૂ. ૪-૮-૦
કુટેલાં સુવર્ણપાત્રો	ચુનીલાલ મઠિયા	” ૪-૮-૦
વ્યાજનો વારસ	પ્રબોધ સન્યાલ	” ૪-૪-૦
પ્રિય બાંધવી	અનુભવ રમણલાલ સોની	” ૩-૦-૦
મીનાક્ષી	ભૂપેન્દ્રનાથ ચૌધરી	” ૧-૧૨-૦
રિસામણાં	એચ. જી. વેલ્સ	” ૨-૪-૦
વિજ્ઞાનબાણુ	સોપાન	” ૨-૧૨-૦
પ્રાયશ્ચિત્ત લા. ૧ લેા. (નવી આ.)	”	” ૩-૮-૦
” લા. ૨ લેા. (નવી આ.)	”	” ૩-૮-૦
અપર મા	શ્રી. અવધનારાયણ	” ૩-૮-૦
અધુરા શેરા	પ્રહલાદ બ્રહ્મભટ્ટ	” ૨-૪-૦

નવલિકા :

માલિની	વેશંપાયન	” ૨-૮-૦
વિદાય	સોપાન	” ૨-૮-૦
માટીના ચૂલા	કાંતિલાલ ચરીખ	” ૧-૧૨-૦
બળતાં પાણી	પ્રયાત	” ૩-૪-૦
મો. ફેકેકેની વાતો	પ્રા. નિખીત ઝવેરી	” ૨-૪-૦
ઝાંઝવાનાં જળ	સોપાન	” ૮-૨-૦
છેલ્લો પ્રયોગ	”	” ૩-૦-૦
રામાયણ કથામંગલ	રમણલાલ સોની	” ૨-૮-૦

રાષ્ટ્રીય પ્રકાશનો :

મહાસલાના મહારથીઓ		
ભાગ ૧-૨-૩ સાથે	મધુકર રાંદેરિયા એમ. એ.	” ૫-૦-૦
અગ્નિપરીક્ષાને અંતે	સોપાન	” ૩-૮-૦
સુસાપબાણુના લેખો અને		
પ્રવચનો	”	” ૩-૦-૦
જયપ્રકાશ નારાયણ	રમણ પટેલ	” ૧-૪-૦
આચાર્ય કૃપલાણી	શ્રી. સત્યમ	” ૨-૦-૦
ચલો દિલ્હી	સોપાન	” ૫-૪-૦

જીવન સાહિત્ય મંદિર

૪૦૪, કાલબાદેવી રોડ, સુભર્ષ ૨ .: ગાંધી રોડ, અમદાવાદ.

હસવું ન હોય તો પણ હસવું પડશે

ચિરકુમાર સભા

લેખક : રવિન્દ્રનાથ ટાગોર.

અનુવાદક : રમણલાલ સોની.

આ પુસ્તક વાંચીને શ્રી. રામનારાયણ વિ. પાઠક લખે છે:—

“ ચિરકુમાર સભા ખરેખર કુદર ચોપડી છે. આ ન વાંચી હોત તો રવીન્દ્રનાથનું એક આપું પામું અને અગરથુ રહી જાત, માણસોને ખટપટ કરી પરજીવવા જેવો વિષય અને છતાં ક્યાંય અશ્લીલતા પણ નહિ. અને કોઈ પાંચ લીટી એવી લાગ્યે જ હશે જ્યાં તમે હસો નહિ. એકલાં એકલાં વાંચતાં પણ મને હસવું આવ્યા જ કરવું.”

બંગાળી સમય વિવેચક શ્રી. નિહારરંજન રાય લખે છે :

“ ચિરકુમાર સભાનો હાસ્યરસ ઉત્તમજ છે, સિદ્ધ છે. એનો વ્યંગ પ્રમાતના તરફ જેવો કૃષ્ણ છે તે મીઠો છે. હાસ્ય પરિહાસથી છલકવું બંગાળી ભાષામાં આવું બીજું કોઈ પુસ્તક નથી. ચિરકુમાર સભા ખરેખર પ્રદસન છે.”

હાસ્યરસની છાંયો ઉડાવતી આ નવલકથા અવસ્ય પસાવે.

કીંમત રૂ. ૪-૦-૦

“.”

ટપાલ ખર્ચ : આઠ આના

—: પૂજ્ય ગુરુદેવનાં અન્ય પ્રતિભાષાની પ્રકાશનો :—

ગોરા વાગ ૧ લો-૨ ભો (જગતની સર્વોત્તમ નવલકથાઓમાંની એક) રૂ. ૬-૦-૦		
ગિરીબાલા	કી. રૂ. ૪-૪-૦	ટ. ખ. આઠ આના
વરમાળા	કી. રૂ. ૪-૦-૦	”
વ્યંગ કૌતુક-હાસ્ય કૌતુક	કી. રૂ. ૩-૦-૦	ટ. ખ. છ આના
ટાગોરની ટચ્કેડી બાલવાતો	કી રૂ. ૧-૪-૦	ટ. ખ. પાંચ આના

તમારી જરૂરિયાત માટે તરત લખો :

જીવન સાહિત્ય મંદિર

૪૦૪, ઠાલબાદેવી રોડ, સુબધ ૨.

ગાંધી રોડ, અમદાવાદ.

તદ્દન નવાં શુભશતી સાહિત્યનાં પુસ્તકો

મોહનાં પાણી

શ્રી. નંદકુમાર પાઠકે લખેલી નારીત્વની મંજલતા અને માનવતા આલેખતી નવ-યુગની પદ્ધતી પ્રયુક્ત-ભાવનાની પ્રસંગભરપૂર રંજિતી સજા પાતી મનોહર મુદ્રણ. રૂ. ૨-૮-૦

સમર ભૂમિ

મરાઠ્ઠર મરાઠી વાર્તાલેખક પ્રો. ના. રી. દેકેની જીવનસંગ્રામમાં ઝૂમતાં શીખવતી ઈંડીકૂચના દિવસોની દિલચસ્પ રાષ્ટ્રિય નવલકથા. લેખા કામળ દિરંગી લેકેટ. રૂ. ૨-૮-૦

પ્રારબ્ધના પાસા

માનવીની મેલી મુશ્કો નહિ પણ માલીકની મરજી જ આખરે પ્રબળ પૂરવાર થાય છે એમ સાબીત કરતી રોમાંચક અને રહસ્ય-ભરપૂર સનસનાટીભરી સામાજિક વાર્તા. મુંદ્ર ગેટઅપ : રૂ. ૪-૮-૦

અભિસાર

પ્રા. મનઃસુખલાલ ઝવેરીનાં પ્રાસાદિક અને પ્રવાદી કાવ્યોનો તદ્દન નવો સમઢઃ ચન્દ્રહત સાથે. આકર્ષક રૂપરંજ રૂ. ૩-૮-૦

મેંદીનાં પાન

શ્રી. અવિનાશ વ્યાસ કૃત પ્રેક્ષકોની પ્રશંસા પામેલી તખ્તા લાયક નવ મીત-નાટિકાઓઃ મીરાબાઈ, જુષ, પરાકાષ્ટા, સોનાનું ઝાંઝર, રામલીલા, પરીક્ષા, કાળખેરવ, લેખકવચન, આપ્રપાલી. મુંદ્ર મુશીબનો રૂ. ૨-૮-૦

લલિતનો લલકાર

સ્વ. લલિતજીની ગામલ પદાવલિ અને અપૂર્વ ભાવમાધુર્યથી નીતરતાં સુગંધ મીતો અને કાવ્યોનો સંપૂર્ણ દળદાર સંગ્રહ ૭૦૦ પાનાં રૂ. ૮-૦-૦

જેની વર્ષોથી રાહ જોવાતી હતી તે

પ્રાચીન જ્ઞાનભંડારનો વારસો

પ્રવીણ સાગર

ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ આદિ સજા યાત્રોના સારસ્વ મુંદ્રાર, વ્યવહાર, નીતિ, સદાચાર, યોગ જોરનો જ્ઞાનસંભાર, પ્રવીણ અને સામગ્ની અમર પ્રેમકદાણીના સ્વરૂપમાં હૃદયંગમ રીતે અર્ધી રજૂ થાય છે.

સરગ દિન્દી ટીકા સાથે સંશોધિત નવી આવૃત્તિ

::

જૂજ નામો શીલીકમાં છે ૧૨૫૦ પાનાં રૂ. ૧૫-૦-૦

કેટલુંક ચિરંજીવ સાહિત્ય

સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ ૧ લો દસમી આવૃત્તિ

સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ ૨ લો નવમી આવૃત્તિ

સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ ૩ લો છઠી આવૃત્તિ

મેઘદૂત (રંગીન ચિત્રો સાથે) ત્રિશુવન વ્યાસકૃત સજા અનુવાદ

કુરુક્ષેત્ર (મહાકવિ ન્દાનાલાલનું મહાકાવ્ય) મુંદ્ર ભાઈડીજમાં.

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ.

જુલેસેસ પંચીક : પ્રિન્સેસ સ્ટીટ મુંદ્ર, ર.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે.

ભારેભાર ચિત્રોવાળાં, પાંચથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે

“પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે તેમ જ પ્રાદશિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે તવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રાદો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રાદો સરળતાથી વાંચી શકે એવી નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ હોય તે લક્ષમાં લેતા જલો અને એમને માટેનાં પુસ્તકો વસાવવાનું રહે ચૂકતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકમાંની આ સૂચના ક્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદનો બાબાસેંટ [પાંચથી છ વર્ષનાં બાળકો માટે] બેથી પાંચ રંગમાં છાપેલા ૨૫૦ ચિત્રોવાળા ૩ પુસ્તકો અક્ષરમાળા, શબ્દમાળા, ને અંકલેખન. મનોહર બોક્સમાં.....રૂ. ૧-૪-૦

બાલવિનોદ અંધાવણિ : [છથી સાત વર્ષનાં બાળકો માટે] બે રંગમાં મોટા અક્ષરે છાપેલાં ૩૦૦ ચિત્રોવાળા ૧૦ પુસ્તકો. સંગીતશાસ્ત્રી, ચિત્રલેખા, ત્રણ દીકરા ને અંધેરી નમરી વગેરે સુદર બોક્સમાં....રૂ. ૪-૦-૦

બાલવિનોદમાલા : [સાતથી દસ વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૦૦૦ ચિત્રો ને ૨૨૦૦ પાનના વાંચનવાળા ૬૩ મનોહર પુસ્તકો; ત્રણ સુદર બોક્સમાં....રૂ. ૧૭-૪-૦

અશોક બાલપુસ્તકમાળા [દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે] ૧૨૦૦ ચિત્રો ને ૪૫૦૦ પાનના રસિક વાંચનવાળા ૬૯ વિવિધ વિષયોના પુસ્તકો દર સુદર બોક્સમાં.....રૂ. ૩૫-૦-૦

સાહસકથાવણિ [તેર વર્ષની ઉપરના બાળકો માટે] ૪૦૦ પાનના અત્યંત રસિક વાંચનવાળા ચાર પુસ્તકો, મનોહર બોક્સમાં.....રૂ. ૫-૪-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ-૨]

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

X=====X

જીવન ચરિત્ર

મો. ન અમીન, જીવન અને કાર્ય	૨-૦-૦
માલવીયાજી સાથે ત્રીસ દિવસ	૪-૦-૦
ક્રીસ્ટોફર કોલમ્બસ	૦-૧-૦
જીવનસંભારણા (શારદા મહેતા)	૨-૮-૦

કાવ્ય સંગ્રહ

પ્રભાતે પ્રાર્થનામાળા	૨-૦-૦
રાષ્ટ્રવીણા શ્રી. ગ. પંડ્યા	૨-૦-૦
કુલવેણી મૂળજીભાઈ શાહ	૧-૪-૦
રણુરસિયાના રાસ	૦-૧-૦
દાસનિકુંજ	૦-૧૨-૦
સસપથ	૧-૮-૦
રસકૌમુદી	૧-૮-૦
તારાના તેજ	૦-૮-૦
બાલવીણા	૦-૧૨-૦
સ્મૃતિ નિકુંજ	૦-૮-૦
પૂજારણ	૦ ૧૦-૦

નાટક

યુગદશાન મૂળજીભાઈ શાહ	૧-૪-૦
મ છા ભૂત	૦-૮-૦

અ સૌ, કુમારી યશવંત પંડ્યા	૧-૦-૦
મદન મંદિર	૦-૧૦-૦

વાર્તા-નવલકથા

નિરંજના મૂળજીભાઈ શાહ	૨-૦-૦
ત્રિનેત્ર	૨-૦-૦
કૂલછાળ કે. હ. શેઠ	૨-૦-૦
જાતકકથાઓ અંદાશંકર ભટ્ટ	૦-૧૦-૦
કુમાર વીરસેન બા. ૩	૦-૬-૦
રામસિંહ સઠોઠ	૦-૬-૦
ચાંદરણા પ્ર. જિ. મહેતા	૦-૮-૦

આકર ગ્રંથો

બાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ બા ૧-૨	૨-૨-૦
જૂની શુજશતી બાવા	૧-૧૨-૦

ઈતર

આમચિત્રો દિવર પેટલીકર	૨-૮-૦
આણુનો પ્રવાસ મૂ. શાહ	૦-૪-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

રાવપુરા, પો. બો. નં. ૧૦, વડોદરા.

નૂતન પ્રાણવાન પ્રકાશનો

કાન્તિનાં પરિબળો :	શ્રીદેવી • જાકિમચંદ્ર	૩-૮-૦
ચંદ્રભાષ ભદ્ર ૪-૦-૦	કુંદન : જાકિમચંદ્ર	૩-૮-૦
રેણુ અને બીજી વાતો .	શ્રામીક્રમ • રામરાય મુનશી	૩-૮-૦
રમણિક મહેતા ૩-૦-૦	ચંદા : ઇંદ્ર વસાવડા	૩-૮-૦
માતાનું નૃણુ : જડુભાષ મહેતા ૫-૦-૦	ધર્મરત્ન ખૂન : દિવ્યાનંદ	૨-૧૨-૦
ભગવાન ચાણક્ય .	સોરવણાં : વિનોદ ભદ્ર	૨-૮-૦
મણુલાલ દેસાઈ ૨-૮-૦	ગંગાનાં નીર : ઇંદ્ર વસાવડા	૩-૦-૦
આકૃતિક સાવિત્રી :	પ્રયાણુ : ઇંદ્ર વસાવડા	૩-૦-૦
રમણલાલ જોષી ૩-૦-૦	કલાની સહચરી :	
પાળનો કાવાનળ : ચંદ્રભાષ ભદ્ર ૪-૦-૦	સોમાભાષ ભાવસાર ૨-૮-૦	
ભૂમકતી જવાળા :	સ્વાધ્યાય : ડો. હરિપ્રસાદ દેસાઈ ૧-૧૨-૦	
રામુભાષ અમીન ૪-૦-૦	કલ્યાણને માર્ગ :	
આશીર્વાદ : સેવક ભોજરાજ ૨-૦-૦	રમણીકલાલ દલાલ ૨-૪-૦	
રજની : ' ચિરંતન ' ૪-૦-૦	એકાદી : નર્મદાયકર શુક્લ ૧-૪-૦	
સોહાગણુ , રમાકાન્ત ગૌતમ ૪-૦-૦	આજકાલ . પુરુષોત્તમ પારેખ ૧-૮-૦	
કાંતિનાદ : દિવ્યાનંદ ૩-૦-૦	આનંદ બત્રીસી .	
રાજા વિશળદેવ :	જડુરાય ખખડિયા ૨-૦-૦	
ધનરાકર ત્રિપાઠી ૪-૦-૦	પ્રીતમની પ્યાસ : દિવ્યાનંદ ૧-૮-૦	
નિશિમંધા : સત્યમ્ ૨-૮-૦	આશા : મકનજી પરમાર ૧-૮-૦	
પ્રેમજી જ્યોત • મુસ્લી કાકુર ૨-૧૨-૦	ચાખવટથી વાત કરજો .	
ત્રણુ હુયાં . કૃષ્ણલાલ યાદ . ૨-૧૨-૦	દિનેશ હામોર ૨-૦-૦	
રૂપાં : કૃષ્ણલાલ યાદ ૨-૧૨-૦	રાસરંજના • જ. રાવળ . વા. યાદ ૧-૮-૦	
ત્રણુ પાંખડી : નરે દેસાઈ ૩-૦-૦	જીવંત જવાળા : મનનીય લેખો ૧-૦-૦	
રાજલક્ષ્મી : પ્રહલાદ બલભદ્ર ૪-૦-૦		
જીવંતજાથી • કુંગરસી સંપટ ૨-૧૨-૦		

: હળો :

નવચેતન સાહિત્ય-મંદિર : ૨૪૫૬ : ભદ્ર : અમદાવાદ

—: આય' સંસ્કૃતિના પ્રેમીઓને શુભ સમાચાર :—

તરણિ માસિક પત્રની વિશેષતાઓ

૧. અનેક રંગોથી યુક્ત તરણિનું સુંદર ચિત્ર.
૨. વેદોના શુભગતી બાપામાં અનુવાદ.
૩. શાસ્ત્રોના સમન્વય.
૪. આય' સંસ્કૃતિની વિરૂદ્ધમાં લખાયેલાં લેખો કે પુસ્તકોનો સંગ્રહ યુક્તિયુક્ત
૫. દેશ, જાતિ અને ધર્મના ઉત્કર્ષ માટે લખવામાં આવતાં લખાણો. (સં) આદર્શ, મહિલા સમાજની રચના માટે (સ્ત્રી) દેશના નવયુવાનોમાં વીરતાનો સંચાર કરવા માટે
૬. વર્તમાન મુશ્કેલી અને સમસ્યાઓની પતિ (ઉદ્ધેશ).
૭. પાશ્ચાત્ય અને પીવીય સંસ્કૃતિના સંબંધમાં લખવામાં આવતાં પુલેનાત્મક લે
૮. હિન્દી (આય' બાપા) ના પ્રચાર માટે શુભગતી લિખિત લેખો.
૯. સુંદર બાવલાહી કવિતાઓ
૧૦. વિવિધ જ્ઞાનનો સંગ્રહ

પાઠક ! આપના ધરમાં કે ગામના પુસ્તકાલયમાં અનેક પ્રકારની વિશેષતાવાળા માસિક 'તરણિ' આવતું ન હોય તો એના આજે કોઈક બંની દેશ, જાતિ ધર્મના ઉત્કર્ષમાં વૃદ્ધિ કરો.

જે પુસ્તકાલયોએ પોતાનાં બજેટ ધખી 'પુસ્તકાલય'માં મોકલાવી આપ્યાં હોય તો પશ્ચ કોઈ સહયોગરથને પ્રેરણા કરીને આજે બંનીવો કે જેથી તમારા ગમિના માનવો દેશાદારના કાર્યમાં વધુ સહયોગ આપી શકે.

વાંચક મૂલ્ય: દેશમાં રૂ. ૬) અ કે છ વિદેશમાં રૂ. ૧૫) અ કે ૫ દર ચિખીએ એક પ્રતિના ૧૦ અ. થીમ આજે બંનો—લખો :— સરખાઈકે તરણિ : વેદિક ગુરુણાલય, નવસારી

“ પુસ્તકાલય ” માસિકમાં છપાતી ના. ખ. નાં બાવો

‘ પુસ્તકાલય ’ માસિકમાં છપાવાની ના. ખ. નાં હરો તો. ૧-૧-૪૮ થી નીચે પ્રમાણે ઠરાવવામાં આવ્યાં છે. આથી આ અંગાઉના તમામ હરો રદ કરવામાં આવ્યા છે.

	૧૨ માસ	૬ માસ	૩ માસ	એક માસ
એક પેજ	રૂ. ૧૨૦	રૂ. ૭૫	રૂ. ૪૫	રૂ. ૧૮
અધુ પેજ	” ૭૫	” ૪૫	” ૩૦	” ૧૨
કવરપેજ ૩ છુ	” ૧૫૦	” ૧૦૦	” ૫૫	” ૨૦
” ૪ છુ	” ૧૮૨	” ૧૨૦	” ૭૦	” ૩૬

૧. ના. ખ. નાં ઉપરના હરો સાફ છે. તેમાં કોઈ વળતર કાપી આપવામાં આવતું નથી.

૨. ના. ખ. નાં નાણાં અંગાઉથી જ લેવામાં આવે છે.

૩. બદલા (Exchange) માં ના. ખ. છાપવાનું ધોરણ બેંધ છે, મેં તે વિષે કૃપા કરી કોઈએ પૂછપરછ કરવા તરફી લેવી નહિ.

૪. છપણ ના. ખ. લેવી યા ન લેવી તે બંધવસ્થાપકના નિર્ણય પર રહેશે.

૫. ગત માટે લખો— વ્યવસ્થાપકે, ‘ પુસ્તકાલય ’ માસિક

પુસ્તકાલય સહાયક મહકારો મંડળ લિં

પા: બા. નં. ૧૦, રાવડુરા—વડોદરા.